

A

2-434

Ex Bibliotheca
Leonardi Dickinson

BIBLIOTECA HOSPITAL
GRAN

Sala: A

Colonia: 2

Numero: 434

~~Thomas
Hutchinsons.~~

BIBLIOTECA HOSPITAL
GRAN

Sala: A

Estante: 4

Nero: 82

✓
1. X

M. ANNÆI
LVCANI
PHARSALIA, 3

SIVE,
DE BELLO CIVILI
CÆSARIS ET POMPEII
LIBRI X.

*Adiectis ad marginem Notis T. FARNA-
BII, qua loca obscuriora illustrent.*

*Thos.
Thomas*

Hutchinson

Thomas LONDINI, Hutchinson
Excudebat RICHARDVS FIELD.

1618.

b. 13273802

PHARSALIA

DE BELLO CIVILI

CAESARIS ET POMPEII

LIBRI X

Abbas et monachus Vindobonensis
et bibliothecarius

LONDINI
Richardus Ford
1613

NATALIBVS
CLARISSIMO, VIR-
TVTIBVS TAMEN
CLARIORI

V.

VNDIQVAQVE NOBILI

FRANCISCO STUART

Equiti Aurato.

Vis putasset futura tam fa-
melicæ inuidiæ mendica-
bula, quæ pellem roderent
vacuam? iouenta tamen
sunt misella rubiginosi liuo-
ris propudia quæ in his nu-
gis (neque enim ipse me-
lius vnquam de ijs existimaui) scabros fatiga-
bant dentes, vel hinc virulenti fellis pabulum
captantia. aduersus quæ cum mihi difficile esset
(vt ait ille) habere quotidie bonum stomachû;
manum sinu recondidi, stylum repressi. recla-
mante tum meo ipsius animo, memori honori-
fici illius affaminis. quo me in dedicatione Iu-
uenalis & Persij dignatus Illustrissimus Prin-
ceps, mihi semper acerbæ semper honoratæ me-
moriæ, D. Henricus, ad parem in omnibus Po-
etis operam ferio hortabatur; tum residem eiu-
ratæ inscriptionis pertinaci in incusantibus indies
amicis,

EPISTOLA

amicis, quamplurimis, doctissimis, probatissimis. quorum omnium de hac qualicumque facultate mea (nisi facilitas potius sit dicenda) siue iudicij fidem, siue amoris erratum cum non liceret, autoritatem certe defugere mihi licere semper iudicavi. Quamprimum tamē mihi voluntatis tuæ V.C. de Lucano iustrando atque illustrando factum est iudicium; malæ fidei videri posse verebar, nisi adeo luculento ampli testimonij munere vadatus, lubentia tam honestæ, humanitati tam proluxæ morem gestissem. A qua Euocatus, me utut rude donatum atque Emeritum antiquo ludo & desultoriæ scientiæ stylo reddo: conceptisque Comici verbis, *Tibi letus lubens, laudes ago, & grates gratiasq; habeo.* Verūm longē infra merita tua, intra laudes erit, quidquid balbutienti huic infantie paupertinum suggesterit ingenium, dum dubitat quid primum miretur. Nataliumque fastigatissimum splendorem; an Nobilitati ingenium par; an, quæ utrunque antestat, Virtutem, Cuius multijugæ adoras cumulatissimas si ad numerum referre velim, frustra animi fuero, ubi quidquid dixero, minus erit. simul veritus, ne adulationis, ad quā, qui me norunt, norunt neque natum neque effectum, opinionem incurrat ingenius affectus, video mihi modestiæ sufflamine stringendū esse procliue hoc gloriæ curriculum: quam & te scio in conscientia quā præconio positam malle. redeoq; ad *Gratias*, quas gratas memini tibi V.C. per quem & ipse redij in gratiam cum amœnioribus his Musis. E quarum sacello ecce tibi Lucanum, iam tuum; qui Nobilitate, Scientiā, ingenti spiritu illustris, illustrius tamen sibi iam gratulatur nomen, postquam rediuius in lucem

DEDICATORIA.

lucem postliminio vindicatus sit à te, non digni-
tatem tuam deuenustatam verito, quod sub no-
mine tuo publicum indispiscitur. Quamuis, quid
est quod te deuenustet? cuius iam auspicijs non
è prelo exit poeta, sed in prælia prodeunt vali-
dissimæ legiones, victrices aquilæ, duces summi,
totius orbis vires, vates denique ipse Pompeia-
nus, interpretæ Cælarianus. qui omnes à te victo-
riæ omen expectant, momentum expetunt. a-
bundè loculentum vtrunque; si quidquid contra
venerit malignitatis, clarore tuo dispellatur;
quidquid in se opus habet obscuritatis, serenitate
tuâ disceratur; quidquid humilitatis, magnitudo
tuâ sublimetur. Quæ omnia cum sperare
potius quam petere iubeat tua humanitas, ad
quam natus & in quâ clarus es, gratæ mentis te-
sti nonia tibi V.C. pleno ore, pleno animo affe-
ctum, obsequium, cultum, se denique totum &
in æternum consecrat, qui est

Amplitudinis tue

cliens deuotissimus

THO. FARNABY.

AD LECTOREM.

Veni propriū diem frequentet
Quisquis collibus Isthmiz. &c.
Lucanū canimus. fauete linguis.
Modestius vitinam amorem tuum,
o Papini, in celebrando Lucanū
natali testatus fuisses! quanquam & hoc ipsum a-
mantis fuerat, non onerasse amicum laudibus. pre-
fiscino magis opus erat, quod, tanquam seruus tri-
umphalis curru simul aduectus, Nemesin, gloriæ
enormioris carnificem, à tergo exoraret. Dum enim
Betin in certamen cum Melete & Mantua prouo-
cas; amico summam constauisti inuidiam, neque tu
Criticorum suggillationes effugisti. è quibus vnus,
Lucanum igitur, si dijs placet, inquit, etiam Ma-
roni parem facere ausi sunt. qui non tam illius
magnitudinem, quàm suam insolentiam ijs in-
eptijs prodidere. Haud facile sanè reperias autorem
alium tot censuris notatum; ijsq; tam varijs, atque in-
tantum sibi oppositis, vt non alio vindicis patrocinio
opus sit auctori nostro, quàm suis ipsorum inter se di-
gladantium contradicentiumq; Censorum testimo-
nijs. è quibus ingenium hi, illi iudicium nostro abdi-
cant, alij eum ex albo Poetarum expungere laborant.
Quintiliano magis oratoribus quàm poetis videtur
adnumerandus; quem tamen Valerij Martialis bib-
liopola poetam putat. Ecce, inquit Petronius, belli
civilis ingens opus quisquis attigerit, nisi plenus
litteris, sub onere labetur. Non enim res gestæ
versibus comprehendæ sunt, quod longè
melius

melius historici faciunt, sed per ambages, deo-
 rumque ministeria & fabulosum sententiarum
 tormentum præcipitandus est liber spiritus, vt
 potius furentis animi vaticinatio appareat, quam
 religiosæ orationis sub testibus fides. *Iul. Scaliger*
contra: Fatemur in illo ingenium magnum. e-
quidem etiam plusquam poeticum condonabo.
Effrœnis mens, sui inops, serua impetus, atque ic-
citico immodica, raptaque calore simul & calo-
rem ipsum rapiens &c. Proinde, inquit, vt nimis
fortasse liberè dicam; interdum mihi latrare, non
canere videtur. Nimis, profectò, liberè, magne Iuli,
& licenter. non tamen mordet, quod quidam scit-
examinatis tandem taxatisq; varijs locis, vice collo-
larij reducere vis ad tuum temperamentum fabu-
lam. Antei ab illo expressam; quam dum quasi sem-
centonem, vti ipse profiteris, contexis, non video ego
quid profeceris, nisi (quod aiunt) in deterius. quot
verò parasangis te præuertat Petronij specimen, quis
non videt? Heres paterne Critices Ios. Scaliger,
dum ad exactos Mathematicæ canones & calculos
reuocat Astronomiam Poetæ, inuectiualiter & de-
clamatoriè ei insurgit. immanè quam lenâ atque i-
ratâ arte, dum pedes illius (quod Marillio dicebat,
Necesse sibi esse per spinosum locum ambulân-
tem suspensos pedes habere, respondit Porcius La-
tro) non mehercules spinas calcant, sed habent.
Cur autem, qui in vitijs Luani perspicendis tom-
culei & Lyncei sunt, in virtutibus ipsius agrosocu-
dis lippi cœcutiunt? inuenias forte idiotismos aliquot
& loquutiones duriusculas, transpositiones Hyper-
batias, excursus haud ita multos & diuerticula ac-
cessita, partium fauorem, lenia in Astrologia &
Geographia errata, genti illius omnia, magistris,
temporibus imputanda; condonanda certè etati il-

CANO, CORDUBENSI POETAE, BENEFICIO
NERONIS CAESARIS FAMA SER-
VATA.

Scriptis penè puer, vt Papinius docet, Certamen He-
ctoris, & Achillis: cum cadaueris Hectorei redemptione
Fabulam Orphei inferos aduentis. Incendium vrbis.
Lauream, & laudes vxoris. Declamauit etiam, & causas
orauit. Postremo loco Pharsaliam ardenti animo est ag-
gressus, sed non perfecit. Primos tres libros, adiuuante
vxore correxit. Septem reliquos, si vixisset, emendatu-
rus. In ijs ordinem sequitur, quo res gestae sunt. Mens
eius est, se commendare immortalitati, & ciuilia bella
dissuadere. Pharsaliam autem inscripsit, à Pharsalo
Thessaliae oppido, in cuius campis Pom-
peius à Cesare est superatus.

In Lucanum, operâ Cl. V.

Thomæ Farnabæi

rediuuium.

Pharsalicos enses longa rabigine tinctos,
Deterfos socero quis generosq; dabit?
Hic fecit; clypeos qui sic deterfit & hastas,
Vt solitus redeat fulgor ad arma Ducum.
Pergit Romani methis certare tenebris,
Lucanus lucem fert nouus ecce nouam.
Pharsalia multo constabant sanguine pugnae;
Farnabias sudor fluxit ad vsque notas.

In eundem.

Cognatas acies, & multo sanguine iunctas
Qui cecinit: venas cadere iussus, obit.
Hinc cruor emanat membro profusus ab omni:
Proq; vno totum vulnere corpus erat.
At sanguis redyt. redyt iam succus, utrunq;
Vati Farnabij, reddidit alma manus.
Hunc non vltimus depasset dextra Tyranni,
Diues inexhausto gurgite vena fluit.
At tu crudelem Vates sectaberis umbrans,
Farnabius iustas admoneatq; faces.

R. A. M. D.

Ad V.C. Th. Farnabium, de Lucano
perpetuis illius Notis explicato, &
in lucem iam prodituro.

Dum Vatum Genios chorus Sororana
(Vatum, quæ veteris perennat ætus
Nomen) Castaly ad caput liquoris
Accitas, monuit parare lucem
Tutelis reliquis, ne singularum
Nodosa tenebra diu morentur
Lectores timidos, retardat anceps
Quos seu carminis ordo, seu vetustas
Docto emblemate turbat inuoluta:
Hæret est ingenio repertus alter,
FARNABII potior scientiorue
Aut priscae historice Poëticeve,
Cui mandetur honos vices gerendi
Tutorum, & tenebris faces parandi,
Quam tu, cui veteres reconditi
Ritus ex adytis patent & omnes
Theatrali Sophiæ nimis reducti.
Museum ergo tuum petant, sacramque
Excepti hospitio, nec inde cedunt
Quin, nacti Penetrat, simul secundant
Votum Pieridum, tuo labore
Vsi ac assiduo tibi vicissim
Astantes taciti docent ministri.
Sic se res habet. & palam loquens,
Quid tu dissimulas? Parum videmus
Si his non auspicijs magè impuamus
Tuis quam studijs, quod aut Aquinas
Quodve alter Satyrâ reductiori
Qui torquet, radijs tui coruscant
Solis, nec lateant, salesque acuti
Quos sacrat Sato, quodque sic Cathurno
Reddatur sua lux, & à salebris
Quod Pharsalica bella detonantem
Jam purges. Genios quis audet ipsos
Suggestisse tibi probus negare?
Tantum non Genios videmus ipsos.

Argumentum Pharsaliæ.

Cum provinciæ consulares, Hispaniæ Pompeio, Crasso Syria & Parthicum bellum, Casari Gallia Germaniæque datæ essent; Crassusque perisset, & Casari in alterum lustrum prorogata esset potestas, decretusque à X.tribubus Consulatus, & Pompeius Iuliâ defunctâ suspectas haberet Casaris opes, Marcellus Cos. de Casaris successione agere cœpit. Hic verò pacatâ iam intra nouem annos viuensâ provinciâ, non abnuobat, modò in proximis comitijs sui absentis ratio haberetur. Sed aduersantibus Pompeianis decretum est, vt dimisso exercitu veniret, & peteret more maiorum. Ille, nisi & Pompeius ab armis cederet, & nisi decretis staretur, se non dimissurum respondens, pro hoste habetur. Iratus igitur provinciâ cum exercitu Romam versus egreditur, tantumque terroris vbi incutit, vt Pompeius cum Senatu Capuam, inde Brundisium fugerit. ibi obsessus à Casare vix euadit in Græciam. Casar Romam reuersus ararium direptum suis militibus diuidit. Hinc in Hispaniam contendens, Massilia, in via, oppugnatione Bruto delegatâ, ipse Petreium & Afranium Pompeianarum duces partium, in Hispania superauit. Inde Romam reuersus in Epirum traiecit, vbi tum rei frumentariæ inopiâ laborans, tum à Pompeio pressus ac penè deuictus, castra in Thessaliam transfudit. hic acie superatus Pompeius Lesbom fugit; inde cum vxore Corneliâ in Ægyptum nauigauit, fretus Ptolemæi regis amicitia: cuius tamen iussu, consilio Pothini interfectus est, spectante coniuge & altero filio. Casar fugientem Pompeium in Ægyptum sequutus, ab Achilla regis præfecto in Alexandria obsessus in Pharon euasit. ibi ab hostibus oppressus se è nauicula coniecit, ac per ducentos passus ad suam classem enatauit. mox perfidiam hostium vltus, rege sublato, Cleopatram sororem regis in regnum confirmauit.

M. AN-

M. ANNÆI
LVCANI
 CIVILIS BELLII
 SIVE PHARSALIÆ
 LIBER PRIMVS.

*Etla per^b Emathios^c plus quàm ciuili-
 lia campos,
^d Iusq; datum sceleri canimus, popu-
 lumq; potentem
 In sua vitrici conuersum viscera
 dextrâ:*

** Cognatasq; acies: & rupto fœdere regni*

Pompeius cum Cæsare de summa rerum dimicauit, victusque fugit, cuius pugnam euentum, totius belli fortuna secuta est. b Macedonia olim data est *hpadia*. A. Gell. 14. l. 6. c. 10. & Solin. c. 14. Ad Dyrrhacium quidem Macedoniae oppidum diffusiore pugna certatum est: de bellato autem in campis Pharsalici inter Macedoniam & Thessaliam, dictis à Pharsalo Thessalix oppido. Palsim vero noster promiscue hec nomen vsurpat, quod propriè Macedoniae debetur. c Cæsaris furor atque Pompei: (inquit L. Florus, l. 4. c. 1.) urbem, Italiani gentes, nationes, totum denique quæ patebat Imperium, quodam quasi diluuiò & inflammatione corripuit: adeo ut non rectè tantum civile dicatur, ac ne sociale quidem bellum, sed nec exteruum, sed potius eò commune quoddam ex omnibus, & plus quàm bellum. d Cui non dictus Hylas? Quis in scelere hoc explicandum non assumit sibi ius criticum? Video quid sentiat H. Grotius: *Lucetiam sceleribus*. Audio quid moneat doctus L. S. *Jus Imperii, per bellum hoc sceleratum, transfatum ad Cæs.* Cetero interpretetis nihil moror. Verùm Poeta, ut ego arbitror, prouertit velle se bellum civile quod palis, l. 4. v. 26. & 28. l. 5. v. 3. & c. *Scelus* vocat, canite, idque non temerario quocumq; tumultu aut cœco furore, intra vrbs mœnia aut Italiani, ut in Sylliana mediò tempore aut Cinciana rabie, sed iustis, uti præ se ferebat, vtrinque causis, iustis exercitiis, & vtilis, pari gratia atque autoritate gestum, v. 66 huius lib. *scelerisque nefando nomen erit virtus* vide & l. 2. v. 540 & l. 3. v. 228. e Hinc inde, fœcerum & generum; parentes, liberos; fratres, cognatos, &c. f Quæ conuenerat, ut Pompeius Hispanias & Italiam, Cæsar Gallias, Craissus Asiam obtineret. Quod fœdus dissiluit morte Craisi apud Parthos, & Iuliz Cæsaris filiz, inita

a Verè *scelus* *regni* *max* videtur mihi Iulius Cæs. Scaliger in Hypercritico suo cap. 6. ubi inter alia Lucanum notat, quòd pessi no consilio opus hoc interpresit Pharsaliam. Quippe ne tantilla quidem operis pars illius ea regio: uti Thebais, ilias, &c. Quod tantum viri tanti pace dicatur, optimè ratione notem huc operi inditum arbitror ab illo loco in quo

g Pompeium feceris
Hispanijs & Oriete,
Cæsarem Gallijs,
h Canimus certatum
fuisse non sine nela-
rio virtuosus partis
fecerit in oppresio-
nem libertatis, com-
munis salutis adeo-
que Reip. interi-
tum.

i Robur utriusque
floris Italici, iisdem
freti auspicijs, signis
vocalibus ac mutis,
virtute pari, pugne
genere & armis vsi
iisdem.

k Rom. Imperij in-
signia & vexilla.

l Pilum erat Roma-
norum telum missi-
le, de quo vide Poly-
b. lib. 6 & Liu.

m Veget. l. 1. c. 21.
n Nomis R. infe-
stis Imperij nostri
hostibus.

o Comque e re &
gloria nominis R.
fuisse, eadem Crassi
vicis, spolia & in-
signia R. repetere,

quibus Crasso ademp-
tis superbiunt in n-
Parthi & Persæ, quo-
sa n Imperij sedes
est Babylon opibus
& potentia fluenta,

o Proprie, visio-
tioni, tentis, hostium
exujs in eo loco,
quo qd i n-
i. fugæ dare terga
expulsi, suspens.

p Romanis, Italij, ab Aufone Circes & Vlyssis f. q. Circa Stygiam
paludem; non admittendus transiensque nisi sepultura compos & vindictæ, r Bello
civilij vincens nullo decernebatur triumphus. s *Abiectione* 4 plagarum cœli &
orbis terrarum. t Scythiz pop. vellere nobiles. Plin. l. 6. c. 27. Solin. 63. vide infra l. 10.
v 297. u Armenij, Araxis fl. accoly iampridem visi fuissent. x Et si qui ad Nilum ori-
entem accollunt. Nil autem fontes ignoravit veritas, quos e montibus Lunæ in Mauritania
Inferennæ recentiores. y Hostem, ubi fors cessavit, domi repenti, neque solitudinem tuam,
desolationem & visitate n exterorum hostium potentia sur seuitur impures, sed armis tuis
& Roma suis et ipa Roma viribus ruit. z Pyrrhus Epirotarum rex in auxilium a Tarentinis
accitus, magno Romanis terrori fuit, mari terra, viri, equis, incognitisq; in id tempus ele-
phantis, utque armis solum sed consilij & dolis eos aggressus est tandem victus, castis exu-
tus, ab Italiaq; exactus. a *Generaliter*, Pop. Carthaginiensis, vel Annibal, qui bello Puni-
co secundo, Italia n vallavit, neque Romanas attriuit.

Certatum & totis concussi viribus orbis,

In commune nefas: infestisq; obuia signis

Signa, pares aquilas, & pila minantia pilis.

Quis furor & ciues? que tanta licentia ferri,

Gentibus inuisis Latium præbere cruorem?

Cumq; superba foret Babylon spolianda trophæis

Ansonys, umbræq; erraret Crassus inulta,

Bella geri placuit nullos habitura triumphos?

Hæc, quantum potuit terre, pelagiq; parari

Hoc, quem ciues hauserunt, sanguine, dextra!

Unde venit Titan, & nox ubi sidera condit,

Quaq; dies in ætheris agrantibus æstuat horis,

Et qua bruma rigens, ac nescia vere remitti,

Astringit Scythicum glaciali frigore pontum:

Sub iuga iam Seres, iam barbarus isset Araxes,

Et gens si qua iacet nascenti conscia Nilo.

Tunc, si tantus amor belli tibi Roma nefandi,

Totum sub Latias leges cum miseris orbem,

In te verte manus: nondum tibi desunt hostis.

At nunc semirutis pendent quod mœnia tellis

Urbibus Italiæ, lapsisq; ingentia muris

Saxa iacent; nulloque domus custode tenentur,

Rarus & antiquis habitator in urbibus errat:

Horrida quod dumis, muli & sœque inarata per annos

Hesperia est, desuntq; manus poscentibus aruis,

Non tu Pyrrhe ferox, nec tantis cladibus auctor

Pœnus erit: nulli penitus discindere ferro

5

35

15

40

45

20

50

25

55

30

Contigit: alia sedent ciuilibus vulnera dextra.

35 ^b Quodd si non aliam venturo fata Neroni
Inuenere viam, & magnobque aeterna parantur
Regna deis, & caelumque suo seruire Tonanti
Non nisi seuorum potuit post bella gigantum:

10 ^a Hac mercede placent: diros ² Pharsalia campos
Impleat: ³ & Praemi saturantur sanguine manes:

40 ^b Ultima funesta concurrant praelia Munda.
His, Caesar, ² Perusina fames, ³ Mutinaeq; labores
Accedant fatis: ⁴ & quas premit aspera, classes,
15 ¹ Leucas: ⁵ & ardenti ^m seruilia bella sub Aetna.

45 ¹ Multum Roma tamen debet ciuilibus armis,
Quod tibi res acta est. Te ² cum statione peracta
Astra petes ³ serus, ⁴ & praelati regia caeli

20 ⁵ Excipiet gaudente polo: ⁶ seu scepra tenere,
Seu te flammigeros Phoebi conscendere currus,
Telluremq; ⁷ nihil mutato sole timentem

50 ⁸ Igne vago lustrare iuuat: tibi numine ab omni
Cedetur: ⁹ iurisq; tui natura relinquet

25 ¹⁰ Quis deus esse velis, ubi regnum ponere mundi.
¹¹ Sed neque in Arctoo sedem tibi legeris orbe:
Nec polus aduersi calidus qua ¹² mergitur Austri,

55 ¹³ Vnde tuam videas obliquo sidere Romam.

30 vrbem quò L. Antonius confogerat, Augustus per famem in deditionem compulsi. k Antonius D. Brutum in Mutina vrbe Citalpinae Galliae obsedit, in quo obsidione leuando vterque Consul Hircius & Paullus caesus est. quem tamen Augustus obsidione liberavit. l Insula in sinu Ambracico, item promontorium Epiri, inter quod & Actium Octavianus Antonium & Cleopatram navalit certamine vicit. m Non seruile illud bellum à Syro Eono in Sicilia motum A.V. DCXV. III. quod nihil ad rem presentem, verum intellige nauale bellum in Siculo mari, ad quod Sex. Pompeius concitauerat: armaueratque ergastula contra Augustum à quo Sextus vidus in Asiam profugit. n Euenus vitæ spatium, & impetio felicitis sumatur. o Longæus. p Quod ut prætulisti tenuis, q Caelitibus. r Seu Iouis, seu Phoebi munus locumque velis, &c. arbitrio tuo permittetur, quis deus esse velis. Imitatio Virg. Georg. ¹ Tunc adeo quem mox sint hab. &c. f Non metuentem incendium mutato auriga, ut quondam Phæcōnte. t Al Iurique tuæ nat. u Relatus verò in deos, & sideribus adicitur noli sedem tibi eligere versus alterum polorum vnde obliquo ianitu. imphedito, parumque efficaci Romam conspicias, sed iuxta æquatorem, vt recto, propinquo & gratioso vultu nos intuearis. Hæc omnia Ironicè & Amphibologicè dicta quidam volunt, vt quæ Neronem innoceat strabam & obesum; sed persistere videtur in illa inuocatione & imitatione Virgiliana i. Georg. ¹ Quis locus Erizonem inter Chelidone, &c. x Al. ver.

b Affentatio, quam
vix excusauerit
Ironia.

c Idque Iouis exem-
plo, ad quem deu-
ibus gigantibus fir-
mior caeli deuenit
regnum.

d Scelerata & nefaria
bella ciuilia, quæ
mox recenset.

e Quod hinc Neroni
ad Imperium Romæ
patuit solutus.

f De campis Phar-
saliis supra. in his
depregnatum est in-
ter Pompeium &

Caesarem, mox inter
Octavianum Antoniumq;

& Cæsar, percutit flos-
sed vide inf. v. 687.

g Sanguine nostro
inferias referimus
vmbres Carthagi-
nensium, qui bellis
Punicis interierunt.

h Ad Mundam His-
paniæ urbem, Pom-
peii liberi deuicti
sunt, Cæsar, Sextus
fuga lapsus: Pom-
peianorum caesa 30

M. Cæsar vt victus
obsideret, & conge-
llis cadaueribus ag-
gerem struxit.

i Perusiam Thusciam

*AEtheris immensis partem si profferis unam,
 Sentiet axis onus. librati pondera caeli
 Orbe tene medio: pars aetheris illa sereni
 Tota vacet, nulleq; obstant à Casare nubes.
 Tunc genus humanum positus sibi consulat armis, 60
 Inq; vicem gens omnis amet: pax missa per orbem
 Ferrea^a belligeri compestat limina^b Iani.
² Sed mihi iam numen: nec, si te pectore vates
 Accipiam,^c Cirrhaea velim secreta mouentein
 Sollicitare deum, Bacchumq; auertere^b Nysa. 65
 Tu satis ad dandas Romana in carmina vires.
 Fert animus^c causas tantarum expromere reru:
 Immensumq; aperitur opus, quid in arma furentem
 Impulerit populum, quid pacem excusserit orbi.
^d Inuida fatorum series, summisque negatum 70
 Stare diu;^e nimioque graues sub pondere lapsus,
 Nec se Roma ferens.^f sic, cum compage soluta
 Secula tot mundi suprema coegerit hora,
 * Antiquum repetent iterum chaos omnia; mistis
 Sidera sideribus concurrent: ignea pontum 75
 Astra petent: & tellus extendere litora nolet,
 Excutietque fretum:^h fratri contraria Phoebe
 Ibit, & obliquumⁱ bigas agitare per orbem
 Indignata, diem poscet sibi: totaque discors
 Machina diuulsi turbabit foedera mundi. 80
 In se magna ruunt. letis hunc numina rebus
 Crescendi posuere modum.^k nec gentibus ullis*

y Iani belli pacisq;
 indicis, ex iustitio.
 Numae, templum a-
 pertum significabat
 urbem in armis esse,
 clausum erat pacis-
 signum, quod contigit
 sub Numa, iterum
 post primum Puni-
 cum bellum, & sub
 Augusto ter,

z Alij post mortem
 & *ὄρα δέωον*
 Deum excederis,
 mihi in visis Deus
 haberi propitius
 & praesens adeo, vt
 mihi tuo numine af-
 flato non sit opus,
 quod alij faciunt va-
 tes, Delphici Apol-
 linit vel Nysae Bac-
 chi, quorum in tu-
 tela Poetae sunt,
 & *ὄρα δέωον*
 votis expetere.

a Cirrha, oppidum
 Phocidis haud pro-
 cul à Delphis.

b Nysae fuerit de-
 cem, omnes ferè Bac-
 cho sacrae: praecipuè,
 Indica, Arabica, Del-
 phica.

c Causas sex recen-
 set nosse, sed vide
 quas & Caesar red-
 dit lib. 1. ciuili
 belli.

d *Prima causa*, fatalis necessitas quae periodum crescendo, & *ἀναπλῆν* consecuta iam decli-
 nare & ad occasum vergere coeperit, *Inuidens Fortuna* principi gentium populo, ipsam illam in
 exitium suum armans. Florus l. 1. c. 2. e Suo sub pondere, viribus & amplis adinis mole
 defatigata, pressa, & ruens. *Ipsa sua vires odii Romana inuenit, et quas fraxit opes, mali si-*
stinet. Petr. Arb. f Non secus atque ipsa vniuersa machina, consummatio tandem tempore &
 quasi arare sua solutis compagibus, legibus atque foederibus rerum, in Chaos & confusam
 molem, vnde initio extraxa & concinnata est reditura sit. * Ita legit Ianus Rotgerius, cum
 vulgati habeant, *Antiquum repetens iterum chaos, omnia mistis Sider.* g Litora extenta &
 opposita non valebant, vt ante, mare coercere & excutere quo minus terra obruatur.
 h Luna non sequitur solem certis & solitis per Zodiacum vicibus: sed contrario seretur
 mote, i Lunam bigas, solem quadrigis vehi fingunt poetae, k Neque tamen vlli extera-
 rum gentium perniciosum est exercere odium suum inuidiamque erga nos.

Commodat

Commodat in populum, terræ, pelagiq; potentem,
Inuidiam Fortuna suam. ¹ tu causa malorum

Facta tribus ^m dominis communis Roma, nec unquã

85 ⁿ In turbam missi fœdera fœdera regni:

o Malè concordes, nimitaque cupidine cæci,

Quid miscere iuuat vires, orbemque tenere
In medio? ^p dum terra fretum, terramq; leuabit

90 Aër, & longi volucnt Titana labores,

Noxq; diem cælo totidem per* signa sequetur;

65 Nulla fides regni socijs, omnisq; potestas

Impatiens consortis erit. ² nec gentibus ullis
Credite, nec longè fatorum exempla petantur:

95 Fraterno primi maduerunt sanguine muri.

Nec pretium tanti tellus, pontusq; furoris

70 Tunc erat: exiguum dominos commisit ^r asylum.

¹ Temporis angusti mansit concordia discors,

Paxq; fuit non sponte ducum: nam sola futuri

100 Crassus erat belli medius mora. Qualiter vndas

Qui secat, & geminum gracilis mare separat Isth-

75 Nec patitur conferre fretum: si terra recedat, (mos,

Ionium Ægeø frangat mare: sic, vbi seua

Arma ducum dirimens, miserando funere Crassus

105 Assyrias Latio maculauit sanguine ^u Carras,

Parthica Romanos* soluerunt damna furor es.

80 pes diuisi. o Malè facta gratiã coniuncti, atque inuadendz Reip. libidine transuersim
acti, sperastine diuturnã hanc potuisse fieri πολυκοσμογυιας p Quamdiu constabant
sibi serum naturæ fœdera, vt aquas subleuet terra inferior, vt ær, quasi orbis cœlestis
contineat & vndiq; coerceat terram quasi centrũ, pondere librati suo v. q. l. s. vt sol diurnos
annuosq; absoluat cursus, vt nox diei vicibus succedat, tandiu, i. semper, distillent confocitã
regni fœdera. * Zodiaci, cuius sex signa per vices obscurata admittunt noctem, tanquam
in quinq; noctibus, q. Neque Argis & Thebis petenda erunt exempla ipsa prima vrbis nostræ tu-
tu contemptus, quod nouum vallam transfiliisset, & Romulus asylum in vrbis aperuerat,
quod omnes qui confugerant in partem & fontanam nouæ vrbis inuitauit. † Modico ad-
modum tempore durauit concordia hæc inter Pompeium & Cæsarem non sincera: expectan-
te utroque dissidij occasione, † Terria causa, Cædes Crasi apud Parthos, quæ, quoad
vixit, utroque respexit, metuens se, ne nouas res molientibus ille interueniret. Medius itaque
intercedens dirimebat bellum civile, non secus atque confocitauerunt se Ionium ab
Occidente & Ægeum ab Oriente. ^u Vrbem Mesopotamiz, quod noctu se fugi-
tus receperat Crassus. Charan. x Aperuerunt viam simultati Cæs. & Pomp. erupturæ.

y O Parthi. ab Ar-
fca aothore imper-
rii. l. 8. v. 18.

z Impetj R. ampli-
tudo non ferebat
duos, non fufficit
duobus. ad 120. v.
infra.

a Quarta caufa.

Mom Iuliae Caefaris
filia, quae nupta Põ-
peto & iam grauida,
vbi conjugis venter,
temere domum e com-
mitip in quibus, orã
contentione, caelus
fuerat. Domitij ter-
nus, claram cruore
refperam vidiffet,
animo confirmata
& viro suo timens
abortum fecit mor-
tuoque est. Hæc im-
maturã propter
Recip morte inter-
cepta, fœdas & ius
a fuffragis perfimo
ciuili belli omnia
abftulit.

b Cum Sabini ar-
mis vim & illaram
ignominiam vlturj,
repetente virgines
foas a Romanis sub
Romulo raptas, Sa-
bina inter vtranque
actionem paffis crimi-
bus progrefsz, pre-
cibus & lacrymis pa-
cem exorabant, pa-
treque vitis concil-
liabant.

e Quinta caufa. Du-

otum docum emulatio. Jæu (inquit Florus l. 4. c. 2.) Pompeio fuffpetj Caefari oper, & Caefari Pompeiana diuina quætu. Nec hic ferebat parem, nec ille fuperiorem. Neſui fic de principatu laborabant, tanquam duos tanta imperij fortuna non caperet. d Iu. Pompeij, imes, ne noua Caefaris geſta, ac triumphj de Gallis, Germanis & Britannis qui eum manent, obſcurer veteres illos tuos triumphos de Armenijs, Mithridate, Afia, Siciliã, Hiſpaniã, Cilicibus piratis. e O Caefar. f In tranſgreſſa oppiduli cuiusdam in Alpibus, Caefar diſiſſe fertur: Malleum hie primus eſſe quàm Romæ ſecundus, Plutarch. & Velleius Patenc. g Pompeijus demum ſecum dignitate exæquari volebat. i. coin. Cæſ. h Magna certe Catonis laus, ut pote effuſe iulicium de iuſtione caula conferat iudicio deorum. verum ut ait Cic. pro Ligario. Quæ melior certe ea iudicanda eſt, quam etiam dũ adiuuerunt. i Pompeijus iam prope ſexa denãrũ, & annorum ocio fretus, artes, vſum, & muſia ſtrenui Imperatoris dediticera, ex largitiõibus & ludis captans populi fauorem. k Quoad Mitylenæz theatri exemplar, ſed multo magnificentius e marmore Romæ extruſerata, cum (inquit Florus) Ponticos & Armenios triumphos in Pompeianis theatris Roma ſantaret, nimia Pompeij potentia apud ocioſos (vt ſole) cines mouit inuidiam.

Plus illa vobis acie, quàm creditis, actum eſt

1 Arfacida: bellum victis ciuile dediffis.

Diuiditur ferro regnum: ^a populiq; potentis,

Quæ mare, quæ terras, quæ totum poſſidet orbem, 110

Non cepit fortuna duos. ^a Nam pignora iuncti

Sanguinis, & diro ferales omine tedas

Abſtulit admanes, Parcarum, Iulia, ſena

Intercepta manu. quod ſi tibi fata dediffent

Maiores in luce moras, tu ſola furentem

Inde virum poteras, atque hinc retinere parentem;

Armatasq; manus excuſſo iungere ferro,

^b Vt generos ſoceris mediæ iunxere Sabina.

Morte tua diſcuſſa fides, bellumq; mouere

Permiſſõ eſt ducibus: ^c ſtimulos dedit æmula virtus. 120

^d Tu noua ne veteres obſcurent acta triumphos,

Et victis cedat piratica laurea Gallis;

Magne times: ^e te iam ſeries, uſuſq; laborum

Erigit, ^f impatiensq; loci fortuna ſecundi.

Nec quengquam iam ferre poteſt, Caefarve priorem, 125

^g Pompeiusve parem. quis iuſtius induit arma,

Scire nefas: magno ſe iudice quiſque tuetur:

Victrix cauſa deis placuit, ^h ſed victa Catoni.

Nec coherere pares: ⁱ alter vergentibus annis

In ſenium, longoque toge tranquilliõr uſu

Dedidicit iam pace ducem: ſamq; petit

Multa dare in vulgus: totus popularibus auris

Impelli, plauſuq; ^k ſui gaudere ^k theatris

135

140

145

150

1

130

Nec

- Nec reparare nouas vires, multumque priori
 135 Credere fortuna. stat¹ magni nominis umbra.
 Qualis frugifero quercus sublimis in agro
 Exuuias veteres populi, sacra atque gestans
 Dona ducum: nec iam validis radicibus herens,
 Pondere fixa suo est: nudosque per aëra ramos
 140 Effundens, trunco, non frondibus, efficit umbram:
 At quamuis primo nutet casura sub Euro,
 Tot circum siluae firmo se robore tollant,
 Sola tamen colitur. Sed non in Casare tantum
 Nomen erat, nec fama ducis: sed^o nescia virtus
 145 Stare loco: solisque pudor non vincere bello.
 Acer, & indomitus, quod spes, quodque ira vocasset,
 Ferre manum, & nunquam^p temerando parcere
 Successus urgere suos: instare fauori (ferro.
 Numinis: * impellens quicquid sibi summa petenti
 150 Obstaret: gaudensque viam fecisse ruina.
 Qualiter & expressum ventis per nubila fulmen
 Aetheris impulsu sonitu, mundi quæ fragore
 Emicuit, & rupit, diem, populosque pauentes
 Terruit, & obliqua prælinguens lumina flamma:
 155 * In sua templa suvit: nullaque exire vetante
 Materia, magnamque cadens, magnamque, reuertens
 Dat stragem latè, sparsosque, recolligit ignes.
 Hæc ducibus causæ suberant: sed publica belli
 Semina, quæ & populos semper mersere & potentes.
 160 Namque ut opes & nimias mundo Fortuna subactio
 Intulit, & rebus mores cessere secundis,
 Prædæque & hostiles luxum suasere rapinæ:

I Quod ob iterum
 gestatum magnitu-
 dinem consecutus
 est salutatus priuatus
 à Syllæ exercitu no-
 mine Magni.
 m Spolia,
 et in d. h. m. t. r.

tropæa.
 n Primo quocumque
 vento casum mi-
 rata.

o Al iora vsque pe-
 tens. Cæsar (inquit
 Patei calus) supra
 humanam & naturæ
 & filium euectus, dux
 erat bello petiti-
 mus, cuius in toga
 (nisi ubi veretur
 ne quem haberet pa-
 rem) modestissimus.
 p Temere cruen-
 tando, ubi res vim
 & arma posceret.
 infra l. a. v. 4 39.

* Ita Seneca de Xer-
 xe. Diuina atque hu-
 mana impellente
 & mutante quic-
 quid obstaret, ire-
 centi stare iusserunt.
 l. 6. de Benef. c. 31.

q Ex opinione Ze-
 nonis, qui fulmen
 voluit esse validam
 incensionem è nubi-
 bus inter se vi ven-
 torum collis erum-
 pentem & vehemen-
 ti eam inperu ad
 terras ruenem,
 & Protulit lucem,
 vel, clarore suo &
 fulgore diei lucem
 superauit.

f Obliquè conortum, oculis offuso lumine, aciem perstringit. t In Iouis ipsius fulmina-
 toris templa vel, in cœli convexa. Hæc enim sunt templa cœli, quod, nulla illi materia ob-
 stante, pergit & reuertitur, & dissipatam flammam conglobat. Iacob. Cameron. u Sexta &
 vltima causa. Romanorum vitia. ex diuina pace & nimia felicitate luxuriam inuoluit, cibis,
 vestibus, avaricia, ambitio, dominandi libido, seditiones, studia partium, &c. x Assyrios,
 Perlas, Lacedæmonios, Carthagenenses, Corinthios, Milesios, Asiæ multos populos,
 y Asiaticas, Aulicas, Ponticas, Cyprias, Corinthiacas. Luxuriam polierunt, & censuram in
 uicinia furentem. Petron. x Et boni mores exceperant deprauati vitij, qui suadeat
 eundem. Martial. l. 1. l. 6. ap.

ē Vasis aureis, vel
Hendialis Auratis
tectis, lacunaribus
auro resindentibus,

h Veterum Rom.
hominum continen-
tium & frogalium
cibi iam fultiditi,
Ingeniosa gaudia est,
Sticulo scarus, &c.

Petron, vel ipse mē-
sa Nil rhombus, nil
dona sapu, nisi su-
fines orbes Grande
ebur ē citro scilicet,
&c. Juvenal, i. Sat.
& noher, i. lib. Or-
bes scilicet Atlantide
fyta. Et Petronius,
Ecce Africa eruta ser-
va Chreca mensa.

c Mulcinea, vestes te-
ricas, & bo-mbycina:
que loquimur vix in-
dulgentior imp-
scere xati. Et tot noua
monna vestu. Quae
vixnos quarunt ve-
tron. lib.

d Que strenuus &
egregio olim pro-
duxit viros. Fabriciu,
& incomptu Curium
capilla, vitem bello
tulit, & Camillam
Sana pauperis & a-
vitus apto cucullare
fundus. Horat. lib. 1.

ode 12. & Val. Max. l. 1. c. 4. e Annum. luxus, omniumque vitiatorum materia. Laceratio-
nibus aliisque gentibus fatalis. f Iam non contenti agellis, quos virt contentissimi. Ca-
millas arant, Curios fodit, censentes illum perniciosum esse cinem cui non sufficerent 7 in-
gera, extendebant hos agros vsque ad ignotos sibi colonos, vicinorum coemptione & ad-
fectione, vel ipsi non sua manu agros colebant, sed alienis colendis elocabant, vel latifun-
dia in prouincijs sub ignotis colonis possidebant. g Ab hoc fastu & luxu faciles erant ad
iras, vindicanalique iniurias; hinc pro leui erat omne aggredi nefas, ad quod sua egestas are
alieno grauios impulerat vel peccata, que quis ē tenioribus atque egenis designaret pro
vili & leui habebant, grandia aggrediebantur scelera, visumque est decens magnum, &c. ut seq.
h Quod quisque pornit, licuit. i Coss. & Senatus ferebant leges. Tribonti & plebs, plebs
fuit, senat plebs, k Tribuni contra nitentes quam Coss. omnia confundebant iura, l Con-
sulatus cuius insignia fasces & securae venalis factus est: dum populus fauoris sui auctionator,
largitionibus potentium corruptus suffragia vendebar, nec sine contentione & rixis, non
gato ad eadem vsque in Campo Martio, quo Cal Iannar. ad comitia descendebat, Euphrisque
Quirites. Ad praedonem strepitumque sacri suffragia vertunt. Venalis populus, venalu curia Pa-
trum, & il favor in pretio. Peron. Arb. m Gemus deprentem gurgite praedon Fiamoris illucis
vtilisque excedas ari. Arbitet. n Labefactata credito. o Qui re prostigata & perditā mis-
geri omnia turbarique cupiebāt; opesque ex bellis ciuilibus, proscriptioibus & auctionibus
spesabat, p Conceperat. q Fluij, qui Italiam à Gallia citeriore disternunt.

Non² auro, tectisque modus: ^b mensisque priores
Aspernata famas: ^c cultus gestare decoros
Vix nuribus, rapuere mares: ^d secunda virorum 165

Paupertas fugitur, totoque arcessitur orbe,
^e Quo gens quaeq; perit: ^f tunc longos iungere fines
Agrorum, & quondam duro sulcata Camilli
Vomere, & antiquos Curiorum passa ligones,
Longa sub ignotis extendere vura colonis. 170

Non erat is populus, quem pax tranquilla iuuaret,
Quem sua libertas immotis pasceret armis. 195

Inde ira faciles, & quod suafisset egestas,
Vile nefas: magnūque decus, ferroque petendum,
Plus patria potuisse sua: ^h mensuraque iuris 175

Vix erat: hincⁱ leges, & ⁱ plebscita coactae;
^k Et cum Consulibus turbantes iura Tribuni:
Hinc^l rapti pretio fasces, sectōrque fauoris
Ipse sui populus, lethalisque ambitus urbi;
Annua venali referens certamina Campo: 180

Hinc^m vsura vorax, auidūque in tempore saenus,
Et ⁿ concussa fides, & ^o multis utile bellum. 205

Iam gelidas Caesar cursu superauerat Alpes,
Ingentesque animo motus, bellūque futurum
Peperat: ut ventū est parui^q Rubiconis ad undas, 185

* *Ingens visa duci patriæ trepidantis imago,
Clara per obscuram vultu mœstissima noctem,
Turri gero canos effundens vertice crines,
Cæsaris lacerata nudisq; adstare lacertis,*

190 *Et gemitu permista loqui: Quod tenditis ultra?
Quo feris mea signa viri? si iure venitis,*

*Si ciues: hucusque licet. Tunc perculit horror
Membra ducis, rigere comæ, gressumque coercens
Languor in extrema tenuit vestigia ripa.*

195 *Mox ait: O magna qui mœnia prospicis urbis
Tarpeia de rupe tonans, Phrygiq; penates
Gentis Iuleæ, & rapti secreta Quirini,
Et residens celsa Latialis Iuppiter Alba,
Vestalesque foci, summique ð numinis instar*

200 *Roma, faue captis: non te furialibus armis
Persequor: en adsum victor terræque, marique
Cæsar, ubiq; tuus. (liceat modò) nunc quoque miles.
Ille erit ille nosens, qui me tibi fecerit hostem.
Inde moras soluit belli, tumidumque per amnem*

205 *Signa mouet properè, sic cum squalentibus aruis
Æstifera Libyes viso Leo comminus hoste
Subsedit dubius, totam dum colligit iram,
Mox ubi se seuæ stimulant verberè cauda,
Erexitque iubam, & vasto graue murmur hiatu*

210 *Infremuit: tum torta leuis si lancea Mauri
Hæreat, aut latum subeant venabula pectus,
Per ferrum tanti securus vulneris exit.
Fonte cadit modico, paruisq; impellitur undis*

215 *Pérque imas serpit valles, & Gallia certus*

nes. penates, q. per quos penitus spiramus, è gente autem Iuli Cæsar originem duxit. z. Særa mysteria Romuli in cælum translata, Plutarch. in Romulo. a. Cui tanquam Latij præfidi sacra in monte Albano dedicauit Aeneas, statuat, ferias, venerationem. b. Ignis, quem è Troia ab Aenea in Italiam aduectum, virgines inextinctum conseruauit in Velle cæplo, huc à Numa ex Alba translatum. c. Etiam nunc quum viscat arma contra te ferre, propugnator tamen tuus defensorque sum. d. Imbribus & resolutis cinibus auctum, mox v. 17. e. Venatore. f. Cauda, quæ animi index, crebro istu se flagellat, atque ad iracundiam excitat, Plin. 8. g. Per ipsum, quo transigitur, venabulum in venatorem ruit. h. A colore terræ, vel allusum ad Erymon, Alij leg. Punicus.

r. Videtur hoc affixisse poeta, ex eo fontino, quo Cæsar (vt refert Plotarchus) sibi vafas est matri Ruperum infere, vide, sit, ostentat, quod Cæsari ad Rubiconem cunctantè & cogitabundo factum est, apud Sueton. 32. c. Iul. Cæs. f. Propter antiquitatem.

t. Ob discordiam. u. Ad Rubiconem, in columnâ credâ insculptum erat (sæ natus consultum, quo cautum est Ne cui ultra hos fines arma proferre liceret.

x. O Iupiter qui coelis in monte Capitolino, seu Tarpeio, dicto à Tarpeia Vestali, quæ ibi obruta est scatis Sabinis, ex pacto proditæ arcis Iuppiter omnipotens, & tu Saturnia Tellus &c. Tessor ad has acies inuictum arcesse Martem, Inuitas me ferre manu, &c. Cæs. apud Petronium.

y. Quos Troie flammis creptos secum in Italiam Aeneas duxit. Apollinem & Neptunum vt quidam volunt, vt alij Mineruam, Ioue u, Iunonem, hæc, tres acris regione.

i Menſe Ianuario.

h Alij leg. *hanſerat*.

quia leg. *grauido* cor-

nu. h. e. aquis pleno.

l Tertia luna ab in-

terlanio, quæ ſerè

pluuia eſt. vel quid

ſi intelligamus, plu-

uilla iam tres noctes?

m Niues ex Apen-

uiniis Alpibus.

n Equites primùm

ingreſſi amnem, ſu-

pernis impetum ſi-

ſuunt, quæ tutiſſis

traſſeant pedites.

o Et Senatus Con-

ſulto, vt ſupra v. 91.

q, quia Rubicon ſe-

minus erat provin-

ciæ Cæſaris.

y Violata, Conſecra-

tus cohortes (inquit

Suetonius) ad Rubi-

conem ſequi pro-

uincie eius ſini e-

rat, paulum conſi-

ſtitit ac reputans quã-

tum moliretur, con-

uerſis ad proximos,

ſiſcon nunc inquit,

reſcedi poſſumo:

quã ſi ponticulum

traſſerimus, omnia

arma agenda erunt.

Cunctanti oſtentum

taſe factum eſt, &c.

Tunc Cæſar, *ſuam*

inquit *quæ deorum*

ſſenta & ſiſcon

rum iniquitas vocat.

Jaſſa eſt alex. Sueton

Iul. Cæſ. 71. & Ap-

pian. l. 2. de ciu. bello.

Judice fortuna cadet

alea Cæſ. apud Petronium. q Al. *vinuere*.

r Lapide miſſo eſt funda Balcarica. Palæares in-

ſulæ duæ ſunt in præſi Mediterraneo Gymnaſiæ olim dictæ, hodie *Maiorca* & *Minorca*. qua-

rum incolæ erant funditores prætiſſimi, quibus id vnum ab infantia ſtudium. Cibus puer

à matre non accepit, niſi quem ipſa monſtrante præcuſit. Flor. l. 3. c. 8. f Parthi dum ſe

fugere ſimulant, ſagittas ab inguine ductas in hoſtem à tergo mittunt. t *Vmbra* vebem,

in Flaminia via. n Oriente Sole ſtellas obſcurante *quæruo vltimus* extat *Zucifer*. x Sen

dentum voluntate enenit hoc ciuiliſ tempore ſignum, ſue inductis ab Auſtro nubibus

morſtus vtique erat, ſic inſitq. l. 7. y Cæſaris milites, juſſi occupato foro clauſica canere,

aquilas ponere. z Impios belli ciuiliſ concentus. a Somnus. b Obuia quæque de

templorum parietibus ſuſpenſa arma rapiunt. e Diſſolutos, vinctas ſe, crates cotio à

blatris & vetuſtate exciſo undatas.

Limes ab Auſonijs diſterminat arua colonis.

Tunc vires præbebat hyems, atque ^kauxerat undas

Tertia iam grauido pluuiialis Cymbia cornu,

Et madidis Euri reſoluta ſtatibus ^mAlpes.

ⁿPrimus in obliquum ſonipes opponitur amnem

Excepturus aquas, molli tum cætera rumpit

Turba vado ſtracti faciles iam fluminis undas.

Cæſar vt aduerſam ſuper ato gurgite ripam

Attingit, Hæſperia ^ovetitis & conſtitit aruis,

Hic, ait, hic, pacem, ^ptemerataque iura relinquo;

Te Fortuna ſequor: procul hinc iam fœdera ſunto.

Credidimus fati, vtendum eſt ^qiudice bello.

Sic fatus, noctis tenebris rapit agmina ductor

Impiger, & ^rtorto Balearis verberè fundæ

Ocyor, & miſſa Parthi ^tpoſt terga ſagitta:

Viciniùmque minax inuadi ^vAriminum, ^u vt ignes

Solis lucifero ſugiebant aſtra relicto.

Iamque dies primos belli viſura tumultus

Exoritur: ^xſeu ſponte deùm, ſeu turbidus Auſter

Impulerat, maſſam tenuerunt nubila lucem.

Conſtitit vt capto iuſſus deponere ^ymiles

Signa foro, ſtridor lituiùm, clangor que tubarum

^zNon pia concinuit cum rauco clauſica cornu.

Rupta ^aquies populi, ſtratisq, excita iuuentus

^bDiripiunt ſacris affixa penatibus arma,

Qua pax longa dabat: nuda iam crate ^cfluentes

Inuadunt elyptos, curuatæque cuspide pila,

Et ſcabros nigrae morſu rubiginis enſes.

245

220

250

225

255

230

260

235

265

240

- Ut note fulsere aquile, Romanaque signa,*
 245 *Et celsus medio conspectus in agmine Casar,*
^d *Dirigere metus, gelidos pavor alligat artus,*
^e *Et tacito mutos voluunt sub pectore questus.*
 220 ^f *O male vicinis hec moenia condita Gallis!*
O tristi damnata loco! pax alta per omnes,
 250 *Et tranquilla quies populos: nos praeda furentum,*
^g *Primaque castra stimus, melius Fortuna dedisset*
^h *Orbe sub Eoo sedem, gelidaque sub Arcto,*
 235 ⁱ *Errantisque domos, Latij quam clausura tueri.*
Nos primi ^a Senonum, motus, ^b Cimbrumque ruentem
 255 *Vidimus, & ^c Martem Libyes, cunsumque furoris*
Teutonici, quoties Romam fortuna lacescit,
Hac iter est bellis, ^d gemitu sic quisque latenti,
 230 *Non ausus timuisse palam: vox nulla dolori*
Credita: sed quantum, volucres cum bruma coevertet,
 260 *Rura silent, mediisque iacet sine murmure pontus;*
Tanta quies. Noctis gelidas lux soluerat umbras:
 235 ^e *Ecce faces belli, dubieque in praelia menti*
Urgentes addunt stimulos, cunctasque pudoris
Rumpunt fata moras: iustos Fortuna laborat
 265 *Esse ducis motus, & causas inuenit armis.*
Expulsi ancipiti discordes vrbe Tribunos
^f *Victi iure ^g minax iactatis curia Gracchis.*
 240 *Hos iam mota ducis, vicinaque signa petentes*
^h *Audax venali comitatur Curio lingua:*

Vrbem, Romanos occurrentes ad Aliam & profugiant, Romam contendunt, quam diripiunt, dirant incendunt, Capitolium 7 menses obsident. tandem Camilli interuentu Roma liberata est. A. V. 361. ^o Cimbricis Germanisque Chersoneso & Teutonibus post multos Rom. coff. & procoff cum exercitibus suis, a Mario, vix tandem exiisse suo. A. V. 32, diuisim posuit eos poeta, quod diuersis pugnis & diuerso itinere superi sunt. ^p Secundum bellum Punicum, quamuis non huc iter erat Annibali, Afrubali forte. ^q Indignabantur hanc Africanenses, sed tacite. comparatione ducta ab ausibus hyberno frigore conflictis, & a maris medijs tranquillitate. ^r Q. Calsius & M. Antonius trib. pl. a Marcello & Leno lo. Coff. Senatu excedere iussi, quod pro Cesare intercederent, vrbe egressi, nodu, conuictio carro, senilique veste amici ad Casarem profugerunt & cum ijs Curio de quo l. v. 799. erat auferentis eo tempore Ravennae, vt habet Casar. i. com. expe. Sabarque suis leuissimis postulat responsa. ^s Violato Tribunicis potestatis sacrosancto iure. ^t Senatus, exprobrata Tribunis Gracchorum seditione, his eun- em exitum interminatus est, ni curia concederent. ^u Curio super Trib. pl. Casari infestus, postea acceptus, ad dicendum patatitians plurimo are alieno grauitus a Cesare lenabatur, scilicet suarum partium.

d Ariminense.
 e Hypallage, vel lege. Et tacitus motus vol.

f O vrbem nostram male sitam contra Galliam, & in cardinibus Italiz, expositam omnibus qui Italiani inuasunt.

g Primum oppidum in quo hostis castra ponit.

h Sub curru nimium propinquus soli, in terra vt veteribus creditum) amicitia negata.

i Vel sub gel. conuulsione copulationis frequentius al oceano vsorpatu pro distantibus.

k Quod latius spandit nebula malique lapsus er. er.

l Scytharum d. iuxta obscur.

m Vel etiam, Numidum, Numidarum Quorū plaustra vnaque ruc trahunt davor.

n Fauces & limites Italiz.

o Hi vlturi iniuriam Fabij legati, qui contra ius gentium Galorum ductem hanc traiecerat, exercitum a Clusio movent ad

Vox

x Non reconciliare, ut voluit quidam, sed inter se committere, propter participium *Aufus*, vel, in eadem conditione, priuatorum recingere, laborabat enim, ut & Pompeius exercitus deponeret.

y Produximus, ut tibi Imperium in alie erum quinquennii prorogaretur.

z Quandiu licuit mihi è suggesto (rostris namum Antiarum exculto) concionem ad pop. habere, cuiusque tibi conciliare, ad partes tuas infestare.

a Postquam leges vi oppressis inter arma siluere, Impetiumq; à Senatu & Coss. delatum est Pompeio, tribuni Curia eieci, b Nos resistat.

c Sed mature facto opus est, ut imparatos aggrediaris.

d Labore eodem quo Gallos debellasti, Romam tibi subiicies, toturque terrarum orbem, e Decem quidem annorum Imperium delectum Casari fuerat, sed pacari iam intra 9 annos Gal. lii. C. Marcellus ad Senatum retulit, ut Casari ante tempus succederetur ita impeterat annus decimus.

f Negatur tibi de Gallia deuicta triumphum agere. imò vix impune fetes bene gestum bellum.

g Laurus coronati triumphantes ascendebant Capitolium. & ipsum lauro ornatum. h Pompeius quasi rex non admittet Casarem locutionem fons in partem dignitatis, supra ver. 126. i Certantes equos adhortationem & gloriam intelligere scribit Plinius. k Equas in certamine Olympico, prope Elidem Achaz oppidum. l Loco, vnde celeres, vel cursus dato signo profilient.

m Ferox leuet & impellat obieci & funes *απετήλει*, que prouolaturum coercant.

n Militum contubernia, L. v. 108, ordines, centurias, legionis decimæ tertiz, hanc enim euocauerat, relique nondum conuenerant.

Vox quondam populi, libertatemque tueri

Aufus, & armatos plebi^x miscere potentes.

Vtque ducem varias voluentem peffiore curas,

Conspexit: Dum voce tue potuere iuuari

Cæsar, ait, partes, quamuis nolente Senatu,

& Traximus imperiū, tunc, cum mihi Rostra tenere

Ius erat, & dubios in te transferre Quirites.

Sed^a postquam leges bello siluere coactæ,

Pellimur è patrijs laribus, patimurque volentes

Exilium: tua^b nos faciat victoria ciues.

o Dum trepidant nullo firmatæ robore partes,

Tolle moras: semper nocuit differre paratis.

d Par labor atque metus pretio maiore petuntur.

e Bellantem geminis tenuit te Gallia iustis,

Pars quota terrarum, facili si prælia pauca

Gesseris euentu, tibi Roma subegerit orbem.

f Nunc neque te longi remeantem pompa triumphi

Excipit, aut sacras poscunt Capitolia^g laurus:

Liuor edax tibi cuncta negat: gentesque subactas

Vix impune fetes: h socerum depellere regno

Decretum est genero, partiri non potes orbem:

Solus habere potes. Sic postquam fatus, & ipsi

Ita bellum prono tantum tamen addidit ira,

Accenditq; ducem, quantumⁱ clamore iuuatur

k Eleus sonipes, quamuis iam^l carcere clauso

Immineat foribus, m pronisque repagula laxet.

Conuocat armatos extemplo ad signaⁿ maniplos:

Vtque satis trepidum turba coeunte^o tumultum

Composuit vultu, dextraque silentia iussit:

270

280

285

290

295

270 ³⁰⁰ Bellorum ó socij, qui mille pericula Martis
 Mecum (ait) experti, decimo iam vincitis anno.
 Hoc cruor⁹ Arctoís meruit diffusus in aruis,
 Vulneraque, & mortis, hyemesq; sub Alpibus actæ?
 Non secus ingenti bellorum Roma tumultu
 Concutitur, quàm si Pœnus transcenderet Alpes
 275 ³⁰⁵ Annibal. implentur valido tirone cohortes:
 In classem cadit omne nemo: terræque mariq;
 Iussus Cæsar agi: quid? si mihi signa iacerent
 Marte sub aduerso, ruerentque in terga feroces
 Gallorum populi? nunc, cùm Fortuna secundis
 280 ³¹⁰ Mecum rebus agat, Superiq; ad summa vocantes,
 Tentamur, veniat longa^a dux pace solutus
 Milite cum^x subito, y partésque in bella togate,
 z Marcellusque loquax, & nomina vana Catones,
 Scilicet^b extremi Pompeium, c emptiq; clientes
 285 ³¹⁵ Continuo per tot satiabunt tempora regno?
 Ille reget currus nondum patientibus anni?
 Ille semel^e raptos nunquam dimittet honores?
 Quid iam iura querar totum^g suppressa per orbem,
 Ac^h iussam seruire famem? quis^h castra timenti

bitus aherfam me patriæ hostem declaratum, si non esse ad naues exruendas. *Vincens, cerior exul sanguine Germano, se vaginâque triumpho, esse vocens copis.* Cæs. apud Petronium, e Quid aliud faceret, si amissis signis victos nos insequerentur hostes. iam verò cum victores te deamus dñs fauentibus. sic vitæ excipimus? Sed veniat, &c. u Pompeius, supra ver. 130. x Euocato & tumultuâre conscripto. videtur Poeta ad id alludere quod Faonius Pompeio illudens, ob ea quæ iam pridem didicitur, *Age inquit, tollere pede concute Pompei, ut extrictus inde educas, iam tempus postulat.* Plutarch. Pomp. & Appian. y Senatus paci quàm militiæ aptior. z Consul, linguâ magis quàm manu strenuus. a *Vetnomen inane Sophos.* Alij leg. *Catonum.* Alij *Catonum,* quem Cæsar in lectum sibi supra modum habuit, eum autem perstringit quasi nominis (quia Catus sapientem significat) vanitate sultum. b Inter remotissimas nationes, namque Pompeio sauebant reges Orientis. vel infima de plebe. c Quos beneficijs & largitione sibi fecit obnoxios, mercedibus *capta.* *Ac vilis opera: quorum est mea Roma nauerca.* Petron. d Inexplicabili vitæque regnari cupiles opera: aduam à Sullæ morte vsque ad hæc tempora? e Illic permissum triumphare ante annum triumpho legitimum, etatis tricesimum? triumphabat autem de Hiabria Numidiam rege Pompeius annum 14 agens. f Præturam nullis adiuus suffragijs sibi adsumperat 23 annos natus. Consulatum solus obtinuerat, præturas plurimas, & iam prorogatas ad quadriennium prouincias. g Ne quid aliunde fruenti asserretur, quo urbs fame laborans Pompeio præfeturam annonæ delegaret, Quod distulabat Clodius, Non propter factos scriptam esse legem, sed vt lex scriberetur factam esse famem. vnde nonnulli legunt *Ad iussam.* h In quæstione de Clodij cede & adione Miloniana. ad reprimeandum populi tumultum Pompeius armatis militibus form seperat, quam insoliam coronam Cl. cero in oratione pro Milone, nouam indicj formam & *insoliam frequentem* vocat.

Nescit

p Oratio gen. Deliberatui, hortatoriz, continens conuersionem de iniurijs suis, iniquitate aduersariotum, à quibus re bene gesta sã indignè excipiantur Infectionem Pompeij confirmationè militam à felicis successus spe, vide, fix orationem quam Cæsari tribuit Petroni⁹ Arb. in *specimine c. n. lib. 1.* q Gallia, Germania, Britannia, r Sociorum. s Contra me distinctis laborib⁹ optimè de patria veritum omnia hostia parantur, perinde ac contra infestissimū hostem, per inuidiam inimicorum, exercitū deponere iubeor, triu⁹ pho spoliis, ad causam dicentiam resocor in ordinem, successor mihi ante tempus missis, delectus totâ Italiâ habi-

Ne senectutem agat priuata & cetera.

Scelerum facile superatorum crudelitate & scelerum omnium magistrum suum Sullam sub quo meruerat Pompeius 23 annos natus summo honore a vlla habitus, ut cui vni venienti assurgere, caput nudaret, honorificos eum appellaret. Magni nominis (ut serunt nonnulli) a Sylla primo salutatam, i Hyrcana sylvae Scythiae.

Inuidioso imperio, nec infestiore Syllae dictaturae.

Cui studebas, magister sceleris, qui te tibi asinitate demittit, tibi in matrimonio datus a Emilla priuignae.

Qui annos 60 priuatus de dictaturae abdicauit & priuatus Puteoli egit.

Piratas maria infestantes a Pompeio deuictos, infra l. 2. v. 576

Mithradates rex Ponti, per annos 14 annos Romanis bellum gessit, a Sylla & Lucullo acrius persequantur, a Pompeio tandem victus est, in turri a Pharnace filio obitus, male

tentatum veneno (aduersus quod amuleti & antidoti se munierat) spiritum ferro expulit, & Egone restio vltimus hostis debellandus? Quod iussu Senatus non dimiserim exercitum victorem ante triumphum, & His solum militibus stipendia, honoresq; reddantur & 220 assignentur in quibus iam emeriti quiescant nisi forte agris digniores censendi sint Cales illi piratae, quos a deuictos Pompeius in mediterranea submoit & Solos Colontas deuoxit. Emeriti qui sunt, vide quae ad v. 221. 1. 2. Reddenda est piratae vobis: Non solus vobis, Celsus Petronium. Verum non verbis sed viribus res decernenda est, tollite itaque signa, & c. victores ut ferentes, sic mei comites, & causam dicite ferro, & c. Petron. x At hic dabit, si vos abnueritis, manu caponum gladij concutiens inquit Itibonius, vel, ut Apollonius refert, C. 4. 100) provinciae proroganda praefecturae petens.

Nescit mista foro? gladij cum trisla minantes

Iudicium insolita trepidum cinxere corona,

Atque ansa medias perrumperc milite leges

Pompeiana reum clausurunt signa Milonem?

Nunc quoque ne lassum teneat priuata senectus,

Bella nefanda parat suctus ciuilibus armis,

Et docilis Syllam scelerum vicisse magistrum.

Vtique ferat tigris numquam posuere furorem,

Quas nemore Hyrcano, matru dū lustra sequuntur,

Altus caesorum pauit cruor armentorum;

Sic & Syllanum solito tibi lambeve ferrum

Durat, Magne, sitis: nullus semel ore receptus

Pollutas patitur sanguis mansuescere fauces.

Quem tamen inueniet tam longa potentia finem?

Quis scelerum modus est? ex hoc iam te, improbe,

Ille tuus saltem doceat discedere Sylla. (regno

Post Cilicisue vagos, & lassi Pontica regis

Praelia, barbarico vix consummata veneno,

Vltima Pompeio dabitur provincia, Caesar;

Quod non, vitricis aquilas deponere iussus,

Paruerim? mihi si merces erepta laborum est,

His saltem longi, non me duce, praemia belli

Reddantur: miles sub quolibet iste triumphet.

Conferet exanguis quod se post bella senectus?

Quae sedes erit emeritis? quae rura dabuntur,

Quae noster veteranus aret? quae mania sessis?

An melius fient piratae, Magne, coloni?

Tollite iampridem vitricia, tollite signa:

Viribus videndum est, quas fecimus. arma tenenti

Omnia dat, qui iusta negat: nec numina desunt.

350 *Nam neq; præda meis, neq; regnū queritur armis:*
ⁱ Detrahimus dominos urbi seruire paratæ.

Dixerat: at dubium non claro murmure vulgus
Secum incerta fremit: pietas, patriq; penates

Quanquam cæde feræ mentes animosq; tumentes

355 *ⁱ Frangunt, sed divo ferri reuocantur amore,*
Ductorisq; metu. ² Summi tum munera pili

Lelius, ³ emeritiq; gerens insignia doni,

Servati civis referentem præmia quercum,

Si licet, exclamat, Romani maxime rector

360 *Nominis, & fas est veras expromere voces,*
Quod tam lenta tuas tenuit patientia vires

Conquerimur, deeratne tibi fiducia nostri?

⁴ Dum mouet hic calidus spirantia corpora sanguis,

Et dum pila valent fortes torquere lacerti,

365 *⁵ Degenerem patiêre togam, regnūque Senatus?*
⁶ Usque adeo miserum est civili vincere bello?

Duc age per Scythiæ populos, per inhospita & Syrtis

Litora, ⁷ per calidas Libyæ sitientis arenas.

⁸ Hæc manus, ut victum post terga relinqueret orbæ,

370 *⁹ Oceani tumidas remo compescuit undas:*
Fregit & Arctoo ¹ spumantem vortice Rhenum.

² Iussa sequi tam posse mihi, quam velle necesse est.

³ Nec civis meus est, in quem tua classica Cæsar

Audiero. ⁴ per signa decem ⁵ felicia castris,

375 *⁶ Perque tuos iuro quocumque ex hoste triumphos;*
⁷ Pectore si fratris gladium, iuguloque parentis

Condere me iubeas, ⁸ plenæq; in viscera partu

refluentes importuosi atque navigantibus infesti vide Salust. bell. lug. Orationem ⁊ Dionis Præsç. Procopium s. Aedif. h Per deserta Libyæ aq. arum expertia i *Sesquialteræ* suam ostendens. k Cum Britanniam aggressus es l Pl. vorticofum, Galliam à Germania diuidentem, ⁊ ostijs in Mosam ⁊ Oceanum Septentrionalem exonerantem. m Necesse mihi est, in tuam gratiam emi vt es postum quæ volo vt te quæ nos ad epist. lib. 12. Martialis f. Sunt qui legant. *Tam velle mihi quam posse necesse est.* n Neque est mihi præcia, contra quem tubæ tuæ canent signa belli. o Victicia omnibus in locis, quibus iam per decem annos castra metatus es, quia quotannis in his castris hibernabant, vel per aquilas te legionam, licet vna tantum aduersis optiorz subsequerentur. p Grauidz vrotis,

Con-

ⁱ Afferunt vrbem postquam in libertatem.

² Afinitate baliorum effratas.

³ Victioijs.

⁴ Mitigant.

⁵ Cui in legione essent præter velites & pilanos, tria milia

genera, hastati, principes, priores; ac

que hi singuli in decem partes diuide-

rentur, quibus partibus præfixæ erant

Centuriones; primæ quidem cohortis centurionibus Triariis (namque hi græte,

vis, fortitudine ceteris præstabant) centurio appellabatur

Præcipua, cuius voluntatis & imperio

militis omnes præterent, era: que ille

consilij particeps, d Gerens quædam

coronam donatam in testimonium ser-

uati civis hostisque in prælio cæsi, de

coronis car. vide A. Gell. 15. c. 6. erat

forte euocatus, vt de quæ ad v. 171. J. 7.

e Dum spiritus hostis regis aruit.

f Rogato; inertes & imbelles.

g Syrtis duæ sunt, Maior & Minor, finis in mari Libyco,

propter fluctus arenasq; refluentes ac

q Vt horreat re-
fringatque manus,
r ignis e castris no-
stris incendet flammâ
Iunonis dicitur Mo-
netrix, quod ab æde
Iunonis audita est
vox quæ docebat,
quæ ratione plena
ferret procratio
propter terræ motu,
ædem autem hanc
dedicauit L. Fu. Ca-
millus.

f Si patriam obli-
dere, non a Tibrim
castrametatum.

t In Thracia conti-

x Castra metabor.

u Machina bellica

ad sobruendos mu-

ros, vide Vegetum

l. 4 c. 14. & Am. Mar-

cellin. & quæ nos ad

490. v. 31.

y Sublatas in assen-

sus signum manus,

fortitudinis & fidei

pignora.

z Assensum testatur

clamore, quantus nõ

cedit tragori sylæ:

pinæ in Ossa Thes-

salæ monte depre-

sa aut sublata, Bo-

reæ e Thracia flammis

impulsa.

a Hanc orationem

Rauennæ habitam

scribit Cæsar. l. 1.

ciu. bell. Concluant

(inquit) legionis ve-

stra tertis quæ ad-

erant milites (hanc e-

niue inno tumultus

euocauerat, relique

quodam comiserunt)

sepe peritos esse speratorum sui, Tribunorumque Pliniaris descendere.

Coquã militum voluntate Ariminum cum ea legione proficiscitur, ibique Tribunus Pl. qui ad

eum confugerant, conuenit, reliquas legiones ex hyberum euocat. & subsequi iubet. b Euocati

discedere qui tentoria fixerant iuxta lacum Leuannum. Lac de Lozanne & Geneve.

c Montis Lotharingæ, ex quo Moia profuit. Mont de fauciles. d Reptimebant, ne quid

molirentur. e Celarum pop. le pays de Langres. f Gallix Narbonensis s. Hispa, qui in

Rhodanum insidens, amittit nomen. g Presidio Romano soluntur Rh. teni pop. Narbo-

neosis Gallix. de Rouergue, sicut erinibos, vel ewithron a ratione nominati. h Fl. ex Py-

reneis ortus. Aude. non vitrius habet naues Rom. i Proletus italiæ finibus, quæ olim

angustior. Alij leg. milie. k Alpsius s. Italiam à Narbonensi Gallia disseminat. Vero.

l in ora Ligusticæ arx est & portus Hercules. Moncho, quod pulsus hostibus ibi habitari, vel

quod nullus ibi cum eo coleretur. cæs. p. 1000. c. 1000.

Coniugis, inuitâ peragam tamen omnia dextrâ.

Si spolare deos, ignemque immittere templis,

Numina miscabit castrensis flamma Monetæ:

Castra super Tusci si ponere Tibridis undas,

Hesperios audax uentiam metator in agros.

Tu quoscumque uoles in planam effundere muros,

His aries actus disperget saxa lacertis:

Illâ licet penitus tolli quam iusseris urbem,

Roma sit. His cunctæ simul assensere cohortes,

Elatasque altè, quæcumque ad bella uocaret,

Promisere manus. it tantus ad æthera clamor,

Quantus, piniferi Boreas cum Thracius Ossæ

Rupibus incubuit, curuato robore pressæ

Fit sonus, aut rursus redeuntis in æthera syluæ.

Cæsar ut acceptum tam prono milite bellum,

Fatæque ferre uidet, ne quo languore moretur

Fortunam, sparsas per Gallica rura cohortes

Euocat, & Romam motus petit undique signis.

Deseruere cauo tentoria fixa Lemano,

Castrâque, quæ Vogesi curuam super ardua rupem

Pugnaces pictis cohibebant Lingonas armis.

Hi vada liquerunt Isaræ, qui gurgite ductus

Per tam multa suo, famæ maioris in amnem

Lapsus, ad æquoreas nomen non pertulit undas,

Solusuntur flauis longa statione Rutheni:

Mitis Atax Latiæ gaudet non ferre carinas,

Finis & Hesperiaæ promoti limite Varius:

Quæque sub Herculeo sacratus nomine portus

*Virget rupe caua pelagus: non^m Corus in illum
Ius habet, aut^m Zephyrus: solus sua litora turbat
Circius, & tuta prohibet statione^l Monæci.*

Quaque iacet litus dubium, quod terra, fretumq;

410 *Vendicat alternis vicibus, cum funditur iagens
Oceanus, vel cum refugis se fluctibus aufert.*

*Ventus ab extremo pelagus sic axe volutet,
Destituatque ferens: an sidere mota secundo
Tethyos unda vage limaribus aestuet horis:*

415 *Flammiger an Titan, ut alentes^t hauriat undas,
Erigat Oceanum, fluctibusque ad sidera tollat,*

*Querite, quos agitat mundi labor: at^t mihi semper
Tu, quæcumque moues tam crebros causa meatus,
Ut superi voluere, late. Tunc rura^l Nemoſsi*

420 *Qui tenet, & ripas^t Aturi, quæ litore curuo
Molliter admissum claudit^t Tarbellicus æquor;
Signa mouet, gaudetque amoto^t Santonus^t hoste:*

*Et^t Biturix, longisq; leues^b Sueſſones in armis:
Optimus excusso^d Lencus^c Rheſmisque lacerto,*

425 *Optima gens flexis in gyrum Sequana frenis:*

Et docilis rector^h rostrati Belgæ couini:

*Aruerniq; ausi Latio se fingere fratres,
Sanguine ab^k Iliaco populi, nimiumque rebellis
Neruius, &^m caesi pollutus sanguine Cottæ:*

m Ventus, qui ad-
versos Aquilon e fiat
ab Occasu solstitiali
a p; i gnt.

n Qui aduersus Eu-
rum fiat, Fa-ciuus.

o Ventus Narbo-
nensi prouincie tan-
tum notus, vide Gel.
l. 2. c. 22.

y Euocauit cohor-
tes e Belgarum oris,
quas fluxus ac ressu-
sus maris senis qui-
busque horis aut cir-
citer faciunt, vt nunc
maria sint, nunc
terra.

q — cuius restus &
reciproca: ionis cau-
sam, an fiat impulsu
stellæ polaris, an lu-
na motu, an solis in-
fluentis, vident &
exquirant philoso-
phi, qui mundi natu-
ram causasq; rerum
exquirunt me certe
latent.

r Attrahat, ebibat,
quo alatur, Stellas
enim ignæ esse na-
turæ & rēpēdētē
ēn tñs om̄nēis
a rāduā dōs ac
opinabantur Hera-
clitus & Stoici. Pla-
tarch, de placitis
philos. & Cic. 2. de

natura deorū. *Connexa polus dum silera pascet.* Virg. 1. AEn. vide l. 6. v. 73. * Me, vel quantū
ad me. f Metropolis & capitis Auernorum, male legitur *Monethis* & *Nemetis*. Quo enim
tantum mihi lyous abiret poeta, relicti Aquitanis, ad ripam Ehent? t H. Tarbellorum in
Aquitania. Ador vel Dour. u Tarbeli, oppidum Aquitaniae. Stephano, *Tarbo*, sed Iosepho
Seal Augv. x Gallia Aquitanicae pop. ea regio *Xantfoigne*. y Romano, olim bolle.
z Gallia Aquit. vrb. *Dourges* forte qui Bituriges *Bourdenax*. a Halls pugnae, vel lon-
go bello sobacti. b Rhemis vicini. *Soissons*. c Iaculandi peritus. d Gallia Belgica pop.
quorum vrb. *Toul*. e Gallia pop. quorum primaria vrb. *Rhemes*. f Sequanae fl. *Seine* ac-
cola. *Burgoymons*, equitandi periti. g Et Belgæ pop. Oceano, Rheno, Matronâ & Sequanâ
inclusi, e vehiculis salentis præstantes. h Male legitur *monstrati*. i *Les gens d'Anserne*,
videntur pro Heduis positi, quibus sem vicini. Hedui autem primi in urbe ius adepti sunt,
datum in fœderi antiquo, & quæ soli Gallorum fraternitatis nomen cum pop. *Ro.* usurpauit. Ta-
cit. l. 11. & Cic. ad Trebatium 7. & ad Attic. 1. k Troiano. proditor enim Antenor ex-
froxisse Clarum montem. l Gallia Belgicae pop. ferocissimus. de *Tournay*. m Apud E-
burones Teturius Sabinus & Aruenculus Cotta cum quinque cohortibus in hybernis ca-
si sunt fraude Ambiorigis. & apud Carnutes C. Fusus Cotta rei frumentariae præ-
fectus.

n De quibus Onid.
 3. Trist. Pellibus et
 sutia arcebant frigora
 braccis, & Mela. l. 1.
 braccæ autem cali-
 garum fluxarum gen-
 unt. à qua veste, ea
 Gallie pars dicta est
 Braccata quæ postea
 Narbonensis vide
 Baysum de se vest.
 & Ios. Scal. ad 4. l.
 Propertij, & Il. Ca-
 saub. ad Suetooij
 Augusti. & Ald. Ma-
 nut. Quæsit. per epist.
 2. 2. & quæ Cloue-
 rius. l. 1. de Antiqui.
 Germaniz c. 16.
 o Wormacenses.
 Wormes.

p **Hollanderæ**

q Fl. è Pyrenæis, non
 procul à Narbonensi
 provincia. Cæsl. l. 1.
 belli ciu.
 r Le Rhosne in quæ
 ad Lugdunum in-
 sinit Arar —
 s — la Saone.
 t Montes, qui Ar-
 uernos ab Heluijs
 discludunt, niuales,
 n Aquitanie pop.
 conorum regio Postou. x Amotis præsidij R. y Quorum territorium Touraine, vrb
 Tours. z Et Andegauenses à fontibus fl. Meduane le Mayne, mouent Ligerim versus, le
 Lojre. a Oppidum ad Ligerim situm Gien. in Carnotibus. b Turvis præsidij. c E
 Gallia in Italiam transferri bella. d Pop. Belgiz, quorum metropolis Trieris. e Gallia
 olim omnis fuit Comata. Cisalpina, in qua Ligures, primùm posuerunt capillos, sumpe-
 runtque togas, vnde è Togata dicta Transalpina omnis Comata, præter Narbonensem
 provinciam, quæ Braccata dicta fuerat Pin l. 2. c. 17. & l. 3. c. 44. Sunt qui Liger legunt, & Li-
 geris fl. accolæ intelligunt. f Mercurius. Gallis Theutaræ, æ Egyptijs ☉ E T ☉.
 Plato in Phædro & Phædo. Cic. l. 2. de Nat. Deor. Libus l. 26. Lañant, de falsæ l. c. 6 —
 g — Hesus, siue Hens, Mass. quem asperrimâ placuere culturâ; nam victimæ eius fuere
 mortes captorum, Cæs. con. 6. de bel Gal. Iornandes lib. de reb. Gothicis. — h — Lupi-
 ter, quasi *Beoptates*, *Touanus*, à Taran, quod Wallis Britannis (qui veteris Gallicæ lingue
 v. sigia & reliquias retinent) *tonitru* sonat, ut videtur Phil. Clouerio l. 1. de antiquitate
 Germanicæ, 9. His omnibus litatum humanis hostijs, uti Diane Tauicæ, vide Cæs. l. 6. de
 bello Gall. Salia. c. 24. Mela l. 3. c. 21. Iasiant l. 1. de falsa relig. c. 23. Pythæi Aduersaria l. 1.
 c. 7. Cluuerius l. 1. de Antiq. Germ. c. 27. 26. & 28. i Bellico tumultu & trepidatione so-
 lutititer arma enim silent mustr. k *ὕμνιστος* ἢ *πρωμίστος*, inquit Strabo l. 4. qui præ-
 ter hos & Dryidas tertium genus *ἕστ* *πρωμίστων* recenset *ἕστ* *τρίτος*, *ἕστ* *πρωμίστος* ἢ *φ* *υ*
στ *α* *λ* *ό* *γ* *η* *ς*. Mela. c. 2. l. 3. l Post Cæsaris abitum restituitis dixi inhumanitatis re-
 ligationem, & facta plusquam Scythica, humanis hostijs aræ admotis & à tergo ex-
 fis.

Et qui te laxis imitanturⁿ Sarmata braccis
 ° Vangiones: P Batauiq; truces, quos ære recuruo
 Stridentes acuerè tubæ: quæ^a Cinga peverrat
 Gurgite: quæ^r Rhodanus raptum velocibus vrbis
 In mare fert^t Ararim: quæ montibus ardua summis
 Gens habitat cana pendentes rupe^c Gebennas:
 ° Pictones^x immunes subigunt sua rura; nec ultra^z
 Instabiles^y Turonas circumfita castra cœercent.
 ° In nebulis Meduana tuis marcere perofus
 Andus, iam placida Ligeris recreatur ab vnda.
 Inclyta Cæsareis^a Genabos dissoluitur^b alis.
 Tu quoque letatus^c conuerti proelia^d Treuir:
 Et nunc^e tonse Ligur, quondam per colla decora
 Crinibus effusis toti prælate Comate:
 Et quibus immitis placatur sanguine diro
 f Teutates, horrénsque feris altaribus^g Hesus;
 Et^h Taranis Scythicæ non mitior ara Diane.
 Vos quoque qui fortes animas, belloque peremptas
 Laudibus in longum vates demittitis æuum,
 Plurimaⁱ securi sudistis carmina^k Bardî.
 l Et vos barbaricos ritus, morémque sinistrum

430

455

430

460

440

465

445

470

450

475

Sacrorum^m Druidæ postis repetistis ab armis.

*² Solis nosse deos, & cæli numina vobis,
Aut solis nescire datum: ³ nemora alta remotis
Incolitis lucis. P vobis auctoribus, umbræ*

455 *Non tacitas Erebi sedes, Ditisque profundi
Pallida regna petunt: regit idem spiritus artus
Orbe alio: longæ (canitis si cognita) vitæ
Mors media est. certè populi, quos despicit Arctos,
Felices errore suo, quos ille timorum*

460 *Maximus, hauri vrgget leti metus, inde ruandi
In ferrum mens prona viris, animæq; capatis
Mortis: & ignauum reditura parcere vitæ.*

*⁴ Et vos crimigeros bellis arcere Caycos
Oppositi, petitis Romam, Rhenique feroces*
465 *Deseritis ripas, & apertum gentibus orbem.
⁵ Cesar, vt immensa collecto robore vires
Audendi maiora fidem fecere, per omnem
Spargitur Italiam, vicinaque mœnia complet.*

*⁶ Vana quoque ad veros accessit fama timores,
470 Irrupitq; animos populi, clademque futuram
Intulit, & ⁷ velox properantis nuntia belli
Innumeras soluit falsa in præconia linguas.*

*⁸ Est qui, tauriferis vbi se Mevania campis
Explicat, audaces ruere in certamina turmas*
475 *Afferat, x & quâ Nar Tyberino illabitur amni
Barbaricas sæui discurrere Cesaris alas:
y Ipsum omnes aquilas, collataque signa ferentem,*

dijs postis ad colibendos Chancos (quos Claudianus ad Stiliconem appellat Chaycos, *Frisias Graunigenes, Birmenses & Lusatibergenses*) vocati à Cesare pet. R. deseritis Rheni ripas, & Germaniam à Caf patentiâ sequenibus Imp. r Cesar, euectis legionibus & subse- qui iustis, Pisannum Fanom. Anconam ceteraq; Italix vires præsidii firmat. Cal. 1. ciu. bel. f. Fogæ igitur, & conuersiones omnibus in locis summa trepidatione fieri coepit, &c. quata Casarem cum vniuersis copijs adesse crederent. Appian. 2. *Arma, cruor cades, iuuentia, iostiq; bella* Ante oculos voluit motu conterrita pennis, *Fama volat, (ammique petit in ga celsa Palati.* Petron. u. Sunt qui falso diuulgant, turmas Cesaris vastare Vnbitam, cuius oppidum est Mevania *Beuerna*, quam alloit Clitumnus atmentis gratus. x Et qua Nar v moris si prope montes Spoleitanos in Tybrim effunditur. y Imaginantur se videte eum ferociorem factum ipsi Gallis hostibus quos vicerit vel ferociorem atque elatiore ob victos hostes. Tu milites ei multos esse, eosq; audaces, & ad maleficium inferendû paratos ferebant, quemadmodû fecit in id genus negocijs omnia magis terribilia referri solent. hinc fuga tumultuaria, &c. Dio. l. 4. r

m *ὄρετ τῆ φου
εὐλογεῖα, κ, τῶ
ἰδὲν φιλοσο-
φίας ἀσκήσεις.*

*δὲ καὶ ὄρατο, & C.
Strab. l. 4. horum e-
ra: sacrificia cotas,
iura religionis inter-
pretari, & Cef. l. 6,
de bello Gal. navi
& sacerdotes Gallo-
rum. Marcellin. l. 15,
vide & Clauernum
de antiq. Germox.
l. 1. c. 24. Mel. l. c. 3. l.
n. Propter paradoxa
& diuersa à ceteris
sapientibus opinio-
nes, de Deo, anima,
mundo, &c.*

*o Vnde & ijs no-
men à φου. Plin.
l. 16. c. 41.*

*p Vos afferri ani-
mas è corporibus
migrantes non des-
cendere ad inferos:
sed orbe alio in alia
corpora migrare, at-
que hinc felices pro-
dicat Septentrio-
nales, qui disciplina
horum iustitiam*

*τὸ πρῶτον φου-
Cesà τειτῶ, mor-
tem conueniunt,
imò appetunt, quæ
viam ad immortalitatem
seruat. Pomp
Mela c. 2. l. 3.*

*q Et vos in præsi-
dijs postis ad colibendos
Chancos (quos Claudianus
ad Stiliconem appellat
Chaycos, Frisias
Graunigenes, Birmenses
& Lusatibergenses) vo-
cati à Cesare pet. R.
deseritis Rheni ripas,
& Germaniam à Caf
patentiâ sequenibus
Imp. r Cesar, euectis
legionibus & subse-
qui iustis, Pisannum
Fanom. Anconam
ceteraq; Italix vires
præsidii firmat. Cal. 1.
ciu. bel. f. Fogæ igitur,
& conuersiones omni-
bus in locis summa
trepidatione fieri
coepit, &c. quata
Casarem cum vniuersis
copijs adesse crederent.
Appian. 2. *Arma, cruor
cades, iuuentia, iostiq;
bella**

*Ante oculos voluit
motu conterrita pennis,
Fama volat, (ammique
petit in ga celsa Palati.
Petron. u. Sunt qui
falso diuulgant, turmas
Cesaris vastare Vnbitam,
cuius oppidum est
Meuania *Beuerna*,
quam alloit Clitumnus
amentis gratus. x Et
qua Nar v moris si
prope montes Spoleitanos
in Tybrim effunditur.
y Imaginantur se videte
eum ferociorem factum
ipsi Gallis hostibus
quos vicerit vel ferociorem
atque elatiore ob victos
hostes. Tu milites
ei multos esse, eosq;
audaces, & ad maleficium
inferendû paratos
ferebant, quemadmodû
fecit in id genus
negocijs omnia magis
terribilia referri solent.
hinc fuga tumultuaria,
&c. Dio. l. 4. r*

z Heluetios, ente-
rosque Gallos &
Germanos sequi
Caesarem.

z Neque prohiben-
te. *Patetici*, vel, *spe-*
dante, nec se patrice
direptione contami-
nante.

b Senatus mandat
Consulibus, *Videant*
ne quid detrimenti
Ress. capiat, Caesarem
persequantur, delecta
habent, exercitum
conscribant. Hi vrbe
continuo excedunt,
Capnamque ad *Pom.*
profecti, summam
Imperij ei defe-
rant.

c Fuit ea fuga om-
nino turbaram ac
tumultuam plena.
Qui enim vrbe exi-
bant, (ordinis fena-
torij equestrisque
fese pri-marj homi-
nes) etiam videbantur
ad bellum proficisci,
tamen reuera ea pa-
tiebantur quae captis
vsa veniunt. *Dio. l. 4*
Hinc fuga per terras,
illi in aza vnda pro-
batay, Et patria est
pontus iam tucior,
Et c. Quantum quis-
que timet, tantum
fugit. *Petron.*

d Vri fieri solet
grassante incendio,
aut terrae motu te-
ctis ruinam mi-
nante.

e Mente alienata.
furor autem cer-
repto credebant ve-

heres conspexisse in fontibus Nympham aliquam, cuius iratae spiritu agitarentur. vide quae ad
Seneca *Medeam. v. 386.* cano rabido mori horrenti conspectam lymphem. f Qualiter tem-
peritate deprehensi gubernator, nauta, vectoresq. se in mare praecipitant deserti navi necdum
soluta: sic, *Re. de Syrtibus supra v. 357.* Et hunc locum explicat *Petronius: Ac velut ex ali-*
quum magno laborant Ausiter, Et c. Hic dat vela fugae Fortunaque omnia credit. g Coll. nec
conceptis votis nec perasis de morte sacrificij fugam corripere, *Plutarch. Cat. h Dome-*
fijci dii, cunctos domus, Larz nymphaz & Mercurij filij. Ille manus trepida natas tenet: Ille pe-
water Occubat tremio, deploratibonque relinquit Lixena, Petron. i Nec quisquam in discissa
subinde respexit, sed tanquam videndi cupiditate expletus, neq. amplius videre cupiens, abiit.

Hesit,

Agmine non vno, densisq. incedere castris.

Nec, qualem meminere, vident: maiorque, ferisq.ue
Mentibus occurrit, vicloque immanior hoste.

Hunc inter Rhenum populos Alpesque iacentes,

Fimbis Arctoïis, patriaque à sede reuulsos

Ponè sequi, iussamque feris à gentibus Urbem,

Romano a spectante, rapi. sic quisque pauendo

Dat vires famæ: nulloque auctore malorum

Quæ sinxere, timent. nec solum vulgus inani

Percussum terrore pauet: sed curia, & ipsi

Sedibus exiliere Patres, b inuisaque belli

Consulibus fugiens mandat decreta Senatus.

Tu quæ tuta petant; & quæ metuenda relinquât,

Incerti, quò quemque fugæ tulit impetus, urgent

Praecipitem populum, serieque herentia longa

Agmina prorumpunt. d credas aut tecta nefandas

Corripuisse faces, aut iam quatiente ruina

Nutantes pendere domos. sic turba per urbem

Praecipiti e lymphata gradu, velut, unica rebus

Spes foret afflictilis patrios excedere muros;

Inconsulta ruit. f qualis cum turbidus Ausiter

Reppulit à Libycis immensum Syrtibus equor,

Fractaque veliferi sonuerunt pondera mali,

Deflit in fluctus deserta puppe g magister,

Nauique, & nondum sparsa compage carinae,

Naufragium sibi quisque facit: sic vrbe relicta

In bellum fugitur. nullum iam languidus eno

Evuluit reuocare parens, coniuxve maritum

Fletibus, aut patrij, dubiè dum vota salutis

Conciperent, tenuere h Larz: i nec limine quisquam

480

510

485

515

490

520

495

525

500

530

505

Hæsit, & extremo tunc forsitan urbis amatæ
Plenus abit visu: ruit irrevocabile vulgus.

480
485
490
495
500
505

510 Difficiles! urbem populis, victisq; frequentem
Gentibus, & generis, cœat si turba, capacem
Humani, facilem venturo Cæsare prædam
Ignava liquere manus. cum pressus ab hoste
515 Clauditur externis miles Romanus in oris,
Effugit exiguo nocturna pericula vallo:
Et subitus rapti munimine cespitis agger
Præbet securos intra tentoria somnos.
Tu tantum audito bellorum murmure Roma

520 Defereris; nox una tuis non credita muris.
Danda tamen venia est tantorum danda pavorum:
Pompeio sugiente timent. Tum ne qua futuri
Spes saltem trepidas mentes leuet, addita sati
Peiorq; manifesta fides: Superiq; minaces,
525 Prodigijs terras impleverunt, æthera, pontum.
Ignota obscuræ viderunt sidera noctes,
Ardentemque polum flammis, cœloque volantes
Obliquas per inane faces, crinemque timendi
Sideris, & terris mutantem regna cometen.
530 Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno:
Et variis ignis denso dedit aere formas.
Nunc iaculum longo, nunc sparsa lumine lampas
Emicuit cælo: tacitum sine nubibus ullis

bant. Nam sanguinem pluisse, deorum sudasse simulachra, pluviam & cælo tacta fuisse tem-
plum Molam etiam peperisse memorant, multaque alia horrenda apparuisse, quæ Reip. inte-
ritum, mutationemque portenderent. Supplicationes igitur ut in communis consulatione
decrete sunt, &c. Apparebant noctu stellæ non aliâ vitæ aut observatæ. p Cælum ar-
dece visum, quod sit subiacis in altiora ventis, q Precipites stellæ passimque volans viden-
tur, Quos Tages per liquidam scintillant lumina mundum; Et tenues longis in ulantur crinibus
ignis, &c. Manil. i. Crinitam stellam, κομήτην, diri ominis, tristitia portendentem. Num-
quam spectatus iniqui cometæ. Claud. & deus κομήτης ἔστι καὶ ἀπὸ φέρετ, sed de
his ad Meteorologos & Physicos. In nube elisa naturaliter; in sereno non sine prodig-
io. Diespiter igni conusco nubila ascendens Plerumque per porum sonantes, Equi equos volan-
temque currum. Hor. l. 1. od. 34. ἀκοντίας, Βολίς. subtilioribus commixtis confans,
sustiamque evolans. u λυγρὸς, candela. fumus rarus & tenuis, in longum & latum disten-
sus. x Sine tonitru, è nube rata vel nulla

k Hyperbole.

l Romani in agro
hostili ab hoste præf-
si, tolli, vallo & ag-
gere & cespitibus su-
bito opere congesti s
se tuentur: iam verò
vibem bene munitâ
& soam sub primis
adstantis Cæsaru-
morem deserunt.
Gaudet Roma fuga,
debellatque Quirites
Rumoris sonitu mor-
ventia telli relinquit
Petron. Arb.
m Emphaticè, Mag-
illo Pompeio, gen-
tium victori, civita-
tis suæ principis.
Quid tam parva
queror i gentio cum
Consule Magni: Jhe
tremor Ponti, &c.
Præ pulvis Imperij
deserto nomis fugit
ut Fortuna levis
Magni quoque terge
videret. Petron. Arb.
n Poeta ne videat-
tur historicis credere,
portenta etiam &
prodigia refert.
Quod idem facit
Appianus l. 2. de civi-
bell. Monstra, inquit,
præterea ac signa
cœlestia mentem
plerumque terzita

Fulmen,

y Quod perraro sit,
cun Notus dicatur
ful minis fabricator.
verum hoc, vt notet
hostes ex Septenti-
one aduentare.
z Capitolium, vel
Romam caput Latij,
vel ædem Iouis La-
tialis in monte Al-
bano.

a Apparere medio
die.

b Luna defecit, ple-
no iam orbe inflar
fohis & obiecto terre
impedita, ne solem
videret. Parte alia
pleno extinxit Cyn-
thia vultus & lucem
sceleri subulxit. Pe-
tron

c Sol iam meridio-
nalis deliquium pas-
sus est in eructu
Lunæ. Ore cruento
Deformis Titan vul-
tus caligine textit. Pe-
tron.

d Sicut olim in or-
tum reuerso sole,
cecum Atræi abo-
minante, vide Scen-
ce Thyesten, & que
nos ad chorû eius vlt.
e Crateras, vnde
flammas, fumos, &
interdum lapides ar-
dentes eruat. Æt-
na mons Siciliæ, a-
peruit, neque flam-
mas iursum misit vt
solita est, sed Italiam

versos inclinatas, quasi vox ciuili bello arsuram. *Itaque Ætæna vorator ignibus insolitis.*
Petron. f Siculum fretum, in qua Charybdis vorago sanguinem ex imo erudauit. g Scyl-
la saxum in freto Siculo, quam canibus marinis furcintam inquina lingunt, propter vndas
gurgentis scopuli allitas & latrare visam, iam flebile qui-ldam sonit. h Ignis Vestali, de quo
supra v. 199, extinguitur. i Flamma sacrificij quod fiebat Ioui Latiali in monte Albano, con-
ceptum nomine populi, Latini in ferijs Latinis quotannis l. v. 400. in duas partes diuisa ascen-
dit, diuisionem & discordiam portendens. k Rogi, in quem eundem Etæocles & Polyntes
hij Oedipi apud Thebas mutuis concisi vulneribus fuerunt coniecti, flamma in duas se par-
tes diuisit, æterni odij testis. Stat. 1. 2. l. I Diducta in hiatum subsedit. m Terræ motu agi-
tatis Alpibus excussæ niues. n Altius innouauit Oceanus occidentalis inter Calpen His-
paniæ terminum *Gibraltar* & Abilam extremum Mauritanie montem, pro quo visæ er-
peta posuisse Atlanta minorem, sc. *Erris*, prope Herculis columnas. o Qui ex hominibus in-
ter deos relati sunt. p Deos domesticos, habitu peregrinantium formatos & caninis pel-
lis amictos. q Donatiana schemata dijs suspensa sponte decidisse. r Oninosas & no-
bis filias aues interdum apparuisse.

Fulmen, & Arctois rapiens de partibus ignem,
Percussit Latiale caput: stellaq; minores
Per vacuum solita noctis decurrere tempus.

In medium venere diem: cornique coacto
Iam Phæbe toto fratrem cum redderet orbe,
Terrarum subita percussa expalluit umbra.

Ipse caput medio Titan cum ferveret Olympo,
Coudidit ardentes atra caligine curvus,
Inuoluitque orbem tenebris, gentisque coegit
Desperare diem: qualem fugiente per ortus
Sole Thyesteæ noctem duxere Mycene.

Ora ferox Sicule laxauit Mulciber Ætæna;
Nec tulit in cælum flammam, sed vertice prono
Ignis in Hesperium cecidit latus. atra Charybdis
Sanguincum fundo torsit mare: flebile sæui
Latrauerunt canes. Vestali raptus ab ara

Ignis, ostendens confectas flamma Latinas
Scinditur in partes, geminoque cacumine surgit,
Thebanos imitata rogos, tum cardine tellus

Subsedit, veteremque iugis nutantibus Alpes
Discussere niuem. Tetibus maioribus vndis
Hesperiam Calpen, summumque impleuit Atlanta.

Indigetes fleuisse deos, Urbisq; laborem
Testatos sudore Laras, delapsaque templis
Dona suis, dirasque diem sedasse volucres
Accipimus; siluisque feras sub nocte relictis

Audaces

560

335

565

540

570

545

575

550

580

555

58

- 535 560 *Andaces media posuisse cubilia Roma.*
¶ Tum pecudū faciles humana ad murmura lingue,
¶ Monstrosiq; hominum partus numeroque modoque
Membrorum; matremque suus conterruit infans:
Diraque per populū^a Cumanae carmina vatis
- 540 565 *Vulgantur. tum, * quos scētis Bellona lacertis*
Sæva mouet, cecinere deos: crinemque rotantes
Sanguinei populis ulularunt tristia Galli.
¶ Compositis plenæ gemuerunt ossibus urnæ.
¶ Tum fragor armorum, magnæq; per auiæ voces
- 545 570 *Audita nemorum: & ¶ venientes cominus umbræ.*
Quique colunt iunctos extremis mœnibus agros,
Diffugiunt: ^b ingens Urbem cingebat Erinny,
Excitans pronam flagranti vertice pinum,
Stridentēque comas: ¶ Thebanam qualis Agauen
- 550 575 *Impulit, ^d aut seui contorsit tela Lycurgi*
^b Eumenis: ¶ aut qualem inssu Iunonis iniquæ
Horruit Alcides, viso iam Dite, Megaram.
¶ Insonuere tube, & quanto clamore cohortes
Miscentur, tantum nox atra silentibus auris
- 555 580 *Edidit: ¶ & medio visi consurgere Campo*
Tristia Syllani cecinere oracula manes:
^h Tollentemque caput gelidas Anienis ad undas
Agricolæ ⁱ fracto Mariū fugere ⁱ sepulcro.
Hæc propter placuit ^h Tuscos de more vetusto
- 585 *Acciri vates, quorum qui maximus æuo*
Aruns incoluit ^l desertæ mœnia ^m Lunæ,

dove mixatur. Petron. *b* Furia per urbem visa, vipereos concutere erines & flagrantem obvisis tendere facem. Emergit late Diti chorū, horrida Erinny, Et Bellona minax, sacrisis-que armata Megara, Letinque. &c. Petron. Arb. — *c* — Qualis Agaven stimulavit in cæcæ filij sui Penthei, — *d* — aut Lycurgum regem Thraciæ; qui dum Bacchi odio vitæ excinderet, sua sibi crura præcidit. — *e* — aut Herculem, qui ab inferis reuersus, immisā à Iunone furia correptus uxorem suam & liberos interfecit. Senec. Mesc. Fu. *f* Noctū ad Martio horrenda sonitus temporis æmula prædixerunt. *h* Rusticus visus Marius emicans à sepulchro. *i* Signatus. Sylla enim reuersus videt Caji Marij reliquias sitas apud Anienem si erutas dissepere fuserat. *k* Rerum diuinarum atque sacrificiorum peritissimos. namque Chaldaeis habuerant) percepta Romanis tradiderit. *l* Incolis vacuæ & raræ. *m* Primi Thraciæ oppidi, quoniam portu à cuius sinu, Lunæ curuaturam referent, nomen habens videtur.

¶ Ful-

n Fulminum enocatio-
nē, aruspicinam,
autum garritos & vo-
latus callens, sic Virg
de Heleno, *interpres
diuinus, &c. et volu-
erum linguas & præ-
petis omnia penne.*

AEn. 2.

o Aruns primū
iubet prodigia pro-
curari, monstruosos
partas cremari, ve-
dem lastrari.

p H. Grotius legit
misso semine, propter

to discors natura,
quamuis possit de
mula intelligi sterili
ex viro.

q Circuisione fo-
leam ac purgatione,
Amburbio,

r Spatium post, po-
ne, vel proximē mu-
rum, quod neque ha-
bitari neque arari
fas erat.

f Præcedebant Pon-
tifices, rerum quæ ad
sacra pertinent, do-
ctores, consulti, cu-
stodes dicti à porte
sublicio, quem feri
& restitit ab ipsis o-
portebat.

r Minores sacerdo-
tes.

n Togâ sic in tergum reiectâ, ut eius lacinia reuocata hominem cingere, à Gabijs Volco-
rum opprimos ortos, cuius ciues ad subitanum bellum ita cincti profecti, se hierunt victo-
res. x Numero sex. y Insulsi, cui vitis, tenijs caput cincti amisse, Vestalium max-
z Palladium ab Aenea è Troia in Italiam adortum. a Quindecim viri, quibus Sy-
byllinos libros custodiendi inspicendiq; potestas. b Qui vt Galli Cibeles sacerdo-
tes matrem deum Pessinontiam in Aluone si, quorannis lauabant. Onid 4. Fall. c An-
gures, d Auspicias, quæ à dijs missa sunt dextra, nobis sunt sinistra, vel quia Ro-
manis quibus in auspicijs captandis pars antica erat Meridies, Oriens, melior cœli pars, fuit
sinistra. e Septemviri Epulones, quibus ludorum epulare sacri ficium coræ erat.
f Apollinis sac. à titijs auibus, quas obtinere soliti sunt, dicti. allis, à Tito Tatito, Tacit.
z. Annal. g Salijs 12, Martis sacerdotes, ancilia, h e. scuta (è quibus vnum è cœlo ceci-
disse fertur, regnante Numâ imperio fatale) gestantes, saltantesq; h Flamines præ-
cipuè tres, Dialis, Martialis, Quirinalis, quasi filamines dicti quod licio in capite velati erant
semper, ac caput cingum habebant filo. Var. l. 4. de LL. à Pileo, Putarch. à flama. sacra ea est
Insula, Dionysia, vel à flammeo, velamento capitis, Ios. Scal. in Varron. à virga lonata, i Dis-
persos ignes & fulgurita in vnum redigite, tacitâ cum præce terræ condit. & locum appellat
Bidental, vide quæ nos ad Persijs Sat. 2. v. 27. Ex cœli regionibus, inquit H. Grotius. Cæ. Cæ.
fulgura regionibus variâ temperata. l Taurum egregium & eximium, m Fronti vitæmz
super cornua invertege vitium,

*Fulminis edoctus motus, venâsque calentes
Fibrarum, & motus volitantis in aëre penne,
Monstra iubet primū, quæ nullo semine discors
Protulerat natura, rapi, steriliq; nefandos
Ex utero fetus insausis vrere flammis.
Mox iubet & totam pavidis à ciuibus Vrhem
Ambiri: & festo purgantes mœnia lustro,
Longa per extremos pomœria cingere fines
Pontifcos, sacri quibus est permissa potestas.
Turba minor ritū sequitur succincta Gabino,
Vestalēque chorū ducit vittata sacerdos,
Troianam soli cui fas vidisse Mineruam.
Tum qui sata deūm, secretâque carmina seruant,
Et lotam paruo reuocant Aluone Cybellen:
Et doctus volucres Augur seruare sinistra:
Septemvirq; epulis festus, Titijq; sodales:
Et Salius leto portans ancilia collo:
Et tollens apicem generoso vertice Flamen.
Dumque illi effusam longis anfractibus urbem
Circumeunt, Aruns dispersos fulminis ignes
Colligit, & terræ mæsto cum murmure condit,
Datque locis nomen. sacris tunc admouet aris
Electa ceruice marem. iam fundere Bacchum*

590

610

615

395

620

600

625

605

630

635

- 610 Cæperat, obliquoque molas inducere cultro:
 Impatiensque diu non grati victima sacri,
 Cornua succincti premerent cum tora ministri,
 Deposito victum præbebat poplite collum.
 Nec cruor omicuit solitus: sed vulnere largo
- 615 Diffusum rutilo nigrum pro sanguine & virus.
 Palluit attonitus sacris feralibus Aruns:
 Atque iram Superum raptis quæsiuit in extis.
 Terruit ipse color vatem: nam pallida teris
 Viscera tincta notis, gelidoque infecta cruore
- 620 Plurimus asperso variabat sanguine liuor.
 Cernit tabe iecur madidum: venasque minaces
 Hostili de parte videt, pulmonis anbeli
 Fibra latet, paruusque secat vitalia limes.
 Cor iacet: & saniem per hiantes viscera rimas
- 625 Emittunt: prodentque suas omenta latebras.
 Quodque (nefas) nullis impunè apparuit extis,
 Ecce videt capiti fibrarum increfcere molem
 Alterius capitis, pars ægra & marcida pendet:
 Pars micat, & celeri venas mouet improba pulsu.
- 630 His ubi concepit magnorum fata malorum,
 Exclamat: Vix fas Superi quæcunque monetis
 Prodere me populis: neque enim tibi summe Itau
 Iuppiter hoc sacrum: cæsiq; in viscera tauri
 Inferni venere Dei, non fanda timemus:
- 635 Sed venient maiora metu. Dii visa secudent,
 Et fibris sit nulla fides, || sed conditor artis

familiari & vitale trahant. Apparet duplex filium fuisse vnum familiarem, vt opinor, in iecore: alterum vitale in alijs extis, vt pulmone: de quo Lucanus, *Paruifque secat vitalia limes*. Filium etiam vnum erat nostrum, alterum hostium, eratque, vt conijcio, linea quædam & limes, qui fibras in extis, vt iecore medio, bipartito secabat & diuimebat. Erat & duplex in iecore caput, vnum nostrum, alterum aduersariorum. Lucan, *Ecce videt cap.* Hæc Turnebus l. 5. *Aduers. c. 18. & l. 1. c. 17.* Hic autem ab hostili parte (Cæsi scilicet) lita omnia: à familiari (Romæ se Pompeijque) intausta conijcit. x *Almonetis.* y Video me non litasse, i. non placuisse Iouem hac hostiâ ingratâ, cuius extis dij iras suas ostenderunt vel piaculari, qua erratum est, forte quod ioui tantum immolari negant, vide quæ ad Sen. Medeam v. 61. & Herc. Fu v. 105. — — Omnia verò apparere trillia. ac si dijs inferis litasse Virg. 6. *ÆN Tuus stygio regi.* &c. z Et fallat aruspicina ars. — — neque fides habeatur Tagi artis huius innocentis, hunc autem è sulco in agro Tarquinienfi natum quæriti specie docuimus Etracos aruspicinam, refert Cic. x. de diuin. & Ouid. 15. Met.

n Transverso, vel supposito, vide Thyest. Sen. v. 692.

o Sallas fruges, hordeum sale mistum, quo frons vicimæ, focus & cultui aspergebantur.

p Si hostia artis admota refingeret, reluctaretur, mugitum ista daret, aut non placide caderet, ingratum censebatur sacrificium.

q Tetra & virulenta ianias,

r Funestis, exitalibus feram enim antiqui mortem dixerunt.

f Extæ sunt, quæ ex visceribus sacrificum tur dijs, vide quæ nos ad Sen. Thyest. v. 762 quæ eadem & viscera dici videntur, Oedip. Sen. v. 372 & 354

t Videt enim exta maculosa, gelida, liuida, tabida, putria, u Aruspicos i ratione diuidebant iecur in duas partes familiarem & basilicam, deinde ex utriusque partis habita, plenitudine, colore, &c. conijciebant quid nobis, quid hosti esset euenturum.

Cic. 2. de diuin. *Quæ pars inimici, quæ pars familiaris esset, Fissû*

a Al. omnia.

b Nigidij Figulli Pythagorici summi astrologi meminit Cic. A. Gellius scriptus, & Euseb.

c Stellar, quæ non nullis cit, vel deorum mentem, ex stellis.

d Qui siderum observationis indicij: ex his periti præibat

Ægyptios astrologos, est autem Memphis nobilissima Ægypti: civitas Cairo.

e Si cælum hoc voluatur certâ lege & providentiâ diuinâ, neque fortuito & casu (vt volunt stultij) erret, si efficiat & influxu suo superiora illa & cœlestia corpora agant in hæc inferiora: magna certe inflat terrarum orbi iscolis, quæ clades, At quænam illa?

f — Terræne hiatus?

g — An pestis ex æris corrupti intemperie?

h — Vtrum famæ & terræ sterilitate?

i — An ex aquâ veneno infestâ & corruptâ læs?

k — Exitiales è multis aspectibus conspirante in hoc vnum tempus, vt sit detestatio.

l Si Saturni: obtineret in summo cœlo.

l. i. medio, Aquarium qui vna est & sedibus Saturni, diluuium tineretur, quale fuit tempore Deucalionis. Quod tamen Olympiodorus fieri posse negat nisi magni anni byem, ubi omnes pluuia conuulsi sunt in hyberno signo: piscium aut Aquario. m Si sol deprehensus esset in Leone vt propia te: e: periculum esset, ne conflagraret mundus. Neque hoc sit nisi magni anni estate. Turnebus Lib. c. 18. n Leonem ab Herenle in Nemæa sylua interceptum, & in stellarum. o Verum hi planetæ non ita deprehenduntur — p — sed tu O Mars, in Scorpione, cuius chelæ in Libram extenduntur, cominate, quæ bella parat? q Benigna Iouis stella in casu seu deiectione sua premitur. r Salutatis stella Veneris, languet iners, retunditur. s Mercurius alibi celer, hic hæret hebetæque. t Mars solis dominus anni, in to regione, summi cælum tenens in corp. ceteris planetis destitutus propriâ suâ sede, & beneficibus, præualebit producetque suos esse quis, bella nefaria.

l Si Saturni: obtineret in summo cœlo.

l. i. medio, Aquarium qui vna est & sedibus Saturni, diluuium tineretur, quale fuit tempore Deucalionis. Quod tamen Olympiodorus fieri posse negat nisi magni anni byem, ubi omnes pluuia conuulsi sunt in hyberno signo: piscium aut Aquario. m Si sol deprehensus esset in Leone vt propia te: e: periculum esset, ne conflagraret mundus. Neque hoc sit nisi magni anni estate. Turnebus Lib. c. 18. n Leonem ab Herenle in Nemæa sylua interceptum, & in stellarum. o Verum hi planetæ non ita deprehenduntur — p — sed tu O Mars, in Scorpione, cuius chelæ in Libram extenduntur, cominate, quæ bella parat? q Benigna Iouis stella in casu seu deiectione sua premitur. r Salutatis stella Veneris, languet iners, retunditur. s Mercurius alibi celer, hic hæret hebetæque. t Mars solis dominus anni, in to regione, summi cælum tenens in corp. ceteris planetis destitutus propriâ suâ sede, & beneficibus, præualebit producetque suos esse quis, bella nefaria.

l Si Saturni: obtineret in summo cœlo.

l. i. medio, Aquarium qui vna est & sedibus Saturni, diluuium tineretur, quale fuit tempore Deucalionis. Quod tamen Olympiodorus fieri posse negat nisi magni anni byem, ubi omnes pluuia conuulsi sunt in hyberno signo: piscium aut Aquario. m Si sol deprehensus esset in Leone vt propia te: e: periculum esset, ne conflagraret mundus. Neque hoc sit nisi magni anni estate. Turnebus Lib. c. 18. n Leonem ab Herenle in Nemæa sylua interceptum, & in stellarum. o Verum hi planetæ non ita deprehenduntur — p — sed tu O Mars, in Scorpione, cuius chelæ in Libram extenduntur, cominate, quæ bella parat? q Benigna Iouis stella in casu seu deiectione sua premitur. r Salutatis stella Veneris, languet iners, retunditur. s Mercurius alibi celer, hic hæret hebetæque. t Mars solis dominus anni, in to regione, summi cælum tenens in corp. ceteris planetis destitutus propriâ suâ sede, & beneficibus, præualebit producetque suos esse quis, bella nefaria.

l Si Saturni: obtineret in summo cœlo.

l. i. medio, Aquarium qui vna est & sedibus Saturni, diluuium tineretur, quale fuit tempore Deucalionis. Quod tamen Olympiodorus fieri posse negat nisi magni anni byem, ubi omnes pluuia conuulsi sunt in hyberno signo: piscium aut Aquario. m Si sol deprehensus esset in Leone vt propia te: e: periculum esset, ne conflagraret mundus. Neque hoc sit nisi magni anni estate. Turnebus Lib. c. 18. n Leonem ab Herenle in Nemæa sylua interceptum, & in stellarum. o Verum hi planetæ non ita deprehenduntur — p — sed tu O Mars, in Scorpione, cuius chelæ in Libram extenduntur, cominate, quæ bella parat? q Benigna Iouis stella in casu seu deiectione sua premitur. r Salutatis stella Veneris, languet iners, retunditur. s Mercurius alibi celer, hic hæret hebetæque. t Mars solis dominus anni, in to regione, summi cælum tenens in corp. ceteris planetis destitutus propriâ suâ sede, & beneficibus, præualebit producetque suos esse quis, bella nefaria.

l Si Saturni: obtineret in summo cœlo.

l. i. medio, Aquarium qui vna est & sedibus Saturni, diluuium tineretur, quale fuit tempore Deucalionis. Quod tamen Olympiodorus fieri posse negat nisi magni anni byem, ubi omnes pluuia conuulsi sunt in hyberno signo: piscium aut Aquario. m Si sol deprehensus esset in Leone vt propia te: e: periculum esset, ne conflagraret mundus. Neque hoc sit nisi magni anni estate. Turnebus Lib. c. 18. n Leonem ab Herenle in Nemæa sylua interceptum, & in stellarum. o Verum hi planetæ non ita deprehenduntur — p — sed tu O Mars, in Scorpione, cuius chelæ in Libram extenduntur, cominate, quæ bella parat? q Benigna Iouis stella in casu seu deiectione sua premitur. r Salutatis stella Veneris, languet iners, retunditur. s Mercurius alibi celer, hic hæret hebetæque. t Mars solis dominus anni, in to regione, summi cælum tenens in corp. ceteris planetis destitutus propriâ suâ sede, & beneficibus, præualebit producetque suos esse quis, bella nefaria.

l Si Saturni: obtineret in summo cœlo.

l. i. medio, Aquarium qui vna est & sedibus Saturni, diluuium tineretur, quale fuit tempore Deucalionis. Quod tamen Olympiodorus fieri posse negat nisi magni anni byem, ubi omnes pluuia conuulsi sunt in hyberno signo: piscium aut Aquario. m Si sol deprehensus esset in Leone vt propia te: e: periculum esset, ne conflagraret mundus. Neque hoc sit nisi magni anni estate. Turnebus Lib. c. 18. n Leonem ab Herenle in Nemæa sylua interceptum, & in stellarum. o Verum hi planetæ non ita deprehenduntur — p — sed tu O Mars, in Scorpione, cuius chelæ in Libram extenduntur, cominate, quæ bella parat? q Benigna Iouis stella in casu seu deiectione sua premitur. r Salutatis stella Veneris, languet iners, retunditur. s Mercurius alibi celer, hic hæret hebetæque. t Mars solis dominus anni, in to regione, summi cælum tenens in corp. ceteris planetis destitutus propriâ suâ sede, & beneficibus, præualebit producetque suos esse quis, bella nefaria.

l Si Saturni: obtineret in summo cœlo.

l. i. medio, Aquarium qui vna est & sedibus Saturni, diluuium tineretur, quale fuit tempore Deucalionis. Quod tamen Olympiodorus fieri posse negat nisi magni anni byem, ubi omnes pluuia conuulsi sunt in hyberno signo: piscium aut Aquario. m Si sol deprehensus esset in Leone vt propia te: e: periculum esset, ne conflagraret mundus. Neque hoc sit nisi magni anni estate. Turnebus Lib. c. 18. n Leonem ab Herenle in Nemæa sylua interceptum, & in stellarum. o Verum hi planetæ non ita deprehenduntur — p — sed tu O Mars, in Scorpione, cuius chelæ in Libram extenduntur, cominate, quæ bella parat? q Benigna Iouis stella in casu seu deiectione sua premitur. r Salutatis stella Veneris, languet iners, retunditur. s Mercurius alibi celer, hic hæret hebetæque. t Mars solis dominus anni, in to regione, summi cælum tenens in corp. ceteris planetis destitutus propriâ suâ sede, & beneficibus, præualebit producetque suos esse quis, bella nefaria.

l Si Saturni: obtineret in summo cœlo.

l. i. medio, Aquarium qui vna est & sedibus Saturni, diluuium tineretur, quale fuit tempore Deucalionis. Quod tamen Olympiodorus fieri posse negat nisi magni anni byem, ubi omnes pluuia conuulsi sunt in hyberno signo: piscium aut Aquario. m Si sol deprehensus esset in Leone vt propia te: e: periculum esset, ne conflagraret mundus. Neque hoc sit nisi magni anni estate. Turnebus Lib. c. 18. n Leonem ab Herenle in Nemæa sylua interceptum, & in stellarum. o Verum hi planetæ non ita deprehenduntur — p — sed tu O Mars, in Scorpione, cuius chelæ in Libram extenduntur, cominate, quæ bella parat? q Benigna Iouis stella in casu seu deiectione sua premitur. r Salutatis stella Veneris, languet iners, retunditur. s Mercurius alibi celer, hic hæret hebetæque. t Mars solis dominus anni, in to regione, summi cælum tenens in corp. ceteris planetis destitutus propriâ suâ sede, & beneficibus, præualebit producetque suos esse quis, bella nefaria.

Finxerit ista Tages, flexu sic omnia Tuscus
Inuolvens, multa que tegens ambage canebat.

At Figulus, cui cura deos, secretaque cœli

Nosse fuit, quem non stellarum Ægyptia Memphis

Æquaret visu, numerisq; mouentibus astra,

Aut hic errat (ait) nulla cum lego per æuum

Mundus, & incerto disciuntur sidera motu:

Aut, si fata mouent, orbi, generiq; paratur

Humana matura lues. terræne dehiscunt.

Subsident que vrbes? an tollet feruidus ær

Temperiem? si segetes tellus infida negabit?

Omnia an infusus miscebitur vada venenis?

Quod cladis genus, & Superi? qua peste paratis

Scuitiam? extremi multorum tempus in vnum

Conuenere dies. summo si frigida cœlo

Stella nocens nigros Saturni accenderet ignes,

Deucalioneos fudisset Aquarius imbres,

Totâque diffuso latuisset in æquore tellus.

Si seuum radijs Nemæum Phœbe Leonem

Nunc premeres, toto fluereut incendia mundo,

Succensusque suis flagrasset curribus æther.

Hi cessant ignes. tu qui flagrante minacem

Scorpion incendis cauda, chelâsque peruris,

Quid tantum Gradive parat? nam mitis in alto

Iuppiter Occasû premitur, Venerisq; salubre

Sidus hebet, motique celer Cyllenius hæret,

Et cælum Mars solus habet, cur signa meatus

Deferuere suos, mundoque obscura feruntur:

- 665 Enfferi^a nimiumfulget latus Orionis?
Imminet armorum rabies: x ferriq; potestas
Confundet ius omne manus: sceleriq; nefando
Nomen erit virtus: y multosque exhibit in annos
Hic furor: z Superos quid prodest pscere finem?
- 670 Cum domino pax ista venit. duc Roma malorum
Continuam seriem: clademque in tempora multa
Extrahē, civili tantum iam libera bello.
Terruerant satis hęc pauidam prasagia plebem:
Sed maiora premunt. a nam qualis vertice Pindi
- 675 Edonis Ogygio decurrit plena Lyco:
Talis & attonitam rapitur matrona per urbem,
Vocibus his prodens urgentem pe Etora Phœbum.
Quò feror ó Pœn? qua me super æthera raptam
Constituit terra? c video d Pangæa niuosis
- 680 Cana iugis; latosque Aemi sub rupe Philippos.
Quis furor hic, ó Phœbe, doce: quæ tela, manusque
Romane miscent acies, bellumque sine e hoste est?
Quò diuersa feror? f primos me ducis in ortus,
h Quà mare Lægi mutatur gurgite Nili.
- 685 i Hunc ego, fluminea deformis truncus arena
Qui iacet, agnosco: dubiam super æquora k Syrtim,
l Arentemque feror l Libyen. quò tristis Ennys
Transtulit Emathias acies. m nunc desuper Alpīs
Nubifere colles, atque æriam Pyrenen

troniam: Cerno equidem gemina iam stratos morte Philippos, Theſſaliæque rogos, & suura gentis Ibera, &c. d Inga. montem Thraciæ: & — e — Philippos ciuitatem ad radicem Aemi montis Thraciæ. Vbi videtur nosſer inuicere, pugnatum esse inter Pompeium & Cæsarem, quod & perisique alijs autoribus factum est. à Virgilio i. Georg. Romani acies iterum videre Philippi. Ouid i. 4. Met. Pharsalia feruit ille, A Emathias iterum madefcent caude Philippi. & Floro i. 4. c. 2. Et Philippicis caenis, orbis imperij, generis humani fata commissa sunt. Locutis interim de pugna Pharsalica inter Pomp. & Cæs. At male confunduntur Philippi & Pharsalia, longè inter se distia. Apud Pharsalam quidem in Theſſalia victus est Pompeius à Cæs. Apud Phil'pos in Thracia deuicti Brutus & Cæſius postea ab Antonio & Octauiō. f Externo. Hostis apud maiores nostros dicebatur, quem nunc peregrinum dicitur. Cic. i. Off. g Aegyptum inuicit, quò fugientem post Pharsalicam pugnam Pompeium Cæsar secutus erat. h Quà septem ostijs in mare lapsus coloris eius & saporem mutat Nilus & Aegypti quondam regnatæ Ptolomæo La. i. F. l. s. v. 69. i Pompeium. ab Achilla iussu Ptolomæi obtinendam. k Supra v. 367. l In Africam quò se recipiunt qui pugna Pharsalica superuerint. m Expeditionem Cæsaris per montes Pyrenæos in Hispaniam designat, expugnatori Petreum & Afranium, mox Pompeij filios ad Mundam.

u Stella prima magnitudinis in dextro humero, tres secundæ magn. in balteo Orionis, & c. nimio fulgore portendunt belli ardorem.

x Supra v. 1. huius libri.

y Durauit quinque penè annos bellum civile.

z Neque facta est, neque è Rep. votis exposcere finem huius belli, qui non datur sine oppressionē libertatis extendatur itaque hoc bellum vitæque miserum ut vel sic firmetur liberate.

a Nam matrona, non leuius quam solent Threſſiæ mulieres Eutrotheban Bacchi corteptæ per montes Theſſaliæ ferri, Phœbi aſſidua agitata sic vaticinata est.

b Apollo Xpo^o tu præſens, vel præſens tuis acies, vel ab acclamatione Latonæ cæſo Pythone ite præſ.

c Ita Dis apud Pe-

a Cæsar Romam
reversus Remp. con-
stituer.

e Interficietur Cæ-
sar in senatu.

p Octavius & An-
tonius vltimi Cæsa-
ris percussores Bra-
rum, Cæsium, &c.

q Athenas, Arme-
niam, Parthiam, A
Egyptum, quò se, de-
uidis ad Philippos Cas-
sius & Bruto, conferet An-
tonius, & ipse mox ab Octa-
uio superandus nauali pug-
nâ ad Actium. r Cessit
suis ora querens. Virg. 6. AEn.

Abripimur. a patria sedes remeamus in urbis:

Impiæque in medio peraguntur bella senatu.

Consurgunt patres iterum, totumque per orbem

Rursus eo. noua da mihi cernere litora ponti,

Tellurèmq; nouam: vidi iam Phœbe Philippos.

Hæc ait: & lassò iacuit defecta furore.

M. ANNÆI LVCANI
LIBER SECVNDVS.

a Monstra primam
ac prodigia solici-
tudinem, & curam
sciendi quid hæc
portenderent, inie-
cerant: bella mox
ex auspiciis, astrolo-
gi, Phœbadis vaticini-
is prædicta timo-
rem & consternatio-
nem incusserant, lo-
quem itaque precatur
poeta, ne liceat for-
tes futuras vel è por-
tentis deorum, vel è
prælagijs hominum
præscire, ferique ex
animo miseris prius-
quam è fato sint.

b Continuo clades
hominum venturâ
que damnâ Auspicijs
patere deum, &c.
Petronius.

c Sive (ex sententia
Stoicorum) omnia
regantur fatali neces-
sitate, & legibus

quas ab orbe condito posuit Deus, quas semel iussit, quibus semper patet: siue, ut voluit E-
picurei, temerè omnia & casibus eveniant: sit Nescia mens hominum fati, sicutiq; futura. Sta-
tios Theb. 3. *supera seu conditor aula, &c.* Cic. Div. præscientia malorum cui prouideri & ca-
ueri non potest, inutilis est &c. vide & dissertationem Favorini apud A. Gellium, l. 14. c. 1. Se-
nec. passim & Boetium. d Fato decretum. e Al. *feri.* f Postquam igitur ex ostentis &
vaticinijs innotuit quantas clades allatura esset prodigiorum certitudo: indicia est iuris di-
condi statio ceu intermissio, quod non nisi in publica calamitate, ludu aut necessitate fe-
hat. g Al. *Orbi.*

I Amq; ira patuere deum, manifesta que belli
Signa dedit mundus: legesque, & fœdera revit,

Præscia monstrifero vertit natura tumultu,

Indixitq; nefas. cur hanc tibi rector Olympi

Sollicitis visum mortalibus addere curam,

Noscant venturas ut dira per omina clades?

Sive parens rerum cum primùm informia regna,

Materiaque rudem flamma cedente recepit,

Fixit in æternum causas, qua cuncta coercet,

Se quoque lege tenens, & secula iussa ferentem

Fatorum immoto diuisit limite mundum:

Sive nihil positum est, sed fors incerta vagatur,

Fertque, refertq; vices, & habent mortalia casum:

Sit subitum quodcunque pavas: sit cæca futuri

Mens hominum fati: liceat sperare timenti.

Ergo ubi concipiunt quantis sit cladibus & Urbis

Constatura fides Superum, ferale per urbem
Iustitium: ^h latuit plebeio tectus amictu
Omnis honos: nullos comitata est purpura fasces.

10 Tum quæstus tenuere suos, magnusque per omnes
Erravit sine voce dolor: ⁱ sic funere primo

Attonitæ tacere domus, cum corpora nondum
Conclamata iacent, nec mater crine soluto

^k Exigit ad suos famulorum brachia planctus:

25 ^l Sed cum membra premit fugiente rigentia vita,
Vultusq; exanimis, oculosque in morte ^m iacentes;
ⁿ Nec dum est ille dolor, sed iam metus: incubat amens,
Miraturque malum. ^o Cultus matrona priores

Deposuit: moestæq; tenent delubra cateruæ.
30 Hæ lacrymis sparsere deos, hæ pectora duro

Afflixere solo: lacerasque in limine sacro

Attonitæ fudere comas: votisq; vocari

Affuetas crebris feriunt ululatus aures.

^p Nec cunctæ summi templo iacere Tonantis:

35 ^p Diuisere deos: ^q & nullis defuit aris

Inuidiam factura parens. quarum una madentes

Scissa genas, planctum liuentes atra lacertos,

Nunc, ait, ô miseræ contundite pectora matres,

Nunc laniate comas, neve hunc differte dolorem,

10 40 Et summis seruate malis: ^r nunc flere potestas

Dum pendet fortuna ducum: cum vicerit alter,

Gaudendum est. his se stimulis dolor ipse lacescit.

Nec non bella viri, diuersaque castra petentes

45 ^t Effundunt iustas in numina sæua querelas.

^t O miseræ sortis, quod non in Punica nati

q Dijs, qui non exandrent supplices; Inuidiam alicui facit qui eius sentiam in odium ad-
ducit. *Ante ipsa quo mori foret inuidiosior, ar. a.* Ouid Met. 7. vel, Ne inuidiam & indignati-
onem dijs inter se moueret. omnes frequentauit aras, nullis defuit. Copulatiua sc pro disun-
ctina posita, vt supra monui l. r. v. 1. 52. quandoque pro negatiua precedente negatione, quod
nostro vsitatum. infra v. 235. l. 9. v. 542. r Licet indolgere lacrymis & dolorem luctu lateri,
quandiu neuter vicerit. at cum alter vicerit, vel ex animo vel simulatè gaudendum est.

f Alterutra alij Pompeiana, alij Casarina. t O felices illos, quibus contingere hostes ex-
terni, vt cunque crudeles, & quibus natis temporibus Punicorum bellorum contigit oppetere, vel
clade Cannensi, in qua perijt P. AEmilius Cos. cum 43000 Rom. vel ad Trebiam fl. vbi L.

Sempronius Cos. magna clade ab Annibale victus fuit, miseris heu nos, qui in hæc cinilis
belli tempora incidimus.

h Magistratus om-
nes sumperunt ple-
beios habitus, neque
à vulgo discernen-
tur veste. ipsi Con-
sules exuebant pur-
poram.

i Quali dolore si-
lent stupentque quæ
animam iam exha-
lanti adsunt. vbi ve-
rò expirauit concla-
mabant & nomine
ter vocatum iube-
bant æternum va-
lere. *Salve mi maxi-
mi Palla. AËter-
niloque vale, Virg.
11. AEn.*

k Tanquam præfeca
medium luctus &
planctus signa dat.
vide quæ ad Sea.
Troia. v. 83.

l Cum verò ma-
ter in extremo
quasi amplexu pre-
mit membra rig.
m *Alvinaces.*

n Micyllus suspi-
tur hæc esse transpo-
sita, legendumque:
*Nec dum est ille mo-
tus, sed iam dolor.*

o Sic iam mater
vestis mutatione,
planctus, sparsis cri-
ne, luctu, supplicatio-
ne dolorem velut in
publica calamitate
testantur.

p Sed alie alia deo-
rum templa petebat.

q

r

s

t

u

v

w

x

y

z

n Ab eis nos,
 x Contra nos veni-
 ant Parthi è Suis ci-
 uitate Persidis, l. 8.
 v. 124. Persæ autem
 & Medi consule pon-
 nuntur pro Parthis
 grauius Romanis
 hostibus, apud quos
 Crassus cum filio &
 exercitu super peri-
 erant.

y Neque Ister pro-
 hibeat Scythas &
 Sauromatas quomi-
 nus in nos iruant,
 Ad Massagetarum vero
 non peruenit Ister,
 neque è Scythia
 fuit.

a Bactros, Polonos,
 Pomeranos, quibus
 exaratis flana
 b Elbe, Germaniæ fl.
 e montibus Boe-
 miz ortus.

c Rhenus duos ha-
 bet fontes inter
 Rhartos, quos Au-
 gustus coarctuit, non
 dormit, Sueton.

d Sarmatiz Euro-
 peæ pop. Walachi,
 Moldau, Transyl-
 uani.

e Occupentur Pom-
 peius & Cæsar exter-
 nis bellis, alter in
 Hispanos, alter ducat
 legiones in Parthos

pharetratos. f Omnes gentes Romanæ undique hostili animo petant. g Si vobis ò Su-
 peri decetera n sit funditus perdere R nomen, vestra manu peteat, fulmine cæcilius in terras
 misso. h Ante quàm ei sibi polluantur sanguine. i Al Orbi. k Ciuile bellum non erat
 mouendum, ut uocet imp. i. e. pro ipsa etiã libertate tuendã. l Al, mouere. m Nil pro-
 futura. n Effundit ab egero, p. o Senes de legibus latorum quæstos & nimio de stamine,
 quòd hæc in tempora darent, quod facinus a iustis indignum tam longo æuo. luv. 1. c. f.
 p Atque aliquis senum expressurus præsentem calamitatem, repetit ciuilibus inter Marium &
 Syllam belli faciem, cui hæc confert, Audi Dionem l. 4. lam cum iras cupiditatesque eorum
 qui Romanæ perebant, secum expenderent, memoriaque repeterent mala Imperiorum tempo-
 rum, quæ partim ipsi tulerant, partim ex alijs audierant, cogitantes quæ & quanta Marius ac
 Sylla edidissent facinora, nihil de Cæsare moderati sibi pollicebantur: sed longè plura at-
 que atrociora metuebant, quòd eius milites maiori ex parte barbari erant. q Post, quam
 triumphasset de Ingoretha subactã Numidiã & postea de Cimbris & Teutonibus, sup. l. v. 1. 54.
 r C. Marius inuident. Cor. Syllæ gloria n traditi à Nocho Inguithæ; & ambitione ardens, de-
 latam Syllæ contra Vithradatem expeditionem, & imperium abrogare per Sulpitium trib. pl.
 conatus, Sylla n, qui adhuc in Campania socialis belli reliquias persequabatur, irritauit. Hic
 itaque exercitu Romanæ ducto, Urbem ingressus, deuictos aduersarios ex S. C. hostes iudica-

Stagna

Tempora Cannarum fuimus, Trebieq; inuentus.

Non pacem petimus Superi: date gentibus iras:

Nunc vrbes^a excite seras: coniuret in arma

Mundus:^x Achæmenijs decurrant Medica Suis

Agmina:^y Massagetarum Scythicus non alliget Ister:

Fundat ab extremo^a flauos Aquilone^a Suenos

^b Albi, ^c indomitum Rheni caput: omnibus hostes

Reddite nos populis: ciuile auertite bellum:

Hinc^d Dacus premat, inde^d Gètes: occurrat Iberis

Alter: ad Eoas hic uertat signa pharetras.

^f Nulla uacet tibi Roma manus, ^g uel perdere nomē

Si placet Hesperium Superi, collapsus in ignes

Plurimus ad terram per fulmina decidat æther.

Sæue parens utrasque simul partesque ducēsque,

^h Dum nondum meruere, feri. tantone nouorum

Prouentu scelerum querunt, uter imperetⁱ Vrbi?

^k Vix tanti fuerat ciuilia bella^l moueri,

Ut neuter. Tales pietas^m peritura querelas

ⁿ Egerit: ^o at miseris angit sua cura parentes,

Oderuntque grauis uiuacia fata senectæ,

Seruatōsque iterum bellis ciuilibus annos.

^p Atque aliquis magno querens exempla timori,

Non alios, inquit, motus tunc fata parabant,

^q Cum post Teutonicos victor, Libycosq; triumphos

Exul limosa Marius caput abdidit vltia.

Sta

D

Ex

C

75 P

Se

S

Di

Vi

80 Te

Au

Co

An

Si

85 E

N

Vi

Su

K F

90 I N

Et

Ca

oc

gi

ri

80

ti

fic

se

fer

flag

ph

vbi

siff

tor

i in

ms

cer

nie

qu

th

to

Stagna^a auidi texere soli,^b laxæq; paludes
^a Deposita fortuna, tuum: mox vincula ferri
 Exedere senem, longusque in carcere pædor.
^x Consul, & eversa felix moriturus in vrbe
 75 ^r Pænas ante dabat scelerum. ^z mors ipsa refugit
 Sæpe virum, frustra^z hosti est concessa potestas
^b Sanguinis inuisi. primo qui cædis in ictu
 Dirigit, ferrumque manu torpente remisit;
 Viderat immensam tenebroso in carcere lucem,
 80 ^c Terribilesq; deos scelerum: ^d Mariumq; futurum:
 Audieratque pauens: Non hæc contingere fas est
 Colla tibi: debet multas hic^c legibus æui,
 Ante suam, mortes: ^f vanum depone furorem.
 Si libet ulcisci deletæ funera gentis,
 85 ^g Hunc Cimberi seruate senem. ^h non ille fauore
 Numinis, ingenti Superum protectus ab ira,
 Vir ferus, & Romam cupienti perdere fato
 Sufficiens. ⁱ idem pelago delatus iniquo
^k Hostilem in terram, vacuisq; mapalibus actus,
 90 ^l Nuda triumphati iacuit per regna Iugurthæ.
 Et Pænos pressit cineres. ^m solatia fati
 Carthago, Mariusque tulit: pariterque iacentes

oculis Marii emicantem, audiitque vocem: *Tunc homo Marium interficere audest? Territus fugit Cimber, & Minturnenses miseratione & reuerentia viri quondam vindicis Italiæ ducis Marii dimiserunt.* ^a Cimbro, olim è numero hostium à Mario deuictorum. ^b Marii, quem virorem oderat. ^c Fuias, *Dei è proijcisse.* ^d Dij autem vtriusque sunt generis. ^e *Emphecticis* futurum se crudelem vltorem. ^f Morti. ^g Cupiditatem mei interinendi. ^h Non illum seruabant dij quod Mario fauerent, sed quod Romæ irascerentur, hoc effero viro vsui per suo flagello. ⁱ Marius à Minturnensibus dimissus, iter mare versus per deua corripuit, se in scapham coniecit, insurgente tempestate gubernaculo fra to delatus est ad insulam Meningen, ubi recentis quibusdam socijs, auditoque filium suum cum Cethego saluos in Africam euasisse ad Hiempalem, & ipse ad agrum Carthaginensem traiecit ibi interdicitos à Sextiliij progressu ad Hiempalem, ne in Africa pedem poseret. *Renuncia,* inquit Marius, *prætori, vides te C. Martium exulem in videribus Carthaginis sedentem, haud mali fortunam eius vrbi, & suorum rerum mutationem in exemplum ei proponens.* *Plutarchus.* Et Cimbrum in Mario, Mariusque in carcere vultum: *Quod Consul totiens, & vltiq;, ex exule Consul Et iacuit L. Syllæ compar iactura vniuersæ, & c. Manil.* ^k Cui interdicebatur à Prætoribus, hostis declaratus. *vel,* Mario infestam, qui eam subegerat. ^l *Hypallage* ipse nudus, *vel* desolata, incolis vacua, aut rara. ^m Carthagini sola to eræ Marius huc miseriarum a factus: Marius, hominibus, tantæ vrbis excid iam & tuica.

n Eseras, immanes,
quales solent esse
barbarorum.

o Marius clade ma-
ior: siquidem carcer,
catena, fuga, auxilium
horrificauerant dig-
nitate. Florus l. 3.
c. 21.

p Cum C. Cinna

Cos. ad pop. referret
de reuocandis
quos Senatus, ita vo-
lente Sylla, hostes
indicaerat, & de
adscribendo nouo-
rum ciuium xatibus
veteribus xxxv, &
distinguentibus Cos.

in media vrbe dis-
ceptatum est. Cinna
Vebe pulsus à Cn.

Octauio collega, so-

licitat vrbes Itali-

cas, vires vndique

contrahit senas e-

tiam ad libertatem

vocatis, reuersum

Marium sibi iungit,

quaduplici agmine

vrbem intrant Cin-

na, Marius, Carbo,

Sertorius, in aduer-

sarios deserviunt.

q Manicis & catenis

soluti serui mo. to

ergastulis clausi, ca-

pefuerunt arma.

r Nemo apud Ma-

rium in honore ali-

quo erat, nemo sig-

nifer, nisi qui seclere

insignis esset. venif-

setque nefarius in

militiam.

f Lege Appianum de hac re l. t. de simili bell. Florum l. 3. c. 21. Plutarch. Mar. t Neque

ijs parceretur qui ad templa & aras confugerant. u Etiam senibus alterum iam pedem in

Charontis cymba habentibus mortem accelerabant. x Accepisse animam quam amit-

tant. y Ignauis. z Promiscue tam innocentes quam nocentes, ignoti patite: ac noti ca-

dunt. augendo dantaxat numero. a Deerat quippe hoc suis signum, vt interficerent quos-

cunque ille non resaluaasset, quibus salutantibus nihil responderet: aut quibus manum oscu-

landam non porrexisset. Signum pacis erat dextram tenuisse tyranni. b O degeneres! qui, licet

vndique morte minitentur striati gladij, velint tam turpi osculi obsequio debere gratiam vel

longissimam multo minis resimere breuem in vita eaque ignominiosa mortem, vsque dum

reuerfus Sylla & hos qui vitam Marij munere habent, perimat. c Vix tibi vacat flere te

o Babi, manibus militum & turba discerptum. d Turba, multitudine cingen-

tis te.

Ignouere deis. n Libycas o ibi colligit iras.

p Vt primum fortuna redit: seruilia soluit

Agmina: q constato seuas ergastula ferro

Exeruerè manus: nulli gestanda dabantur

Signa ducis, nisi qui scelerum iam fecerat usum,

Attuleratque in castra nefas. pro fata quis ille,

Quis fuit ille dies, Marius quo moenia victor

Corripuit? quantoque gradu mors seu cucurrit?

f Nobilitas cum plebe perit: lateque vagatur

Ensis: g à nullo reuocatum est pectore ferrum.

h Stat cruor in templis: multa que rubentia cæde

Lubrica saxa madent. nulli sua profuit ætas:

i Non senis extremum piguit vergentibus annis

Precipitasse diem: nec primo in limine vitæ

Infantis miseri nascentia rumpere fata.

Crimine quo parui cædem potuerè mereri?

Sed satis est iam x posse mori, trahit ipse furoris

Impetus: g visum est y lenti, que fuisse nocentem.

z In numerum pax magna perit: rapuitq, cruentus

Victor ab ignota vultus cernice recisos,

Dum vacua pudet ire manu. a spes vna salutis

Oscula pollute fixisse trementia dextre.

Mille licet gladij mortis noua signa sequantur,

b Degener b populus, vix secula longa decorum

Si c meruisse viris, nedum breue dedecus æui,

Et vitam, dum Sylla redit. Cui funera vulgi

Flere vacet? c vix te sparsum per viscera Babi

Innumeras inter carpentis membra d coronæ

o Discessisse

- 125 ^a Discessisse manus: aut te ^f presage malorum
 & Antoni, cuius laceris pendentia canis
 Ora ferens miles festæ vorantia mensæ
 Imposuit. truncos laceravit ^h Fimbria ⁱ Crassos.
 130 ^k Sæua ^k Tribunitio maduerunt robora tabo.
 1 ^l Te quoque neglectum violatæ Scæuola dextre
 Ante ipsam penetratæ deæ, semperque calentes
 Mactauere focos: paruum sed fessâ senectus
 Sanguinis effudit iugulo, flammisque ^m pepercit.
 130 ⁿ Septimus hæc sequitur, repetitis fascibus, annus:
 0 Ille fuit vita Mario modus, omnia passu,
 Quæ peior fortuna potest, atque omnibus uso,
 Quæ melior: ^p mensq; homini quid fata pararent.
 Iam quot apud ^q Sacri occidere cadauera portus?
 135 Aut Collina tulit stratas quot porta cateruas,
 Tunc cùm penè caput mundi, verumque potestas
 Mutauit tralata locum, Romanaque Samnis
 Ultra Caudinas sperauit vulnera Furcas?
 Sylla quoque immensis accessit cladibus ultor.
 140 Ille quod exiguum restabat sanguinis Urbi
 Hausit; ^r dumq; nimis iam putrida membra recedit,
 Excessit medicina modum, nimiumque secuta est,
 Quà morbi duxers, manus: ^s perière nocentes;

de Tribuni perorabant, maduisse sang. Florus hoc ad Marium filium refert. I Mucius inquit,
 Scæuola pontifex in ax. Vestales ample xus aras tantum non eodem igne sepelitur, extra Ma-
 rij vt modo, v. 117. m Non extasi, vt cui parum esset sanguinis. n Septimes C. Marij
 Consulatus, namque inter sextum & septimum intercedebant 13 anni o Intra dies quam
 inerat consularum tredecim, morbo laterali & infantiã obiit annos natus 70. p Experto
 omnes casus quos homini fata decreuissent. q d Sacripotum, haud procul à Prænesti,
 C. Marium (C. Marij filium, sine nepotem, inerat.) Sylla iudic cùm an en Præneste fugisset,
 obfidionem eius Sylla delegauit I. uer. Ofella. Marius cum per cuniculum caperet euadere,
 inhibitus, mortem sibi conscio in cuniculo cum fugæ contra stricto gladio occurrens, &c.
 Sylla Lamponium & T. Clustum Samnitium dices, qui ad Col. obfidione euadendam adve-
 nerant, ad decimum à Porta Collina stadium consecutus manû strage fudit. Apud Sacri-
 potum & Collinam 70 amplius milia Sylla conculat, Florus, e Promiserat Marius Samniti-
 bus, qui à suis partibus steterant, se tralarum caput Imperij à Romanis ad Samnites, quã
 iam spem conceperant se maiori clade pressuros & milituros sub grauiori iogo Romanos, quã
 olim T. Veturium & Sp. Posthumium ad Furcas Caudinas, Saltem abruptum in Appulia, ubi
 Romani à Samnitibus sub iugum n. list Liu. (Cum adu. stans & scij. iosis op. imos ci-
 ues tollit, velut acrior chirurgus qui membra sancta & sana cum putridis & cotrupis exci-
 dit. t Hinc illud Metelli: Statuo tantem quos perditurus n. hinc 40 Sexagones, Equites
 1600 vnâ tabellâ proscripsi, & vox illa Furcijs: Viuere aliquos debere, quibus impo-
 raret.

e Legitur & Dis-
 cersisse.
 f Qui calamitatem
 illam multò ante
 Me. ello prædixerat,
 g M. Antoni clariss.
 oratoris, qui immis-
 sos ad trucidandum
 illum percussores e-
 loquentiã demulserat,
 caput abscidit.
 Annos Trib. detulit
 ad Marium coenans
 tem, qui caput illud
 per summam animi
 ac verborum insola-
 lentiam aliquandis
 contentatum rostris
 deinde affixi insisit.
 Val. Max. l. 9. c. 1.
 Cic. de Oratore,
 h Effet. Marij miles,
 i Patre & filium
 in mutuo alterum
 alterius aspectu. Flo-
 rus l. 3. c. 21. filium in
 patre in fuga inter-
 fectum ne in militum
 insequentium manus
 veniret, refert Appia.
 k Locus ille in car-
 cere vnde malefici
 præcipitabantur,
 maduit sanguine LL.
 cini) Tribuni ma-
 gistratus sacri sancti.
 Alij exp. ostra en-

n Crudeles Syl-
lani.

x Imperatum Syllæ
de Mariani occi-
dendis non exten-
dit se tantum in gra-
tiam Syllæ, sed licen-
tiam hanc quæ, ut
conuertebat in odij
sui aut sceleris libi-
dinem.

y Proposito per-
cussoribus proscrip-
torum præmio ta-
lentis duobus, indi-
cibus pari præmio;
accusantibus iudi-
cio, occultentibus
supplicio.

a A filijs, quis ipso-
rum obtruncaret pa-
trem.

b Latebras quæ re-
bant in sepulchris
& lustris fera-
rum.

c Al. Desiliit.

d Perripuerat, præ-
occupauerat, ne in
manus & cruciatibus
hostium deueni-
rent.

e Ligna rogi suis;

f Abicissa misero-
rum capita, vultum
ac spiritum retinen-
tia in conspectum
suum Sylla affectu
voluit, ut illa oculis,
quia ore nefas erat,
manderet. Val.
Max. l. 9. c. 1.

g Ex aceruo capi-
tum in foro conge-
storum, cædes clan-
destinæ patere.

h Non tot caudibus
infames fuerunt, non
tot capita postibus

suis affixere, Dionædes rex Thraciæ qui equos humanis carnibus panit; Antæus Ibiæ gi-
gas qui hospites ad palestram prouocatos victosque occidit; Oenomæus qui filix suæ pro-
cos curru consecutus interfecit (de his vide Mythologos, & quæ nos ad Senecæ Herc. Fu.
v. 225. Herc. O. Et. v. 24. & Thyesten, v. 1. 8.) quot scilicet Sylla caudibus, quot capita Romæ
in foro congesta fuerunt. i Bistonis ciuitas Thraciæ. ã Bistone Martis & Calirhoes
fil. k Pise, ciuitas Elidos, regia Oenomai. l Quibus internosci possent & à
suis agnosci. m Hoc à sene suo dictum fingit Poëta.

Sed cum iam soli possent superesse nocentes.

x Tunc data libertas odijs, resolutaque legum

Frænis ira ruit, non vni cuncta dabantur,

y Sed fecit sibi quisque nefas, semel omnia victor

Iusserat, infandum domini per viscera ferrum

Exegit famulus: nati maduere paterno

Sanguine: certatum est, cui ceruix cæsa parentis

Cederet: in fratrum ceciderunt præmia fratres.

b Busta repleta fuga, permixtaque viua sepultis

Corpora: nec populum latebræ cepere ferarum.

Hic laqueo fauces, elisaque guttura fregit:

Hic se præcipiti iaculatus pondere diua

c Dissiliuit percussus humo: mortisque cruento

Victori d rapuere suas: hic e robora busti

Extruit ipse sui, nec dum omni sanguine suso

Desilit in flammis, & dum licet, occupat ignes.

f Colla ducum pilo tropidam gestata per urbem,

Et medio congesta foro: cognoscitur illic

Quicquid ubique latet scelerum. h non Thracia

tantum

Vidit ã Bistonij stabulis pendere tyranni;

Postibus Antæi Libyæ, nec Græcia mœrens

Tot laceros artus k Pisea fleuit in aula.

Cum iam tabe fluunt, confusaque tempore multo

Amisere l notas, miserorum dextra parentum

Colligit, & pauido subducit cognita furto.

m Meque ipsum memini cæsi deformia fratris

Ora rogo cupidum, vetitisque imponere flammis,

Omnia Syllanæ lustrasse cadauera pacis:

Perque omnes truncos, cum qua ceruice recisum

Conueniat,

- 145 *Conueniat, quæfisse caput. Quidⁿ sanguine manes*
Placatos Catuli referam? cui uictima tristes
- 175 *Inferias Marius, forsitan nolentibus umbræ,*
Pendit, inexpleto non fanda piacula busto:
Cùm laceros artus,^o æquatæque uulnera membris
Vidimus, & toto quamuis in corpore caso
Nil animæ letale datum, morèmq; nefande
- 180 *Dirum seuitiæ, peruentis^p parcere morti.*
Auulse cecidere manus, exestæque lingua
Palpiat, & muto vacuum ferit aëra motu.
Hic aures, alius^q spiramina naris aduncæ
Amputat: ille cauis euoluit sedibus^r orbes,
- 185 *Vltimeque effodit spectatis lumina membris.*
ⁱ Vix erit vlla fides, tam seui criminis vnum
Tot pœnas cepisse caput. sic mole ruinæ
Fracta sub ingenti miscentur pondere membra:
^c Nec magis informes veniunt ad litora trunci,
- 190 *Qui medio periëre freto, quid perdereⁿ fructum*
Inuit, & ut vilem, Marij confundere vultum?
Vt scelus hoc Scyllæ, cædèsque ostensa placeret,
Agaos descendis erat.^x Vidit Fortuna colonos
^y Prænestina suos cunctos simul ense recisos.
- 195 *^z Vnius populum pereuntem tempore mortis.*
^a Tunc flos Hesperie, Latij iam sola inuentus,
Concidit, & misere maculauit^b ouilia Romæ.
Tot simul infesto iuuenes occumbere leto,

po. Radice ab ima funditus uulso simul euoluit orbes, Senec OE. v. 966 vide & quæ nos ibi.
 f Vix erit dignum fide, vnum corpus capax fuisse tot pœnarum. z Non minus lacerum &
 deforme fuit Marij corpus, quàm eorum qui collapsorum & disiciorum ruina attriti sunt, aut
 qui meris scopulis allisi & piscium esca facti litus appellant. n Oculorum pabulum, & vsu-
 ram voluptionis quam percipitur erat Sylla agnoscendo Marium. x Signanter & empha-
 ticè exprobratur Fortuna, Prænellino templo & cultu, celebri forum neglectus, & Lucre-
 tius Præneste recepto Senatores omnes qui Mario fauissent partim interfecerat, partim in
 vincula coniecerat. Aduenit Sylla V. M. Prænestinarum spe salutis per P. Cethegum datæ,
 extra mœnia municipij euocata, cū abiectis armis humi corpora prostrauissent, interficiendæ,
 & per agros dispergenda curauit. z Vno quasi idu, intra spacium quo vnus interfici posset.
 a Quatuor legiones contrariæ partis, & in his Sammites quamplurimos, namque hi ex Ita-
 lis soli Mario & Cinna adhaferant, in publica Villa (quæ in campo Martio erat) ob-
 truncari iusserat. b Oouilia erant in campo Martio loca septa & cancellis con-
 clusa, in quæ per pontes, qui erant angustæ viæ, ibant Centuriae sacragis distri-
 ctæ.

n Q. Lucretius Ca-
 tulus, qui collega fa-
 erat Marij, & cum eo
 de Cimbris trium-
 pharat, vbi se à Ma-
 rio morti destina-
 tum adiuuit, in cubi-
 culo suo recens cal-
 ce illito nec dum
 perficcato carboni-
 bus accensis sponte
 suffocatus est. In cu-
 ius vltionem Cau-
 lus frater à Sylla iam
 petijt sibi concedi
 Marium Imperato-
 ris fratrem, quem a-
 pud Luc. Catuli se-
 polestrum, tanquam
 manes fratris placu-
 turus, brachijs, cruri-
 bus, naso, auribus
 mutilatis exatit liu-
 gos, oculis demum
 effosis, seruauit ali-
 quandiu, vt per sin-
 gulorum membroru
 carnificinam more-
 retur.

o Singulis membris
 singula infligebantur
 vœnera & crucia-
 tus.

p Membratim cru-
 ciare vt superstes
 esset vita ad dolotis
 sensum. Ita frji, im-
 perauit Cælipula, vt
 sentias se mori.

q Nalun.

r Oculos κωκλῆς,

Sophocles in OEdi-

e Fame, tempestate,
ruinis, terræ motu,
peste, bello tot peris-
sisse accepimus ali-
quando: in supplicia,
vnius iussa tot ceci-
disse non audi-
tum,

d Cædentibus vix
erat spatium ferri
stringendi, cæsis vix
spatium cadendi, in
turba stirata.

e Ipse editiori loco
sedebat ociosus spe-
ctator. Quin & VI. M.
in Circum congre-
gatis, Senatium in æ-
dem Bellonæ voca-
uit, apud quem dæm
verba faceret, auditi
lamentabiles mori-
entium quiritæus
pertrocerunt Sena-
tores: Ille constanti
& nihil murato vultu
dicere pergebat, eos
animum orationi
suz adhibere iube-
bat, neque curate
quid foris fieret
Quosdam enim ma-
los homines suo
iussu castigari Plut.
Sylla.

f Centum civium M.
in his Senatores xc,
Consulares xv, E-
questris ordinis
M M DC.

g Cadavera in Ty-
berim projici iussa,
qui iniectionum hand
capax priora vndis
admisit. posteribus

verò iniecta prioribus
supernatarunt non flumine demerita. h Cruentis Fluctibus, ac tardâ
per densa cadavera proræ. Iuv. 10. i Ad cadaverum aggerem subsistit vnda posterior.
& Mellius, dum. i Copia sanguinis impellit vndas Tyberis, qui crure auctus inundavit,
reddiditque cadavera in agris eiecit. m En quibus alius Felicis cognomen assequendum pu-
tauit? Inquit Val. Max. L. 9. c. 2. quem locum lege sis. Sylla (inquit Silius c. 7.) dicitur potius esse,
quàm fuit felix. Indignatus poeta exprobrat illi cognomen Antiphrastica, qui se Conser-
vatorem paritæ, Felicem & Venustum dici voluit: liberos, Faustum Faustamque appe llavit,
n Dictaturâ abdicatâ Puteolos secessit, ubi morbo pediculati interijt. Magno honore in sa-
nus elatus, in campo Martio crematus est & sepultus. o Talia (inquit Senec) nobis iam
imminent, vel etiam graviora, mala. p Marius quidem exul, cum suis, reditum sibi in pa-
triam proponebat. Sylla, adversarij omni vindictam ac nostri his præmijs non contenti, a-
criterim de orbis imperio in certamen descendentes, quanto maiora molentur?

^c Sape fames, pelagique furor, subitaq; ruina,

Aut cæli, terræq; lues, aut bellica clades,

Numquam pœna fuit. ^d densi vix agmina vulgi

Inter & exangues immissa morte cæteruas

Victores mouere manus. ^d vix cæde peracta

Procumbunt, dubiaque labant ceruice: sed illos

Magna premit strages: peraguntq; cadavera partē

Cædis: vna graues elidunt corpora trunci.

^e Intrepidus tanti sedit securus ab alto

Spectator sceleris: ^f miseri tot millia vulgi

Non piguit iussisse mori. ^g congesta recepit

Omnia Tyrrenus Syllana cadavera gurgis.

In fluiuium primi cecidere, in corpora summi.

Præcipites ^h hæserè rates, & strage cruenta

Interruptus aquis fluxit prior amnis in æquor,

ⁱ Ad molè stetit vnda sequens: ^k nam ^l sanguinis alti

Vis sibi fecit iter, campumque effusa per omnem,

Præcipitiq; ruens Tyberina ad flumina riuo

Hærentes adiuuit aquas: nec iam alueus amnem,

Nec retiaent ripæ, redeuntque cadavera campo.

Tandem Tyrrenas vix eluctatus in vndas

Sanguine cœruleum torrenti diuidit æquor.

^m Hisne, Salus rerum, Felix his Sylla vocari,

His meruit ⁿ tumultum medio sibi tollere Campo?

^o Hæc rursus patienda manent: hoc ordine belli

Ibitur: hic stabit ciuilibus exitus armis.

^p Quanguàm agitant graviora metus, multoq; coitur

Humanis generis maiore in prælia damno.

Exulibus Marij bellorum maxima merces
 Romæ recepta fuit: nec plus victoria Syllæ
 Præstitit, inuisas penitus quàm tollere partes.
 230 Hos aliò Fortuna vocas: olimq; potentes
 Concurrunt. neuter ciuilia bella moueret,
 Contentus, quo Sylla fuit. ⁹ Sic mæsta senectus
 Præteritiq; memor flebat, metuensq; futuri.

At non magnanimi percussit pectora ¹ Bruti
 235 Terror, ¹ & in tanta pauidi formidine motus
 Pars populi lugentis erat: sed ² nocte sopora,
 Parthasis obliquos Helice cum verteret axes,
 Atria ³ cognati pulsat ⁴ non ampla Catonis.
 Inuenit in somni voluentem publica curâ

240 Fata virum, casusque Urbis, cunctisq; timentem,
⁵ Securimque sui, fariq; his vocibus orsus.

² Omnibus expulsa terris, olimq; fugata
 Virtutis iam sola fides, ² quam turbine nullo
 Excutiet fortuna tibi, tu mente labantem

245 Dirige me, dubium certo tu ^b robore firma.
 Nanque alij Magni, vel Caesaris arma sequantur:
^c Dux Bruto Cato solus erit. ^d pacemne tueris,
 Inconcuſſa tenens dubio vestigia mundo?

^e An placuit, ducibus scelerum, populiq; furentis
 250 Cladibus immistum ciuile ^f absolvere bellum?
 Quemque suæ & rapiunt scelerata in prælia ^g causæ:
 Hos polluta domus, legesque in pace timendæ;

Hos ferro fugienda fames, mundi, ruinæ
 Permiscenda fides. nullum ^h furor egit in arma.

255 Castra petunt magna victi mercede: tibi vni
ⁱ Per se bella placent? quid tot durasse per annos

¹ Horat. ode 3. l. 3. *Iustum & tenacem propositum, &c.* ^b Rationis stabilitate. ^c Tu mihi solus eris dux. ^d Ut à bello & partibus omnino abſtineas, in proposito constans, cum ceteri omnes labent. ^e An potius visum est te ciuili huic bello immiscere? ^f Probare, non improbare. ^g Hunc Reip. libertatis defendendæ prætextus, illum P. R. beneficij affectio, suæque dignitatis atque salutis tutela; alium propter flagitia domestica, inopiam & res alienum, timor iudiciorum & legum quas bello eludant in arma rapit, omnes priuatam fidei suæ ruinam permiscere publicæ cupientes. ^h Mens cæca & belli libidine acta. ⁱ Propter pacem belli finem.

q In hunc modum, inquit Poeta, senex aliquis memorauit præterita, metuit futura.

r Fuit hic M. Brutus Iunij Bruti f. propter ingenium, studia & mores à Cicerone multum laudatus, postea percussor Cesaris.

f Pro neq; ut supra v. 35.
 t Nocturnam maiore, circumuolentem sua planctus, augeat.

vel possum. Fuit autem Helice cum Calisto filia Lycaonis regis Arcadiæ, in qua Parthasiuum oppidum, u. Auunculi, erat enim Brutus Catonis ex Seruilia sorore nepos.

x Vt pote hominis continentis & fugalis, planè Stoici infra v. 38a. hic postea Virtæ sibi credent conscium.

y De se mirimè sollicitum, ut consummatam Stoicum de- cuit.

z O solum perfectæ virtutis, quam alij iamdudum expulerunt, domicilium, quo vnicò relicto exemplo ducti credant homines esse virtutem.

ik Atqui ex diutina
tua à bello immuni-
tate apparebit te
non probasse causas
quibus alij ad bel-
lum sulci piendum
excitantur ipsi no-
centes ante bellum,
tu non nisi cum
bello.

l Atque utinam ne
nunc quidem pravis
& cæci cupidine a-
ctis ad bellum ciui-
bas misceretur, vir
tam sanctus & inter-
ger, vt ratio belli à
te solo pendere vi-
deatur!

m Optimè igitur &
te dignum feceris, si
omnino à bello ab-
stinueris, intra ocium
tuum securus, supra
mortalia illa subve-
ctus, non secus ac
coelestia illa corpo-
ra, immotus, imper-
turbatus. *Talis est sa-
pientis animus, qualis
muniti status supra
Luam, semper illic
serenum est, &c.* Sen-
epist. 19.

n Infima aeris regio
pontus & terra ve-
rantur ventis, tempe-
statibus, fulminer
montes verò qui nu-
bes cacumine trans-
cendunt, in toto po-
fui inferiora despi-
cunt.

o Quàm gratam
eredis fore Cæsari,
quantum sibi ipse
placebit, si modò te
è tranquillæ pacis
proposito ad bellum
ciuile prolexerit, e-

riam ad partes sibi aduersas & se solum (si dijs placet) pronunciat liberum, si post Con-
sules (quorum fuerat fortiri Italian, ductara exercitus, bellum gerere) & Senatum, auspicijs
Pompeij priuati hominis summo imperio subiectos; Cato quoque pedibus iuuit in seruitu-
tem Pompeij, vide amplum de Catone testimonium Senecæ epist. 95. & ep. 14. p. Quod
ad me attinet, neque Cæsaris nunc, neque Pompeij hostis sum, vter verò ipsorum victor tan-
dem molitus fuerit aliquid contra leges & libertatem Reipub. aduersas huic me acerrimum
profector hostem, Nomine vtique & te habes me assertorem patriæ.

Profuit immunem corrupti moribus æui?

Hoc solum longæ pretium virtutis habebis?

Accipient alios, facient te bella nocentem.

Ne tantum ó Superi liceat ferilibus armis,

Has etiam mouisse manus: nec pila lacertis

Missa tuis cæca telorum in nube ferantur:

Nec tanta incassum virtus eat, ingeret omnis

Se belli fortuna tibi, quis nolet ab isto

Ense mori, quamuis alieno vulnere labens,

Et scelus esse tuum? m melius tranquilla sine armis

Otia solus ages: sicut coelestia semper

Inconcussa suo voluuntur sidera lapsu.

Fulminibus propior terræ succenditur aër,

Imaque telluris ventos, tractisque coruscos

Flammarum accipiunt: nubes excedit Olympus

Lege deum, minimas rerum discordia turbat:

Pacem summa tenent. ° quàm letè Cæsaris aures

Accipient tantum venisse in prælia ciuem!

Nam prælata suis nunquam diuersa dolebit

Castra ducis Magni, nimum placet ipse, Catoni

Si bellum ciuile placet, pars magna Senatûs,

Et duce priuato gesturus prælia Consul

Sollicitant, proceresque alij: quibus adde Catonem

Sub iuga Pompeij, toto iam liber in orbe

Solus Cæsar erit. ° quòd si pro legibus arma

Ferre iuuat patrijs, libertatè que tueri:

Nunc neque Pompeij Brutum, neq, Cæsaris hostem,

Post bellum victoris habe. Sic fatur, at illi

Arcano sacras reddit Cato pectore voces.

Summum Brute nefas ciuilia bella fatemur:

Sed quò fata trahunt, virtus secreta sequetur.

Crimen erit Superis & me fecisse nocentem.

ⁱ Sidera quis, mundumque velit spectare cadentem

260 290 *Expers ipse metus? quis, cum ruat arduus æther,
Terra labet, misto cœuentis pondere mundi,
Complosas tenuisse manus? ² gentēne furorem
Hesperium ignotæ, Romanæque signa sequentur,
Deductiq; fretis alio sub sidere reges?*

265 295 *Otia solus agam? procul hunc arcete furorem
O Superi, motura ³ Dacas ut clade, Getasque
Securo me Roma cadat. ⁴ ceu morte parentem
Natorum orbatum, longum producere funus
Ad tumulum iubet ipse dolor: iuuat ignibus atris*

270 300 *Inseruisse manus, constructioque aggere busti
Ipsam atras tenuisse faces: non ante reuellar,
Exanimem quàm te complectar Roma, tuumque
Nomen libertas, & inanem prosequar umbram.*

275 305 *⁵ Sic eat: immites Romana piacula diui
Plena ferant: nullo fraudemus sanguine bellum.
O utinam, cœliq; deis, Erebiq; liberet
Hoc caput in cunctas damnatum exponere pœnas!
Deuotum hostiles Decium presere cæternæ:*

280 310 *Me ⁶ geminæ figant acies, me barbara telis
⁷ Rheni turba petat: cunctis ego peruius bastis
Excipiam medius totius vulnera belli.*

285 315 *⁸ Hic redimat sanguis populos: hac cæde luatur,
Quicquid ⁹ Romani meruerunt pendere mores.
Ad iuga cur faciles populi, cur scæua volentes
Regna pati pereunt? ¹⁰ me solum inuadite ferro,
Me frustra leges & ¹¹ inania iura tuentem:
Hic dabit, hic pacem iugulus, finemque laborum
Gentibus Hesperijs: ¹² post me regnare volenti*

q Imposuisse mihi hanc necessitatem, vt arma induerem.

r Quis in tantum Stoicus est, aut cui ita in chalybem aut callum obdurere præcordia, vt terram coelo misceri & omnia ruere videat, ipse interim supinus & compressis sedens manibus?

f Gentēne externæ & remotæ venient ad paries & auxilium Imperij nostræ: ego verò ignauus seclerato procul absit à me hæc vecordia.

t Sarmatæ pop. supra v. 54. Sunt tamē qui nolint hinc vt & Virgilio 8. AEn. & Silio 3. licentiam priorem corripendi permittere, substituunt itaque Dar pop. ad mare Caspium. u Annon hoc dabo dolori & amoris erga patriam, quod erga liberos? Nato suprema soluo libens: Quidni patriæ Non te deseram ô patria, non tibi deero dulcē nomen, Libertas.

x Sit ita, vt dii velint sibi litari vnicuique Rom. sanguine: Cur meum mores? O utinam ad patriam expiandam, libertatemque Imperij tuendam, dijs superis, inferisque sufficeret caput hæc

meum omnibus diris deuotum. vt Pub. Decij quondam pro salute exercituum in proelio contra Samnites. Historiam, ritum, & deuotionis formam lege apud Liliam l. 8. de patre. & de filio l. 10. y Hinc Pompeiana, illinc Cæsariana. x Rheni accolar, Germani, Galli, qui Cæsaris signa sequuntur. a Meus. b Mali, flagitiosi, c Me obstantem tyrannidi. d Oppressa. e Neque enim me extincto inuenietur, qui libertatem armis tuatur.

f Hortatur Brutum
ad arma capienda
& Pompeij partes,
reddita ratione—
g — Casarem affe-
dare monarchia n
ia dudum comper-
tum esse Pompeio,
non liquet, huius i-
taque suspicia sequar
qui non sibi sed pa-
trix militat.
h Bruti,
i Oriente sole.
k Cato Marciam vx-
orem ex qua i suce-
perat filios, iamque
gravidam amico
Hortensio postulan-
ti cecit, quo defun-
cto eandem recepit.
Quod illi exprobra-
uit Cæsar, in eandem
(inquiens) Hortensij
causâ dimisit pau-
perem quam postea
reciperet ditaram.
l Catonis.
m Ut pater esset
tatum liberorum,
n Catonis & Hor-
tensij.
o Cineres superio-
ris mariti, Hortensij.
p Aspersa cineribus
mariti.
q Inculca, neglecta
& moriens placitata
inculto & rigido Ca-
toni.
r Extenditur vltima
in Sanguis
s Dum mater esse
poterem.
t Tu, qui me tradi-
disti Hortensio.
u Effusa.
x Recipe me in to-
rum podicum
αὐτὰ πόδι τῶν.
infra v. r. 8.
y Ut sepulchro meo
inscribatur: Marcia Catonis. z Ne in dubio sit apud posteros, repulsiata ne fuerim an tra-
dita. a Neque venio particeps futura rerum letarum, sed comes & solatium tibi in aduer-
sis. b L. Scipionis filia, quam post mortem Iulii duxit Pompeius, iamque sub initium belli
hyrtillens ablegavit, victus autem fugiensque in AEGYPTUM, eam receptam lege comitem
habuit. l. 5. v. 72.

Non opus est bello. ^f quin publica signa, ducemque
Pompeium sequimur? ^g nec, si fortuna fauebit,
Hunc quoque totius sibi ius promittere mundi
Non bene comperitum est: ideo me milite vincat,
Ne sibi se vicisse putet. Sic fatur: & acres
Irarum mouit stimulos: ^h iuuenisq; calorem
Excitat in nimios belli civilis amores.

Interea, ⁱ Phæbo gelidas pellente tenebras,
Pulsata sonuere fores: quas sancta ^k relicto
Hortensij moriens irrupit Marcia busto.
Quondam virgo toris ^l melioris iuncta ^l mariti:
Mox ubi connubij ^m pretium, mercisque soluta est
Tertia iam soboles, alios secunda penates
Impletura datur; ⁿ geminas è sanguine matris
Permistura domos. sed postquam condidit urna
^o Supremos cineres, miserando concita vultu,
Effusas laniata comas, concussaque pectus
Verberibus crebris, ^p cineresque ingesta sepulcri,
^q Non aliter placitura viro, sic mæsta profatur:
Dum ^r sanguis inerat, ^r dum vis materna, peregi
^s Iussa Cato, & geminos excepi seta maritos.
Visceribus lassis, ^t partuque exhausta, reuertor
Iam nulli tradenda viro. ^u da fœdera prisca
Illibata tori: da tantum nomen inane
Connubij: ^v liceat tumulto scripsisse, Catonis
Marcia: ^w nec dubium longo queratur in æuo,
Mutarim primas expulsa, an tradita, tedas.
^x Non me letorum sociam, rebisque secundis
Accipis: in curas venio, partemq; laborum.
Da mihi castra sequi: cur tuta in pace relinquer,
Et sit civili propior ^b Cornelia bello?
Hæ flexere virum voces, & tempora quanquam

Sunt aliena toris, iam fato in bella vocante:

*4 Fœdera sola tamen, vanaque carentia pompa
Iura placent, sacrisq; deos admittere testes.*

5 Festa coronato non pendunt limine fœta;

*255 6 Insulaque * in geminos discurret candida postes,*

*7 Legitimeq; * faces, * gradibusque * acclivis eburnis*

*Stat torus, * & picto vestes discriminat auro:*

*8 Turritaque * premens frontem matrona corona,
Tralata vetuit contingere limina planta.*

*360 9 Non timidum nuptæ leuiter tectura pudorem
Lutea demissos velarunt flammea vultus:*

*10 Balteus haud fluxus gemmis astrinxit amictus,
Colla monile decens; humerisq; * herentia primis*

11 Suppara nudatos cingunt angusta lacertos.

*365 12 Sic, ut erat, mœsti seruans lugubria cultus,
Quoque modo natos, hoc est amplexa maritum.*

13 Obsita funerea celatur purpura lana.

*14 Non soliti lusere sales: nec more Sabino
Excepit tristis conuicia festa maritus.*

*370 15 Piguora nulla domus, nulli coire propinqui.
Iunguntur taciti, contentiq; auspice Bruto.*

16 Ille nec horrificam sancto dimouit ab ore

que autem faces adhibebantur in nuptijs. vide que nos ad Sen. Thebaid. v. 507. rationes lege apud Plutarch Rom. Quest. 2. & Augustin. de Civ. Dei. l. 6. c. 9. & l. 7. c. 24. k Neque lectus in honorem Gentij sternitur in aula, in quem gradibus inscenditur eburnis, stragulo acupisuro auroque intertexto tectus. l Neque more nuptiarum generis coronam torculari distinctam atque insurgentem, vitæ (sic enim legit Brodus) tangere limen. Neque enim è religione erat novam nuptiam pedibus limen tangere, sed intransgressu superponabatur à Fronibus aut transibebat. Rationes vide apud Plutarch. Rom. Quest. 29. Si retineamus veteris, Quid si sic intelligamus? Neque Bescynthia mater, Cybele tertita, que eadem est cum Vesta, i terra, vetuit hanc nuptiam contingere limen pedibus, Varro enim refert. Servio ad S. Eclog. Virg. opinatus est, ideo sponsas limen non tetigisse, ne à sacrolegio inchoarent, si deposituræ virginitatem calcarent rem Vestæ. i. numini callissimo consecratam. Ianus Rutgersius legit *metuit*, sentu quo Horat. ode 2. l. 3. *pena merente sola, &c.* Vate. l. 1. c. 1. m Non operiebatur flamine, velo luteo, seu rubro quo nonarum nuptiarum capita tegebantur pudoris gratiâ, vel in subiectionis symbolum. n Non zona gemmis distincta cinxit vestes; non monile ornabat collum. o Supparum, subuculæ seu tunicæ genus peiora complexum. Ald. Mann. l. 3. Quest. 2. pro epistol. p A recentij funere mariti squallida & pollata. q Non occinebantur, pro more nuptiarum à Sabinis seu Fescenninis tracta, distertia. de his vide que nos ad Medeam Senecæ v. 1. 2. r Non liberi. s Sine pompa & strepitu ceremoniarum. t Adhibito tantum Bruto quasi auspice & paranympho. V. Max. l. 2. c. 1. u Cato non barbam posuit, non capillitium, non vulgus pro se tollit letitiam, non cum vxore rem habuit, ab illo tempore quo civile bellum paratj viderat.

e Non contrahendis matrimonijs aperta, imminente iam civili bello, d Coniugij fides, citra pompam celebriem & ceremonias nuptiarum.

e Iouem & Iunonem *Τηλείας*, Venerem, Sualam, Dianam, vide Plutarch Rom. Quest. 2. & que nos ad Medeam Senecæ v. 1. f In celebritate nuptiarum postes & ianam foribus & festâ fronte ornabant. Iuuen. 6. l. v. 80. g Nouæ nuptæ ad limen mariti ubi venissent, postes, priusquam ingrederentur, lanceis vitis & fasciâ redimiebant, oleoq; ungebant.

** Pro her, ut supra v. 35.

i *ἰγὼ δ' ἔτι σοὶ πύρις ἀφ' ἡμῶν* *Φῶς νόμιμον ἐστὶ γάμοις, &c.* Eurip. in Phranisâ. Quia

*Cæsariem, duròque * admisit gaudia vultu:
(Vt primùm tolli feralia viderat arma,
Intonsos rigidam in frontem descendere canos*

Passus erat, mœstiamque genis increfcere barbam.

x Partim studijs
minimè occupatus
Philosophiæ studijs
vacat, quæ docent se
noscere, sœpiùq; de-
plorare miseria.

y Constantis immo-
tusque animus.

z Stoica.

a Prospicere finem
& ad eum omnia re-
ferre.

b Vide tamen quid
de illius potationi-
bus ad auroram pro-
tractis scribat Plu-
tarchus in vita eius.
quod & illi obiectū
à Cæsare.

c Supra v. 238.

d Mox veterū Ro-
manorum, qui dice-
bantur Quiritis, vel
à Curibus vel à Ro-
mulo Quirino dicto
quod hastam, quæ
Sabini Quiris est,
gestare solebat.

e Subolis procrea-
tio.

f Pompeius petter-
itus rumore aduen-
tantis properè Cæs-
ariæ, Capuam ex ve-
be temerè profugit.
hæc se confirmavit,
hanc belli sedem pri-
mùm intendit

g Capuam, à Capy
Troiano, ut quidam
volunt, conditam,
h hæc delectū habito
copias colligere, ex-
ercitum conscribere.

Cæsari summa molenti occurrere.

i In regione plana, quæ Apennini latus modicè
assurgit. k Est autem Apenninus, mons, qui Italiam in longitudinem tanquam spina
dorsū fecit à sinistra parte mare Adriaticum seu Superum spectans, à dextra uare Tyrrhenum
eum Interum respiciens. l Cuius colles & latera signat coarctatq; à dextra in imo sinu
Tyrrheni maris vrbis Pise à sinistra, Ancona Piceni vrbis in Adriatico mari, ventis & fluui-
bus è Dalmatia aduenientibus expofita, est enim *αγκών* vna cubiti, seu sura potius Italiz
in tibiæ formam porrèctæ.

* Vni quippe vacat studijsq; odijsq; carenti,

Humanum lugere genus) nec fœdera prisca

Sunt tentata tori: iusto quoque v̄ robur amoris

Restitit. hi mores, hæc duri immota Catonis

z Secta fuit, seruare modum, z finemq; tenere,

Naturamque sequi, patriæq; impendere vitam;

Nec sibi, sed toti genitum se credere mundo.

b Huic epule, vicisse famem: c magniq; penates,

Submouisse hyemem tecto: pretiosaq; vestis,

Hirtam membra super Romani d̄ more Quiritis

Induxisse togam: Venerisq; huic maximus vsus,

c Progenies, Vrbi pater est, Vrbiq; maritus:

Iustitiæ cultor, rigidi seruator honesti:

In commune bonus: nullòsque Catonis in actus

Subrepfit, partemq; tulit sibi nata voluptas.

f Interea trepido discedens agmine Magnus,

g Mœnia Dardanij tenuit Campana coloni.

Hæc placuit h̄ belli sedes, hinc summa mouentis

Hostis in occursum sparsas extendere partes,

i Umbrosis mediam qua collibus Appenninus

Erigit Italiam, nullo quàm vertice tellus

Alius intumuit propiusque accessit Olympo.

k Mons inter geminas medius se porrigit undas

Inferni Superiq; maris: l collesq; coarctent

Hinc Tyri bœna vado frangentes æquora Pise,

Illinc Dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon.

^m Fontibus hic vastis immensos concipit amnes,
Fluminaque in gemini spargit diuortia ponti.

37 405 ⁿ In leuam cecidere latus, veloxque ^o Metaurus,
^p Crustumiumq; rapax, & iunctus ^q Isapir ^r Isauro,
^s Sena; & Adriacas qui verberat ^a Aufidus undas:
^x Quoque magis nullum tellus se soluit in amnem,
Eridanus, fractasque euoluit in æquora sylvas,

38 410 ^y Hesperiamq; exhaurit aquis, ^z Hunc fabula primiti
Populea fluminum ripas umbrasse corona:
Cumque ^a diem pronum ^b transuerso limite ducens,
Succendit Phæton flagentibus æthera loris,
^c Gurgitibus raptis penitus tellure perusta,

38 415 Hunc habuisse paves Phæbeis ignibus undas.
^d Non minor hic Nilo, si non per plana iacentis
Ægypti Libycas Nilus stagnaret arenas.
Non minor hic ^e Istro, nisi quodd, dum permeat orbē
Ister, casuros in quælibet æquora fontes

39 420 Accipit; & Scythicas exit non solus in undas.
^f Dexterora petens montis decliua Tybrim
Vnda facit, ^g Rutubamque cauum, delabitur inde
^h Vulturinisque celer, ^b nocturnaq; editor aure
^h Sarnus, & ⁱ umbrosa ^k Liris per regna Maricæ

39 425 ^l Vestinis impulsus aquis, radensq; Salerni

^x Padus Po totius Europæ annuum longè maximus, circa ostia, excepto Danubio, *Pro-
luit insano contorquens vorricet sylvas Flumidorum rex Eridanus*, Virg. Georg. 1. non autem o-
ratur ex Apennino vel nec alij quidam fluij quorum fontes poeta Apennino tribuit. y Am-
nes navigabiles & lacus immensi in Padum se exonerant, ita vt flumina 30. in Adriaticum es-
fundat. z Fabula ceu fama est, Phætonis sorores versas fuisse in populos ad ripas huius
fluij, &c. Ouid. 2. Met. a Solem præcipitem. b A via errantem. c Cæteris fl. exhau-
sis & deficcatis, Eridanum parem fuisse extinguendo Phætoni. d Si nactus fuisset terram
planam & iacentem instar Ægypti, per quam Nilus leniter decurrens stagnat seque exten-
dit. e Max. Europæ fl. cuius superior pars Danubius, inferior Ister vocatur, *Done, Danau*,
qui in agro Frustambelgenfi (non Abnoba monte, vt olim creditum) ortus, 60 annes re-
ceptus in Pontum defert per 6 ostia. Mela. l. 2. c. 1. f A dextra parte Apennini in mare Tyr-
rhenum defluunt Tiberis per Etruriam, Romam alluens. *Tisere*; & Rutuba, quem Vibius ag-
noscit in Tiberim influentem, Est & alius huius nominis Liguriz fl. g Fl. Campaniz,
h Fl. qui per Lucanos, Picentinos, & Campanos labitur, in paludes diffusus, opacas & te-
reas exhalat nebulas. *Scasate*. i Sylnoze. k Liris fl. Campaniz Minturnas præterfluens,
Mintuanensium autem numen Marica mater Latini regis, quæ prius Circe fuerat. Laçant, i.
sals. telig. ca. 21. hodie *Gargiano*. l In quem se exonerant flumina Vestino-
tum.

m Ex hoc Apenni-
no oriuntur multi
celebres amnes, qui
de labantur in vtrum-
que mare Superum
& Inferum. Diuortia
aquarum sunt (inquit
Turnebus Aduers.
l. 1. c. 11.) iuga, vnde
in diuersa aquæ &
coelestes & perennes
dixerunt. Et ipse tu-
gi ad diuortia aqua-
rum castra posuit.
Liuus,

n In Superum mare
ceu Adriaticum.

o Vmbrix fl. Akdru-

balis clade notus,

p Fl. in Flaminia,

q Flaminiz fl. Stra-

boni, l. 5. sed Plinio

l. 3. c. 13. & Boccatio

Sepia,

r Piceni fl. Blondo

& Leandro Flouia.

s Et Clanis & Ru-

bicon & Senonia

de nomine Sena.

Sil. 8.

t Cum impetu in-

fluit, violens obtre-

pis Aufidus. Horat.

l. 3. od. 10.

u Puliz fl. Can-

nesi clade memora-

bilis. L'Osanto.

in Sine Silarus Campaniæ fl. qui alluit agros Salemi opp. Picentinorum. n Macra Ligoriam ab Etruria distentianam, in mare prolapsum iuxta Lunam portum Etruriæ, in navigabilis quia vadofus.

o Naves, rates. p Apenninus Galiam prospiciens in longitudinem per omnem Italiam expositus, quem Vmbri, Marfi, Samnites, Aborigenes antiquissimus Latij populus, in duo deinde se diuidens brachia, altero extenditur in Rhegiom promontorium Bruziorum, in Siculo mari, Rhegi; altero in Lacinium promontorium iuxta Crotonem. Cabo delle colonne à Iunonis Lacinie columnis & templo.

q Atque se quondam Apenninus extendebat vterius quam nunc est Italia, continuatus se, iunctusque Siciliæ, sed venis mediis vi pontus & vndis Hesperium Siculo laque abscedit, eruatque & vrbes Litore distulit angusto interluit a

flu. Virg. AEn. 3. r Hinc Iouio, inde Tyrbeno mari. C Extrema pars Apennini abscissa est Peloto promontorio Siciliæ quod Italiam prospicit, in cuius appellationem & ipse cesat.

Culta^m Siler, nullasq; vado quiⁿ Macra moratus
o Alnos, vicinæ procurrit in æquora Lunæ.

p Longior educto quæ surgit in aëra dorso,
Gallica rura videt, deuexâsque excipit Alpes.

Tunc Vmbri Marsisq; ferax, domitusque Sabello
Vomere, piniferis amplexus rupibus omnes

Indigenas Latij populos, non deserit antè
Hesperiam, quàm cum Scyllæis clauditur antris,

Extenditq; suas in templa Lacinia rupes,
q Longior Italia, donec confinia pontus

Solueret incumbens, terrâsque repelleret æquor.
At postquam^r gemino tellus elisa profundo est,

f Extremi colles Siculo cesere Peloro.
r Casar in arma furem, nullas nisi sanguine fuso,

Gaudet habere vias, quod non terat hoste vacantes
Hesperie fines, vacuôsque irrumpat in agros,

Atque ipsum non perdat iter, consertâque bellis
Bella gerat. non tam portas intrare patentes

Quàm fregisse iuuat: nec tamⁿ patiente colono
Arua premi, quàm si ferro populetur, & igni.

x Concessa pudet ire via, ciuemque videri.
Tunc vrbes Latij dubiæ, y varioque fauore

y Ancipites, quanquam primo terrore ruentis
Cessuræ belli, denso tamen aggere firmant

Mœnia, & z abrupto circumdant undique vallo:
z Saxorumque orbis, & que super eminus hostem

Tela petant, altis murorum turribus aptant.

Virg. AEn. 3. r Hinc Iouio, inde Tyrbeno mari. C Extrema pars Apennini abscissa est Peloto promontorio Siciliæ quod Italiam prospicit, in cuius appellationem & ipse cesat. r Variè hæc implicia sunt coniunctiones, vti monimus supra v. 31. Sed ita disponendas arbitror: Casar armis potius rem peragi quàm pacatè exoptans (v. l. v. 146.) Acer & indomitus quo spes, quæque ira vocasset ferre manum, & nunquam temerando pericere ferro, &c. gaudensque viam fecisse ruinâ, gaudet nullas habere vias nisi sanguine fuso, non gaudet quod terat Italia fines hoste vacantes, praesidijs vacuos irrumpat agros, nec agros vastandi occasionem ostendat quacunque ruit, quod bella manu conferta hostemque non conueniat, iuuat non tam portas, &c. infra l. 3. v. 362. u Non impediende, transitum permittente. x Hostiliter grassari maluit. y Casaræmne recipere, an Senatus Pompeijque auctoritatem tuerentur. z Principi, tumultuatio. a Saxorum acieus, vel saxa rotunda tormentis emittenda.

- b Promior in Magnum populus, pugnatq; minaci
 Cum terrore fides: ut cum mare possidet Auster
 Flatibus horrifonis, hunc equora tota sequuntur:
 455 Si rursus c tellus pulsu laxata tridentis
 Æoli, tumidis immittat fluctibus Eurum,
 Quannus ista nouo, ventum tenuere priorem
 Equora, nubiferoque d polus cum cesserit Euro,
 460 Vendicat vnda Notum. Facilis sed vertere mentes
 Terror erat, dubiamque fidem fortuna ferebat.
 Gens Hetrusca fuga trepida nudata c Libonis,
 i Iusque sui pulso iam perdidit Vmbria Thermo.
 z Nec gerit auspicijs ciuilia bella paternis
 465 Cæsaris audito conuersus nomine Sylla.
 h Varus, ut adnot. e pulsarunt Auximor i ale,
 Per diuersa ruens k neglecto mœnia tergo,
 Quâ silue, quâ saxa, fugit. l depellitur arce
 Lentulus Esculea, victor cedentibus instat,
 470 Deuertitq; acies: solisque ex agmine tanto
 Dux fugit, & nullas ducentia signa cohortes.
 Tu quoque nudatam commissæ deseris arcem
 Scipio m Luceria: quauquam fortissima pubes
 His sedeat castris, n iam pridem Cæsaris armis
 475 Parthorum subducta metu: qua Gallica damna
 Suppleuit Magnus, dumque ipse ad bella vocaret,

nium sit, non ita facile. Firmium fortè aut aliud opp. Vmbriæ. Tignia est Picenorum fl.
 g. Fauus Sylla, degenerans à patris fortitudine & fortuna, fugam cepit. h. Atius Varus,
 decurionibus Auximi Picenorum opp. ad Cæ. inclinans, præsidium ex oppido educit, &
 profugit &c. l. i. con. ciu. bell. i. Equitum propriè vexillationes. k. Hosti in fuga expo-
 sito. l. Askulam Picenorum Lentulus Spinther eam decem cohortibus tenebat: qui Cæsaris
 aduentu cognito, profugit ex oppido. cohortes secum abducere conatus à magna parte mi-
 litum deseritur l. i. de ciu. bell. m. Luceria legit Micyllas, quæ in Vmbria, vbi iam erat Cæ-
 sar & in Piceno, Verùm hæc in parte sæpius excusanda est poeta, vt qui neque tempo-
 rum neque rerum seruet ordinem, vt post discessum Pompei, qui ijs rebus cogitatis quæ erant
 ad Cæ. in præsidio relicto profugerit, fuit autem hic L. Scipio socer Pompei. n. Ad Cæsaris
 vires minandas Marcellus auctor fuit patribus Senatûs consulti quo decernebatur vt si-
 bolo (quem in Parthos post eadem Crassi mittendum præ se ferebant) Pompeius legio-
 nem vnâ, Cæsar alteram cederet. Cæsar itaque cum vnâ pro se traderet, & Pompeius re-
 petebat ab illo alteram, quam post Titurij Coitæque Cæsaris prætorum acceptam cladem,
 vtendam illi dederat, ita vtranque Cæsar suppeditauit, Has legiones habuisse Scipionem re-
 fert poeta. Dion. l. 40. & Appian. l. 2. de ciu. bel.

b Et post varios
 confictus mentis,
 hinc studiorum & fi-
 dei erga Pompeium,
 inde metus Cæsaris
 vicere tandem studia
 & fidem metus for-
 tunæque Cæsaris, in
 Comparatione ita-
 que Austrum cape
 Pompeium, Eum
 Cæsarem, mare po-
 polum.

c Strongyle, antrum
 AEoli, quo *Lullantes*
ventos tempestatisque
sonoras Imperio pre-
mit AEolus, &c.
 Virg. 1. Æn. eò e-
 nim respicit poeta.

d. Præfecti tum fortè
 Etruriz, ad Scribo-
 nium Libonem mis-
 som Caninium Re-
 sulum legatum col-
 loquij causa de pace
 concilianda, memi-
 nit autor Commen-
 tatorum de ciuili
 bello l. s. fuisse item
 Achaiæ ac Liburnicę
 classis præfectum,
 l. 3.

f. Aduentu Curionis
 cognito, e Tignio
 cohortes eduxisse &
 profugisse Thernum
 reperio l. 1. de ciuili
 bello, sed vbi Tig-

e L. Domitius AEnobarbus successor Cæsari in Gallijs S. C. delegatus, se receperat in Corinium Pelignorum oppidum cum xx cohortibus, hunc Cæsar insequitur.
 p imò pusillanimitatis & minime militaris. Sed Poeta noster, ptonioris semper in Pompejum studij, Pompeianos extollit, Cæsarianos deprimit.
 q Tu Domiti accipisti cohortes quibus Pompeius forum sepeferat in questione de Clodio à Milone cæso, supra l. v. 323.
 r Domitius cohortes v præmisit ex oppido qui pontem flumini, quod erat ab oppido I. I. M. passum, interrupperent, ubi cum antecessoribus Cæsaris prælio commisso, celeriter Domitiani à ponte repulsi, se in oppidum receperunt.
 f Pulverem à cohortibus excitatum.
 e Ad solem fulgentes.
 u Publica & signa pontis ex alno vel alio quouis ligno.
 z Dissolutis iuncturis pontis.
 y Pons interruptus moretur & retardet festinantem Cæsarem.
 a Emittit v cohortes ex oppido.
 b Ponte interrupto qui sinum coercebat.
 c Indixit aquas, l. i. v. 185.
 e Domitiani militibus.
 f Cæsar legionibus adductis ad oppidum construxit, iuxta que murum castra posuit, turres erexit, tormenta paravit, vineas admouit.
 g Vide l. 3. v. 487.

Donavit socero Romani sanguinis usum.
 ° At te Corfina validis circumdata muris
 Tecta tenent p pugnax Domiti: q tua classica servat
 Oppositus quondam polluto tiro Miloni.
 r Ut procul immensam campo consurgere t nubem,
 t Ardentesque acies percussis sole corusco
 Conspexit telis, Socii decurrite, dixit,
 Fluminis ad ripas, undæ q; immergite pontem.
 Et tu montanis totus nunc fontibus exi,
 Atque omnes trabe gurges aquas, ut spumeus alnos
 x Discussa compage seras. y hoc limite bellum
 Hereat, hac hostis lentus terat otia ripa.
 Præcipitem cobibete ducem: z victoria nobis
 Hic primum stans Cæsar erit. nec plura locutus,
 a Deuoluit rapidum nequicquam mœnibus agmen.
 Nam prior è campis, ut conspicit b amne soluto
 Rumpi Cæsar iter, calida prolatus ab ira,
 Non satis est muris latebras quæ sisse pavori?
 Obstruitis campos, fluuiis arceve paratis,
 Ignavi? non si tumido me gurgite c Ganges
 Summoneat, stabit iam flumine Cæsar in vlllo,
 d Post Rubiconis aquas, equitum properate cateruæ:
 Ite simul pedites: ruiturum ascendite pontem.
 Hæc ubi dicta, leuis totas accepit habenas
 In campum sonipes: crebroque simillima nimbo
 Trans ripam validi torserunt tela lacerti.
 Ingreditur pulsa fluuium e statione vacantem
 Cæsar, f & ad turas hostis compellitur arces.
 Et iam moturas ingentia pondera turres
 Erigit, g & mediis subrepsit h vinea muris.

h Ecce

^h Ecce, nefas belli, referatis agmina portis
 Captiuum traxere ducem, ⁱ cuiusq; superbi
 Constitit ante pedes. vultu tamen alta minaci

⁵¹⁰ ^k Nobilitas recta ferrum ceruice poposcit.
 Scit Caesar poenamq; peti, veniamque timeri.
 Vix, licet nolis, & nostro munere, dixit,
^l Cerne diem. victis iam ^m spes bona partibus esto,
 Exemplumque ⁿ mei: vel, si libet, arma retenta;

⁵¹⁵ ^o Et nihil hac venia, si viceris ipse, paciscor.
 Fatur: & astrictis laxari vincula palmis
 Imperat. Heu ^p quando melius vel cede peracta
 Parcere Romano potuit fortuna pudori!

⁵²⁰ Poenarum extremum cuii, quod castra secutus
 Sit patriæ, Magnūque ducem, totūq; Senatum,
 Ignosci. ^a premit ille graues interritus iras:
^r Et secum: Romanne petes, pacisq; recessus
 Degener? in medios belli non ire furores
 Iamdudum moriture parvas? rue certus, & omnes

⁵²⁵ ^t Lucis rumpe ^u moras, & Caesaris effuge munus.
^v Nescius interea capti ducis arma parabat
 Magnus, ut admixto firmaret robore partes.
 Iamque ^w secuturo iussurus classica Phœbo,
 Tentandasque ratus moturi militis iras,

⁵³⁰ Alloquitur tacitas veneranda voce cohortes:
 O ^x scelerum ultores, ^y melioraque signa secutis
 O verè ^z Romana manus: quibus arma Senatus

nisi poenam induxisset animum ut Pompeianis in omnibus adularetur. qui hinc inbelli Domitio magnanimitatem & nobilitatem adtingit. producti quidem illi aliquæ complures & à Cesare dimissi incolomes. I Fruere lucis vsurâ & vitæ. m Venie n Clementiæ mez. o Neque reposcam parem gratiam, sicubi tu victor fueris. p Quanto maiori honori fuisset morte affici quam viâ donari, quæ dedecus summum, immo supplicium maximum erat cui Romano ignosci quod patriæ & publicæ arma hostilibus & priuatis prætulit. q Supprimi. dissimula. r Alij hæc referunt Plutarchos, Appianus & Cæsar: Domitium exterisque productos Cæsar à contumelijs militum conuicijsque prohibet. pauca apud eos loquitur. pecunias quas in publicum deposuerat allatas ad se à Corsinensibus Domitio reddidit. permittitque illi ire quo libuisset. ille autem Massillam, atque hæc deuictis se ad Pompeium contulit, ceciditque in acie Phœralica. s Vitam, quæ ab hoste donata non est manus. t Pompeius interim ignarus eorum quæ Corsinij gesta sunt, exercitum conseribit & auxilijs undique confirmat. u Signum daturus monendi postero die castra, milium animos in pugnam explorat. x Annorum impie à Cæsar. patriæ illatorum. vt mox v. 538. y Pro patriæ, sub quibus militant Coss. & Scipionis. z Libertatis patriæ studiosa.

h Domitius ad Pompeium in Apuliam literas miserat ut quanti posset celeritate oblesio subueniret, Cæsarem intercluderet. rescripsit Pompeius id se facere non posse, ut Domitius itaque se cum copijs clâ Corsinio subtraheret. Literis acceptis Domitius dissimulans in concilio pronunciat Pompeium breui adstuturum. ipse cum paucis consilium fugæ cepit. id militibus suboleuit, qui legatis ad Cæsar. missis sese portas esse portas aperire, imperata facere, & L. Domitium viuam in eius potestatem tradere. quod proximo die factum.

i Cæsar. cui noxæ vsque maleuolus. k Equites R. tribuni, senatorum liberi, seniores ad Cæsar. producti; L. Domitius, P. Lentulus Spinther, Vibullius Rufus, Sex. Quintilius Varus quæstor, L. Rubellus, inquit interpres Lambertus Hortensius, cui ego non assentior, video enim

Non

a Ut Cæsar
sunt.

b Alacri animo &
cum acclamatione
poscite signa dari
belli, inf. v. 199.

c Fecit & flammam
vultatue Italia, furi-
bundis Gallis à Cæ-
sare immissis.

d Et iam Cæsar san-
guine imbuat bel-
lum.

e Dijs gratia, qui-
bus placuit, à Cæsare
potius quam à nobis
initium capere nefar-
ia hæc bella.

f Conturbatio illa
satis nota vel pueris
ex Salustio.

g Antiqui Cethegi
(inquit Turcebus
L. 19. Adv. c. 9.) tuni-
cas non gerebant, sed

pro tunica cinctum
vel campestre ab-
umbilico ad pedes,
reliquo corpore ex-
erto & nudo, unde
togâ in vrbē tecū
nudos exerebant la-
ceratos. Hora: epist.
ad Pisonem, cinctus
in Cethegi, noſter
intra l. 6. v. 794. nudis
que Cethegi, Silius It. Ipse humero exercitus gentili more.

^a Non prinata dedit, ^b votis deposcite pugnam.

^c Ardenti Hesperij seuis populatibus agri:

Gallica per gelidas rabies effunditur Alpes:

^d Iam tetigit sanguis pollutos Cæsaris enses.

^e Dij motius, belli tulimus quod damna priores.

Cœperit inde nefas, iam iam me præside Roma

Supplicium, pœnamq; petat, neque enim ista vocari

Prælia iusta decet, patrie sed vindicis iram.

Nec magis hoc bellum est, quam cum Catilina pa-

Arsuras in tecta faces, sociusque furoris (rauit

Lentulus, exertique manus vesana Cethegi.

O rabies miseranda ducis! cum fata Camillia

Te Cæsar, magnisque velint miscere Metellis,

Ad Cinna, Mariusque venis, sternere profecto

Ut Catulo iacuit Lepidus, nostrasque secures

Passus, Sicario tegitur qui Carbo sepulchro,

Quique feros movit Sertorius exul Iberos.

Quamquam, si qua fides, bis te quoque iungere Cæsar

Inuideo, nostrasque manus quod Roma furenti

Opposuit, Parthorum utinam post prælia sospes,

Et Scythicis Crassus victor remeasset ab oris,

Ut simili causâ caderes, qua Spartacus hostis.

Qui cum possis & debeas, Ca-
millum & Metellos inuitato, seruare patriam: velis in pestes & coersores patriæ degenerare
Cinnam & Marium ita scripserat Brutus ad Atticum de Antonio: *ὅς ἐν Βρετανίᾳ κατ-
έλιε καὶ τῶν σωματικῶν ἀναμύμων ἀποδιδόντων ἑαυτῶν ὀκταβίον
δίδου* Plutarch in Bruto.

i Forus Camillus urbem à Gallis captam, Capitolium ob-
sessum, exul creatos Dicitur liberavit pulsis Gallis.

k Numidico, Pio, Cretico, Balearico.

l Not. ad v. 94. supra. m Supra v. 70 & deinceps. n Sed dabis mihi huius amentiae pec-
na, videtur, ut à Catulo Lepidus, qui Coss. inter se disceptarunt. Lepacta Syllæ referre co-
natus, è Gallia qua in prouinciam fortitus est, & vbi res nouas moliebatur, reuocatus à Se-
nato, cum exercitu ad urbem redijt. sed à Catulo collegâ in Campo Martio superatus in Sar-
diniam fugi, ibique non multo post, perijt. o Cn Papirius Carbo tertium Coss. cum C. Ma-
tizio creatus, reuerso è bello Mitradatico Syllâ, vrbē profugit, sed à Metello Pio prope Fa-
uentiam superatus, in Siciliam fugit, à Pompeio captus, & damnatus capitis, catenis vinctus,
securi percussus est. p Q. Sertorius à Sylla proscriptus Hispanos ad arma mouit, contra
quem missus Q. Metellus Coss. mox Pompeius, accipit acie serpius pugnarunt. Sertorius tan-
dem domesticis scelere & infidiis extinctus est à Perpenna belli socio in conuiuio. q Con-
ferre, causâ ac pœnâ. r Mihi contra te in patriam furentem Coss. & senatus bellum hoc de-
mandarunt. s Pro Parthiis. t Spartacus Thrax, gladiator è ludo Lentuli Capuz cum
70 socijs effugit, seruis ad partem vocatis armatisque exercitum 70 M. confecit, legatos præ-
tores, Coss. Rom. deuicit à M. Crasso tandem deuictus cesusque est.

o Cn Papirius Carbo tertium Coss. cum C. Ma-
tizio creatus, reuerso è bello Mitradatico Syllâ, vrbē profugit, sed à Metello Pio prope Fa-
uentiam superatus, in Siciliam fugit, à Pompeio captus, & damnatus capitis, catenis vinctus,
securi percussus est. p Q. Sertorius à Sylla proscriptus Hispanos ad arma mouit, contra
quem missus Q. Metellus Coss. mox Pompeius, accipit acie serpius pugnarunt. Sertorius tan-
dem domesticis scelere & infidiis extinctus est à Perpenna belli socio in conuiuio. q Con-
ferre, causâ ac pœnâ. r Mihi contra te in patriam furentem Coss. & senatus bellum hoc de-
mandarunt. s Pro Parthiis. t Spartacus Thrax, gladiator è ludo Lentuli Capuz cum
70 socijs effugit, seruis ad partem vocatis armatisque exercitum 70 M. confecit, legatos præ-
tores, Coss. Rom. deuicit à M. Crasso tandem deuictus cesusque est.

o Cn Papirius Carbo tertium Coss. cum C. Ma-
tizio creatus, reuerso è bello Mitradatico Syllâ, vrbē profugit, sed à Metello Pio prope Fa-
uentiam superatus, in Siciliam fugit, à Pompeio captus, & damnatus capitis, catenis vinctus,
securi percussus est. p Q. Sertorius à Sylla proscriptus Hispanos ad arma mouit, contra
quem missus Q. Metellus Coss. mox Pompeius, accipit acie serpius pugnarunt. Sertorius tan-
dem domesticis scelere & infidiis extinctus est à Perpenna belli socio in conuiuio. q Con-
ferre, causâ ac pœnâ. r Mihi contra te in patriam furentem Coss. & senatus bellum hoc de-
mandarunt. s Pro Parthiis. t Spartacus Thrax, gladiator è ludo Lentuli Capuz cum
70 socijs effugit, seruis ad partem vocatis armatisque exercitum 70 M. confecit, legatos præ-
tores, Coss. Rom. deuicit à M. Crasso tandem deuictus cesusque est.

o Cn Papirius Carbo tertium Coss. cum C. Ma-
tizio creatus, reuerso è bello Mitradatico Syllâ, vrbē profugit, sed à Metello Pio prope Fa-
uentiam superatus, in Siciliam fugit, à Pompeio captus, & damnatus capitis, catenis vinctus,
securi percussus est. p Q. Sertorius à Sylla proscriptus Hispanos ad arma mouit, contra
quem missus Q. Metellus Coss. mox Pompeius, accipit acie serpius pugnarunt. Sertorius tan-
dem domesticis scelere & infidiis extinctus est à Perpenna belli socio in conuiuio. q Con-
ferre, causâ ac pœnâ. r Mihi contra te in patriam furentem Coss. & senatus bellum hoc de-
mandarunt. s Pro Parthiis. t Spartacus Thrax, gladiator è ludo Lentuli Capuz cum
70 socijs effugit, seruis ad partem vocatis armatisque exercitum 70 M. confecit, legatos præ-
tores, Coss. Rom. deuicit à M. Crasso tandem deuictus cesusque est.

o Cn Papirius Carbo tertium Coss. cum C. Ma-
tizio creatus, reuerso è bello Mitradatico Syllâ, vrbē profugit, sed à Metello Pio prope Fa-
uentiam superatus, in Siciliam fugit, à Pompeio captus, & damnatus capitis, catenis vinctus,
securi percussus est. p Q. Sertorius à Sylla proscriptus Hispanos ad arma mouit, contra
quem missus Q. Metellus Coss. mox Pompeius, accipit acie serpius pugnarunt. Sertorius tan-
dem domesticis scelere & infidiis extinctus est à Perpenna belli socio in conuiuio. q Con-
ferre, causâ ac pœnâ. r Mihi contra te in patriam furentem Coss. & senatus bellum hoc de-
mandarunt. s Pro Parthiis. t Spartacus Thrax, gladiator è ludo Lentuli Capuz cum
70 socijs effugit, seruis ad partem vocatis armatisque exercitum 70 M. confecit, legatos præ-
tores, Coss. Rom. deuicit à M. Crasso tandem deuictus cesusque est.

o Cn Papirius Carbo tertium Coss. cum C. Ma-
tizio creatus, reuerso è bello Mitradatico Syllâ, vrbē profugit, sed à Metello Pio prope Fa-
uentiam superatus, in Siciliam fugit, à Pompeio captus, & damnatus capitis, catenis vinctus,
securi percussus est. p Q. Sertorius à Sylla proscriptus Hispanos ad arma mouit, contra
quem missus Q. Metellus Coss. mox Pompeius, accipit acie serpius pugnarunt. Sertorius tan-
dem domesticis scelere & infidiis extinctus est à Perpenna belli socio in conuiuio. q Con-
ferre, causâ ac pœnâ. r Mihi contra te in patriam furentem Coss. & senatus bellum hoc de-
mandarunt. s Pro Parthiis. t Spartacus Thrax, gladiator è ludo Lentuli Capuz cum
70 socijs effugit, seruis ad partem vocatis armatisque exercitum 70 M. confecit, legatos præ-
tores, Coss. Rom. deuicit à M. Crasso tandem deuictus cesusque est.

o Cn Papirius Carbo tertium Coss. cum C. Ma-
tizio creatus, reuerso è bello Mitradatico Syllâ, vrbē profugit, sed à Metello Pio prope Fa-
uentiam superatus, in Siciliam fugit, à Pompeio captus, & damnatus capitis, catenis vinctus,
securi percussus est. p Q. Sertorius à Sylla proscriptus Hispanos ad arma mouit, contra
quem missus Q. Metellus Coss. mox Pompeius, accipit acie serpius pugnarunt. Sertorius tan-
dem domesticis scelere & infidiis extinctus est à Perpenna belli socio in conuiuio. q Con-
ferre, causâ ac pœnâ. r Mihi contra te in patriam furentem Coss. & senatus bellum hoc de-
mandarunt. s Pro Parthiis. t Spartacus Thrax, gladiator è ludo Lentuli Capuz cum
70 socijs effugit, seruis ad partem vocatis armatisque exercitum 70 M. confecit, legatos præ-
tores, Coss. Rom. deuicit à M. Crasso tandem deuictus cesusque est.

- 555 *Te quoq; si Superi^m titulis accedere nostris
Iusserunt, valet in torquendo dextera pilo:
Fervidus hæc iterum circa præcordia sanguis
Incaluit: disces non esse ad bella fugaces,
Qui^z pacem potuere pati. licet ille solum,
560 Defectumque vocet, ne vos mea terreat ætas.
⁊ Dux sit in his castris senior, dum miles in illis.
Quò potuit civem populus perducere^z liber:
Ascendi, suprâque nihil nisi regna reliqui.
⁊ Non priuata cupit, Romana quisquis in vrbe
565 Pompeium transire parat.^b hinc Consul^c uterque,
Hinc acies statura^d ducum. Cæsaræ Senatus
Victor erit? non tam cæco trahis omnia cursu,
Téquæ nihil Fortuna pudet.^e Multisne rebellis
Gallia iam lustris, etâsque impensa labori
570 Dant animos? ^f Rbeni gelidus quòd fugit ab undis,
⁊ Oceanumque vocans incerti stagna profundi,
Territa quesitis ostendit terga Britannis?
An vana tumuere mine, quòd sama furoris
Expulit armatam patrijs è sedibus urbem?
575 Heu demens, non te fugiunt, me cuncta sequuntur.
^h Qui cùm signa tuli toto fulgentia ponto,
Antè bis exactum quàm Cynthia conderet orbem,
Omne fretum metuens pelagi pirata reliquit.
Angustâque domum terrarum in sede poposcit.
580 Idemⁱ per Scythici profugum diuortia Ponti
^k Indomitum regem, Romanaq; ^l fata morantem,
Ad^m mortem, Syllaⁿ felicior, ire cœgi.
^o Pars mundi mihi nulla vacat: sed tota tenetur
Terra meis, quocunque iacet sub sole, trophæis.
585 Hinc me victorem gelidas ad^p Phasidos undas*

enims infestantes coercet, & captis, ne ad piraticam relaberentur, agrum asinonau, deducit
procul à mari Solos urbem Ciliciz à me instauratam, appellatamque Pompeiopoli.
i Per diuortia & transueras semitas sui regni in Asia minori fugientem in Armenium,
Colchos, Albanos, Hiberos, &c. k Mithradatem, qui 40 annos cum Romanis bella
gesit. l Victorias & Imperium, m Male veneno tentatam, sed ferro exactam, l. i.
v. 773. n Allium ad cognomen Syllæ Felicis, qui Mithradatem attriuerat, vt & Lucullus.
o Vide Martialep. 75. l. 5. p. Fl. max. Colchidos quo Mithradatem Pompeius inuocatus est.

u Victorijs meis ad-
ditum.

x In pace vinero. vi-
de quæ ad v. 714.
l. 5.

y Cor mihi duci x-
tas illa probro sit,
quæ illius militibus
honorit

z Libertatem suam
retinens, non delat
vlli imperij sum-
mâ.

a Non cisis esse vult,
sed tyrannus,
qui &c.

b A partibus nostris,

c L. Lentulus & C.

Marcellus. A. V. 705.

d Procerum, Sena-
torum.

e Inuiciosi. Duobus,
neque exactis ijs.

f Cæsar Germanon

ferro & igni popu-
latus, in hostico per
dies 18 moratus, se
in Galliam recepit,

resciso post se pon-
te, quem in Rheno
struxerat, ne Germa-
nis vsui esset. hanc

Pompeius fugam ca-
lumnatur.

g Et quòd causatus

Oceanum Britanni-
cum esse Gallici ma-
ris æstuarium, recipro-
co fluxu & refluxu,

modò stagnantia,

modò vadosa: repul-
sus est à Britannis

quibus vltro bellum
intulerat. Sed hæc Cæ-
saris gesta Pompeius
per inuidiam externis
ans inducitur.

h Qui intra spaciom
a m. c. solum, piratas
Ciliciz maria latio-
cenis infestantes coercet,

& captis, ne ad piraticam relaberentur, agrum asinonau, deducit

procul à mari Solos urbem Ciliciz à me instauratam, appellatamque Pompeiopoli.

i Per diuortia & transueras semitas sui regni in Asia minori fugientem in Armenium,

Colchos, Albanos, Hiberos, &c. k Mithradatem, qui 40 annos cum Romanis bella

gesit. l Victorias & Imperium, m Male veneno tentatam, sed ferro exactam, l. i.

v. 773. n Allium ad cognomen Syllæ Felicis, qui Mithradatem attriuerat, vt & Lucullus.

o Vide Martialep. 75. l. 5. p. Fl. max. Colchidos quo Mithradatem Pompeius inuocatus est.

q Pars Septentrionalis subiecta Arcto vrsæ ma.

r Pars mundi Meridionalis, datæ enim fuerat à Senatu tutoræ pueri regis Ptolemaei, item ibi sub Sylla furæ.

s Syene oppidum est Thebaidos in gossinibus Aegypti atque Aethiopiae, quæ directâ & perpendiculari lineâ tropico subiecta, medio Solstitij die sole Cancrum ingresso, est *Lori* ☉.

sorpora sc. arctæa vrbem in neutram partem iaciunt.

t Hispania cuius extremus finis Boetis *Guadalquivir*, in fretum Gaditanum infunditur, quod & ipsum effluit in mare Occidentale, refluit, que,

u Circa Amanum montem in expeditione ad rubrum mare.

x Pop. feri, iuxta Colchos, ab Amphyo & Telechio, vel vt alij ref. Rheca & Amphistrato Cafloris & Pollucis

νῆσος, i. e. auri-

gis qui ibi confederant, orti. y Ab Iafone petiti, cuius notissima historia, & Afrix minoris pop. a Pompeius Iudæam subegit, Aristobulum regem cepit. sacra verò Indæica nobis notiora, quam Lucano. b Luxu soluta Afrix regio. c Has gentes perugatus deuicis bello Mithradatico. d Tauri montis accolæ. e Casari, cuius filiam duxerat Pompeias. f Milites non excipiant oratione Pompeij cum plausu & acclamatione, neque petant signa professionis in bellum dari. quod & ipse Pompeius advertens subintravit, & inlicito itinere omisso se Luceriâ Canuciam, & inde Brundisium contulit. g Neque mittere exercitum satam consecratum famâ & metu Casaris nondum visi in discrimen pugnae. h Sumpta est hæc comparatio è Virg. *sed alter Vistus abis. longæque ignotis exultat oris, &c.* i. *Et tentat sese, atque irasci in cornua discit Arboris obnixum truncos, venisque lapsi Ictibus, &c.* k Post vbi collectum robur, vireque receptæ. Signa monet. præcipique oblitum fertur in hostem. l Recepta armenta, deuictis alijs tauris ipse ducit. m Redditio comparationis, sic Pompeius se imparem Casari sentiens, Casari Italiam cedere, ipse per Appuliam profectus, Brundisium, hinc in Macedoniam nauigare instituit. n Brundisium vrbe eouersa fuit, atque habitata à Cretenfisibus quibusdam qui Atheniensibus aduerti nauibus profugerant è Creta cum Theseo reduce Minotauri victore. Strab. l. 6.

^a Arctos habet: calida^a medius mihi cognitus axis
Ægypto, atque^c umbras nusquam flectente Syene.

^b Occasus mea iura timet, Tethynq; fugacem

Qui ferit, Hesperius post omnia flumina Batis.

Me domitus cognouit^a Arabs, me Marte feroces

^x Heniochi, y notiq; erepto vellere Colchi.

^a Cappadoces mea signa timent, & ^a dedita sacris

Incerti Iudæa Dei, ^b mollusq; Sophene.

^c Armenias, Cilicâsque feros, ^d Taurósque subegi.

Quod^e socero bellum, præter ciuile, reliqui?

ⁱ Verba ducis nullo partes clamore sequuntur,

Nec matura petunt promissæ classica pugnae.

Sensit & ipse metum Magnus, placuitq; referri

Signa, & nec in tantæ discrimina mittere pugnae

Iam victum famâ non visi Casaris agmen.

^h Pulsus vt armentis primo certamine taurus

Siluarum secreta petit, vacuósque per agros

Exulⁱ in aduersis explorat cornua truncos;

^k Nec redit in pastus, nisi cum ceruice recepta^a

Excussi placuere tori: mox^l reddita victor

Quos libet in saltus comitantibus agmina tauris

Inuito pastore trahit: ^m sic viribus impar

Tradidit Hesperiam, profugusque per Appula rura

Brundisij tuias concedit Magnus in arces.

ⁿ Vrbs est Diætis olim possessa colonis,

Quos Cretâ profugos vexere per æquora puppes
Cecropiæ, victum^o mentitis Thesea velis.

P Hanc latus angustum iam se cogentis in arctum
Hesperie, tenuem producit in æquora linguam,

59 615 Adriacas flexis claudit quæ cornibus undas.

q Nec tamen hoc arctis immissum faucibus æquor
Portus erat, si non violentos insula Coros
Exciperet saxis, lassasq; refunderet undas.

59 620 Opposuit natura mari, flatusque remouit,
Ut tremulo starent contentæ sine carinæ.

Hinc latè patet omne fretum, seu vela ferantur
In portus^r Corcyra tuos, seu^t Leua petatur

60 625 Huc fuga nautarum, cum totas Adria vires
Mouit, & in nubes abiere Ceraunia, cumque
Spumoso^y Calaber perfunditur æquore^y Sason.

Ergo ubi nulla^r fides rebus post terga relictis,
Nec licet ad duros Martem conuertere Iberos,

60 630 Cum mediæ iaceant immensis tractibus Alpes:
Tunc sobole è tanta natum, cui firmior ætas,

Affatur. Mundi iubeo tentare^r recessus.
d Euphratem, c Nilûmque moue, quò nominis usque

60 635 Post me Roma ducem: s sparsos per rura colonos
Redde mari Cilicas: h Pharios hinc concute reges,
Tigranemq; i meû. nec k Pharnacis arma relinquant,

cyrenses, propter inauspicatum nomen quasi ðm damnatum, Dyrachium appellauerunt) in
Illyrica ora, verisimè mare Ionium posita. t Legitur & Epidaurorum, verùm vt historiz nostræ
inferuatur, præplacet Epidamnus. u In portum Brundusii, x Nubibus inuoluti non ap-
parent montes illi Epiri. y Insula contra Calabriam, inter Epirum & Brundisium.
z Spes Italiz tenenda, quæ Brundisium sugientibus erat à tergo. a Neque postet iam
bellum transferri in Hispaniam longè distitam atque Alpibus interclusam, quam prouinciam
tenebant Petreus & Afranius Pompeii legati. b Cn. Pompeium filium natu maiorem,
missurus ad deuictas à se gentes auxilia petitum. c Loca remota. d Armeniam, unde o-
ritur; Syriam, quam præterlabitur Euphrates. e AEGyptum, quam Nilus rigat. f Ad
quas Romanum nomen propter me victorem peruenit. g Supra v. 477. h AEGyptios,
à Pharo Inf. i Beneficio meo in pristinum fortunæ habitum restitutum. Val. Max. l. 5.
c. 1. k Filij Mithradatis, cui à patre deficienti Pompeius confecto bello Bosphorum con-
secratis.

o Nigriti, præ festi-
natione & nauarum
obliuione, iisdem
quibus soluerant A-
thenis, contra man-
datum patris Aegæi,
qui præceperat vt si
victor rediret filius,
alba suspenderent
carbasa.

p Hic quâ Italia co-
git se in arctum (le-
gitur & arctum) an-
gustia illa porrigitur
in æquora ad for-
mam linguæ, hoc est,
terræ mollior de-
uexæ & se coarctan-
tis, quæ curuato sine
præteniditur mari A-
criciaco, ita vt por-
tus frequenti vrini-
que flexu repræsen-
tet cornu capitis
ceruini, unde & no-
men. namque Messa-
piorum lingua

η καρλὴ τῆς ἐλα-

φῆς καλεῖται

ἔργον ἰσίου.

Strab. 6.

q Neque tamen fa-
tis fidus foret hic
portus, nisi obiecta
insula fluctus, ven-
tosique exceptos
frangeret.

r Inf. Corsu, à dex-
tra.

s Epidamnus (quam
Romani, vt Pomp.

Mela l. 2. c. 1. vel vt
Appian scribit, Cor-

cyrenses, propter inauspicatum nomen quasi ðm damnatum, Dyrachium appellauerunt) in
Illyrica ora, verisimè mare Ionium posita. t Legitur & Epidaurorum, verùm vt historiz nostræ
inferuatur, præplacet Epidamnus. u In portum Brundusii, x Nubibus inuoluti non ap-
parent montes illi Epiri. y Insula contra Calabriam, inter Epirum & Brundisium.
z Spes Italiz tenenda, quæ Brundisium sugientibus erat à tergo. a Neque postet iam
bellum transferri in Hispaniam longè distitam atque Alpibus interclusam, quam prouinciam
tenebant Petreus & Afranius Pompeii legati. b Cn. Pompeium filium natu maiorem,
missurus ad deuictas à se gentes auxilia petitum. c Loca remota. d Armeniam, unde o-
ritur; Syriam, quam præterlabitur Euphrates. e AEGyptum, quam Nilus rigat. f Ad
quas Romanum nomen propter me victorem peruenit. g Supra v. 477. h AEGyptios,
à Pharo Inf. i Beneficio meo in pristinum fortunæ habitum restitutum. Val. Max. l. 5.
c. 1. k Filij Mithradatis, cui à patre deficienti Pompeius confecto bello Bosphorum con-
secratis.

cyrenses, propter inauspicatum nomen quasi ðm damnatum, Dyrachium appellauerunt) in
Illyrica ora, verisimè mare Ionium posita. t Legitur & Epidaurorum, verùm vt historiz nostræ
inferuatur, præplacet Epidamnus. u In portum Brundusii, x Nubibus inuoluti non ap-
parent montes illi Epiri. y Insula contra Calabriam, inter Epirum & Brundisium.
z Spes Italiz tenenda, quæ Brundisium sugientibus erat à tergo. a Neque postet iam
bellum transferri in Hispaniam longè distitam atque Alpibus interclusam, quam prouinciam
tenebant Petreus & Afranius Pompeii legati. b Cn. Pompeium filium natu maiorem,
missurus ad deuictas à se gentes auxilia petitum. c Loca remota. d Armeniam, unde o-
ritur; Syriam, quam præterlabitur Euphrates. e AEGyptum, quam Nilus rigat. f Ad
quas Romanum nomen propter me victorem peruenit. g Supra v. 477. h AEGyptios,
à Pharo Inf. i Beneficio meo in pristinum fortunæ habitum restitutum. Val. Max. l. 5.
c. 1. k Filij Mithradatis, cui à patre deficienti Pompeius confecto bello Bosphorum con-
secratis.

cyrenses, propter inauspicatum nomen quasi ðm damnatum, Dyrachium appellauerunt) in
Illyrica ora, verisimè mare Ionium posita. t Legitur & Epidaurorum, verùm vt historiz nostræ
inferuatur, præplacet Epidamnus. u In portum Brundusii, x Nubibus inuoluti non ap-
parent montes illi Epiri. y Insula contra Calabriam, inter Epirum & Brundisium.
z Spes Italiz tenenda, quæ Brundisium sugientibus erat à tergo. a Neque postet iam
bellum transferri in Hispaniam longè distitam atque Alpibus interclusam, quam prouinciam
tenebant Petreus & Afranius Pompeii legati. b Cn. Pompeium filium natu maiorem,
missurus ad deuictas à se gentes auxilia petitum. c Loca remota. d Armeniam, unde o-
ritur; Syriam, quam præterlabitur Euphrates. e AEGyptum, quam Nilus rigat. f Ad
quas Romanum nomen propter me victorem peruenit. g Supra v. 477. h AEGyptios,
à Pharo Inf. i Beneficio meo in pristinum fortunæ habitum restitutum. Val. Max. l. 5.
c. 1. k Filij Mithradatis, cui à patre deficienti Pompeius confecto bello Bosphorum con-
secratis.

† Malot & Mi-
 son.
 m Scythas vagos,
 αμαζόνια.
 n Maris Euxia,
 αἰθρῆς prius dicti
 propter immanita-
 tem accolarum.
 o Incolas Rhi-
 pharorum montium
 Scythi x.
 p Accolas Mæoti-
 dis paludis gelu con-
 strictæ & induratae,
 ita vt per eam onu-
 sta agantur vehi-
 cula.
 q Orientales regio-
 nes.
 e Auxilio mihi ad-
 sint reges omnes &
 gente de quibus ego
 nostrisque trium-
 phauimus.
 † Consules quorum
 nomina in Fastis
 præfigebantur suis
 annis. l. v. 5.
 † Cum primo vento
 in Epirum nauigate,
 sollicitari Græcos
 & Macedonas.
 u Nilul detestant.
 omni in re prope-
 rant, solitis suc-
 cessu urgere suorum
 stare fauori Numinis,
 vt l. v. 128.
 x Pompeium pro-
 perè sequuntur, Brun-
 dusium cum 6 legio-
 nibus venit.
 y Summi imperij
 fœdes, triumphati or-
 bis caput.
 z Cæsar cum dubitaret quo animo Pompeius Brundisij remaneret, an vt maris Adriatici v-
 traque partem potestate sua retineret, an inopiã nauium ibi restitisset, veritas ne Italiam
 ille dimittentia n non existimaret, cupiensque simul bellum conficere proleclis Dyrrhachium
 Cons. ipse vt Pompeium intercepteret, exitus Brundusini portus præcludere constituit. * Hoc
 transcripsit Iustinius l. xi. C. de his quibus vt indign. Nihil enim actum credimus, plura aliquid
 audendum superest. a Quæ fauces portus erant angustissimæ, molem ab vtraque parte li-
 tis in vado iaciebat, quò verò agger propter altitudinem aquarum contineri non posset, rates
 ter trā cratibus ac pluteis coniectas, & turribus aduersus impetum & incensia munias collo-
 canit. b Labor immensum eedit incassum, Hypallage. c Iniectas moles absorbeant arenæ.
 vt refert Poeta fecos atque autor Commentariorum de bello ciuili. d Neque tamen moles
 illæ magis portum obstruunt aut in mare eminent, quàm si in lacu Auerno demergatur Gau-
 rus mons Campaniæ, aut in Ægeo mari Eryx mons Siciliæ, qui quoniam præcul distat ab
 Ægeo, Sabellicas & alij Aëtos legendum autumant.

Admoneo, nec tu populos¹ vtrâque² vagantes
 Armenia,³ Pontiq⁴ seras per litora gentes,
 o Rhipheasq⁵ manus, & ⁶ quas tenet æquore denso
 Pigra palus Scythici patiens Mæotica plaustrî.
 Et quid plura moror? totos mea nate per⁷ ortus
 Bella seres, totôque vrbes agitabis in orbe
 Perdomitas: omnes redeant in castra triumphî.
 At vos,⁸ qui Latios signatis nomine fastos,
⁹ Primus in Epirum Boreas agat: inde per arua
 Graiorum, Macedumque nouas acquirite vires:
 Dum paci dat tempus hyems. Sic fatur: & omnes
 Iussa gerunt, soluuntque cauas à litore puppes.
 At¹⁰ nunquam patiens pacis, longeq¹¹ quietis
 Armorum, ne quid satis mutare liceret,
 Asequitur,¹² generiq¹³, premit vestigia Cæsar.
 Sufficerent alijs primo tot mœnia cursu
 Rapta, tot oppressæ dieclis hostibus arces:
 Ipsa¹⁴ caput mundi, bellorum maxima merces,
 Roma capi facilis: Sed¹⁵ Cæsar in omnia præcepit,
 * Nil actum credens, dum quid superesset agendum,
 Instat atrox: & adhuc, quanuis possederit omnem
 Italiam, extremo sedeat quòd litore Magnus,
 Communem tamen esse dolet: nec rursus aperto
 Vult hostes errare freto, sed¹⁶ molibus vndas
 Obstruit, & latum dieclis rupibus æquor.
 b Cedit in immensum cassus labor: c omnia pontus
 Haurit saxa vorax, montesque immiscet arenis:
 d Vt maris Ægei medias si celsus in vndas

Depellatur Eryx, nulla tamen æquore rupes
 Eminant, vel si conuulso vertice Gaurus
 Decidat in fundum penitus stagnantis Auerni.
 Ergo ubi^o nulla vado tenuit sua pondera moles,
 Tunc placuit cæsis innectere^r vincula siluis,
⁶⁷⁰ ^r Roboræque immensis latè religare catenis.
 Tales fama canit tumidum super æquora Xerxes
 Construxisse vias, multum cum pontibus ausus,
 Europamq; Asiæ, Sestlonque admouit Abydo,
⁶⁷⁵ Incessitq; fretum rapidi super Hellesponti,
 Non^h Eurû, Zephyrumq; timens: cum vela, ratesq;
 In medium deferret Athon: sic ora profundî
 Arctantur casu nemorum. tunc^l aggere multo
 Surgit opus, longeq; tremunt super æquora turres.
⁶⁸⁰ Pompeius^m tellure noua compressa profundî
 Ora videns, curvis animum mordacibus angit,
 Ut referet pelagus, spargatq; per æquora bellum.
 Sæpe Noto plena, tensisq; rudentibus actæ
 Ipsa maris per claustra rates fastigia moëis
⁶⁸⁵ Discussere salo, spatiumque dedere carinis:
 Tortaq; per tenebras validis ballista lacertis,
 Multifidas iaculata faces. Ut tempora tandem
 Furtiue placuere fugæ: ne litora clamor
 Nauticus exagitet, neu^r buccina diuidat horas,
⁶⁹⁰ Neu tuba præmonitos perducatur ad æquora nautas
 Præcepit socijs. iam cæperat vltima Virgo

aggere viam sibi aperiat Dyrrhachium traieciuro. o In Macedonia transerat bellum.
 Alij machinas ballicas dissipt. p Pompeius naues magnas oneratas turribus trium ta-
 bulatorum instructas ad opera Cæsaris disturbanda appellebat sic quotiè utrinque fundis,
 sagittis, reliquisq; telis pugnabant quæ naues, vt vult Luc. aggerem Cæsaris diruperunt,
 autor tamen Comment. didiciam vix operis partem à Cæsare, etiam relet. q Pompeius,
 aduentu nauis à Coss Dyrrhachio remisit, profectiorem parat, ne Cæsariani milites sub
 ipsa profectioe oppidum irumpent, portus occupent, vicos plateasq; transuersis foëis sub
 sudibus præcæcis præsepit, milites silentio naues conscendere iubet, & cõment. t. r Nau-
 tatorum soluentium & se inuicem cohortantium κέλευσμα. f Quæ vigiliam distinctio-
 nes indicare sole. t Neu tuba signum profectiois canat. u Videtur poeta ex Helicijs
 Virginis ortus notatione innuere Pompeium Brundisio discessisse sub Æquinoctio Autum-
 nali circa medium Septembrem: cum ex Ciceronis epistolis, & Commentarijs de bello ci-
 uili (Cæsarise illi sui, Oppij vel Hirtij) constat cœptum hoc bellum post comitia inente
 Ianuario, Ariminû & alia oppugnata à Cæsare in Februario; Pompeium excessisse Brundisio in
 Martij, rediisse ad Romam Cæsare, decessisse Pompeij duces, Marsiliam oppugnasse eadẽ estate
 sequenti deinde anno in Pharsalia depugnata, Dio tamen scribit, Autumnius iussu exiisse, l. 4.

¶ Ut modò nota est
 f Rares coniunctas,
 & quaternis singulas
 ancheri. firmatas.
 § Qualiter Xerxes
 μύξα φερόν,
 olim in Hellespon-
 tico, ponte ex nau-
 iibus ducto, ab Aby-
 do vrbe Asiæ in Se-
 ston vrhem Europæ
 pedibus traiecit ex-
 ercium, Herodot. 7.
 Mel. l. 1. c. 1.

h Qui tamen, com-
 citato pelago, pon-
 tem disicerunt.
 i Cum montem Ma-
 cedoniz Athon à
 contineti abscindit
 iussu circūmaui-
 garet Velificatus
 ibos, Inuenal. Sat. 10.
 v. 80.

k Sic fauces portus
 Brundisii robor-
 reis è Iulij exciis
 & in mare deiecit
 eorantur.

l Trabibus tenti
 constrictis,
 m In quarta quæ-
 ratum turres bino-
 rum tabularum
 escitaræ.

n Vbi videt ostia &
 fauces aggere præ-
 clusas, omni studio
 & conamine laborat
 vt ratibus Cæsaris
 perturbatis refractisq;

x Videtur & matutinum tempus denotare. cum tamen Syprianus 7. de ciu. bel. Rom. Pompeium circa vesperam soluisse scribat. & autor comment. sub noctem nauis soluisse.

y Scorpij brachia, quæ tribuuntur Libræ, quæ Virgineæ excipit.

z Dum antennæ inclinantur.

a Malus.

b Alij leg. *pendentes*. i. transcurrentes per funes.

c Explicant vela antennæ sublixiâ.

d Ne concussorum rudentum sonitus fugam prodât.

e Pompeius.

f Absque iactura relinquare, tutò discedere, deserere.

g Non licet. neque enim sine strepitu potuerunt naues remis velisque educi è portu.

h Brundisini Pompeianorum militum iniurijs atque ipsius Pompeij contumelijs per noctem, Casaris rebus nec sortitibus minus fauentis, Cæsarianis per admodum scalas ascendentibus recipientibus; qui moniti ut fossas & fudes præcucatas caueant, longo itinere à Brundisinis circumdanti ad portum perueniunt duasque naves cum militibus, quæ ad moles Casaris adhaerant scaphis deprehendunt. i Portum cerui cornua referentem, supra v. 23. k Ostia, portus. l Limes ille, per quem exibat Pompeianæ nauis erat angustior Euripo, qui iuxta Chalcidam interluit Euboicam ins. & Bœotiam, m Vncos ferricos, ad nauis retinendas fabricatos. n Consecto prælio per noctem tumultuario cum Pompeianis, qui in duabus illis nauibus pertraherentur ad litus. o Mare. p His duabus nauibus extremis, q Vt Argo olim, qua Iason cum Minyis è Pagaso Thessaliæ oppido soluentes petebant Colchos Phasidæ fl. celebres, transmissa per Cyaneas seu Symplegadas insulas, quæ concurrere inter se finguntur, è collisione insularum deminuta est parte poppis extremâ, vide quæ ad Senecæ Medeam. v. 34. & Hæc. Fu. v. 1210. r Permansit innocua. s Jam Orientis color è pullo in croceis, innoxiosum mutat; prænuunciabat Solis ortum appetere.

à Brundisinis circumdanti ad portum perueniunt duasque naves cum militibus, quæ ad moles Casaris adhaerant scaphis deprehendunt. i Portum cerui cornua referentem, supra v. 23. k Ostia, portus. l Limes ille, per quem exibat Pompeianæ nauis erat angustior Euripo, qui iuxta Chalcidam interluit Euboicam ins. & Bœotiam, m Vncos ferricos, ad nauis retinendas fabricatos. n Consecto prælio per noctem tumultuario cum Pompeianis, qui in duabus illis nauibus pertraherentur ad litus. o Mare. p His duabus nauibus extremis, q Vt Argo olim, qua Iason cum Minyis è Pagaso Thessaliæ oppido soluentes petebant Colchos Phasidæ fl. celebres, transmissa per Cyaneas seu Symplegadas insulas, quæ concurrere inter se finguntur, è collisione insularum deminuta est parte poppis extremâ, vide quæ ad Senecæ Medeam. v. 34. & Hæc. Fu. v. 1210. r Permansit innocua. s Jam Orientis color è pullo in croceis, innoxiosum mutat; prænuunciabat Solis ortum appetere.

x Phœbum laturas ortu præcederè^r Chelas, Cum taciti soluere rates. non anchora voces Mouit, dum spissis auellitur vncus arenis: z Dum iuga curuantur mali, dumque ardua^a pinus^b Erigitur, pauidi classis siluere magistri: Strictaq;^b pandentes^c deducunt carbasa nautæ, Nec quatiunt validos,^d ne sibilet aura, rudentes. c Dux etiam votis hoc te, Fortuna, precatur, Quam retinere vetas, liceat sibi^e perdere saltem Italiam, & vix fata sinunt. nam murmure vasto Impulsum rostris sonuit mare, fluctuat vnda, Tòique carinarum permixtis æquora sulcis. h Ergo hostes portis, quas omnes soluerat urbis Cum satò conuersa fides, muriq; recepti, Præcipiti cursu flexi perⁱ cornua portus k Ora petunt, pelagisque dolent contingere classes. Heu pudor, exigua est fugiens victoria Magnus. Angustus puppes mitebat in æquora^l limes Arctior Euboica, qua Chalcida verberat, vnda. Hæc hæere rates geminæ,^m classiq; paratas Excepereⁿ manus: n tractoque in litora bello, Hic primùm rubuit ciuili sanguine^o Nereus. Cetera classis abiit^p summis spoliata carinis: q Vt Pagasæa ratus peteret cum Phasidos vndas, Cyaneas tellus emisit in æquora cautes, Rapta puppe minor subducta est montibus Argo, Vanaque percussit pontum Symplegas inanem, Et^r statura redit. s iam Phœbum urgere monebat

720 N

L

E

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

I

Non

- 720 Non idem Eoi color ætheris, albâque nondum
Lux rubet, & ^c flammas propioribus cripit astris,
Et iam ^a Pleias hebet, fessi iam ^x plaustra Bootæ
7 In faciem puri redeunt languentia cœli,
^a Maioresq; latent stellæ, calidumque refugit
725 Lucifer ipse diem, pelagus iam Magne tenebas,
^a Non ea fata ferens, quæ, cum super æquora toto
Prædonem sequerere mari, lassata triumphis
Desciuit fortuna tuis, cum ^b coniuge pulsus,
Et ^c natis, totosque trabens in bella penates,
730 Vadis adhuc ^d ingens populis comitantibus exul.
^e Queritur indignæ sedes longinqua ruine.
Non quia te Superi patrio priuare sepulcro
Maluerint: ^f pbarie busto damnantur arenæ:
^g Parcitur Hesperie, procul hoc ut in orbe remoto
735 Abscondat Fortuna nefas, Romanâque tellus
Immaculata sui seruetur sanguine Magni.

tas Cilicas, supra v. 576 sed fugiens. Audi Florum: Et peractum fuerat bellum sine sanguine, si Pompeium Brundisij opprimeret, ut ceperat, potuisset. Sed ille per obfessi claustra portus nocturnâ fugâ euasit. Turpe dictu. modò princeps patrum, pacis bellique moderator, per triumphatum à se mare laceratâ & penè inermi nauē fugiebat. ^b Cornelia, supra v. 349. e Cneo & Sexto. d Magnæ authoritatis propter comites Cols. Senatû parietem p̄missam, & exercitum. e Vide epigr. 75. Martialis & quæ nos ad illud. f Aegyptiaca arena destinatur sceleratæ cædi & tristi sepulchro Pompeij. sed ipsam Terra tegit Libyes: si tamens illa tegit, eodem epigr. g Ne Italia tot Pompeij victorijs seruat, tot triumphorum illius spectatrix, nunc cum cernat victum, aut cæsi sanguine contaminetur.

M. ANNÆI LVCANI
LIBER TERTIVS.

Protulit ut classem velis cedentibus Austër
Incumbens, mediumq; rates tenuere profundû,
^a Omnis in Ionios spectabat nauita fluctus:
Solus ab Hesperia non flexit lumina terræ
3 Magnus, dum patrios portus, dum litora nunquam

^a Cæteris omnibus Ionium mare prospicientibus, Pompeius solus respexit Italianam.

h Montium fastigia
nobis obdicia.

q Rarefere, dispare-
re, vix dignosci a nu-
bibus, vide quæ nos
ad Senecæ Troada,

v. 104.
d Pompeio per
quietem Iulæ (da
qua l. r. v. 13.) um-
bra non oblatam fingit
poeta.

e *Tellure rupta*
Variato gressum ef-
ferre.

f Instar furæ ac-
censis rogis & præ-
tentis facibus ad-
stare, indignata prop-
ter superditiâ Cor-
neliam, & ciuile bel-
lum.

g Nec mea tui cura
spla in morte rece-
dit. Quin & manes
passura meos, ex quo
bella mouere cospici-
sti, ego è beatarum
animarum seclibus
in damnatorum loca
detudor, de Elysijs
campis vide quæ ad
Senecæ Troad.

v. 941.

h Fertias tres,
Quisquis dicitur O.
restit, postquam eis
consilio Apollinis
placasset.

i Tenentes manu-
faces quas intenta-
rent vestris furiâli-
bus armis inciran-
dis.

k Neque enim vna

sua raris sufficere tran-
sibendis animis eorum qui hoc bello perituri sunt. I Ve nonis a-
nimis fiat locus. *Latæque foras Charon*, Virg. AEn. 6. & Sen. Herc. OEt. v. 948. *Latæ manes*,
m Exercentur, imò lassantur Paræ flaminibus vitæ absolendis. n Cum coniuge, nam-
que — o — Cornelia fatalis est & ominosa maritis. P. Crasso prius, qui perijt apud Par-
thos, tibi iam futura equè perniciosa l. 8. v. 99. p Mei recess mortis, vel coniugis sui, intra
legitimum tempus 10 mensium. q Inuidiose vocat eam pellicem, quæ intra legitimum la-
tus spatium nupta fuerit suo nuper marito, cuius memoriam per illam exiderit. r Illa li-
cèt te in bella comitetur, non tamen suum tibi mutuo amore, namque te interdum exercebit
pater meus Cæsar, noñ ego tibi somnos interturbabo. s Neque obliuioni ille fluuius de-
gustatus apud inferos ademit mihi tui memoriam. t Pluto & Proserpina. u *Omibus*
umbra lucu atero, vltix vsque sequar te. monebo vsque, te esse Cæsaris generum. x Frustra
conat bello extinguere ius affinitatis, namq. hoc bellò te mihi reddet. *Prædicij; isti mortem*,

Ad visus reditura suos, b *reclimque cacumen*
Nubibus, & dubios cernit * *vanescere montes.*

Inde d *soporifero cesserunt languida somno*

Membra ducis: diri tum plena horroris imago

Visa caput mœstum e per biantes Iulia terras

Tollere, & h accenso furialis stare sepulcro.

h Sedibus Elysijs, campoque expulsa piorum

Ad Stygias (inquit) tenebras, manesq. nocentes,

Post bellum ciuile trahor: vidi ipsa tenentes (mis.

h Eumenidas, i quaterent quas vestris lampadas ar- 11

k Preparat innumeras puppes Acherontis adusti

Portitor: in multas l laxantur Tartara poenas.

m Vix operi cunctæ dextra properante sorores

Sufficiunt: lassant rumpentes flamina Parcas.

Coniuge me letos duxisti Magne triumphos:

Fortuna est mutata n toris: o semperque potentes

Detrahere in cladem fato damnata maritos

Imrupsit p tepido q pellex Cornelia busto.

r Hæreat illa tuis per bella, per æquora signis,

Dum non securos liceat mihi rumpere somnos,

Et nullam vestro vacuum sit tempus amori,

Scd teneat Cæsarque dies, & Iulia noctes.

t Me non Letheæ, coniux, obliuia ripæ

Immemorem fecere tui, r regesque silentium

Permissere sequi. u veniam, te bella gerente,

In medias acies nunquam tibi Magne per umbras,

Pæque meos manes generum non esse licebit.

x Abscindis frustra ferro tua pignora. bellum

Te

Te faciet civile meum. Sic facta, ^y refugit
 35 Umbra per amplexus trepidi dilapsa mariti.
^z Ille, Dei quamuis cladem, manesque ninentur,
 Maior in arma ruit, certa cum mente malorum.
 Et, quid (ait) vani terre mur imagine visus?
 Aut nihil est sensus animis à morte relictum,
 40 Aut mors ipsa nihil. ^a Titan iam pronus in undas
 Ibat, & igniferi tantum demerserat orbis,
 Quantum deesse solet lunæ seu plena futura est,
 Seu iam plena fuit: tunc obtulit ^b hospita tellus
 Pappibus accessus faciles: ^c legere rudentes,
 45 Et posito remis petierunt litora malo.
 Caesar, ut emissas venti vapuere cavinas,
^d Absconditq; fretum classes, & litore solus
 Dux stetit Hesperio, non illum gloria pulsa
 Letificat Magni: ^e queritur quod tuta per æquor
 50 Terga ferant hostes, neque enim iam sufficit vlla
 Precipiti fortuna viros: nec vincere tanti,
 Ut bellum differret, erat. ^f tunc pefiore curas
 Expulit armorum, paci q; intentus agebat,
 Quoque modo vanos populi conciret amores,
 55 & Gnarus & irarum causas, & summa fauoris
 Annona momenta trahi, nanque asserit vrbes
 Sola famas, emiturque metus, cum segne potentes
 Vulgus alunt, nescit plebes ^h ieiunia ⁱ timere.
 3^h ^k Curio Sicanijs transcendere iussus in vrbes,
 60 ^l Quà mare tellurem subitis aut obruit undis,
 Aut scidit, & medias fecit sibi litora terras.
 Vis illic ingens pelagi, sempèrque laborant
 Æquora, ^m ne rupti repetant consinia montes:

cretum in Hispania sub docibus Pompeianis veritus; in Siciliam Curione missus, in Sardi-
 nam Valerio &c. ipse Iberiam cogitans ad Urbem proficiscitur. g Sciens populi animos
 abalienari, à fide delibere & detrectare imperium si quando fame & penurâ laboraret; con-
 ciliari studium plebis & benivolentiam, largitione annonæ, quæ sola civium obedientiam
 obstringit. Cum populus *duis tantum res an civis optet Pavon & Circenses*. Iuven. Sat. 10. v. 80.
^h Fame preffa. ⁱ Studium, fidem, obsequium præstare. ^k Curio itaque prope tor cum
 tribus legionibus vñsus est in Siciliam, flumen atum. ^l Quia Siciliam mare Rhegium & Pa-
 lorum interfuit. vide l. 1. supra. v. 435. ^m Ne Apenninus & Pelorus vi vadatum diuuls, res-
 sui e coniungantur.

^y Frustra compre-
 sa manu effugit
 parte, (instar lunæ
 semiplenæ) sub Ho-
 rizonte depressa ap-
 pulit Dyrrhachium
 Pompeius.

^z Pompeius maiori
 cum fiducia ino ob-
 stinacia obuius it fa-
 ctis.

^a Solis iam occi-
 denti mediâ penè
 parte, (instar lunæ
 semiplenæ) sub Ho-
 rizonte depressa ap-
 pulit Dyrrhachium
 Pompeius.

^b Dyrrhachina.

^c Collectis funibus
 & velis, maloque in-
 clinato, subierunt
 portum remigio.

^d Propter distan-
 tiam, & globi rotan-
 ditatem.

^e Caesar moræ om-
 nis impatiens, nul-
 lam percepit volup-
 tatem: Pompei fugã
 quæ parua erat
 viduigia supra l. 1.
 v. 70. & iniquè tulit
 evasisse Pompeium,
 cuius fugã bellum
 protraheretur, quod
 semel confectum vo-
 luit.

^f Caesar, etsi mari-
 mè e re esse arbitra-
 retur Pompeiam fe-
 qui, priusquam se
 transmarinis auxil-
 ijs confirmaret,
 partim tamen na-
 vium desiderio; par-
 tim ne quid se ab-
 sente tentaretur per
 Galliam & Italiam,
 timens; nec non ex-
 ceptum.

o Valerius missus est frumentatum in Sardiniam.

o Non ex alia vlla terra maior frumenti copia in Italiam & Romam aduehitur, quam ex insulis Sicilia & Sardinia.

p Vix ipsa Africa superat fertilitate has insas, Austris non stantibus.

q Cum repulsis à Borea nubibus rigata abundantem messem & frugum prouentum tulit.

r Deductis in munitis cohortibus, vel eas pacem prae se ferentes urbem vestis dicit.

s Germanis exterritis populis Septentrionalibus densitis.

t Quam speciosam triumphum pompam, quas urbium captorum & praetiorum imagines potuisset praefere.

u Vel propter pontem in Rheno constructum, & mare Britannicum tum primum à Romanis nauigatum, vel propter vtriusque accolae deuotos.

x Triumphales Imperatoris curus sequentibus Gallis & Britannis cruce flauis.

y Italiae oppida vincendo & Pompeium cum Cosis fugando. metus inhibuit gratulationem. a Non prohibebant illi obuia vrbes gratulatioz. b Inuidiosè hoc in Caesarem se semper. c iam praetererat Tarracinam & Anxur in arduo positam; & qua via Appia diuidit paludem Pootinam in Volscis. d Nemus Ariciae, eiusus Dianae, huc ab Orestes translatum è Taurica regione, caeso rege Thoante. Dianae Ariciae sacerdos Rex dicebatur. Sueton. Calig. c. 33. Nemoensi regi, quod etc. Martialis, ep. 65. l. 9. Quae Trivia nemorosa petit dum regna viator. & noster l. 6. v. 74. Strabo. l. 5. Solin. c. 8. f Quae ad Albam longam eunt Cosis. sacrificium in Latinis feris. supra l. v. 550. g Aduersus Gallos, Germanos, Britannos gelsi, Septentrionem versus. h Roma Deum suum, Quid.

^a Bellaque Sardoas etiam sparguntur in oras.

^Vtraque frugiferis est insula nobilis aruis.

^o Nec plus Hesperiam longinquis messibus vlla, Nec Romana magis compleverunt horrea terra.

^p Vbere vix glebae superat, cessantibus Austris,

^q Cum medium nubes Borca cogente sub axem, Effulsit magnum Libye tulit imbribus annum.

Haec ubi sunt prouisa duci, tunc agmina victor

^r Non armata trahens, sed pacis habentia vultum,

Tecta petit patriae. pro, si remeasset in urbem, Gallorum tantum populis, Arctioque subacta,

^t Quam seriem rerum longa praemittere pompa,

Quas potuit belli facies! ut vincula Rheno,

Oceanoque daret! celsos ut Gallia curvus

Nobilis, & flauis sequeretur mista Britannis!

Perdidit o qualem vincendo plura triumphum!

^u Non illum letis vadentem caetibus vrbes,

Sed tacite videre metu. non consistit vsquam

Obuia turba duci. b gaudet tamen esse timori

Tam magno populis, & se non mallet amari.

^c Iamq; & praecipites superauerat Anxuris arces,

Ft qua Pontinas via diuidit vda paludes,

Qua d sublime nemus, Scythicae qua regna Diana;

^e Quaq; iter est Latys ad summam fascibus Albam:

Excelsa de rupe procul iam conspicit Urbem,

^z Arctoi toto non visam tempore belli:

Miratusque suae, sic fatatur, moenia Romae:

Tene, h Deum sedes, non vlllo Marte coacti

Deseruerè viri! pro qua pugnabitur vrbes?

^z Non illum praeteruentem excepere vrbes letis acclamatioibus.

^a Non prohibebant illi obuia vrbes gratulatioz. b Inuidiosè hoc in Caesarem se semper. c iam praetererat Tarracinam & Anxur in arduo positam; & qua via Appia diuidit paludem Pootinam in Volscis. d Nemus Ariciae, eiusus Dianae, huc ab Orestes translatum è Taurica regione, caeso rege Thoante. Dianae Ariciae sacerdos Rex dicebatur. Sueton. Calig. c. 33. Nemoensi regi, quod etc. Martialis, ep. 65. l. 9. Quae Trivia nemorosa petit dum regna viator. & noster l. 6. v. 74. Strabo. l. 5. Solin. c. 8. f Quae ad Albam longam eunt Cosis. sacrificium in Latinis feris. supra l. v. 550. g Aduersus Gallos, Germanos, Britannos gelsi, Septentrionem versus. h Roma Deum suum, Quid.

- i Dij melius, quod non Latias^k Eous in oras
 Nunc furor incubuit; nec^l iuncto Sarmata velox
 95 Pannonio, Dacisq; Getes admistus: habenti
 Tam pavidum tibi Roma duce[m] Fortuna pepercit,
 Quod bellum civile fuit. Sic fatur, & Urbem
 Attonitam terrore subit. ^m namque igniⁿes atris
 Creditur, ut captæ, rapturus moenia Romæ,
 100 Sparsurusque deos. fuit hæc mensura timoris:
 Velle putant, quodcunque potest. ⁿ non omnia festa,
 Non fictas lato voces simulare tumultus:
 • Vix odisse vacat. ^p Phœbea palatia complet
 Turba Patrum, ^q nullo cogendi iure Senatūs,
 • E latebris educta suis: non Consule sacræ
 105 Fulserunt ^r sedes: ^s non proxima lege potestas
 Prætor adest: vacuæq; loco cessere ^t curules.
 • Omnia Cæsar erat, ^y priuatæ Curia vocis
 Testis adest. sedere Patres ^z censere parati,
 110 Si regnum, si templa sibi, insulūmq; Senatūs,
 Exiliūmq; petat. ^a melius, quod plura iubere
 Erubuit, quam Roma pati. ^b tamen exit in iram
 Viribus an possent obistere iura per unum
 Libertas experta virum. ^c pugnaxque Metellus
 115 Ut videt ingenti ^d Saturnia templa reuelli
 Mole, rapit gressus, & Cæsaris agmina rumpens,
 Ante fores nondum reserata constitit ædis
 (Vsq; adeo solus ferrum, mortemque timere
 Auri nescit amor. ^e pereunt discrimine nullo
 120 Amisse leges: sed pars vilissima rerum
 Certamen mouistis opes) prohibensq; rapina

i Dij melius spectro, quod a cl-
 ue potius quam ab
 externo hoste infe-
 ratur bellum hoc
 Urbi à timido duce
 Pompeio defertat.
 k Parthicum bellum,
 ab Oriente.

l Quod non inua-
 dant nos Sarmæ:
 misti Pannonijs, Ge-
 tæ Dacis, supra l. 2.

m Timetur ne ferro
 & flamma omnia di-
 ualset, neque ipsis
 sacris parcat.

n Ve modò v. 80.
 o Vix animo sunt
 præfenti, excecando,
 vt par est, odio.

p Patres in Apollin-
 nis ædem Palatinam
 vocatos benigne as-
 satus esse Cæsarem,
 excosasse bellum hoc
 fuscceptum dignitatis
 sue tuenda gratia: i
 aduersus inuidiam &
 iniurias paucorum,
 hortatum vt secum
 eicam Reip. insupe-
 rent, curarentq; le-
 gatos mittendos ad
 Pompeium & Cæs.
 de pace &c. testantur
 omnes historici, Plu-
 tarchus, Appianus,
 Dio, Florus, Oppian
 etu Hitcius.

q Ius enim cogendi
 Senatū penes Cæs.
 vel Prætorē erat.
 Ab Antonio & Cas-
 sio conuocatum Sen-
 atum refert Dio
 l. 47.

r Ex ædibus suis quò se receperant. s Curia. t Non Prætor, proximus à Coss. magi-
 stratus. u Sella maiorum magistratuum, Consulū, Prætorū, Censurū, AEdilium con-
 sultum. x Cæsar omnium magistratuum munera eibat. y Conuocabantur Patres te-
 stes futuri ætorum & consultorum Cæsaris priuati hominis. z Parati, Cæsari, si popo-
 cisset, docerere regnum, diuinos honores, quorum vellet eadem, exilium, proscriptionem.
 a Melius fuit, optime actum est, quod &c. b Tamen libertas tentans per unum virum (Me-
 tellum sc. Trib. pl. obstantem Cæsari ætarium effrauto) an iura possent obistere viribus, i-
 ram mouet. c Obstant Cæsari. d AErarium quod erat in æde Saturni à Tullo Hostilio
 conditā. e Leges cum libertate perierant, nomine afferente: agrum solium inuicauit patros.

Vltio

ſ Proteſtatur ſe prohibitorum, vel, deteſtatur execratur.

g Meo, Tribuni. —

h — Tribunitia autem poteſtas ſacrosancta eſt, quam, qui-
cuſque violauerit, aut pro leui habuerit, De-
i expertus eſt victores, uti Craſſus non ita præſe-

qui dicit & execrati-

onibus Atteij Trib-

pl, impræſens, miſere

in Partibus perit.

i Stringe lectum in

me, neque abſtine ſa-

croſancto ſanguini

ſuadendo, ut recon-

diã civium ſpectan-

tiã inſolentibus. Ne-

mo ſuperſtitiis, nemo

liberatis aſſer-

tor in vrbe.

k Ex aratio pub-

lico.

l Conuerſe bellum

totum ad hoſtes po-

tius, ex his viciis

reſide militibus pro-

miſſa munera, non

feres ex aratio the-

ſuros, quos longa

pax congeſtos non

expromere licebit,

niſi publica iuſſerit

egreſſas. Hoc olim

(inquit Appianus)

execratione publicè

propoſitã conditos

ſuiſſe memorant, ut,

niſi Celtico inſur-

gere bello, à nullo

promerentur,

m Meã manu in-

Victorem clara² teſtatur voce Tribunus :

Non niſi per noſtrum vobis percuffa patebunt

Templa latus, nullãſque ſeres, niſi ſanguine & ſacro

Sparsas, raptor, opes. ^h certè violata poteſtas

Inuenit iſta Deos. Craſſumq; in bella ſecuta

Saua Tribunitie nouerunt prælia dira.

ⁱ Detege iam ferrũ, neq; enim tibi turba verenda eſt

Speſtatrix ſclerum: deſerta ſtamus in Vrbe,

Non ſeret ^k è noſtro ſcleratus præmia miles:

^l Sunt quos proſternas populi, quæ mœnia dones.

Pacis ad exhaustæ ſpolium non cogit egreſſas:

Bellum Cæſar habes. His magnam victor in iram

Vocibus accenſus: Vanam ſpem mortis ^m honeſta

Concipis: baud (inquit) iugulo ſe polluet iſto

Noſtra, Metelle, manus. ⁿ dignum te Cæſaris ira

Nullus honor faciet. ^o te vindice tuta relicta eſt

Libertas? ^p non uſque aded permiſcuit imis

Longus ſumma dies, ut, non ſi voce Metelli

Seruentur leges, malint à Cæſare tolli.

Dixerat: & nondum ſoribus cedente Tribuno

Acrior ira ſubit: ^q ſeuos circunſpicit enſes,

Oblitus ſimulare ^r togam, tum Cotta Metellum

Compulſit audaci nimum deſiſtere cæpto.

^s Libertas, inquit, populi, quem regna coërcent,

Libertate perit; cuius ſeruaueris umbram,

Si, quicquid iubeare, velis. ^t tot rebus iniquis

Paruimus victi: venia eſt hæc ſola pudoris,

Degeneruſq; metus, nil iam potuiſſe negari.

^u Ocyus auertat diu mala ſemina belli.

a Sacrosancta poteſtas tua, quam iuſtas uſque, non faciet te dignum irã meã. *o* Tunc

quæſo libertatem ex vrbe fugientem morari? tunc libertatis ſolus in vrbe aſſertor? respon-

det ad illud ſupra, v. 120. *p* Non eò deſperationis & confuſionis venit Republica, ut le-

gum ſuarum aſſertorem Metellum malit quã Cæſarem. *q* Admotã capulo manu dixiſſe

ſertur Cæſar: *An ignoras, adoleſcens, diſſicilis eſſe mihi dicere hoc quã faceret t Pacem.*

f Libertas populi oppreſſa, obnoxia eſt libertati illius qui oppreſſit; cuius tamen retine-

his imaginem, ſi liberenter te ſubdiciã imperatis. *e* Et cum ceterarum rerum, legum, liber-

tatis, &c. periculum iacturam, neceſſitate adaq; quin & theſauris etiam publicis cedamus.

Impetrabit degeneris metus veniam apud poſteros neceſſitas, cui reſiſtere in noſtra manu

non erit. *u* Quin ocycus auertat theſaurum hunc, cuius forteſſe cauſã bellum hoc dirum à

Cæſare motum eſt, diuus futurum ſi illum obnoxie detineamus.

* DAN

Non

P

155 Tun

Teſta

Erui

Rom

Que

160 * Qu

f Qu

Qu

k Qu

165 Vict

k Qu

Tun

Qu

Ege

170 * Pa

p Se

Pro

Pho

175 * Pa

Bæ

x F

* Pa

Sic

oblat

galita

& he

prun

nis A

& in

rum

don

pido

nis b

Deſo

nece

Aret

mon

* Damna mouent populos, si quos sua iura teneant.
Non sibi, sed domino grauis est, quæ seruit, egestas.

Proxiuus abducto⁷ patuerunt templa Metello.

155 Tunc rupes Tarpeia sonat, * magnæque reclusas

Testatur stridore fores: tunc conditus imo

Eruitur templo multis intactus ab annis

Romani^a cæsus populi, quem^b Punicæ bella,

Quem dederat^c Perses, quæ victi præda^d Philippi:

160 Quod tibi Roma fugâ Pyrrhus trepidante reliquit,

f Quo te Fabricius regi non vendidit auro,

Quicquid parcorum^g mores seruastis auorum,

h Quod dices Asiæ populi misere tributum,

Victoriq; deditⁱ Minoia Creta Metello,

165 k Quod Cato longinqua uexit super æquora Cypro.

Tunc Orientis opes, l captorumq; m ultimaⁿ regum

Quæ Pompeianis prælata est gaza triumphis

Egeritur: tristi spoliantur templa rapina;

o Pauperiorque fuit tunc primum Casare Roma.

170 p Interea totum Magni fortuna per orbem

q Secum casuras in prælia mouerat urbes.

Proxima^r vicino uires dat Græcia bello.

Phœacicas^s Amphissæ manus, t scopulosq; Cyrrha,

175 u Parnassusq; u iugo misit desertus^v utroque.

Boœti coire duces, quos impiger ambit

x Fatidica Cephissos aqua, y Cadmeaque Dirce,

z Pisæaq; manus, populisq; per æquora mittens

Sicanys Alpheus aquas. a tunc Mænala liquit

oblatum ut patriam desereret prodiretque, recusauit Fabricius ad regem legatum, g Frugalitas uerum Romanorum & parsimonia. h Quod ab Antiocho Syriæ, Attali legatione & heredita et obnoxi. i Minoi olim regnata Creta, k Quæ Metello uastata. l Missus in Cyprum aduersus Ptolomæum Cato Ma, aduenit VI l. M. talenta. m Mithradatis Ponti, Tigranis Armeniæ, Aristoboli Iudææ regis, &c. n Ex remotissimis regionibus. o Emphaticè & inuoliosè in Casarem ære alieno prius pressum. p Recenset poeta catalogum populorum qui Pompeio auxilia sub miserunt. q. Europæ. a. Asiæ. 3. Africæ. orditur à Græcia p Eandem com Pompeio fortunam & cladem experturas. q Pompeio iam Dyrrachij. r Opidio Phocidis. s Ad rupem sita. t Mons Apollinis Pethij oraculo & Musarum sede clausus bicollis. u Tithoreo & Hyampæo. x Oritur Cephissus amnis è montibus Phocidis Delphico oraculo clausis. y Dirce fons vicinus Thebis à Cadmo positus. uide quæ ad Senecæ Thebaid. v. 126. z E Pisis opp. Ellidis, iuxta Alpheum fl. qui fertur subter mare ferri ad Arethosam fontem Siciliæ. Pausan. Elia. or. 1. a Aduenere Arcades à Mænala Arcadice montis & Thebæsi à Trachyns quam Hercules cepit sub Oeta monte.

Arcas,

x Arcarum populû liberî exhaustum, non sit sine publico damno: sed populû feruentis egestas & thesauri exhausti domino non populo de num adferent. y Reclusum erat zarrarium, & thesauri à nemine usque in illam diem contacti, militibus rapiendi concessi.

z Impatiens securibus reclusæ fores, & stridore cardinum resonat collis Saturnus, Tarpeius, uel Capitolinus, in quo zarrarium.

a Aurum & argentum, è multis, tributis, donis gentium deuictarum.

b Primum quo multati sunt Carthaginenses M. C. talentis argenti. Secundum, quo multabantur X M. tal. arg. in L. annos æquis portionibus soluentis. sed interuenit Tertium.

c Macedoniæ rex ab AEmilio Paulo deuictus. uide Plutarch. AEmilium Paul.

d Patris Persæ à T. Flaminio ad deditiorem compulsi. Plutarch. T. Q. Flamin.

e Sopra l. t. v. 10.

f Aurum à Pyrho

b Epiri pop.
c Dodoneas quer-
ens non amplius re-
sponta dantes, fuga-
tis columbis fatiū-
cis. vide quæ ad Se-
nece Medeam,
v. 739.

d Athenæ, ut cuncte
delectu prius exhau-
sit, è nauilibus ta-
men suis Phœcho di-
catis mittunt tres
Salamina nauicu-
las; quæ testentur
Salamina esse veri-
imis Atheniensium
non Megarensium,
vti olim controuer-
sum erat. Simul vi-
detur allusam ad il-
lud Horatii: *Amo-
guam tellure noua
Salamina futuram;*
propter Cypriam,
vide Senec Froad.
v. 841. Erant item A-
thenis tres naues
publico vni desti-
nate: *Theoris*, qua
uehebantur in De-
lum quotannis è
Theseio voto; *Plato*
in Phædone: *Para-
lus*, qua mittebantur
Delphos aut aliò
rem diuinam factu-
ri; *Aristophanis* in-
terpres: *Salamina*,

quæ euocatos ad iudicium subueheret. *Platarchi Pericles*, e *Creta* *ἐκ τὸν ποταμὸν*
in qua Iupiter natus: ducatorque fuit. f *Cretæ* vrbes notiss. *Gnosus* & *Gorinya* sagitta-
rijs insignes, g Non cedens *Parthis* arte mittendi sagittas. h *Helena* & *Androma-
che* *Dardanis* regnant maritima illam *Epiri* urbem. *Virg* 2. *ÆEa*. i *Athamanes* mon-
tes *Epiri* incolentes. k *Illyrii* pop. quorum vrbs *Cadmi* & *Harmiones* in serpentes con-
uerforum est monumentum. *Ἰλνλνν* autem anguilla est. *longe cognata colubra*, vt ait *Iuue-
nalis* Sat. 5. l Non *Ponti* illa sed *Iltri* regio, dicta à *Colchis* qui ab *ÆEta* missi ad peis-
quendum *Isontem*, sic confederant. m *Insula* cum fluuio cognomine in mare *Adriaticum*
prolapsa, sub *Illyrico*. n *Fl. Thessalia*. o *Thessalia* opp. p *Ex* *tolco* soluerunt *Ar-
gonautæ*. *Argo* autem primam celebrant oceanum. q *Ex*primit illud *Senecæ* in *Me-
dææ* choro primo. *Benè discipuli sedera mundi Traxit in unum Thessala pinus, Iussique pati
verbera pontum, Partemque metui fieri nostri Mare sepelsum,* r *Mortis* nouum genus il-
larum. s *Naustrogium*, t *Mons Thraciæ*. u *Mons Ataxia*, *Pholo* alijsque *Cenauri*
(qui cum primi ab equis dimicarent) procul visi erant bifformes, habitatus. v *Aduenient* &
auxilia à *Strymon* *Thraciæ* fl. cuius frigus grues sub hyemem fugientes *Nili* teporem p-
ponit. *Bistonis* autem stagnum est *Thraciæ*. x *Et* vbi ad *insulam* *Conen* (sine illa *Cono-
pos*, *Plinij* 4. c. 1. 2. an *Apolloni*; *ἄνω*, circa *Iltri* ostia *insola*, *dubium*) in mare funditur
Ilær *Sarmaticus* fl. & *Peneus* primus vel vnus ostiosus *Iltri* alluit *Peneen* *insulæ* ostio fl. obiectus.

7 *Mul-*

Arcas, & *Herculeam* miles *Trachinius* *OËten*,
b *Thesproti*, b *Dryopesq*, ruunt, c *quercusq*, silentes
Chaonio veteres liquerunt vertice b *Selle*.

d *Exhausti* totas *quauis* delectus *Athenas*,
205 *Exiguae* *Phœbea* tenent *naualia* puppes,

Tresque petunt *veram* *credi* *Salamina* *carinae*.

Iam c *dilecta* *Ioui* *centenis* *venit* *in* *arma*

Creta *vetus* *populis*, f *Gnosusq*, *agitare* *pharetras*
210 *Docta*, & *nec* *Eois* *peior* f *Gortyna* *sagittis*.

Tunc qui b *Dardaniam* *tenet* *Oricon*: & *vagus* *aliis*

i *Dispersus* *syluis* *Athamas*, & *nomine* *prisco*

k *Encheliæ* *versis* *testantes* *funera* *Cadmi*.

l *Colchis*, & *Adriacas* *spumans* m *Absyrtos* *in* *undis*,

Et n *Penei* *qui* *rura* *colunt*, *quorumque* *labore*

Thessalus o *Æmoniam* *vomer* *proscindit* p *Iolcon*.

p *Inde* *laccessitum* *primò* *mare*, *cum* q *rudis* *Argo*

Miscuit *ignotas* *temerato* *litore* *gentes*,

Primaque *cum* *ventis*, *pelagijs*, *furentibus* *undis*

Composuit *mortale* *genus*, r *fatisq*, *per* *illam*

Accessit *mors* *vna* *ratem*. *tunc* *inquirit* s *Æmus*

Thracius, & *populum* t *Pholoë* *mentita* *biformem*.

u *Deseritur* *Strymon* *tepido* *committere* *Nilo*

Bistonias *consuetus* *aues*, x & *barbara* *Cone*

Sarmaticas *vbi* *perdit* *aquas*, *sparsamque* *profundo*

7 *Mu*
2 *My*
2 *Idal*
205 *Quiq*
Lwg
Qua
Errat
Passa
210 f *Pa*
5 *Ilia*
Omin
Conti
Acce
215 *Et* k
m *Ga*
Et T
6 *Ha*
Certi
220 r *Ph*
Man
f *No*
Nou
Scul
225 *Defe*

ront a
nis pa
Pomp

μεγ
Syr

L x x
cix vr
libi ca

Graios
κωω

nibus
f *Ne*

Niloti
mentis

t *Mon*
guit
cca pla

nie ca

Eten.
Gentes

ina.

aretras

agus alia
covndas,
ore

olcon.

Argo

ondis

Emus

mem.

profundo

όμοπολις

na sagitta

Androma-

nes mon-

entes con-

at iune-

i ad perfe-

driaticum

erunt Ar-

ce in Me-

sique pati

genus il-

Cenauris

veniunt &

orem pe-

lla Cono-

e funditur

flobieci.

Mul-

Multiſedi Peucea unum caput alluit Iſtri:

Mysiæque, & gelido tellus perſuſa Caico

Idalis, & nimium glebis exilis Arisbe.

205 Quiq; colunt Pitanen, & quæ tua munera Pallas

Lugent damnatæ Phæbo victore Celene:

Quæ celer erectis descendens Marſya ripis

Errantem Mæandron adit, miſiſque refertur:

Paſſaque ab auriferis tellus exire metallis

210 Paſtolon: quæ culta ſecat non vilior Hermus.

Iliacæ quoque ſigna manus, perituræque caſtra

Omnibus petière ſuis: nec fabula Troiæ

Continuit, Phrygiq; ferens ſe Cæſar Iuli.

Accedunt Syriæ populi, & deſertus Orontes,

215 Et felix, ſic fama, Ninus: ventosa Damascus,

Gazæque, & arbuſto palmarum dives Idume.

Et Tyros inſtabilis, pretioſaque murice Sidon.

Has ad bella rates non flexo limite ponti,

Certior haud ullis duxit Cynoſura carinis.

220 Phœnices primi, famæ ſi creditur, auſi

Manſuram rudibus vocem ſignare figuris.

Nondum flumineas Memphis contexere biblos

Noverat: & ſaxis tantum, volucrésque feræq;

Sculptæque ſerubant magicas animalia linguas.

225 Deſeritur Tauriq; nemus, Perſæque Tarſos,

runt auxilio Pompeii, ſed ſato ſuo, inauſpicato & vinci ſolito, h Neque eas à Pompeia-

nis partibus detinuit fama de Cæſare oriundo tolli ſtirpe. I Fl. Syriæ, deſertus, acclis ad

Pompeium aſſuentibus. k Vbertatæ & rerum aſſuenti celebrata Ninus. πάλαι ποτὴ

μεγάλη ἡ ἔνθα αἰμων. Arrian. in περὶ πλῆς Indiæ. l In patenti ſita, ventis expoſita

Syriæ vrbis, m Verbs Syriæ. n Palmis nobilis Syriæ regio Iudæa. o Quondam inſula,

LXX paſſum mari à terra diſſita ſed aggere Alexandri poſt innatis continenti. p Phœni-

ciæ vrbis mariti na purpurarum piſcatu celebris. q Cynoſura, haud certior dux vllis a-

libi carinis, duxit has rates ad Dyrachium, rectâ navigatione. Namque Helice ceteros

Graios, Tyrios Cynoſura per altum dirigit. Certior quàm Helice, quod polo vicinior.

κνωπορά φόνις πῖσμος περίοσι θαλάσσειν. Aratus. r Cadmus cum Phœ-

nicibus ſuis literarum figuras vel inveniſſe vel in Græciam intuliſſe fertur Mela l. i. c. 15.

f Necdum AEGYPTII norant voces figuris literarum delineatas chartis è papyro ceu ianço

Nilotico diſſecto ſignare, ſed per figuras animalium ἱερόγραμμα ζωοματά, ſenſus

mentis, nomina memoriz, vaticinia, & ſapientum præcepta ſermoſq; ſaxis impreſſerunt.

t Montis Afiz, propriè ita dicitur ea pars quæ Ciliciam & Pamphyliam à Armenia diſtin-

guit. u A Perſe condita vrbis Ciliciæ. Alii à Tarſo Perſei talanibus, vel quò ibi vngulam

eça plantam fregerit Pegafus, vel πεισὸν τὸ τρωσὸν θῆρας, quòd ea loca primam à dilu-

vio exaruerat, dicta u voluit, legendumque Terſæque Tarſos, Coſt. Rhodig. l. 4. c. 11.

y Sex offiis, vt all,

ſeptē r. Pontum in-

ſuentis.

z Afiz minoris re-

gio.

a Quæ ſub Ida iacet,

tellus: Omnibonus,

Sed Ortelius appro-

bat lectionem, Αἴ-

ολη, Caicus enim

Straboni l. 12. eſt

AEolidis ſi, Alij A-

fix Proprix.

b Sterilis,

c Oppidum Troa-

dis.

d Et Celene vrbis

Phrygiæ, quæ lugent

ſatum Satyri ſui

Marſyz, qui inuen-

tis, quas Pallas ab-

iecerat, ribijs freus

Apolline n in certam-

men Muſices provo-

cauit, & ab eo victus

excoriatuſ eſt—

e — verus autem in

ſtunium ſui nominis

eadit in Mæandron

ſi, ſinuoſum & per

planâ ſepius flexibus

in fontem recurra-

tem.

f Auriferi ſimij ce-

lebrantur Paſtolus,

Hermus, Ganges,

Tagus, Iber, Indus,

Arimalpus.

g Et Troes vene-

Portus & specus in Cilicia, de quo vide quæ Mela l. i. c. 13. y Cilicia oppid. x Auxiliari, non perdatiora, ut olim supra l. a. v. 576. a Extremas Orientis partes, accolas Gangis, qui, cum re- Equi flant à sole a- uerfi, ille aduersus solem orientem con- tendit.

b Craterus ad ma- tem Aristopatram scripsit, Alexandrum ad Gangem vsque peruenisse: alij Hy- parum itineris eius finem fuisse referunt. fluminis autem va- stitate inabitibus con- stitit circa Oceanum Orientalem Indici, quem itineris hæc statuerat.

e *Μάγας πρὶ τοῦ Δῶς δῶτο ἴσθμῳ πρὸς τῶν ἄρτων*, &c. Arrian. l. 5. d Daobus ostijs in mare influentem, & quo loco dividitur. Insulam Patalon, faci- cit. Strab. l. 1. c. 5. e Adeo ex se vallus est.

f Indos innit, qui bibunt *μαλί τὸ κραιμνον, τὸ λαγύμβρον σικκίαι*. Arrian. in *ἀπειραγῶ* maris Erythræi. saccharum expictum è succo arundinam. polichritudinem omni modo adstrunt. regem ob formam eligunt, capillitia tingunt, &c. Strabo. l. 1. c. — h — lineas velles *καρπασσῆ* & ipsas gemmas distinctas zonas gemmarum adiungunt. Strabo. l. 1. c. i Reachmanes, Gymnosophilæ, philosophi Indicæ. Brachman oppidum Ptol. vel ut alij insula: Gangis incolentes se vitæ saturos in rogam à se extractum cat- lectos comparant. Strabo l. 1. c. Philostrat. 3. de Calano notum. k Montis Ciliciæ. l Fl. Arnenis. m Pop. incolentes extreme Indicæ lucos, ubi aera *vincere iunianum*. &c. Virg. Georg. 2. n Quid opus erat (inquit Ios Scholiger in Prolegomenis ad Manilium) illis iater Æquatores & Tropicum Canci degentibus, mirari sinistras umbras, quæ & ipsi *ἀμπεροκότος* aliquando sinistrae sunt: Sed respexit poeta Arabiam Felicem ceu Australem, Solem in Cancro, & umbram Meridionalem quæ Occidentem perstantibus in sinistra, i Austram versus projicitur, quæ citra Canci trop. positæ in dextram semper. Exagitat & hæc locum Iul. Scal. Poet. l. 6. c. 6. Vide nostram infra l. 9. v. 19. & Cæl. Rhod. l. 1. c. 10. Redibus si- mol istis in sua patria amphiscii, translatis iam cis Tropicum, mirari licet vni bras nunquam sinistrae ire, vide & comment. Solin. c. 46. o Belli Romani, p Indicæ pop. Plin. l. 6. c. 10. re- que probanda lectio *Orestes* aut *Orestis*, ut sit pop. Septentrionalis. quæ lectio tantam Ios. Scali- gero in Prolegom. in Manilium præbuit aniam exagitandi Lucanum & se torquendi.

Coryciū inque patens exesis rupibus antrum, *Mallos, & externæ resonant naualibus* Æge. Itq; Cilix ² iusta iam non pirata carina. *Mouit* & ² Eos bellorum fama ² recessus, *Quæ colitur Ganges, toto qui solus in orbe Ostia nascenti contraria soluere Phæbo Audet, & aduersum fluctus impellit in Eurum: Hic* ^b ubi Pellæus post Tethyos æquora ductor *Constitit, & magno vinci se fassus ab orbe est. Quaque* ^c ferens rapidum ^d diuiso gurgite fontem *Vastis Indus aquis* ^e mistum non sentit Hydaspem; *Quiq;* ^f bibunt tenera dulces ab arundine succos, ^g Et qui tingentes crocco medicamine crinem ^h Fluxa coloratis astringunt ^h carbasa gemmis. ⁱ Quique suis struxere pyras, viuq; calentes *Conscendere rogos. pro! quanta est gloria geni Iniecisse manum satis, vitæque repletos, Quod superest, donasse deis! Venere feroces Cappadoces, duri populus nunc cultor* ^k *Amani, Armeniisque tenens voluentem saxa* ^l *Niphatem: in Æthera tangentes siluas liquere Coastræ. n Ignatum vobis Arabes venistis in orbem, Umbras mirati nemorum non ire sinistras.*

Tunc ^o furor extremos mouit Romanus ^p *Olostras, suser canes.* g Cathari Indicæ pop. p Indicæ pop. Philostrat. 3. de Calano notum. k Montis Ciliciæ. l Fl. Arnenis. m Pop. incolentes extreme Indicæ lucos, ubi aera *vincere iunianum*. &c. Virg. Georg. 2. n Quid opus erat (inquit Ios Scholiger in Prolegomenis ad Manilium) illis iater Æquatores & Tropicum Canci degentibus, mirari sinistras umbras, quæ & ipsi *ἀμπεροκότος* aliquando sinistrae sunt: Sed respexit poeta Arabiam Felicem ceu Australem, Solem in Cancro, & umbram Meridionalem quæ Occidentem perstantibus in sinistra, i Austram versus projicitur, quæ citra Canci trop. positæ in dextram semper. Exagitat & hæc locum Iul. Scal. Poet. l. 6. c. 6. Vide nostram infra l. 9. v. 19. & Cæl. Rhod. l. 1. c. 10. Redibus si- mol istis in sua patria amphiscii, translatis iam cis Tropicum, mirari licet vni bras nunquam sinistrae ire, vide & comment. Solin. c. 46. o Belli Romani, p Indicæ pop. Plin. l. 6. c. 10. re- que probanda lectio *Orestes* aut *Orestis*, ut sit pop. Septentrionalis. quæ lectio tantam Ios. Scali- gero in Prolegom. in Manilium præbuit aniam exagitandi Lucanum & se torquendi.

250 a C
Æ
Luc
i A
Sig
255 Vlt
Qu
Eu
Per
Qu
Fer
260 x A
Occ
Fon
y In
265 Pug
Com
a E
Inc
Hin
270 c H
Colo
Qu
Rbi
Imp
275 Euv
Nis
euor
excep
post
tri an
Pomp
refer
thix,
ab Ar
Tarta
ter ve
Keo
è mon
æcu

- 250 ^a Carmanosq; duces, quorum deuexus in Austrum
 Æther, non totam mergi tamen aspicit Arcton.
 Lucet & ^r exigua, velox ibi, nocte Bootes.
^f Æthiopumq; solum, quod non premeretur ab vlla
 Signiferi regione poli, nisi poplite lapsò
 Vltima curuati procederet vngula Tauri.
- 255 Quaque caput rapido tollit cum Tigride magnus
 Euphrates, quos non diuersis fontibus edit
 Persis, & incertum, tellus si misceat amnes,
 Quod potius sit nomen aquis. sed sparsus in agros
 Fertilis Euphrates Phariæ vice fungitur vnde:
- 260 ^x At Tigrim subito tellus absorbet hiatu,
 Occulosque tegit cursus, rursuque renatum
 Fonte nouo flumen pelagi non abnegat vndis.
^y Inter Casareas acies, diuersaque signa
 Pugnaces dubium Parthi tenuere fauorem,
 Contenti fecisse duos. tinxere sagittas
^a Errantes Scythiæ populi, quos gurgite Baëtros
 Includit gelido, vastisq; ^b Hyrcania siluis.
 Hinc ^c Lacedæmonij moto gens aspera freno
^c Hæniochi, seuisq; affinis ^d Sarmata ^e Moschis,
 Colchorum quæ riuu secat ^e ditissima Phasis:
 Quæ Cræso fatalis ^f Halys, ^g quæ vertice lapsus
 Rhipheo Tanais diuersi nomina mundi
 Imposuit ripis, Asiæq; & te minus idem
- 275 Europe, mediæ dirimens confinia terræ,
 Nunc hunc, nunc illum, quæ flebitur ampliat orbem.
- euonitâ que per duo ostia in sinum Persicum defertur. x Tigris autem, ante Euphratem exceptam, Taurum montem subterlapsus, mox ad lacum Thespitim in conuolus mersus post X XV. M. pass. reditus in Sinum Persicum prolabitur. y Parthi, inquit, misere veni auxilia, gratulati sibi bellum hoc ciuile Romanis à se obiectum, vt qui, Crasso sublato, Pompeianum & Cælarium inter se commiserint, vt l. v. 59. Pompeianas tamen partes secutos, refert Iulian. l. 41. z Veneno, toxico. a - Nomades, ἀνομήσιοι, Bactriani, pop. Scythiæ, vt & Bactrus, il. Scythiæ. b Regio Asia, siluis nobilis. c Equites feri ad Caucasum ab Amphyto & Telechio Iacedæmonijs Callotis & Pollocis ἀνιόχαις orti. d Russes & Tauri, vulgo. e Pop. ad Hyrcanum mare, circa fontes Phasisis il. Colchorum ditiss. propter tellus aureum. f Fl. Lydos à Medis dirimens Cræso fatalis ex oraculi amphibologia. g Quæ Tanais è montibus Rhiphæis ortus Europam ab Asia determinat. h Orbis illam partem, quam sexu declina, ampliozem reddidit.

d Asia pop. inter Persidem & Indiam vt volunt. quibus sub tropico Cancrî vel vltimus positus vsa maior non tota occidit sed prominet ali. quod de capite eius. r Exigua noctis parte luce, occidit sc. citius, vt pote Horizonti eorum propior.

f Locus (inquit Glaucanus) vix intelligibilis & in quo multi egregij viri frustra fodant. forte Æthiopus vltra Equinoctialem positos velait poeta, dicereque, Æthiopia non sobest vlli è signis Septentrionalibus, nisi quod Taurinus pes vltra Æquinoctialem protendatur. Sed & hec fallum.

t Vnde & nomen, sagittarum quippe Persæ Tigrin appellant. u Vterque flouius oritur ex Armenia montibus, verum non parum distantibus, vulgo tamen creditum vnum habuisse fontem. Euphrates Mesopotamiam rigans vt Ægyptum Nilus, infra Eleuciam aquas suas nomenq; in Tigrim

excepit, Taurum montem subterlapsus, mox ad lacum Thespitim in conuolus mersus post X XV. M. pass. reditus in Sinum Persicum prolabitur. y Parthi, inquit, misere veni auxilia, gratulati sibi bellum hoc ciuile Romanis à se obiectum, vt qui, Crasso sublato, Pompeianum & Cælarium inter se commiserint, vt l. v. 59. Pompeianas tamen partes secutos, refert Iulian. l. 41. z Veneno, toxico. a - Nomades, ἀνομήσιοι, Bactriani, pop. Scythiæ, vt & Bactrus, il. Scythiæ. b Regio Asia, siluis nobilis. c Equites feri ad Caucasum ab Amphyto & Telechio Iacedæmonijs Callotis & Pollocis ἀνιόχαις orti. d Russes & Tauri, vulgo. e Pop. ad Hyrcanum mare, circa fontes Phasisis il. Colchorum ditiss. propter tellus aureum. f Fl. Lydos à Medis dirimens Cræso fatalis ex oraculi amphibologia. g Quæ Tanais è montibus Rhiphæis ortus Europam ab Asia determinat. h Orbis illam partem, quam sexu declina, ampliozem reddidit.

i Qua Bosphorus
Cimmerius emittit
vndas Meotidis pal-
ludis in Euxinum
mare, hinc Bospho-
rus Thracius in Pro-
pontidem, inde Hel-
lespontus in Aegæu.
Ita non sibi solis
maris Mediterranei
gloriam vendicent
columnæ Herculis
ad fretum Gadita-
nium, per quas i-
mittitur Oceanus
Occidentalis. Plin.
l. 2. proœn. Solia. c.
28. Mela. l. 1. c. 5.
k Scythi e gentes, &
in his, gens vnicola
Arimaspi, accole
fluvij cognominis
auriflori, & ipsi comas
auro in nodam col-
ligati: vt qui autum
ex arenis colligant.
p. Aliz Scythicæ
pop.
m Scythiæ pop. qui
sittim famemque le-
nant epoto equorum
sanguine. de ijs, Clau-
dianus. Et qui corni-
pedes in pocula vul-
nerat audax Mafsa-
getes. de his, Virg. Et
lac concretum cum
sanguine potat equi-
no. Georg. 3.

n Amplificat poeta auxiliares copias Pompeij ex collatione exercituum Cyri, Xerxis, & Agamemnoni. sed hyperbolicè. o Persicis & Sufanis ab oriente, vnde & Memnon Thiont & Anrozæ filius venit olim auxilio Priami. Alij leg. *Mamyr.* p. Singulis singulas mittere iussis sagittas, exercitum numeravit. Herodot. 7. q. Xerxes rex Persiæ: r. Agamemnon vlturus fratris Menelai vxorem à Paride raptam. f. Imperatorem, regem re-
gnum Agamemnona. t. Vt Priamo Troiam rogans, in Pompeio victas ab illo gentes For-
tana de lit exequias & cædi socios. u. Neque Alrica cessauit auxilia mittere in cuius re-
gione Cyrenæicâ desertâ & arenosâ Ioui Amunoni sub specie arietis culto templum conse-
cravit Liber pater. in tra l. 9. v. 111. & lib. 10. v. 38. x. Marmarica Africæ regio est, AEGyp-
tium versus. h. *Barcho.* Al. leg. *Marmaridis.* y. Omnes gentes à Mauritania, quæ vltima pars
est Africæ ad occidentem, vsque ad Paratonium portum propè Syrtis, ortum versus, z. Ne
Cæsari o. nus esset singulas gentes persequi, contulit: hæc omnes vndique Fortuna, vt vna acie
Pharsalicâ orbe u totum subigeret Cæsar. a. Cæsar, ab vbi profectus in vltiorem Gal-
liam, cognouit Domitium nuper à se captum Corinij & dimissum aduenisse Massiliam, cuius
vrbis ciues Pompeio fauentes, portas Cæsari venienti occluserunt. Cæsar xv primos Massili-
ensium euocatos monet, ne dum vnius hominis voluntati obtemperare velint, illi soli ex om-
nibus Itali e ciuitatibus bellum sibi accersant. ita monitos ad suos diuinit. hos ad Cæsarem
cum responso à suis ciuibus reducit poeta, *Miseræ* (inquit Florus) *Massilia, quæ dum capis pa-*
cem belli metu in bellum incidit.

Cum-

i Quæque fretum torrens Meotidos egerit vndas
Pontus, & Herculeis aufertur gloria metis,
Oceanumque negat solas admittere Gades.

Hinc & k Sithoniæ gentes, auròque ligatas
Substringens Arimaspe comas: hinc fortis¹ Arius,
m Longaque Sarmatici soluens ieiunia belli
Massagetes quo fugit equo; volucrésque¹ Geloni.

n Non, cum^o Memmonij deducens agmina regnis
Cyrus; & p effusus numerato milite telis

Descendit q Perse; r fraterniq; vltor amoris
Æquora cum tantis percussit classibus, vnum
Tot reges habuere¹ ducem. coiere nec vnquam
Tam variæ cultu gentes, tam dissona vulgi

Ora. t tot immense comites mistura ruinae
Exciuit populos, & dignas funere Magni
Exequias Fortuna dedit. u non corniger Ammon
Mittere x Marmaricas cessauit in arma cateruas:

y Quicquid ab occiduis Libye patet arida Mauris,
Vsque Paratonias Eoa ad litora Syrtis.

z Acciperet felix ne non semel omnia Cæsar,
Vincendum pariter Pharsalia præstitit orbem.

a Ille vbi deseruit trepidantis mœnia Romæ,
Agmine nubiferam raptò supereuolat Alpem:

300

310

315

320

325

330

335

340

345

350

355

360

365

370

375

380

385

390

395

400

405

410

415

420

- Cumque alij famæ populi terrore pauerent,*
 300 ^b Phocæis in dubijs causa est seruare iuuentus
 Non ^c Graia leuitate fidem, signatæque iura,
^e Et causas, non fata, sequi. tamen antè furorem
 Indomitum, duramque ⁱ viri desistere mentem
 Pacifico sermone parant, hostemque propinquum
 305 Orant ^b Cecropiæ prælata fronde Minervæ.
^h Semper ⁱ in externis populo communia vestro
 Massiliam bellis testatur fata tulisse,
 Comprensa est Latys quæcunque annalibus ætas.
 310 Et nunc, ^k ignoto si quos petis orbe triumphos,
 Accipe deuotas externa in prælia dextras.
 At si funestas acies, si dira paratis
 Prælia discordes. lacrymas ciuilibus armis
 Secretumque damus. ^l tractentur vulnera nulla
 Sacra manu, si cæciculis furor arma dedisset,
 315 Aut si terrigenæ tentarent astra gigantes;
 Non tamen auderet ⁿ pietas humana vel armis
 Vel votis prodesse Ioui: sortisque deorum
 Ignarum martale genus, ^o per fulmina tantum
 320 Sciret adhuc cælo solum regnare Tonantem.
 Adde quod innumere concurrunt undique gentes,
^p Nec sic horret iners scelerum contagia mundus,
 Ut gladijs egeant ciuilia bella coactis.
^q Sit mens ista quidem cunctis, ut vestra recusent
 Fata, nec hæc alius committat prælia miles.
 325 ^r Cui non conspecto languebit dextra parente?

se esse paratos quam armorum Casarem admittere. i Annales vestri sunt testes satis locupletes fidei nostræ semper vobis præstitæ aduersus externos hostes. quam & nunc promptam habet si externa pars bella — k — si ciuilia, libet certe misereri eos, non sortem qui arma capessunt; perfugium victis, supplicibus atque ijs qui in partibus esse nolunt daturis. l Absit, ut manus nostræ imbuantur sanguine eorum, quibus cum sacra nobis intercedunt iura. m Neque nobis causas vestras expendere aut ad partes ire magis fas est, quam hominibus hoc idem facere liceret, si Dij inter se dissentirent, aut ijs arma, ut olim gigantes Terræ filij insererent. n Homines pij. o Cælo tonantem crederet Iouem. Horat. od. 5. l. 3. p Non vti que opus erit populis coactis ad partes in bello hoc ciuili, satis passim reperietis hominum sceleratorum qui arma sumant. q Atque vti nam omnibus socijs alijsque gentibus eadem mens quæ nobis, neque se bello huic fatali immiscerent alij quam ciues Romani. r Quis enim mente tam effera est cuius dextræ non languorem imò stuporem incutiat, compescatque à telis mittendis conspectus à diuersa parte pater aut frater?

b Massilienses, Phocæenses quippe Ioniz quæ est in Asia, ab Harpago Cyri præfecto pulsi, in Galliam venere Narbonentem, vbi Massiliam condiderunt.

c Græca gens leuis fidei olim habita.

msiv éλλας
 εὐρίπ & δῆρ.

Eurip, in Iphig.
 d Sancta olim cum pop R. federa.

e Æquitatem non fortunam seq.

f Cæsaris,

g Gestantes manu & præcedentes fœdem oleæ inam pacis signum, Pallas verò præfes Athēnarū Cecropi quondam regnarum, olex perhibetur inretrix. Censum oratores angusta ad mœnia regna ire iubent ramis velatos Palladis omnes, Virg. ÆN. 7.

h Legati fide sua modelle & constanter expositi, distudent bellum ciuile, sibi ut liceat extra partes esse pœnent nos esse sui iudicij discernere vtra causa sit iustior: sed quiduis potius pati

f Statim videbitis
extremum belli huius,
nisi contra vos ipsos
armaueritis exter-
nos, quibus iam o-
lim insedit odium
vestri, caesa & volun-
tas vos viciscendi.
Gratus, qui porant
sibi licere bellum
gerere civile, sine
quibus necessario
bellum civile, interi-
bit.

t Non summo pere à
te petimus, ut ligais
infectis animoque
hostili exclusis vr-
bem nostram a vicis
ingrediaris.
u Licet modo no-
stræ civitati esse à
partibus libera, ci-
vili bello exempta,
& loco medio, quo
in colloquium &
foedera, in dijs ita vi-
sum est, conveniatis
inermes tu & Pom-
peius.

x Aut, properanti ad
Hispanum bellum in
quo cardo rerum
vertitur, quo tandem
causa diuertendi ad
nos, populam, ne-
que vllius momenti
aut ponderis ad sum-
mam victoriæ, neque
felicitis unquam suc-
cessus in bello, ve-
pote paruum, patria
profugam, aliena in
ora confidentem, si-
dei quam belli dex-
tra potentioorem,
clariorem?

y Videntur poëta eos secutus qui Masiliam conditam volunt à Phocensibus Graecis: cum ta-
men Masiliæ conditores è Phocæ vrbe Ioniz in Asia expulsi ab Harpago Cyri præfeco in
Galliam concesserint Iustin. l. 4. Strabo, l. 4. z Tum ad vrbes defensionem, tum ad extre-
ma omnia perirent Ja sumus parat, si avertatis flumina, aquam è puteis bibere; si desiciat fru-
mentum, illa, quæ visu horrida, contactu foeda sunt, edere parati. a Neque dubitamus to-
terare quæcumque Saguntini pop. Hispaniæ tulere ab Hamibule obsessi Liu. l. 21. Iuven. l. 5.
Val. Max. l. 6. c. 6 Qui cum vini Punicam vberius nequirent arcere, aurum, argentum, preciosa
queque, liberos conjugisque à se casos, se denique in ignem in foro extrinsum precipitare
b Mutna sui cædo, potius quam se immisceant Rom. bello cicilli. c Masiliensium legati.
supra v. 34.

Telæque diuersi prohibebunt spargere fratres.
f Finis adest rerum, si non committitis illis
Arma, quibus fas est. z nobis hæc summa precandi,
Terribiles aquilas, infestaque signa relinquas
Vrbe procul, nostrisq; velis te credere muris,
Excludique sinas admissò Cesare bellum.

u Sit locus exceptus sceleri, Magnoque, tibi que
Tutus, ut inuictæ fatum si consulat Vrbi,
Foedera si placeant, sit quò veniatis inermes.

x Vel, cum tanta vocent discrimina Martis Iberi,
Quid rapidum desclatis iter? non pondera rerum,
Nec momenta sumus: nunquam felicibus armis
Vsa manus patriæ primis à sedibus exul,

Et post iralatas exuste Phocidos arces,
Mœnibus exiguis alieno in litore tuti,
Illustrat quos sola fides, si claudere muros
Obsidione paras, & vi perfringere portas,

z Excepisse faces tectis, & tela parati
Vndarum raptos auersis fontibus haustus
Querere, & effossam sitientes lambere terras:
Et desit si larga Ceres, tunc horrida cerni,
Foedaque contingi maculato carpere morsu.

a Nec pauet hic populus pro libertate subire,
Obsessum Pæno gessit quod Marte Saguntum.
Pectoribus rapti matrum, frustra que trahentes
Vbera sicca fame medios mittentur in ignes:
Vxor & à caro poscet sibi fata marito.

Vulnera b miscerunt fratres, bellumque coacti
Hoc potius civile gerent. Sic c Graia iuuentus

Finierat: cum turbato iam prodita vultu
 Ira^d ducis, tandem testata est voce dolorem.
 Vana mouet Graios nostri fiducia^c curfus.
 Quauis^f Hesperium mundi properemus ad axem,

330 360 Massiliam delere vacat. ^g gaudete cohortes;
^h Obuia præbentur fatorum munere bella.

Ventus ut amittit vires, nisi robora densæ
 Occurrant siluæ, spatio diffusus inaniz
 Vtq; perit magnus^h nullis obstantibus ignis,

335 365 Sic hostes mihi deesse nocet: damnūmque putamus
 Armorum, nisi, qui viaci potuere, ^k rebellent.

^l Sed si solus eam dimissis degener armis,
 Tunc mihi testā patent. iam non excludere tantū,
 Inclusisse volunt. ^m at enim contagia belli

340 370 Dira fugant. dabitis pœnas pro pace petita;
 Et nihil esse meo discetis tutius æuo,

ⁿ Quam duce me bellū. Sic postquā fatus, ad urbē
 Haud trepidam conuertit iter: tum mœnia clausa
 Conspicit; & densa iuuenum^o vallata corona.

345 375 Haud procul à muris^q tumulus surgentis in aliū
 Telluris, paruum diffuso vertice campum
 Explicat: ^r hæc patiens longo munimine cingit

Visa duci rupes, tutisque aptissima castris.
^s Proxima pars urbis celsam consurgit in arcem

350 380 Par tumulo, mediisque sedent conuallibus arua.
 Tunc res immenso placuit^t statura labore,

^u Aggere diuersos vasto committere colles.
^x Sed prius ut totam, quā terra cingitur, urbem

355 385 Longum Cæsar opus, fontēsque & pabula campi
 Amplexus fossa, densas tollentia pinnas

^r Hic tumulus, cum posset vallo circumdari, visus est locus castris aptissimus. ^s Tumuli e-

ditoris altitudinem æquabat arx urbis, colli huic opposita, quibus intermedia iacebat vallis,
^t Constatona. ^u Aggere coniungere urbis & castrorum colles. ^x Massilia tribus partibus
 maris alluitur. quartam partem, qua oppugnata difficilior visa est propter loci naturam
 & arcem, Cæsar interclusit ducto à suis castris in edito colle positis ad mare vtrinque aggere
 è cespitibus instar muri pinnato & turribus distincto atque fossis. hæc ratione oppidanos in-
 uentatione & pabulatione prohibuit.

d Cæsar,
 e Expeditionis in
 Hispaniam. supra v.
 366.

f Occiduum mundū
 pſgam, in qua His-
 pania, in propriis, cum
 axes duo sint tan-
 tum, Arcticæ & Antar-
 cticæ.

g Expetiſtis prælia
 vobis dari & vrbes
 rapiendas. ecce vobis
 fato oblata quæ
 poscitis.

h Nullā materiā ob-
 flante.

i Supra l. 1. v. 440.

k Nobis bello refi-
 stant.

l Cum indignatione
 stomachatur id, quod
 legati obtulerant,
 modo v. 329. atque
 innerit, velle Masi-
 licenses ipsum ab ex-
 ercitu semotum ex-
 ceptum prodere.

m At verò nolunt
 bello ciuili pollui;
 pacem se, exceptau-
 res. ⁿ *fronice & indignan-*
ter.

n Quam mest par-
 tes & signa sequi.

o Quibus inuictis
 permotus Cæsar, le-
 giones tres Masi-
 liam adducit: turres
 vineasque ad oppug-
 nationem vrbis ag-
 gere, naues longas
 facere Arelate insti-
 tuit, his D. Brutum
 præfecit, &c. l. com.
 ciuitell.

p Circumdata ad de-
 fensionem vrbis.

q Montis cacumina
 in planitiem modi-
 catu extendit.

y Gratulatur urbi
poeta ubique Pom-
peianis, fidei, con-
stantiæ, fortitudinis
gloriam.

z Statim vel se de-
dentibus vel occu-
patis & impulsis à
Cæsare cæteris vr-
bibus.

a Diuturnâ obsidi-
one.

b Non vtique pa-
tûm erat, quod vna
hæc ciuitas retarda-
rit præcipitem im-
petum & successus
fatales Cæsaris, in
cuius tamen potesta-
tem & ipsa postmo-
dò cum totius mun-
di imperio necessa-
riò sit celsura.

e Cæduntor passim
syluæ, ad torres ex-
truendas, vineas, ali-
asque machinas: nec
non ad firmandos
continentis scopæ, lig-
norum struæ & inter-
iectâ trabibus agger-
es, ne subsideret ac
disfluere leuis per
se terra turriam stu-
peritrôctarum mole
granata.

d Incidius,

e Radijs solaribus,
f Non Dij agrestes
noti, & nomina iusti-
ca quæ alias colunt
syluæ, Panes, Fauni,
Satyri, Syluani,
Nymphæ, Dryades,
&c.

g Effera, Scythicæ
Dianæ æmola, im-
molaris hostijs hu-
manis, vt l. i. v. 415.

h Et si qua fide digna sit religiosa antiquitas, declinant aues illum lu-
cum, feræ, venti, fulgura. i Fronde (inquiunt interpretes) caret locus propter opacitatem
ramorum folijs radios non admittentium. Micyllus $\kappa\epsilon\delta'$ $\nu\pi\alpha\lambda\lambda\alpha\gamma\lambda\omega$ exponit, frondi-
bus nullas auras præbentibus. Res sinannus vice $\tau\eta$ præbentibus legendum præstantibus coniicit
ex glossæmate adiecto, $\kappa\alpha\pi\iota\epsilon\tau\iota\sigma\iota\sigma$, H. Grotius agnoscit lætionem $\kappa\alpha\pi\iota\epsilon\tau\iota\sigma\iota\sigma$ quam ego pro-
baerim, hac mente & dispositione. Nullis auis frondem mouentibus ex se horrent arboræ.
k Squalida, inculca, rudia hinc mærorem inducentia, cum veneratione quadam. l Ianugo
quæ oboscuntur simulachra, eaque insolitis formis expressa.

Cessuibus, crudâque extruxit brachia terra.

^y Iam satis hoc Graiæ memorandû contigit urbi,

Aeternumq; decus, quod non impulsâ, nec ipso

Strata metu, tenuit flagrantis in omnia belli

Præcipitem cursum: ^z raptisque à Cæsare cunctis,

Vincitur vna^a mora. ^b quantum est quod fata tenentur!

Quodque virum toti properans imponere mundo

Hos perdit Fortuna dies! ^c tunc omnia latè

Procumbunt nemora, & spoliantur robore siluæ:

Vt, cum terra leuis mediam virgultaque molem

Suspendant, structâ laterum compage ligatam

Arctet humum, ^z pressus ne cedat turribus agger.

Lucus erat longò^d nunquam violatus ab æuo,

Obscurum cingens connexis æra ramis,

Et gelidas altè summotis^e solibus umbras.

^f Hunc non ruricolæ Panes, nemorumque potentes

Syluani, Nymphæq; tenent, sed ^g barbararitu

Sacra deum, structæ sacris ferilibus aræ;

Omnis & humanis lustrata cruoribus arbos.

^h Siqua fidem meruit Superos mirata vetustas,

Illis & volucres metuunt insistere ramis,

Et lustris recubare feræ: nec ventus in illas

Incubuit siluas, excussa^q; nubibus atris,

Fulgura: ⁱ non ullis frondem præbentibus auris,

Arboribus suis horror inest. tum plurima nigris

Fontibus vnda cadit, simulacra^q; mæsta deorum

Arte carent, caesis^q; extant ^k informia truncis.

Ipse ^l situs, putrique facit iam robore pallor

Attonitos: non vulgatis sacra^a figuris

Numina sic metuunt: tantum terroribus addit,

^h Et si qua fide digna sit religiosa antiquitas, declinant aues illum lu-
cum, feræ, venti, fulgura. ⁱ Fronde (inquiunt interpretes) caret locus propter opacitatem
ramorum folijs radios non admittentium. Micyllus $\kappa\epsilon\delta'$ $\nu\pi\alpha\lambda\lambda\alpha\gamma\lambda\omega$ exponit, frondi-
bus nullas auras præbentibus. Res sinannus vice $\tau\eta$ præbentibus legendum præstantibus coniicit
ex glossæmate adiecto, $\kappa\alpha\pi\iota\epsilon\tau\iota\sigma\iota\sigma$, H. Grotius agnoscit lætionem $\kappa\alpha\pi\iota\epsilon\tau\iota\sigma\iota\sigma$ quam ego pro-
baerim, hac mente & dispositione. Nullis auis frondem mouentibus ex se horrent arboræ.
k Squalida, inculca, rudia hinc mærorem inducentia, cum veneratione quadam. l Ianugo
quæ oboscuntur simulachra, eaque insolitis formis expressa.

^m Quos timeant non nosse deos. iam fama ferebat

Sæpe cauas motu terræ mugire cavernas,

Et procumbentes iterum ⁿ consurgere saxos,

390 420 Et ^o non ardentis fulgere incendia silvæ,
Roborâque amplexos circumfluxisse dracones.

^p Non illum cultu populi propiore frequentant,
Sed cessere deis. ^z medio cum Phœbus in axe est,

Aut cælum nox atra tenet, pauet ipse sacerdos

425 435 Accessus, dominumque timet deprendere luci.
Hanc iubet immisso siluam procumbere ferro:

Nam vicina operi, belloque intacta priori

Inter ^r nudatos stabat densissima montes.

Sed sortes tremuere ^t manus, motique ^c verenda

430 440 Maestate loci, si robora sacra ferirent,
ⁿ In sua credebant redituras membra secures.

Implicitas magno Cæsar terrore cohortes

Vt vidit, primus raptam librare bipennem

Ausus, & aëriam ferro proscindere quercum,

445 455 Effatur ^x mersa violata in robora ferro:
Iam ne ^y quis vestrum dubitet subuertere siluam,

Credite me secisse nefas. Tunc paruit omnis

Imperijs non sublato securâ pauore

Turba, sed ^z expensa Superorum, & Cæsar's ira.

440 450 Procumbunt ornî, nodosa impellitur ilex,
^a Siluâque Dodones, & ^b fluctibus aptior alnus,

Et ^c non plebeios luctus testata cupressus,

Tunc primum ^d posuere comas, & fronde carentes

Admisere ^e diem: ^f propulsaque robore densa

445 455 Sustinuit se sylua cadens, gemuere videntes
Gallorum populi: miris sed clausa iuuentus

& Exultat, quis enim lesos impune putaret

sabeat caput hoc meum. ^x Cæsar's plus quàm deorum iram verita. ^a Quercus Dodona
næo Ioui sacra. l. c. v. 427. Dodona autem sylua in Epiro est, quercu, vel, ut Herodotus vult,
sago frigidâ celebris. ^b Nauigijs apta. ^c Dioitum & nobilium fuscis, propter rari-
tatem a bobis, loc. Scal. rogis & luctibus dicata. ut quæ excisa non repollulet. Neque harum
quas colit arborum Te, præter incisa cupressos, præter lœuam dominum sequetur. Horat. od. 14. l. 2.
Plin. l. 16. c. 31. Dini sacra. ^d Excisæ iunt. ^e Lucem, solem. ^f Arboribus inter te stipatis &
quisibus non erat spacium excisis decidendi. ^g Deos sperans violati luci vltores.

m Tentatem, He-
sum, Taranim, l. 1.
v 445, deos ignotos
& superflitiosè cul-
tos. Primum in orbe
Deos fecit timor.
n Erigi, vel tenasci.
fenella enim arbor,
vt & cupressus, quæ
succicia non regermi-
nat.

o Flammis, velut fa-
tnis & lambentibus
cotripi arbores ne-
que tamen absumi,
draconibus impli-
cari.

p Tanquam factu-
sancium, dijs solis
incolendum permit-
tunt.

q Ne in Deum loci
præsidem & tutela-
rem incida, tanquam
Σαμῆϊον μῦ-
σημῆϊον,

aut Empulam w eri-
dianam, mediâ die
z: t noctu nemora
Instantem, horret a-
dire ipse sacerdos.
r Sylois spoliatis
superiori bello Gal-
lico.

f Militum,
t Venerandâ luci
religione.

u Quod Lycargo
Thericio regi quon-
dam, vites, in odium
Baccii & inorum te-
nulentem tædium,
incidenti.

x Immissio, impactio.
y Ne qua vos loci
religio moietur, mi-
hi vani nominis pro-
fanatio impetetur,
cuius violati iras

h Multi committunt eadem diuerso crimine facto. Ille crucem precium scelera tulit, hic adacta, Inueni, fat. 13. v. 104.

i Plaustra cum iumentis exiguntur ad sylvas succisas in castra & ad opera conueniendas, quorum desiderio interit labor anni temporis agricolis.

k Praemiserat Caesar C. Fabium legatum cum legionibus tribus in Hispaniam, eieciturum praesidium Afranii legati Pompei qui Pyrenaeos saltus occupauerat, reliquis legionibus, quae longius hibernabant, subleui inuis, ipse nauibus effectis & intra dies 20. armatis D. Brutum praefecit, C. Trebonium legatum ad oppugnationem Massiliae reliquit, deinde cum equibus 900, quos sibi praesidio reliquerat, in Fabij castra peruenit.

l Ligoisne transuetaris inicitis compasissime ad continentem aggerem, atque adeo ab utraque parte distinctis & stellarum more apparentibus an rotis, quarum radij modico dodi stellas scintillantes imitantur an ascribis, quibus praefixae erant cuspides: m Aggerque accepit, &c. l. super aggere m consistuntur turres duae ambulatores centepites, quae trochleis, rotis, funibus ac neruis iotas ad se procederent Comment. 2. bel. cin vide & Vegetium l. 2. c. 2. n Quas moles cum viderent Massilienses nutando procedere, credebant id terrae motus, cuius causa est ventus in caueris terrae lactans & exitum querens factum. muris proinde suis timebant. o Exijs turribus. p Tantus in oppido omnium rerum ad bellum apparatus, tantaque multitudo tormentorum, ut eorum vim nullae contextae viminibus vineae sustinere potuerint. Comment. ciu. bel. 1. q Sagittas balistis emissas neque osium neque armorum vis moratur, quo nimos transiit quem destinarat, etiam ulterius euolet. Balistae ut & aliarum machinarum formam vide apud Am. Marcellinum l. 27. r Saxa vero balistis emissis, non minori vi quam rupes ventustate exesa & venti procella abrupta, corpora comminuit. Obstritum peris omne cadaver Moysae anime, lunen, fat. 3.

Esse deos? h sernat multos Fortuna nocentes:
Et tantum miseris irasci numina possunt.

i Vtq, satis casum nemoris, quaesita per agros
Plaustra ferunt: curuoque soli cessantis aratro
Agricola raptis annum fleuere iuuenis.

k Dux tamen impatiens haesivi ad moenia Martis

Verfus ad Hispanas acies, extremaeque mundi,

Iussit bella geri. *l* stellatis axibus agger

Erigitur, *m* geminasque equantes moenia turres

Accipit: haec nullo fixerunt robore terram,

Sed per iter longum causa repsere latenti.

n Cum tantum mutaret onus, telluris inanes

Concussisse sinus quarentem erumpere ventum

Credidit, & muros mirata est stare iuuentus.

o Illinc tela cadunt excelsas urbis in arces.

Sed *p* maior Graio Romana in corpora ferro

Vis inerat, neque enim solis excussa lacertis

Larcea, sed *q* tenso ballistae turbine rapta,

Haud, unum contenta latus transire, quiescit:

Sed pandens perque arma viam, perque ossa relicta

Morte fugit: superest telo post vulnere cursus.

r At saxum quoties ingenti ponderis ictu

Excutitur, qualis rupes, quam vertice montis

Abscidit impulsu ventorum adiuta vetustas,

Frangit cuncta ruens: nec tantum corpora pressa

Exanimat: totos cum sanguine dissipat artus.

Vi t
475 TeEt
Ar
Qu
lan
Aut
480 Torr
Cont
2 Du
Inno
Resp
485 b Per
c Sin
Tun
Sub
Mol
490 Ma
Incu
Tem
eSec
El s
495 Pere
Exb

y Nul
ferie n
filieof
runt id
centon
tei llo
machin
unco p
que a
hendo
Iud,
mox ip
ment.
ta pro
quia C
quode
eti. lan
qui se
absum
uea &

Vt tamen hostiles densa^a testudine muros

475 *Tecta^a subit virtus, armisq; innexa priores
Arma ferunt, galeamque extensus protegit umbo,
Quae prius ex longo nocuerunt missa^x recessu,
Iam post terga cadunt: nec Grays flectere iactum,
Aut facilis labor est longinqua ad tela parati*

480 *Tormenti mutare modum: sed pondere solo
Contenti, y nudis euoluunt saxa lacertis.
z Dum fuit armorum series, vt grandine tecta
Innocua percussa sonant, sic omnia tela
Respuit: at postquam virtus incensa^a virorum*

485 *Perpetuam rupit defesso milite cratem,
Singula continuus cefferunt ictibus arma.
Tunc adoperta leni procedit^d vinea terra,
Sub cuius^e pluteis, & tecta fronte latentes
Moliri nunc ima parant, & vertere ferro*

490 *Mœnia: nunc^f aries suspensio fortior ictu
Incussus densi compagem soluere muri
Tentat, & impositis vnum subducere saxis.
Sed^h super & flammis, & magna^g fragmine molis.
Et sudibus crebris, & adusti roboris ictu*

495 *Percussa ceduntⁱ crates, frustra^gque labore
Exhausto sese repetit tentoria miles.*

y Nullâ machinâ vis. x Quamdiu testudo illa sibi consistit, coniunctâ inimicem scutorum serie non plus Romanis nocere deiecta à Mâsiliensibus saxa, quam tectis grando. a Mâsiliensium. b Fregit testudinem, defessis militibus Rom. c Diuisa singulorum, scuta cefferunt ictibus. d Vineâ est machinâ tabulatis cratibusque costrata, cradis deinde coriis & centonibus uvidis tecta, sub qua obsessores tuci murorum fundamenta subuebant. e Plutei hic significant tabulas & asseres quibus armata est vineâ: frons. Aliâs pluteos & ipse est machinâ vineâhad dissimilis, de quo vide Vegetium l. 4. f Aries erat: trabs ingens, ad unco præuoluta ferro, transuersis asseribus intra testudinem plerunque, suspensa & librata, que à multitudine retroactâ ad maiorem impetum, emissa deinde propellebatur ad extrahendos lapides, quassandos labefactandosque muros, vide Marcellin l. 27. & Ioseph. in bello Iud. g Romanos taxis, sudibus, facibusque submotos ab operibus & in castra compulso, mox ipsa opera noctu incensa refert noster. sed poeta, sed Pompeianus, vide autem comment. a. belli ciu. Muteulo iam labefactâe torris pars concidit, inermes cum infulis sese porta proripiunt Mâsilienses, &c. supplices orant vt Cæsaris aduentum expectetur. Trebonius, quia Cæsar magnopere mandauerat ne per vim oppidum expugnari pareretur, indiciarum quoddam genus misericordia motus fecit. Mâsiliense, verò sine hâc occasione fraudis nati. languentibus Romanis atque ocio deditis, meridiano tempore ignem operibus inferunt, qui secundo magnoque vento illatus apperem, pluteos, testudinem, torres, tormentaque prius absuimebat, quam quemadmodum accidisset, animaduerti posset. h Desuper, è muris, i Vineâ & testudo cratibus tecta.

f Testudo propriâ erat tabulatum ex trahibus factum, coriis ac cilicij contextum aduersus tela & incendium, sub qua milites latentes, viâ turribus manebant aut vineis, solum æquabant, ac muros tentabant. C. ment. x. ciu. bel. & Vitruuius l. 10. Subita autem testudo, quæ & hic innuitur, erat series scutorum supra capita sublatorum continuata in moerem squammarum, qua protecti milites sagittas, saxa, telaque alia declinabant. t Milites fortes subueant.

u Cùm iam intra balistarum destinatum iactum se recepissent Romani testudine tecti, neque expeditum esset Mâsiliensibus torquere balistas vt cômiauis ferient, saxa ingentis ponderis euoluuntur è muris in Romanos. x Legitur & recessu.

k Eruptiones crebrae, maxime Albi-
cornu, iacta.

l Operiebant ignes
scutis, ne advenire
rent Romani.

m Opera Rom. tur-
rim, pluteos, &c.

n Omnia in fumum
& flammam abeunt,
neque ligna tantum
aggeris & operum,
sed & ipsa taxa in
pulverem soluta de-
sunt.

o Agger combustis,
quae continebant
eum trabibus, dis-
flabat.

p Romanis, ut vult
poeta.

q Bis quidem pug-
na certatum est na-
vali, in superiore
Bruti fuit superi-
rior.

r Non ornabantur,
non fulgebant naues
tutelare numen in
puppi pictum geren-
tes, compingebantur
tantum rudi & sibi-
taneo modo, ut esset
vnde milites pugna-
rent infra v. 116.

s Nancem Bruti pre-
toriam, infra v. 117.

t Naues longae 12.
quas Aelate fieri
iussit Carthagini-
ense Rhodani se-
cundo deductas in
mare, stationes ad-
iustulam Stachada
habebant. Stachades
autem tres sunt in
sole ab ora Ligurum
ad Masiliam vsque

dispersa, ab ordine dictae, & rhes. u Masilienses voluerunt omnes vires navalis pugnae
eventu committere, aut ea quidem pugna navali certatum fuerat, sed leuiter, iam L. Nasidius
à Pompeio cum 16 nauibus missus Domitium Masiliensesque hortatus est, ut rursus cum
Bruti classe, additis suis auxilijs, confugerent. x Neque armant instructoque classem tantum
quam in mare deductam haberant, sed & veteres ex naualibus productas resecerunt, & c. Com.
2. de bello ciu. y Reflexo, tanquam rubescebat radius maris, & aethere ab alto Aurora in vesca
fulgebat luce a bigis z Quietis Quam venti possunt, &c. Virg. 7. Aen. quem locum sibi im-
tantum proposuit hic nosse. a Compositum, pacatum, quasi praelio accommodatum. b Mas-
siliensi, ut ad v. 101. supra.

Summa fuit Graiis starent ut mania voti.
k Vltro acies inferre parant: ¹ armisque coruscas
Nocturni texere faces: audaxq; iuuentus
Erupt: non haesta viris, non letifer arcus,
Telum flamma fuit rapiensq; incendia ventus
Per Romana tulit celeri ^m munimina cursu.
Nec, quamuis viridi lucretur robore, lentas
Ignis agit vires: ⁿ teda sed raptus ab omni
Consequitur nigri spatiosa volumina fumi:
Nec solum siluas: sed saxa ingentia soluit,
Et crude putri fluxerunt puluere cautes.

o Procubuit maiorque iacens apparuit agger.

Spes ^p victis telluris abit, ^q placuitq; profundo
Fortunam tentare mari: non robore picto
Ornatas decuit fulgens tutela carinas,
Sed rudis, & qualis procumbit montibus arbor,
Conseritur stabilis naualibus area bellis.

Et iam ^r turrigeram Bruti comitata ^s carinam
^t Venerat in fluctus Rhodani cum gurgite classis,
Stachados arua tenens. ^u nec non & Graia iuuentus
Omne suum fatis voluit committere robur:
Grandaeuosque senes mistis armauit ephebis.

x Accepit non sola viros, quae stabat in undis
Classis, & emeritas repetunt naualibus alnos.
Vt matutinos spargens super aequora Phoebus
y Fregit aquis radios, & liber nubibus aether,
Et ^z posito Borea, pacemque tenentibus Austris,

z Seruatum bello iacuit mare, mouit ab omni
Quisque suam statione ratem, paribusque lacertis
Caesaris hinc pubes, hinc ^b Graio remige classis

Tollitur

Crebra

* Corm

§ 330 d Quae

Comma

f Multa

Opposi

s Ord

§ 335 Celsior

h Ver

Inueh

Vt

Quod

§ 340 Immu

Remo

Audir

Atq; n

Vt pri

§ 345 n In p

o Aer

P Et i

Diuer

q Vi,

§ 350 Huc a

Sulca

Quo

f Sed

Et ter

§ 355 Cursu

At Ro

o Hyp

sis ordi

tus in d

vndas r

confisi

adoriri

bantur,

rit. imp

bellis &

Tollitur:

Tollitur: ^c impulsæ tonsis tremuere carinæ,
Crebraque sublimes conuellunt verbera puppes.

* Cornua Romanæ classis, validæq; trivemes,
330 ^d Quasque quater surgens extructi remigis ordo
Commonet, ^e & plures quæ mergunt æquore pinus,
^f Multiplices cinxere rates. * hoc robur aperto
Oppositum pelago. lunata fronte recedunt,
^g Ordine contentæ gemino creuisse liburnæ.

335 ^h Celsior at cunctis Bruti Prætoria puppis
ⁱ Verberibus senis agitur, molemq; profundo
Inuehit, & summis longè petit æquora remis.

Ut tantum medijs fuerat maris, ^k utraq; classis
Quod semel excussis posset transcurrere tonsis,

340 Innumera vasto miscentur in æthere voces:
Remorumque sonus ^l premitur clamore: nec vllæ
Audiri potuere tubæ. tum cærulea verrunt,
Atq; ^m in transtra cadunt, & remis pectora pulsant.

Ut primùm rostris crepuerunt obuia rostræ:
345 ⁿ In puppim rediere rates, emissæque tela
^o Aëra texerunt, vacuümque cadentia pontum.
^p Et iam diductis extendunt cornua proræ,
Diuersæq; rates laxata classe receptæ.

350 ^q Vi, quoties æstus Zephyris, Eurisq; repugnat,
Huc abeunt fluctus, illuc mare: sic ubi puppes
Sulcato varios duxerunt gurgite tractus,
Quod tulit illa ratis remis, hæc reppulit æquor.

^r Sed Graiis habiles, pugnâmq; lacessere pinus
Et tentare fugam, nec longo frangere gyro
355 ^s Cursum nec tardè flectenti cedere clauo.
At Romana ratis ^t stabilem præbere carinam

^o Hyperbolicè. ^p Et iam utraq; ex parte diuertuntur proræ, extenduntur cornua, classis ordines laxantur, ut naues hostiles suscipiant. ^q Remis hinc inde impelluntur maris fluctus in diuersas partes, non secus acque ubi venti, in contrarium quàm ab aflu maris aguntur, undas rapiunt. ut l. 2. v. 555. ^r Malsilienses & celeritate nauium & scientiis gubernatorum consilijs nostros eludebant, productâ longius acie circumuenire nostros, aut pluribus nauibus adoriri singulas, & Nostri minis exercitatis remigibus minusque peritis gubernatoribus utebantur, tum etiam gravitate & tarditate nauium, ut quæ subito ex humida materia factæ fuerint, impediebantur, &c. comment. 1. cin. bell. ^s Ut supra v. 513. stabilem aream nauilibus bellis stationum firmam, & pugnae stataræ pedestri penè similem.

^c Et in lento lullantur marmore tonsæ, in remi. Virg. 7. AEn.

* Romana classis promouebatur in formam semilunæ, diductis in cornua ut inque nauibus validioribus, reiectis in medium agros liburnis & ratibus leuioribus.

^d Et quadrimemes.

^e Et naues quæ pluribus remis aguntur, quinquememes.

^f Varij generis rates, biemes, vniemes.

^g Bimemes Liburnæ celerè. à Liburnijs pop. Dalmaticis, quibus in usu erant, dicebat.

^h Sex remigum ordiibus, hexetis.

ⁱ Seingentis magnitudinis nauem & longius in mare remos utrinque protendentem.

^k Quantum vno utrinque remorum i. seu possent comitti.

^l Non auditur præ clamore sese horrantium & concurrentium.

^m Remis insurgunt, deinde in transtra cadunt diductis ad pectora remis.

ⁿ Triemes.

^o Naues rostris ardentibus, congressus impetu repulsi, discolorati in puppim, rari a sternè.

^p rari a sternè.

^q rari a sternè.

^r rari a sternè.

^s rari a sternè.

^t rari a sternè.

e Prætoris, quæ sig-
nom præfert.

n Certissime aite &
natum agilitate,
quibus inferiores su-
mus? quin æge con-
ferto bello commi-
nis decernam? rem.
oppone itaque late-
ra nauis rostris Mas-
siliensium.

x Transuersas na-
ues.

y Ita emendauit Io.
Rutgersius L. 1. Var.
le. c. 11. ex percussis
& capta. Naues in
robustam & firmam
Bruti Prætoris a-
dæ, rostris infixis illi
adhæseret velut cap-
tæ.

z Alias Mass. naues
vncis & manibus fer-
reis, harpagonibus
& catenis iniectis re-
tinerunt.

a Peditatim con-
nexis, vel transuer-
sis.

b Corinthis nauis
stratum non ap-
paruit mare.

c Non vulnera infli-
ta eminus, vel, non
tela insignentia vul-
nera.

d Res agitur confer-
ta manu.

e. Neque per cadæ-
uera fluitantia con-
iungi possunt naues
vncis & harpagoni-
bus tractæ. *creuentis
Fluctibus, ac torâ
per densa cadæuera
prorâ.* Iouen. Sat. 10.

f Tela aberrantia
ab i s in nauibus in-
quos destinata fue-
rant, conficiunt alios
natantes in mari.

g Nisi irrito. h Quem vulneret. i Romana quædam nauis obfessa à duobus nauibus Mas-
siliensium, militibus validis ab utraque parte nauim defendentibus, cum propugnata esset, ita
vt neutro se inclinaret victoria. k Rom. miles conatus reuelleret & retinere orna-
mentum nauis Massil. l Vtiusque hastæ cuspis sibi obuia facta est in medio cor-
pore.

Certior, & terra similem bellantibus vsum.

Tunc in^t signifera residenti puppe magistro

Brutus ait, ⁿ paterisne acies errare profundo?

Artibus & certas pelagi? iam consere bellum:

Phocæicis medias rostris oppone carinas.

Paruit, ^x obliquas & præbuit hostibus ^x alnos.

Tunc quæcunque ratis tentauit robora Bruti,

Ictu victa suo, ^y percussæ capta cohesit.

Ast^z alias manicæq; ligant, teretesque catenæ,

Seque tenent ^a remis: ^b tecto stetit æquore bellum.

Iam non excussis torquentur tela lacertis,

^c Nec longinqua cadunt iaculato vulnera ferro:

Miscenturque manus. ^d nauali plurima bello

Ensis agit, stat quisq; sue de robore puppis

Pronus in aduersos ictus: multique perempti

In ratis cecidere suis. cruor altus in vndis

Spumat, & obdueto concresecunt sanguine fluctus,

^e Et quas immissi traxerunt vincula ferri,

Has prohibent iungi conferta cadæuera puppes.

Semianimes alij vastum subiere profundum,

Haueruntq; suo permistum sanguine pontum.

Hi luctantem animam lenta cum morte trahentes,

Fractarum subita ratiùm perire ruina.

^f Irrita tela suas peragunt in gurgite cædes:

Et quodcunque cadit ^g frustrato pondere ferrum,

Exceptum medijs inuenit ^h vulnus in vndis.

ⁱ Phocæicis Romana ratis vallata carinis,

Robore diducto dextrum, læuūque tuetur

Æquo Marte latus: cuius dum pugnat ab alta

Puppe ^k Tagus, Graiumq; audax aplustre retentat,

Terga simul pariter missis & pectora telis

Transigitur. ^l medio concurrunt pectore ferrum,

Et stetit
Donec
590 Diuisi
Dirigi
p Qua
Audiu
595 Craftin
Sempe
Hic
Pila se
Auerit
600 Dum
Excipi
Affin
Sta
Quos
605 (7 Dis
Agnor
Acte
Sempe
Quor
610 Ausi
Iniect
Ampon
Dirigi
Creuit
615 Tru
Rapi
Hæc
Iam
c vel e
erat Ac
les Cas
bile ill
vobone
cus, de
f Leus
la gesta

Et stetit incertus fluctet^m quo vulnere sanguis;

590 Donec utraq; simul largus cruor expulit hastas,

" Divisiq; animam, sparsiq; in vulnera letum.

Dirigit huc puppim miseri quoque dextra^o Telonis,

600 Qua nullam melius, pelago turbante, carinae
Audiuere manum: nec lux est notior ulli

595 Craftina, seu Phœbum videat, seu cornua lune,
Semper venturis componere carbasa ventis.

Hic^z Latia^z rostro compagem ruperat^z alni:

Pila sed in medium venere tremantia^b pectus,
Avertitq; ratem morientis dextra^f magistri.

600 Dum cupit in sociam Gyareus erumpere puppim,
Excipit immissum suspensa per ilia ferrum,

" Affixisq; rati, telo retinente, pependit.

Stant gemini fratres, secunda gloria matris,
Quos eadem varijs genuerunt^x viscera satis:

605 (7) Discrevit mors sua viros: unumque relictum
Agnorunt miseri, z sublato errore, parentes,

z Aeternis causam lacrymis: tenet ille dolorem
Semper, & amissum fratrem lugentibus offert.)

Quorum alter, b missis obliquo pectine remis

610 Ausus Romanae Graia de puppe carinae
Iniectare manum: sed eam grauis insuper ictus

Amputat: illa tamen nixu quo prenderat, haesit,
Diriguitq; tenens strictis immortalia nervis.

Crenit in aduersis virtus: plus nobilis ira

615 d Truncus habet: fortique instaurat praelia leua,
e Rapturisque suam procurrit in aequora dextram:

f Haec quoq; cum toto manus est abscissa lacerto.

g Iam clypeo, telisque carens, non conditur ima

e Vel ex hoc loco vide quam Cæsarianis iniquus sit poeta, qui Massiliensis id tribuit quod erat Acilij militis Cæsaris, idque hodie trium telium locupletiss. Sueton. Cæs. c. 68. *Acilius miles Cæsarem nauis ad Massiliam praelio, iniecit in puppem hostium dextram & abscissa, memorabile illud apud Græcos Cynagiri exemplum (Herodot. & Iustin. 2.) imitatus, transiit in nauem, vobone obtinens agens. Idem Plutarchus in Cæs. & Val. Max. l. 3. c. 2. d. Mutillatus ipse & mancus, dextrâ manu amputatâ. e. Inclinat, protectâ sinistrâ ad interceptandam dextram, f. Leua, cum magna parte brachij. g. Destitutus iam sinistrâ quæ clypeum, dextrâ quæ te- la gestaret.*

m Amicōne è pe-
dore, an pestico è
tergo.

n Ex utroque vul-
nere emisit.

o Massiliensis nauis
gubernatoris.

p Qua, non alteri
melius paruerunt
naues, mari turbato
& cunsum impedi-
ente.

q Neque alius quis-
quam melius explo-
rabat presentiebat-
que ventoræ dici
ventos tempesta-
temque ex aspe-
ctū
Solis aut Lunæ.

r Romanæ nauis,
s Telonis;

t Massiliensis qui-
dam, occupatorius
munus Telonis
causâ.

u Telo, quo vulne-
ratus est, affigebatur
nauis.

x Vterns,

y Imitatio Virgilia-
na, *Ducis Laride
Tymbæque similima
proles, Indifereta suis
gratisque parentibus
cruor. At nunc dura
dediti vobisq; sermone
Falls, &c. A. l. o. A. En.*

z Intense dolo altero.

a Qui cum fratre
casum representet.

memoriam vique il-
lius apud parentes
lugestes non sine
interire.

b Implicitis pedi-
nati remis duarum
nauium, Romanæ &
Massiliensis, supra
v. 564.

h *Emphaticè*. Nudi
corpore obiecto te-
gens iracundiam
tum.

i Excipit tela casura
in mortem inorant
ipse iam omni mor-
tibus certare manere de-
sultus, *Suavia me-
sephora* à multibus
qui stipendia aestu-
nt à militia extor-
tur vocanturque E-
meriti.

k iamque deficientem
per vulnera ani-
mam emissuram, vi-
res, quæ reliquæ erant
collegit intenditque
ut hostilem na-
vem insiliens pon-
dere suo obrueret,
quæ cadentibus
preffa ictibus quassa
& soluta tandem de-
fedit mersa.

l Invenita à Roma-
nis harpago naui
Mæsi corripuit Lyci-
dam quendam, quem
dum focij retinere
cantantur, disceptus
est avulsusque e diffu-
sus à superiore cor-
poris parte vitalium
capaci sanguis inter-
cidit in mare. ita in-
ferior pars ab imo
ventre ad talos sta-
tim desecit, superior
verò pars, in qua pul-
mo, hepatis, cor, cere-
brum, membra vita-
lia, diu lociata resis-
tit, lentiusque in-
terit.

m Sunt qui referunt
hæc versus à Lucao
recitatos, Neronis
iussu incisis sibi ve-
nis & profrenne san-
guine. Alij eos illum
protulisse autumant,
quos habes l. 9. v. 811. Tacitus Annal. 15. n Sanguinis, in quo vita
o Tam spaciòsa mortis portâ, vulnere tam amplo. p Vix abstulerunt, tradideruntque
morti. q Milites vnius navis pugna nimis intenti, omnes se conferunt alteram latus ab ho-
stibus oppugnantem defenduri, atque ita navem pondere inclinatam inverteant. r Invenit na-
vis milites conclusos demersit.

Puppe: sed expositus, h fraternaque pectore nudo
Arma tegens crebra confixus cuspide perstat:

i Telaque multorum leto casura suorum

Emerita iam morte tenet, k tum vulnere multo

Effugientem animam lassos collegit in artus:

Membraque contendit toto quicumque manebat

Sanguine, & hostilem, desectus robore membris,

Insiluit, solo nociturus pondere, puppim.

Strage virum cumulatâ ratis, multoque cruore

Plena, per obliquum crebros latus accipit ictus.

At postquam ruptis pelagus compagibus hausit,

Ad summos repleta foros, descendit in undas,

Vicinum inuoluens contorto vertice pontum.

Aequora discedunt mersa diducta carina,

Inq, locum puppis cecidit mare. Multaque ponto

Præbuit illa dies varij miracula fati.

i Ferrea dum puppi rapidos manus inserit uncis,

Affixit Lycidam, mersus foret ille profundo,

Sed prohibent socj, suspensaque crura retentant.

m Scinditur avulsus: nec, sicut vulnere, sanguis

Emicuit lentus: ruptis cadit undique venis,

Discursusque n anime diuersa in membra meantis

Interceptus aquis, nullius n vita peremti

Est o tanta dimissa via, pars ultima trunci

Tradidit in letum vacuos vitalibus artus.

At tumidus quæ pulmo iacet, quæ viscera feruent,

Hæserunt ibi fata diu: luctatque multum

Hac cum parte viri p vix omnia membra tulerunt.

q Dum nimium pugna vnius turba carinae

Incumbit promo lateri, vacuumque relinquit,

Quæ caret hoste, ratem: r congesto pondere puppis

Versa, caua texit pelagus, nautasque carina:

f Brach

Sed ch

Consp

Dixer

655 Disc

Nec p

Quo n

Eiect

r Post

660 Disc

Vuln

Nauf

Pupp

a Rob

665 Nuta

Impi

Brach

A ma

Sust

670 s iam

Inue

Alter

Auul

In pu

675 Corps

Mult

Visce

Oppr

Sang

680 N

m Qu

Affix

sub ped

quoad

emissur

pice, bi

cus dicit

*Brachia nec licuit vasto iactare profundo,
Sed clauso pericere mari. Tunc unica divi
Conspicua est leti facies, cum forte natantem
Diverse rostris iuuenem fixere carinae.*

655 *Discessit medium tam vastos pectus ad ictus:
Nec prohibere valent obrutis ossibus artus,
Quo minus^a era sonent. eliso ventre,^x per ora
Eiecat saniem permistus viscere sanguis.*

*Postquam inbibent remis puppes, ac rostra recedunt,
660 Dissectum in pelagus persosso pectore corpus
Vulneribus transmisit aquas. ^z pars maxima turbae
Naufragia, iactatis morti oblectata lacertis,
Puppis ad auxilium sociæ concurrat: at illi
^z Robora cum velitis prensarent alius vlnis,*

665 *Natarêque ratis populo peritura recepto:
Impia turba^b super medios ferit ense^c lacertos:
Brachia linquentes^d Graia^e pendentia puppe,
A manibus cecidere suis: non amplius vnde
Sustinuere^f graues in summo gurgite truncos.*

670 *Iamque omni suis nudato milite telis,
Inuenit arma furor: remum contorsit in hostem
Alter: at hi tortum validis^h aplustre lacertis,
Anulsasque rotant excusso remigeⁱ sedes.
In pugnam fregere rates, ^k sidentia pessum*

675 *Corpora cæsa tenent, spoliantq; cadauera ferro.
Multi inopes teli, iaculum letale reuulsum
Visceribus traxere suis, & ^l vulnera læua
Oppressere manu, validos dum præbeat ictus
Sanguis & hostilem cum torserit, exeat, hastam.*

680 *Nulla tamen plures hoc edidit æquore clades,
^m Quam pelago diuersa lues. namⁿ pinguibus ignis
Affixus tedis, & tecto sulfure viuax*

sub pedibus iacentia, sic l. 5. v. 516. I Ve sanguinem fissent, viresque sibi suppetent, quoad hastam illam suis visceribus extractam in hostem infissent: tum libenti animo spiritum emisissent. m Quam ignis, qui aquæ contrarius, n Phalaricæ sagittæ è teuis oleo incendiario, pice, bitumine, nitro, solohare & rehua inuolutæ è balistis in naves emittantur, qui ignis Graecus dicitur est. *Waldster.*

f Natare non licuit.

f Miserrima apparuit vna leti facies, cum interceptetur à duobus cauib; concurrentibus iuuenis quidam natans, rostris nauium in medio iuuenis pectore collisus.

u Aerata rostra.

x Sanguis intestinis mistus ei: citur ore, velut sanies.

y Recedentibus rostris deiecto corpore, per vulnus peruium transmissæ sunt aquæ.

z Naves cuiusdam Mafiliensis fractæ milites ac nauæ conati vitæ suæ consulere sociam nauem nauando petunt præf antequam licet interdici ab ijs qui in uauu erant, subuersionem timentibus, si illi admitterentur.

a Naves sciorum.

b Desper, in nauu.

c Nauim prensantium.

d Mafiliensis.

e Amputata sc.

f Non nantes, brachijs iam destitutis.

g Iamque deficientibus utinque telis, furor arma mini.

strat, & quod cuique reuertens Romanis, telum ira facit Virg. AEn. l. 7.

h Nantis ornamentum.

i Transtra.

k Subsidentia vel

o Quæ naues vngēbantur ad iuocitatis committendas.
 p Concepere ignem, igne correptæ sunt.
 q Non extinguere valet ignes aquæ.
 r Et ipsa fragmenta tabulæque lacera-rum ratam sparsæ corripunt ignem.
 s Et cum innumera circumstant mortis generâ, illud tamen solum time-bant quod instaret, incendium puta, nau-fragium, &c. nec ul-tra Cæca timeant ali-unde facta, Horat. ode 13. l. 2.
 t Qui nauibus fra-gis natant, colligunt tela fluitantia, mini-strantque focis qui sunt in ratibus, quin & debili & incerto propier fluctus istu petunt hostes, eos-que, si deficient tela, mari submergunt, etiam cum suo peri-culo.
 u Mafiliensis supra v. 140. vrinator egre-giat.
 x Spiritum reti-neret.
 y E fundo aliquid se petere, & ancho-ram sub aquis sol-ueret, si sine rehgi non posset.
 z Fonditus demer-ferat, ipse emeriturus, uti assuetat.
 a Non occupatos nauibus.
 b Ratibus illisus, eprellus est.
 c Alij remos impe-dierunt, fugientes hostes moratur.
 d Ne morerentur in-ulti. e Multi vt socias tutarentur naues, interposuerunt corpora sua vulnerata hostium rostris obiecta. f Militem Rom. g Miles Mafil. h Vide l. 1. v. 129.
 i Fila plumbeâ. k Sedes has intellige sinus oculorum. l Neruos. m Ictum lethalem esse putat.

Spargitur: at faciles præbere alimenta carine
Nunc ° pice, nunc liquida^p rapuere incendia ° cæra.
q Nec flammæ superant vnda: ° sparsisq; per equorū
Iam ratibus, fragmenta ferus sibi vendicat ignis.
Hic recipit fluctus, extinguat vt equore flammæ:
Hi, ne mergantur, tabulis ardentibus herent.
l Mille modos inter leti, mors vna timori est,
Qua cœpere mori. Nec cessat naufraga virtus.
° Tela legunt deiecta mari, ratibusq; ministrant:
Incertaq; manus ictu languente per vndas
Exercent, nunc, rara datur si copia ferri,
Vtuntur pelago, scæuus complectitur hostem
Hostis, & implicitis gaudent subsidere membris,
Mergentesq; mori. Pugna fuit vnus in illa
Eximius ° Phocæus ° animam seruare sub vndis,
° Scrutariq; fratrum si quid mersisset arenis,
Et nimis affixos vnci conuelleret morsus,
Adductum quoties non senserat ancora funem.
Hic vbi compressum ° penitus deduxerat hostem,
Victor & incolumis summas remeabat in vndas.
Sed se per ° vacuos credit dum surgere fluctus,
b Puppibus occurrit, tandemq; sub equore mansit.
c Hi super hostiles iccerunt brachia remos,
Et ratium tenuere fugam. ° Non perdere letum
Maxima cura fuit. ° multus sua vulnera puppi
Affixit moriens, & rostris abstulit ictus.
Stantem sublimi ° Tyrrhenum culmine præcæ
g Lygdamus excussa ° Balearis tortor habene
i Glande petens, solido fregit cana tempora plumbo.
k Sedibus expulsi, postquam cruor omnia rupit
l Vincula, procumbunt oculi: stat lumine raptō
Attonitus, ° mortisq; illas putat esse tenebras.
At postquam membris sensit consistare vigorem,

Vos,
 Me q
 ° Ege
 Bello
 720 Ho
 Viue
 ° Cœ
 Exci
 ° Qu
 725 ° Ad
 S
 Infel
 Temp
 Vict
 730 ° Ex
 Sæp
 Peru
 Non
 ° Dif
 735 ° No
 Et n
 ° Ille
 Vise
 Prof
 740 Inui
 ° Vt
 Cœpi
 A s
 Conf
 745 Arge
 i Nor
 Sem
 AEn.
 tes.
 i Ex
 eent.

Vos, ait, ô socj, ⁿ sicut tormenta soletis,
Me quoque mittendis rectum composito telis.

° Egere quod superest animæ Tyrrhene per omnes
Bellorum casus, ^p ingentem militis usum

720 Hoc habet ex magna defunctum parte cadaver:
Viuentis feriére loco, sic fatus in hostem

° Cæca tela manu, sed non tamen irrita mittit.
Excipit hæc iuuenis generosi sanguinis ^r Argus,

° Quæ iam non medius descendit in ilia venter,

725 ° Adiuuq; suo procumbens pondere ferrum.

Stabat ⁿ diuersa victæ iam parte carinæ

Infelix Argi genitor, (non ille iuuentæ

Tempore ^x Phocæicis ulli cessurus in armis:

Victimæ ausu robur cecidit, fessusque senecta

730 ° Exemplum, non miles erat) qui ^r funere viso,

Sæpe cadens longæ senior per transra carinæ

Peruenit ad puppim, spirantisque inuenit ^r artus.

Non lacrymæ cecidère genis, non pectora tundit,

^a Dissentis toto vigit sed corpore palmis.

735 ° Nox subit, atque oculos vastæ obduxere tenebræ,

Et miserum cernens agnoscere desinit Argum.

° Ille caput ^d labens, & iam languentia colla

Viso patre leuat: vox fauces nulla ^e solutas

Prosequitur: ^f tacito tantum petit oscula vultu.

740 Inuitatque patris claudenda ad lumina dextram,

° Vt torpore senex caruit, viresque cruentus

Cæpit habere dolor, ^h Non perdam tempora dixit,

A suis permissa Deis, iugulumque senilem

Confodiam. veniam misero concede parenti,

745 Arge, quod amplexus, extrema quod oscula fugi.

ⁱ Nondum destituit calidus tua vulnera sanguis,

Semianimisque iaces, & adhuc potes esse superstes.

n Collocate me, vt

balistas soletis, re-

ctum ad proicienda

tela in hostes.

o Se hortatur.

p Inter mortuosque

habet quod seruiat

loco viuentis.

q Sui ipsius cecidi.

r Masiensis.

f Supra vimblicum.

e Et ipse in telum

procumbens addidit

telo vim.

u In prora, nam fir-

lius in puppi. mox

v. 717.

x Masiensibus.

supra v. 340.

y Excitator virtutis

alienæ, licet viribus

per annos exhaustus

ipse non pugnaret.

z Filij.

a Extentis manibus

pedibusque extre-

mis partibus calore

destitutus & iugen-

tibus.

b Mortis caligo cen-

toni deliquium ob-

repti patris exanimato

e filij, cade.

c Argus.

d Inclinatum.

e In morte resolu-

ta.

f Vultu gestuque pe-

tit extrema illa mu-

meta, osculi spirituum

suspensum excipien-

tis, & dextræ oculos

comprimentis. Ne-

cessitate enim

AEn. g Vbi exanimi torpore electo respirant senex, ad se redijt, recepitque i dolor v-

res. h Non sinit miseræ vitæ usurâ mihi à dijs haud æquis concessâ, sed conf. 89 d.

i Expecta, habebis me supremâ itineris comitem, nolo tibi superesse, anteq. 89 d.

estit.

Et Praecipere filij
mortem scilicet
duplici voluit mor-
tis anchora nri, gla-
dium capulo tenus
in viscera adegerat,
inde se in mare pre-
cipitavit.

A Masiliensium, L.
Domitij & L. Nas-
dieni, vide adnotata
ad y. 29. & 916, si-
pra, sed vide an di-
cat, inclinare fata
ducum Rom. & Mas-
si. Bruti iam victo-
ris, Domitij vidit,
in Masiliensit. si-
pra v. 740. Ex Mas-
siliensiu classe quin-
que sunt depressi,
quatuor capti. com-
ment. civ. bel. 2.
n Capti.

o Romanos.

p Litori appellata cadavera lacera iam atque exesa non agnoscebantur. vxores itaque ca-
davera Romanorum pro suis amplexa sunt. Patres contendebant de cadaveribus quae suorum
filiorum esse volebant ut ea cremarent. q Primus e Caesarianis ducibus navalis pugnae glo-
riam addit terrestribus Caesaris victorijs.

M. ANNÆI LVCANI
LIBER QVARTVS.

a In Hispania, Hef-
peria in viciniam bel-
lum gerit Caesar.

b Duces enim Pom-
peiani omnium re-
rum inopia pressi
se Cesari dedide-
runt, infra v. 714.

c Mulum adimenti & momenti allaturum Cesari melius persequuntur
suo quam & caput belli. postquam desisset ipse timere, Pompeius sperare auxilium a legatis
suis regionibusque in Hispania. d Potestate aequali, fide & amore mutuo, curâ pari, & al-
terum imperij vice in tutandis castris. Aduentu enim Vibullij Rufi a Pompeio missi, Afa-
nius Petreius, Varro, legati Pompeij officia inter se partiantur, ut Varro cum duabus legioni-
bus anteriorem Hispaniam teneat: Petreius cum 2 legionibus & auxilijs Lusitaniæ, Celtibe-
riæ, Cantabriz, &c. ad Afranium proficiscatur, qui ipse Hispania cicerionis partem maxime
3 legionibus obtineat. confluantque bellum ad Iberdam propter loci oportunitatem ge-
neret.

At procul a extremis terrarum Cesari in oris
Martem seuus agit non multa cede nocentē,
Maxima sed fati ducibus momenta daturum.
d Iure pari rector castris Afranius illis,

Ac Pe
Imper
Perur
c Hi
Ved
10 Gallo
f
Pingu
Surg
Hes
15 Saxe
Hybe
Sign
Castr
1 Exp
20 Vix
" Cin
Ocea
Qui
P
25 Spee
Exp
Con
Don
In
30 Dur
Et p
rcan
v. inf
minat
berur
tz, ni
lis.
nium
bus 4
& sec
ne pr
uil.
mas r
cit, &

Ac Petreius erat: concordia duxit in aquas
Imperium commune vices, tutelaque valli -
Peruigil alterna paret custodia signo.

His præter Latias acies erat impiger Astur,
Vestonésque leues, profugique à gente vetusta
Gallorum Celtae miscentes nomen Iberis.

Colle tumet modico, lenique excreuit in altum
Pingue solum tumulo: super hunc fundata vetusta
Surgit Herda manu: placidis prælabitur undis
Hesperios inter Sicoris non ultimus amnes,

Saxeus ingenti quem pons amplectitur arcu,
Hybernas passurus aquas.^h at proxima rupes
Signa tenet Magni: nec Casar colle minore
Castra leuat: ^k medius dirimit tentoria gurges.

^l Explicat hinc tellus campos effusa patentes,
Vix oculo prædente modum, camposque ^m coercet

ⁿ Cinga rapax, vetitus stuctus, & litora cursu
Oceani pepulisse suo: nam ^o gurgite misto,
Qui præstat terris, aufert tibi nomen Iberus.

Prima dies belli cessauit Marte cruento,
Spectandasque ducum vires, numerosaque signa
Exposuit: piguit ^q sceleris: pudor arma furcentum
Continuit: patriæq; & ruptis legibus unum
Donauere diem. ^r pronotum Casar Olympo

In noctem subita circundedit agmina fossa,
Dum prime præstant acies, hostemque sefellit,
Et propè confertis obduxit castra manipulis.

reanus, nisi intelligatur aliquam Afraniorum partem ultra flumen fuisse. vide notam ad 147. v. infra. l Hinc se per planum extendit campis ultra quam oculis possit prospicere. m Terminat. n Fl. ab orientali castrorum parte, vti Sicoris ab occidenta, o Sub Herda inuisit Iberum, qui s. admittit nomen Cingæ, nomen dat Iberia. p Primo die post castra collata, nihil gelum est, copias tantum vtrinque exonerat atque ostentauerunt. q Belli ciuilit. r Vespero Olympum claudente i Sole occidente. i Casar vbi cognouit per Afranium stare, quo minus prælio dimicaretur; ab infimis radicibus montis, inter illis passibus 400 castra facere constituit, à fronte contra hostem pedum 15 fossam fieri iussit. primæ & secunda acies in armis permanebat. post hos opus in occulto acies tertia faciebat. sic omne prius est perfectum, quam ab Afranio intelligeretur castra muniri. Comment. 2. ciuilit. bell. t Afranius Petreiusque operis impediendi causâ, copias suas ad infimas montis radices producant, & prælio læssunt. neque ideo Casar opus intermitte, &c.

e Præter Rom legiones quinque, erant in Petreij & Afranij castris, Asturum, Vestonum, Celtiberorum (qui ex Celtis, Gallia sua relicta, & Pyrenos saltus transgreisus ad Iberum fl. conleterant oriundi erant) & aliarum Hispaniarum vtriusque gentium cohortes 80, equitum 5000. f In colle leniter ascendenti sita est Herda, in solo fertili, XX.M passus ab Ibero, citra Sicorim fl.

g Pons iste erat ab occidua parte Herda, & in potestate Afraniorum.

h In colle Herda vicino Pompeiani castra habebant, i lo alio sub castris Afranij Casar attolli castra.

k Sicoris (inquit Sulpitius) interfluit vtraque castra. verum cum Herda, & vtraque castra fuisse citra Sicorim videatur ex iis quæ acta vtrinque fuerint: locum hunc vix explicabilem faceret Glæ

n In planitie inter
opp. Ilerdam & A-
franj castra tumu-
lus erat, quem si oc-
cupasset Caesar, omni
comitatu ab oppi-
do & ponte se inter-
clusurum hostes spe-
rabat. eductis itaque
legionibus, aciem
instruit, vnius legio-
nis antesignanos pre-
currere atque occu-
pare eam tumulum
subter, qua re cog-
nita, cohortes Afranj
quædam breuiore
 itinere eundem oc-
cupant, repellantque
Caesarianos, hic au-
tem & sub ipso op-
pido horis quinque
pugnatum est.
x Afranian.
y Cesarian.
z Arnis.

a Supino pectore
ardentem collem as-
cendentes milites
Cæs. & retro casuri
nisi sequentium à
tergo clypeis susten-
tati fuissent.

b Non directo in
hostem telo, non ha-
bito hostis respectu.

c Virgulta a vulturibus
& vepres, viam
sibi aperiunt.

d Submissis à Cæ-
sare equitatibus, latera
persequens, commo-
diorem ac tutiorem suis receptum dat.

84
LVCANI
" Luce noua collem subito conscendere cursu,
Qui medius tutam castris dirimebat Ilerdam,
Imperat. huc^x hostem pariter terrorque, pudor^{que}
Impulit: & raptò tumulum prior agmine cepit.
y His virtus, ferrumque locum promittit: ^x at illu
Ipse locus. y miles rupes^z oneratus in altis
Nititur: ^a aduersòque acies in monte supina
Hæret, & in tergum casura, umbone sequentis
Erigitur, nulli telum vibrare vacabat,
Dum labat, & fixo firmat vestigia pilo,
Dum scopulos, stirpesque tenent, atque^b hoste relicto
c Cædunt ense viam. vidit lapsura ruinã
Agmina dux, ^d equitè^mque iubet succedere bello,
Munitumque lauis læuo præducere gyro.
Sic pedes ex facili, nullòque urgente receptus,
Irritus, & ^e victor subducto Marte pependit.
Hactenus armorum discrimina, cetera bello
Fata dedit ^g varijs incertis motibus æer.
h Pigro bruma gelu, siccisque Aquilonibus hærens,
Aethere confrecto pluuias in nube tenebat.
i Vrebant montana niues, campòsque incentes
k Non duraturæ conspecto sole pruinae:
l Atque omnis propior mergenti sidera cælo
Aruerat tellus hyberno dura sereno.
m Sed postquam vernus calidum Titana recepit
e Re infestã. l Disempto prælio, utriusque se se-
pioris discessisse existimauerunt. g Biduo quo hæc gesta sunt, tanta tempestas coorta est,
vt nunquam illis locis maiores aquas fuisse constaret, &c. Comment. 2. h P. per Aquilo-
nem continuum gelida & sicca præcesserat hyems, neque nubibus grauidis dissolui licetum
congelato æere. i Ita Virgilius; penetrabile frigus adurat, frustis æris, membra torrida gelu,
dixit Liu. l. 2. i. & Tacit. l. 1. 7. Ambusti multorum æris, uti frigiditas, quod prius dixerat Xenophot.
h̄i δὲ γὰρ πολλὰ ψυχρὸς ἄπὸς, ὡς τὸ ὕδωρ, &c. κ̄ τὸ ἑλλήνων πολλὰ κ̄
ῥίνας ἀπεκαίοντο κ̄ ὡς τε. Neque tamẽ Aristoteli assentior, qui 4. Meteor. fieri hoc vult
διὰ τὸ σωμαζήν ἢ ἀντιπερὶστέον τὸ θερμὸν. Sed propter calorem ianatum re-
sistunt in herbis plantisque, humoremque vluidum à frigore depulsum, ita vt tanquam, ig-
nis calore adultæ inarescant. ψυχρὸς ἀέρας βροχίας πνεύσας. & πνοή, κατεπαζήτων
ἄρη, κ̄ ἕρημον ἄκαυτὸν, κ̄ δότοσβέσθ̄ γλόβω εἰς πῦρ, tanquam ignis. Ecclesiastic.
c. 43. k Primo sole soluendæ. l Atque omnis tellus Hesperix, Occidenti, quo mergi vi-
dentur stellæ, subiecta aruerat: confrecta hyberno gelu & frigore, m Postquam vero Sol
ingressus est signum Arietis quo vinctus Phryxus pontum transsectasse fingitur, delapsa forore
Helle, quæ ponto nomen reliquit.

Sidera
Atque
Temp
Cyni
Exci
Ille
Torso
Et qu
65 Exha
Sol po
Impi
Incen
Nec r
70 Sed
Et N
Hic
Card
Inun
75 Vix
Iame
Spiss
Qua
i Him
80 Arcu
Ocea
Pert
* Ian
bet Sol
e Aqu
prono
tem, y
hes ha
cipit c
tm et
& rori
n: e ar
ditore
ete bon
1. de bu
ent, per

Sidera

Sidera^a respiciens delapsa portior Helles,
 Atque iterum^b æquatis ad iusta pondera Libræ
 Temporibus^c vicere dies: ^a tunc, sole relicto,
 Cynthia quo præmium cornu dubitanda refulsit,
 Excluserat^d Boream, ^e flammâsque accepit ab Euro.
^f Ille suo nubes quasæcunq; inuenit in axe,
 Torfit in occiduum^g Nabateis flatibus orbem.
 Et quas sentit Arabs, & quas^h Gænetica tellus
 Exhalat nebulas, quicquid concrefcereⁱ primus
 Sol patitur, quicquid^j cœli fuscator Eoi
 Impulerat Cornus, ^k quicquid defenderat Indos:
 Incendere diem nubes^l oricntæ remotæ,
 Nec medio potuere^m graues incumbere mundo,
 Sed nimbos rapuere fugaⁿ. ^o vacat imbribus Arctos.
 Et Notus, in solam Calpen fluit humidus ær.
^p Hic ubi iam Zephyri fines, & summus Olympi
 Cardo tenet Tethyn, vetitæ transcurrere densos
 Inuoluere globos, ^q congeſtumque æris atri
 Vix recipit spatium, quod separat æthere terram.
 Iamque s polo presse largos densantur in imbres;
 Spiffatæq; fluunt. ^r nec seruant sumina flammæ,
 Quanus crebra micent: exstinguit fulgura nimbus.
^s Hinc imperfecto completitur æra gyro
 Arcus, vix vlla variatus luce colorem,
 Oceanumque bibit, raptosque ad nubila fluctus
 Pertulit, & cœlo defusum reddidit æquor.
 * Iamque Pyrenææ, quas nunquam soluere Titan

bes Solis æſtum Indis atterat, ardoremque temperaverat. ^b Eui impetu ætæ ex oriente.
 e Aquæ plenz. ^d Nec non ab Arcto & Notæ congeruntur nubes in Hispaniam, ubi Calpe
 promontorium Bæticæ, vna è columnis Herculi. ^e Gibraltæ. ^e Hic, ad extremum Occiden-
 tem, vnde Zephyrus flare, & cœlum pronum mari contungi vulgo creditur, conglobatæ nu-
 bes hærebant, vterius progredi inhibitz. ^f Et spacium, quo distat terra ab æthere, vix re-
 cipit congeriem nubium. ^g Nubes coactæ in ære dissoluntur in pluuiam. ^h Extinguan-
 tur enim à nubibus. ⁱ Non vt aliâs in arcum incuruata è fulgore Solis in nubem concussa
 & torrida ex aduerso sitam relicta, sed propter densitatem nubium nec coloribus distinc-
 ta nec arcu completa. ^j Concipit Iru aquas, alimentumque nubibus cœferi. ^k atollit aquas maris resun-
 ditque in terras. ^l Libi ingens Arcus, Virg. 1. Georg. Ecce autem bibit arcus, pluit credo her-
 cule hodie. ^m Plauti Curculio. * E Pyrenæis montibus liquefactæ defluunt niues. Ita Comment.
 1. de bel. ciu. tom autem ex omnibus montibus nix profluit, ac summas ripas fluminis superat,
 pontæque ambor, quos C. Fabius fecerat, vno die interrupit, &c.

n Effugiatur æthero
 capite respiciens A-
 rics.

o AEquatâ iam no-
 eti die, AEquinoctio
 verno; perinde ac
 Autumnali, vbi sol
 Libram ingreditur.
 p Dies longioris
 fuere noctibus.

q Tunc Lunæ à coi-
 tu nouæ, recedentis
 à Sole, comæ non-
 dum apparebant. Si
 migron obſcuro con-
 prenderit æra cornu,
 Maximus agricolæ
 perlagique parabitur
 mater, Virg. 1. Geor.
 r ai d'pnyſtæny,

ferentatis iam per
 totam hyemem au-
 torem, pluuiæque
 abactem.

s Calorem ac rubo-
 rem, Venti pluuiæq;
 præſagia. Vento sem-
 per rubet aurea Pho-
 beæ, 1. Georg.

t Eurus nubes om-
 nes ex Eois partibus
 impulit in Occidnas,
 u Eois. Nabatei au-
 tem incolz sunt A-
 rabiz Felicis.

x India, quam Gan-
 ges perlabitur.
 y Oriens, nobis ma-
 tutinus.

z Eoam cœlum ob-
 ſcurans inducitis nu-
 bibus Corus.

a Quæcunq; nu-
 bes Solis æſtum Indis atterat, ardoremque temperaverat. ^b Eui impetu ætæ ex oriente.
 e Aquæ plenz. ^d Nec non ab Arcto & Notæ congeruntur nubes in Hispaniam, ubi Calpe
 promontorium Bæticæ, vna è columnis Herculi. ^e Gibraltæ. ^e Hic, ad extremum Occiden-
 tem, vnde Zephyrus flare, & cœlum pronum mari contungi vulgo creditur, conglobatæ nu-
 bes hærebant, vterius progredi inhibitz. ^f Et spacium, quo distat terra ab æthere, vix re-
 cipit congeriem nubium. ^g Nubes coactæ in ære dissoluntur in pluuiam. ^h Extinguan-
 tur enim à nubibus. ⁱ Non vt aliâs in arcum incuruata è fulgore Solis in nubem concussa
 & torrida ex aduerso sitam relicta, sed propter densitatem nubium nec coloribus distinc-
 ta nec arcu completa. ^j Concipit Iru aquas, alimentumque nubibus cœferi. ^k atollit aquas maris resun-
 ditque in terras. ^l Libi ingens Arcus, Virg. 1. Georg. Ecce autem bibit arcus, pluit credo her-
 cule hodie. ^m Plauti Curculio. * E Pyrenæis montibus liquefactæ defluunt niues. Ita Comment.
 1. de bel. ciu. tom autem ex omnibus montibus nix profluit, ac summas ripas fluminis superat,
 pontæque ambor, quos C. Fabius fecerat, vno die interrupit, &c.

|| Fluvios exundan-
 tes non capit sinus
 alveos, & spatiosa ru-
 unt per apertos flu-
 mina campos.
 k Quasi naufragi
 in fomina aqua totis
 campis Caesaris ca-
 stris & milites sui-
 tarunt.
 l Cinga & Sicoris
 inter quæ castra
 Cæs. posita sunt, spa-
 tio millium 30.
 transiri nequium po-
 terat, neque frumen-
 tum supportare ci-
 vitates quæ ad a mi-
 citiam Cæsaris ac-
 cesserant, neque pa-
 bulatum progressi
 aut progressu lon-
 gius redire in castra
 poterant, &c. Com-
 ment.
 m Aquæ tectos.
 n Restagnatio maz-
 zæ difficultates Cæ-
 saris exercitui actu-
 lic & quasi obsidio-
 ne presit. iamque
 commensus inopiâ
 ad denarios 50 in
 singulos modios an-
 nona pervenerat,
 militum vires dimi-
 nuæ, atque in com-
 moda indices auge-
 bantur.
 o Peculio, stipendio,
 patrimonio.
 p Frumenti modi-
 cum, vel panis fru-
 stum paruum.
 q Exclamatio in fa-
 mis capones & in-
 stitutes, qui panem
 suum ipsi famelicis precio vendunt. De auro cuiusmodi qui in obsidione Prænestinâ murem
 captum ducentis potius denariis vendere quam ipse leniendæ famis gratiâ edere voluit, ade-
 oque perijt, vide Lin. 23. l. Front. l. c. 5. Plin 8. c. 57. r Fluctibus & impetu ipsa inundatio ve-
 hementior æstu maris. s Neque propter tenebras densas apparuit Sol ortus, aut discerne-
 batur dies à nocte. t Quales tenebræ, hyemesque perpetuæ virgent plagas extremas vtrique
 polo subiectas, siderum aspectus expenes, frigore steriles. u Sed suo frigore temperant æ-
 stus zone medix, ut interiectæ sint habitabiles. x Apostrophe ad Iovem & Neptunum,
 cum voto ut bellum civile diluio mergant. y Cui in diuisione regni Saturni cecidit im-
 perium pelagi sorte secunda. z Iupiter, a Neptune.

- ^b Non habeant amnes decliuem ad litora cursum,
 115 Sed pelagireferantur aquis: ^c concussa que tellus
 Laxet iter fluiuijs. ^d hos campos Rhenus inundet,
 Hos Rhodanus: vastos obliquent flumina fontes.
 Rhipheas huc solue niues, huc stagna, lacusque,
 Et pigras, ubicumque iacent, effunde paludes:
 120 Et miseris bellis civilibus eripe terras.
^e Sed paruo Fortuna viri contenta pauore,
 Plena redit, solitòque magis fauere secundi,
 Et ^f veniam meruere Dei, iam clavior aer,
 Et ^g par Phœbus aquis densas in vellera nubes
 125 Sparserat, & ^h noctes ventura luce rubebant:
 Seruatòque loco rerum, ⁱ discessit ab astris
 Humor, & ima petit, quicquid pendeat aquarum.
 Tollere silua comas, stagnis emergere colles
 Incipiunt, visòque die diuescere valles
 130 ^k Vix, habuit ripas Sicoris, camposque reliquit,
 • ^l Primum cana salix madefacto vimine paruum
 Textitur in puppim, cæcòque inducitur iuuenco
 Vectoris patiens tumidum superenatat amnem.
^m Sic Venetus stagnante Pado, susòque Britannus
 135 Navigat Oceano: sic cum tenet omnia Nilus,
 Conseritur bibula Memphis cymba papyro.
 • ⁿ His ratibus traiecta manus festinat utriq;
 Succisum curuare nemus: fluxuque ferocis
 Incrementa timens, non primis robora ripis
 140 Imposuit: medios pontem distendit in agros.

v. 103. ⁱ Decidit, quicquid plouiarum in nubibus suspensum erat. ^k Alneo iam suo Sicorim capiente: cessante inundatione. ^l Imperat militibus Cæsar, ut naves faciant cuius generis cum superioribus annis vsus Britannix docuerat, carinæ ac sistrumina ex leui materis fhebant: reliquum corpus narium viminibus contextum corijs intergebatur. Comment. 1. *Adæm* (inquit Plin. l. 4. c. 16.) *Britanni visibilibus nauigijs corio circumfusis nauigant.* ^m Chrio bubulo. *Syned.* ⁿ Cuiusmodi nauigijs vtuntur Veneti se effundente Pado, Britanni in Oceano ventis placido, Aegyptij inundante Nilo. papyrus autem frutex est palustris, vnde Aegyptij nauigia contextunt, vt ex libro eius vela, tegetes, fumes, vestes &c. ^o Nauiculas has carris iunctis deiecit noctu Cæsar M. passuum à castris 22, quibus traiecit milites, vltiore ripâ occupatâ atque munitâ, succidit materiam ponti faciendo, quem biduo perficit. ita rei trumentariæ & pabulationi assætiam consulit.

^b Non deserant fluiuij aquas suas in mare: sed repellantur.

^c Neptuni tridente, terza motu quassata tellus iter amibus aperiat.

^d Hæc, in Hispaniam fluiuis diuertant ex Germania & Gallia Rhenus atque Rhodanus, huc conflant niues è montibus Rhipheis, huc stagna lacus, paludes.

^e Sed desitutum ad modicum temporis. Cæsarem & Iulium cælam calamitate terrium amplia mox & indulgentior insequuta est Fortuna.

^f Præteritam noxam insequenti successu abundè compensantes.

^g Dispergendis nubibus atque in raritatem & candorem vellerum attentandis valens.

*ἵστα νεφέλη
 ἔσται, οἷα μέλα
 λίστη πρόκοισιν
 ἰσκότα.*

^h Sub occasum Solis, tubor erat insequentis diei serenitatis præsagium. vlt. die illudescere primulam tufescebat cœlum, non tenebris effusum, vt modo

p Cesar, ne semper
 magno circuitu per
 postem equitatus
 esset mittendus, na-
 stus idoneum lo-
 cum, fossas pedum
 30. in latitudinem
 conplures facere in-
 stituit, quibus partem
 aliquam Sicoris a-
 neteret, vadumque
 in eo fl. efficeret.
 Comment. 1. Has
 prioris inundationis
 penas dedisse Sico-
 rim dicit poeta.
 q Afranius & Pe-
 treius intercluso fi-
 bi à Cesaris equi-
 tatu suo nento pabu-
 loque, defensione i-
 tem ciuitatum & Ce-
 saris a nictiam se-
 cutarum, permoti, in
 Celtiberiam bellam
 transire statuerunt,
 que in amicitia per-
 manserat: Pompeii,
 magni eius in Ser-
 toriano bello affecta
 beneficij, & quod
 Cesaris nomen in
 barbaris erat obice-
 rius.

r Regionis in qua
 erant, ad Cesium in-
 clinantis.
 s Celtiberos.
 t In vltiorem His-
 paniam.
 u De tertia vigilia

Afranius atque Petreius castra mouerant, omnibus copijs Sicorim transierant, ad Iberum re-
 cto maturantes itinere. Quod ubi Cesar per exploratores cognouerat, duas Afranianorum
 legiones Sicorim traduxit, castra ad Ochogetam oppidum ad Iberum posuisti munita, ibi
 naves conquisitas è quibus iuncti ponte factio exercitum traiecerunt: ille equites flumini
 multo opere vix auctum tentare & transire iussit, magno instrumentorum numero in flumine su-
 pra atque infra constituto & pedites transire auctos traiecit. x Pons enim magnus circui-
 tum habebat. y Tranare. z Et persequendi hostis studio se alto & rapido flumini com-
 mittent milites Cxf, quod vel ipsi fugientes è bello vix tentassent. a Vdi gelidique à tra-
 iectione corpora resiliunt cursuque defaciunt ad meridlem vsque, ne defessi pralio obijci-
 antur. b Equitatus Cesaris nouissimum hostium agmen consequutus, premere eos, morari,
 atque iter impedire coepit. c A millibus passuum quinque campetris itineris, explorato-
 res, retolere, montes, difficilia atque angusta loca excipere, laborabat itaque Cesar ne Astra-
 niani his angustijs occupatis & suis prohibitis, exercitu Iberum traiecto, è manibus dimissi
 bellum transferent in Celtiberos & remotas gentes, d Afranianis, e Angustijs, Fuscis,
 f Nolite pati hostem, bellum, certam victoriam vobis eripi per fugam, g Ne pereant ig-
 naua & fugientes acceptis in tergo vulneribus, conuertite, excipiantque aduerso pectore
 tela.

Ac ne quid Sicoris repetitis audeat vndis,
 Spargitur in sulcos, & scisso gurgite riuus
 Dat penas maioris aqua. Postquam omnia satis
 Cesaris ire videt, celsam Petreius Ilerdam
 Deserit: & noti diffusus viribus orbis,
 Indomitos querit populos, & semper in arma
 Martis amore seros, & tendit in vltima mundi.
 Nudatos Cesar colles, desertaque castra
 Conspiciens, capere arma iubet: nec querere pontem,
 Nec vad, sed duris fluumium superare lacertis.
 Paretur: rapuitque ruens in praelia miles,
 Quod fugiens timuisset, iter mox vda receptis
 Membra fouent armis, gelidosque à gurgite cursu
 Restituunt artus, donec decreveret umbra
 In medium surgente die. iamque agmina summa
 Carpit eques, dubiique fuga, pugnaq, tenentur.
 Attollunt campo gemine iuga saxea rupes
 Valle caue media: tellus hinc ardua celsos
 Continuat colles, tute quos inter opaco
 Anfractu latuere vie: quibus hoste potito
 Faucibus, emitti terrarum in deuia Martem,
 Inq, feras gentes Cesar videt. Ite sine vlllo
 Ordine, aut, raptumque fuga conuertite bellum,
 Et faciem pugne, vultusque inserte minaces:
 Nec liceat pauidis ignaua occumbere morte:

140

150

155

160

165

170

175

180

185

190

EX
 Dix
 Illi
 Caf
 Mi
 Et
 Dep
 Ora
 Euf
 Rup
 Mu
 Ho
 Ad
 m
 A
 Et
 o
 Qu
 Ne
 V
 t
 Sig
 Con
 u
 N
 O
 Et
 fris
 cau
 m
 Q
 lori
 guin
 poet
 tey
 perat
 teme
 mou
 tus
 di
 peria
 boer
 prete
 sine

Excipiant recto surgentes pectore ferrum.

Dixit: ^h & ad montes tendentem præuenit hostem.

Illic exiguo paulum distantia valla

Castra locanti postquam spatium languentia nullo

170 Mutua conspicuos habuerunt lumina vultus,

Et fratres, natoque suos videre, patresque;

Depressum est civile nefas. tenuere parumper

Ora metu: tantum nutu, motoque salutant

Euse suos. mox ut stimulis maioribus ardens

175 Rupit amor^k leges, audet transcendere vallum

Miles, in amplexus effusas tendere palmis.

Hospitis ille ciet nomen; vocat ille propinquum:

Admonet hunc studijs^l consors puerilibus etas:

^m Nec Romanus erat, qui non agnouerat hostem.

180 ⁿ Armarigant lacrymis, singultibus oscula rûpunt:

Et quamuis nullo maculatus sanguine miles,

^o Que potuit fecisse, timet. ^p Quid pectora pulsas?

Quid vesane gemis? sletus quid fundis inaneis?

Nec te sponte tua ^q scelere parere fateri?

185 ^r Vtque adeone times, quem tu facis ipse timendum?

^s Classica det bello; seuos tu negligè cantus:

Signa ferat; cessa: iam iam ciuili Evinnys

Concidet, & ^t Caesar generum priuatus amabit.

^u Nunc ades, eterno complectens omnia nexu,

190 O rerum, mistique salus concordia mundi,

Et sacer orbis amor. ^x magnum nunc secula nostra

stiris nonum aut municipem habebat, conquirat atque vocat, agunt gratias, &c. ^k Quibus cautum est cum hoste colloqui aut versari. ^l Connutritio atque ^m ⁿ Quotquot erant in vniuersis castris Romani, se inuicem agnoscebant. ^o Præ lætitiâ dolori misti, & concordia studio vtriusque, conuulsi se cum hominibus necessarijs & consanguineis arma conuulsi. ^p Cædem, puta, fratris, patris, propinquæ. ^q Hæc ex perloia poetæ conuolentis militum affectus, arguensque eos sui doloris & ciuiliu hominū bellu autores, ut qui partes sequantur, à quibus eos distatdet horraurque eos ad concordiam. ^r Imperatori scelerosam bellam iubenti. ^s Cuius partes tu secutus obsequio tuo & officio potenter eum & timendum facis. ^t Imperator elasticum canere iubeat; tu ne audi. Signa moueat; tu ne sequere, iam pax erit. ^u ^v ^w ^x Postquam agnouerint eos esse ciues suos quos pro hostibus habuerint facis instructi videntur ad discernendum quid faciant in posterum. petiti hys omnia prætextus, sublata est omnis excusatio ignorantie. Manifesto omnes tenentur scelere, nisi absint ab hoc bello, quod inferitur ciuibus iam non ignotis.

h Caesar diuerso itinere per valles maximas & saxa prærupta, angustij & montibus occupatis, ex magnis rupibus nactus planiciem, contra hostem sciens intravit. Afranius vtrinque pressus, ibi constitit. Cæsar, intercluso omni ad liberum itinere, quæ in proximè hostem potest, castra communit.

i Postquam milites hinc inde luminibus certis neque per castrorum distantiam (quæ modica erat) languentibus se mutuo agnouerunt, & in aduersis castris fratres, nato, partes viderunt, admoniti statim actarij quod inierant, belli, primùm taciti se inuicem conspiciebant. deinde salutabant eminè, mox amplexabantur. Petenij (taquit Commentariorum de ciuili bello aucto) argne Afranij aequationem errantium discessu, liberam nati milites colloqui facultatè, vulgo procedunt.

quem quisque in castris nonum aut municipem habebat, conquirat atque vocat, agunt gratias, &c. ^k Quibus cautum est cum hoste colloqui aut versari. ^l Connutritio atque ^m ⁿ Quotquot erant in vniuersis castris Romani, se inuicem agnoscebant. ^o Præ lætitiâ dolori misti, & concordia studio vtriusque, conuulsi se cum hominibus necessarijs & consanguineis arma conuulsi. ^p Cædem, puta, fratris, patris, propinquæ. ^q Hæc ex perloia poetæ conuolentis militum affectus, arguensque eos sui doloris & ciuiliu hominū bellu autores, ut qui partes sequantur, à quibus eos distatdet horraurque eos ad concordiam. ^r Imperatori scelerosam bellam iubenti. ^s Cuius partes tu secutus obsequio tuo & officio potenter eum & timendum facis. ^t Imperator elasticum canere iubeat; tu ne audi. Signa moueat; tu ne sequere, iam pax erit. ^u ^v ^w ^x Postquam agnouerint eos esse ciues suos quos pro hostibus habuerint facis instructi videntur ad discernendum quid faciant in posterum. petiti hys omnia prætextus, sublata est omnis excusatio ignorantie. Manifesto omnes tenentur scelere, nisi absint ab hoc bello, quod inferitur ciuibus iam non ignotis.

Venturi

y Sed ò numina le-
na, fata leuis, tantil-
lam concordie vel
speciem vel ipem
tanta clade compen-
santia. Namque ecce
inter ipsa amicitie
symbola, mensas
conlocatas, pocula
mutua, castrenses to-
eos, cubilia commu-
nia, in cmoda vtrin-
que recordationes
ætorum laborum,
rerum strenue gesta-
rum, periculorum
perterritorum. Pe-
treius, re-intelecta,
amat familiam, cum
hæc & pætorica co-
horte cetratorum,
barbari que equiti-
bus ad vallum advo-
lat, colloquia militum
interrompit, & satis
miles repellit à ca-
stris, quas depren-
dit, interficit, &c.
suis manipulos ciren-
cit, neu se, neu Po-
peion, neu imperato-
rem deserant pro-
dantemque obsecrat,
postulat vt renouata
in duces fide iurent
omnes se exercitum
ducesque non deser-
turos, &c. Com-
ment. 1.

z Culpam in fata
confert vt modo
v. 194.

a Per hanc concor-
diam data est nela-
rix cædis occasio.

b Namque legatos ad Cæsarem de pace miserant, fidem ab eo de sua, de Petreij & Afranij
vicia petierant, se statim signa transfatos promiserant. c Vt modo nota y. d Quod si
causa senatus defensor non potes efficere, vt victo Cæsare liberatis patriæ victor redeas: sal-
tem hoc potes, vt fide seruata pugnes dum vincaris. e Quamdiu vobis dextra armata, dum
belli enentus adhuc incertus est, quamdiu calidus vobis monet circum præcoria sanguis,
quem pro libertate tuenda potest effundatis, placetne seruitutis iugo colla submittere?

f Patriæ infella, hostilia iocicata Senatus Consulto, vobisque ipsis damnata. g Non habi-
tâ, inquit Bernmannus, differentiam inter vos & seruos sceleris assuetos. Orandusne est Cæsar, vt
vos sibi seruire patitur, ea conditione ne durius vos habeat Pompeianos, quam Cæsarianos
suos? exponit H. Grotius, ex illo Virgilij, *Tros Tyrisque mihi nullo discrimine agetur*. Quid si
dicamus, citra pugne discrimen, non belli fortunam cætos, sed sponte seruire paratos

h Nobis, vt modo not. b.

*Venturi discrimen habent. perièvre latebræ
Tot scelerum: populo venia est erepta nocenti:*

Agnouère suos. y pro, numine fata sinistro

Exigua requie tantas argentia clades

Pax erat, & miles castris permistus vtrisque

Errabat dura concordies cespit e mensas

Instituunt, & permisto libamina Baccho.

Graminei luxere foci: iunctoque cubili

Extrahit insomnes bellorum fabula noctes:

Quo primum steterint campo, qua lancea dextra

Exiret, dum, quæ gesserunt fortia, iactant,

Et dum multa negant; z quod solum fata petebant,

Est miseris renouata fides, a atque omne futurum

Creuit amore nefas. b nam postquam fœdera pacis

Cognita Petreio seque, & sua tradita venum

Castra videt, c famulas scelerata ad prælia dextras

Excitat, atque hostes turba stipatus inermes

Præcipitat castris, iunctosque amplexibus euse

Separat, & multo disturbat sanguine pacem.

Addidit ira serox moturas prælia voces:

Immemor ò patriæ, signorum oblite tuorum,

d Non potes hoc cause miles præstare Senatus,

Affertor victo redeas vt Cæsare: centè

Vt vincare potes. e dum ferrum, incertaque fata,

Quique fluat multo non deerit vulnere sanguis,

Ibitis ad dominum? f damnataque signa feretis?

g Vtq; habeat famulos nullo discrimine Cæsar

Exorandus erit? h ducibus quoque vita petenda est?

- 220 *Nunquam nostra salus pretium, mercesq; nefande
Proditionis erit: non hoc ciuilia bella,
Vt viuamus, agunt. i trahimur sub nomine pacis.
k Non chalybem gentes^l penitus fugiente metallo
Eruerent, nulli vallarent oppida muri,*
- 225 *Non sonipes in bella ferox, non iret in equor
Turrigeras classis pelago sparsiva cavinas,
Si bene libertas unquam pro pace daretur.
m Hostes nempe meos sceleri iurata nefando
Sacramenta tenent: at vobis vilior hoc est*
- 230 *Vestra fides, quod pro causa pugnabitis aqua.
Sed veniam sperare licet. n p'o dira pudoris
Funera! nunc toto fatorum ignarus in orbe
Magne paras acies, o mundi que extrema tenentes
Sollicitas reges, cum forsitan scedere nostro*
- 235 *Iam tibi sit promissa salus. Sic fatur & omneis
Concussit mentes, p seclerumque reduxit amorem.
q Sic ubi desuetæ siluis in carcere clauso
Manſuere feræ, & vultus posuere minaces,
Atque hominem didicere pati: si torrida paruus*
- 240 *Venit in ora cruor, redeunt rabiésque furorq;
Admonitq; tument gylato sanguine fauces:
Feret, & à trepido vix abstinet ira r magistro.
Itur in omne nefas: & quæ fortuna Deorum
Inuidia cæca bellorum in nocte tulisset,*
- 245 *Fecit nostra, fides: inter mensaque torosque,
r Quæ modò complexu fouerunt pectora, cedunt.
Et quanuis primò ferrum strinxere u gementes,*

i In feruitern ab-
ducimur. prodimur.
k Quorsu tela, muri,
bellicosu equi. classis
si honestius liberta-
tem pro pace tradere
quam armis tueri li-
ceret?

l Penitus recondi-
to in fodinis, apud
Chalybas pop. ad fl.
Thermooonta.

m Calatis milites
sacra: esto obstricta
fides: sceleris & in-
iusta: ca: se prestant
vobisne leuior fides
in causa iusta pro-
pugnanda?

n Pro pudorem ex-
tinctum. Prudent.
Qui me videtur fu-
ere perderet.

o Dum tu externa
sollicitas auxilia, nos
intra in causam tota
milites te: se, prodim-
mus, vitantque tuam,
cum hoste pacisci-
mur.

p Belli & sceleris
caedis ciuium, sic ter-
ror oblati à duci-
bus, crudelitas in
supplicio, vana reli-
gio iurifurandi, spem
presertim deditiois
sustulit, mentesque
militum conuerit,
& rem ad pristina
belli rationem rede-
git Com. r.

q Veluti feræ oues
coercit, feritate de-
posita, manum man-

fuetarij pati edocet, & rabiem exuisse visis, depulato tamen sanguine in pristinam redeunt
truculentiam. r Custode, rectoris. s Ita emendans Hugo Grotius, legit, *Fecit nostra, fi-
des*, atque ita intelligi. Poterat bellum civile deorum & futi iniquioris videri culpa: pre-
sertim si fortuita prælia ignotos ignotis implicuissent: nunc profecto nostra est, quia alter
alterum nouimus, eiusque rei certi & nobis concilij sumos. Exterum non video cur vetus le-
ditio *Fit monstrum fides* tam monstro similis enipiam videatur. Quin tentemus si quis com-
modus inde sensus elici possit. Petreiani, pugnis, dum fidem iurifurando renouant dum ducibus
probare volunt, perpetrarunt monstrosas ciuium suorum caedes, quales non fortuna victorie
insolens exercuisset in hostes deorum ira victos in ipsa confusione tumultuosi belli. Sed di-
spiciat lector, & infra v. 32. appellat *monstrum*. t Edixerat Petreios, ut penes quem quisque
sit miles Cæsar, produceret, productos palam in Prætoris interficiunt. u Inuiti se

& Postquam tamen
 extraxissent gladium
 contra ius in suos
 hospites, cives, propin-
 quos sciebat, inter
 ferendum, quod
 in suos colligunt
 simulque exprimo-
 nstrantimos le-
 prius dubios & va-
 cillantes icu confir-
 mant, obdurantque.
 Ac veluti sceleris
 pernet laos & gratia,
 si celeretur: potten-
 tosas caedes profere-
 runt, caesorum cog-
 natorum capita du-
 eibus praesentant.
 Caesarem laudat à
 clementia, qua con-
 fessus & veneratus,
 reveritus atque ini-
 tatus deo, in milites
 aduersariis qui
 in sua castra vene-
 rant, non saeuiret.
 namque hos summa
 diligentia conquestos
 dimiserat. praeter
 Tribunos permultos
 & Centuriones, qui
 sua voluntate apud
 eum permanerunt,
 Grauius. Deos tibi
 fauentes agnoscis,
 qui causam tuam
 non felicem tantum,
 sed & fauorabilem
 faciunt.

a Neque enim ma-
 iorem gloriam è vi-
 toria Pharaelica, Masiliensi, Alexandrina reportasti, quam ex hac tua clementia & iracundia
 victoria, imò & hinc Deo fortunamque tibi deuotiores demeristi. Cic pro Marcello, Q. Li-
 gario, &c. b Pharaelica, l. v. v. b c Supra l. 3 v. 340. d Aegyptiaco, Pharus intula est
 & turris quae claudit portum Alexandrinum, claustrum Aegypti maritimum. e Quod vo-
 lueris hoc scelere vacare, quo se obtinuerunt Pompeiani, approbas causam tuam esse melio-
 rem. f Petreiani nefandae caedis quasi vlticibus agitati foris non ausi diutius sustinere e-
 ffractu, aquationis, pabulationis a quo omnium rerum difficultatibus circumuenti, consilium
 capiunt de reuertendo ad Ilerdam. g An castrorum procretae partes & vallum duci à
 castris ad amnes aut fontes non passus est Caesar. h Postquam sibi vallo atque fossa circum-
 uentis & aquationis interclusis mortis necessitatem imminere vident, rem ferro decernere pa-
 rant, Caesar suos ex aduerso in aciem dirigit, sed pugnae abstinet, satius ratus sine erubere eos
 ad dedicationem cogere, quam cum suorum periculo aut hostium multo sanguine vincere.
 i Africani inopia pabuli adducti fugam parant, & quo essent expeditiores omnia sarcina-
 ria iumenta inter se iubent. k Non amplius in fuga, cuius nulla iam apparet spes, fiduciam
 ponere. l Moriteneus, Edoverant enim legiones & sub castris in aciem instruxerant.
 m Caesar suis imperat ne tela in hostes iaciant, ne irruentibus se opponant.

*Ut dextra iussi gladius dissuasor adhaesit,
 Dum feriunt, odere suos, animosque labantes
 Confirmant icu, feruent iam castra tumultu,
 Et scelerum turba: rapiuntur colla parentum.*
*Ac velut occultum pereat scelus, omnia monstra
 In faciem posuere ducum: iuuat esse nocentes,*
*Tu Caesar, quanuis spoliatus milite multo
 Agnoscis superos: neq; enim tibi maior in aruis
 Emathijs fortuna fuit, nec Phocidos vndis
 Massiliae, d Phario nec tantum est equore gestum.*
*Hoc siquidem solo ciuili crimine belli
 Dux cause melioris eris. Polluta nefanda,
 Agmina caede duces inuentus committere castris
 Non audent, alt'q; ad moenia rursus Ilerdae
 Intendere fugam. campos eques obuius omnes
 Abstulit, & sicis inclusit collibus hostem.
 Tunc inops vnde praerupta cingere sessa
 Caesar auet, nec castra pati contingere ripas,
 Aut circum largos curuari brachia fontes.*
*Ut leti videre viam, conuersus in iram
 Praecipitem timor est. miles non vtile clausis
 Auxilium mactauit equos: tandemque coactus
 Spe posita damnare fugam, casurus in hostes
 Fertur. Ut effuso Caesar decurrere passu
 Vidit, & ad certam deuotos tendere mortem:*

m Tela tene iam miles, ait, ferrumque ruenti

Subtrabe : non vllò constet mihi sanguine bellum,
275 ⁿ Vincitur haud gratis, iugulo qui prouocat hostem.

En, ubi ^o vilis adest inuisa luce iuuentus,

Iam d. amno peritura meo : non sentiet ictus,

^p Incumbet gladijs, gaudebit sanguine fuso,

^q Deserat hic feruor mentes, cadat impetus amens,

280 ^r Perdant velle mori. ^t Sic deflagrare minaces

Incaustum, & vetito passus languescere bello,

Substituit merso dum nox sua lumina ^p hæbo.

Inde ubi nulla data est ^t miscende copia mortis,

Paulatim cadit iræ ferox, mentesque tepescunt.

285 ^t Saucia maiores animos ut pectora gestant

Dum dolor est, ictusque recens, & mobile nervis

Conamen calidus præbet cruor, ossaque nondum

Abduxere cutem : si conscius ensis adacti

Stat victor tenuitque manus, tum frigidus artus

290 ^u Alligat, atque animum subduclor robore torpor,

Postquam sicca rigens astrinxit vulnere sanguis.

Iamq; inopes vnde, primum tellure refossa,

Occultos latices, abstrusaq; flumina querunt:

Nec solum rastris, durisq; ligonibus arua,

295 ^v Sed gladijs fodere suis : ^w puteusq; cauati

Montis ad irrigui premitur fastigia campi.

Non se tam penitus, ^x tam longè luce relicta

Merserit ^y Assyri scrutator ^z pallidus auri.

^a Non tamen aut tectis sonuerunt cur sibus amnes,

300 ^b Aut micuere noui, percussio pumice, fontes:

Antra nec exiguo stillant sudantia vore,

^c Aut impulsa leui turbatur glæua vena.

Tunc exhausta super inulto sudore iuuentus

^d Extrahitur, duris silicem lassata ^e metallis.

305 ^f Quoque minus possent siccos tolerare vapores,

Quæsitæ fecistis aquæ. ^g nec languida fessi

^y Quod in Assyria foditur. ^z Sulfureæ exhalatione è fodinis? an auaritia? ^a Non tamen deprehenderunt amnem subterraneum, aut fontis scaturiginem. ^b Nec minutissimi lapilli crepitant venâ. ^c meata fluentis aquæ. ^d Fodinis. ^e E gelidis fodinis subduclor calorem aeris minus iam seipse possunt. ^f Abstinebant à cibis vt leuarent, saltem ne intenderet sicca.

¶ E glebis terræ succulentioris humorē manibus exprimebant.

¶ Sicut exhaustus mortique vicinus turbidam & exnoctam aquam bibit, quam seruandæ vitæ certus recusasset, h. Sugunt pecudēs, & hæc deficiente sanioſum exugunt sanguinem.

l Contundunt ut succum eliciant.

k His feliciores potera, eos pronunciat qui venenatis ab hoste fontibus extinditi fuerit, quod fecerant in Romanos eum prosequentes barbari hostes Inguitha rex Numidæ, Mithradates Ponti rex, Iuba Mauritanix.

l Quod si fontes veneno serpentium aut ferarum Cæsar coram inieciſſet, prudentes scientisque Petreiani parati erant bibere,

m Pallorem inducentia.

n Cretensibus quam tamen in Idæ (Phrygiam autem exponit interpres) iugis nasci scribit Nicander in Alexipharmacis.

o Vnde & nomen. ἐν τῷ ἀκρονόϊσις
Θαλίλω ἀκόντι
των ἀνθεβλάστη
σιν ἐρόγχοισι.

Nicand. Que quia nascuntur dura vinacia caute, Agreste aconita vocant Ouid. 7. Metamorph. p Asperis, areſcentibus, vti videre est in ijs qui febri laborant.

q Respiraciones, τῶν εἰσπνοῶν ἢ ἐκπνοῶν. r Fatigenti ceu vlcerato: exspectato, f In tempeſtate & inundatione Sicoris. supra ver. 50. e Et quod vehementius sitim irritare posset, obiectis potentias mouenibus. u Nili insulam.

x Sub Tropico Canci, qui limas est terræ & Zonæ. y Libyæ pop.

Corpora sustentant epulis, mensasque perosi
Auxilium secere sanem^r. si mollius aruum
Prodidit humorem, pingues manus utraq; glebis

Exprimit ora super nigro si turbida limo
Colluuius immota iacet, cadit omnis in haustus
Certatim obscenos miles: & moriensque recepit,

Quas nollet viturus, aquas: ritumq; ferarum
Distentas siccant pecudēs, & lacte negato,
Sordidus exhausto sorbetur ab vbere sanguis.

Tunc herbas, frondesque terunt, & rore madentes
Distingunt ramos: & si quos palmite crudo,
Arboris aut tenera succos pressere medulla,

O fortunati, fugiens quos barbarus hostis
Fontibus immisto strauit per rura veneno.

Hos licet in fluuios saniem, tabemque ferarum,
Pallida^m Diſſeais, Cæsar, nascentia saxis
Insundas aconita palam, Romana inuentus

Non decepta bibet, torrentur viscera flamma,
Oraque sicca rigent^r squamosis aspera linguis.
Iam marcent vene, nulloque humore rigatus

Aëris^r alternos angustat pulmo^r & meatus
Rescissuq; nocent suspiria dura palato,
Pandunt ora siti, nocturnumque aëra captant.

Expectant imbres, quorum modo cuncta natabant
Impulsi, & siccis vultus in nubibus hærent.
Quoque magis miseros vnde icinia soluant,

Non super arentem^u Meroën, & Cancrique sub axe,
Qua nudi^r Gavamantes arant, sedere: sed inter
Stagnantem Sicorim, & rapidū deprensus Iberum

Spectat vicinos sitiens exercitius amnes.

^a *Iam domiti cessere duces: pacisque petenda
Auctor ^a damnatis supplex Afranius armis,
Semianimes in castra trahens hostilia turmas,
Victoris stetit ante pedes. ^b servata precanti
340 Maestas, non fracta malis, interq; priorem
Fortunam, casusque novos, gerit, omnia victi,
Sed ducis, & veniam ^c securo pectore poscit.*

*Si me degeneri strauissent fata sub hoste,
Non deorat ^d fortis rapiendo dextera leto:
345 At nunc sola mihi est orande causa salutis,
^e Dignum donanda, Caesar te credere vita.
^f Non partis studijs agimur, nec sumsimus arma
Consilijs inimica tuis, nos denique bellum*

*350 Inuenit ciuile duces: causeq; priori,
Dum potuit, servata fides: nil fata moramur.
^g Tradimus Hesperias gentes, aperimus Eoas,
Securumque orbis patimur post terga relictis.
Nec cruor effusus campis tibi bella peregit,
355 Nec ferrum, lassaeq; manus. ^h hoc hostibus unum,
Quod vincas, ignosce tuis, ⁱ nec magna petuntur.
Olia des fessis, vitam patiaris ^k incrimem
Degere, quam tribuis: campis prostrata iacere
Agmina nostra putes: nec enim felicibus armis*

*360 Miscei damnata decet, partemque triumphis
Captos ferre tui: turba haec sua fata peregit.
Hoc petimus, victos ne tecum vincere cogas.*

*Dixerat: At facilis Caesar, vultuque serenus
Flehtitur, atque ^l usum belli, poenamque remittit.*

365 Ut primum ^m iustae placuerunt foedera pacis,

Pompeii duces, legationis muneri, quantum in nobis erat & quoad licuit, suum praestitimus. cedimus modo diis & necessitati fatali, neque moram insumus Fortunae, quo minus te euehat quo te fata vocant. ^g Tunc fidel tradimus exercitus nostros cum Hispanijs, ita vt tibi securo de nobis & metu occidentis liberato parator iter aduersus Pompeium in Oriente. ^h Quod incrementum tibi cessamus victoriam, quo facillior in nos debes esse, quod tuo velificati sumus consilio, qui omnem iniusti rationem vincendi sine sanguine. ⁱ Petimus tantum vacationem a bello. ^k Bello immunem. neque enim in partes redituri sumus aduersus te, de nobis securum, perinde ac si ferro tuo ad internecionem occubissemus omnes. precamur contra, ne victi cogamur sequi tua signa victricia & triumphos. ^l Vacationem a bello & impunitatem indiget. ^m Foedere inter duces saucio. non dubia vt nuper, inter milites.

^a Tandem omnibus rebus oblecti, quantum iam diem sine pabulo retentis inuentis, aqua, ligni & frumenti inopia, colloquium petunt. & id si fieri possit, summo a militibus loco, ubi id a Cesare negatum, & palam si colloqui vellent, concessum est: datur obsecris loco filius Afranii, venitor in locum quem Caesar deligit, audiente utroque exercitu loquitur Afranius, &c. Comment. de bello ciuili.

^a Abiectione, improbatoque bello.

^b Venique supplex mediam tamen quamdam, inter fortunam priorem prosperam atque hanc aduersam, retinet dignitatem, tam ducis quam victi memor.

^c Impauido, in utroque parato.

^d Qua mihi honestam mortem inferrem.

^e Quod te dignum existimem a quo vitae beneficium accipiam.

^f Non secuti sumus patres, aut Pompeianae factionis studio arma aduersus te indimus post motum hoc bellum: sed iam autem cum effemus

n Non interclusos, non interditos.

o Turbida reddit, dum procumbit bibendi amidos.

p Largas & sine respiratoe intermissus haultus pleurisque spiritum constrinxit.

q Atterijs guttoris & pulmo ni fistulis. r Vehemens & ardens fit.

f Stis inextincta. t Mox rediere militibus aqua refectis vires pristinae.

u Occasione a beneficio aqz reddita, excurret poeta in detestatiorem luxus delicatarum.

x Ijs quoz facile parantur.

y Neque ad delicias tantum, sed ad gloriam & ostentationem, Petron. In eius gula est.

z Ex his Alanianis, quos restituit non vinum nobile & vetus, sed aqua simplic.

a Nobile vinum O. pimo, Caf. & Philippo, vel alio propter vetustatem ignoto nobis Consule reconditum. Capitato diffusum consule, inquit Iuvenalis, cuius patriam, titulumque senectus Delent nulla veteris saligne teste quem vide Sat. 5. v. 10. & quoz nos ibi.

b Non aureis poculis martini que, de quibus vide quoz nos ad ep. 11. Martial. l. 1. c. A qua mera & simplici.

d Da mihi potentiam & aquam inquit Epicurus, & cum loue ipse de felicitate contenderim. Senec. epist. & A Elia. var. hist. l. 4. c. 13. απρον μόνον, καὶ εἰς γὰρ ποταμὸν δ' ἐπιπλοῦν πλοῦσι βα. Cyrus, βασιλ. τι δ' εἰς βρογίαιε πλιω δουρ μόνον Διμυθς εὐτῆς, πωμυατος δ' ἠδ' ἄρωχον. Menand.

e Hen quot labores subeunt, quot miserie perferende ijs qui castra sequuntur? f Inter alia Caesar responderat: se nunc id non agere vt ab illis abonctum exercitum teneat ipse, quod tamen sibi difficile non fit, sed ne illi habeant, quo contra se vti possint, proinde arma tradant, exercitum dimittant, proniocijs excedant, domicilium aut possessiones qui in Hispania habent, statim, reliqui ad Vatum si dimittantur. Comment. ciu bel. 1. g Hispanus miles illatus dimittitur. Canes Caesar ne quid eis noceatur, ne quis iniustus sacramento cogatur. Audit etiam, vt quid quisque eorum in bello auiferit restitutor, &c. Comment. ciu bel. 1. h O quam poenituit Alanianos continuati tandin belli, & ceteritate deditiouis, rerum inopia vltra quam opus erat perpeffa, votorum pro felici bello ad deos non exaudientes sollicitate conceptorum. eoque magis — i — cum videant victoribus restare tot pugnatum discrimina, &c.

Incustoditos decurrit miles ad amnes; Incumbit ripis, permissaque flumina turbat.

Continuus multis subitarum tractus aquarum

Aera non passus vacuis discurrere venis,

Arctauit, clausitque animam: nec seruida pestis

Cedit adhuc; sed morbus egens iam gurgite plenis

Visceribus sibi poscit aquas: mox robora neruis,

Et vires rediere viris. O prodiga rerum

Luxuries, nunquam paruo contenta paratu,

Et quaesitorum terram, pelagoque ciborum

Ambitiosa fames, & lauis gloria mensa,

Discite, quam paruo liceat producere vitam,

Et quantum natura petat, non erigit agros

Nobilis ignoto diffusus consule Bacchus:

Non auro, murrhaque bibunt: sed gurgite puro

Vita redit, satis est populus fluminisque Ceresque

Hen miseri, qui bella gerunt. Tunc arma relinquens

Victori miles spoliato pectore tutus,

Innocuusque suas curarum liber in vrbes

Spargitur. Quantum donata pace potitos

Excussis vnquam ferrum vibrasse lacertis

Poenituit, tolerasse suum, frustra que rogasse

Prospera bella Deos, nempe vstis Marte secundo

Tot dubiae restant acies, tot in orbe labores:

390 * V
V
E
F
Q
395 V
I
E
H
S
E
F
C
E
I
I
L
Q
C
C
S
v
n
s
L
F
d
D
h
n
e
r
v
O
M
g
l
V
f
d
M
y
C
v
i

390 ^k *Ut nunquam fortuna labet successibus anceps,
Vincendum toties: terras fundendus in omnis
Est cruor, & Caesar^m per tot sua fata sequendus.
^a Felix qui potuit, mundi nutante ruina,
Quo iaceat iam scire loco, non praelia fessos
395 ^v *Vlla vocant, o certos non rumpunt classica somnos.
Iam coniuix, natique rudes, & sordida tella,
^q Et non deductos recipit sua terra colonos.
Hoc quoque securis oneris fortuna remisit,
^r Sollicitus menti quod abest favor: ille salustis
400 ^e *Est auctor, dux ille fuit, sic praelia soli
Felices nullo spectant civilia voto.***

^f *Non eadem belli totum fortuna per orbem
Constitit: in partes aliquid sed Caesaris ausa est,
^c Quae maris Adriaci longas ferit vnda Salonas,
405 ^e Et tepidum in molles Zephyros excurrit iader,
Illic bellaci confusus gente^x Curetum,
Quos alit Adriaco tellus circumflua ponto,
Clauditur extrema residens Antonius ora,
^z Cautus ab incursu belli, si sola recedat,*

Senec. Herc. Fu. v. 198. ^q Quibus non opus esset finem belli expectare, ut sibi victoribus & veteranis in colonias alio deductis assignarentur agri. ^r Quod parium studio vacantes neutri solliciti faueant, neutri victoriam voveant, utriusque ex aequo obligati; Pompeio, veteri sacramento; Caesar, nouo beneficio. Itaque male in vulgatis libris legitur *favor*. ^f *Audite L. Florum l. 4. c. 2. huius loci expositorem atque imitatore.* Aliquid tamen aduersus absentem ducenti ausa fortuna est circa Illyrium &c. Quippe cum fauces Adriatici maris iussi occupare Dolabella & Antonius, ille Illyrico, hic Corcyrao litore castra posuissent, iam maria late tenente Pompeio, repente castra legatus eius Octavianus, & Libo cum ingentibus copiis classeciron vtriusque circumuenit, deditioem fames extorsit Antonio, Missi quoque a Basilo in auxilium eius rates, quales inopia nauium fecerat, noua Pompeianorum arte Cilicum actis sub mari funibus, captas quasi per indaginem, duas tamen zellus explicuit vna, quae Optergines ferebat. in vadis haesi, memorandumque posteris exitum dedit. Quippe vix mille inuerm manus, circumfusi vndique exercitus per totum diem tela sustinuit, & cum exitum virtus non haberet, ne in deditioem veniret, hortante tribuno Vultio motus iactibus, in se concutit. ^r Quae mare Adriaticum alluit Salonas opp. Dalmatiae in mare exportetas, Hermolao, *Spalato*. u. Fl. Dalmatiae iuxta Salonas mare Adriaticum influens, versus Occid. ^x Non sunt isti Brundisium, ut vult Sulpitius, a Cretesibus oriendi, ut supra l. 2. v. 810. Non Creteses auxiliariis ut Omnibonus. Reppngat loci descriptio, scriptio & quantitas syllabarum gesta haec prope Salonas galat, circiter 44. non Brundisium 42. ^z hoc in Italia, neque in Illyrico. Non sunt *Kypriae*.

Videntur ergo incolae vnus ex his insulis quas Plin. l. 3. c. 6. vocat Cretes, contra Liburnas sitas, illius credo quam Ptolom. & Geograph. adiacentem Liburni & agnoscit Christianam, cuius duo oppida sunt Phullinum & Curicum *Pegion* hodie dici credit Hermolao, Alii Nigram, Melznam, seu Corcyram autumant, vnde & *Corcyrao litore* apud Florum legendum videtur. ^y C. Antonius, Non M. Antonius qui Brundisii subsistebat copias Caesaris auctor, & *Arus* vique & loci naturae satis munitus, nisi inopiae frumenti & pabuli pressus fuisset.

k Et quamuis fortuna constans adspicret ijs prospera, multo tamen labore & sanguine victorias ijs constaturas.

l Macedoniam, Aegyptum, Africanam, Hispaniam rursus; omnes orbis partes.

m Per tot bellorum & fortunae incertos euentus.

n Felices sane hos Africanos, quibus, cum caetera omnes mundi partes in ruinam vacillarent, permillum est in sua tellure late secreto tutoque teatis leni perfrui ocio.

o Neque excitatur classico miles truci, Horat. 2. epod. *Mortua tua somnos classica pulsa sagans*. *Urbis*.

p *Himili loco, sed certa sedes Sardina perae fortiora domus.*

a Vbi Antonius vidit focios sub Dolabellæ signis & Basilum in aduerso litore: conatus est nouo fugæ genere eundem. Sed hæc aliter Florus, ut modo.

b Clasis præfecti: Opiærginorum ducentem,

c Non in longitudinem extendunt carinam, aut puppim in altitudinem attolunt.

d Sed contextit scaphas nauium magnarum circiter sexaginta, duplici ordine collocatas, quas trabibus & catenis à fronte vincas erantibus plateisque munivit, atque hæc ratis cuppis, i. scaphis sustentata à remigiibus qui non videbantur, intra geminos scapharum vtrinque ordines propellebatur. Variè videtur mihi implicata & verba vna è multis missa hæc relatio Huiusmodi ratem à Marco Antonio Bruiusij contextam meminit Aulor Cons. de civ. bel. 7. diuisque adiecta triremes. Neque de tempore conuenit, cum Casaris aduentum necne.

Quod in hoc faciam in tanta diuersarum rerum, nominum, locorum, temporum confusione? Non ea sum fronte ut avaris fidem velim astruere, non ea mente ut fidem tuam, lector, consarcinati mendacis ludicari, Itaque (quis aliorum commentatorum, ubi quid nodi incidit nos est) dens brachis ista traxero. e Obseruatur æstus maris, ut cum vadatum refluxu ratis iam itrensa deducaturque ita citat. f Itaque refluxu æstu se exten-tere videtur litus. -g Et dux vobis triremes quas ratis trinita, tabulatis iisque pinuatis munita supeteminet. h Octavianus præfectus Pompeianæ clasis ad custodiam Ilyrici litoreis, noluit statim ratim inuadere, sed continuit se donec reliquæ triremes turæ fugæ spe allecæ in mare descenderent. i Quali er vena or indagine tendent, suspendit formidinem celo lincaim, retis genus id est plumis versicoloribus atque ad odorem vltulatis intertexti, quo cerui territi in veras plagas irruant Punice vna agitant pauidos formidine penus, Virg. 3. Georg. vide & Nemesiani Cynogetica. Pierij Hieroglyph. 7. & quæ nos ad Sen. Hippol. v. 46.

Expugnat quæ tuta, fames non pabula tellus
Pascendis submittit equis, non proserit vllam
Flaua Ceres segetem: spoliabat gramine campum
Miles, & attonso miseris iam dentibus aruo
Castrorum siccas de cespite vusserat herbas.

a Ut primum aduersæ socios in litore terre
Et b Basilum videre ducem: noua furtiva per æquor
Exquisita fugæ, c neque enim de more carinas
Extendunt, puppèsque leuant, d sed firma gerendis
Molibus insolito contextunt robora ductu.

Nanque ratem vacuæ sustentant undique cuppe,
Quarum porrectis series constructa catenis
Ordinibus geminis obliquas excipit alnos.
Nec gerit expositum telis in fronte patenti
Remigium: sed, quod trabibus circumdedit æquor,
Hoc ferit, & taciti præbet miracula cursus,
Quod nec vela ferat, nec apertas verberet vndas.

e Tunc freta seruantur, dum se decliuibus vndis
Æstus agat, resluoque mari nudentur arenae.

f Itaque relabenti crescebant litora ponto;
Missa ratis prono fertur lapsa profundo,

g Et geminæ comites, cunctas super ardua turris
Eminet, & tremulis tabulata minantia pinnis.

h Noluit Ilyricæ custos Octavius vndæ
Confestim tentare ratem, celeresque carinas
Continuit, cursu crescat dum præda secundo:
Et temerè ingressos repetendum inuitat ad æquor
Pace maior. i Sic dum pauidos formidine cervos

- Claudat odorata metuentes aëra penne:
 Aut dum dispositis^k attollat retia varis
 440 Venator,^l tenet ora leuis clamosa Molossi;
 Sportanos,^m Cretasque ligat: nec creditur ulli
 Sylva cani, nisi qui presso vestigia vestro
 Colligit, & præda nescit latrare reperta,
ⁿ Contentus tremulo monstrasse cubilia loro.
 445 Nec mora,^o complentur moles, auideque petitis
 P Insula deseritur ratibus: ^q quo tempore primas
 Impulit ad noctem iam lux extrema tenebras.
 At^r Pompeianus fraudes innectere ponto
 * Antiqua parat arte Cilix, passis^tque^u varare
 450 Summa freti, medio suspendit vincula ponto,
 Et laxas fluitare sinit, religatque catenas
 Rupis ab Illyricæ scopulis, nec prima, nec illa,
 Que sequitur, ^v tardata ratis: sed^w tertia moles
 Hæsit, & ad cautes adducto fune secuta est.
 455 Impendent ^x caua saxa mari: ruituræque semper
 Stat (mirum) moles: & siluis æquor inumbat.
 Huc fractas Aquilone rates, submersæque pontus
 Corpora sæpe tulit, cæcisque abscondit in antris:
^y Restituit rupes tetum mare, cumque cauernæ
 460 Euomere fretum, contorti vorticis vnde
^z Tauromenitanam vincunt feruore Charybdim.
 Hic^a Opiterginis moles onerata colonis
 Constitit: hanc omni^b puppes statione soluta
 Circueunt: alij rupes, ac litora complent.
 465 Vulteus^c tacitas sensit sub gurgite fraudes.
 (Dux erat ille ratis) frustra qui vincula^d ferro
 Rumpere conatus, ^e poscit spe prælia nulla,
 Incertus quæ terga daret, quæ pectora bello.

ducebatur ratis illa. y Scopulis absorptos fluctus refundit, instar Charybdid cui hanc rupem comparat, imo berathi ser gurgite vastos sobet in abruptum fluctus, rursi^que sub auris frigis alteros. Virg. 3. AEn. z Iuxta Tauromenitanam Siciliæ opp. ostenditur Charybdis, ad cuius litus eijciuntur, quæ illa vorago absorplerat. a Opitergium opp. est Venetorum, O. dardis Leandro. b Pompeianæ. c Infidiosè postas, d Securi, bipenni. Alij leg. ferri. i. catenas ferreas, e Accingit se & hortat ur suos ad pugnam, sine vlla aut fugæ aut victoriæ spe, vt sequ. versu.

& Erigat retia pesti-
 ticis iuratis.
 l Ne latratu seras
 terreant, vt laxas
 Canibus tacitis mit-
 tite habent. Teneant
 acres lora Molossi,
 Et pugnae tendant
 Cressa Fortia vno
 vincula collo At
 Sportanos, genus est
 aulax Aulidique
 fera, modo cautes Pre-
 piores lga. venit, tem-
 pus, cum latratu caua
 saxa fontat. Nunc
 demissi nave sapaci
 Capient auras, iustri-
 que presso Querant
 vestro, Senec. Hippol.
 v. 30. & quæ nos ibi
 in Cretensis caues.
 n Concusso loro ad.
 monet venatorem
 inuenta seræ.
 o Ratibus impo-
 nuntur milites,
 p Cereya, Curia,
 Melina de qua In-
 pra. ad v. 466.
 q Crepulculo.
 r Pompeij iam pat-
 tes secutus. lib. 3.
 v. 328.

* Piracil.
 f Non apparenti-
 bus in superficie ma-
 ris vinculis.
 t Retenta supra, ad
 v. 401.
 u Ratis illa ingens
 cuppis superstructa,
 in qua Opitergini
 vehabantur.
 x Descendit rupem
 eselam, ex parte etiam
 & ruituræ similem,
 ad quam funibus ad-

f Cohors decima pars est legionis, cuius numerus variat. constat plerumque 600 circiter militibus. Florus refert fuisse mille. Prima quidem in legione cohortis habet pedites M.CV. equites loricatoros CXXXII. Vegetius l. 2. c. 6.

g O iuvenes libertate vestra non ultra breuem hanc noctem fructuri.

h Breui utique, vel difficili & periculoso, ut Horat. od. 10. l. 2. *Rebus angustis animus atque fortis appare.*

i Nemo queratur sibi fuisse vitam breuem, qui in illa utique breui tempore habuit sibi mortis consciscendæ, priusquam adimatur.

k Neque tribuetur nobis minori laudi, mortem vicinam & in limine nobis ab hoste imminentem nostra manu præoccupasse, quam si diuturnior eius nobis visura esset futura, cum enim nemo exploratum habeat quandiu sit victurus, æqua magnanimitatis laus est, breue quod superest momentum ac longissimam quam sperabas vitam incidisse, modo ipse fortiter incidas.

l Morti cogitor: velle mori, non ita. neque enim cogitur voluntas. Verum quod arget necessitas, velimus; & in virtutem cedet necessitas. Quicquid necesse est, sapienter vult. m Romani; qui nobis non parcent. Non verisimile est (inquit Io Rutgersius l. 1. c. 7. var lect.) Vulzeiam ea oratione qua suis mori potius suadebat quam in hostium potestatem venient, tam honorifico nomine appellasse, qui Opitergium etiam erant. legit itaque *Intenti cæcæ iug.* vt supra v. 449. n Neque cæcæbus pulchro fortitudinis nostræ teste, conspicui dijs & hominibus, socijs ab insula spectantibus, hostibus à continenti terrâ & mari. Iacēbimusque nos inter nos, viroses cum vicis; non missi confusa strage tanquam cæco belli tumultu exis sub incerto cæcæbus autore, dum gloria in commune & omnes ex eoque diffundatur. o Nostra, o iuvenes, fides pic & fortiter Imperatoris præstita superabit omnia omnium quæ tuorum historijs mandata fuerunt exempla.

Hoc tamen in casu, quantum deprensa valebat, Effecit virtus: inter tot millia capta

Circumsusa rati, & plenam vix inde cohortem, Pugna fuit, non longa quidem, nam condidit atra Nox lucem dubiam: pacemque habuere tenebræ.

Tunc sic ait onitiam, venturæque fata pauentem

Rexit magnanima Vulzeius voce cohortem:

Libera non ultra parua quam nocte iuuentus, Consulite extremis angusto in tempore rebus.

Vita breuis nulli superest, qui tempus in illa Querendæ sibi mortis habet: nec gloria leti

Inferior, iuuenes, admoto occurrere fato.

Omnibus incerto venturis tempore vite

Par animi laus est, & quos speraueris annos

Perdere, & extremæ momentum abrumpere lucis,

Accersas dum fata manu. non cogitur vllus

Velle mori. fuga nulla patet: stant undique nostris

Intenti ciues iugulis. decernite letum,

Et metus hinc absit: cupias quodcunque necesse est.

Non tamen in cæca bellorum nube cadendum est,

Vt cum permittis acies sua tela tenebris

Inuoluunt. conferta iacent cum corpora campo.

In medium mors omnis abit. perit obruta virtus.

Nos in conspicua socijs, hostique carina

Constituere Dei. præbebunt æquora testes,

Præbebuat terræ, summis dabit insula saxus.

Spectabuunt gemine diuerso è litore partes.

Nescio quod nostris magnum & memorabile fatis

Exemplum, Fortuna, paras. quæcunq; per eum

Exhibuit

*Exhibuit monumenta fides, seruatque ferro
Militiæ pietas, transibit nostra iuuentus.*

500 *Nanque suis pro te gladijs incumbere Cæsar
Esse parum scimus: sed non maiora supersunt
Obsessis, tanti quæ pignora demus amoris.
Abscindit nostræ multum fors inuida laudi,
Quod non cum senibus capti natisque tenemur.*

505 *Indomitos sciat esse viros, timeatque furentes,
Et morti faciles animos: & gaudeat hostis
Non plures hæsisse rates. & tentare parabunt
Fœderibus, & turpique volent corrumpere vita.
O utinam, quo plus habeat mors unica fama,*

510 *Promittant veniam, iubeant sperare salutem:
Ne nos, cum calido sodiemus viscera ferro,
Desperasse putent. & magna virtute merendum est,
Cæsar ut, amissis inter tot millia paucis,
Hoc damnum, clademque vocet. & dent fata recessu,*

515 *Emittantque, licet, vitare instantia nolim.
Proieci vitam comites, totisque futura
& Mortis agor stimulus: furor est, agnoscere solis
Permissum est, quos iam tangit vicinia sati,
Victurosque Dei celant, ut viuere durent,*

520 *Felix esse mori. Sic cunctas sustulit ardor
Nobilium mentes iuuenum: cum sidera cæli,
Ante ducis voces, oculis humentibus omnes
Aspicrent, & flexoque Vrsæ temone pauperent:
Iidem, cum fortes animos præcepta subissent,*

525 *Optauere diem. b nec segnis mergere ponto
Tunc erat astra polus: nam sol Ledæa tenebat
Sidera, vicino cum lux altissima Cancro est:*

bus Dij hoc, ut sciant, quam dulcis & felix res mors sit, quo dilucius velint viuere, morti autem vicinis dulcedinem eius præseire solum datur. z Hæc oratione mentes horum ad voluntariam mortem incensas erexit Vulteiis; in tantum, ut qui prius lacrymæ abundi ortum insequentis diei expauissent, alacres iam exoptarent. a Vrsæ maioris plastrum in Orientem eomerium signum est præcipitantis noctis, aduentantis diei, Sole exillente in Geminis, Cancro Leone, vndecimâ enim Aprilis nobis in aplice Meridionali eleuatum mediam constituit noctem. b Jamque sidera nocturna in Horizontem properabant, nocte ut pote breui, Sole ut vltima parte Geminorum (in quos, Castor & Pollux Ledæ filij conuersi sunt) ingressus Cancrum.

p Parentibus & natis, quos Saguntiorum equantes fidem trucidaturi effemus potius quam in potestatem hostiam venirent.

q Quod si illæ dum simul implicite cætenis afflorent nobis, non dubitarem de victoria.

r Vel cum feruore vel inhonesta deditioe continuæ vitæ conditionem nobis offerre, quo pertingenti mortis consilio deposito discedamus ab armis.

f Simplex, non vim aliuicæ timens, non opus habens admodum occurrere fato. ut supra q. 80. v. a desperationis imputatione libera.

t Egregio aliquo & singulari fortitudinis exemplo.

u Cohorte vna. x Quamvis inhiisfacta darent, ut incolumis possim discedere, nolim tamen proferentem mortem effugere.

y Adenti efferoe mortis desiderio. Digne hanc ardorem ne nobis addunt. Euryale, an sua cuique Deus sit dicit a cupidol Affat certe ciuinitus amabilis infans, diuinus est hic impetus. Inuidet quippe miseris mortali-

e Dles zffious, pro-
pemedum sollicitia-
lis, qui inciōit in pri-
mam punctum Can-
czi, signorum altif-
simi.
d In Occidente n.
Sagittario (quem
Chironem Thefali-
cum iuisse voluit)
Chronice occidente,
opposito Soli in
Geminis orienti.
e Istri accola. Illy-
rios, hostes Opiter-
ginorum, i: terra
imminentes: à mari
autem instantem O-
druum Libornici
& Dalmanici litoris
eustridem cum classe
auxiliari Græcorum
quorum plerique
Pompeii partes se-
cuti sunt.
f Hoc fingit poeta
acci disse ex Vultei
voto supra v. 199.
g Dedit ionis condi-
tionibus, oblati &
vitæ passione.
h Certo & destina-
to mortis consilio
addicta, vitæ deside-
rio omni conclama-
to.
i Hostium cum ter-
rore ingruentium.
k Extrema, mor-
tem.
l Vt supra ex Flo-
ro, ad ver. 402.
m In se inuicem.
n Nudaro porrectio-
que ingulo inuitat
comilitonibus alicu-
ius manus, quæ pe-
reat. o Quo pignore spondeat & se pari fiducia moriturum, p Motibundus Vulteiis,
q Et ne ingratus moreretur, retulit gratiam inflicti ab illo vulneris, & cuius nomine se illi
debitorem agnouerat. r Concurrunt cæteri eiusdem partis milites mutaisque concidunt
vulneribus non aliter quam fratres illi terrigenæ nati ex Draconis dentibus à Cadmo fati.
Ouid, Metam. 7. Sen OEtiop. 710. s Thebana. Dirce fons iuxta Thebas. vide quæ ad v. 124.
Thebaid. Senec. t Infaustum omen Eteocli & Polynici qui simili fato aliquando mutuis
vulneribus se confecturi erant. u Atque uti per mutua vulnera peribant Terrigenæ fratres
nati è dentibus vigilis draconis interfecti fati ab Isalone, inter se. comissi coniecto ab Isalone
in medium silice & carminibus magicis Medææ auxiliariibus. Ouid, Meta. 7. x In Colchis,
quorum Phasis fl. clariss. y Ipsa quoque ex Nimis, quæ sustinuit se, erat illius: Væque peti vult
Pompeium tot ab hostibus unum, Palluis.

Nox tum Theffalicas d urgebat parua sagittas.
Detegit orta dies: stantes in rupibus e istros,
Pugnacésque mari Graia cum classe Liburnos. 530
f Tentauère prius suspensio vincere bello
g Fœderibus, feret captis si dulcior ipsa
Mortis vita mora. stabat h deuota iuuentus,
Damnata iam luce ferox, securaque pugna
Promisso sibi sine manu: nullique i tumultus
Excusere viris mentes ad k summa paratas: 531
l Innumerásque simul pauci terraque marique
Sustinuere manus: tanta est fiducia mortis.
Vtq, satis bello visum est fluxisse cruoris,
Versus m ab hoste furor: primus dux ipse carinæ
Vulteiis n ingulo poscens iam fata relecto, 540
Ecquis, ait, iuuenum est, cuius sit dextera cruore
Digna meo. o certa q, fide per vulnera nostra
Testetur se velle mori nec plura locuta
Viscera non vnus iam dudum transiit ensis. 541
p Collaudat cunctos: q sed eum, cui vulnera prima
Debebat, grato moriens interficit ictu.
r Concurrunt alij, totumque in partibus vnis
Bellorum fecere nefas, sic semine Cadmi
Emicuit s Dircaæ cohors, ceciditq, suorum
Vulneribus, t dirum Thebanis fratribus omen. 550
u Phasidos & x campis insomni dente creati
Terrigenæ, missa magicis è cantibus ira,
Cognato tantos impleverunt sanguine sulcos:
y Ipsaque, inexpertis quod primum fecerat herbis, 551

530
560
531
565
540
570
541
575
550
580
551

EX
Fal
Ma
Vu
560 b C
Del
Et i
Fra
d H
565 Ex
No
Sen
Inf
570 Et
Con
Con
Ess
1 O
575 m N
Per
Sen
Ob
Ign
580 o M
Sec
Ma
fiden
tame
cent
se in
state
ro l
gan
ign
rant
quæ
nis
lub
pad

Expauit Medea nefas, sic mutua pacti
Fata cadunt iuuenes: ^a minimūq; in morte virorū

Mors virtutis habet: pariter sternuntq; caduntq;
Vulnere letali: nec quenquam dextra fessellit,

560 ^b Cūm feriat moriente manu, nec vulnus adactis
Debetur gladijs: ^c percussū est pectore ferrum,
Et iugulis pressere manum, cūm sorte cruenta

Fratribus incurrant fratres, natūque parenti:

^d Haud trepidante tamen toto cum pondere dextra

565 Exegere enses, pietas ferientibus vna,

Non repetisse, fuit, iam latis viscera lapsa

Semianimes traxere ^e foris, multūque cruoris

Insudere mari, ^f despectam cernere lucem

^g Victoresque suos vultu spectare superbo,

570 Et mortem ^h sentire iuuat, iam strage cruenta

Conspicitur cumulata ratis: ⁱ bustisque remittunt

Corpora victores, ^k ducibus mirantibus, vlli

Esse ducem tanti, nullam maiore locuta est

^l Ore ratem, totum discurrens fama per orbem.

575 ^m Non tamen ignaue post hęc exempla virorum

Percipient gentes, quā sit non ardua virtus

Seruitium fugisse manu, ⁿ sed regna timentur

Ob ferrum, & seuis libertas vitur armis:

Ignoratq; datos, ne quisquam seruiat enses.

580 ^o Mors vtinam pavidos vitæ subducere nolles,

Sed virtus te sola daret, ^p Non se gnior illo

Marte fuit, qui tunc Libycis exarsit in auis.

fidem, Virtus & in hoste probatur, ^k Octauio & suis. ^l Praconia & celebratio, in Eo tamen vecordiae venio, ut atque ignaue, vt licet hoc factum in alijs laude dignum praedicerent, ipsi nolint vel ex hoc exemplo intelligere quā non difficile fiet seruitutem excutere, se in libertatem asserere, vel sibi illa morte vel sublatis tyrannis. ⁿ Sed tyrannicæ potestates timentur, quia custodij & satellitij armantur, dum libertatem vi opprimunt. Quasi verò libertatis studiosis difficile sit scire, sibi datos esse enses, ad tuendam libertatem, ne cogantur seruire. In nullius sumus potestate, cūm mors in nostris, ^o Stoice. ^p Degeneres itaque & ignaui vitam cum seruitute agant turpem & fortes & nobiles se sua manu in libertatem asserant. ^p Neque bello minus atroci atque aduerso à Caesarianis in Africa pugnatum est quā fuerat in Adristico. In Africa quoque (inquit Florus) par & virtus & calamitas Curionis fuit, qui ad recipiendam provinciam missus, pulso fugatoque Varo iam superbus, subitum Iubæ regis aduentum equitatumque Mauroꝝ sustinere non potuit. Patebat victo Iugga, sed pudor suavit, vt amissum sua temeritate exercitum, monte sequeatur.

^z Opitergeni,

^a Minima pars fortitudinis erat: mortem oppetere. In ipsa morte militariter pugnant, ita Grotius qui ex M. S. restituit minimūque cum vulgo legatur minimūque. quod & probari potest.

^b Quamuis feriat manu sua ipsius morturi & ipsa mortem insistentē.

^c Dum ipsi ingulos suos intendunt occurrentes atque irruentes in sociorum gladios capulo tenus.

^d Neque minori vi & ferientes adigebant tela, id pietatis loco ducentes vno idem conficere, neque ingeniate vulnua.

^e Tabulatis ratis, ^f A se contemp- tam.

^g Octavianos, à quibus quasi victoribus huc rerum adacti fuerant.

^h Emphaticè, frui sensu.

ⁱ Comburenda ac sepelienda Opiterginorum cadauera curauerunt hostes mirati tantæ apud suos auctoritatis esse Caesarem, tantam milicium in ducem

q In Siciliam Curionem Proprætorẽ cum legionibus 2 Cæsar miserat, iussim vt cum Siciliam rece- pisset protinus in Africam traduceret exercitum ille, pro- fugiente e provincia Catone, quartam leg. conserpserat, sed copias P. Atij Vari despiciens duas tan- tum legiones & D. equites transporta- vit. Lilybæum Sicil. hie promontorium est, quod spectat Af- ricam; vii Pelorum, Italiam; Pachinum, Græciam.

r Leni & secundo vento. s Aquilariam appu- sic à Clupeis M. pass. XXI, distantem. hand procul à Car- thagine iam ab ex- cidio tertij bel Pun. modicè restituta. t Romanis bello & pace cognita, vel Curioni famã cogn. u Fl. prope Vticam mare insuetas. x Poeta, quo datur an- ta fabulandi de Herculis & Antxi palæstrico certam- ine, accersit *Aytais μῦθος* (quo de Strab. lvi.) è Mauritania Tin- gitana long. S. lat. 30. ad colles prope V- ticam. long. 30. lat. 34.

y Curionem, aut aliam quemlibet hospitem. z Tello, nondum effreta ex parte gigan- tum, concepit Antæum in Libya. a Neque Terræ ex procreatis Typhoẽo, Tityo, & Briareo, ganta erat gloriandi causa quàm nato Antæo. b Male cessisset dijs, si & hunc locum habu- issent Gigantes, vbi in Thessalicis campis bellum cælo inferebant. c Dederat & Antæo Terra mater hoc munus, vt certamine festus, contactâ terrâ vires auctiores resumeret fortiori- que resurgeret. d Frondes aut tabulæ. e Tunc Libya incolæ, rum adueniẽ ab illo in pa- læstram provocati visticque interficiebantur. f Neque amplius iam habuit opus beneficio matris Terræ, qua contactâ sumeret roboris incrementum, satis ex se validos etiam cum sta- ret. g Tandem Hercules monstrorum passim domitor, famã crudelitatis huius monstri acci- tus, huc aduenit.

^q Nanque rates audax Lilybæo litore soluit
Curio: nec forti velis Aquilone recepto
^f Inter semirutas magnæ Carthaginis arces,
Et ^c Clupeam, tennit stationis litora notæ:
Primâque castra locat cæno procul æquore, quâ se
^u Bagrada lentius agit sicca sulcator arena.
Inde petit tumulos, excelsaque undique rupes,
^x Antæi que regna vocat non vana vetustas.
Nominis antiqui ^y cupientem noscere causas,
Cognita per multos docuit rudis incola patres.
^z Nondum post genitos Tellus effreta gigantes,
Terribilem Libycis partum concepit in antris.
^a Nec tam iusta fuit terrarum gloria Typhon,
Aut Tityos, Briareusque ferox: ^b cæloque pepercit,
Quod non Pblegrais Antæum sustulit aruis.
^c Hoc quoque iam vastas cumulavit munere vires
Terra (sui fœtus, quod, cum tetigere parentem,
Iam defœta vigent renouato robore membra.
Hæc illi spelunca domus: latuisse sub alta
Rupe ferunt, epulas raptos habuisse leones.
Ad somnos non terga feræ præbere cubile
Assuerunt, non ^d sylva torum: virisque resumit
In nuda tellure iacens. ^e periẽre coloni
Arvorum Libyes: pereunt, quos appulit æquor,
Auxilioque diu virtus non usa cadendi,
^f Terræ spernit opes: inuictus robore cunctis,
Quannus staret, erat. ^g Tandem vulgata cruenti
Fama mali, terras monstris æquorque leuantem,
Magnanimum Alciden Libycas exciuit in oras.

^k Ille Cleonæi proiecit terga Leonis,
Antæus ⁱ Libyci. ^k perfudit membra liquore
Hospes. Olympiæ servato more palestræ.

615 Ille parum fidens pedibus contingere matrem,

^l Auxilium membris calidas infudit arenis.
Conseruere manus, & multo brachia nexu.
Colla diu grauibus frustra tentata lacertis:
Immotumque caput fixa cum fronte tenetur.

620 ^m Miranturque habuisse parem. ⁿ nec viribus uti

Alcides primo voluit certamine totis,
Exhaustiq; virum: quod creber anbelitus illi
Prodidit, & gelidus fessio de corpore sudor.

Tunc ceruix ^o lassata quati: tunc pectore pectus

625 ^p Ugeri: ^q tunc obliqua percussa labare
Crura manu. ^r iam terga viri cedentia victor

Alligat, & medium compressis ilibus arctat:

Inguinaque insertis pedibus distendit, & omnem

Explicuit per membra virum. ^s rapit arida tellus

630 ^t Sudorem: ^u calido complentur sanguine vene,

Intumuere tori, ^v totosque induruit artus,

Herculeosque ^w nouo laxauit corpore nodos.

^x Constitit Alcides stupefactus robore tanto:

^y Nec sic Inachijs, quannis rudis esset, in undis

635 ^z Defectam timuit reparatis anguibus hydram.

Confixere pares, telluris viribus ille,

Ille suis. ^a numquam se uere sperare noueræ

Plus licuit. videt exhaustos sudoribus artus,

Ceruiemque viri, ^b siccam cum ferret Olympum.

640 ^c Utq; iterum fessis iniiecit brachia membris,

^d Non expeclatis Antæus viribus hostis,

Sponte cadit, ^e maiorq; accepto robore surgit.

y Neque tantum illi metum iniiecit Hydra, numerosum malum, cui vno capite reciso duo repulsiabant, quamuis tum tyro nec monstis affuctus cum illa excetra certauit in Lerna, palude Argiuorum, Inachus primium regnatorum: quam confictus iste, z Neque Innoni Herculis interitum anquireti, maior ex vllis laborum illi iustitiorum spes hominem perdendi quam ex hoc. a Non ita sudoribus exhaustam, cum Atlanti succurrens sustineret humeris cælam. b Antequam ab Hercule prosterneretur, ipse vltro labitur. c Validior.

h Hercules interrus luttam exiit pellem leonis Nemezi a se inter Cleonæ & Philonem exsi.

i Leontis lib. exuuias.

k Hercules se oleo unxit, cui ceromate ex more patrio atque vltato in certaminibus Olympiis ab ipso institutis.

l Iam vltus beneficio matris, modo v. 208. se arenam summa confessit, quo robustior esset.

m Mirator vterque se sibi patem ostendisse.

n Necdum interris vltus viribus Antæum cefati erat.

o Debilitata inclinabat, non vt prius, Immortuus cepit fixa cum fronte tenebatur.

v 619.

p Antæi erora supplantata Herculis manu labascebat.

q Hercules Antæi tergum lacertis implicatum compressit, atque ipsam humi prostravit.

r Coe cef, siffit fudorem Antæi.

s Recentiq; & vires restantur.

t Lassimodò laxiq; artus restituntur iam in solidos & duos.

u Renouato, viribus refectio.

x Non sine stupore admirans est Herc, vnde Antæo vires restituit.

d In Antrum tran-
sit vis Teiræ, dum si-
ho robur suggerit,
exhausta.

e In pectus meum:
non gremium terræ.

f In terras delabi
volentem Antrum.
g Sublenatum, inter
caelum & terram, ne
que demissum nisi
morte prius tigen-
tem.

h Hinc veteres vo-
lentes sui temporis
gesta posteris com-
mendaré indiderunt
huic loco nomen.

*Antæ regna & mo-
numentum.* Plin. l. 5,
c. 1.

i Senior utunque,
sed clarior nominis
gloria his collibus,
ex *Castra Cornelianæ*.

Namque hic prius
castrorum locus C.
Scipioni, qui Cos.,
traductus in Africam

copijs duo eadem
noctie hostium castra
incendit, Syphacem
repem cepit, Hanni-
balem 16 iam annos
in Italia bellantem
vincens et mox reuo-
cavit in Africam ad
sua totanda.

k Est is locus in gum
dicedum, emineas in
mare, utraque ex par-
te præruptum atque
asperum, sed paulo
tamen leniore fasti-
gio ab ea parte que
ad Viticam vergit.

abest directo itinere ab Vitica paulo amplius passus mille, sed propter reslagnationem ma-
ris, sex millium circiter in oppidum pervenitur. l Romanus qui primam in Africa de
Pœnis reportavit victoriam, his collibus castra habuit. m Scipionum African, maioris &
minoris. n Prioris felicitatis victoriæque auspiciam. o Duabus legionibus & Dequi-
tibus, supra v 387. p Tubero à Pompeio missus cum imperio in Africam, portu & oppi-
do Viticæ prohibitus est ab Atrio Varo, qui ad Auximum amissis cohortibus protinus ex fuga
in Africam pervenerat, atque eam sua sponte vacuum occupaverat, delectique habito duas
legiones effecerat, hominum & locorum notitiâ & vso eius provincie vastus aditus ad ea co-
nanda, quod paucis antè annis ex prætura eam provinciam obtinuerat. Comen. ciu. bell. 1. &
Cic. pro Ligario, q Militum Italicorum. r A Iuba tamen rege Mauritanie sociis & ami-
co Pompei, auxilia petijt, atque accepit primùm DC. equites Numidas & pedites CCCC.
mox rege ipsum cum magnis copijs. s Infra v. 672. t Non alius rex latius extendit imperiū.

Terra

d *Quisquis inest terris, in fessos spiritus artus
Egeritur: tellusque viro luclante laborat.*

Vt tandem auxilium tacite prodesset parentis

Alcides sensit: standum est tibi, dixit, & ultra

Non credere solo, sterniq; vetabere terra:

Hærebis pressis intra mea pectora membris:

e Huc Antæ cades, sic fatus, sustulit altè

f Nitentem in terras iuuenem. morientis in artus

Non potuit nati Tellus submittere vires.

*Alcides & medium tenuit. iam pectora pigro
Stricta gelu, terrisque diu non credidit hostem.*

h Hinc cui veteris custos famosa vetustas,

Miratrixq; sui signavit nomine terras.

i Sed maiora dedit cognomina collibus istis,

Pœnum qui Latys venocavit ab arcibus hostem

Scipio. k nam sedes Libycæ tellure potito

Hæc fuit. en veteris cernis vestigia valli.

l Romana hos primùm tenuit victoria campos.

Curio letatus, tanquam fortuna locorum

Bella gerat, servetque m ducum sibi sata priorum,

Felici non fausta loco tentoria ponens,

Indulset castris, & collibus abstulit n omen,

Sollicitatque feros o non æquis viribus hostes.

p Omnis Romanis que cesserat Africa signis,

Tunc Vari sub iure fuit: qui robore quanquam

Confisus q Latio, r regis tamen undique vires

Excivuit Libycæ gentis, t extremaque mundi

Signa suum comitata Iubam. s non fusior ulli

Ter
Can
Ter
A
64
Dis
Sup
A
Inc
Ma
680
M
Et
Or
Et
685
V
Pr
H
690
L
Cu
E
H
do
& a
bus
thi
dis
M
joc
lvb
for
ste
gro
per
nu
(A
ma
par
eife

Terra fuit domino: ^a quæ sunt longissima regna,
Cardine ab occiduo vicinus^a Gadibus Atlas
Terminat: à medio, confinis^v Syrtibus Ammon.

^z At quæ lata iacet, vasti plaga feruida regni

675 Distinet Oceanum, zoneq; exusta calentis
Sufficiunt spatio, populi tot castra sequuntur,

^z Autololes,^b Numideq; vagi, semperque paratus
Inculto^c Gætulus equo: tum concolor Indo

Maurus,^d inops Nasamon, missi^e Garamante perusto

680 ^f Marmaride volucres, ^g æquaturisque sagittas
Medorum, tremulum cum tor sit missile, Mazax:

Et gens, quæ^h nudo residensⁱ Massylia dorso

Ora leui stetit frænorum nescia virga:

Et solitus vacuus errare mopalibus Ascr

685 Venator, ^k feruique simul fiducia non est,
Vestibus iratos laxis operire leones.

^l Nec solum studys ciuilibus arma parabat,
Priuate sed bella dabat luba concitus ira.

Hunc quoq; ^m quo superos humanæ que polluit anno

690 Lege Tribunitia solio depellere auorum

Curio tentarat, Libyamq; auferre tyranno,

ⁿ Dum regnum te Roma facit, ^o memor ille dolovis

Hoc bellum sceptri fructum putat esse retenti.

u In longitudinem
extenduntur ab vlti-
mo litore occiduo,
quæ Atlante termi-
natur Africa, long-
gr. 6, vltque ad Am-
moniacam regionē,
long. gr. 55.

x Inl extra sctum
Herculeum, in ora
Bæticæ Hispaniæ.

has opponit poeta
Atlanti sed quæm te-
dit, costules Geo-

graphos excussibis-
que, poetis quælibet
audendi esse potesta-
tem, vide L. v. 55.

y De Syrtibus, l. 1.
v 367, de Iose Am-
mone, l. v. 11 &
l. 10, v 38, qui tamen

à propiore Syrtium
distat in long. 2. gr.
z Secundum lactu-
dinem dicit lube
regnum extendi ad

zonam totitanā &
vketianā.

a Mauritaniæ Tin-
gitanæ pop.

b Nomias respici-
cit, domos plantis
circumferentes. Sa-
l. st. de bello lug.

c Libya interioris
gens equis insidens
non stratis ephippiā,
quos mox v. 602, nu-

dos vocat. d In litore Artnoxæ Syrtis visitans, l. v. 4. 9. & 458, & alij Nasamones delerta
& arenosâ Marmaricæ colunt. e Africae min. pop. f Africae pop. f Egyptum versū, pede
bus velox. g Et Mazax qui torquet mîsilia non minore vi & dexteritate quam Medi Par-
thique sagittas mittunt. h Non ephippiâ strato. i Massyli Virg. 2. AEn. Infremi Numida
diâli. Numide gens infelix freni, &c. Cuius equum stetit non cedere virga lupatis, Sil. Ital. 2.
Μαυραϊστυλοϊ μικροῖς ἰπποῖς χροῖσσοι, ἰξῆσοι δὲ κὲ δυμεῖδοισιν, αἰς δὸν
ἰαθ. Sic ἰεραὶ ἰξῆσοι. Strabo l. vlt. & Martial. l. 9. ep. 23. equi sine frænis, &c. Liu. 35. Po-
lyb. Nam steti facili. fasciâque colla secutus Pares in obsequium leuta moderamine virga. Ver-
bera sunt præcepta fugæ, sunt verbera freni, Nemesian. k Non confidit ferro, sed inieciâ ve-
ste leones læpetæ. Leonum summa vis in oculo creditor, Getuli itaque contra impetum in-
gredientis leonis obijciunt sagum, Plin. l. 8. c. 16. l lube & paternum hospitium cum Pom-
peio, & simulat cum Curione intercedebat quod Tribunus Pl. legem promulgauerat, quæ reg-
num lube publicauerat, Com. cin. bel. 2. m Quo anno ipse Tribunus à Cæsare corruptus
(l. v. 289, & infra v. 819) Cæsaris causam turbauerat, mox Cæsarem incitabat, quo factio & hu-
mana omnia & diuina miscuit. n Dum vnus (Cæsaris sc.) dominationi Romam subijcere
parat. o luba iniuriæ memor, regnum se retinuisse vel ob hoc gaudet, quò Curiosem vl-
ciscatur.

p Curionem regis
 aduenientis fama
 perterritum & hoc
 male habebat, quod
 parum consideret
 militibus suis, neque
 veteranis Cæsaris qui
 sub eo in Gallia &
 Germania militaue-
 rant, neque firmæ
 fatis fieri, ut qui Pô-
 pæio sacramentum
 dixerant, & Domitio
 duce suo Corsini
 tradito Cæsari, nisi
 in Siciliam cum Cu-
 rione iuerant.
 q Cæsari & Cu-
 rioni.
 r Pompelo.
 s Cum utriusque dix-
 issent sacramentum;
 alterum deserere, al-
 teri adhaerere
 t Postquam aduer-
 tit exercitum monia
 officiaque sua detre-
 rare, ad defectionem
 spectare, hoc sollici-
 tatos a Quintilio
 Varo, qui fuerat cum
 ijs Corsini iamque
 erat cum Atio Varo:
 hæc secum delibe-
 rat.

u Audendum est a-
 liquid in prælia. si-
 mul ut timorem
 meum dissimulem,
 simul suspensionem
 de militum meorum
 fide tegam, imò tol-
 lam. Qui enim iam
 ociosi duum meri-
 tis & belli causis ex-
 pendendis vacant;

in ox, armari & in aciem producti, partibus quas sibi sequendas suspenserunt stabunt, eblivi
 caularum, ducunt sui. x Sicut in muneribus gladiatoris, non odium aut similitas commit-
 tit gladiatores in lethale arenæ certamen; sed ipsa parium compositio & æmula virtus.
 y Siquidem privum è Numidis equitibus, CXX. castris, reliquos in castra compulit. Varum
 mox in castra ad oppidum non sine magna Varianorum cæde fugavit, ita ut timens castris de-
 tertia vigilia silentio exercitum in oppidum redoceret. z Raptim collectas copias ducit
 elanculum, ne aduentus sui fama ad Curionem perveniret, eamens. a Improvisus hadentis,
 hoc solum timebat ne à Curione timeretur, atque ita prælii & rei gerendæ non daretur oc-
 casio. b Curio, accepto regis aduentu, se in Corneliæ castra receperat, præmittit rex Sa-
 buram præfectum eius, cum parvis copijs, qui & numerem spargeret ipsum Iubam reuoca-
 tum finitimo bello & controuersijs Lepitanorum, restitisse in regno. simulque subtractum è
 castris Curionem in proelium eliceret.

p *Hæc igitur regis trepidat iam Curio fama,
 Et quod Cæsareis nunquam deuota iuuentus
 Iha nimis castris, nec Rheni miles in undis
 Exploratus erat, Corsini captus in arce,
 Infidusque nouis ducibus, dubiusque prior,
 Fas utrumq; putat. sed postquam languida segni
 Cernit cuncta metu, nocturnaque munia valli
 Desolata fuga, trepida sic mente profatur:*

u *Audendo magnus tegitur timor: arma capeſſa
 Ipse prior: campum miles descendat in æquum,
 Dum meus est: variam semper dant otia mentem.*

*Eripe consilium pugna: cum dira voluntas
 Ense subit presso, galeæ texere pudorem,
 Quis conferre duces meminit? quis pendere causas?*

*Quæ stetit, inde fauet: x veluti fatalis arene
 Muncribus non ira vetus concurrere cogit
 Productos: odere pares. Sic fatus, apertis*

*Instruxit campis acies: quem blanda futuris
 Deceptura malis belli fortuna recepit,
 Nam pepulit Varum campo nudatæque fœda*

*Terga fuga, donec vetuerunt castra, cecidit.
 Tristia sed postquam superati prælia Vari
 Sunt audita Iuba: letus quod gloria belli*

*Sit rebus seruata suis, z rapit agmina surtim,
 Obscuratque suam per inſſa ſilentia famam;
 Hoc solum metuens incertus ab hoste timeri.*

b *Mittitur, exigua qui prælia prima laceſſat,
 Eliciâtque manu, Numidis à rege ſecundus,*

Vt sibi commissi simulator Sabura belli:

^c Ipse caua regni vires in valle retentat:

^d Aspidas vt Pharias cauda solertior hostis

725 *Ludit, & iratas incerta prouocat vmbra:*

Obliquansq; caput vanas serpentis in auras

Effusa toto comprehendit guttura morsu

Letiferam citra sanie[m]: tunc ° irrita pestis

Exprimitur, faucésque fluunt pereunte veneno.

730 ^e *Fraudibus euentum dederat fortuna: feroxq;*

Non exploratis & occulti viribus hostis,

^h *Curio nocturnum castris erumpere cogit,*

Ignotisque equitem late decurrere campis.

Ipse sub Aurora primos excedere motus

735 *Signa iubet castris, mülüm, frustra que rogatus*

Vt Libycas metuat fraudes, inflectaque semper

Punica bella dolis. leti fortuna propinqui

Tradiderat fati inuenem. ⁱ bellumque traherat

Auctorem ciuile suum, super ardua ducit

740 *Saxa, super cautes abrupto limite signa.*

Cum procul è summis conspecti collibus hostes

^k *Fraude sua cessere parum, dum colle relicto*

Effusam patulis aciem committeret aruis.

^l *Ille fugam credens, simulate nescius artis,*

745 *Vt victor, medios aciem proiecit in agros.*

Tunc primum patuere ^m dolis, ⁿ Numideq; fugaces

Vndique completis clauserunt montibus agmen.

Obstupuit dux ipse simul, perituraque turba.

^o *Non timidi petiere fugam, & non praelia sortes:*

qui oppressos somno & dispersos hostes, ad magnum numerum conlecit. ^g Regis infidii, modo nota s. ^h Curio enim omnibus copiis quartâ vigiliâ exiit, equites suos redeuntis conuenit, è captiuis quaerit quis castris praesit, respondent, Saburam. ⁱ Vt modò, not. f. k Sabura suis imperauerat, vt simulatione timoris, paulatim cederent, ac pedem referrent sese cum opus esset, signum praelij daturum. ^l Curio ad superiorem spem additâ praesentis temporis opinione, hostes fugere arbitratus, copias ex locis superioribus in campum dedit. ^m A rege subsecuto, summis auxilijs, hostium copias augeri, signo à Sabura dato equitata hostium ab utroque cornu aciem nostram circumueniri. ⁿ Spem vnam saluâ, proximos colles iubet suos capere Curio, hos praecipue missus à Sabura equitatus. ^o Lassis se. ex itinere & praelio nocturno equis, vt vers. insequente, &c. atque septis vndique pedibus stipatisque, ita vt vix arma mouendi daretur locus. vt mox v. 772. ^p Equites labore conleiti, & pauci numero CC (reliqui enim in itinere subleuerant) quacumque in partem impetum fecerant, hostes loco cedere cogebant. sed neque longius fugientes prosequi, nec vehementia equos incitare poterant, Com. cl. bel. 2.

^c Rex cum omnibus copiis inlequebatur, & lex M. pat. interuallo à Sabura confederat.

^d Neque aliter Curionem delusi lobas, quam solet Aspides Aegyptiam Ichneumon. quâ nebetes habentem oculos, eosque non in fronte sed in temporibus, Ichneumon cauidi for vmbra prouocat, atque latentem autem ictus innotos amentis excipit donec obliquè capite speculatus inuadat in fauces aspida: viros effondentis sed circa noxam hostis. Plin. l. 8. c. 24. & Nicander in Theriacis. e Viras incassum effunditur.

^f Curio, ex perlogis quibusdam oppidanis audito Saburam adesse tantum cum leuibus copiis, regem domi reuoluisse, adolecentis feruore, magnitudine animi, superioris temporis prouenta, fiducia rei bene gerenda, supra omnia facta ciuili ab eo excitati commotique belli praenat poscanti, equitatem omnem prima nocte ad castra hostium mittit.

^g Regis infidii, modo nota s. ^h Curio enim omnibus copiis quartâ vigiliâ exiit, equites suos redeuntis conuenit, è captiuis quaerit quis castris praesit, respondent, Saburam. ⁱ Vt modò, not. f. k Sabura suis imperauerat, vt simulatione timoris, paulatim cederent, ac pedem referrent sese cum opus esset, signum praelij daturum. ^l Curio ad superiorem spem additâ praesentis temporis opinione, hostes fugere arbitratus, copias ex locis superioribus in campum dedit. ^m A rege subsecuto, summis auxilijs, hostium copias augeri, signo à Sabura dato equitata hostium ab utroque cornu aciem nostram circumueniri. ⁿ Spem vnam saluâ, proximos colles iubet suos capere Curio, hos praecipue missus à Sabura equitatus. ^o Lassis se. ex itinere & praelio nocturno equis, vt vers. insequente, &c. atque septis vndique pedibus stipatisque, ita vt vix arma mouendi daretur locus. vt mox v. 772. ^p Equites labore conleiti, & pauci numero CC (reliqui enim in itinere subleuerant) quacumque in partem impetum fecerant, hostes loco cedere cogebant. sed neque longius fugientes prosequi, nec vehementia equos incitare poterant, Com. cl. bel. 2.

g Non ferocis equi
Quirupedane pure
fontis quatit ungula
compam.
 i Neque uti fortis
 equus & recens stare
 loco nouit.
 f Sed lesa ia.
 t Accelerant.
 u Neque enim profi-
 nit incitasse equom
 in hostem, debilis
 namque lassati equi
 incensus eo usque
 tantum prouehiba-
 tur quo iaculis ho-
 stium equitem expo-
 neret.
 x Numidarum ve-
 ro equitum concit-
 ato cursu tremuere
 campi & puluere
 nubes atque tene-
 bræ inductæ, pul-
 uere, tanquam vi Bo-
 teræ & Thracia flauis
 excitato.
 y Thracio, Bistonis
 flagnum est & regio
 Thracia.
 z Certa erat facilis.
 que victoria, neque
 pugna mora longior
 quam quæ Romanis
 interficiendis suffi-
 ceret.
 a Conferat pugnâ
 contendere.
 b Telorum, instar
 grandinis fulorum
 multitudine & p-
 dide.
 c Suorum, gl-
 bo
 condensatorum,
 dum—
 d — i, qui ab exte-
 riori parte globi es-
 sant, reuertent pede
 cedere, si que intror-
 sum ad declinandos
 hostium telus.
 e Neque tam læta
 ex ca de Romanorum
 voluntate perceperunt
 Mauri, quam
 fortuna dabat, cum
 non fugios sanguinis,
 non mutilata & cadentia
 viderent corpora, ut quæ
 consistia & stipata
 insisterent se inuicem, neque
 exia deciderent ad terram, sic
 arboret, l. 3. v. 445.

Quippe ubi non sonipes motus clangore tubarum
 Saxa quatit pulsu, rigidos vexantia frenos
 Ora terens, spargitque iubas, & surrigit aures,
 Incertoque pedum pugnat non stare tumultu.
 Fessa iacet ceruix, fumant sudoribus armi:
 Oraque proiecta squalent arenia lingua:
 Pectora rauca gemunt, quæ creber anbelitus urget:
 Et defecta grauis longè trahit ilia pulsus:
 Siccæque sanguineis durefcit spuma lupatis.
 Iamque gradû neque verberibus, stimulisq; coacti,
 Nec, quanuis crebris iussi calcaribus, addunt.
 Vulneribus coguntur equi, nec profuit ulli
 Cornipedis rupisse moras: neque enim impetus illis
 Incursumque fuit: tantum profertur ad hostes,
 Et spatium iaculis oblato vulnere donat.
 At vagus Apher equos ut primum emisit in agmè:
 Tunc campi tremuere sono: terræque soluta,
 Quantus Bistonio torquetur turbine puluis,
 Aëra nube sua texit, traxitque tenebras.
 Ut verò in pedites fatum miserabile belli
 Incubuit: nullo dubij discrimine Martis
 Ancipites steterunt casus, sed tempora pugne
 Mors tenuit. neque enim licuit procurrere contra
 Et miscere manus, sic undique septa iuuentus
 Comminus obliquis, & rectis eminus hastis
 Obruitur: non vulnerebus, nec sanguine, solum
 Telorum nimbo peritura, & pendere ferri.
 Ergo acies tantæ paruum spissantur in orbem:
 Ac, si quis metuens medium corcepit in agmen,
 Vix impunè suos inter conuertitur enses.
 Densaturque globus, quantum pede prima relato
 Constrinxit gyros acies, non arma mouendi
 Iam locus est pressis: stipatæque membra teruntur.
 Frangitur armatum colliso pectore pectus,
 Non tam læta tulit victor spectacula Maurus

Quam

785

M

C

I

790

A

R

P

A

V

795

P

N

A

I

800

k

A

E

n

S

805

H

F

F

q

810

P

A

A

D

trib.

10,2

par

m

na

tam

Nec

tam

byc

onc

- 785 *Quam fortuna dabit: fluuios non ille cruoris,
Membrorumque videt lapsum, & ferientia terram
Corpora: compressum turba stetit omne cadaver.
Excitet inuisas diræ Carthaginis umbras
Inferijs fortuna nouis: ferat ista cruentus
Annibal, & Pæni tam dira piacula manes.
Romanam, Superi, Libyca tellure ruinam
Pompeio prodesse nefas, votisque Senatus.
Aphrica nos potius vincat sibi. h Curio susas
Ut vidit campis acies, & cernere tantas
795 Permissi clades compressus sanguine puluis,
Non tulit afflictis animam producere rebus,
Aut sperare fugam: ceciditque in strage suorum
Impiger ad letum, & fortis virtute coacta.
Quid nunc rostra tibi profunt turbata, forumq;
800 k Vnde Tribunitia plebeius signifer arce
Arma dabas populis? quid prodita iura Senatus,
Et gener, atque socer bello concurrere iussi?
Antè iaces, quam dira duces Pharsalia confert,
Spectandumque tibi bellum ciuile negatum est.
805 Has urbi miseræ vestro de sanguine pœnas
Ferre datis: luitis in iugulo sic arma potentes.
Felix Roma quidem, ciuesque habitura beatos,
Si libertatis superis tam cura placeret,
Quam vindicta placet. Libycas en nobile corpus
810 Pascit aues. nullo contactus Curio busto.
At tibi nos (quando non proderit ista silere
A quibus omne cui seminum sua fama repellit,
Digna damus, iuuenis, merita præconia vite.*

f Inuictæ excitatas Carthaginensium umbras Fortuna ad hæc parentalia, retulerunt quippe viduorū nepotes infestias Annibali, abundè parentauerunt hac cæde animis Pe- norum à suis caesurum, g Indolere ceriè Senatus Pompeiusque in sua cæste emolumentum cecidisse tot ciues Romæ, malletque victoriam hanc Africorum nomine, quam suo relatam. h Hortatus est Curionem Cn. Domitius, præfectus equitum, eum paucis circumcambens, ut rogâ salutem peteret seque in castra reciperet: se ab eo non discessurum pollicitus. At Curio nunquam, amisso exercitu, quæ à Cæsare fidei suæ commissam acceperet, se in eius conspectum reuerturum confirmauit, atque ita prælians interfectus est. Com. ciu. bel. i Insultatio, adlectâ commiseratione. k Tribunitiæ conuersiones non raro fuerant populi incitamenta, seditionum faces, classica tumultuum. Curio autem trib. pl. fuerat Cæsari inimicissimus, mox ab eo liberatus & re grandi alieno, redemptusque antio, acerrimè pro Cæsare stetit, & cum tribunis pl. ad Cæsarem ex urbe tandem profugit, non parus belli huius ciuilibis concitator. vt l. i. v. 270. &c. l. AERE corrupta & prodita a te. m Pompeius & Cæsar commissi. n Neque tamen contigit tibi exitum huius belli in pugna illa Pharsalica videre. o Morte vestra. p contra Remp. suscepta. q Si deos æqua ranageret cura indulgendi nobis libertatis asseriores, quam viciscendi libertatis oppressores. Nec unquam, inquit i acutus, atrocioribus populi Rom. claudibus, magisve iustus iudicis approbatum est; non esse cura Deû securitatem nostram, esse vitiosem. r Inuenerunt, præda ambus l. i. bycis. f Cur enim taceam virtutes eius & merita? quæ innumeris seclis cætescentia pœ omne anni tempus plenis gloriæ velis ferentur.

¶ Haud

t Erat certe summa
 indole, eloquentiz
 laude claruit, legum
 propugnator acerri-
 mus, quandin incor-
 ruptus stetit Reip.
 u Verum corrupe-
 runt illum perinde
 runtque perdiri ci-
 uitatis mores, am-
 bitio, luxus, ama-
 nia.
 x Atque ita muta-
 tus & à Caesare cor-
 ruptus dignitatem
 & causam eius pesti-
 vaciter tuebatur, ne-
 que minima ciuili-
 belli fax ut qui Cae-
 sari stimulos addiderit ut per quem plurimi in Caesaris partes inclinarent. y Sexcenties
 H. S. aeris alieni contraxerat Curio, Val. Max. l. 9. c. 1. quo liberatum eum Caesar. z Sylla
 quidem, Marius, Cinna, &c. vi oppresserunt libertatem, inuaserunt Rem, neque id tamen sine
 summa impensa largitionum & stipendiorum, illi emerunt, hic vendidit. a Caesaris tue-
 cessores, quibus permissus fuit Imperij clausus. b Vendidit hic auro patriam, domumque
 superbiam Impofuit. Virg. 6, AEn,

M. ANNÆI LVCANI
LIBER QVINTVS.

a Pompeium. Italia
 pulsum, Mafsihâ ex-
 pugnatâ, & exerciti-
 bus eû Hispanijs amif-
 fis; Caesarem, nauali
 elate in Adriatico
 acceptâ, & Curione
 cum exercitu in A-
 frica caeso.
 b Alternante tamen
 fortunâ, referuati
 sunt pares de lumina
 rerum dimicatus in
 Pharfalica pugna.
 c Hæmæ notatio, d Thracie monte. e Patronymicæ form. Mafsi vel aliæ à filiabus Atlan-
 tidis. f nec d Atlantides, Pleiades occiderunt Cofmicæ, quod fit circiter 2. Id Nouemb. f Cal-
 lanianj, quo die creati noui consules, eorumque nomina præfigebantur sol anni Fallis. l. li-
 bris singulorum annorum descriptione & gesta continentibus. h Festas nomine Iani, chor-
 ragi, capitis, patris, ducisque Insequentis anni. Quid Fall. 1. Martial. l. 8. ep. 2. h Nondum
 planè peracto potestati suæ consularis tempore. i Metaph. à militia. l. 3. v. 612. k Lentu-
 lus & Marcellus Coll. in Epirum conuocauerunt Senatores per officia belli dispersos.

Elicit

- Elicit Epirum. peregrina ac sordida sedes
 10 Romanos cepit proceres: ¹ secretaque rerum
 Hospes ^m in externis audiuit curia testis.
² Nam quis castra vocet tot strictas iure secures,
 Tot fasces? ^o docuit populos venerabilis ordo
 Non Magni partes, sed Magnum in partibus esse.
 Ut primum ^v moestum tenuere silentia caelum,
 15 Lentulus excelsa sublimis sede profatur:
^q Indole si dignum Latia, si sanguine prisco
 Robur inest animis, non qua tellure coacti,
 Quamque procul testis captæ sedeamus ab urbis
 20 Cernite: sed vestrae faciem cognoscite turbae:
 Cunctaque iussuri primum hoc decernite Patres,
^r Quod regnis, populisque liquet, nos esse Senatum.
^t Nam, vel Hyperboreæ plaustris glaciale sub Vrse,
 Vel ^e plaga quæ torrens, claususque vaporibus axis
 25 Nec patitur noctes, nec iniquos crescere soles,
 Si fortunat ferat rerum nos summa sequetur,
 Imperiumque comes. ^u Tarpeia sede perusta
 Gallorum facibus, ^x Veios habitante Camillo,
 Illic Roma fuit. non unquam perdidit ^v ordo
 30 Mutato sua iura solo. ^z merentia testæ
 Caesar habet, vacuasque domos, legesque silentes,
 Clausaque iustitio tristi fora. ^a curia solos
 Illa videt Patres, plena quos urbe sugavit.
 Ordine de tanto quisquis non exulat, hic est.
 35 ^b Ignaros scelerum, longaque in pace quietos
 Bellorum primus sparsit furor: omnia rursus

I Arcana Senatus
 deliberantis con-
 filia.
 m In terra & vrbe
 aliena.
 n Quidni enim ap-
 pellem curiam po-
 tius Senatorum quam
 castra Pompei, ubi
 tot simul legitimi
 magistratus cum in-
 figuribus suis, fasces
 & securibus?
 o Et tot conspecti
 simul venerabiles
 Senatores docerunt
 populos & gentes
 quæ conuenerant,
 non conuenisse om-
 nes in partes Pom-
 peij, sed & ipsam
 Pompeium fuisse
 partem Sena-
 tus.

p Hypallage. cætas
 moestus tenuit si-
 lentia.

q Si vera illa & pris-
 ca virtus Romana
 animis vestris in-
 fideat, nolite expen-
 dere vbi simus: sed
 ex tot fenarum ac
 ciuium præsentia,
 faccurat vobis, quæ
 simus.

r Facto à vobis Se-
 natus Consulto sci-
 ant populi, hic esse
 Senatum, quem pe-
 nes est totius orbis
 terr. imperium.

t Queso Senatum si
 qua iniquæ Fortis

procella raperet in ora boreali Arcto vel tonitruæ zodiaci subiectas; commigratura tan. en sit
 Imperij summa. t Circulus æquinoctialis æstiu & calidus constructus, sub quo degentes
 perennem habent *conuersionem*. u Lib. i. vet. i. 69. vrbe Rom. *Synochæ*. Neque enim
 Capitolium à Gallis incensum est. x Camillus exulabat Ardeæ eius, inde euocato Veios,
 dictatura & rerum summa S.C. tradita est. y Senatorius. z Vrbeu Rom occupauit Cæ-
 sar, vacuam, moestam. o oppressis legibus & iudiciâ iuris dicundi intermissione tristem. a Illa
 quam Cæsar habet Curia non videt alios Senatores quam eos quos a ambitu, maiestatis lætæ
 alteriue noxæ damnatos Cæsar vrbi restitutos reuocauit. b Sub primo belli ciuilibi moru
 & trepidatione confternati diffugebant, huc tandem in Epirum conueniunt tanquam in
 corpus suum, Senatores & alij ordines.

e Quae in auxilium nostrum adven-
runt.

d Italiam & Hispanias amissas,

e Vulteiis cum rate Opiterginorum, supra l. 4. v. 402.

f l. 4. v. 81.

g Caesari intimus & summo in honore habitus, & quo caeso priuatur Caesar summo suo Senatore.

h Verete fata & quae diu faucentes vocant cum haec fiducia sequimini.

i Successus det vobis fortes animos ad persequendum libertatis hostem non factus atque iustitia causa dedit vobis animum relinquentis urbis, illo invadente.

k Potestatis nostrae Consulatus imperium cum anno exacto finem habet.

l Vos Senatores quorum auctoritas non est anxia,

m In commune, Quod vobis Reique

pro Bonum, Felix, Faustusque sit.

n Declarate Pompeium belli ducem.

Quod & prius Capuae factum sed adiunctis Coss. o Publicae & privatae rei fatum, fortunam & administrationem. p Collaudati reges & populi de Rep. bene meriti, iisque honores habiti, qui Senatus auspicia sequenti auxilia attulerant miserantive, quorum nonnullos pergit enumerare. q Rhodos insula Carpathii pelagi, classe potens, Phoebo dilecta, cuius radii semel die vel maxime nullo lastratur ob amaram, ut fabulantur, Rhodae virginem, colosso & templo Phoebi clara, ut quae Phoebo sorte cesserit, Pindarus 7. Olymp. Horat. od. 7. l. 1. r Lacaeum mons in Laconica, i trote fl. vicinus. f Sapientiae studiosorum: an victoriarum Perficarum? t αὐτοχθονας enim se esse volebant, cuius rei insignia gestabant in verticibus cicadas aureas. u Et Phociae Achaiae regio libertate donata aequae Massylia colonia eius, quam tamen a Phocensibus Asia deduciam meminimus, l. 3. v. 346. x Equites ex Thracia Dedit Cotta & Salsam filium misit Com. cis. bel. 1. y DC. equites aduxit Galaiae rex Deiotarus pro quo extat oratio Ciceronis. z CC. ex Macedonia Rhacipolis, quibus ipse praerat. a Ex auctoritate Senatus decrevit Africa Iubae. b Indigne regno fidei gentis, vel digne regno non fidei gentis. c ἰλεῖος, qui futurus erat dedecori Diis & Fortune tam indignum euentibus, d Ut Dionysius hic Ptolemaeus Auletiae Cetiannum post Pompeij rogatu confirmaretur Aegypti rex, coronareturque diademate Alexandri Magni in Pella Macedoniae opp. nati, Alexandriae in Aegyptio conditoris. Strab. l. 17.

Membra loco redeunt, en totis viribus orbis

Hesperiam pensant superi: iacet hostis in undis

Obrutus Illyricis: Libyae squalentibus aruis

Curio & Caesarei cecidit pars magna Senatus.

Tollite signa duces. h fatorum impollite cursum:

Spem vestram praestate Deis: i fortunaeque tantos

Det vobis animos, quantos fugientibus hostem

Causa dabit. k nostrum exhausto ius clauditur anno.

l Vos, quorum finem non est sensura praestans,

Consulite in medium Patres, m Magnamque iubete

Esse ducem. Lieta nomen clamore Senatus

Excipit: & Magno fatum patriaeque, suumque

Imposuit. p Tunc in reges, populosque merentes

Sparsus hos, q pelagique potens Phoebeia donis

Exornata Rhodos, r gelidique inculta inuentus

Taygeti: f fama ceteros laudantur Athenae:

u Massyliaeque, suae donatur libera Phocis.

x Tunc Sadalen, fortemque Cotyn, y fidiq; per arma

Deiotarum, & z gelide dominum Rhacipolis ore

Collaudant: a Libyamque iubent auctore Senatu

Sceptrifero parere Iubae. pro tristia fata!

Et tibi b non fidei gentis dignissime regno,

c Fortune Ptolemee pudor, crimenque Deorum,

d Cingere Pelleo pressos diademate crines

Permissum: c seuum in populos puer accipis ensem:

Atque utinam in f populos? donata est *b* regia Lagi;

h Accessit Magni iugulus: regaumque *i* sorori

Ereptum est, k fuceroque nefas. *l* iam turba soluto

65 *Arma petit coetu, quae cum populique, ducēsque*
Casibus incertis, & m caeca sorte pararenti,

n Solus in ancipites metuit descendere Martis

n Appius euentus: sinemq; expromere rerum

Sollicitat superos, multosque o obducta per annos

70 *Delphica fatidici referat penetralia Phœbi.*

p Hesperio tantum, quantum semotus Eoo

Cardine, Parnassus a gemino petit æbera colle,

Mons f Phœbo, Bromioque sacer: cui numine misto

Delphica Thebææ referunt trieterica Bacche.

75 *Hoc solum fluctu terras mergente cacumen*

Eminuit, pontoque fuit discrimen, & astris.

Tu quoque u vix summâ seductus ab æquore rupem

Extuleras, vnoque iugo Parnasse latebas.

x Vltor ibi expulsæ premere cum viscera partus

80 *Matris, adhuc rudibus y* Pæan Pythona *z* sagittis

Explicuit, cum regna Themis, b tripodasque teneret.

Ut vidit y Pæan *c* vastos telluris hiatus

Diuinam spirare fidem, d ventosque loquaces

Exhalare solum, f ocris se condidit antris,

Idem ref. Orofius l. 6. c. 15. o Clausa cessante oraculo, infra v. 111. & 131. p In terræ umbilico, ab occidu & ortu æquè distans. *Andis & medius cæli Parnassus.* Strab. & Strabo l. 9. q Tithoreo & Hyampæo. r Apollini & Baccho, *δὲ τῷ ἑσπερίῳ.* quorum utrumque eundem esse cum Sole probat Macrob. l. Saturn. c. 18. Communi itaque cultu Thebanæ Mænales Bacchi ministræ tertio quoque anno Delphis celebrant sacra in memoriâ victoriæ Indici à libero patre trienni expeditione patre. f Diluio cæteris submersis, alteram è Parnassi collibus emittit. Ouid. l. Met. t Medium inter aquas & cœlum. u Vix summo iugo extabas. x Hic Apollo iuuenis. vltorus Pythona, qui Iononis iussu Latoniam grauidam è Ioue & partu vicinam persequens fuerat, intererit. y Apollo. l. v. 678. z Straux homi mille grauem telis. a Dea, quæ præcepta hominibus ea petere, quæ fas essent. Ouid. l. Metam cuius vnum toto orbe celerissimum erat oraculum, cui Apollo successit. b Tripod, mensa erat siue sedes aurea vel æneæ tres habens bases, quam ubi Pythia vates incendisset, hausto diuinationis spiritu, responsa retulit. Iamblychus de mysteriis. & Diod. Sic. l. 16. Strab. l. 9. c In medio montis anfractu profundum terræ foramen, ex quo Iriçius spiritus, vi quadam velut vento in sublime expulsus uentes vatum in vcardiam verit; impletasque Deo responsa consulentibus dare cogit, &c. vltiorem templi Delphici descriptionem vide apud Iustin. l. 28. & Diod. Sic. l. 16. de occasione inuenti oraculi à pastore. d Exhalationes specus, quæ mentes primum instabant vatum, mox linguas in vaticinia soluebant.

e Otaculi lufus
caufam inquit po-
era.

f Quis Deus è cor-
to delapfus, in mergi
fe conclufique dig-
nator in hac ca-
uerna,

g Para feriem or-
dinemque canfarnm
fcienf.

h Ea qdæ euentura
funt præfcienf ac
præcienf.

i Phæbades, virgi-
nis Pythiæ, quæ in in-
greflus fuo numine
implet.

k Ita fatum dici vo-
lunt, quod Deus fa-
tus efl, i. decreuit,
conflituit.

l An fortè denfior
aliqua & potentior
pars inefl expiratio;
ex hoc antro Del-
phico, cœleftis illius
mentis & animæ
mundi quæ infufa
in omnes mundi
partes, eum librat,
regit, fouet, vegetat-
quæ? Deum namque
ire per omnes Ter-
rasque traflitque pro-
fundum. 4. Georg. &
6. A. En. Virg. Spiritus
intra alit, &c. vide
v. 89. l. 1.

m Cirrha opp. Phocidos hand procul è Delphis. n Cum fupèriore illo aère coit, & menti
dijuniori confonat. o Veluti A. Enar. Siculæ cacun-en fumam vndantem euomit. p Ceu
Inarime, A. Enaria, Pithecufæ, Iſchia infula in litore Campano fupèriora Typhocæ effundit ia-
ra. q Allufum ad nomen Typhonis, i. procellæ conflagrationis eiusmodi fuccendentis.
r Inarimen primus dixit Virgilius ab Homeri eſt ἀπρητος, vide quæ nos ad Sen. Thyest.
v. 807. & Erythrai indicem ad illud 9. A. En. Virg. Inarime Ionii imperiū impofita Typhocæ,
f Non admittit voia inopia, non ad gratiam vel odium præcibus aut muneribus cotruapi-
tur. t Marmoræque humilesque fufurros Tollere de templo mandat. Perf. 2. Sat. u Cum enim
fata Deum canat certa & mutari necia, fruflra voneat quæ hæc mutari poſſe. Define feſa Deum
fuſti ſperare precant. Virg. A. En. 6. x. Deus. Apollo. y Quia dicit totas mutantibus, èe
Phœnicibus, qui terræ motu vexati relicto patriæ ſole, Sidonæ unde poſtea à rege Aſcalonio-
rum pulſi, Tyron condidit, intelligo potius, quam de Cadmo aut Didone. Iuſſi in. 18. vel de co-
lonis Gadum, 10. l. 457. v. 2 Idem Apollo docuit qua ratione bella eſſent inuenda, vti A-
thenienſes ligneis moenibus fe tuari iuſſi, Perſici belli minas repuleret, deuiſio Xerxe nauali
pugna ad Salamina inſ. Herodot. Polyb. a Sic A. E. gypti fertilitas è fecunditate 9 annorum ſub-
lata, Thraſea à Buſiride ceſo. Sic Phrygia, ſepulto Aty, Diod. Sicul. Ita Atticæ, poſtquam moniti
venculo ſarificarent Minoi.

Incubuitque adyto, vates ibi factus, Apollo.

Quis latet hic Superum^c quod numè ab æthere

Dignatur cæcas incluſiù habitare cauernas? (preſiù

Quis terram cœli patitur Deus, & omnia curſus

Æterni ſecreta tenens, b mundi que futuri

Conſcius, ac populis ſeſe proferre paratus,

Contactuſque ferens i hominis, magnuſq; potens,

Siue canit fatum, ſeu k quod iubet ipſe canendo

Fit fatum ? l Forſan terris inſerta regendis,

Ære libratum vacuo que ſuſtinet orbem,

Totius pars magna Iouis, m Cirrhea per antro

Exit, & n ætherio trahitur connexa Tonanti.

Hoc ubi virgineo conceptum eſt pectore numen,

Humanam feriens animam ſonat, oraque vatis

Soluit, o ceu Siculus flammis vrgentibus Ætnam

Vadat apex: p Campana fremens ceu ſaxa q vaporat

Conditus r Inarimes æterna mole Typhœus.

Hoc tamen expoſitum cunctis, nullique negatum

Numen, t ab humani ſolum ſe labe furoris

Vindicat. u haud illic tacito mala vota ſuſurro

Concipiunt. n nam fixa canens, mutanda que nulli

Mortales optare vetat: iuſtiſque x benignus

Sæpe dedit ſedem y totas mutantibus vrbes,

Vt Tyrjs: z dedit ille minas impellere belli.

Vt Salaminicum meminit mare. a ſuſtulit iras

- 85
here
ref. 110 Telluris sterilis, monstrato sine :^b resoluat
Aëra tabificum. ^c non vlllo secula dono,
Nostra carent maiore Deum, quam Delphica sedes
Quod siluit, postquam ^d reges inuere futura.
Et superos vetere loqui. ^e nec voce negata
- 90
115 Cyrbæe moerent vates, templique fruuntur
^f Iustitio, ^g nam si qua Deus sub pectora venit,
Numinis aut poena est mors immatura recepti,
Aut pretium : ^h quippe stimulo fluctuque furoris
Compages humana labat, pulsusque Deorum
- 95
120 Concutiunt fragiles animas. Sic tempore longo
ⁱ Immotos tripodas, vastaq; silentia rupis,
Appius^k Hesperii scrutator ad vltima fati
Solicitatur. iussus ^l sedes laxare verendas
^m Antistes, ⁿ pauidamque ^o Deis immittere vatem,
- 125 ^p Castalios circum latices, nemorumque recessus
^q Phemonoën errore vagam, curisque vacantem
Corripuit, cogitque fores irrupere templi.
Limine terrifico ^r metuens consistere Phæbas,
^s Absterrere ducem noscendi ar dore futuri
- 130 Cassa fraude parat. quid spes (ait) improba veri
Te Romane trahit? muto Parnassus hiatus
Conticuit, ^t pressitq; Deum : ^u seu ^x spiritus istas
Desituit fauces, mundique in deuia versum
Duxit iter : ^y seu barbarica cum lampade Pytho
- 135 Arsit, in immensas cineres abiëre cauernas,

lentes. ^k Curiosus per sortes explorator, quis nam foret euentus belli ciuilib. ^l Aperire sacrarium. ^m Sacrorum præsens, templi Delphici custos. ⁿ Dei assantis & enthusiasti laborem simul & discrimen subire formidantem. ^o Hypallagen esse voluit interpretes. Deum immittere in Phœbadem, simpliciter intelligi malim. Iustum ab Appio antilitem vt Phœbadem mitteret in adytum. ^p Castalium fontem in radicibus Parnassi. ^q Phœbadem aliquam, Phœmonoën autem prima erat, quæ ex oraculo Delphico vaticinata est. Strabo. p. l. r. Modo. ad v. 121. not. n. ^r Volens Appium ab instituto deducere, causata est diuturnum oraculi silentium, sed frustra. ^t Obrois diuinam illam vim cuius affata dabantur responsa. ^u Causas tollere conatur cessantis oraculi. de qua vt Plutarch. *ἀπὲρ ὅσῃ ἐν Δελφοῖς πότῳ* *ἄρῃ* *ἐπιόρ.* ^x Sive spiritus has deseruit, atque in alias mundi partes migravit— ^y sine quo tempore, Delphis à Brenno oppugnatis, terræ motu, grandioe, tempestate & incendio conuere omnia, cinere spiraculis obstructis, Pausan. in Phœaciæ Iustin. l. 24. de Xerxe idem ref. Herodot. in Urania. vel tempore Mithradatico, cum oracula deficerent vbiq; sublatis Divinorum præstigijs atque potestate, sub aduentu Christi—

b Pestis remediata denunciat vti Thebanis, in exilium missio eo qui Latium interfecerat. Seneca. O Edip. Locanis, Pausan. placatis manibus. Virg. AEn. 6. Romanis, A Esculapio accessio ex Epidaurio, Liu. 10. c. Deficientis huius oraculi causas inquit. infra v. 137 hic deser. d Sibi timentes, oracula à suis aditi vertuerunt. e Gratulantur verò sibi Pythæ vates Delphicæ desisse oracula. f Silentio. *translat.* à iuris dicendi intermissione. g Neque enim vitales sunt Phœbades infatæ vel à Deo irato, mortis supplicio affectæ, vel à benigno, mortis præmio, tanquam dono optimo donatæ. h Quippe entusiasti à impetu concussa labascit anima, & nimis diuini spiritus haustus reddentibus pestifer existit. Val Max. l. 1. c. 8.

i Cœtinus iamdiu clausa, à nemine consultas, vt pote silentes. l Aperire sacrarium. m Sacrorum præsens, templi Delphici custos. n Dei assantis & enthusiasti laborem simul & discrimen subire formidantem. o Hypallagen esse voluit interpretes. Deum immittere in Phœbadem, simpliciter intelligi malim. Iustum ab Appio antilitem vt Phœbadem mitteret in adytum. p Castalium fontem in radicibus Parnassi. q Phœbadem aliquam, Phœmonoën autem prima erat, quæ ex oraculo Delphico vaticinata est. Strabo. p. l. r. Modo. ad v. 121. not. n. r Volens Appium ab instituto deducere, causata est diuturnum oraculi silentium, sed frustra. t Obrois diuinam illam vim cuius affata dabantur responsa. u Causas tollere conatur cessantis oraculi. de qua vt Plutarch. ἀπὲρ ὅσῃ ἐν Δελφοῖς πότῳ ἀρῃ ἐπιόρ.

z — Sen Diji quibus Româ curæ max. est, visum fuerit ut Delphicum oraculum cesser, postquam libros Sibyllinos habeat, qui lata sua cõtineat, de quibus vide quæ A. Gell. l. 1. c. 19. & Plin. l. 13. c. 17.

a — Tor annos videntis, quos haberes pueri huius corpora, Ouid Metam. 14.

b — Seu Deus non inueniat sanctos quibus, neque sanctas per quas vaticinetur.

c — Villa est Appio virgo Pythia sobole causata oraculi silentium, cum ipsa tremebunda subterfugeret ingressum ad Deum quem adesse negauit.

d — Hominem tamen simulato nomine deceptura, se a cortinam accingit, vittis ornata, infulâ laureatâ redimitam, crinibus à tergo solutis.

e — Parnasside, quia Parnassus in Phocide.

f — Moras texentem.

g — Antiste, supra v. 124.

h — Metuens tamen adytum & penetrabile ingre ssâ, in lumine restitit.

i — Se numine concepto afflarum fingens, nescia quæ simulatè secum murmurat. k — Non extra se raptò, non vexatò à Deo, ut infra v. 168. & Virg. AEn. 6. l — Interruptæ, vel perplexæ, obscuris vera insolentis m — Non æquè noxia Appio futura simulata hæc, atque illa veri oraculi verba quæ insequebantur. n — Supra v. 34. b. o — Cum non apparent signa illa quæ numine afflatis comitari assoleant, non verba interrupta & tremula — p — non vox maior nec mortale sonans — q — non laurea capiti excussa comarum horrore, infra v. 171. — r — Non attonita matens ora domus Non tremere omnia visa repente, Luminisque laurisque dei: totisque moueri Mons circum, &c. Virg. 6 & 3. AEn. — s — arguebant Pythiam doli & metus, ut quæ veri enthusiastæ latorem horreret. t — Non sollicitari oraculum, non æstesse vari Deum. u — Et mihi quem fallis, & Deo quem fingis dabis poenas, nisi descendas in antrum, de quo huius belli euentus respondeas vere, non — x — tuis verbis, Deum ementita, numine non afflata.

Et Phœbi tenuere viam: z seu sponte Deorum
Cirrha silet, fatique sat est arcana futuri

Carmine a longæque vobis commissa Sibyllæ:

b Seu Pæan solitus templis arcere nocentes,

Ora quibus soluat nostro non inuenit æno.

c Virginæ patiùere doli, fecitque, negatis

Numinibus, metus ipse fidem. d tum torta priores

Stringit vitæ comas, crinesque in terga solutos

Candida e Phocæica complectitur infula lauro.

f Haerentem, dubiamque premeis in templis sacer-

Impulsi. h illa pauens adyti penetrabile remoti (dus

Faidicum, prima templorum in parte vestit:

Atque i Deum simulans, sub pectore ficta k quieto

Verba refert, nullo l confusa murmure vocis

Inlicitam sacro mentem testata furore,

m Haud æquè lesura duce, cui falsa caneat,

Quam n tripodas, Phœbiq; fidem. o nõ rupta tre-

Verba sono, p nec vox antri complere capacis menti

Sufficiens spatium, q nullòque horrore comarum

Excussa laurus, r immotæque culmina templi,

Securimque nemus, t veritam se credere Phœbo

Prodiderant. sentit tripodas r cessare, furensq;

Appius: u Et nobis meritas dabis impia poenas,

Et superis, quos fingis, ait, nisi mergeris antris,

Deque orbis trepidi tanto consulta tumultu

Desistis x ipsa loqui. Tandem conterrita virgo

Confugit ad tripodas, vastisque abducta cauernis

Hæsit, & insucto concepit pectore numen,

- 165 *Quod non exhausta per tot iam secula rupis
 Spiritus ingessit vati: tandemque potitus
 Pectore^r Cirrhæo, non unquam plenior artus
 Phæbados irrupit Pæan: mentemque priorem
 Expulit, atque^b hominem toto^c sibi cedere iussit
 Pectore. bacchatur demens^d aliena per antrum*
 170 *Colla ferens, vittasque Dei, Phœbeaque ferta
 Erectus^e discussa comis, per inania templi
 Ancipiti^f ceruicæ rotat, spargitq; vaganti
 Obstantes tripodas, magnoque exasuat^g igne,
 Iratum te Phœbe ferens: nec verbeve solo*
 175 *Vteris, & stimulis; flammæ in viscera mergis.
 Accipis & frenos: nec tantum prodere vati,
 Quantum scire, licet. Venit etas omnis in unam
 Congeriem: miserumque premunt tot secula pectus,
 Tanta patet rerum series, atque omne futurum*
 180 *Nititur in lucem: vocemque petentia fata
 Luctantur: non prima dies, non ultima mundi,
 Non modus Oceani, numerus^m non dærat arena.
 Talis in Euboïco vates Cumana recessu,
 Indignata suum multis seruire furor em*
 185 *Gentibus, ex tanta fatorum strage superba
 Excerpsit Romana manu. sic plena laborat
 Phemonoë Phæbo, dum te consultor^p operii
 Castalia tellure Dei vix inuenit. Appi,
 Inter fata diu querens tam magna latentem.*
 190 *Spumea tunc primum rabies vesana per ora
 Effluit, & gemitus, & anhelus clara meatu
 Murmura: tunc mæstus vastis ululatus in antris,*

versit Apollo. AEn. 6. Virg. 1 Iamque conceperat omnia omnium ætaum fata, quæ animo
 inuentis vna quasi facie obseruata, enunciatæ & in lucem profertæ poscebant. m Non late-
 bat illam, non fugiebat vatis notitiam. n Vti Sibylla indignata suum oraculum ab omni-
 bus mortalibus sollicitari, ceterorum cumulo excerpta Rom. tantum fata noem libris com-
 plexa est, quos Tarquinio Superbo obtulit, & c. A. Gell. l. 1. c. 19. o — Ita Phœbas hæc in-
 ter alia innumera vix tandem inuentum & semotum Appij fatum, impulsu nominis concepti
 insinista, horrendo vocis sono, Appio inter obscuras verborum ambages, cecinit: Nihil, in-
 quiens, ad te hoc Romæ bellum: Euboia Calani ostinebis, & c. Val. Max. l. 1. c. 8.
 p Occulti, tecti. q Delphico antro. r Os rabidum, fera corde, & c. Virg. 6.
 & En.

y Quod ventus illu
 ex spiramento spe-
 cus non iam exhausti
 immisit virgini.
 z Fatidico, Cyrhæe
 virginis, Phœba-
 dos.

a Nullius unquam
 vatis mentem pleni-
 us inuasit.

b Sentium sui, men-
 tem humanam.

c Sæpe inspirationi.

d Non iam sui iuris,
 rotata pro arbitrio
 Phœbi cuius insin-
 istu agitabatur.

e Horre re, ut supra
 v. 144. Non compta
 mansere coma.

AEn. 6.

f In vtranque par-
 tem alternatim di-
 ducta, vacillanti, vl-
 tro citroque agita-
 ta.

g Sibi fortibus &
 discurrenti obnos.

h Calore nominis

i Vtrum virgini, que
 modo illius nomen
 fuerat emenita,

quod interminata
 fuerat Appij supra
 v. 119. An Appio, cu-
 riolo futuri inquisi-
 tori?

k Neque stimulas
 tantum atque incen-
 dis virginem vt ca-
 nat furora: sed &
 ficna iocli, ne plu-
 ra vaticinetur, quam
 scire opus est, infra
 v. 197. ea firma fu-
 renti concutit, & sti-
 mulos sub pectore

* Ista quæ seq.

f *Et frenâ furenti
Iucunt.* supra
v. 176.t *Causas inquit
poeta, cur non apertè
Deus prædixit
eventum belli.*u *Quem nihil futu-
torum latere volue-
re Superi.*x *Cardendos, casti-
ros.*y *Iubet, &c. an prin-
cipum?*z *Et cædet gentium
miscendas funeri-
bus civium Rom.*2 *An nihil adhuc
decrevum à dijs. de
eventu belli, & Pompeij
morte?*b *In dubio à dijs,
vel silentio oraculi
supprimantur.*c *An forte subitices,
quo melius Nemeus
exigat à Casare pen-
nas civium huius bel-
li, afferatque in li-
bertatem Romæ in-
terfecto à D & M.*d *Peccore irruentis
vatis diluente so-
res impallide, ipsæque
evolat.*e *Nondum Deum
penitus peccore ex-
cusserat.*f *Picebus,
g Virginis Pythiæ.*h *ἠμερπάλιον
ἀδὸρκότι,*i *Non vultus, non
color vultus, AEn. 6.*j *Virg.*k *Pallor est non terret, sed terrentis.*l *Posuere iam & cessante Boreæ.*m *Animum va-
tus sedant reficiuntque, DO LATE.*n *Inter lacem illam adyti sacram & ætheream hanc in-
quam reditura erati vel inter civium illam raptæ mentis notitiam & hanc humanam cog-
nitionem, Phœbus median iniecit caliginem & soporatum rerum visum obliuionem. Allusum
simul ad Lethæum flumen, o Noctia futurorum se recepit in custodiam fatorum custo-
dem,*

Extremæq; sonant domita iam virgine * voces.

Effugis ingentes, tanti discriminis expers,

Bellorum Romane minas: solisque quietem

Euboici vasta lateris conualle tenebis.

Cætera suppressit, faucibusque obstruxit Apollo.

Custodes tripodes fatorum, arcanaque mundi,

Tuque potens veri Pæan, nullamque futuri

A Superis celate diem, suprema ruentis

Imperij, casusque duces, & funera regum,

Et tot in Hesperio collapsas sanguine gentes

Cur aperire times? an nondum numina tantum

Decreuere nefas? & adhuc dubitantibus astris

Pompeij damnare caput, tot fata tenentur?

Vindictis an gladij facinus, pœnasque furorum,

Regnaque ad vitiores iterum redeuntia Brutos,

Ut peragat fortuna, taces? Tunc peccore vatis

Impallide cessere fores, exclusaque templis

Profuit: perstat rabies, nec cuncta locuta est.

Quem non emisit, superest Deus. ille feroces

Torquet adhuc oculos, totoque vagantia cælo

Lumina: nunc vultu pavidio, nunc terua minaci,

Stat nunquam facies: rubor igneus inscit ora,

Liuentisque genas: nec, qui solet esse timenti,

Terribilis sed pallor inest: nec fessa quiescunt

Cordas, sed ut tumidus Boreæ post flamina pontus

Rauca gemit; sic multa leuant suspiria vatem.

Dumque à luce sacra, qua vidit fata, referitur

Ad vulgare iubar, median venere tenebræ.

Immisit Stygiam Pæan in viscera Lethæ,

Quæ raperet secreta Deum. tum peccore verum

Fugit, ad Phœbi tripodas rediere futura:

225

Te

r

cl

H

Te

230

Ex

Li

z

z

A

235

b

Ch

V

e

240

A

In

P

P

D

245

In

E

D

E

te

in

z

qu

in

no

ti

pi

P

C

C

v

- 195 ^r Vixq; refecta cadit. ^q nec te vicinia leti
 225 Territat ambiguis frustratum sortibus Appi:
^r Iure sed incerto mundi, ^f subsidere regnum
 Chalcidos Euboicæ vana spe raptæ parabas.
 Heu ^a demens, nullum belli sentire fragorem,
 Tot mundi caruisse malis, præstare Deorum
 230 Excepta quis morte potest! secreta tenebis
 Litoris Euboici memorando condite busto,
^r Quæ maris angustat fauces? saxosa Carystos,
^r Et tumidis infesta colit quæ ^a numina Rhammus,
 Arctatus rapido seruet quæ gurgite pontus,
 235 ^b Euripusque trahit, cursum mutantibus undis,
 Chalcidicas puppes ad iniquam classibus ^c Aulim.
 Interea domitis Cæsar remeabat Ibæris,
 Victrices aquilas ^d alium laturus in ^d orbem:
^c Cum propè fatorum tantos per prospera cursus
 240 Auertere Dei. nullo nam Marte subactus
 Intra castrorum timuit tentoria ductor
 Perdere successus scelerum: cum penè fideles
 Per tot bella manus satiata sanguine tandem
 Dostituere ducem: ^e seu mixto classica paulum
 245 Intermissa sono, clausisq; & frigidus ensis.
 Expulerat belli furias: seu præmia miles
 Dum maior a petit, damnat causamque, ducemque,
 Et scelere imbutos etiam nunc ^x venditat enses,

p Sic vlt. v. l. r. & l. sso incuit defecit furore.

q At is rarus (inquit Val Max.) consilijs se Apollinis moneat, ne illi discernant in terrefactis, in eam tegi onem fecerit, quæ inter Rhannonia nobilium Attici soli patrem, Carystosq; Chalcidico fretu vicinâ interiacens, Cæsar Eubææ nomen obtinet, vbi ante Phasalicum certamen morbo conjumptus, perditum à Deo Iacum sepulcrâ possedit.

r Dum adme facectum sit, penes quem sit futacum imperium.

s Sibi subicere, inuadere dolo, ipse d. p. v. ev.

si enim pro subsistere absolute accipias, legend. erit regno.

t Chalcidos in Euboiæ, vrbis ad Euripum sitæ, Aulidi oblectat. Ad differentiam alterius in Aethiopia.

u Qui sperabas tibi villo recessu tanquam Homericâ tecto nubæ, tam late grafsanti malo securitatem.

teem, quam nisi mors sola nemo Deorum præstare valer.

x Neque tamen est Carystos y Marmore nobilis.

z Et quæ iacet Rhammus Atticæ pagus, vbi colitur Nemesis superbia & insolentia vinder, quæ & hinc dicitur Rhamnusia, a Nemesis. b Fictum hinc Bœotianæ & Atticæ, inde Euboiæ ins. interueniens, ponte a Iugerum iunctus, Strabo de Negroponte, septies die ac nocte redam eo impetu vt nauigia relaxantibus ventis secum rapiat. c Portum Bœotiz Græcorum contra Troiam consuetudine & morâ clausis Græcæ nobilem. d In Epirum & Macedoniam contra Pompeium. e Cum ciuilibus belli prosperis successibus Dii penè euerterent, coortâ seditione in exercitu. f Sive, quod militari ferocia per belli intermissionem ad Placentiam deseruente, ad ocium & pacem inclinabant: sive quod si penitentia auctiora peterent, ad ciuile hoc bellum maiori precio operam venalem licebantur.

g Cæsaris exercitus (inquit Appianus) iuxta Placentiam seditione editâ, quod diutius in bello tentaretur. Imperatorem cepit proclamare. Minas porro quinque singulas olim pollicitas à Cæsare, quoniam Brundisij esset, instantius petebat, i. e. de ciu. bel. g Alij leg. vindicatis, adferre se vult, missionem petit.

^h Hand

195

200

205

210

215

220

h Seditionem per
X. annos in Gallia
belli non fenterat,
in civibus aliqua,
Sueton in Caes. 69.
nunquam tam en a-
liis neque maiori
cum periculo exper-
tos est quam lubrica
& instabilis est im-
pera: oris sedes, mi-
litaribus viris hoc il-
luc parvo momento
impulsis fieri: à qui-
bus si desit totus fue-
rit sibi que relictus,
tum denique fateri
tur non suo sed rei-
litum ense pugnan-
dum esse.

i Orbatus, desit totus
militibus.

k Neque clancularia
erat consiliatio sed
aperta seditio.

l Non enim Caesa-
ris milites in impe-
rio continent, qui a-
lios plerumque, me-
tus, ne paucorum, qui
gravatim ferunt ty-
ranni inultum im-
perium, consiliatio
iudicatore: sed e-
manat iam in plu-
rimos senatio, qui
iuncta quasi v^o bone
phalanges praesulen-
tius loquitabantur:

& —
m — quod à multis
peccatur impune fi-
eri creditur.

n Haec quae sen-
o Perimus missio-
nem, Caesar, eamque
iustam a ciuitium
bellorum furere.

p Qui nos iugu-
lent.

q Nostra, apud te leui aut nullo precio habitas. r In Italia. f Gallis & Germanis
Rhodani Rhenique fl. aet. lis t Capta Romae neque aedes ciuitum nec ue templa deorum
nobis arripienda perui tebastor. u Arguamur quidem propter arma nefaria & iustitias
rapinas, in ipsi, sed propter paupertatem, p^o: illa tibi, haec nobis. x Optima vitae pars no-
bis perijt, bellis insumpta, nec dum prospeximus senectuti, aut quossumus canis victi-
cum. y Vt domi moriamor. z Ironice. Quamulom est hoc votum? a Liceat tan-
dem molliter seque scere, non duro solo vitae in castris recumbere. b Non in pugna vs-
que morientes scire galan, fu. Alij leg. g^oham.

^b Haud magis expertus discrimine Caesar in villo est,
Quam non è stabili, tremulo sed culmine cuncta
Despiceret, staretque super titubantia fultus,
Tot raptisⁱ truncus manibus, gladioque relictus
Pene suo, qui tot gentes in bella traherat,
Scit non esse ducis strictos, sed militis, enses.

^k Non pauidum iam murmur erat, nec pectore tecto
Ira latens: ^l namque dubias constringere mentes
Causa solet, diu quisque pauet. quibus ipse timori est,
Seq^o putat solum regnorum iusta grauari,
Haud retinet. quippe ipsa metus exoluerat audax
Turba suos, ^m quicquid multus peccatur, inultum est.

ⁿ Effundere ^o minas: ^o Liceat discedere Caesar
Arabie scelerum, quæris terræque marique
^p His ferrum iugulis, animasque effundere ^q viles
Quolibet hoste paras: partem tibi Gallia nostri
Eripuit: partem duris Hispania bellis:
^r Pars occidet ^s Hesperia: totoque exercitus orbe
Te vincente perit. Terris sudasse cruorem
Quid iudat Arctois, ^t Rhodano, Rhenoque subactis?
Tot mihi pro he! ^u bellum ciuile dedisti.

^v Cepimus expulso patriæ cum tecta Senatu,
Quos hominum, vel quos licuit spoliare Deorum?
^w Imus in omne nefas, manibus, ferroque nocentes,
Paupertate pij, finis quis queritur armis?
Quid satis est, si Roma parum? ^x Iam respice canos
Inualidasque manus, & inanes cerne lacertos.

^y Vfus abijt vitæ: bellis consumsimus æuam.
^z Ad mortem dimitte senes. ^z en improba vota:
^a Non duro liceat morientia cespitate membra
Ponere, ^b non anima galeam fugiente ferire,

- 280 *Atque^c oculos morti clausuram quævere dextram,
Coniugis illabi lacrymis,^d vniq; paratum
Scire rogam. liccat^c morbis finire senectam.
Sit præter gladios aliquod sub Cæsare fatum.
Quid, velut ignaros ad quæ portenta paremur,
Spe trahis? usque ad eò soli ciuilibus armis*
- 285 *f Nescimus cuius sceleris sit maxima merces?
Nil actum est bellis, si non dum comperit istas
Omnia posse manus.^h nec fas, nec vincula iuris
Hoc audere vetant.ⁱ Rheni mihi Cæsar in vndis
Dux erat, hic socius.^k Facinus quos inquinat, æquat.*
- 290 *Adde, quòd ingrato meritorum iudice virtus
Nostra perit. quicquid gerimus fortuna vocatur.
m Nos fatum sciat esse suum. licet omne Deorum
Obsequium speres,ⁿ irato milite, Cæsar,*
- 295 *o Pax erit. Hæc fatus, totis discurrere castris
Cæperat infestoq; ducem deposcere vultu.
p Sic eat. o Superi,^q quando pietasque, fidesque
Destituunt, morèsque malos sperare relictum est;
Finem ciuili faciat discordia bello.
r Quem non ille ducem potuit terrere tumultus!*
- 300 *Fata sed in præceptis solitus demittere Cæsar,
Fortunamque suam per summa pericula gaudens
Exercere,^s venit: nec, dum descuiat^t ira,
Exspectat: medios properat tentare^t furores.
u Non illis vrbes, spoliandaque templa negasset,
v Tarpeiamq; Iouis sedem, y matrèsque Senatus,
Passurasque infanda nurus. vult omnia Cæsar*

elligat felicitem suam à nobis pendere. n Et deserente te. o Non poteris bellum gerere. p Deos precatur poeta vt discordiæ & rebellionis huius interuentu dirimatur bellum ei. ile. q Vbi in docibus deficit pietas & fides in patriam & ciues suos, speremus à perfidia & rebellionem militum finem ciuilibus belli. r Non tamen Cæsarem. Qui (reuerentis Suetonio) fecit vt celeriter ad officium redierint, nec tam indulgenti ducis quam celeritate. Non enim celsit vnaquam tumultuantibus; atque etiam n obuiam semper ijt. I Quibus rebus (inquit Appianus) commotus Cæsar, ex Massilia Placentiam magna celeritate sollicitudine peruenit, & ad milites adhuc dissidentes profectus, hunc in modum sari cepit. t Militum. u Neque enim rapinas rapisque suis negasset suo iudicio, quod illa improbasset; sed quo militum animos horum amore & desiderio incitatos detineret. x l. r. v. 196. y Matronas. & virgines raptandas.

c Propinqui dextram, quæ oculos morientibus claudat. l. 3. v. 740.

d Militiæ enim pluribus vnus rogos etiam dicitur.

e Non ferro vsque. f Quasi verò relictam, quanta manent milites præmia, qui vel sceleris sui cuius in corde, bello ciuili finem imponunt.

g Etiam ipsum ducem de meatu tollere.

h Neque enim tenemur iure iactamentis, quo minus hoc audiamus.

i — In bello quidem Gallico & Germanico datus es nobis datus hoc seculis bella sine imperio, nobis fietus. & quidni loci simus? —

k — Qui eodem crimine tenentur, & quales sunt & socij. Ita Impy. Leo & Anthemius in Constitutione, Cod. Inst. 31. Vi eos quos per factus conquisit & æquat, utrosque similia pena committit.

l Qui fortunæ suos, non virtuti nostræ prælia feliciter gesta fert accepta.

m Faciemus vt in-

o Non poteris bellum

p Deos precatur poeta vt discordiæ & rebellionis huius interuentu dirimatur bellum ei. ile.

q Vbi in docibus deficit pietas & fides in patriam & ciues suos, speremus à perfidia & rebellionem militum finem ciuilibus belli.

r Non tamen Cæsarem. Qui (reuerentis Suetonio) fecit vt celeriter ad officium redierint, nec tam indulgenti ducis quam celeritate.

s Non enim celsit vnaquam tumultuantibus; atque etiam n obuiam semper ijt. I Quibus re-

t Militum. u Neque enim rapinas rapisque suis negasset suo iudicio, quod illa im-

probasset; sed quo militum animos horum amore & desiderio incitatos detineret. x l. r.

v 196. y Matronas. & virgines raptandas.

2 Pacem appetens,
 detestata bellum
 scellum.
 a Militibus, i. que
 feris.
 b Estr. i. sicuti pedes,
 Hispanis vltatus,
 Senecæ Thyctes,
 posse sine regno pati,
 Senec. 2. contr. 2. po-
 tes sine viro pati. &
 noscer infra l. 9. v. 110
 nesci sine rege pati.
 c Quo emineret, ad
 milites conacionatu-
 rur.
 d Autoritate & ma-
 iestate verendas.
 e Dissimulato metu,
 inquit Frontinus
 l. 1. Stratag. c. 9.
 f Pectore hoc meo
 recõde enses, &
 bello quod ad te tibi
 displicet finem im-
 pone. 2. l. ij. leg. Hinc
 fa.
 g Multa seditiose in
 ducen loqui, nihil
 audere arguit dege-
 neret ignaquoque a-
 nimos, ad fugam
 quàm ad bellum pa-
 ratiore.
 h Hinc facessite,
 possitis armis,
 i Facile inueniam
 nonos milites qui ca-
 peffant arma a qui-
 bus vos disceditis.
 k Cum videatis tan-
 tas Italorum atque
 Hispanorum copias
 sequi Pompeium fu-
 gientem & prope vi-
 sum; credidisse mi-
 hi defuturos milites,
 belli iam penè ab-
 soluti, victoriz & tri-
 umphi comites, faci-
 li & paruo labore
 in vestri honoris
 premia cessuros? I Tam præcipitis & quasi peradi. m Vos bello duntaxat fracti, sed
 propter perfidiam vestram inhonorati, turbæ & sine nomine vulgo redditi atque in fecem
 plebis relati, spectabitis nos triumphantes. a Non magis quàm minueretur mare, si
 fontes negarent illi somnia.

A se sana peti, vult præmia Martis amari:

Militis indomiti tantum mens^a sana timetur.

Non pudet, heu Cæsar, soli tibi bella placere

Iam^a manibus damnata tuis? hos ante pigebit

Sanguinis? his ferri graue ius erit? ipse per omne

Fasque nefasque, rues? lassare, & disce^b sine armis

Posse pati: liceat scelerum tibi ponere finem.

Sæue quid insequeris? quid iam nolentibus instas?

Bellum te civile fugit. Steit^c aggere fultus

Cespitis, intrepidus vultu,^d meruitque timeri

Non metuens: atque hæc ira dictante profatur.

Qui modò in absentem vultu, dextraque surebas

Miles, habes nudum, promptumque, ad vulnera pectus,^e

Hic fuge, si belli finis placet, ense relicto.

Detegit imbelles animos nil fortiter ausa

Seditio, tantumque fugam meditata iuuentus,

Ac ducis inuicti rebus lassata secundis.

Vadite, meque meis ad bella relinquite fati:^f

Inuenient hæc arma manus, vobisque repulsis:

Tot reddet Fortuna viros, quot tela vacabunt.

Anne fugam Magni tanta cum classe sequuntur

Hesperie gentes, nobis victoria turbam

Non dabit^g impulsi tantum quæ præmia belli

Auferat, & vestri rapta mercede laboris,

Lauriferos nullo comitetur vulnere currus?

Vos defecta senes, exhaustaque sanguine turba

Cernetis nostros iam plebs Romana triumphos.

Cæsaris an curius vestre sentire putatis

Dammum posse fugæ? ^h veluti si cuncta minentur

Flumina, quos miscet pelago, subducere fontes,

Non magis ablatis unquam decresceret æquor,

Quàm nunc crescit, aquis: an vos momenta putatis

- 340 *Vlla dedisse mihi? ° nunquam sic cura deorum
Se premit, ut vestre morti, vestraq; saluti
Fata vacent. Procerū motus hęc cuncta sequitur.
Humanum paucis vivit genus. ° orbis Iberi
Horror, & Arctoi, nostro sub nomine miles,
Pompeio certè fugeres duce. ° fortis in armis*
- 345 *Cæsareis Labienus erat: nunc transfuga vilis
Cum duce prelato terras, atque æquora lustrat.
Nec melior mihi vestra fides, si bella nec hoste,
Nec duce me geritis. quisquis mea signa relinquit,
Nec Pompeianis tradit sua patribus arma,
Hic nunquam vult esse meus. sunt ista profectò
Cure castra Deis, qui me committere tantis,
Non nisi ° mutato voluerunt milite, bellis.
Heu, ° quantum Fortuna humeris iam pondere fessis
Amolitur onus! sperantes omnia dextras*
- 355 *Exarmare datur, quibus hic non sufficit orbis.
Iam certè ° mihi bella geram: discédite castris:
Tradite nostra ° viris ignavi signa ° Quirites.
° At paucos, quibus hęc rabies auctoribus arsit,*
- 360 *Non Cæsar, sed pœna tenet, procumbite terre:
Insidiūque caput, feriendaque tendite colla.
Et tu, quo solo stabnat iam robore castra
Tiro rudis, spectā pœnas, & discē ferire,
Discē mori. Tremuit sœna sub voce minantis*
- 365 *Vulgus iners: ° vnumq; caput, tam magna iuventus*

o Cura Deum, non tam demittit se & ad vilia descendit, ut vestris rebus vacet, plebem respiciat de principum negotiis. Dii tantum sunt ioculici, illis ceteros omnes sentire volunt. —

p — Ita, in paucorum (h. e. principum) utilitatem, ceteri omnes nascuntur & vivunt.

q Qui me duce Gallos, Germanos, Hispanos debellasti, fugissetis certè, nisi Pompeium ducem, adeo prelat exercitus cætuorum leone duce. &c.

r Labienus, legatus meus in bello Gall, quondam fortis & ubique victor, ex quo ad Pompeium à me defecerit animo & fortuna simul cum fide deficient vagator profugus cum duce quem mihi prætulit. De Labienus defectione ad Pompeium, vide quæ Dio l. 41.

s Neque tamen melius indicabo de fide vestra quam Labienus etiam si ad Pompeium non defecerit, neque enim ego illum

pro meo habiturus sum, nisi qui meas partes secutus fuerit. t Firmioribus viribus ex novo milite conscripto. u Quantà curâ me exonerat Fortuna, cui modò sollicito de præmio militibus, quibus totus orbis dividendus vix sufficeret, pro strenue novata opera pernumerando, iam ad manum & in promptu merces est abunda ipsorumque votis experta, vera misio, absque præmijs. x Quibus fas erat omnia à me sperare. y Missas facere. z Emphaticè non vobis, qui me deseruistis. a Fortibus, namque vos ignavi estis. b In alia seditione, (ref Suetonio) ardente tunc in Africa bello, milites missionem & præmia cum ingentibus minis flagitantes, una voce qua Quirites eos appellarat, tam facile circumegit & flexit, ut ei milites esse se confessim responderint & quamvis reculante in Africanam sint secuti. c Paucos nihilominus retineo, neque ego tamen, sed pœna, seditionis huius auctoribus insidens, ut exemplum ad novos milites transeat, qui discant capite plethere seditiosos, ipsi simile expectent supplicium, si quid simile deliquerint. Grocius exponit, Discere in pœna, quod in prælio visperes, ferire & mortem continere. d Vnum Cæsarem timuerunt, quem facile fuerat in ordinem religere, si ab eo recederent, perinde ac si ipsi enses imperium ducis executuri fuissent, remanente & detestante imperium milite.

*Priuatam factura timet: velut ensibus ipsis
Imperet, inuito moturus milite ferrum.*

Ipse pauet, ne tela sibi dextraq; negentur

Ad scelus hoc Caesar: vicit patientia seui

Spem ducis, & iugulos, non tantum præstitit enses.

Nil magis, assuetas sceleri quam perdere mentes,

Atque perire timet, tam diuo scederis ictu

Parta quies, pœnâque redit placata iuuentus.

Brundisium^h decimus iubet hanc attingere castrum

Et cunctas reuocare rates, quas^k auisus Hydrus,

Antiquisque^l Taras, secretaque litora^m Leucæ,

Quas recipitⁿ Salapina palus, & subdita^o Sipus

Montibus: Ausoniam quâ torquens frugifer oram,

Dalmatico Boreæ, Calabroque obnoxius Austro

Appulus Adriacas exit Garganus in undas.

Ipse patit trepidam tutus sine milite Romam

Iam doctam seruire^r togæ: populoque precanti

Scilicet indulgens, summum Dictator honorem

Contigit, & latos fecit se Consule^s fastos.

Namq; omnes voces, per quas iam tempore tanto

Mentitur dominis, hæc primum repperit ætas,

Qua sibi ne ferri ius ullum Caesar abesset,

Ausonias voluit^t gladijs miscere secures.

Addidit^y & fuscæ aquilis, & nomen inane

Imperij rapiens, signauit tempora digna

Mæssa nota, nam quo melius Pharsalicus annus

e Ad interficiendos
eos qui mil' iouent
& pacem optave-
runt.

f Nonam legionem,
apud Placentiam,
totam cum ignomi-
nia misam fecit: &
post multas & sup-
plices preces,
nec nisi exactâ de
fontibus pœnâ, resti-
tuit Sueon in Ce-
sare. Nonæ legionis,
quæ seditionis cau-
sam inprimis præ-
stitit: decumatione
constituta, genitum
ab omnibus edito,
pretores genibus
affili veniam suppli-
citer ab ipso depos-
cebant. Cæsar tan-
dem vix irâ positâ,
hoc concessit vt C.
duntaxa: & XX. sedi-
tionis principes ab
omnibus eligeren-
tur, & XI. Lex his à
cæteris tel'cât sup-
plicio afficerentur.
Appian. 1. de bello
ciu.

g Nilil magis ti-
muit, quam ne vere-
rant ad omne scelus
assueti vel ferociam
animi ponerent, vel
ab ipso recederent.
h Decem diebus in i-
tigeribus, Et satis
quidem longis citatisq;e, si modò longitudinem ferè Italiz armati X. diebus sint emen-
i Iuuentutem h.e. exercitum, k Flexuosus fluius Calabriae. l Fl. iuxta Tarentum,
m Urbis Salentinorum. n Salapia Apuliz opp. Annibalis meretricio amore famosum.
o Sipuntum, Apuliz urbs. p Garganti, qui Apuliz mons est, hinc Austro è Calabria, inde
Boreæ è Dalmatia flanti expositus, cui subiacens promontorium in mare Adriaticum exten-
ditur. q Cæsar compositâ seditione, sine exercitu Romam contendit. r Pacis auctori Ce-
sari iam togato. s Neque Senatu aut Consule illum diligente, seipsum Dictatorem nomi-
nauit Cæsar, undecima deinde die Dictatura se abdicauit postquam se & P. Seruilium Coll-
erasset. t Ironice, u Su. ra. v. s. x Na neque ab hoc anno, quo Cæsar, ne quod sibi senso
faciendi ius deesset, summam Imperij potestatem consulari adnexuit, inuasere omnes illi
tituli quibus tyrannis Impj. assentatus, cuiusmodi sunt *Diuus, semper Augustus, Pater, pe-
trus, fundator, quietis, Dominus, &c.* y Imperatorum insignia insignibus Consulom. z Con-
sulis aut etiam Imperatoris, cum rectius appellandus esset tyrannus. a Signauit annum
suum cæde Pompeij, euentus è Senatus & libertatis.

Consule notus erit? ^b fingit solennia campus,
Et non admissa dirimit suffragia plebis,
Decantatque tribus, & vana versat in urna.

395 ^c Nec caelum servare licet: tonat augure surdo,
Et letæ iurantur aues, bubone sinistro.

Inde perit primum quondam veneranda ^d potestas
Iuris inops: careat tantum ne nomine tempus,

^e Mensurus in fastos distinguit secula Consul.

Nec non ^f Iliacæ numen quod præsidet Albæ

400 ^h Haud meritum ⁱ Latio solennia sacra subactio
Vidit flammifera confectis nocte Latinas.

Inde rapit cursus, & ^k quæ piger Appulus arua
Dyseruit rastris, & inertis addidit herbae,

405 ^l Ocyor & cali flammis, & tigride sœta
Transcurrit: ^m curuiq; tenens ⁿ Minoi a tectâ
Brundusii, ^o clausas ventis brumalibus vndas

Inuenit, & ^p pavidas hyberno fidere classes.

Turpe duci visum est rapiendi tempora belli

410 In segnes exisse moras, portuque teneri,
Dum pateat tutum vel ^q non felicibus æquor.

^r Expertes animos pelagi sic robore complet:

Fortius hyberni flatus, cœlumque fretu nque

Cùm cepere, tenent, quàm quos incumbere certos

^s Perfida nubiferi vetat inconstantia veris.

415 ^t Nec maris anfractus, lustrandaque litora nobis

paruerint anguria parati sunt intrare lra esse & aspicata. d Consulatis, a- toritate sua & iure privata. e In breue tempus, senos menses, bios, singulos, creatas Cos. Hoc enim sub limpo, postea factitatum meminere Suetonius in Caligula, Claudio, Nerone; & Tacitus li. 7. de Othione. f Ab Asciano Troiano conditæ. g Iupiter Laticis, cui quotannis noui Cos. in monte Albano Latinas celebrabant de nocte ferias in memoriam foderis inter Tarquinium Sup. & Latinos renouari, Macrob. li. 1. Saturn. c. 6. h Indignum sacris, quia Larij libertatem non descenderat. i His rebus & feriis Latino, comitiisque omnibus periculis XI. dies tribuit, inde ab vrbē proficiscitur, Brundisiumque peruenit, Com. 3. ciu. bel. k Per Apuliam insulam, & herbâ horridam relicta. l Hyperbole de tigridis caulis orbitat vlocitate, vide quæ nos ex Plinio & Solino ad 18. ep. Martialis lib. spectat. m li. 2. v. 612. n A Cretensibus, quibus Minos imperauit, condia. vt li. 2. v. 610. o Non tentandas nauibus, p Tempestates hybernas minante Delphino oriente cum Cane matotino, q Pompeianis vel alijs, quos minus felices iudicabat quàm suos. r Huiusmodi oratione confirmat milites suos ad mare tentandum, fastique vt impedimenta in Italia relinquere, ipsi expediti naues conscenderent. &c. Com. ciu. bel. 2. f Propter ventorum crebras mutationes sub incertis vernis sideribus. t Neque per circuitum iter esse vnde opus sit variis ventis: sed vno tantum constanti, Aquilone tamen commodior erat Ausler. quod testatur Com. de ciu. bel. 2. Nat. in. qui. Auslerum. & Incedit Ausler.

b Hinc postquam ad vntu Cæsarem cuncta fuerint delicta, o. me. maiorn ritus & disciplina in creandis magistratibus sublata sunt. Imaginaria quædam Comitiorum in Campo habe ut species, citantur à præcone tribus, neque tamen conueniunt aut admittuntur ad distincta suffragia frustra in cista conscribuntur tabellæ: siquidem Imperator vel centurio commendat vel ipse designat creatque quem vult Consulem.

e Pægoratio etiam omni iure auspicio- rum. Neque enim, pro more veterum, a- libentur Comitijs centuriatis Augures tres, qui cœlum & aues obseruent: aut si adhibentur, cum propter Ionem tonantem, fulgurantemve aut inausa auspicia comitia impediti oporteat; dissimulant tamen se non auspicio tonitrua, & quæcunque mali ominis appa-

See

Com.

u Veliementi statu
vrgeat & inclinet
summam mali par-
tem, quo velum ac-
tollitur.

x Epidamnium cen-
Dyrhachium. l. 2.

v. 6. ab his Corcy-
rensisbus qui Phæa
cum insulam tenuerunt,
constitum. Phæ-
cyd l. 1. Strabo l. 7.

atque Apolloniam,
y Ne Pompeianæ c
litore Dyrhachino
triremes inuadant
nostras oneratas
ventis destitutas,

z Conclansantibus
omnibus, imperaret,
quod velis, quod an-
que imperantem, se
æquo animo esse sa-
cluror, pridie Non.
Ianusque soluit, im-
positis VII legio-
nibus, post die terram
atigit iuxta saxa Ce-
rauniorum, &c. Com-
eiu, bel. 3.

a Notatio temporis
vespertini.

b Velorum finis.

Synecdoch, ipsa vela.
c Obliquo in lon-
gitudinem nauis ve-
lo, ad captandum
stantem a latere ven-
tum remittente in,
cornu antennæ cum
pede, iimo veli an-
gulo sinistro pro-
ducunt nautæ,
reducto altero.

they bring fore the barboard tack.

d Linea supra antennâ & acutiõ expan-
sâ.

e Parum creberrimus.

f venti status qui nomen a terra deduxerat, remit-
git occidentique.

g tanquam maliciâ æquor remebatur.

h band aliter quam gel^o

allringitur Pontus Enxinus, quem neque emittit Bosphorus Iusticus, neque impedit Isterius

fluens septem ostiis. h Astringi, reuocetq.

i Pontus & Mæotis palus, modo nauigijs per-
uia iam indurata equilibus, curibus & plaustrii solum præstant, orbita autem vestigium ro-
træ est ipsa rota, Synec. curus.

h Bessoni, pop. Thraciæ ad AÆuum montem. I illa tran-
quillitas stagnantis maris Cæsari magis aduersa & incle, eaq. quam fruisima tempestas, in-
star glacialis maris, Pontique gelu coarctata nec seruantis cursus vicissitudines, non æstu sunt,
non reciprocò fluxu refluxuque astat, non ex undarum motu solis splendorem & imagi-
nem vibrat. Solis imaginem interpretes Latini esse voluit, referantque hæc omnia ad Ionium
mare & Cæsaris nocturnam navigationem, dicitur Lector. m. Propter tranquillitatem im-
mòre.

Sed resti fluctus soloque Aquilone secandi.

Hic utinam summi^u curuent carbestia mali,

Incumbatque furcens, & Graia ad mœnia perfler

Ne Pompeiani Phæacum è litore toto

Languida iactatis comprehendant carbasa remis.

Rumpite, quæ retinent felices vincula proras.

Iamdudum nubes, & seuas perdamus undas.

Sidera prima poli Phæbo labante sub undas

Exierant, & luna sua iam fecerat umbras:

Cum pariter soluere rates, totosque rudentes

Laxauere^b seuas: & flexo nauita cornu

Obliquat lauo pede carbasa, summaque pandens

Suppara velorum perituras colligit auras.

Vt primùm^c lenior propellere lintea ventus

Incipit, exiguumq. tument; mox reddita ma'lo

In mediam cecidere ratem: terraque relicta

Non valet ipsa sequi puppes, quæ vexerat aura.

Æquora lenta iacent alto torpore ligata.

Pigrius immotis hæstere paludibus undæ.

Sic stat iners Scythicas astringens Bosphorus undas

Cum glacie retinente fretum non impulit Ister,

Immensusq. gelu tegitur mare: nec comprimit undas,

Deprendit quasunque rates: nec peruia velis

Æquora frangit eques, fluctuque latente sonantè

Orbita migrantis scindit Mæotida^k Bessi.

Sæua quies pelagi, mæstique ignaua profundo

Stagna^m iacentis aquæ veluti deserta rigente

445
450
455
460
465
470

Æquora

- Equora naturá cessant, Pontúsque vetustas
 Oblitus seruare vices; non commeat aestu,
 445 Non horrore tremit: non Solis imagine vibrat.
 Casibus innumeris fixa^a patuere carina.
 Illinc^o infestæ classes, & inertia tonsis
 Equora moturæ; ^p grauis hinc languore profundi
 450 Obsessis ventura fames. ^q noua vota timori
 Sunt inuenta nouo, fluctus, nimiasque precari
 Ventorum vires, ^r dum se torpentibus vnda
 Excuiat stagnis, & sit mare. nubila nusquam,
 Vndarúmque mine: ^s cælo languente, fretóque
 455 ^t Naufragy spes omnis abit. sed nocte fugata
^u Læsum nube diem iubar extulit, imaque sensim
 Concussit pelagi, ^x mouitque Ceraunia nautis.
 Inde rapi cospere rates, ^y atque æquora classens
 Curua sequi, quæ iam vento, fluctuque secundo
 460 Lapsa ^z Palestinas ^z uncis confixit arenas.
^z Prima duces vidit iunctis consilere castris
 Tellus, quam volucer^c Genusus, quam mollior^c Apsus
 Circumeunt riptis. ^d Apsó gestare carinas
 Causa palus, leni quam^e fallens egerit vnda.
 465 ^e At Genusum nunc sole niues: nunc imbre solutæ
 Precipitant: ^f neuter longo se gurgite lassat,
 Sed minimum terræ vicino litore nouit.
 Hec Fortuna loco tante ^g duo nomina samæ
 Composuit: ^h miserique fuit spes irrita mundi,
 470 Possè duces parua campi statione diremos
ⁱ Admotum damnare nefas. nam cernere vultus,
 Et voces audire datur: ^k multosque per annos
 Dilectus tibi, Magne, socer, post ^l pignora tanta,
^c Macedoniæ. ^d Apsus ^e leniter fluens stagnat, ideoque nauigabilis est. ^e Genusus
 torrentior est rapidiorque propter niues solutas quibus augetur, ^f Neuter si, procul à mari
 oitur. ^g Cas. & Pompeium. ^h Iamque omnium expectatio in cassum cecidit: sperauerant
 enim fore, vt duces illi, si quando in mutuum alter alterius conspectum venisset, nefarium
 hoc bellum improbarent. ⁱ In procinctu quasi, & ante oculos vtriusque positum. ^k Ex
 quo enim inià cum Pompeio affinitate, traicta illi in matrimonium filia sua, Casar Gallias
 obtinuit, non contigit proptius vidisse Pompeium quam hic, nisi quod in AEGypto postea cas-
 pit eius oblatum conspexerit. ^l Nuptias Pompeij & Iuliz, quæ grauida abortum fecit mor-
 tuaque est. vt didimus l. 1. v. 1137

n Obnoxia fuerit.
 o Hostiles, Pom-
 pelianæ, remigijs &
 celeritate præstanti-
 ores.
 p Si diu maris tran-
 quillitate decimeren-
 tor, grauis lames.
 q Tempestates ex-
 oprantia.
 r Modo cesset inert i
 torpore stagnare, re-
 deat in suam naturá,
 exaltetque ventis,
 s Ventis quietecenti-
 bus, nobilibus nusquam
 apparentibus.
 t Inuasitque metus
 famis.
 u Nubibus obduci.
 x Ceraunia Epuri
 montes moueri vi-
 debantur, cum naues
 ventis agitarentur.
 y Et fluctus sinuosi
 à puppi surgentes
 cæpere impelleret
 classem.
 z Palæste, vrbs Ori-
 co vicina, prope Ce-
 raunia ad eum locú
 qui appellatur Phar-
 salus, omnibus nauib-
 us ad vnam incolu-
 mibus milites expo-
 suit. l. 3. de bel. ciu.
 a Ancoris.
 b Eo tempore Pom-
 peius erat in Canda-
 uia. Audito verò Ce-
 sare aduenisse &
 recepisse Oricum &
 Apolloniam, Dyr-
 rhachio timens ad-
 properat. Casar ad
 fl. à pson castra po-
 suit, Pompeius trans
 flumen.

Sanguinis infausti sobolem, mortemque nepotis,
Te nisi Niliaca propius non vidit arena.

^m *Cæsaris attonitam miscenda ad prælia mentem*
Ferre moras scelerum partes iusere relictæ.

Ductor erat cunctis audax Antonius armis,

ⁿ *Iam tum ciuili meditatus Leucada bello.*

^o *Illum sepe minis Cæsar, precibusque morantem*
Euocat: O mundi tantorum causa malorum,

^p *Quid Superos, & fata tenes? sunt cætera cursu*
Acta meo, summam rapti per prospera belli

Te poscit Fortuna manum. ^q num rupta vadosis

Syrtibus incerto Libye nos diuidit æstu?

Nunquid inexperto tua credimus arma profundo?

Inq; nouos traberis casus? ignaue, venire

Te Cæsar, non ire, iubet. prior ipse per hostes

Perussi medias alieni iuris arenas.

Tu mea castra times? pereuntia tempora sati
Conqueror: in ventos impendo vota, fretumque.

Ne retine dubium cupientes ire per æquor:

Si bene nota mihi est, ^r ad Cæsaris arma iuuentus

Naufragio venisse volet. iam ^s voce doloris

Vtendum est: non ex æquo diuisimus orbem.

Epirum Cæsarq; tenet, totusque Senatus:

Ausoniam tu solus habes. his ^x terque, quaterque

Vocibus exciuitum postquam cessare videbat,

Dum ^y se deesse Deis, at non sibi numina, credit:

Sponte per incautas audet tentare tenebras,

Quod ^a iussi timuere, fretum: ^b temeraria prono

Expertus cessasse Deo: ^c fluctusque verendos

*Classibus, * exigua sperat superare carina.*

m Cæsar expositis militibus eadem nocte naues remiserat Brundisium, quibus reliquas legiones equitatusque transportaret Antonius, cuius tardior aduentus Cæsarem in bella pronum remorabatur.

n Hic sub Iulio Cæsare exercitatus edoctusque bellum tractare ciuile, quale & ipse postea mouerit contra Octauium Augustum. in quo victus est prope Leucadem. l. 1. v. 4.

o Cæsar, inquit poeta, indignabundus Antonij moram huiusmodi verbis fecit stomachatur.

p Cur belli exitum remoratis?

q Num tibi iter est per mare periculum, longum aut inexploratum? non est.

r Sequi.

s Appali, fixique ancoras in litore ab hostibus occupato.

t Milites mei vel è certo naufragio enantes ad me trajecti gessunt.

u Quam mihi dolor extorquet.

x Sepius.

y Antonium innotuit, quem interea Libo Pompeij prefectus cum classe L. nauium, in illa quæ

contra Brundisium pertuui est, occupata, egressa prohibuit. z Se negligere retum bene gerendarum occasiones à Dijs oblatas; Deos suis votis non deesse. a Antonius, Gabinius, & Calenus cum suis, quos præter mandatum literis euocauerat. b Multoties expertus feliciter sibi cessisse temeraria ausa. c Cum pars exercitus ob inopiam nauium cum Antonio Brundisij relicta moram faceret, Cæsar moræ impatiens, tanquam nuncius, ad arcessendos eos, ardente ventis mari, nocte concubia, * speculatorio nauigio, solus ire tentauit. ait Florus l. 4. c. 2. tempo, Dio. 41. rati veloci, Appian. 2. de bel. ciu. nau. duodecim remorum, Pluarch. in Cæf.

^a Soluerat armorum fessas nox languida curas. ^d Noctis nota-

- 471
 505 Parta quies miseris, ^e in quorum pectora somno
 Dat vires fortuna minor: ^f iam castra silebant:
^g Tertia iam vigiles commouerat hora secundos;
 Caesar sollicito per vasta silentia gressu
 480 ^h Vix famulis audenda parat: cunctisque relictis,
 510 Sola placet Fortuna comes. tentoria postquam
 Egressus vigilum, ^h somno cedentia membra
 Transiuit, ⁱ questus tacite quod fallere posses
 Litora curua ^k legit, primisque inuenit in undis
 Rupibus exesis haerentem fune carinam.
 515 Rectorem, dominumque ratis securus tenebat
 Haud procul inde domus, ^l non ullo robore sulca,
 Sed ^m sterili iunco, cannâque intexta palustri,
ⁿ Et latus inuersa nudum munita phaselo.

Hæc Caesar bis terque manu quassantia ^o tectum

- 450
 520 Limina commouit. molli consurgit ^p Amyclas,
 Quæ dabat, alga, toro. Quis nam mea ^q naufragus,
 Tecta petiit? aut quæ nostræ Fortunæ coëgit (inquit,
 Auxilium sperare case? Sic fatus, ab alto
^r Aggere, ^r iam tepidæ sublato fune fauilla,
 525 Scintillam tenuem commotos pavit in ignes.
 Securus belli: prædam ciuilibus armis
 Scit non esse casus. ^s O vitæ tuta facultas
 Pauperis, angustique lares! ô munerâ nondum
 Intellecta Deum! quibus hoc contingere templis,
 530 Aut potuit muris, nullo trepidare tumultu
 Casarea pulsante manu? tum poste recluso,
 Dux ait: Expecta ^t votis maiora modestis,
^u Spesque tuas laxa iuuenis, si iussa secutus
 Me vehis Hesperiam, ^v non ultra cuncta carinæ
 535 Debebis, manibusque inopem duxisse senectam.

columicitatis pignus! Deorum memos! cuius quanta sit vilitas nesciunt mortales. Νῆμεσι δὲ τῶν θεῶν μὴ ὄνειδος, &c. Hesiod. u Maiors præmia quam per modestiam optare liceat. x Dilata ad sperandum amplissima. y Non erit cur postulas vitam scaphâ solâ quaerites.

z Quia laxas sinum
ad captanda Mercu-
rij & bonæ Fortunæ
missilia, quin paedis
fores tenuis laris re-
pentē & tanquam
per Iomium admis-
suros aureum im-
brem.

a Vtunq̄ue seruili
habitu (scilicet Pla-
tarcho) vel plebeio
nuncium mentitus,
non tamen potuit
non magnifica &
splendida loqui.

b Plurima hesternæ
tempestatum prog-
nostica veriant me
nocte per altum Ite,
neque à terra per-
mittunt soluere sinu.

Noctæ autem suo
more signa omnia
congerit. è Virg. 1.
Georg. accersitis quæ
& ipse debet Arati
σημείους &
φαινομένους.

c Sol enim occidens
si nullas sit, aut ra-
bescens circun-
datus nubibus, fecer-
nitatem crallint
spondet. Arat. Virg.
1. Georg. Plin. l. 1 &
c. ult.

d Nec concordēs tu,
ru. vt l. 1. 2. 3. 4. mo-
nimos. Sei densa in-
ter nubila sese Di-

sterse erumpēbant radū
hinc ad Austrum, inde ad Boream sparsi. e Medio concavus visus,
& fulgore debilis. f Obsus per celum cornibus not. ἀμειβόμενοι καραϊάες. Arat.
Si uiorum obscuro comprehēdit aera cornu, &c. 1. Georg. p Nec clara & nubeculis vacua
in medio orbis sui recessu. h Resupina Lunæ cornua pluniam ab Austro præfagiunt.
ἰσοτάλας δὲ νότος. Arat. i Vento semper rubet aërea Phæbe. ἴσῳ μὲν ἴπευδός
Πνευματῶν. hubiunda fiat. k Resonantia longè Litora misceri, & nemorum increbescere
ar. Virg. 2. Georg. ἰσοταλάσσει θαλάσσει. l Certas Delphinorum lasciuientium

...os ventum ab illa parte prænunciat: incertus, ventos diversos. m Quam medio ce-
lere euolans ex aequore surgit Clamorēque ferunt ad litora. n Notāsq̄ue paludes Desertis
atque altam supra volas arida nubem. ἴσῳ δ' ἀνὸν ἔπρωϊ ὄτ' ἴσοδός. &c. Arat.

o Metaph. Leniter volanti. p Cursans per litora cornix demersis caput, & nullam cervicē re-
cepit. Cic. 1. diuin. Arat. χίρσις ἰσῳκῶς καρὰ τὴν ἠπείραν κὶ ποταμοῖο ἰσῳκῶς τὸ
&c. q Itala, r Per maris ventorumque rabiem stabit potius quàm per me, quo minus
traiciās.

z Ne cessa præbere Deo tua fata, volenti
Angustos opibus subitis implere Penates.

Sic fatur: a quanquam plebeio teclis amictu,
Indocilis priuata loqui, tum pauper Amyclas:

b Multa quidem prohibent nocturno credere ponto. 140

c Nam sol non rutilas deduxit in æquora nubes,

d Concordesque tulit radios: Noton altera Phæbi,

Altera pars Boream diducta luce vocabat.

e Orbe quoque exhaustus medio, languensq̄ recessit,

Spectanteis oculos infirmo lumine passus.

Lunæque f non gracili surrēxit lucida cornu,

g Aut orbis mediꝝ puros exesa recessus:

h Nec duxit recto tenuata cacumina cornu,

i Ventorumque nota rubuit: tum lurida pallens

Ora tulit vultu sub nubem tristis ituro.

Sed mihi nec motus nemorum, nec k litovis ictus,

l Nec placet incertus, qui prouocat æquora, Delphin:

m Aut siccū quod mergus amat: quodq̄, ausa volare

n Ardea sublimis penne confisa o natanti:

p Quodq̄, caput spargens undis, velut occupet imbrē, 555

Instabilis gressu metitur litora cornix.

Sed si magnarum poscunt discrimina rerum,

Haud dubitem præbere manus: vel litora tangam

q Iussa, r vel hoc potius pelagus, statisque negabunt.

Hec fatur, soluensque ratem dat carbasa ventis: 560

Ad quorum motus ^l non solum lapsa per altum
 Aëra dispersos traxere cadentia sulcos
 Sidera: sed summis etiam quæ fixa tenentur
 Astra polis, sunt ^z visa ^u quati. niger insicit horror

565 Terga maris: longo per multa volumina tractu
 Æfluat unda minax: ^x flatusque incerta futuri,
 Turbida testantur conceptos æquora ventos.

Tunc rector ⁷ trepidus fatur ratis: Aspice seuum
 Quanta paret pelagus: Zephyrosne intèdat, an Euros

570 Incertum est: puppim dubius ferit undiq; pontus.
^z Nubibus, & cælo Notus est. si murmura ponti
 Consulimus, Cori verrent mare. ^a gurgite tanto,
 Nec ratis Hesperias tanget. ^b nec naufragus oras.

Desperare viam, & detitos conuertere cursus
 575 Sola salus. liceat vexata littora puppe
 Prendere, ne longè nimium sit proxima tellus.

Fisus cuncta sibi cessura pericula Cæsar,
 Sperne minas, inquit, ^c pelagi, ventoque furenti
 Trade ^d sinum. Italiam si ^e cælo auctore recusas,

580 ^f Me pete. sola tibi causa hæc est iusta timoris,
 Vectorem non nosse tuum; quem numina nunquam
 Destituunt; de quo malè tunc Fortuna meretur,
 & cum post vota venit: medias per rumpe procellas
 Tutela secure mea. cæli iste fretique,

585 Non puppis nostræ labor est: hanc; Cæsare pressam
 A fluctu defendet onus. ^k nec longa furori
 Ventorum sæuo dabitur mora: proderit undis
 Ista ratis, nec flecte manum: fuge ^l proxima velis
 Litora: tum ^m Calabro portu te crede potitum,

f Non illz, quæ vo-
 cant transvolantes
 deciderunt tantum,
 sed & fixæ stellæ la-
 balcere videbantur.
 Sape etiam stellas,
 vento impendente,
 videri Præcipues
 cælo labi.

καὶ δὴ τὸ κῆρ
 μέλαινας, ὄτ' αἰ-

τίπισ ἀϊετοῦσι.
 z De cælo stella se-
 reno, Etsi non cecidit,
 potuit cecidisse videri
 Ouid. Met. 2. vide
 Meteorologos.

u Propter venti in-
 termidij motum.
 x A Equora diuersis
 flatibus agitata tes-
 tantur diuersos ventos
 imminentes.

y Hypallage, rector
 trepidus ratis.

z Nubes aguntur
 Noto: mare mur-
 murat Coro. 10. Rut-
 gerius l. 1. var. lect.

c. 12. ita dispungit
 legiturque Nubibus &
 cælo Notus est: si
 murmura ponti Con-
 sulimus Cori. Venies
 mare gurgite tanto,
 Nec rati Hesp.

a Tempestate.

b Neque etiam nau-
 fragi appellemur o-
 ræ Itiliz, fluctibus
 & ventis aduersanti-
 bus.

c Hæc mari facta
 refert nofter & Sue-
 tonius: sed Plotarch,

Appian. Dio in flu-

mine Anio, ad coins offia, cum æstium maris & fluctus occurrentes nulla vi aut arte governa-
 tor superare posse, nasim retro vertebat quod conspiciatus Cæsar, seipsum aperuit, & manum
 gubernatoris ætoniti prehensens. Agodum, inquit, bone vir, audacter perge neque time quic-
 quam; Cæsarem debui & Cæsari unâ fortunam. d Vela. e Vento prohibente. f Me
 mbente. g Cum expetitur atque expectatur, neque vota mea antevertit. h Infestatur æer,
 plectitur pelagus, nostrâ puppi sospite, cui non intenditur à ventis periculum. i Cæsar vec-
 tor totam tibi præstabit cymbam, quasi nomen tutelare nauis, vide CLV. l. Selden. de Dijs Sy-
 ris, Syntagm. c. 15. k Nec durabit diu tempestas hæc. l Epiri lit. m Buan-
 dusino.

u Quia neque è re mea est, neque salute, vt repetamus litos oppositum. i. Epiri vsq; aliud.

o Vt præter mihi incolumem nauigationem, clasibus Pœceanis per tempestatem non ausis deserere litora.

p Talia iactanti stridens Aquilone procella vclum aduersa ferit.

q Cymba.

r Ab omni cœli parte.

s A mari Atlantico. Corus fiat ab Occasi solstitiali, aduersus Aquilonem.

t Cui pateat, cui succumbat.

u Terram inter fluctus aperit; sicut a flus arenis.

x Ad rupes litoris. y Sæpi frangit fluctus a se impulsos ad vndas à Coro inducias. z Etiam cessantibus ventis.

a A Eolio in antro, ventotum carcere, in l. 7. in mari Siculo. b Ne ab aduersis ventis percellerentur, ne a mari concitato obruerentur terræ à quibus ipsi flant.

c Intra sua litora & metas coercitum fuisset.

d Non raro enim diuersa maria ventis rapta miscentur alijs; vti Tyrrhenum A Egæo, Ionio Adriaticum.

e Ah quoties tempestas illa coarctata est obruere fluctibus summos litoris montes, quum reclus quasi victa vita est in profundum demergere cœlia cacumina à mari superata sed frustra.

f Ab alia orbis parte, & Oceano, qui terram ambiens immisit vastos fluctus, H. Græuius, pleonos bellus, g Neque minus intumuit mare, quum vbi quondam Iupiter fatigatus hominum sceleribus vindicandis fulmine, de creuerat vniversum terrarum orbem diluuisio verdetis, aduocatis Carulei fratris auxilioribus vndis, — h — Ipse tridente suo terram percussit.

u Cum iam non poterit puppi. nostræq; salutis Altera terra dari. quid tanta strage paretur

Ignoras? querit pelagi, cœlique tumultu

o Quid præstet Fortuna mihi. Non plura locuto Auulsit laceros percussa puppe rudentes

Turbo rapax, fragilemque superuolitantia malum Vela tulit: sonuit, victis compagibus, & altius.

Inde ruunt toto concita pericula mundo.

Primus ab Oceano caput exeris Atlanteo,

Core, mouens æstus: iam te tollente furebat

Pontus, & in scopulos totas erexerat vndas.

Occurrit gelidus Boreas, pelagusque reuindit:

Et dubium pendet, vento cui concidat, æquor.

Sed Scythici vicit rabies Aquilonis, & vndas

Torsit, & abstrusas penitus vada fecit arenas.

Nec perfert pontum Boreas ad saxa, suumque

In fluctus Cori frangit mare: motaque possunt

Æquora subductis etiam concurrere ventis.

Non Euri cessasse minas, non imbribus atrum

Æoly iacuisse Notum sub carcere saxi

Crediderim: cunctos solita de parte ruentes

b Defendisse suas violento turbine terras,

Sic pelagus mansisse loco. d nam parua procellis

Æquora rapta ferunt: Egæas transit in vndas

Tyrrhenum: sonat Ionio vagus Adria ponto.

c Ah quoties frustra pulsatos æquore montes

Obruit illa dies! quam celsa cacumina pessum

Tellus victa dedit! non vlllo litore surgunt

Tam validi fluctus, aliisque ex orbe voluit

A magno venere mari, mundumque coercens

Monstriferos agit vnda sinus. s Sic rector Olympi

h Cuspide fraterna lassatum in secula fulmen

590

625

591

630

600

635

601

640

610

645

611

620

Ad-

Adiuit, regnoque accessit terra^k secundo,
 Cum mare^l conuoluit gentes, cum litora Tethys
 Noluit ulla pati, ⁿ caelo contenta teneri.

625 Tunc quoque tanta maris moles creuisset in astra,
 Ni Superum rector pressisset nubibus undas.
 ° Non caeli nox illa fuit: latet obsitus aër
 Infernae pallore domus, nimbisque grauatus
 Deprimitur, ^p fluctusque in nubibus accipit imbrem.

630 ° Lux etiam metuenda perit, nec fulgura currunt
 Clara, sed ° obscurum nimbofus dissilit aër.
 Tunc Superum^q conuexa tremunt, atq; arduus^r axis
 Insonuit, motaque poli compage laborant.

635 ° Extimuit Natura chaos: rupisse videntur
 Concordes elementa moras, ^x rursusque redire
 Nox manes mistura Deis. ^y spes una salutis,
 Quod tanta mundi non dum periëre ruina.

640 ° Quantum Leucadio placidus de vertice pontus
 Despicitur; tantum nauae vidëre trementes
 Fluctibus è summis præceps mare: cumque tumentes
 Rursus hiant undæ, vix eminent equore malus.
 Nubila tanguntur velis, & terra carina.

610 ° Nam pelagus, qua parte sedet, non celat arenam
 Exhaustum in cumulos, omnisq; in fluctibus unda

645 ° Artis opem vicere metus: nescitq; magister (est)
 Quam^d frangat, cui cedat aquæ. ° discordia Ponti
 Succurrit miseris, fluctusque euertere puppim
 Non valet in fluctus: victum latus unda repellens
 Erigit, atque omni surgit ratis ardua vento.

Sen. Agam. 479. & nosser l. r. v. 74. x Dissolutis elementorum foederibus, caelo inferis confuso. y Nec certior suæ salutis spes Cæsari, & Amyclæ superest, quam quod nondum perierint mundi soluti fragore. z E dorso fluctus æquantis altitudinem Leucatz promontorij Cæsar & Amyclæ, ceu alij nauæ si qui tum in mari erant, modo despiciunt decliuitatem undæ Et nunc sublimis veluti de vertice montis Despicere in vallis, insinque Acheronta videtur. Nunc ubi demissam circumstetis æquor, Susplicere inferno sinuatum de gurgite caelus. q. Metam. a Qua unda debiscit, Terram inter fluctus aperit, furit æstus arenæ. r. AEn. b Congeritur mare in fluctus instar montium erectos. c Ipsa pænet, nec se, quis sit status, ipse fatetur Scire ratis rector: nec quid inbeare, velutve. Tanta mali molles, nauisq; ne poterint arte est. d Nanigando secet. e Quippe fluctibus alternis vttingos repulsa nauis non subsidete aut euerit potuit.

i Mare & tellus iustum discrimen habebant.

k Mari (quod, in fortitione regnorum Saturni, Neptuno cesserat, vt Iouis cœlum, inferi Plucon) terra accessio facta est. Omnia pontus e-rant.

l Diluio merfit, m Deerant quoque litora ponto.

n Maria undique & undique caelum.

o Non erant illæ simplices noctis, ob interpositæ tertæ vmbra, tenebræ. Nec una nox est:

densa tenebras obruit Caligo, Senec. Agam. 486. Cæcæque nox premitur tenebris no-

ctisq; suisque. Ouid. 9. Met. sed Tartaræ

& infernæ. Stygiâ modo superior undâ.

p Fluctibus erigitur, & caliginis aquare videtur Pontus, & in-ductas asper gurgis tan-

gere nubes.

q Fulgura nubibus & pluuiâ extinguuntur.

r Obscuræ

f Cœlata.

t Polus.

u Mundam ventis sedibus totum suis, Ipsisque rupto crateres caelo acies De-cidere, & atrum re-bus inducti Chaos.

f. Non metunt iam
ne allidatur ratis ad
humilem Sasona inf.
inter Epiri & Buan-
dusium, neque litora
Thessalae Ambracij
sinus portus Leuca-
te scopuloso monti
& nauis formidata
subiacentes: sed ne
in celsa Ceraunio-
rum iuga impingant,
timent fludibus in
altum iactari,
g. Dierefi, cen Tme-
lis. A. *νεμεαζυ-
via.*

b. In aquis perire
grane lethum cor
prisci vitum sit, vi-
de quz nos ad Se-
ner, Agam. v. 906.

i. Neque dabitur
bella abfoluere, vel
gloriosâ cum victo-
riâ vel pulchra
morte.

k. Vtunque vitz
flamen mihi, non-
dum quod institus-
ram consecuto, incl-
derint sacra, non ta-
men me totum in
morte perijisse, non
me hâc inutiliter su-
isse, sed satis vel na-
torz vel gloriæ vi-
xisse accipient po-
steri. Dico Virgilia-
na, Dixi, & quon de-
derat ciosam fortu-
na, pœzi, &c.

A. En. 4.

l. Germanas, Galli-
cas, Britannicas.

m. Eorum qui hono-
ribus meis inuidi ad-
versabantur, Pompeij,
Marcelli, &c. n. Qui modò
neminem ferebat parem,
o. Coactâ et
suffragia ferret. p. Con-
sulatum, qui in bellis
militi occupato negatus
fuerat, non habita ra-
tione absentis. q. Honores
Rom. omnes gessi, Hama-
nis Dialis sacerdotium,
Quæsturam, A. E-
dilitatem, Prætoriam,
Consulatam, Dictatoriam.
r. Privati hominis more,
silenii morte vel,
meo iudicio priuatum, et
qui nouum nactus sum
summam regis potestatem,
quam speraui-
ram, sic l. 2. c. 4. v. Non
prinata cupit, Romana
quisquis in vrbe Pompeion
transire perat.

f. Absit exequiarum &
sepulchri pompa, mortem
meam celari malo, quo
reditum me tuant ho-
stes, sperent mei. t. Hac
dicentem tollit ingens
fluctus Decumanus. De
quo, vide quz nos ad
Senec. Agamem. v. 496,
qui cymbam in scrupeam
terram exposuit. u. Quz
omnia in tempestate
modò conclamârât. x.
Non verò tam relictus
quam exiens latebat
tuos. y. Tum Fortunam
accusans, quod felicitati
eius inuidisset, nauas
retroverti iubet. Nauis
iraque aspi-
ssate vento facile compulsa,
ad fludij oram cita
regreditur. Appian. 2.

f. Non humilem Sasona vadis, non litora curyæ
Thessalæ saxosa pauent, oraq; malignos

Ambraciæ portus: scopulosa Ceraunia nauæ
& Summa timent. Credit iam digna pericula Cæsar

Fatis esse suis. tantûsne euertere, dixit,

Me Superis labor est: parua quem puppe sedentem

Tam magno petiere mari? si gloria leti

Est pelago donata mei, bellisque negamur,

Intrepidus, quancunque datis mihi numina, mortē

Accipiam. licet ingentes abruperit æclus

Festinata dies fatis; sat magna peregi.

Arctos domui gentes: inimica subegi

Arma metu: vidit Magnum mihi Roma secundū.

Iussa plebe tuli fasces per bella negatos:

Nulla meis aberit titulis Romana potestas.

Nesciat hoc quisquam, nisi tu, que sola meorum

Conscia votorum es, me, quanus plenus honorum,

Et Dictator eam Stygias, & Consul ad umbras,

Priuatam Fortuna, mori, mihi funere nullo

Est opus o Superi: lacerum retinete cadauer

Fluctibus in medijs: desint mihi busta, rogusque,

Dum metuar semper, terraque expecler ab omni.

Hæc satum decimus, dictu mirabile, fluctus

Inualida cum puppe leuat: nec rursus ab allo

Aggere deiecit pelogi, sed pertulit vnda,

Scruposiq; angusta vacant ubi litora saxis,

Imposuit terræ, pariter tot regna, tot vrbes

Fortunamq; suam tacta tellure recepit. (qua,

x Sed non tam remeans Cæsar iam luce propin-

- Quam tacita sua castra fuga, comitesq; fefellit.
 680 ^a Circumfusa duci fleuit, gemituque suorum,
 Et non ingratis ^b incessu turba querelis.
 Quod te dure tulit virtus temeraria Casar?
 Aut que nos viles animas in fata relinquens,
 Inuitis spargenda dabis tua membra procellis?
 685 ^b Cum tot in hac anima populorum vita, salusque
 Pendeat, & tantus caput hoc sibi fecerit orbis,
 Seuitia est voluisse mori. ^c nullisne tuorum
 Emeruit comitum, fatis non posse superstes
 Esse tuis? cum te raperet mare, corpora segnis
 690 Nostra sapor tenuit, pudet heu, tibi causa petendæ
^d Hæc fuit Hesperie? ^e visum est committere quen-
 Tam seuo crudele mari: fors ultima rerum (quam
 In dubios casus, & prona pericula mortis
 Præcipitare solet, mundi iam summa tenentem
 Permississe mari? tantum quid numina^f lassas?
 695 ^g Sufficit ad satum belli fauor iste, laborque
 Fortunæ, quod te nostris impexit arenis?
^h Hinc usus placuere Deum, non rector ut orbis,
 Nec dominus rerum, sed felix naufragus effis?
 Talia iactantes, discussa nocte, ⁱ serenus
 700 Oppressit cum sole dies, sessumque tumentes
 Composuit pelagus ventis patientibus vmdas.
 Nec non ^k Hesperij lassatum fluctibus æquor
 Ut videre ^l duces, purumque insurgere caelo
 Fracturum pelagus Boream, soluere carinas,
 705 Quas ventus, ^m doctæq; ⁿ pari moderamine dextra
^o Permissas habuere diu: latumque per æquor,
 Ut terrestre, coit, confertis puppibus, agmen.

quæ in mortis discrimina plerosque solet præcipitare: multo crudelius erat atque indignius si hoc idem Imperatori suo permitterent milites. *Orationem illi per Doron: τοῦτον οὐκ ἐπισημῶς ἐπισημῶς esse voluit. Iudicium sit penes deitorem.* f Conseruando te toties spontaneis periculis expositum. g Quin & hoc abunde latum cape belli & victorie onem, quod te ex tanto periculo fortuna nobis reddidit incolumem. h Itane potius vteris benignitate Deorum ut eripiaris è naufragio temerè prouocato, quam ad summam Imperij consequendam? i Oro sole, remittunt venti, sedat mare. k Qui Brundisij erant, Antonius, Gabinius, Calenus, & Possidonium. l Nasti Austrum æquos soluunt, inquit com. 1. de bel. cia. m Remigum & gubernatorum, n Aquilæ coniunctas & æquatis procedentes velis.

z — Casarem verè nonnulli ob audaciam admirabantur: alij querelis profecti sunt, quod facinus militari potius, quam imperatoriæ la. de dignum esset a. p. efflos, appian. a. successus, ab incessu, i. impetu, et incursant. b Cum in tra tot populorum talis contineatur, & ex tua vnius vita, nostra omnium pendeat. *Vit. com. sibi ipse si nos, a. multa nega. Sen. Luc. b. a.*

c Nemon erat è tuis tam bonè de te meritis, quem nolles tibi imperitiam graui omnia pati. nos qui ppe omnes de te pegoemus, perituri certè si te rapuisset vis iniqua maris. *vel distinguas Interrogatoris, hoc sensu. z. quinque iuit te à rapido mari iacta; nos secutos dormire?*

d Ut ceteris copias euocares.

e Alij legunt hæc Interrogationis notam distinxerunt: quærum unam mutare ausus, ita a concipio sensum. Crudele vitæ visum fuerat si Imperator quemuis nunciam tam truci commisisset mari, idque non nisi extremâ vigente necessitate.

o Sed ventus nocte remittens ordinem turbavit.

p Sic grues, ubi à Strymone fl. Thracie hyemis frigus fugientes petunt Nilam tepidam, primo egressu expriment volando literam

T vel A vel Δ: mox ventis attrite & disturbate glomerantur confusæ.

q T. Δ. A. vel alia figura quam prius referebant.

r Ventus qui est ætæ impulsus.

f Sole oriente.

t Hæc aliter referuntur l. 3. com. de civ. bel. Q. Coponius qui Dyrrhachij classi Rhodiar præerat, naues è portu educit. & cum iam remissione vento nostris appropinquasset, idè Ausler increbuit, nostrisque periculo iuit, vti itaque fortunæ beneficio, Dyrrhachium præteruecti, nacti portum qui appellatur Nymphæum ultra Lissum M. pass. tria, eò naues introduxerant: qui portus ab Africo tepebatur, ab Austro non erat tutus: incredibili mox felicitate Ausler in Africum se vertit.

u Non expositas

Aqu. Verùm *κατακλιμακωσ*. Proprie enim Austris patet Nymphæum, vel portum in quem nullæ naues appellant sante Aquilone. x Ad belli vires firmas. y Coniugem Corneliam. l. 2. v. 349. quam neque satis commodè apud se retinere, neque citra molestiam à se segregare posset. z Mutuo amore contextas & ex æquo amantes, faciles, piæ. a Amor iugalis. b *Suspensum* (vti de AEnca suo Virg. 2. AEn.) & pariter comitique onerique timentem, — quæ dicitur nos vlla, &c. c Solam vxorem volebas poni extra telà & aleam fortunæ, cui obnoxia erat Roma & totus Romæ subiectus mundus. d Quibus coniugem verbis agere dicitur & quæ prima exordia sumat nescit. interea donec dentur tentandi aditus & mollissima facti tempora, morâ, qui licet, dolorem prorogat. e In diem pronâ, seminique experit. f Pompeij. g Efflicto amore & sollicitudine de amouenda vxore, quam animo versabat, nec dum cum illa communicauerat.

o Sed nox seua modum venti, velique tenorem

Eripuit nauis, excussitq; ordine puppes.

p Strymona sic gelidum, bruma pellente, relinquam

Poturæ te, Nile, grues, primoque volatu

Effingunt varias, casu monstrante, figuras.

Mox ubi percussit tensas Notus altior alas:

Confusos temerè immisæ glomerantur in orbis,

Et turbata perit dispersis a litera pennis.

Cum primum redeunte die violentior aër

Puppibus incubuit, Phæbeo concitus ortu,

Prætereunt frustra tentati litora Lissi,

Nymphæumque tenent, nudas Aquilonibus vndas.

Succedens Boreæ iam portum fecerat Ausler.

Vndique collatis in robur Cæsaris armis,

Summa videns duri Magnus discrimina Martis,

Iam castris instare suis: seponere tutum

Coniugij decreuit onus, Lesbôque remotam

Te procul à sæui strepitu Cornelia belli

Occulere. Heu quanti mentes dominatur in æquas

Iusta Venus! dubiū, trepidumq; ad prælia, Magne,

Te quoque fecit amor: quod nolles stare sub iclu

Fortunæ, quo mundus erat, Romanæque fata,

Coniux sola fuit. mentem iam verba paratam

Desituunt, blandeq; iuuat ventura trahentem

Indulgere moræ, & tempus subducere fatis.

Nocte sub extrema, pulso torpore quietis.

Dum fouet amplexu grauidum Cornelia curis

Pectus, & auersi peit oscula grata mariti:

Humentes mirata genas, percussaque cæco

Vulnere,

Vulnere, non audet flentem deprendere Magnum.

Ille gemens, ^h Non nunc, vita mihi dulcior, inquit,

Cum tædet vitæ, leto sed tempore, coniux,

740 ⁱ Veni mæsta dies, & quam nimiumque, parumq;

Distulimus: iam totus adest in prælia Cæsar.

Cedendum est bellis: quorum tibi tuta latebra

Lesbos erit, desiste preces tentare: ^k negavi

745 ^l Iam mihi: non longos à me patiêre recessus.

^m Præcipientes adierunt casus: properante ruina,

Summa cadunt. ⁿ Satis est audisse pericula Magni.

^o Mæque tuus decepit amor, ciuilia bella

Si spectare potes, nam me iam Marte parato

750 Securos cepisse pudet cum coniuge somnos,

Eq; tuo, miserum quatiens cum classica mundum,

Surrexisse sinu, vereor ciuilibus armis

Pompeium nullo tristem committere damno.

^p Tutior interea populus, & tutior omni

755 Rege late, ^q positamq; procul fortuna mariti

Non tota te mole premat si numina nostras

Impulerint acies, maneat pars optima Magni;

Sitque mihi, si fata premant, victorque cruentus,

Quò fugisse velim. ^r Vix tantum infirma dolorem

760 Cepit, & attonito cesserunt pectore sensus.

Tandem ut vox mæstas potuit proferre querelas:

^s Nil mihi de fatis thalami, Superisq; relictum est

Magne, queri: nostros non rumpit funus amores,

Nec diris sax summa rogi: sed sorte frequenti,

765 Plebeiâque nimis careo dimissa marito.

^t Hostis ad aduentum rumpamus fœdera tedæ:

rint, non pari mærotis & damni conditione uti. ^p Regibus iis & pop. qui nostra castra & fortunam sequuntur, securus latebis & tutius. ^q Si mihi in prælio sit occumbendum, leuior ad te semotam quam præsentem venturus est dolor, sin fusâ acie sit fugiendum, te meliori mei parte incolumi, erit quò fugere velim. ^r Cornelia vix sustinere valens dolorem ex his mariti verbis conceptum, primùm stupuit, mox ubi ad se redijt, sic effata est. ^s Non est cur incusem Deos aut fata quò coniugium nostrum morte dissoluerint: sed te, qui me amandas & quasi per diuortium dimittis, eo quò ceteri omnes per belli huius ciu, tempus sibi vxoribus interdixerint, modò v. 749. ^t Quasi verò quia iam totus adest in prælia Cæsar (modò v. 742) nos oporteat illi gratificari factò diuortio.

Respondet ad illa v. 713. *tibi tua laetitia Lesbos erit.* & v. 754. *Tutor int.*

x Nonne, ex quo conjugium iniurimus; communem etiam salutis atque periculi irimus sortem? y Me semotam cogis esse magis sollicitam & miseram quam si bello aut etiam ruina, quam iurare videtur, interessent ipse interim securus & in utranque paratus —

z — Namque, cum mihi maxime in votis sit vna tecum mori potius quam misera & malis obnoxia sperare tibi: tu me, sine te vivere, sine te mori cogis, quae cum malum te ad manes accomitari quam sequi, cogar tamen tandem tibi sperare quoad tristis (quod omen auertat Dij) tua cadis ad me in Lesbos fama peruenerit.

a Assuefacis me tanto dolori ferendo, quantum metuo ut perferre possim, ne impetia exanimet.

b Quod si vota mea Dij exaudierint, ut vincas, letus victoriae tuae nuncius ad mei vltimus perueniet sollicitam ultra tempus & uociflam.

c Lesbos inf. aspera rupibus. d Victoriae nuncium. e Neque tamen letus ille nuncius me liberabit a tuo & periculo, ut quae in locum praesidijs nullis munitum semota, ab hoste, el fugiente possim intercepti. f Non poterit latere hostem, recessus mei atque laetitia locus. g Mitylene Lesbi urbs est. h Si tibi vltima salus quaerenda sit fugam per mare, quolibet potius locum pete quam Lesbos, namque huc te insequuntur hostes, notam uel recessus ledem. i Crociatus doloris e dilectis concepti, k Vltimus complexus, l Praecepta, antea accelerant, abruptum.

Placemus Socerum. Sic est tibi cognita, Magne, Nostra fides? ^a credisne aliquid mihi tutius esse, Quam tibi? ^x nonne olim casu pendemus ab uno? ^y Fulminibus me saepe iubet, tantaeque ruinae Absentem praestare caput? ^z secura videtur Sors tibi, cum facias etiam nunc vota, perisse, Ut nolim seruire malis: sed morte parata, Te sequar ad manes, feriat dum maesta remotas Fama procul terras, viuam tibi nempe superstes. Adde, quod ^a assuescis satis, tantumque dolorem Crudelis me ferre doces, ignosce satenti: Posse pati timeo. ^b quod si sunt vota, Deisque Audior, euentus verum sciet vltima coniux. Sollicitam ^c rupes iam te victere tenebunt, Et puppim, quae ^d fata feret tam ^d laeta, timebo. ^e Nec soluent audita metus mihi prospera belli, Cum vacuis proiecta locis a Cesare possim Vel fugiente capi. ^f notescent litora clari Nominis exilio, positaque ibi coniuge Magni, Quis & Mityleneas poterit nescire latebras? Hoc precor extremum, ^h si nil tibi victa relinquent Tutius arma fuga, cum te commiseris vndis, Quolibet infaustram potius de flecte carinam: Litoribus querere meis. Sic fata, relictis Exiluit stratis amens, ⁱ tormentaque nulla Vult differre mora, non maesti pectora Magni Sustinet amplexu dulci, non colla tenere: ^k Extremusque perit tam longi fructus amoris: ^l Praecipitantque, suos iuctus: neuterque recedens ⁷⁹⁵ Sustinuit dixisse vale, vitamque per omnem Nulla fuit tam maesta dies, nam caetera damna

Durata iam mente malis, firmâque tulerunt.

^m Labitur infelix, manibusque excepta suorum

800 Fortur ad æquoreas, ac se posternit, ⁿ arenas,
Litoraque ipsa ^o tenet, tandemque illata carinæ est.

^p Non sic infelix patriam, portusque reliquit
Hesperios, sævi premerent cum Cæsaris arma.

Fida comes Magni vadis duce sola relicto,

805 Pompeiûmque fugis. quæ nox tibi proxima venit,

Insomnis. ^q viduo tum primùm frigida lecto,
Atque insueta quies ^q uni, nudùmque marito

Non herente latus: ^r somno quàm saepe grauata
Deceptis vacuum manibus complexa cubile est.

810 Atque oblita fugæ quæ suit nocte maritum!

Nam, ^t quanuis flamma tacitas vrente medullas,

Non iuuat in toto corpus iactare cubili:

Seruatur pars illa tori: ^u caruisse timebat

Pompeio: sed non Superi tam leta parabant.

815 Instabat, miseræ Magnum quæ redderet, hora.

^t Metuebat illa solùm se Pompeiûm diuino bello detentum desideraret, de absentia illius sollicita: sed tristius quippiam parabant fata. recepit quippe illum citius quàm exspectabat: viduum se, profugum, & breui coram interficiendum.

M. ANNÆI LVCANI

LIBER SEXTVS.

^a Postquam castra duces, ^b pugne iam mente pro-
pinqui,

poterit; Pompeius noctu, vt Antonium interciperet; Cæsar interdixit, vt se cum Antonio coniungeret. Antonius de Pompeij insidijs certior per Græcos factus, castris se continuit, donec altero die ad eum Cæsar perueniret. Pompeius ne duobus exercitibus circumcluderetur, discessit & ad Asparagum Dyrrhachinorum peruenit, atque ibi castra posuit. eodem & Cæsar eum exercitu profectus, iuxta eum castra posuit. ^b Cæsar quidem rerum isopiâ & necessitate preliis consuevit: rel cupidus ostentare aciem, prouocare: Pompeius commentu abundans, aduersus hæc ne scire moras, tergiversari, L. Florus,

^a E castris ad Asparagum fl. v. 461. l. 7. vterque exercitum eduxerat eodẽ tem-

c Metaphab arena
 sumpta. Dii spectato-
 re, par gladiato-
 rum, Cæf & Pomp.
 Sic infra v 191. &
 L. v. 699. & beneca
 lib cur bonis vitis
 mala fiant, Ecce spe-
 claculum dignum ad
 quod respicias inten-
 tus operi suo Deus.
 Ecce par Deo dig-
 non, vix fortis cum
 mala fortuna com-
 positum.

d Non opetæ pre-
 cium ducit vires
 Græcas expugnare,
 Pompeio soli inten-
 tus, victorie de illo
 inhians.

e Quæ illum Dômi-
 num imponat victis
 genibus non sine
 magna humani ge-
 neris clade.

f Dubium euentum
 ruina.

g Cafas & pericu-
 lum. Horat. pericu-
 losa plenum opus a-
 tea. l. 2. od. 1.

h Pompeij vel Cz-
 fari.

i Possidite, & locis
 omnibus copij, acie
 instructa, decertandi
 potestatem Pompeio
 fecit, vbi cum suis
 locis se tenere ani-
 maduertit: postero
 die magno circuitu,

difficili angustoque itinere, Dyrrhachium profectus est, sperans Pompeium aut Dyrrhachium
 compelli, aut ab eo intercludi posse, quod omnem commeatum totiusque belli apparatus
 eo contulisset, &c. com. 3. Cæf. k Professus se promptum paratumque ad euertendum Rom.
 Imperium. I Ita Florus: Expugnatio, inquit, Dyrrhachij irrita, quippe quam vel sitis met-
 pugnabilem faceret, m Pompeius primo ignoravit Cæsaris consilium, mox per explorato-
 res certior factus, castra mouit, expeditiori iuxta litus viâ se antevertere eum posse sperans.
 Cæsar verò paruo noctis itinere intermisso, Pompeium antevenit, n Taulantius, pop. Macedo-
 niæ, qui Dyrrhachij & Apolloniæ agros quondam tenuerunt. Strab. 7. Thucyd. 1. o Pom-
 peius interclusus Dyrrhachio, edito loco, qui Petra appellatur, castra communiuit, p Dyrr-
 hachium, à Phalio Corinthio conditore, Thucyd. 1. 1. Strab. l. 6. & 7. Nec non à Corcyensibus
 colonis eius, qui & à Corinthijs oriundi fuerunt, Corinthus autem Ephyrâ dicta erat ab Ephy-
 râ Nymphe, Oceani & Tethyos sibi inf. v. 57. q Etiam sine exercitu satis suâ naturâ munita.
 Neque tam proper mœnia, quæ plerumque in arduum quantumvis hominum manibus ex-
 structa, aut bello aut vetustate destruantur, quam naturam & sedem loci. f Nam in ripibus
 sitam & mari undique cinctam exiguis collis, quo continenti iungitur, eam facit peninsulam.
 & Allisos fluvius reijcientibus,

Imposuere iugis, adnotaq; comminus arma,
 c Parq; suum videre Dei, d capere omnia Cæsar
 Mœnia Graiorum spernit, Martemq; secundum
 Iam nisi de genero satis debere recusat.

e Funestam mundo votis petit omnibus horam,

In casum quæ cuncta ferat. placet & alea sati

h Alterutrum mensura caput. i ter collibus omneis

Explicuit turmas, & signa minantia pugnam,

k Testatus nunquam Latæ se deesse ruinæ.

Vt videt ad nullos excivi posse tumultus

In pugnam generum, sed clauso sidere vallo,

Signa mouet, teclisq; via dumosa per arua

l Dyrrachij præceps rapiendas tendit ad arces.

m Hoc iter æquoreo præcepit limite Magnus,

Quemq; vocat collem n Taulantius incola Petram,

o Insedit castris, p Ephyræque mœnia seruat,

q Descendens tutam vel solis turribus urbem.

r Non opus hanc veterum, nec moles structa tuetur,

Humanisque labor, facilis, licet ardua tollat,

Cedere vel bellis, vel cuncta mouentibus annis.

Sed munimen habet nullo quassabile ferro,

Naturam, sedemque loci. f nam clausa profundo

Vndique præcipiti, scopulisq; vomentibus æquor,

Exiguo debet, quod non est insula, colli.

Terribiles ratibus sustentant mœnia cautes,

*Ioniūque furens rapido cū tollitur austro,
Tēpla, domosq̄, quatit, spumatq̄, in culmina pontus.*

Hinc auidam belli rapuit spes improba mentem

30 *Cæsaris, ut vastis^z diffusum collibus hostem
Cingeret ignarum, ducto procul aggere valli.*

*Metitur terras oculis: nec cespite tantum
Contentus fragili subitos attollere muros,*

^z Ingentes cautes, auulsaq̄, saxa^a metallis

35 *Graiorūque domos, direptaq̄, mœnia transfert.*

Extruitur, quod non^b aries impellere sœuus,

Quod non vlla queat violenti machina belli.

^c Franguntur montes, planumq̄, per ardua Cæsar

Ducit opus: ^d pandit fossas, turritaque summis

40 *Disponit castella iugis, ^e magnoque recessu*

Amplexus fines, saltus, nemorosaque tesqua,

Et silvas, vastaque feras ^e indagine claudit,

Non desunt campi, ^f non desunt pabula Magno,

Castraque Cæsareo circumdatus aggere mutat.

45 *Flumina tot cursus illic exorta fatigant,*

Illic mersa suos: operumq̄, ut summa reuisat,

Defessus Cæsar medijs intermanet agris.

¶ Nunc vetus Iliacos attollat fabula muros,

Adscribatque Deis: ^h fragili circumdata testa

50 *Mœnia mirentur refugij Babylonia Parthi.*

Enⁱ quantum Tigris, quantum celer ambit Orontes,

Assyrijs quantum populis telluris Eoæ

Sufficit in regnum, subitum, bellique tumultu

Raptum clausit opus. ^k tanti perire labores.

F Tantum erat septi spatium, quantum sufficeret Pompeio ad pabula, ad castra subinde mutanda, ut quod multorum fluminum fontes, cursus, & ostia contineret. & quantum lassitudine conficeret Cæsarem opera iustratum. g Fabulosa iam & vana antiquitas iacet muros Troiæ XL, M pass in circuitu, quos Apollo & Neptunus à Laomedonte conducti struxisse feruntur. *Ironiæ.* h Parthi, simulatâ fugâ præliari soliti, pro miraculo habeant Babylonia muros è latere cocto, latos L cubitos, altos quadruplo amplius, in circuitu habentes stadia CCCL, *Ironiæ.* i Quantum aræ occupant Babylon quam alluit Euphrates qui in Tigrem funditur, quantum Antiochia, quam interluit Orontes: quantum Ninus regni sedes & vrbs regia Assyriæ: tantum raptum clausit Cæsar aggere suo. k Tanta Nini, Laomedontis, Semiramidis, Selenci opera vicia sunt ab hoc Cæsariano, vel, hi tanti Cæsaris labores & ipsi breui in cassum cecidere profligato Cæsare.

n Spumas spargit
pet summa tecta.

x Lego diffusus. Cæsar enim (quò sui minori cum periculo radique frumentum commeatu noq̄ supportare possent, coecito Pompeij equitatu, simul ut Pompeium pabula, tione prohiberet autoritatemq̄ eius apud exteras nationes minueret) editos atque asperos colles circa Pompeij castra præfidijs tenuit, castellaq̄ ibi communiuit. Ind. ut loci cuiusque natura ferrebat, ex castello in castellum perductâ munitione circumvallare Pompeium instituit.

y Productio è colle in collem.

z Sed ing. c.

a Fodinis, venis lapidum.

b De ariete, vide que ad v. 490. l. 3.

c Edificioribus locis deiecit, atque humilibus exaltatis æquavit opus.

d Præ moris dicit latas fossas.

trenches.

e XV. mille pass. ambitu aggeris, Metaph. à venatoribus sumpta.

I Ha possent & A-
thos caueat de vias,
is mastum pelagus
gentium Helles In
tercludere ponte non
natam. Via Domi-
tiana Papinij l.4.
Sylvarum.

m v.671. l.7.

n Iacis in mare mo-
libus obstruere Hel-
lespontum, quem
Phryxus transireta-
uit. l.4. v.56.

o His parvus, Ze-
chie nisi veiaent. J-
nos freta nactisset
Isthmos, Papin. ib.4.
Sylu. h.e. perfollo
Isthmo l.4. v.101.

Peloponneso ab-
rumpere Epiphaen. i.
Corinthum, supra
v.17.

p Persio sacro Isth-
mo Corinthiaco, ne
opus sit longa & pe-
riculosa navigatione
circuire Malis, pro-
montorium Iaco-
nia, per l. millia pas-
in mare protecu-
sum.

q Clauditur à Cæ-
sare campus atea &
quasi arena belli, in-
tra quam septi sunt,
qui sanguinem effan-
dent in varijs orbis
partibus: alij in cam-
po Phœtalico, in A-
frica alij.

r *Æstuat infelix*

angusto limite mundi. Iuvenal. de Alexandro. Sat. 10. f. Spatio. Translat. ab arena theatrali, in qua consistuntur gladiatores. t Vti qui in mediocilio Sicilia degit, non audit latratum Scyllæ & Charybdis in fretto Siculo contra Pelorum promont. u Vt qui in Britannia infestus Caledonios, Scotos, degunt, non audiunt æstum maris seuientis aduersus litus Rutupinum in Cantio. x Pompeius neque à mari neque Dyrrhachio disto-
re volebat: quoniam plurimos itaque colles occupavit, & quam latissimas regiones præcipuè tenebat. Cæsarique copias, quam maxime posset, distinebat. y Supra v.16. z Quan-
tum Aricia opp. Latij prope Albam, distat à Roma, & quanto spatio ostium Tiberidis à Roma distat, resto limite, non flexo ad entus sinij. h.e. XIII l. M. pass. a Ab Oreile è Ian-
rica translat. l. 1. v. 86. b Ibid. ad v. 88 l. 3. c Neutra ex parte datus signum pugnae,
Pompeius (siquit Cæs. com. 7.) totis copijs dimicare non constituerat, tamen suis locis sa-
gitarios funditoresque mittebat. qui multos è nostris vulnerabat. &c. d Cædes extra
belli copiam, è in incertum mittente pax studio exercendi. f Pompeium loes, Cæsa-
reum famas. *Æstuat infelix Cura domat.* Virg. 3. Georg.

¹ Tot potuere manus adiungere^m Seston Abydo,

² Ingestoque solo Phryxum elidere pontum,

³ Aut Pelopis latis Ephyren abruptere regnis,

⁴ Et ratibus longæ flexus donare Malæ,

⁵ Aut aliquem mundi, quannis Natura negasset,

⁶ In melius mutare locum. ⁷ coit area belli.

⁸ Hic alitur sanguis terras fluxurus in omneis,

⁹ Hic & Thessalicæ clades, Libycæq; tenentur.

¹⁰ Æstuat angusta rabies ciuili^s arena.

¹¹ Prima quidem surgens operum structura fessellæ

¹² Pompeium: ¹³ veluti mediæ qui tutus in aruis

¹⁴ Sicaniæ rapidum nescit latrare Pelorum:

¹⁵ Aut vaga cum Tethys, Rutupinaq; litora feruent,

¹⁶ Vnda Caledonios fallit turbata Britannos.

¹⁷ Vt primum vasto septas videt aggere terras:

¹⁸ Ipse quoque à tuta deducens agmina^r Petra

¹⁹ Diuersis spargit tumulis, ut Cæsaris arma

²⁰ Laxet, & effuso claudentem milite tendat.

²¹ Ac tantum septi vallo sibi vendicat agri,

²² Parua² Mycencæ quantum sacra³ Dianæ

²³ Distat ab excelsa nemoralis^b Aricia Roma:

²⁴ Quoque modo Romæ prelapsus mœnia Tybris

²⁵ In mare descendit, si nusquam torqueat amnem.

²⁶ Classica nulla sonant, iniussuque tela vagantur:

²⁷ Et fit sæpe^d nefas, iaculum^e tentante lacerio.

²⁸ Maior cura duces miscendis abstrahit armis.

Æ Pompeium

- 8 Pompeium exhaustæ præbenda ad pabula terre,
 Quæ currens obtinuit eques, gradibusque citatis
 Vinzula^h frondentem discussit cornea campum.
 Belliger attonsis sonipes defessus in aruis,
 85 Aduectosⁱ cum plena ferant præsepia culmos,
 Ore^k nouas poscens moribundus labitur herbas,
 Et tremulo medios abrumpit poplite gyros.
 Corpora tum soluit tabes, &^m digexit artus.
 Traxit^o iners caelum fluide contagia pestis
 Obscuram in nubem. tali^p spiramine^q Nefis
 90 Emitterit^r Stygium nebulosis aëra saxis,
 Antræque letiferi rabiem Typhonis anhelant.
 Inde labant populi, cæloque paratior^t vnda
 Omne pati virus^u durauit viscera caeno.
 95 Iam^x riget atra cutis, & distentiæque lumina rumpit:
 Ignæque in vultus, &^z sacro feruida morbo
 Pestis abit,^b fessumque caput se ferre recusat.
 Iam magis atque magis^c præceps agit omnia fatum:
 Nec medij dirimunt morbi vitamq; necemque:
 100 Sed languor cum morte venit, & turbæque cadentiu
 Aucta lues, dum mista iacent incondita viuis
 Corpora: nam miseros ultra tentoria cines
 Spargere funis erat.^f tamen hos minuere labores
 A tergo pelagus, pulsusque Aquilonibus aër,
 105 Litoræque, & plenæ peregrina messe carinae.
 At liber terræ spatiosis collibus hostis
 Aëre non pigro, nec inertibus angitur undis:

In ista caligine terræ Prostrati & ignaui inclusi multibus æstus, Ou. 7. Met. Sed grauis & ater incubus terræ vapor, &c. Sen. Oed. o non motus p Exhalatione q In sin Campano litore, quæ agnoskit Plin. l. 9. c. 8. Cic. ad Attic. Sæpius, & Statius 3. l. yn. alij leg. Nisus, & de Ozolis intelligunt. r Tetrum, letalem, infernum. f Speluncæ Inanimes intulæ impostæ Typhoëo qui sulfureos atque pestiferos vapores emittere dicitur. l. 5. v. 101. & Mela l. 2. c. 17. t Constat & in fontis vitruu venisse lacusque. u Oblituit alium viscera torrentur primò. x Aræ Pel. l. 2. & ad tallus præstanti diuæ resistit. y Tam verò ardentes oculi, & tument distentæ sanguine genæ. z Fluminaque latentia Judicium rubor est & dicitur anhelus ioni, &c. & agræ Rubor in vultu, &c. Sen. Oed. a Execram à peste vel sacro igne, Erysipela, quea, quia è feruenti sanguine natus sit pestis comitem addit Celf. l. 5. b Præ grauedine se non sustinet. c Subita mors. d — vix morbo interueniente vix recique. e Cæsar ex perisogno cognoscebat, equò eorum vix tolerari, &c. ipsos valitudine non bonâ, cum angustijs loci & odore tetro & multitudine cadauerum tum, &c. 3 com. f Leuarunt tamen pestem hanc ventus salutaris & omnia n. tetum copia nauibus aduecta. g Cæsar autem non pestè ex æt. itz aut aqua contagione, sed frumentis inopiâ laborabat.

g Erêt summa Inopia pabuli in castels Pompeij adeo vt folijs ex arboribus stridit, & teneris arundinum radicibus cotosis equos alerent. frumenta enim quæ fuerant intra munitiones sata, consumserant: & cogebantur Corcyra atque Acarnania, longo interiecto navigationis spatio, pabulum suppotare. 3 com. ciu. bel. h Herbis nudauit campos.

l Cl Grotius legit *in*, hac mente, dum expectatur pabulum ex Acarnania & Corcyra. Ego retineo *cum*, vt sit imitatio Ouidiana 7. Met. *Acer equus quondam, &c.* Ad præsepia gemis morbo mortuus inuerti, quod & ipse debet Virgil. 3. Georg. Et dulces ammas plenæ ad præsepia redant.

k Aliunde aduectas, vel è radicibus contusis, vt modo dicit. l Sequitur cursu sompes in ipso Concidit gyro, dominumque prouo Produlit armos. O Ed. Sen. 1. chor. m Dissipat, consumit. n Principio celus

h Nondam spicas
fundentibus, nedam
matrescentibus.
i Videt milites her-
bis, gramine, folijs
vesci.

k Lethales,

l Radicis genus in-
uentum est, quod ap-
pellatur Chara ex
hoc effector admista
lacte panes, cum in
colloquijs Pompei-
ani ijs famem obie-
tarent, vulgo in eos
iaciebant, quo viso
Pompeius, sibi cum
feris rem esse dixit,
&c. Cæs. com. 7. &
Sueton in Cæs. c. 68,
& Plutarch,

m Quæcumque po-
terant coquere
n Asperitate esca-
lentorum exulcera-
tas, phlebia r alere
beta. Pers. 3. Sat. Au-
diebantur (inquit
Cæsar, l. 2. de bel-
ciu.) crebre militum
voces, prius se corti-
ce ex arboribus vi-
ditos, quam Pom-
peium e manibus
dimissuros.

o Commeatu abun-
dantem,

p Equis macie cor-
ruptis, conandum si-
bi aliquid Pompeius
de eruptione existi-
mauit cuius rei ex-
pediuiorem dædere
illi facultatem Allo-
broges duo fratres
qui i Cæsare transi-
erunt, &c. Com. 7. de
bel. ciu. prius ante n
facta erant vno die

6. prælia ad Dyrrhachium & munitiones, vbi Scæua tam strenuè rem gessit. q Non clam &
noctu, sed palam & interdium, per vallum & munitiones Cæsaris erumpere parat. r Minutio
(inquit Appianus) quam plurima tolerante. ferunt quippe clypeo eius XX. supra C. inhaesisse
sagittas. &c. Cæsar eum Scæuam vocat: vt noster & Florus. neque tamen Minutium Scæuam
dixit, sed Scæuam appellat Suetonius & M. Cæsum Scæ-
uam, Val. Max. l. 2. c. 2. s Vallum, t Aquilæ, signa, u Quem quisque locum cepisset, ex eo non
cessit, in eo cecidit fortiter pugnans, x Acciperent. y Metaph. tela instar grandinis ruentia,
z Cæsis dudum omnibus Cæsarianis. a Sagittas & hæc incendiarias, l. 3. v. 682. stupam pi-
satam. b Arictis, l. 3. v. 490.

Sed patitur se uam, veluti circumdatus arcta
Obsidione, famem. h nondum surgentibus altam

In segetem culmis, i cernit miserabile vulgus

In pecudum cecidisse cibos, & carpere dumos,

Et morsu spoliare nemus, k letumque minanteis

Vellere ab ignotis h dubias l radicibus herbas:

m Quæ mollire queunt flamma, quæ frangere morsu,

Quæq; per n abrasas vtero demittere fauces,

Plurimæque humanis antehac incognita mensis

Diripiens miles, o saturum tamen obsidet hostem.

p Vt primùm libuit ruptis euadere claustris

Pompeio, cunctasque sibi permittere terras:

q Non obscura petit latebrosæ tempora noctis,

Et raptum furto soceri cessantibus armis

Dedignatur iter: latis exire ruinis

Querit, & impulso turres confringere vallo,

Perq; omneis gladios, & quæ via cæde paranda est.

Opportuna tamen valli pars visa propinqui,

Quam r Minuti castella vocant, & confraga densis

Arboribus dumeta tegunt, huc puluere nullo,

Proditus agmen agit, subitiusque ad l mœnia venit.

Tot simul è campis Latie fulsere r volucres:

Tot cecinere tubæ, ne quid victoria ferro

Deberet, pavor attonitos confecerat hostes.

Quod solum valuit virtus, u iacuerè peremti,

Debuerant quo stare loco: qui vulnera x ferrent

Iam deerant, y nimbiisque ferens tot tela z peribat.

Tum a piceos voluunt immissæ lampadis ignes:

Tum quassæ nutant turres, lapsumque minantur.

b Roboris impacti crebros gemit agger ad ictus.

Iam Pompeiane celsi super ardua valli
Exierant Aquile; iam mundi iura petebant.

Quem non mille simul turmis, nec^d Casare toto

140 Aufervet Fortuna locum, c^o victoribus vnus
Eripuit, vetuitque capi: seq^u, arma tenente,
Ac nondum strato, Magnum vicisse negavit.
Scæua viro nomen: f^o castrorum in plebe merebat

145 Ante feras Rhodani gentes: g^o ibi sanguine multo
Promotus Latiam longo gerit^h ordine vitem.
Pronus ad omne nefas, & qui nesciret, in armis
Quam magnum virtus crimen civilibus esset.
Hic ubi querentes socios iam Marte relicto

150 i^o Tata fugæ cernit, Quod vos pavor, inquit, abegit
Impius; & k^o cunctis ignotus Caesaris armis?
O famuli turpes, l^o seruum pecus, absque cruore
Terga datis morti? m^o cumulo vos deesse virorum
Non pudet, & bustis, intèrque cadauera queri?

155 n^o Non ira saltem iuuenes, pietate remota,
Stabitis? o^o è cunctis, per quos erumperet hostis,
Nos sumus electi, non paruo sanguine Magni
Ista dies ierit. p^o peterem felicior umbras
Caesaris in vultu. testem hunc Fortuna negavit:

160 Pompeio laudante cadam, q^o confringite tela
Pectoris incursum, iugulisque retundite ferrum.
c^o Iam longinqua petit puluis, sonitusque ruine,
Securasque fragor concussit Caesaris aures.

Vincimus o^o socy; venies qui vendicet arces,
165 Dum morimur. Mouit tantum vox illa furor em,
Quantum non primo succendunt classica cantu:
Mirantesq^{ue} virum, atque audi spectare, sequuntur
Scituri iuuenes, l^o numero deprensa, locoque,
An plus quam mortem virtus daret. ille ruenti
Aggere consiliu, t^o primumque cadauera plenis

170 mea vel ab hoste laudetur q^o Ite in tela hostium, pectore & iugulo. r Pulvis ille & fragor belli Casarem dudum inscium silet huc mox cum subsidijs. s An virtus numero hostium obruta & iniquo loco deprensa possit aliquid amplius dare quam mortem; gloriæne an victoriam? t Suorum cadaueribus, telorum saxorumque loco vitur aduersus hostes.

c Mundum in libertatem è tyrannide afferitur.

d Totis Caesaris copijs & viribus.

e Pompeians iam penè victoribus eripuit victoriam, f Gregarius meruit miles ante bellum Gallicum—

g —in eo ad Centurionis dignitatem euectus est, vide Val. Max. l. 2 c. 2. cuiusinsigne est vitis quam

ad calligandos milites gestabat Centurio. Plin. l. 14. c. 1. Iuuenal. 8. sat. & 14. l. v. 194. Martial. l. 10. ep. 16.

h Militum centuriâ.

i Loca & viam qua tuti forent.

k In nullo Caesaris bello hæcenus notus.

l O imitatorum seruum pecuni inquit Horat.

m Annon vos pudet non mortem oppetere cum fortibus viris?

n Si nulla vos pietas in ducem retineat, siliat vos tamen ira & indignatio, namque—

o —nos viti sumus hostibus maxime idonei & imbelles, per quos erumperent vestrum non impune ferent.

p Felicius me mori existimarem, si occumbere licisset

Caesare inspicente: hoc non contigit, ita me geram vt vitus

me geram vt vitus

me geram vt vitus

me geram vt vitus

me geram vt vitus

me geram vt vitus

me geram vt vitus

me geram vt vitus

me geram vt vitus

me geram vt vitus

me geram vt vitus

ñ Velle se percipi-
tem in illos demit-
tere.

x Hostium.

y Ascendentium
minus prehendentes
valli summa.

z Galea.

a Stoppâ picatâ,
face.

b Fossam comole-
nerat, vallo vel ca-
stelli muro æquarâ
cadaverum strue.

c Ea celeritate insti-
Ini super cadauerû
strom qua Pardus
solet, in venabolo-
rum aciem.

d Cuneus propriè
est multitu- lo pedi-
tum cuneum repræ-
sentans, quæ iuncta
cum acie primùm au-
gustior, deinde lati-
or procedit ad or-
dines hostium dif-
fringendos.

e Omnibus copijs,
aduersus quas stetit,
oppressus vndique.

f Obfusio cræde ge-
latoque sanguine
perdidit vsum &
officium ensis.

g Perdidit vsum
gladii, non secuit,
sed fregit.

h Multitudo hostiû.
i Supra, v. 1.

k Vniuersas Pom-
peii copias cum vno
Scæua compositas.

l Et galea crebro
ictu, contusa fracta-
que caput eius stin-
git.

m Et tela hostium
corpori illius fixa
suppleant locum fra-
ctæ lorice & inermæ
pectus descendunt.

n Auerfio poææ ad Pompeianos, o l. 3. v. 630. p. Ingenti magni-
tudine. q l. 2. v. 490. r Machina cuius brachia tenduntur funibus acrisque ad emittenda
saxa. scæus iacula, cuius formam vide apud Marcellinum l. 23. & Veget. l. 4. c. 22. s Pompeij
sopias sustinet, victoriamque moratur. t Et iam turpe ducens clypeo tegi, laquam corporis
partem suis carere vulneribus, atque in vita vltimus manere, abijcit clypeum, & pectore occur-
git telorum multitudini.

Turribus euoluit, subeuntésque obruit hostes
Corporibus: totæq; viro dant tela ruine,
Roborâque, & moles; ⁿ hosti seq; ipse minatur.
Nunc sude, nunc duro ^x contraria pectora conto
Detrudit muris, & valli summa ^y tenentes
Amputat ense manus: caput obterit, ossâque saxo,
Ac malè defensum fragili ^z compage cerebrum
Dissipat: alterius ^a flamma crinésque, genâsque
Succendit: strident oculis ardentibus ignes.

Vt primùm ^b cumulo crescente cadauera murum
Admouère solo: ^c non segnior extulit illum
Saltus, & in medias iecit super arma cateruas,
Quàm per summa rapit celerem venabula pardum.
Tunc densos inter ^d cuneos compressus, & ^e omni
Vallatus bello vincit, quem respicit, hostem.
Iamq; hebes, & ^f crasso non asper sanguine mucro
Percussum Scæua frangit, non vulnerat, hostem.
& Perdidit ensis opus, frangit sine vulnere membra.
Illum tota premit ^h moles, illum omnia tela.

Nulla fuit non certa manus, non lancea felix:
ⁱ Parq; nouum Fortuna videt concurrere, ^k bellum,
Atque virum. fortis crebris sonat ictibus umbo,
^l Et galeæ fragmenta caue compressa perurunt
Tempora: ^m nec quicquam nudis vitalibus obstat
Iam, præter stantes in summis ossibus hastas.

ⁿ Quid nunc vesani iaculis, lenibusque sagittis
Perditis hesuros nunquam vitalibus ictus?
Hunc aut tortilibus vibrata ^o phalarica neruis
Obruat, aut vasti ^p muralia pondera saxi:
Hunc ^q aries ferro, ^r ballistâque limine portæ
Summoueat: ^s stat non fragilis pro Cesare murus,
Pompeiumque tenet: ^t iam pectora non tegit armis:

ais iam
piann
fancius
viro: te
adhibe
peij ex
m Nila
mam.

- Ac veritus credi clypeo, leuâque vacasse,
 Aut culpa vixisse sua, tot vulnera belli*
 105 *Solus obit, densâque ferens in pectore siluam,
 Iam gradibus fessis, in quem cadat, eligit hostem,
 Par^a pelagi monstris. Libyæ sic belua terræ,
 Getulus densis Elephas oppressus ab⁷ armis
 Omne repercussum squalenti missile tergo*
 110 *Franzit, & hærentes mota cute discutit hastas.
 Viscera tuta latent penitus, citrâque cruorem
 Confixæ stant tela feræ: tot facta sagittis,
 Tot iaculis, unam non explent vulnera mortem.*
b Diætea procul ecce manu Gortynis arundo
 115 *Tenditur in Scæuam, que voto certior omni
 In caput, atque oculi leuuum descendit in^c orbem.
 Ille^d moras ferri, neruorum & vincula rumpit,
 Affixam vellens oculo pendente sagittam
 Intrepidus, telumque suo cum^e lumine calcat.*
 120 *Pannonis haud aliter post ictum senior urisa,
 Cùm iaculum parua^b Libys^h amentauit habena,
 Se rotat in vulnus: telumque irata receptum
 Impetis, & secum fugientem circuit hastam.
 Perdiderat vultum rabies: stetit imbres cruento*
 125 *Informis facies: letus fragor æthera pulsat
 Victorum: p^r maiora viris de sanguine paruo
 Gaudia non faceret conspectum in Casare vulnus.
 * Ille regens alta suppressum mente dolorem,
 Mitis, & à vultu penitus virtute remota,*
 130 *Parcite, ait, ciues: procul hinc auertite ferrum:
 Collatura meæ nil sunt iam vulnera morti:
 Non eget ingessis, sed vulsis pectore telis.*

u. Ut modò v. 173.
 x Cæcis, balentis, quæ
 se immitentes, pon-
 dere & mole sua na-
 ues depressum cunct,
 y Venatoribus vel
 telis.

z Corii duritie re-
 sissit telis, quòd si
 quanto penetrant,
 ea tamen non altius
 infixa motâ cute dis-
 cuit.

a Vnius Scæuæ.

b Cretensî. Diste
 mons est, Gortyna
 vrbs Cretæ, quæ cla-
 ruit olim sagittarum
 & iaculorum mit-
 tendi studio, Gorty-
 nis arundo, est Cre-
 tensis sagitta.

c Oculum, vt l. 2.
 v. 184, vel finem, in
 quo oculus, alterum
 illi, exculum iulide
 oculum meminere.

Plutarch. Sueton.
 Appian.

d Oculum cui infixa
 erat sagitta, ruptis
 nervis cum ipso telo
 educit.

e Oculo.

f Asitica, Hunga-
 rica.

g Venator peritus,
 quales habet Libyæ.

h Amento torfit.

i Se rotans conatur
 euellere sagittam la-
 teri hærentem.

k Vultus Scæuæ non
 pot^r se ferere pri-
 orem rabiem. *Hypal-
 lage.*

l Non minor ad 29
 thera solatus est
 clamor à Pompeia-
 nis iam se vicisse ratis vulnerato Scæuâ, quàm si ipsum Cæsarem vulnerassent. * Hoc Ap-
 pianus refert hunc in modum. Scæua, post multa & præclara facinora edita, oculum sagittâ
 faucibus velut quippiam dicturus in medium prosiluit. Pompeij ductorem quendam singulari
 virtute cognitum ad se vocans, Scæua, inquit, tibi similem, serua amicum, ac curatores mihi
 adhibe, quoniam vulnere affligor. Accurrentibus ad illum veluti transfugam duobus à Pom-
 peii exercitu, vnum aggressus occidit, alterius humerum ense traiecit, &c. l. 3, de bello ciu.
 m Nihil additura, non proleitura ad mortem sunt tela iniecta: euulsa potius emissent ani-
 mam.

h Facite ut videat
potius transisse à
Cæsare, quam pro eo
mortem cum gloria
oppetisse.

e Nomen illius du-
ctoris cuius optem
implorauit.

p Scæna.
q Imbellem & mor-
tis timidum.

r Excitatus à P. Syl-
le aduentantis ini-
litibus puluis hone-
sti recessus prætex-
tum dedit Pompeia-
nis, ne Scæna non so-
lum fugere argue-
rentur.

f Qui receptui signo
à Pompeianis dato,
non habens in quos
calidum & ministe-
ria obeuntem san-
guinem exerceas, de-
ficient.

t Deficientem socij
tollunt, virtutem se.
illius venerati, cuius
monumentum Deo-
rum templis & ima-
gini ipsius Martis su-
spendunt, tela illi in-
fixa & arma viri. Vi-
xisse eum testatur
Cæs. com. 3. Cum e-
nim Scæna capite,
humero, femore sau-
cij & oculo uno or-
bati scutum ad Cæs.
relatum esset, inuen-
ta sunt in eo forami-
na CCXXX. (sed vt
alii referunt. CCXX)
donauit eum M CC,
æris, acque ab octa-
uis ordinibus ad
principiam tradu-
xit, &c.

u Multam & vitam
consecutus gloria. si pro patria pugnans hac usus fuisset virtute in Hispanis, Cantabris,
Germanisque subiugandis — x — hic verò petijt tibi virtus. quippe cui neque triumphem
lætâ & licentiosâ acclamatione prosequi neque spolia Ioni Capitolino referre contiget.
quod bello civili vincens negatum est. Val Max. y Inuidiose, Cæsarem, cui per te Ro-
ma tunc ipse sis seruiturus. Salust. 1. Histor. Victor exercitus, cui per tot labores & vulnèra vi-
bol præter tyrannion questum est. x Pompeius hic repullus non desistebat, n. agit quam Iu-
dus maris à scopulo repercussus, quin & crebro impulsus victores tandem scopulorum euertunt.

Tollite, & in Magni viuentem ponite castris:
Hoc vestro præstate duci: ^u si Scæna relicti
Cæsaris exemplum potius, quàm mortis honestæ.

Credidit infelix simulatis vocibus ^o Aulus:
Nec vidit recto gladium mucrone tenentem:
Membræque ^p captiui pariter laturus, & arma,
Fulmineum medijs exceptit faucibus ^p ensem.

Incaluit ^r virtus: atque vna cæde resectus
Soluat, atque pœnas, Scænam quicumq; subactum
Sperauit: pacem gladio si querit ab isto
Magnus, adorato submittat Cæsare signa.

An ^q similem vestri, segnemq; ad fata putastis?
Pompeij vobis minor est, casusq; Senatus,
Quàm mihi mortis amor. Simul hæc effatus, & al-
^r Cæsareas puluis testatur adesse cohortes, (tus
Dedecus hic belli Magno, crimenque remisit,
Ne solum totæ fugerent te Scæna ceteræ:

^t Subducto qui Marte ruis: nam sanguine fuso
Vires pugna dabat. ^u labentem turba suorum
Excipit, atque humeris defectum imponere gaudet.

Ac velut inclusum persosso in pectore numen,
Et viuam magnæ speciem Virtutis adorant:
Telæque confixis certant euellere membris,

Exornantq; Deos, ac nudum pectore Martem
Armis Scæna tuis. ^u felix hoc nomine famæ,
Si tibi durus Iber, aut si tibi terga dedisset
Cantaber exiguis, aut longis Teutonius armis.

^x Non tu bellorum spolijs ornare Tonantis
Templa potes, non tu letis vlulare triumphis.
Infelix, quanta ^y dominum virtute parasti! (tus

^z Nec magis hac Magnus castrorum parte repul-

- Intra claustra piger dilato Marte quieuit,
 265 Quam mare lassatur, cum se tollentibus Euris,
 Frangentem fluctus scopulum ferit, aut latus alti
 Montis^a adest, seramque sibi parat vnda ruinam.
^c Hinc vicina petens placido castella^d profundo
 Incursum^e gemini Martis rapit: armaque late
 270 ^f Spargit, & ^g effuso laxat tentoria campo:
 Mutandaq; iuuat permissa licentia terra.
^h Sic pleno Padus ore tumens super aggere tutas
 Excurrit ripas, & totos concutit agros.
 Succubuit si qua tellus, cumulumque furentem
 275 Vndarum non passa, ruit: tum flumine toto
 Transit, & ignotos aperit sibi gurgite campos.
ⁱ Illos terra fugit dominos: his rura colonis
 Accedunt, donante Pado.^k vix praelia Caesar
 Senferat, elatus specula que prodidit ignis.
 280 Inuenit impulsos^l presso iam puluere muros,
^m Frigidaque vi veteris deprendit signa ruinae;
ⁿ Accendit pax ipsa loci, mouitque furorem
 Pompeiana quies, & victo Caesare somnus.
 285 ^o Ire vel in clades properat, dam gaudia turbet.
^p Torquato ruit inde minax: ^q qui Caesaris arma
 Segnius haud vidit, quam malo nauta tremente
 Omnia Circae subducit vela procelle:
 Agmina que interius muro breuiore recepit,
 Densus ut parua disponeret arma corona.
 290 ^r Transferat * primi Caesar munimina || valli,

a Adest, exedit.
 b Crebris scibus & citino insulta quas.
 iam.
 c Pompeius ab Ae- go & Rosillo Allo- brogibus transfugis edoctus, transuertum inter geminum ag- getem ad mare val- lum nondum esse pe- rfectum, sagittarijs militibusque naui- n- itis, qui munitionum defensores a tergo peterent, ipse prima luce cum copi- s accessit, cohortes itaque Caesaris quae ad mare excu- buerant, terra mari- que pressa terga ver- runt, quas Pompeia- ni non sine multa eg- de infecti sunt vs- que ad castra Mar- cellini. vbi Antonius cum XI Cohortibus descendere visus Pompeianos comp- pressit,
 d Mari, vt nota sup.
 e Terra marique,
 ibid.
 f Extendit, latius distendit.
 g Prius circumscriptus atque inclusus gandet iam liberiore campo.
 h Expatiat, non secus atque Padus exundans, vel superat

aggeres oppositos, vel si qua parte agger enersus fatiscit, irruit ac longe lateque campos inundat. i Terra alluione attrita decedit alijs dominis atque alijs adi citur. k Neque multo post, Ca- sar, significatione per castella sumo facta, deductis ex praedijis quibusdam co- hortibus eodem venit, qui, cogno- detrimento, cum animaduertisset Pompeium extra munitiones egressum, &c. l com. Caes. l Sedato, m Non a recenti pugna calentia, n Pompeij quietem par a n agris oculis vidit Caesar. o Paratus se in perniciem certam precipitare, m solo illius pacē disturber. p Ruit inde minatus exitum Torquato, qui a Pōpeio praefectus fuerat castello. q Qui, viso Caesare, suos intra aggerem interiore (castellum enim inclu- sum erat maioribus castris) recepit; non minus caute quam pronidus nauta tempestatem ad Circum in mari Tyrheno ingratem aduertit, velaque contrahit. r Caesar eius diei de- trimentum facite cupiens, legionem Pompeij in castellum eductam opprimere se posse spe- rans, cohortes XXXI. Quam potuit occultissime duxit. * & munitiones castrorum, tamen si erant magis, aggreffus Pompeianos ex vallo deturbauit. || Pompeius re nunciata quintam legionem subsidio suis duxit, ibi Caesaris equitatus, receptui suo timens, initium fugae facio-

bat. cohortes cum ex
uallo Pompeium a-
desse & suosingere
cernerent, ne
* vtrinq; ab hoste
intercluderentur,
fese in fossas fugā
precipitabant, om-
niaque erant tumul-
tus, timoris, fugę
plena.

f Catinenses atque
accolę AETNAE non
ita horrent incendiū
& flammę mortis
AETNAE, quam Ence-
ladio giganti fulmine
iſto inſectam fabu-
lantur, vento in tra-
caernas furentes, vt
Caſtiani iam trepi-
dabant viſi ſoga iſtę.
t Lapides ignitos &
globos flammarum
erudat in ſubiectos
caupo.

u Ante manum cum
hoste conſertam.

x In fatum, dum ſu-
gunt, incidunt.

y Atque hic debel-
latum fuiſſet ciuile
bellum magna
cum Caſtarianorum
caede; niſi Pompeius
vel fato vel metu
suos reſpreſiſſet a
perſequendo hoſtes.

Adeo vt ſuis amicis
ipſe Caſar dixerit: *Prens hoſtes hodie fuiſſet victoria, ſi ducem vincere ſeruitutem habuiſſent.*

z Pompeius continuit ſuos in ciuilem cad in furentes. Neque enim ita apte de Caſare in-
telligi poteſt qui ſi ſuis neque autoritate, neque hortatu, neque minis neque precibus impe-
trare potuit vt conſisterent. a Ita Silius l. 2. *ſi liber campi paſtor.* b Inſiſſet fortuna
ſux & victorię; fugientes inſectus hoſtes, vel ad interuentionem caſos, tenoque ciues, do-
bellatſet P. Corn. Sylla, melius ſciens vincere quam Pompeius, ſicubi illi conſiſſet par ſa-
culas, c Tam pie parente tibi & ciuibus, d Quam occaſionem niſi omiſſet ille, Non
ad Vt icam Africa tor diſſer exdes Iuba regis, Scipionis, Caunis, Labiani, Petreii, Fauſti
S. Ilię, &c. Non ad Mundam, de qua vide l. 1. v. 40. e Neque Pompeius ad olium Nili Po-
luſiacum appellens, ibi periſſet. l. 8. v. 46. f Pompeii, l. 8. v. 61. & deinceps g Ptole-
mæo rege Aegypto, cuius permiſſa luſuque interſectus eſt. Pharos inſ. & turris ad portum
Alexandrinum, h Nec Rex Iuba & Petreius, ne in manus hoſtis venient, motis vulneribus
concurrentes cecidiſſent. i l. 3. v. 293. k Neque Scipio Pompeii focer penes quem in A-
frica reliquiarum Pharfalię & imperii ſumma erat, ferro ſuo traiecit & in mare præcipita-
tus retuliſſet inferias vmbis Pœnorum in ſecundo & tertio bello Punico gentis ſux auſpi-
cij caſorum. l Neque eſt viuis diſceſſiſſet vir integerrimus Caro, qui Vtica ſibi necem
conſciuit. m Belli ciuilibus & libertatis oppreſſe. n Iamque in itinere medio incitus fu-
iſſet nerus Pharfalię victorię. o Caſar caſtra & regionem in quibus inſecutus pugna-
rat, noctu deſerens in Theſſaliam ſe contulit.

* Cum ſuper eſt totis emiſit collibus agmen,
Effuditque acies obſeptum Magnus in hoſtem.

Non ſic Aetnaeis habitans in vallibus horret
Enceladum ſpirante Noto, cum tota cauernas
Egerit, & torrens in campos deſcendit Aetna:

Caſaris vt miles glomerato puluere victus
Ante aciem, cœci trepidus ſub nube timoris
Hoſtibus occurrit fugiens, x inq; ipſa pauendo
Fata ruit. y totus mitti ciuilibus armis

Vſque vel in pacem potuit cruor: ipſe furentis
Dux tenuit gladios, Felix, ac z libera legum
Roma fores, iurisque tui, b viciffet in illo
Si tibi Sylla loco, dolet ven. ſemperque dolebit,

Quod ſcelerum Caſar prodeſt tibi ſumma tuorum
Cum genero pugnaſſe c pio. d pro triſtia fata,
Non Vticae Libye clades, Hispania Munda

Fleſſet, e & inſando pollutus f ſanguine Nilus
Nobilius g Phario geſtaſſet vege cadaver:

h Nec Iuba i Marmaricas nudus preſſiſſet arenas,
k Pœnorumq; vmbraſ placatſet ſanguine ſuſo
Scipio: l nec ſancto caruiſſet vita Catone.

Vltimus eſſe dies potuit tibi Roma m malorum:
n Exire eſt medijs potuit Pharfalia ſatis.

o Deſerit aduerſo poſſeſſam numine ſedem

Prens hoſtes hodie fuiſſet victoria, ſi ducem vincere ſeruitutem habuiſſent.
z Pompeius continuit ſuos in ciuilem cad in furentes. Neque enim ita apte de Caſare in-
telligi poteſt qui ſi ſuis neque autoritate, neque hortatu, neque minis neque precibus impe-
trare potuit vt conſisterent. a Ita Silius l. 2. *ſi liber campi paſtor.* b Inſiſſet fortuna
ſux & victorię; fugientes inſectus hoſtes, vel ad interuentionem caſos, tenoque ciues, do-
bellatſet P. Corn. Sylla, melius ſciens vincere quam Pompeius, ſicubi illi conſiſſet par ſa-
culas, c Tam pie parente tibi & ciuibus, d Quam occaſionem niſi omiſſet ille, Non
ad Vt icam Africa tor diſſer exdes Iuba regis, Scipionis, Caunis, Labiani, Petreii, Fauſti
S. Ilię, &c. Non ad Mundam, de qua vide l. 1. v. 40. e Neque Pompeius ad olium Nili Po-
luſiacum appellens, ibi periſſet. l. 8. v. 46. f Pompeii, l. 8. v. 61. & deinceps g Ptole-
mæo rege Aegypto, cuius permiſſa luſuque interſectus eſt. Pharos inſ. & turris ad portum
Alexandrinum, h Nec Rex Iuba & Petreius, ne in manus hoſtis venient, motis vulneribus
concurrentes cecidiſſent. i l. 3. v. 293. k Neque Scipio Pompeii focer penes quem in A-
frica reliquiarum Pharfalię & imperii ſumma erat, ferro ſuo traiecit & in mare præcipita-
tus retuliſſet inferias vmbis Pœnorum in ſecundo & tertio bello Punico gentis ſux auſpi-
cij caſorum. l Neque eſt viuis diſceſſiſſet vir integerrimus Caro, qui Vtica ſibi necem
conſciuit. m Belli ciuilibus & libertatis oppreſſe. n Iamque in itinere medio incitus fu-
iſſet nerus Pharfalię victorię. o Caſar caſtra & regionem in quibus inſecutus pugna-
rat, noctu deſerens in Theſſaliam ſe contulit.

Caſar,

315 Ce
9 A
Te
Ho
Au
295
320 Ex
M
He
3
300
325 Ex
Ar
Er
Ab
Te
330 Ph
De
Co
At
335
Pe
b
So
c
340
Et
d
L

- 315 *Cæsar, & Emathias^p lacero petit agmine terras.*
^q *Arma secuturum focieri, quacunq; fugasset,*
Tentauere sui comites diuertere Magnum,
Hortati, patrias sedes, atque hoste carentem
Ausoniam peteret. ^r Nunquam me Cæsar, inquit,
- 320 *Exemplo reddam patriæ, nunquamque videbit*
Me, nisi dimisso redeuntem milite Roma.
Hesperiam potui, ^s motu surgente, tenere,
^t *Si vellem patrijs aciem committere templis,*
^u *Ac medio pugnare foro. ^v dum bella relegem,*
- 325 *Extremum Scythici transcendam frigoris orbem,*
Ardentisque plagis, victor tibi, Roma, quietem
Eripiam, qui, ne premerent te prælia, fugi?
Ab potius, ne quid bello patiâris in isto,
Te Cæsar putet esse suam. Sic fatus, ^x in ortus
- 330 *Phæbeos conuertit iter, terræq; secutus*
Deuia, quâ vastos aperit Candauia saltus,
Contigit Emathiam, bello quam fata parabant.
^y *Thessaliam, qua parte diem brumalibus horis*
Attollit Titan, rupes Ossa cœrcet.
- 335 ^z *Cum per summa poli Phæbum trahit altior æstas,*
Pelion opponit radys nascentibus umbras.
^a *At medios ignes cœli, rabidiq; Leonis*
Solstitiale caput nemorosus submouet Othrys.
^b *Excipit aduersos Zephyros, & Iapyga Pindus,*
- 340 *Et maturato præcudit vespere lucem.*
^c *Nec metuens imi Boreas habitator Olympi*
Lucentem totis ignorat noctibus Arcton.

p Duobus enim illis præliis desiderauit Cæsar è suis, milites 900, equites 62, centuriones 30, tribunos milito, signa militaria 12.

q Pompeium ab infestis Cæsarem insequendi frustra conati sunt amici diuellere: hortati vt Italiam Roma inque potius reverteret.

r Non videbit me Roma armatum, vt Cæsarem non reuertar in patriam nisi dimisso exercitu.

s Initio tumultus huius ciuilis.

t Si placuisset illorum exemplum, qui cum ciuili hoste in medio foro dimicantes, templa & facia Deorum impiè contamiuissent.

u Ego certe quò beluum à patria longè subiuocem, adhibeo extremas regiones gelidæ Arcto vel zone torridæ subiectas.

x Pompeius Cæsarem insecutus ad Asparagum conuersit.

Cæsar in veteribus castris trans Gensium anonem tantisper constitit, quoad Pompeianos alijs rebus occupatos sensit, inde per Epirum & Acarnaniam in

Macedoniam iter flexit. Secutus est Pompeius per Candauiam qui mons est Illyricum à Macedonia distinctus. y Pompeij cladi à facis distinctam. z Ab Ortu brumali mons Ossa Thessaliam terminat. vide Herodotum in Polymnia, vnde hæc delumpta est chorographia. a Pelion mons adumbrat Thessaliam ab ortu Solis iuxta æquatorē, quem & Astrologi vocant *summa poli*. b Ad meridie & notū inquit Herodotus Othryn habet, Solis itaque meridiani in æstiuo tropico Caocri & inde Leonis signo ardorem Othrys accet. c Pindus mons ad Occasum situs excipit Favonium & Iapyga ventum ex Apulia partem, atque altitudine sua Seli occidenti interiectus noctem præproperat. d Et qui radices Olympi ad Boream siti incoluor, ab Aquilonis sententia per montis altitudinem masiti, Cy nosuram & Helice nocte lucentes non vident.

ε τλω δε διασε-
λαι λόγος ἐστὶ
τὸ παλαιὸν ἔθ
λίμνω, ὡς εἶπε γο
συλλακτικῶσι μὴ
παίνεσθαι ὑπὸ
ρήκασιν ἔρσι.

Herodot. Polym.
f Stagnabat olim
Thessalia in paludē
montibus undique
clausam, priusquam
* Hercules diuulsis
Ossa, & Olympo exi-
tun Peneo fl. dedit
in mare, apertiorque
amorisissima Tem-
pe. Herodotus à
Neptuno terramotu
factum esse refert,
vide Senec. Herc. Fu.
v. 287. & Aelian var.
hist. l. 3. c. 1.

g Fluminum cursus
non habentes exi-
tum in mare ange-
bant paludem.
h Mare sensit impe-
tum Penei emissi.
i Atque vitinam
mansisset vitque sub
aquis potius, quan-
facta fuisset terra &
arena qua concurre-
ret ciu. hel. Rom.

k Thessalica Pharsalos regnata quondam Achilli filio Thetidis marinx, emittit ex aquis.
l Eminent Phylace vrbs Pthioticz regnata Protefilao qui in bello Troi. primus Græcorum
emicit in litus Troianum. Rhæteum autem Troados promontorium est. m Thessalia vrbs
& natus. n Oppidum, iuxta quod Thamyris à musis in carminis certamen pronocatis vi-
ctus atque excæcatus fuit. Hom. 2. l. o Thessalix opp. in aspero & saxoso loco conditum.
p Magnesiæ in Thessalia ciuitas, patria Philoctetæ,
quem Hercules donauit sagittis, incensæ ab eo in O Eta pyræ precio. q Thess. vrbs, patria
Achillis fortissimi è Græcis olim ad Troian. r Vbi quondam erat Argos nobilis ciuitas,
nunc diruta aratro vertitur. s Atque hîc etiam Thebæ sunt Pthioticæ, æmule Bœoticarum
Echion vnus erat è terrigenis cuius opera vnus Cadmus Thebas condidit. nota sequ. t Exul,
ab alijs exponitur, uenite alienæ, ab alijs, exterminata à filio Baccharum vnus exarante. Aga-
ue autem filium Pentheum per furtozem rata vitulum interfecit, ad se reuersa Thessaliam lu-
gâ petiit. vbi filio iustus perfoluitis ex nomine veteris patriæ Thebas condidit Virg in Culicæ,
quo quondam uicta suo ore Penus Nyctileum fugiens Cadmei Agauæ, infandæ scelerata manu,
& caele cruenta. u Desiderans reliqua membra ad rogam. x Thessalia fluius recuat,
y Emissa angustijs per montes ab Hercule vel Ennosigro diuulsos palus prius inclusa.
z AEs flumine limpido & modico in mare Ionium labitur. a Inachus pater Ius à Ioue in
ræcem mutata, mox sibi reddidit & in Agyptum auetæ. b Achelous, cui desponsata for-
tat Deianira filia Oenei: sed Herculi victori nupta. c Turbidus exit, limoque auget Ech-
nadas: insulas ostio suo, ante AEtoliæ, obiectas.

^e Hos inter montes media qui ualle premuntur,
^f Perpetuis quondam latuere paludibus agris
^g Flumina dum campi retinent, nec peruia Tempe
Dant aditus pelago, stagnumq; implentibus undis
Crescere cursus erat. postquam * discessit Olympo
Herculea grauis Ossa manu, ^h subitæq; ruinam
Sensit aquæ Nereus: ! melius mansura sub undis,
^k Emathis equorei regnum Pharsalos Achillis
Eminet, & ^l prima Rhæteia litora pinu
Quæ tetigit Phylace, ^m Pteleosq; & ⁿ Dorion ira
Flebile Pieridum; ^o Trachin, ^p pretiôque nefandæ
Lampados Herculeis fortis Melibœa pharetris:
Atque olim ^q Larissa potens: ^r ubi nobile quondam
Nunc super Argos arant: ^s veteres ubi fabula Thebas
Monstrat Echionias: ubi quondam Pentheos ^t exul,
Colla, caputque ferens supremo tradidit igni,
^u Quæsta quod hoc solum nato rapuisset Agauæ.
^x Ergo ^y abrupta palus multos discessit in omnes.
^z Purus in occasus, parui sed gurgitis, AEs
Ionio fluit inde mari: ^a nec fortior undis
Labitur auetæ pater Isidis, ^b & tuus, Oeneu,
Penè gener ^c crassis oblimat Echinadas undis:

- ^d Et Meleagre^a maculatas sanguine Nefsi
 365 Euenos Calydonia secat. ^c ferit amne citato
 Maliacas Sperchios aquas. * & flumine puro
 Irrigat Amphryfos famulantis pascua Phœbi.
^f Quisq; nec humentes nebulas, nec rore madentem
 Aëra, nec tenues ventos suspirat Anauros,
 370 Et quisquis pelago per se non cognitus amnis
 Peneo donauit aquas. ^h it gurgite rapto
 Apidanos: nunquamq; celer, nisi missus, Enipeus.
ⁱ Accipit Aëtos cursus, Phœnixq; ^k Melasque.
^l Solus in alterius nomen cum venerit vnde,
 375 Descendit Titaresus aquas, ^m lapsusq; superne
 Gurgite Penei pro siccis vititur aruis.
 Hunc fama est ⁿ Stygus manare paludibus amnem,
 Et ^o capitis memorem, ^p fluuij contagia vilis
 380 Nolle pati, superumque sibi seruare ^q timorem.
^r Ut primum emissis patuerunt amnibus arua,
 Pinguis ^s Bœbicio discessit vomere sulcus:
 Mox ^t Lelegum dextra pressum descendit aratrum.
^u Aëlide, ^x Dolopèsque solam fregère coloni,
 385 Et ^y Magnetes equis, Minyæ gens cognita remis.
 Illic ^a semiferos Ixionidas Centauros
 Fœta ^b Pelethronijs nubes effudit in antris.
 Aspera te ^c Pholoës frangentem ^d Monyche saxa,

^d Et Euenos fl.
 (iuxta quem Nefsi
 Centaurus ab Herc.
 quod Deianeiræ viri
 insere conatus esset
 ex suis fili) per Calydoniam Meleagro
 olim regnatam la-
 bitur.

^e Sperchius in Ma-
 liacum sinum exit.
 * Ad Amphrysum fl.
 Apollo Admeti ar-
 nenta pavit.

^f Theſſalix fl. nullas
 aura: aut nebulas ex-
 halans. quod & no-
 men indicat. Sed vi-
 de l. in nebula l. 3.
 Adu. c. 2.

^g Et quicumque am-
 nes in Peneum de-
 fluentes nomen a-
 mittunt, neque suo
 alio c. deferuntur in
 mare.

^h Enipeus (inquit
 Strabo) accipit Api-
 danum. & iuncti con-
 citatione cursu fiunt.
 Apollon. & Arg.
 Ouid. vtr. l. Met.

ⁱ Irrequies Enipeus,
 Apidanusque sentes.

^l Aëtos recepto
 Phœnice fl. iuxta
 Thermopylas in
 mare exit. Strab. g.
^k Theſſalium.

^m In Peneum inci-

dit neque tamen illius vndis. a. misceatur, vult exprimitere illud Homeri *η. β. Οὐδ' ὄρα πη-
 νεινὸν συμμίσγεται ἀρρηγεδίνην, ἀλλ' ἔτι μιν καὶ δὴ ποταμὸν ὄμπρῳτες ἠὲ τ' ἰ-
 λαίον, Ὀρεα δ' εἰς δένδρα στυγῶς ἕδωτος ἐστὶν ὑπορῖον ἔ.* m. Superne innatit.
ⁿ Ita Homerus, verum ē Citazio monte oritur. o. Originis suæ ē Styge. p. Penei, quoniam
 insidit. q. Religionem iurifurandi nomenque Stygis *Ἐπιτῶναι ἰμεντὸν ἔσ' ἄλλοις ἄνομιον.* Virg.
 AEn. 6. *ὄσ' ἐμείρετο Ὀρεός, δ' ἐνὶ τῆτος τὸ πῆλει μακρόπαστι ποταμῷ.* h. is videtur
 quæ nos ad Senec. Herc. Fu. v. 711. & Theſſalia incolæ enumerat. f. Al. Belsaco. à Breda
 opp. Theſſ. & Theſſalix opp. Plin. l. 4. c. 7. & Strab. l. 7. u. Theſſali antiqui ab Aëolo Helle-
 nis. f. Sed & omnes Græci extra Isthmum præter Athenienses & Megarenses dicti erant diu
 Aëoles. x. Aetolorum pop. qui Magnesium commigrarunt. y. Penei fl. & Pelij montis
 accolæ equorum domitores opt. vt & Centauri vicini. z. Comites Ialonis in expeditione
 Colchica. a. Centauros Pelij montis accolæ, quos ex nube sibi pro Iunone à Ioue suppo-
 sita genisse Ixion fingitur, formâ superne humanâ, inferne equinâ. cum enim primi ab equis
 pugnarent, è longè bifurmes visi sunt, cum equi ora aquis immerſa haberent. b. Pelethroni-
 um, mons Theſſ. c. Montis Arcatiæ, à * Pholo c. Centauro Herculis in Nemeo cum leonem
 proficisceratis hospite ibi sepulto. d. Centauri, quantos iaculetur Monyche oras, Iuuenal.

o Sub Ossa montes
suavis tranca iacu-
lator auidex.

f Nefse, qui cū tran-
 vecte a te Deianci-
 ræ supram ostres,
 ab Hercule sagittis
 Hydrae Lerneæ lelle
 imbutis traiecius fa-
 isti.

g B Centauris in-
 flusime, qui in coc-
 lam relatus, est Sa-
 gittarius.

h Thessalico arcu
 videris petere pra-
 ecedentem Scor-
 pion.

i Occupantem duo-
 rum *dystraictum*.

ii *μιοπιον* spatium.

k *Ad iuuenta iam*
Thessalia transit.

l Thessali pugor ex
 equis, frantum &
 ephippiz inuente-
 res erant, inuicta ma-
 nus & bello nata.

m Hic percussa tri-
 dente petra Neptu-
 nus protoduxit bella-
 torem equi, cui no-
 men Scyphius. Pin-
 dari interp. in 4.

Pyth. Non hic agi-
 tur de certamine
 Palladis & Neptuni,
 quod in Aetia ha-
 bitum fuit.

n *Frena Telethronij*
Lapithæ, &c. Virg.

o 1. 2. v. 193.

p 1. 3. v. 715.

q Hic primus Ito-
 nus Thessaliæ rex De-
 calionis F invenit rationem confandi æris, argenti & auri, signandæ-
 que monete. x Ibi primum nummi, omnis sceleris, ipsiusque belli nefarii irritamenta.

f In Thessalia serpens ille *πύθων* è putredine post diluuium natus est, quem Apollo in-
 terfecit, cuius corio tripus Delphicus contectus est, inque illius serpentis casti memoriam
 instituta Pythia cetransita, quorum præmiis laurus, t Delphica. Circha opp. Phocidis
 hand procul à Delphis. u Hic Iphimedia vxor Aloeti à Neptuno compressa peperit O-
 tun & Ephialten, qui nomum ætatis annum ingreffi nouem vias longi erant, & gigantibus
 contra Iovem opem ferentes, Pelio, quod per se prope contigit astra, imposuere Ossa quæ
 cœli orbem ne voluerentur impedire. x Destinata bello civili, y Omnes inter spemq;
 metumque solliciti exitum dubij expectant.

Tæque* sub Oetæo torquentem vertice vulvas
 Rbæce ferox, quas vix Boreas inueteret, ornos: 390

*Hospes & Alcideæ magni Pholestæque per annem
 f Improbe Lerneæ vector passure sagittas:

Tæque senex & Chiron, gelido qui sidere fulgens

h Impetis Æmonio i maiorem Scorpion arcu.

k Hac tellure l feri micuerunt semina Martis, 395

m Primus ab æquorea percussis cuspide saxis

Thessalicus sonipes bellis feralibus omen

Exiuit; n primus chalybem, frænosque momordit,

Spumavitq; nouis Lapithæ domitoris habenis.

o Prima fretum scindens p Pagasæo litore pinus, 400

q Primus Thessaliæ vector telluris Itonus

In formam calidæ percussit pondera massæ,

Fudit & argentum flammis, aurumque moneta

Eregit, & immensis coxit fornacibus æra. 405

r Illic, quod populos scelerata impegit in arma,

Diuitias numerare datum est. s hinc maxima serpens

Descendit Python, t Cyrrhæaque fluxit in antra;

Vnde & Thessaliæ veniunt ad Pythia laurus.

u Impius hinc prolem superis immisit Aloeus, 410

Inseruit celsis propè se cum Pelion astris,

Sideribusque vias incumbens abstulit Ossa.

Hac ubi x damnata satis tellure locarunt

Castra duces; y cunctos belli præsaga futuri

Mens agitat, summiq; grauem discriminis horam

Aduentare palam est. propius iam fata moueri 415

^a Degeneres trepidant animi, peioraque versant.

Ad dubios pauci presumpto robore casus

Spemq; metumque ferunt. ^a Turba sed mistus inerti

410 Sextus erat, Magno proles indigna parente,

^b Qui mox Scyllæis exul grassatus in undis,

Polluit æquoreos Siculus pirata triumphos.

Qui simulante metu sati prænoscere cursus,

Impatiensq; mora, ^c venturisque omnibus æger;

415 ^d Non tripodas Deli, ^e non Pythia consulit antra,

^f Nec quæsisse libet, primis quid frugibus altrix

Ore Iouis Dodona sonet, ^g quis noscere fibra

Fata queat, ^h quis prodat aues: ⁱ quis fulgura cæli

Seruet, ^k Assyria scrutetur sidera cura,

420 ^l Aut si quid tacitum, sed fas, erat. ^m ille supernis

Detestanda Deis seuorum arcana Magorum

ⁿ Moverat, ^o tristeis sacris seralibus aras,

Vmbrarum, Ditisque fidem: miseròque liquebat

Scire parum Superos, vanum, seuumque ^p suorum

425 Adiuuat ipse locus, ^q vicinaque mœnia castris

Hæmonidum, ^r ficti quas nulla licentia monstri

Transferat, ^s quarum quicquid non creditur ars est.

Thessala quinetiam tellus herbâsque nocenteis

Rupibus ingenuit, ^t sensurâque saxa canentes

430 Arcanum ferale Magos: ^u ibi plurima surgunt

Vim factura Deis. ^v ^w terris hospita Colchis

Legit in Hæmonijs, quas non adnexerat, herbas.

more. Herodot. Euterpe, quæ si sua glorie nobilis erat, quæ vescebantur primi homines ante
 inuentas fruges: — g — non extispicia per fibras victimarum — h — non auspicia per a-
 nes oscines & præpetra: — i — non auguria per tonitrua, solmina, fulgetra: — k — non
 Astrologiam, quæ clamerunt Chalæi Assyriæ pop. — l — aut si qua alia diuina: so tacita
 erat sed licita: — m — sed ille sollicitabat, sacra magica, inferna, dijs superis detestata: per-
 suasumque habebat reddi à manibus Demonijque per Necromantiam ea quæ Dijs aut no-
 scirent, aut præfisci nolent. n Ita restituit H. Grotius, cum libri vulgati habeant, *Rosa-
 va, &c.* o Cupiditatem explorandi futura. p Pharsalicis campis vicinæ vrbes Thessa-
 larum mol. veneficis atque incantamenti famosarum. q Quatum aites nihil tam licen-
 ter fingitur quod superer. r Quatum artes incredibilia efficiunt, superantque fidem.
 s Et saxa quæ sentiant sagarum incantamenta. *Vinâque saxa, sua &c.* Medea Ouid. 7. Met.
 e Nascuntur plurima quæ à Dijs coactis extorqueant, quæ velint veneficæ, mox v. 446.
 u Medea è Colchis hûc ab Iasonis aduersa colligebat hûc herbas potentiores quàm quas ipsa
 à Pæto secum adveceat.

^z *Deceperes animas
 timor arguis, plestif-
 que proz est timorâ
 in peius fides; paucâ
 præfidenti animo
 meliora sperant.*

^a Sextus Pompeij f. à patris virtutibus degenerans cum igna-
 ntiâ & pusillanimâ plebe timet; solici-
 tatione attes magicas ad præ cognoscendâ
 belli euentum.

^b Qui postea elap-
 sus clade ad Mondâ,
 piraticam exercuit
 in mari Siculo, &
 cum dedecore tra-
 duxit patris de pirati-
 ti prodigatis trium-
 phos.

^c Pusillanimus ad
 bonam futurorum
 spem æger, solâque
 hâbitare fortis. Iuven.
 Sat. 4.

^d Neque tamê con-
 sulit divinationum
 honestiora genera,
 non Apollinis ora-
 culum in Delo inf.
 De tripode dictum
 ad v. 81. l. 6.

^e — non oraculum
 Delphicum, de quo
 dictum l. 5. v. 71. &
 deinceps: —

^f — non oraculum
 Iouis à columba seu
 muliere redõitum è
 quercu Dodonâ in
 Chaonio Epiri ne-

1 Deos minis audi-
entes vota tot gen-
tium & populorum
earmina Thesalidū
sagarum sēctant i-
mo cogunt, pene-
trant quippe coeli
penetralia Quibus
abundant Manes,
turbantur sidera, co-
guntur numina, ser-
uantur elementa, Apol.
3. Met.

2 Attentionemque
expetit imò expri-
mit vox Thesā Dis
hoc agentibus neque
hinc auocatis aut va-
cantibus gubernati-
oni coeli & orbium.
3 Vbi istx incanta-
tiones sollicitant
Deos, non Chaldæi
Astrologi, non sacer-
dotes Aegyptij (eti-
amsi omnes artes ef-
fundant, omnia sacra
magica parent) mo-
ratur Deos quo mi-
nistoti vacent
Thesalicis sagis.

4 Assyriæ vrbs, Chal-
dæis primò, inde
Persis subiecta; à Cy-
ro se. capta.
5 Mulier Thesala.
6 Naturæ, ætati, vo-
tisque diuersis a-
mor.

7 Et plus ad amo-
rem conciliandum
valēt carmina, quàm
pūltra, quàm hippo-
manes nascentis equi
de fronte reuulsus, Et matri præcepta amor Virg. AEn. 4. & Plin. l. 8. c. 42. e Carniculum
hanc in fronte recessus nati pulli si quis præcipuerit equæ: quæ peperit, mater non admittit
scietam ad vbera pignus itaque amoris appellat. f Carmina demerant sepe & in furorem
vertunt, etiam citra pocula veneni hausta, g Quos non amor coniugalis, non forma deuin-
xit, traxit in amorem rhombus vertigo magica, girgillo, cui silum inuoluitur; traxere licia in-
cantata & nominibus eorum quos cogere volebant veneficæ, nexa. *Traxit tibi hec primum tri-
plici diuersa colore Licia circundo, & mox, Ne tēte tribus nodis ternos, &c. Veneris dic vincula ne-
sto.* Virg. Ecl. 8. h Vicissitudines rerum è lege naturæ, vt noctis & diei, tempestatum anni,
torpente carminibus coelo nec reuoluto. Saga, inquit Apuleius 1. Met. potens cælum depo-
nere, terram suspendere, fontes durare, montes diluere, manes sublimare, Deos insimare, sidera
extinguere, Tartarum ipsum illuminare. i Splendente sole omnia pluujs mergunt veneficæ
istæ. Et euocant nubibus sicca aqua, Med. Sen. k Inscio Ioue, sereno tonat æthere. l His
terminibus fretæ veneficæ, sacris nefandis operatæ, pedibus nullis palloque capillo vagantes
nebulas inducunt aut fugant. *nebulas pello, Nubisque iudico,*

* Impia, tot populis, tot surdas gentibus aures
Cælicolum, diræ conuertunt carmina gentis.

Vna per æthereos exit vox illa recessus,

2 Verbaque ad inuitum perfert cogentia numen,

Quod non cura poli, cœlique volubilis unquam

Auocat. 2 infandum tetigit cum sidera murmur,

Tunc Babylon 2 Persea licet, secretaque Memphis

Omnæ vetustorum soluat penetrale Magorum:

Abducit superos alienis 2 Thesalidis aris.

Carminē Thesalidum dura in præcordia fluxit

3 Non satis adductus amor: flammisque seueri

Illicitus arsere senes. 4 nec noxia tantum

Pocula perficiunt, aut cum turgentia succo

Frontis 5 amaturæ subducunt 6 pignora setæ.

7 Mens hausti nulla sapie polluta veneni

Excantata perit. 8 quos non concordia misit

Alligat vlla tori, blandæq; potentia formæ,

Traxerunt torti magica vertigine fili.

9 Cessauere vices rerum: dilatæque longa

Hæsit nocte dies: legi non paruit æther.

Torpuir & præceps audito carmine mundus:

Axibus & rapidis impulsos Iuppiter vrgens

Miratur non ire polos. 1 nunc omnia complect

Imbribus, & calido producunt nubila Phœbo:

2 Et tonat ignaro cælum Ioue. 1 vocibus iisdem

Humentes latè nebulas, nimbosque solutis

EX
470 Im

44
475 M

480 Re

485 2 O

490 4 F

495 A

vid

des

scu

ter

con

tur

sup

ven

con

rit

vt

cij

mo

Sp

Ob

495 A

vid

des

scu

ter

con

tur

sup

ven

con

rit

vt

cij

mo

- Excusere comis.^m ventis cessantibus, æquor
 470 Intumuit: rursus vetitum sentire procellas
 Conticuit turbante Noto: puppimq; ferentes
ⁿ In ventum tumuere sinus.^o de rupe pependit
 Abscissa fixus torrens: ^q amnisq; cucurrit
 Non quã pronus erat. ^q Nilum non extulit æstas:
 475 ^r Mæander direxit aquas: ^f Rhodanumq; morantē
 Præcipitavit Arar: ^r submissō vertice montes
 Explicuere iugum. ⁿ nubes suspexit Olympus:
^x Solibus & nullis Scythicæ, cūm bruma rigeret,
 Dimaduere niues J impulsam sidere Telhya
 480 Reppulit Hæmonidum, dēsenso litore, carmen.
^z Terra quoque immoti concussit ponderis axem,
 Et medium vergens nisi titubauit in orbem.
 Tantæ molis onus percussum voce recessit,
 Prospectumque dedit circumlabentis Olympi.
 485 ^a Omne potens animal leti, genitumque nocere,
 Et pauet Hæmonias, & mortibus instruit arteis.
 Has auidæ tigres, & nobilis ira leonum
^b Ore fouent blando: gelidos his explicat orbis,
 Inq; priuinoso coluber distenditur aruo.
 490 ^c Viperei coeunt, abrupto corpore, nodi:
^d Humanoque cadit serpens afflata veneno.
^e Quis labor hic superis, cantus herbasq; sequendi
 Sprenndique timor? cuius commercia pacti
 Obstrictos habuere Deos? parere necesse est,
 495 An iuuat? ^f ignota tantum pietate merentur?

videt nubes se altiores. x Mediã brumã, è montibus Scythiæ nullo sole illustratis solutæ desuunt niues, y Mare Iunã & sideribus tempestuosis Arcturo, Orione, Succis orientibus sœuere solum, carminibus Thesi. inhibetur & à litore arceatur. z Terræ motu intremuit axis terrarum verò orbis subsidens & medio loco dimotus. motuum supero atque infero cœlo conspectum dedit. permittitque vnus loci incolis totius cœli conspectum. a Omne serpentum genus vtrunque noxium & lethiferum, timet tamen magica carmina, quibus incantatum, sopitum, raptumque, à veneficis ad malas artes adhibetur. Serpens, quarens quibus Mortifera veniat, carmine audito stupet. Sen. b Infantes & innocuæ lambunt. c Vipera in partes concissa carminibus harum restituta coit. d Afflato veneficæ rumpitur serpens. e Quærit eam admiratione atque indignatione poeta, vnde veneficæ tantum apud Deos valeant, vtrum ex pacto & sponte sua, an necessario & vi coacti exaudiant ipsarum carmina & veneficis earum obnoxij velint nolitque quod illæ petunt. f Nescio quã; quam merito nouit mortaliam. *Armenia.*

in Sensere flammæ,
 tactum infensum me-
 re Tacente vento.
 Sen. Med. concussaq;
 sillo, Stantia concussa
 cantu frenâ. &c. ven-
 tus abique, vocô-
 que. Ouid Metæa.
 7. Metam. Apul.
 1. Met.

n Contra ventum
 aduersum plenis ve-
 lis feruntur naues.
 o De rupe proclui
 præcepit totiens si-
 stitur. Sistere aquas
 flumis. Virg. 4. Æn.
 p Riuus inuentibus,
 amnes In fontes re-
 diere suos. Ouid. 7. Met.
 q Nilus in æstivo
 solitio solitus in-
 undatione Ægyptum
 ripare, carmini-
 bus inhibetur neque
 excreuit.
 r Mæ. & aliis sinuo-
 sus l. i. v. 108. arte
 magicâ recto fertur
 cursu.

f Arar leni alioqui
 agmine præcipitat se
 in Rhodanum, qui
 rapidissimos aliaz,
 magico carmine tar-
 dator. l. i. v. 434.
 t Demisso in planura
 vertice descendunt
 montes campis æ-
 quati.

n Olympus mons
 Macedoniæ, nubes
 cacumine sperans,
 demissus arte magica

p. Verum ins hoc & imperium habent in omnes deos an vñ eorum?

h. Hanc ego de caelo ducentes sidera vidi. Tibal.

i. Et clara luna incantata expalluit turbida luce & terrena, non aliter atque ubi Eclipsim passā obscuratur in tepollā sibi Soli q̄ terrā. Facio lurida uox ista, cum Theffalā eū Uvaca minus calūm frano Propiore legi.

k. Solis illustratione. l. Lediōnem hanc p̄sert H. Geot. Ego p̄vulerim vulgata: depressa, h. e. trahā carmine, rhombo deducta, quō propior herbas suā salinā & spumā inficiat.

Quamvis Astracio lunas spūare veniens Sciret. Val. Flac. 6. Arg. Lunam desputmori, stellā eunū, dūm tolli noctem teneri, &c. Apul. Metam. 7.

m. Theffalidum ceterarum.

n. Improbatur, nescit, contemnit tanquam nimium in se haberent pietatis. sic l. 2. v. 407. Damnat quid gentis sceleris, &c.

o. Nomen veneficæ sumptam ex Ouid. epist. Sapphus; ut

quam furialis Erich-

tho Impatiū. Maga (et ait Apuleius l. 2. Met. de Pamphile) primi nominis, & omnis carminis se-

pulchralis magistra. quæ omnem istam lucem mundi sideralis in sua Tartara & in venustum

chaos mergit, p. Necromantiam sc. q. Neque enim vrbes aut tecta subibat; sed sepul-

chra. r. illa sciebat iura Inferorum abdita & opera certis, res altis terrā & caligine mersas,

quæ viventibus nosse nefas. s. Erichthus, t. De die aut serenā luce non vspiam vñ.

u. Tūstī, infernali. x. Obscurant Solem, Lunam, stellā. y. Vacuis quibus umbras expul-

erat. modo v. 512. vel per Hypallagen, ipsa nuda. z. Divinationem ex ignibus nocturnis.

a. Quancūque inreditur, florentia proteris arua, & x. utique herba. b. Assatiūque suo popu-

lo, vrbiūque domūque Polluis. c. Quibus dij placantur.

An tacitis valere minis? hoc iuris in omneis
 Est illis superos? an habent hæc carmina certum
 Imperiosa Deum, qui mundum cogere, quicquid
 Cogitur ipse, potest? h. illis & sidera primis
 Præcipiti deducta polo: i Phæbæque serena
 Non aliter diris verborum obsessa venenis
 Palluit, & nigris, terrenisque ignibus arsit,
 Quam si^k fraterna prohiberet^k imagine tellus,
 Infereretq̄, suas flammis cælestibus umbras.
 Et patitur tantos cantu deprensa labore
 Donec suppositas propior despumet in herbas.

Hos scelerum ritus hæc diræ carmina^m gentis

Esperaⁿ damnarat nimie pietatis^o Erichtho,

Inq̄, nonos ritus pollutam duxerat^p artem.

q. Illi namque nefas vrbis submittere tecto

Aut laribus ferale caput: desertaque busta

Incolit, & tumulos expulsis obtinet Umbris,

Grata Deis Erebi.^r cætus audire silentium,

Noſſe domos Stygias, arcanæque Ditis operti

Non superi, non vita vetat. tenet ora^t profane

Fœda situ macies,^c cæloque ignota sereno.

Terribilis^u Stygio facies pallore grauat^u,

Impexis onerata comis, si nimbus, & atræ

x Sidera subducunt nubes, tunc Theffalā^y nudis

Egreditur bustis, nocturnaque fulgura captat.

a Semina fecunde segetis calcata perussit,

b Et non letiferas spirando perdidit auras.

Nec superos orat, nec cantu supplice numen

Auxiliare vocat, nec fibras illa^c litanteis

525 N

G

O

C

500

In

M

Re

k

E

535

i P

Co

m

D

540

Ca

In

E

q

O

545

A

V

x

S

S

550

E

a

V

E

hu

eli

in

du

ni

fix

fer

z

ca

na

- 525 Nouit: ^a funereas aris imponere flammās
 Gaudet, & accenso rapuit quæ tura sepulcro.
 Omne nefas Superi prima iam voce ^c precantis
 Concedunt, ^e carmenque timent audire secundum.
 ¶ ^b Viuentes animas, & adhuc sua membra regentes,
- 530 Infodit busto: fatis debentibus annos
 Mors inuita subit: ^b peruersa funera pompa
 Rettulit à tumultis: fugere cadauera ^a letum.
^k Fumantes inueniunt cineres, ardentiæque ossa
 E medijs rapit illa rogis, ipsamque parentes
- 535 Quam tenuere, facem: nigroque volantia fumo
^l Feralis fragmenta tori, vestesque fluentes
 Colligit incineres, & olentes membra fauillas.
^m Ast ubi seruantur saxis, quibus intusus humor
 Ducitur, & ⁿ tracta durefcunt labe medulla
- 540 Corpora; tunc omneis auide desenuit in artus,
 Immersitque manus oculis: gaudetque gelatos
 Effodisse ^p orbis: & sicca pallida rodit
^q Excrementa manus: laquei, nodosque ^r nocentis
 Ore suo rupit: pendentia corpora carpsit.
- 545 Abrasitque ^s cruces: ^t percussaque viscera nimbis
 Vulsit, & ^u incoctas admissò sole medullas.
^v Insertum manibus chalybem, nigramque per artus
 Stillantis tibi saniem, virusque, ^y coactum
 Sustulit, & ^z neruo morsus retinente pependit.
- 550 Et quacunque iacet nudum tellure cadauer,
^a Ante feras, volucresque, sedet: nec carpere membra
 Vult ferro manibusque suis, ^b morsisque luporum
 Expectat, siccis & raptura e faucibus artus.

humor putrescens à calore ambientis educitur; quod in corruptione fit vel sanies aromatis elicitur. ^a Extracta sanie, vel, per siccitatem contracta & atrescente. ^p Oculos, vel sinus, in quibus oculi vt supra v. 216. ^q Unguim sordes & praelegmina. ^h Sic irrefectum seua dente huido Canidia rodens postem. Hor. s. epod. 1. Al. leg. nocentis. h. e. strangula, i. suspensi. ⁱ Sanicem e crucibus. ^t Madida nimbis & pluuia. ^u Indurata. ^x Clauos ferreos, quibus fixi qui in cruce pendebant. ^h Sic naves & argenti, p. carnosi clauis pendentium. ^u abo trucidatorum seruatus cruor. ^e Apul. 1. Met. Cathenas, manicas. infra v. 797. ^y Coactum congelatum. ^z Mordicus pependit studio aellendi, sicubi neruus retineret quod illa dentibus corripuerat. ^a Anteuertit feras & aliter. ^b Sed expectat mors. ^l op. ad maiorem in veneficijs efficaciam, ^e ossa ab ore raptatiuum casu. Epod. 5. Hor. ^h Et exsorta dentibus ferarum trunca caluaria. Apul. 3. Met.

d Sactis operari infernis, quæ accedebantur igne tantum e rogis raptò.

e Huius veneficæ.

f Horrent quippe repetitam cacantationem.

g Eos, quibus fata diuturnioris vitæ vltimam erant largitura, illa interfecit. Epod. 5. Horat. de Canidia.

h A sepulchris, præpostero pompa ritu Erichtho reserit cadauera defunctorum quos ad vitam reuocet, in necyomantia vium. Sed e bustis e rogis reliquia quædam, e cadauerum prælegmina ad excruciantes videntibus fortuna petuntur. Apul. 3. Met.

i Alij leg. lectum, sc. funebrem.

k Efficaciora se, futura in suis veneficijs omnia, quod fumantes, quod inueniunt, quod ardentia, quæd ipsæ partibus præcepta, parentes autem hinc omni rogam face accedebant.

l Feretri, vestium, & membrorum reliquias semellas.

m Quod si quando incidat in corpora non cremata, sed Orientalium more, condita

n Temperataz ille

e Neque credi ab-
sineet, si quando o-
pus sit ad funesta sa-
era sanguine recens
emisso, aut extis ad-
huc palpitantibus.
d Per vulnus extra-
hit vtero partum,
quem aris imponat.
e Vbi opus est cri-
entis umbris, sibi ip-
sa interficit aliquem,
cuius manes susci-
tet.

f Ad alia facinora
aliū vitur morte,
cuiusque ætatis: mo-
dō ephebi comas
posituri, modō ado-
lescentis primævo
in flore iuente.
g Languiem efflo-
rescentem.

h Sepes sub pretexta
extremi osculi (de
quo vide quæ ad
v. 740 l. 1.) Cognatis
morientibus caput
aliqua parte immi-
auit, præmordit lin-
guam, insultrant
mandatum ad infe-
ros. *Sagaista ora
mortuorum demar-
ficantique sunt illis
artis magica supplē-
menta, Apul a Met.
i Erichtho.
k Aligens.*

l Aperuit
in Sexto, Pompei F.
n Concubiā, mediā
nocte qua Sol meri-
dianus versatur apud
Antipodas.

o Faunuli Sexti
Pomp.
p Veneficam Erich-
tho.

q In planum exten-
dit.

r Mons Thraciæ, qui nostro aliisque autoribus pro monte Thessaliæ vsurpatur, ut dictum est
ad v. 680 l. 1. f Illa sollicita ne aliō transferretur bellum civile, adeoque ipsa careret vsu
ac fructu tot cadauerum, meditabatur carmina & artes quibus retineret illud in Thessalia.
x In alias terras transferte. u Urbem Thraciæ, quæ tamen confunditur cum Pharsalo, ut
adnotatum est ad v. 680 l. 1. x Cadaueribus & fuso hinc multarum gentium sanguine ad sua
veneficam vsura. y Pompeio auxilium ferentium, vel principum.

c Nec cessant à cæde manus, si sanguine viuo
Est opus, erumpat iugulo qui primus aperto.
Nec refugit cædes, viuum si sacra cruorem,
Extâque funereæ poscunt trepidantia mense:

d Vulnere sic ventris, non, quâ Natura vocabat,
Extrahitur partus, calidis ponendus in aris.

e Et quoties sæuis opus est, ac fortibus umbris,
Ipsa facit manes: f hominum mors omnis in vsu est.

g Illa genæ florem primæuo corpore vultis,
Illa comam leua morienti absçidit ephebo.

h Sæpe etiam caris cognato in funere dira
i Thessalis incubuit membris: atque oscula^k fingens

l Truncauitque caput, compressâque dentibus ora
m Laxauit: siccoque hærentem gutture linguam

n Præmordens, gelidis insudit murmur a labris,
Arcanumque nefas Stygias mandauit ad umbras.

o Hanc ut fama loci^m Pompeio prodidit: n alta
p Nocte poli, Titan medium quo tempore ducit

q Sub nostra tellure diem: deserta per arua
r Carpit iter, fidi scelerum, suetique^o ministri

s Effractus circum tumulos, ac busta vagati
t Conspectere procul prærupta in caute^p sedentem,

u Qua iuga deuexus Pharsalica^q porrigit^r Æmus.

v Illa Magis, magicisq; Deis incognita verba
w Tentabat, carmenque nouos fingebat in vsus.

x Namq; timens, ne Mars alium vagus iret in orbem,
y Emathis & tellus tam multa cæde careret;

z Pollutos cantu, dirisque venefica succis
aa Conspersos, vetuit^c transmittere bella^u Philippos,

bb Tot mortes habitura suas, vsurâque mundi
Sanguine: cæsum truncare cadauera^y Regum

555

560

565

570

575

580

385 Sp

Off

2 H

Pro

Qu

590 O

Qu

Te

Qu

Pa

595 c V

Me

Cer

Ne

Ve

600 m E

Qu

No

n V

Im

605 Th

Pro

Inu

Vn

Inf

610 St

r A

Ca

Si

St

615 Pl

& n

fæ

no

tr

cau

qu

ê n

- 385 Sperat, &^z Hesperiae cineres auertere gentis,
 Ossaque nobilium, tantosq; acquirere manes.
^a Hic ardor, solusque labor, quid corpore Magni
 Proiecto rapiat, quos Caesaris inuolet artus.
 Quam prior affatur^b Pompeij ignaua propago.
- 390 O decus Haemonidum, ^dpopulus quae pandere fata,
 Quaeq; suo ventura potes deuertere cursu,
 Te precor, ut certum liceat mihi noscere finem,
 Quem belli fortuna parat, non ultima turba
 Pars ego Romanae, Magni clarissima proles;
 395 ^e Vel domiaus rerum, ^f vel tanti funeris haeres,
 Mens^h dubijs percussa pauet, ⁱ rursusque parata est
 Certos ferre metus.^k hoc casibus eripe iuris;
 Ne subiti, caecique ruant: vel numina torque,
 Vel tu parce Deis, &^l Manibus exprime verum.
- 600 ^m Elysijs resera sedes, ipsamque vocatam,
 Quos petat e nobis, Mortem tibi coge fateri.
 Non humilis labor est: dignum, quod quaerere cures,
ⁿ Vel tibi, ^o quod tanti praeponderet alea fati.
 Impia^p letatur vulgata nomine fama
- 605 Thessalis, & contra: ^q Si fata minora moueres,
 Pronum erat, o inuenis, quos velles (inquit,) in actus
 Inuitos praebere Deos, conceditur artis,
 Vna cum radijs presserunt sidera mortem,
 Inseruisse moras: & quanuis fecerit omnis
- 610 Stella senem, medios herbis abrumpimus annos.
^r At simul a prima descendit origine mundi
 Caesarum series, atque omnia fata laborant,
 Si quicquam mutare velis, vnoque sub ictu
 Stat genus humanum: tunc, Thessala turba fatemur,
 615 Plus Fortuna potest. ^s sed si praenoscere casus

& nominis gloria apud Romanos celebrata.

q Si vnus cuiuslibet aut singulorum
 fata vel proferti vel mutari poteret; hoc quidem in nostra potestate esset, valet quippe ars
 nostra seni iam morti ab omnibus sideribus destinato vitam prorogare: & contra, longae vi-
 tae additum in medio aetatis cursu tollere— r Verum fata illa maiora e serie & ordine
 causarum ab aeterno disposita non est artis nostrae mutare; & plus in ijs valet vna Fortuna
 quam nostrae omnium Thessalarum artes, f Sed ad euentus belli praescientiam expedita
 & multiplex nobis patet ratio.

z Italz,

a Tam dudum gestis
 ac spe fructum, medi-
 tata, quae Pompeij,
 quae Caesaris caesi in-
 piat membra.

b Supra v. 110.

c Thessalarum cele-
 berrima.

d Quae futura praes-
 cire, impedireque
 ne eueniant, potest.
 Quid ars magis a de-
 leas efficere, vide qua-
 mos ad Seneca Me-
 deam v. 753.

e Si vicerit pater,

f Si occuberit pa-
 ter.

g Erat tamen Pom-
 peij s. minor natu.

h Exitus incerta.

i Parata vitae om-
 nes perferre casus,
 certi modo sunt pri-
 uisq; explorati.

k Tu casibus ijs
 praeripe hanc in me
 potestatem, ne im-
 proptis ruant in me
 iam ante a te edo-
 ctum.

l Carminibus & ve-
 neficij coge vt ve-
 rum praedicant.

m Aut mitte Deos,
 atque per Necro-
 mantiam enoca ma-
 nes ex Elysijs cam-
 pib. siue malis ipsam
 Mortem muneris sui
 praesciam, De Elysijs
 campis vide quae nos
 ad Senecae Troada
 v. 942.

n *Emphaticè.*

o Quo se inclinet
 belli huius fortuna
 & victoria.

p Gaudet artis suae

e Geomantia; ex
signis raptim in ter-
ra factis.

n Aeromantia ex
aerum volatu, ex ventis,
& imbris, vel
Pyromantia; ex ful-
gure, fulmine & igne,
x Nectromantia; e-
uoca: à ab inferis
vmbra. Chaos, hiatus
& vorago aeternae
noctis i. mortis, con-
fusa terum moles.
L. r. v. 74.

y Hydromantia; ex
aqua.

z Aruspicina, ex ob-
seruatione extorum
in victimis & pecu-
dibus camporum &
montium.

a Expedicissimam
tamen omnium ra-
tionem copia cada-
uerum in Theff-
campis offert Necro-
mantiam; quorum
vultus vmbra exci-
tanda est.

b E cuius recens
exsi ore distincta &
liquida vox percipi-
atur.

c Incantatione.

d Insepulta.

e Cadauer vaticinio
aptum.

f Explorans cui fuit
integerrima vocis
organa.

g Incertum est, quis
è tanta cadauerum
fuit in vitam sit re-
uocandus.

h Quod si tantasset
omnes caesos vitæ &
prælio restimere: o-
portuit inferorum
leges de suo iure ce-
dere; nec citra natu-
rae dedecus, potens-
que prodigium tot vitæ restituti in pugnam redissent.

i Cuius guttur ipsa vnco traicera t.
k In vitam redierunt. l Damnatum destinatur magicis sacris. m Specus delicensis
in præceps ad Tartarum prope profunda, sylua taxæ opacæ, vnde euocanda erat vmbra, de-
scriptio, qualis vide apud Virg. 6. AEn. Senec. OEdip. v. 530. & Statium 4. Theb.

n Inclinatæ ramis. o Solis radijs impenetrabilis nequus è funesta taxo obumbrat.

Contentus, faciles aditus, multiq; patebunt
Ad verum: c tellus nobis, u etherque, chaosq;
y Equoraq; z & campi, Rhodopeaq; saxa loquentur.

a Sed prouum, cum tanta noue sit copia mortis,
Emathys vnum campis attollere corpus,
Vt b modo defuncti, tepidique cadaueris ora
Plena voce sonent: ne membris sole perustis
Auribus incertum ferulis strideat vmbra.

Dixerat & noctis geminatis c arte tenebris,
Mæstum tecta caput squaleanti nube, pererrat
Corpora cæcorum, d tumulis proiecta negatis.

Continuò fugere lupi, fugere reuulsis
Vnguibus impastæ volucres, dum Theffala e vatem
Eligit, & f gelidas leto scrutata medullas
Pulmonis rigidi stantes sine vulnere fibras
Inuenit, & vocem defuncto in corpore querit.

g Fata peremptorum pendent iam multa virorum,
Quem superis reuocasse velit. si tollere totas
Tentasset campis acies, & reddere bello:

Cessissent leges Erebi, monstròque potenti
Extractus Stygio populus pugnasset Auerno.
Electum tandem h traicecto gutture corpus
Ducit, & inserto laqueis ferulis vnco.

Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer
Victurum: montisque caui, quem tristis Erictho
i Damnarat sacris, alta sub rupe locatur.

m Haud procul à Ditis cæcis depressa cauernis
In præceps subsedit humus: quam pallida n pronis
Vrget silua o comis, & nullo vertice cælum

Suspiciens, o Phæbo non peruia taxus opacat.
Marcentes intus tenebræ, pallensq; sub antris
Longa nocte situs, nunquam, nisi carmine factum,

630
635
640
645

Lumen habet. non Tanareis sic faucibus aër
 Sedit iners, & mœstum mundi confine latentis,
 650 Ac nostri: quò non metuunt emittere manes
 Tartarei reges. nam quævis Thessala vates
 Vim faciat satis, dubium est, quod traxerit illuc
 Aspiciat Stygias, an quod descenderit, umbras.
 Discolor, & vario furialis cultus amictu
 655 Induitur, vultusque operitur crine soluto,
 Et coma vipereis substringitur horrida certis.
 Ut pauidos iuuenis comites, ipsumque tremantem
 Conspicit, exanimi defixum lumina vultu:
 Ponite, ait, trepida conceptos mente timores:
 660 Iam noua, iam vera reddetur vita figura:
 Ut quæuis pauidi possint audire loquentem.
 Si verò Stygiosque lacus, & ripamque sonantem
 Ignibus ostendam, si me presente videri
 Eumenides possent, villosaque colla colubris
 665 Cerberus excutiens, & vinculi terga Gigantes,
 Quis timor, ignaui, metuentes cernere manes?
 Pectora tunc primùm feruenti sanguine supplet
 Vulneribus laxata nouis: taboque medullas
 Abluit: & virus largè lunare ministrat.
 670 Huc quicquid fetu genuit Natura sinistro
 Miscetur non spuma canū, quibus vnda timori est,
 Viscera non lyncis, non diræ nodus hyenæ
 Desiit, & cervi passli serpente medulla:

cilissimã verè sibi restituta, quem vel timidissimi non horreatis, stendi possent horrenda quotquot in inferno sunt; non tamen esset vobis metuendum, me presente, quam illa timent. a Pyriphlethonta, lacus igneos Tartarum ardiennes. b Furx, l. 7. v. 778. c Stygius canis, cuius serpidon tabo caput Lambunt colubæ: vipere horrent tubæ. d Terra filii, qui Dijs bellum inferre ausi à Ioue fulminati in Tartarum deficiebantur, carnis manus post terga reuincti. e Implet. e Aperta ad recipiendum nouum sanguinem. f Spumam seu salivam lunarem maguæ in magicis efficacie, supra v. 101. g Infelici, monstrato & damnato, quæ multa enumerat. h Rabidorum, namque & ipsi canes rabidi, & ij quos momorderit, horrent aquæ conspectum. Plin. l. 8. c. 40. Nec formidatis auxiliatur aquis. Ouid. i Spina, Hyenæ collum & iuba contumitate spinae parigitor. Plin. l. 7. c. 10. k Cervi spiritus serpentes è larebus extrahunt, eorna elidunt & vorant, atque hinc iuuenescere creduntur. ἰλαρός, δὸν γὰρ ἔλατ' ἔδδ' ἔπειτ. Solin. 3. c. Plin. l. 1. c. 83. vide quæ nos ad Martial. ep. 29. l. 12.

p. Tanarus, antrum ad radicem promontorii Maleæ in Laconia: ubi propter vastum hiatus, tetrum vaporem atque auditum strepitum defleuit ad inferos patens credebatur.

Tanarus istam fam. ces. alta ossia Ditu. Virg. 4. Georg. Senec. Hec. Fu. v. 561. q. Letæus, inter Inferos & nos.

r. In quem Tanarum, vel in quatuor specum velle hæc Erichonius, reges inferni non dubitant euitere umbras, tanquam in locum vitæ iustis, que medium, ambiguum.

i. Sunt qui leg. aperitur crine venosa, sed minus probe, in facti enim operiebantur, simulque promittebant capillos. Nuis humeris infusa capillos, Medea Ouid. 7. Met.

e. Serta adhibet vitæ peris implicita, futurum more, Tis hac cruenta seris tenetur Manu. Nonna qua serpens ignis. Med. Senec.

u. Sexti P. x. Responsa dabit hic sub forma humana eadem que pla.

y. Quod si vobis ostendi possent horrenda quotquot in inferno sunt; non tamen esset vobis metuendum, me presente, quam illa timent. a Pyriphlethonta, lacus igneos Tartarum ardiennes. b Furx, l. 7. v. 778. c Stygius canis, cuius serpidon tabo caput Lambunt colubæ: vipere horrent tubæ. d Terra filii, qui Dijs bellum inferre ausi à Ioue fulminati in Tartarum deficiebantur, carnis manus post terga reuincti. e Implet. e Aperta ad recipiendum nouum sanguinem. f Spumam seu salivam lunarem maguæ in magicis efficacie, supra v. 101. g Infelici, monstrato & damnato, quæ multa enumerat. h Rabidorum, namque & ipsi canes rabidi, & ij quos momorderit, horrent aquæ conspectum. Plin. l. 8. c. 40. Nec formidatis auxiliatur aquis. Ouid. i Spina, Hyenæ collum & iuba contumitate spinae parigitor. Plin. l. 7. c. 10. k Cervi spiritus serpentes è larebus extrahunt, eorna elidunt & vorant, atque hinc iuuenescere creduntur. ἰλαρός, δὸν γὰρ ἔλατ' ἔδδ' ἔπειτ. Solin. 3. c. Plin. l. 1. c. 83. vide quæ nos ad Martial. ep. 29. l. 12.

I Piscicolus, qui carinis adherens, naues retinere creditur: unde & nomen *ἰσκολος* τῆς ἡρᾶς.
Remora. in beneficijs quoque infamis. &c. Plin. l. 9. c. 15. & l. 12. c. 1. *Quasi venti licet, fiant procel.* l. 6. c. 6.

m Quibus melle tritis inuncti oculi redduntur impauidi aduersus nocturnas imagines.

n Aetites, in aquis in nido repertus lapillus, quasi pregnantans, quassus quippe sonat. Plin. l. 10. c. 3. Alijs Gagates.

o Iaculus serpens, qui se ex arborum ramis vibrat. l. 9. v. 720. & Plin. l. 8. c. 23.

p Vipera in mari Erythraeo, quae conchas in quibus violones sive margaritae nascuntur, obseruat, q Exuium serpentis, de quo Plin. l. 8. c. 23. & Nicander in Theriacis. *Squama Cinyphae tenuis membrana cheydris* Ouid. 7. Met. voster l. 9. v. 716. & 851.

r Anis vnica. ē eni ius etate confectae seque cremantis cineribus noua oritur. Plin. l. 10. c. 1. Ouid. Met. 1. c.

f Suspicio legendum nec habentes nomina. sic enim Ouidius, quem nosler imitatus. Met. 7. *Hic & mille alij postquam sine nomine rebus Proposuit inu. &c.* quadrabit simul cum praecedenti viles, vt, vile & sine nomine vulgus. t Venena & monstra. u Excantatas. x Summ. ipsius Eriochthys. y Diffona, aliena a voce humana, composita se ex omnibus sonis, cantibus, sibilis, volatibus, &c. z Sic Sibylla 6. AEn. Virg. *Dū quibus imperium est ausilentum, vosque ferales deos. Atque Chaos caecum, &c.* a l. 1. v. 47. b Pluto, Di. Impiet Stygie. cui in fortitione regni Saturni contigit terra infera. cui vitæ tædium. c Palus inferorum. d Venefica. e Supra v. 600. f Ad superos redire nolens degustatis mali ponici granis 7. Nec repetita sequi cures Proserpina matrem. Virg. 1. Georg. p Hecate, quæ in caelo luna, in terris Diana, in inferis es Proterpina: cuius beneficio mihi cum dijs Manibus murmuris commercia & colloquia,

Non¹ puppim retinens, Euro tendente rudentes,
In medijs¹ echeueis aquis, oculisque draconum, 675

ⁿ Quæq; sonant feta tepe facta sub alite saxa:

Non Arabum^o volucer serpens, innataque rubris

Pæquoribus custos pretiosæ vipera conchæ:

Aut viuentis adhuc Libyci^q membrana cerastæ,

Aut cinis Eoa positi^t Phœnicis in ara. 680

Quò postquam viles,^f & habentes nomina^t pestes

Contulit: infandoⁿ saturatas carmine frondes,

Et, quibus^z os dirum nascentibus inspuat, herbas

Addidit, & quicquid mundo dedit ipsa veneni.

Tunc vox Lethæos cunctis pollentior herbis 685

Excantare Deos, confundit murmura primum

y Diffona, & humanæ multum discordia linguae.

Latratus habet illa canum, gemitusque luporum,

Quod trepidus bubo, quod strix nocturna queruntur,

Quod strident ululantq; feræ, quod sibilat anguis 690

Exprimit, & planctus illisæ cantibus vnde,

Siluarumque sonum, fractæq; tonitrua nubis.

Tot rerum vox vna fuit. mox cætera cantu

Explicat Hæmonio, penetratque in Tartara lingua.

^z Eumenides, Stygiumque nefas, pœnæq; nocentiu, 695

Et^a Chaos innumeros auidum confundere mundos,

Et^b Rector terræ, quem longa in secula torquet

Mors dilata deum, c Styx, & quos nulla meretur

^d Thessalis, c Elysios, cælum^f matrêmque perosa

Persephone, & nostræq; Hecates pars vltima, per quâ 700

Manibus & mihi sunt tacitæ commercia linguae:

- ^h Ianitor & sedis laxa, qui viscera seuo
 Spargis nostra cani: repetitâque fila sorores
ⁱ Fractura: tūque ô flagrantis^k portitor vnde
 705 Iam lassate senex ad me redeuntibus umbris:
 Exaudite preces, si vos satis ore^m nefando,
 Pollutôque voco,ⁿ si nunquam hæc carmina fibris
 Humanis ieiuna cano, si^o pectora plena
 Sæpe dedi, & laui calido^p profecta cerebro:
 710 ^q Si quis, qui vestris caput, extâque^r lancibus infans
 Imposuit, victurus erat, parête precanti.
^s Non in Tartareo latitantem poscimus antro,
 Affuctamque diu tenebris, modò luce fugata
 Descendentem animam: primo pallentis biatu
 715 Heret adhuc Orci. licet has exaudiat herbas
 Ad manes ventura semel.^t Ducis omina nato
 Pompeiana canat noti modò militis umbra,
^u Si bene de vobis ciuilia bella merentur.
 Hæc ubi fata caput, spumantiâque ora leuauit,
 720 Aspicit astantem proiecti corporis umbram,
 Exanimis artus,^x inuisâque claustra timentem
 Carceris antiqui. pauet ire in pectus apertum,
 Viscerâque, & ruptas letali vulnere fibras.
^y Ab miser,^z extremum cui mortis munus iniquæ
 725 Eripitur non posse mori. miratur Erichtho
^a Has fatis licuisse moras, iratâque morti
 Verberat immotum^b viuo serpente cadaueri:
 Pêrque cauas terræ, quas^c egit carmine, rimas
^d Manibus illatrat, regni^eque silentia rumpit.
 730 ^e Tisiphone,^f vocisque meæ secura^e Megera,
 Non agitis seuis^g Erebi per inane flagellis

u Si modò in beneficium vestrum & rem cedant bella ciuilia. x Trepidantem redire, à libertate qua frui iam coeperat. in pristinum corporis carcerem, *δύμνας, ὄνυξα.* y Com^m miseratio poetæ. z Cui negatur liberè in morte mori. a Quod licuerit anteq̃ tandem detractare inperium suum non extemplo corpus ingressæ. b Flagello anguineo. more furianum. Anque ser excusso, &c. viuo manus aëra verberat hydro. Statius. & Senecæ Megera in Thyelle. c Aperuit, rimas agere fecit. d Graniore manus voce & astitit a ciet. O Edip. Sen v 358. Atque hic Tiresias nondum aduentantibus umbris; Testor ait, &c. Straz. Theb 4. e Furis. f Negligens, non obsecuta mex voci. g Per regionem umbrarum, exiitum Platoni: domum.

h Cerbere, *χίτας, ῥοποι,* inferni ianitor, umbrarum terror. i Grotius legendum autumat *Tractura*, h. e. Parca reuocaturæ in vitam cadauer hoc. k Charon, Stygis & Pyriphlegetontis portitor. l Vebendis vltro citroque umbris, quas ego cooco. m Diris carminibus & carne humana depallo. n Quin gustauerim prius carnem humanam. o Prægnantis mulieris, vel alio extracti fortis. vt supra v. 518. & v. seq. p Extæ quæ Dîs prof: centur. q Si extractum alio infantem & mox victorum aris vestris imposui. r Vasis, quæ in facis exta exciperent. s Non peto vt redeat umbra diu tentata in suo Tartaro: sed recenter emissa, nec dum à Charonte transfreta ita, vt licet, carmine meo & beneficijs exciteur, non tamen nisi semel Stygia traiciat. t Umbra militis sui & modò defuncta canat Sexto patris sua fara & euentum.

h Non vos ut prius
Eumenidas, Erin-
ny, vltices pena-
rum ciebo: sed in-
fernas & Stygias ca-
nes: sed ἀρπυίαις,
μυζήλοιο δῖος
αἰώας, Apollonius
l. x. atque ita excita-
tas deinde in luce
neque ad inferos re-
neri patiar.

i Custos sepulchro-
rū vnde vos arcebo,
k Te, Hecate exhibe-
bo Dijs spectan-
dam natio vultu
quo palles apud in-
feros.

l Referam quā vi-
li cibo vescaris a-
pud inferos.

Διωνότι τῶντα
ἐστὶν Ἐχέτης.

βραύματα. Α
φθισὶν ἔπος μαι-
νίδας ἢ ἤρι.

γλήδαε. Antipha-
nes apud Athenam
l. 7. c. 18.

m Proserpina; ab
Enna Siciliæ opp.
vbi raptā est à Plu-
tone.

n Incesto, erat enim
filia Iouis & Cereris.
Ceres autem ipsa s.
Saturni & Opit.

o Cibi infernalis.
Alcalaphi enim iudicio
cum infumilata esset gustasse apud inferos ꝑ. grana mali punicici, ieci-
ta est omnis spes revertendi ad superos. ꝑ Gigantes θεομάχης imo Tartaro emissos so-
lutosque tibi iniiciam, in ferorum & tenebrarum rex; æque in lucem, nam horres, extraham.
vel per terram carmine meo fati cæstem immittam tibi solis radios. q Duxmogorion
Deorum princeps, sine Demurgos, ille sit, (Platonis) Deus somnus, omnium rerum creator,
Cuius nomen arcanum & ineffabile inter cætera Deorum nomina citare nefas nisi summa
urgente necessitate, ita Tiresias in necromancia a. I heb. Stati. Sciens enim & quicquid dei
nosceque timentis. Et turbare Hecatem, in te Tymbræas vererit, Et triplicem mundi summum, quam
scire nefastum est, illum sil taceo. r Culus nomine vel citato terra concutitur. s Qui cly-
peum in quo Medusæ caput est homines conuertens in lapides, sine periculo cernit in se De-
mogorion omni Gorgone quam ceteri timent, superior. t Omnium se firmamentum, ani-
ma mundana, inaccessum incolens & Tartari abyssum summæ profunditatis, quo visus vellet
pertendere non valet. u Qui vobis locus est inferior. x Neque legi adstrictus, et sineat
peierare Stygæ, quod cæteri Dijs horrent, supra v. 178. y Sic minata adstare venetica intratq;
anima cadaver. z Palpitant vitalia. a Repente erigit se in pedes. b Sinus ocolorum
aperiuntur. Catacæ res in rictu. Sunt qui nictæ legant.

*Infelicem animam? h iam vos ego nomine vero
Eliciam, Stygiásque canes in luce superna
Destituam: per busta sequar, i per funera custos,
Expellam tumulis, abigam vos omnibus urnis.*

*k Teq; Deis ad quos alio procedere vultu
Ficta soles, Hecate, pallenti tabida forma,
Ostendam, faciémque Erebi mutare velabo.*

*l Eloquar immenso terræ sub pondere, que te
Contineant, m Ennea, dapes, n quo soderere mæstum 740*

*Regem noctis ames, que te o contagia passam
Noluerit reuocare Ceres. p tibi pessime mundi*

*Arbiter immittam ruptis Titana cavernis,
Et subito feriére die. Paretis? an q ille*

Compellendus erit, r quo nunquam terra vocato 741

*Non concussa tremit, s qui Gorgona cernit apertam,
Verberibusque suis trepidam castigat Erinny,*

*t Indespecta tenet vobis qui Tartara; cuius
Vos estis superi; x Stygias qui peierat vndas?*

y Protinus astrictus caluit cruor, atraque souit 750

*Vulnera, & in venas extremaq; membra cucurrit.
Percussæ gelido z trepidant sub pectore fibræ:*

*Et noua desuetis subrepens vita medullis,
Miscetur morti. tunc omnis palpitat artus.*

Tenduntur nervi: nec se tellure cadaver 751

*Paulatim per membra leuat, r terræque repulsū est,
Erectūque simul. b distento lumina rictu*

760
765
770
775
780
785

Nudantur,

Nudantur. non dum facies viuentis in illo,
 iam morientis erat. remanet pallorq; rigorque,

760 Et stupet illatus mundo. sed ^d mormure nullo
 Ori a stricla sonant. vox illi, linguaque tantum
 Responsura datur. dic, inquit Thebala, magna,
 Quod iubeo, mercede mihi: ^f nam vera locutum
 Immuram toto mundi prestabimus auro

765 Artibus Hemonys: tali tua membra sepulcro,
 Talibus exuram Stygio cum carmine & siluis,
 Vt nullos cantata magos exaudiat umbra.

Sit tanti vixisse iterum: nec verba, nec herbe
 Audebunt longæ somnum tibi soluere ^h Lethes,

770 A me morte data. tripodas, vatesque deorum
 Sors obscura tenet. certus discedit, ab umbris
 Quisquis vera petit, duræq; ^k oracula mortis
 Fortis adit, ne parce, precor. ^l da nomina rebus,
 Da loca, da vocem qua mecum fata loquantur.

775 ^m Addidit & carmen, quo, quicquid consulit, vni
 Scire dedit. ⁿ Mæstum fletu manante cadaver, ^{brā}
 Tristia non equidem Parcarum stammina dixit,
 Respexi, tacitæ reuocatus ab aggere ripæ:
 Quod tamē è cuictis mihi noscere contigit umbris,

780 ^p Effera Romanos agitât discordia manes,
 Impiæque infernam ruperunt arma quietem.
 Elysius alij sedes, ac Tartara mœsta
 Diuersi liquere duces: quid fata pararent,
 Hi fecere palam, tristis felicibus umbris,

785 Vultus erat, vidi Decios, natumque, patremq;
 Quales bellis animas, stentemque ^r Camillum,
 Et ^s Curios; ^t Syllam de te Fortuna querentem.

transfecta, plane scire quid patent fata: quod verò ex alijs umbris nosse licuit, pandam.
 p Cuius huius belli furor a Romanorum umbris deuenit. quarum alias felices ex Elysiopulsa interturbata quiete: alias impias ex imo Tartaro raptis catenis fugientes, Elysiumpopulantes nouis secessis sedentes. inf. 79. aduertit testari quid fata patent. q Expistorias eorum se, qui se pro exercituum salute deuocerant in bellis contra Samnites. l. v. 308.
 r l. v. 513. s Curium Dentatum, hominem continentiss. pauperem sed auro Samnitum incorruptum, qui Perthem Italiam expulit, de Lucanis & Sabinis triumphauit l. v. 149. t De quo vide l. v. 39. & deinceps. qui cum ubique Fortunam vsus fuisset secundo, se Felicem cognominauit, filium Faustam, vt l. 2. v. 231. cuius tamen umbra de fortunæ iniquitate queri-

c Alij leg. Sed quid si, Nec. facies non erant viuentis plane, nec tamen mortui, sed semiuui, inter. mortui.

d Compresso ore nondum vocem emittit.

e Ad iuero rogata vendicæ, non vitio locutura & libera.

f In æternum prestabo te liberum si modo vera reteras, ne quis te magis in vitam reuocet, tuamque interpellat quietem.

g Lapis incantatis. h Quæcque pacis. Lethe fugitor animas aqua inferos, cuius aqua pota rerum obliuione inducit.

i Oraculorum responsa iocerta sunt & ambigua. Necromantia vera & certaretorde tripodæ vide quæ a l. v. 51. supra.

k Manes consultos. necromantiam.

l Ede fata nominatum, hoc loco, voce clara.

m Et alio carmine preparant ut bram, prillique illi facultatem sciendi quæcunque in erigantur.

n Umbra lacrimis effusis respondit.

o Non datum est mihi noue umbræ nec dum Stygem

transfecta, plane scire quid patent fata: quod verò ex alijs umbris nosse licuit, pandam.

p Cuius huius belli furor a Romanorum umbris deuenit. quarum alias felices ex Elysiopulsa interturbata quiete: alias impias ex imo Tartaro raptis catenis fugientes, Elysiumpopulantes nouis secessis sedentes. inf. 79. aduertit testari quid fata patent. q Expistorias eorum se, qui se pro exercituum salute deuocerant in bellis contra Samnites. l. v. 308.

r l. v. 513. s Curium Dentatum, hominem continentiss. pauperem sed auro Samnitum incorruptum, qui Perthem Italiam expulit, de Lucanis & Sabinis triumphauit l. v. 149. t De quo vide l. v. 39. & deinceps. qui cum ubique Fortunam vsus fuisset secundo, se Felicem cognominauit, filium Faustam, vt l. 2. v. 231. cuius tamen umbra de fortunæ iniquitate queri-

tur ob partes patri-
 cias à Cæsare op-
 pressas, in quibus &
 filius suus Faustus
 cum suis interceptus
 perijt, ortâ inter ex-
 ercitus dissensione,
 u Scipio AEmilia-
 nus vel Africanus
 deplorat L. Scipio-
 nem Pompeij socer-
 um periturum in A-
 frica quam ipse de-
 bellauerat supra v.
 311.
 x Cæro Maior (qui
 fœcis ex Africa adve-
 ctis & in senatu de-
 latis, omni suæ de-
 quæcumque re sen-
 tentiæ adiecit: *Vi-
 dori filia & delendans
 Carthaginiem*) moeret
 fata Catonis Minor-
 rit, qui, ne domina-
 tum Cæsaris videret,
 sibi mortem conscit-
 uit Vtiæz l. 2. v. 247.
 & deinceps, & supra
 v. 311.
 y L. Iunius Brutus
 regum exactor, pri-
 mus cum Tarquinio
 Collatino Consul
 fuit: ut lætâ spe Cæ-
 saris olim interfeci-
 endi à sua progenie

M. & D. Brutis. z Seditiosus Reip. ruinam molitus, notus vel pueris è Salustio. a Quibus
 vincus erat in Tartaro. b C. Marius l. 1. v. 69. & deinceps: cum fratre M. & filio. c l. 2.
 v. 543. d Catilinariæ conirationis socij. e Liu. Drusus trib. pl. populi & sociorum fa-
 uo: em emeritus legem Agrariam & frumentariam perferre conans est, & Socios ad spem
 ciuitatis eiecit domi suæ postea occitus. f Tib. & C. Gracchi fr. Trib. pl. seditionibus vex-
 auit Reip. promulgatis legibus Agrariâ, Frumentariâ, Iudiciariâ. g Ferreis vinculis in Tar-
 taro coerciti Gracchi & ceteri. h Gratulati discordiæ & tumultui Reip. quia similes coræ
 nec ipsi in morie recedunt. i Damnatorum manes poscunt sibi Elysium, ut nouis è bello
 ciuili aduenis locus sit. k Pluto laxat Tartara l. 4. v. 17. & parat arma in poenas nocen-
 tum, saxa prærupta & obusâ asperat, adamantinas catenas refingit. l Cæsari & suis, li-
 berratis Reip. oppressoribus. m Cæsarianis Tartarus patari, Pompeio Pompeianisque Ely-
 sium. n Neque sollicitus inuideas Cæsari victori vitæ superstitis moram, breuem vitique
 futuæ, et qui intra quadriennium in vestrum ordinem religerit. & ipse cæsus ad vos de-
 scendet. o Fatalis. p Vos igitur libentes faris oboiam ite, qui, vtcunque magni funes
 pompâ destituti fueritis; apud inferos tamen calcabitis umbras victrices, vos patriæ liberta-
 tis propugnatores in Elysio beati sub pedibus videbitis illos patriæ oppressores in imo Tar-
 taro cruciatis. q Iulij Cæsi & insequentium Imperatorum, per *oro dicitur*
 in Martio campo solenni funere reletorum in numerum Deorum, cuius pompam vide apud
 Herodotum l. 4.

Deplorat Libycis perituram^a Scipio terris
 Infaustam sobolem.^z maior Carthaginis hostis,
 Non seruituri moeret Cato fata nepotis.
 Solum te^y Consul depulsis prime tyrannis
 Brute pius inter gaudentem vidimus umbras.
 Abruptis^y Catilina minax, fractisque^z catenis
 Exultat,^b Mariique truces,^c nudique^d Cethegi,
 Vidi ego letantes^e popularia nomina Drusos,
 Legibus immodicos,^f ausosq; ingentia Gracchos,
 Æternis cbalybum nodis, & carcere Ditis
 Constrictæ^h plausere manus: i camposq; piorum
 Poscit turba nocens.^k regni possessor inertis
 Pallentes aperit sedes, abruptaque saxa
 Asperat, & durum vinculis adamantina, paratque
 Pœnam^l victori. refer hæc solatia tecum,
 O iuuenis, placido manes,^m patrêque, domumq;ⁿ
 Expectare sinu, regniq; in parte serena
 Pompeio seruare locum.^o nec gloria parue
 Sollicitet vitæ: veniet quæ misceat omneis
 Hora duces.^p properate mori, magnoque superbi
 Quauis è paruis animo descendite bustis,
 Et^q Romanorum manes calcate^r Deorum.

810^r *Quem tumulum Nili, quem Tibridis abluat unda,
Quæritur, & ducibus tantum de funere pugna est.*

^r *Tu fatum ne quære tuum cognoscere: Parca,
Me reticente, dabunt: ^z tibi certior omnia Vates
Ipse canet Siculo genitor Pompeius in aruis:*

815 *Ille quoque incertus, quò te vocet, unde repellat,
Quas iubeat vitare plagas, quæ sidera mundi.*

^a *Europam miseri, Libyamque, Asiamq; timete:
Distribuit tumulos vestris fortuna triumphis.
O miseranda domus, ^z toto nihil orbe videbis*

820 *Tutius Emathia. Sic postquam ^r fata ^z peregit;
Stat vultu moestus tacito, ^a mortemq; reposcit.*

^b *Carminibus magicis opus est, herbisque, cadauer
Ut cadat, & nequeunt animam sibi reddere fata
Consumto iam iure semel. Tum ^c robore multo*

825 *Extruit illa rogam: venit defunctus ad ignes:
Accensa iuuenem postum strue linquit Erichtho*

*Tandem passa mori. Sextoque ad castra parentis
It comes, & ^d caelo lucis ducente colorem,
Dum ferrent tutos intra tentoria gressus,*

830 *Iussa tenere diem densas nox præstuit umbras.*

in Asia, interceptus ab Antonianis militibus interibit. Ita funera vestra dividuntur in tres orbis partes à patre Pompeio triumphatas. Pompeius iuvenes Asia atque Europa, sed ipsum Terra regit Lilyæ: si tamen vlla regit. Quia mirum toto si spargitur orbe: iacere Vno non poterat tanta vniua loco, Martial. ep. 7. cl. 4. us quasi non posses tot tellus ferre sepulchra, Divitiis cineris. Petron. Arbit. de Pompeio, Crasso, Casare. x E Thesalica enim clade elapsi omnes, y Eventum belli, & Pompeiorum fata. z Mortuus iste in vitam reuocatus. a Rursum mori petiit. b Reddendus iam morti ope veneficæ, cuius arte euocatus fuerat factusque iuris sui, neque enim in iam semel delunctum Parca ius habuerunt. c E ligno pyram struit, tuenemque vitæ modo restitutum comburit. d Illucescentem iam Auroram Erichtho carminibus suis inhibuit tardavitque, donec Sextus cum suis in castra redisset.

r Et cum tellus æque recludatur victori vitisque; de modo tamen & loco omnis hæc est discrepatio vter in litore Aegyptio prope Nilum, vter in campo Martio ad Iberiam sit comburendus, illud Pompeio, hoc Casari continget. f Sexte.

t Umbra patris tui in somnis tibi apprensus in Sicilia ostendet tibi tua fata, venturæque bella. Et quo quæque modo fueritque feratque laborem, Expedies. Fictio poetica. u Nulla orbis pars erit vobis tuta; nulla vestra clade & ruinâ vacabit. Pater cadet circa Libyam in litore Alexandrino; filij: Cælius in Europa, ad Mundam in Hispania, à Casare victus. Sextus,

M. A. N.

M. ANNÆI LVCANI
LIBER SEPTIMVS.

a Tardior quàm æternâ motus lege erat petmissom, Sol ex Boo mari videbat: r oriri: vultu mœlior quàm aliis contra primi motoris eorū tam niti. quasi in ortum reuerti a rapida contrarij cursus vertigine victus.

L. v. 547.

b Tanquàm Eclipsin passurus deficere & laborare cœpit.

c l. v. 516.

d Ne pueri conspicuus radijs pugoz Thesalicæ interesser.

e Pompeius per quietem sibi visus est theatro n̄ a se extruam ingredi, applaudente populo & malis ornare spolijs templum Veneris victricis Quo infomnio partim confirmatus est, partim teritus, metuens ne Cæsari, qui ad Venetionis locum referebat, gloriam ipse adere.

Plutarch & Appian. & Florus. f Namque exinde prospera Pompeij fortuna deficere rure & sublapsa referri cœpit. g A Pompeio extracti ad formam illius quod in Mitylene viderat, sed angustioris & capacioris. Tacit. l. 14. & Plin. l. 7. c. 7. & l. 35. e. 15. h Spectatores, in ordinibus graduum ad formam cunei in angustum à fronte contractorum, sedentes, vide Lipsi, de Amphib. 13 & Buling. de Circo c. 34. i Certatim applaudere. k Quali lætitiâ plausuque exceptus fuerat olim ex Hispania reuersus, & de Sertorio triumphans ante legitimam ætatem petmissu senatus. l Annos 24. natos, ut Hispanas l. v. 123. n l. v. 519. o Hispaniâ, ad Occidentem sitâ. p Non minus conspicuus claritate togâ candidâ & porâ, quæ etiam dum nouus penè tyro & primas iuuentutis metas ingressus induebatur, quàm pictâ illâ & palmatâ qua triumphans consules. q Emphaticè, Sertorio triumphum indulgente, atque applaudente iuueni Pompeio equiti, nec dum ordinis Senatoris. r Sed (inquit poeta formam huius causam inquirens) mens rerum lætarum adesse finem rata, per quietem recurrit ad solatium præsentium malorum ex memoria præteritæ illorum.

Segnius Oceano, quàm lex æterna vocabat,
Luctificus Titan nunquàm magis æthera contra
Egit equos, currumque polo rapiente retorssi:

Defectusque pati voluit, raptæq; labores
Lucis: & attraxit nubes, non c̄ pabula flammis,
Sed^d ne Thessalico purus lucret in orbe.

At^e nox^f felicis Magno pars vltima vite
Sollicitos vana decepit imagine somnos.

Nam & Pompeiani visus sibi sede theatri
Innumeram effigiem Romanæ cernere plebis,

Attollique suum lætis ad sidera nomen
Vocibus, & plausu cuneosⁱ certare sonanteis.

Qualis erat populi facies, clamorque fauentis,
Olim cum^h iuuenis, primiq; ætate triumphi

Post domitas gentes, ^m quas torrens ambit Ibærus, ^l
Etⁿ quæcunque fugax Sertorius impulit arma,

^o Vespere pacato, ^p pura venerabilis æquè
Quàm curvus ornante toga, ^q plaudente Senatu,

Sedit adhuc Romanus eques. ^r Seu sine bonorum

- 10 *Anxia venturis ad tempora leta refugit :*
^a *Sine per ambages solitas contraria visis*
Vaticinata quies, magni tulit omina planctus :
^b *Seu vetito patrias ultra tibi cernere sedes,*
^c *Sic Romam Fortuna dedit. x Ne rumpite somnos,*
- 25 *Castrorum vigiles, nullas tuba verberet aures.*
Crastina dira quies, & imagine mollia diurna
Vndique funestas acies feret, vndique bellum.
^y *Vnde pares somnos populi, noctemque beatam ?*
O felix, si te vel sic tua Roma videret.
- 30 ^z *Donassent utinam Superi, patriæq; tibi que*
Vnum, Magnæ, diem, quo sati certus uterque
Extremum tanti fructum caperetis amoris.
^a *Tu velut Ausonia vadis moriturus in vrbe:*
^b *Illâ rati semper de te sibi conscia voti*
- 35 *Hoc scelus haud unquam satis hæere putauit,*
Sic se dilecti tumulum quoque perdere Magni.
^c *Te misto flectet luctu, iuuenisque, senexq;*
^d *Iniussusque puer: lacerasset crine soluto*
Pectora femineum, ceu Bruti funere, vulgus.
- 40 ^e *Nunc quoque tela licet paueant victoris iniqui,*
Nunciet ipse licet Cæsar tua funera, stebunt:
^f *Sed dum tura ferent, dum laurea ferta Tonanti.*
O miseri, quorum gemitus edere dolorem,
Qui te non pleno pariter planxere theatro.

ira somniantem Roma videret! z O abundè felicem vtrunque, si & Pompeio & Romæ, quamuis cladis sue futuræ cenis, vnius diei moram indulissent Diis, qua supremis vultu a moris officij, extremis osculis & salutatione fruerentur. a Tu proficisceris in bellum, fiducia victoriæ plenus, & quasi è prælio Romam reuerurus & in vrbe moriturus. b Roma assueta votis certis de te tuisque victoriis eadem tam fiduciam conceperat, neque enim putauit tam crudele fatum tibi impendere vt prælio victus fugere, vt alibi quam in patria caderes, spoliareturque ipsa tuo busto & tumulo. c Quod si tibi contigisset in patria mari; quàm solenni omnis ordinis, sexus, ætatis, loci & pompæ funebri clatus fuisset. d Scal. coniecit legend. *Iniussusque puer.* e I. Brutum liberatorem vrbs, ex ætorem Tarquinij matronæ R. defunctum loxerunt per annum, vt parentem & violatæ pudicitie vindicem. f Et nunc vel iniusto Cæsare victore desebunt te: idque in publica læticia ac victoriæ gratulatione. g Et tamen hac parte miseri, quod non publico locu & planctu conceptum de te dolorem proficere & persequi datur: sed illum altâ merite supplicare, conuocato, & gemitu tantum festari, Nonnulli leg. *adfr.* verum *ciere*, h. e. suppressere & contere,

b Vice

b Sol orientis obsecrauerat astra

l Pompeius pugnae periculum formidabat, statuebatque tempore & inopia atterere & debellare homines armis inuictus. Neque tamen diutius licebat illi per suorum & sociorum precipitantiam tam salutaris tentaculo. Milites octum, socij moram, principes ambitum ducis increpabant. Sic precipitantibus factis, pharsalia sumpta est Thessalia: & urbis imperij generis humani facta commissa sunt. Plutarch. & Flarus.

k In perniciem. l Signum apud Romanos pugnae committendae erat paludamentum purpureum seu coctium supra Praetorium expansum. m Interitura ante noctem.

n Rutgerfius legit *Mors vicina*, l. i. var. l. e. c. 13. o Accelerat, p Caesaris.

r Arguebatur segnis & a dignitate ad ambitionem declinans bellum protrahere, cum diutius cum imperio esset & tantis tamque illustribus imperaret viris. Appellabatur *Agamemnon*, rex regum, &c. Plutarch. & Appian. r Ne pace confecta imperium deponere cogere. s Consequitio Poetae exposulantis, cur ita Dijs visum sit ut eos, quos errore caecos in perniciem missuri sint, etiam cladis suae auctores argui velint. t Dimicatio de rerum summa in campis Pharsalicis à Pompeianis expetitur votis ardentissimis. u Omnium nomine Pompeium allocutus est Cicero, dono quodam (ut ait Quintilianus) providentiae genitus, in quo totas vires suas eloquentia experiretur, qui Consul nescios Catilinam Rempeuertere aggressi conatus prudentia aduertit, consilio suppressis, auctoritate extinxit. x Scholiastes Iuuenalis citat hoc, legitque *inve rogata*. y Iniquo ferens animo conciones suas & forenses causas distincti silereque inter bella. z Fortuna iopplex inuitat te ut velis pristina sua & affecta benignitate uti. a Facta tantum pugnae cogia.

*Vicerat astra iubar, cum misto murmure turba
Castrorum fremuit, fatisque trahentibus orbem,*

*Signa petit pugnae. miseri pars maxima vulgi
Non totum visura diem, tentoria circum*

*Ipsa ducis queritur: magnoque accensa tumultu
Mortis vicinæ properantes admouet horas.*

*Dira subit rabies: sua quisque, ac publica fata
Precipitare cupit: segnis, pauidisque vocatur,*

*Ac nimium patiens socii Pompeius, & orbis
Indulgens regno, qui tot simul undique gentes*

*Iuris habere sui vellet, pacemque timeret.
Nec non & reges, populisque queruntur Eoi*

*Bella trahi, patriaque procul tellure teneri.
Hoc placet, ô Superi, cum vobis vertere cuncta*

*Propositum, nostris erroribus addere crimen.
Cladibus irruimus, nocituraque poscimus arma:*

*In Pompeianis votum est Pharsalia castris.
Cunctorum voces Romani maximus auctor*

*Tullius eloqui, cuius sub iure, togaeque
Pacificalis seuus tremuit Catilina secures,*

*Pertulit, iratus bellis, cum vostra forimque
Optaret, passus tam longa silentia miles.*

*Addidit inualide robur facundia cause.
Hoc pro tot meritis solum te, Magne, precatur,*

*Ut se Fortuna velis, proceresque tuorum
Castrorum, regesque tui cum supplice mundo*

*Affusi, vinci socerum patiare rogamus.
Humani generis tam longo tempore bellum*

- Cæsar erit?* ^b *meritò, Pompeium vincere lentè,
Gentibus indignum est, à transcurrente subactis.
Quò tibi seruor abit? aut quò fiducia fati?*
 75 *De* ^c *Superis ingrâte times? causàmque Senatus,
Credere Dijs dubitas? ipse sua signa reuellent,
Proficientq; acies, pudeat vicissè coactum.*
^d *Si duce te iussu, si nobis bella geruntur,
Sit iuris quocunq; uelint concurrere campo.*
 80 ^e *Quid mundi gladios à sanguine Cæsaris^f arcet?
Vibrant tela manus: vix signa morantia quisquam
Expectat: propera, ^f ne te tua classica linguant.
Scire Senatus auet, miles te, Magne, sequatur,
An comes, Ingemuit ^h Rector, sensitq; Deorum*
 85 *Esse dolos, & fata sue contraria menti.*
^k *Si placet hoc, inquit, cunctis, si milite Magno,
Non duce tempus eget, nil ultrà fata morabor.*
^l *Inuoluat populos una Fortuna ruina,
Sitq; hominum magna lux ista nouissima parti.*
 90 ^m *Tector Roma tamèⁿ Magnū, quo cuncta perirent,
Accepisse diem. ^o potuit tibi vulnere nullo
Stare labor belli: posuit sine cæde subactum,
Captiuumq; ducem violatæ tradere Paci.*
^p *Quis furor, ó cæci, scelerum? ^p Ciuilia bella
Gesturi, metuunt, ne non cum sanguine vincant.*
 95 ^q *Abstulimus terras, ^r exclusimus æquore toto,
^s Ad præmaturas segetum ieiuna rapinas
Agmina compulimus, ^t votumq; effecimus hosti,
100 *Vt mallet sterni gladijs, morteq; suorum**

^b Gentes olim à te summa celeritate & quasi in transcurso deuictæ, eademq; sub te iam militantes queruntur, neque id iniuria, tibi hanc tandiu in manibus hærete victoriam.
^c Quorum properam denigritatem tot prælijs victor expertus es.
^d Si tibi Senatus, non tu Senatus imperas, si te Senatus publicæ causæ & belli ducem creati, permittit illi hoc iuris ut suo arbitrio, ubi res, tempus, locus postulant, prælium conferat.
^e Morâ distinet.
^f Ne milites non imperium tuum morati neque te cunctabundum expectantes reuulsis signis prælium inuent, vel, ne te deserant, atque à te deficiant.
^g Vtrum imperium hoc à Senatu delatum absolutè tibi artos tanquam sub te Senatus militet: an æquam potestatem Senatus imperet.
^h Pompeius.
ⁱ Et animo quasi calamitatem præfugiente timuit ne furor & belli ardore diuinitus incitata

multitudo ipsam àuersus institutum, rationes, & consilia ad bellum traheret. ^k Si eò ventum sit imprudentiæ & vecordie ut obsequio meo quam imperio & ductu Senatus uti malit per me non stabit, quo minus sibi fata sua accersant. ^l *Epitrope.* ^m *Sprophæ.* ⁿ Me fatalem hunc prælii diem non è mente mea instituisse, non approbasse, sed ab alijs mihi obtrusum atque imperatum tulisse. ^o Potuit sine sanguine Cæsar debellari, tempore & rerum inopiâ ad deditiorem & pacis condiciones impulsus.
^p Quod contra factum oportuit, ut ciuili sanguini parceremus. ^q Hostem victum fugauimus. ^r Maria latè tenent nostræ classis, hoste nauibus destituto. ^s Rei frumentarie inops hostis legetes vix dum maturas rapit. ^t In necessitatem pugnæ & illam desperationem redeimus ut ferro quam fame emori malint, modò non moriantur inani.

n Bonam iam belli
hujus partem trans-
actam videtis, ubi
ut Iliroes nostri
pugnam deposcunt,
sed videant, ne per
tenentiam potius
& insolentiam impe-
rii rerum atque re-
centi victoria nimis
elati hoc faciant,
quam consulto & ex
vera fortitudine;
que precipit medio
crita cum seruan tam
in a'canulis decli-
nandi sine periculo,
hosti ita, ne indul-
geamus; fugam ster-
na usque potius au-
rem fugientium pon-
tem quam eum de-
spirationem laceran-
mus—

x — Multos timor
in extremum peri-
culum ex desperati-
one rapuit—

y — Magis itaque
fortes nos pro labi-
amus hostem instan-
tem discedendo,
quam si prompte &
eum fiducia foreni-
dabilia aggressi ma-
num conferamus.

z Res prospera: a-
deo ce:tas exponere
alex Fortuna?

a Cruento Marti, cu-
ius alea anceps,

b Apostrophe ad Fortunam. c Antiores factas auspicijs consiliisque meis. d Et tu, si
rem bello temerario contra consilia & prudentiam geri velis, ipsa geras. e Nec mihi
crimini detur clares accepta belli non ex animo meo suscepit, nec laudi victoria, si qua eor-
niat. f Faciliores expertus es deos ad exaudienda vota tua d' Caesar iniqua, ut qui san-
guine civili rem discerni cupis, quam mea, qui cunctando rem restituere circa cruorem volu-
erim. Impetrasti pugnam. g Quot reges in seruitutem rediget, si vincat, Caesar? h The-
falix fl. l. 6, v. 173. i Vitam ego primos in bello cadam, modo id fiat sine partium meorum
damno & calamitate — k — Neque enim victoria est civium sanguine parva majori erit mi-
hi letitia quam mors. l Victor, invidia carere non potero, ut qui effuso sanguine civium
vicerim, victus, vique miser ero, causa damnabitur ex eventu, infra v. 260. m Vicit calami-
tatis recidet in scelus & dedecus victoris. n Sed audi Plutarchum. Illi, inquit, Domitius, sc.
Fauonius, Afranius & alij hanc dicitur res, Pompeium exultationis retinendae cupidum, avi-
torumque verecundis victum compulerunt, uti optimis consilijs omnis, voluntates ipsorum
& spes sequeretur. Quod sane vel navis gubernatore non haud equum erat facere, multo minus
hoc gentium atque exercituum imperatorem, qui tanquam malus medicus cupiditatibus ma-
le sanorum ducum indulsit, metuens se, ne salutem asserendo molestus esset. in vita Pompeij.
v. l. 1, v. 406.

*Permiscere meis. u belli pars magna peracta est
His, quibus effectum est, ne pugnam tiro paueret:
Si modò virtutis stimulis, iræq; calore
Signa petunt. * multos in summa pericula misit
Venturi timor ipse mali. y fortissimus ille est,
Qui promptus metuenda pati, si comminus instent,
Et differre potest. placet z hæc tam prospera rerum
Tradere Fortune? a gladio permittere mundi
Discrimen? pugnare ducem, quam vincere, malunt.
b Res mihi Romanas dederas Fortuna regendis:
Accipe c maiores, d & cæco in Marte tuere.
e Pompeij nec crimen erit, nec gloria bellum.
f Francis apud Superos votis me Cæsar iniquis:
Pugnatur, quantum scelerum, quantumq; malorum
In populos lux ista feret! v quot regna iacebunt!
Sanguine Romano quam turbidus ibit h Enipeus!
i Prima velim caput hoc funesti lancea belli,
Si sine momento rerum, partisq; ruina
Casurum est, feriat: k neque enim victoria Magno
Latiore. l aut populis inuisum, hac clade peracta,
Aut hodie Pompeius erit miserabile nomen.
m Omne malum victi, quod fors feret, ultima rerum;
Omne nefas victoris erit. n Sic fatur, & arma
Permittit populis, frænosq; furentibus ira
Laxat: o ut victus violento navita o Coro*

Dat regimen ventis, ignauumq; arte relicta
 Puppis omnis trahitur, trepido confusa tumultu
 Castra fremunt, animiq; truces sua pectora pulsant
 Ictibus incertis, multorum pallor in ore
 Mortis ventura est, faciesq; simillima¹ fato.

130° Aduenisse diem, qui satum rebus in aeuum
 Conderet humanis, & queri Roma² quid esset,
 Illo Marte palam est, sua quisque pericula nescit,
 Autonitus maiore metu, quis litora ponto

135° Obruta, quis summis cernens in montibus aequor,
 Aetheraq; in terras deiecto sole cadentem,
 Tot rerum finem, timeat sibi? non vacat illos
 Pro se ferre metus: Vtibi, Magnaq; timetur.

Nec gladijs habuere fidem, nisi cotibus asper
 140° Exarsit mucro, tunc omnis lancea saxo
 Erigitur: tendunt neruis melioribus arcus:
 Cura fuit lectis pharetras implere sagittis,
 Auget eques^b stimulos, frenorumq; aptat habenas.

Si liceat Superis hominum conferre labores,
 145° Non aliter, Phlegra rabidos tollente Gigantes,

Martius incaluit Siculis incudibus ensis:
 Et rubuit flammis iterum Neptunia cuspis,
 Spiculaq; extenso Paeon Pythone recoxit,
 Pallas Gorgoneos diffudit in aegida crines,
 150° Pallenea Ioui mutauit fulmina Cyclops.

Non tamen abstulit venturos prodere casus

Per varias Fortuna notas, nam Thesalaturq;

poeta in tollente, h. e. montibus congestis, Pelio superimposita Ossa, &c. erigente, e Sicula
 fornace recoxit Cyclops Martis frameam, Neptuni indentem, Apollinis sagittas in Pythone
 conficiendo hebetatas; anguineos crines in capite Medusae quod Pallas gessabat in aegide,
 sicut ceu loricae sua; fulmina quibus mox Iupiter vitulus erat contra Gigantes apud Palle-
 nen opp. Macedoniae quam & Phlegram olim dictam Staphanus ex Eudoxo tradit, & Eusta-
 chius in catalogo, f Quisquam e ministris Vulcani, Broues aut Steropes aut natus uenit ad
 Pyracmon, g De prodigijs quae Pompeio cladem portende bant, vide quae Iulius referunt
 Plutarchia Pomp. & Caes. vitis, Appian. 1. de be. lo. ciu. Dio 1. 11. Cat. con. 3. Val. Max. 1. 7.
 c. 6. h — Cn. Augustus Val. Max. Pompeium imp. omnip. abunde monueratque cuius C. Caesare
 ultimam belli fortunam experiri contenderet: Egresso a Dyrrhachio aduersa aegidii eius sol-
 mita iacens, exanimibus apum signa obiectando, subita tristitia implicatis militum animis,
 nocturnis totius exercitus terroribus, ab ipsis altaribus hostiarum fugis, &c. die autem praesens
 sonitum in dolubris Deum, sua sponte signa conuersa, &c.

p. Permittit.
 q. Vario affectuum
 & consiliorum imp-
 pulsus.

r. Ex mortis metu.
 f. Mori.

t. Vident adesse diei
 & proclium quo di-
 micabitur de rerum
 sumis, resp. libertate,
 aut perpetua mo-
 narchia in commune
 itaque timer quisque
 de se securus,

u. Cuiusne libera
 matris, an suo vitus
 imperium redigenda.

x. Cui enim vacet
 sibi soli timere, cum
 videat vniuersi ma-
 chinam labascere tut-
 eteque, terris maria
 mileris, & terras cos-
 lo?

y. Quin & tela, tan-
 quam parum acuta
 in cinnam eadem,
 subigit cotibus,
 z. Splenduit.

a. Culpis lanceae re-
 tela acuminatur cotis
 subasta.

b. Calcaris.

c. Si porus licet com-
 puerere nequus.

d. Ita, ubi Gigantes
 Dijs bellum iudice-
 bant in Phlegrae
 caupis, quos alij in
 Italia fuisse volunt,
 inter Cunas & Nea-
 pelim. alij in Mac-
 donia. quod innuit

l Terruit, ne procederent.

k Nubes refringebant fulmina in faciem & oculos aduersi.

l Aether detulit ex aduerso Meteora ignita: λ'χ'ρ'ε
Inftar facis in superiore parte accensos—

m —Ignis perpendicularis exhalationes formam columnæ pyramidalis referentes—

n —Σόκοις, exhalationibus formam trabis representantibus in longum potrectis—

o —Ventos vorticofos qui sine fulmine effringant nubes; fulmina non ignita. Plin. l. 2. c. 18.

p De effectibus ipsiusmodi fulminis subtilis discutientis, & virtutis vide Philosophos meteorolog.

q Fulmine, quod sulfureæ est nature.

r Vide quæ ad v. 152. supra.

s Signa vix è solo emouit signifer multâ vi nixus & inclinarus, quod mali erat ominis.

t Maduere quasi Beati sudore simolacra decorantur se-

cum ferebant Romani, adhuc publica donec ea privati iuris fecisset pugna Pharsalica.

u Supra ad v. 51. & l. 1. v. 621. Nunquam imminenti ruinæ manifestiora prodigia, fuga victimarum, examina, insignes interdiu tenebræ Florus l. 4. c. 7. x Quæ litaret, antichoriam significaret.

y Infestus ubique Cæsari poeta Stygius illum Deos nefarii sceleris auctores & Furias sollicitasse insinulat. quem tamen Appianus refert nocte mediâ perfectis sacris inuocasse Martem, parentemque suam Venerem, templum Viætoris fauenti uisisse, &c. z Dubium est appareritne illa prodigia an Panico timore perterriti Pompeiani sibi visum audire noctis clamorem strepitumque bellicum, videre concursus montium, lacus fluere sanguine, per tenebras apertè videri facies suorum, pallere diem, tenebras circumfundi galearum nitoti, parentum & consanguineorum ymbra sibi ob oculos versari.

a Lacum Thessaliæ ad radicem Ossa. b Alapertis, insignes erant interdiu tenebræ. inquit Flosus.

Cum peterent, totus venientibus¹ obstitit aether:
Inq; oculis hominum fregerunt fulmina nubes:

¹ Aduersasque faces, ^m immensæque igne columnas,

Et ⁿ irabibus mistis auidos ^o typhonas aquarum

Detulit, atque oculos in gesto fulgiere clausit.

^p Excussit cristas galeis, capulosque solutis

Perfudit gladijs, ereptaque pila liquauit:

^q Æthereoque nocens sumauit ^a sulfure ferrum.

^r Nec non in numero cooperta examine signa.

^s Vixq; reuulsa solo, maiori pondere pressum

Signiferi mersere caput; ^t vorantia fletu,

Vsque ad Thessaliam Romana, & publica signa.

^u Admotus Superis discussa fugit ab ara

Taurus, & Emathios præceps se iecit in agros;

^x Nullaque funestis inuenta est ^x victima sacris.

^y At tu, quos scelcrum Superos? quas ritè vocasti

Eumenidas Cæsar? Stygiæ quæ numina regni?

Infernūque nefas? & merfos nocte furores?

Impia tam sæuè gesturus bella litasti?

^z Iam dubium monstrisne Deūm, nimonè pauori

Crediderint: multis concurrere visus Olympo

Pindus, & abruptis mergi conuallibus AEmus,

Eder e nocturnas belli Pharsalia voces,

Ive per ^a Ossaem rapidus ^a Bœbēda sanguis:

Inq; vicem vultus tenebris mirantur ^b apertos,

Et pallere diem, galeisq; incumbere noctem,

Desuñctosque patres, & cunctas sanguinis ymbra

Ante

- 180 *Ante oculos volitare suos, sed mentibus unum
Hoc solamen erat, quòd voti turba nefandi
Conscia, quæ patrum iugulos, quæ pectora fratrum
Sperabat, gaudet monstris, mentisq; tumultu,
Atque omen scelerum subitus putat esse furoros.*
- 185 *Quid miris, populos, quos lux extrema manebat
Lymphato trepidasse metu? presaga malorum
Si data mens homini est, Tyrus qui Gadibus hospes
Adiacet, Armeniumq; bibit Romanus & Araxem:
Sub quocunque die, quocunque est sidere mundi,
Meret, & ignorat causas, animumque dolentem
Corripit: Emathijs, quid perdat, nescit in avuis.
Euganeo, si vera fides memorantibus, Augur
Colle sedens, Aponus terris ubi fumifer exit,
Atque Antenorei dispergitur vnda Timavi,
Venit summa dies, geritur res maxima, dixit:
Impia concurrunt Pompeij & Caesaris arma.
Seu tonitrus, ac tela Iovis presaga notavit:
Aëra seu totum discordi obsistere cælo,
Prospexitq; polos: seu lumen in æthere moestum,
Solis in obscuro pugnam pallore notavit.
Dissimilem certe cunctis, quos explicat, egit
Thessalicum Natura diem: si cuncta perito
Augure mens hominum cæli noua signa notasset,
Spectari toto potuit Pharsalia mundo.*
- 105 *P O summos hominum, quorum Fortuna per orbem
Signa dedit, quorum satis cælum omne vacavit.*

siena iterum conuersus, diuino quodam furore afflatus exiit, vociferatus, *Veni & Caesar, &c.* Pharsalia, in Cæs. Patavinum autem dicti sunt Euganei, Heneti & Trusianus oriundi. **I** Alijs, vrbs in agro Patavino: Alijs, fluvius, Mibi, fons videtur esse ex Suetonio in Tib. c. 14. in Fl. in regione Venetorum ad cuius fontem Antenore Troia profugus Patavinum condidisse fertur. Virg. 1. AEn. n. Septem alijs, vntem, obijs in mare exire creditus, qui tamen ipse hodie vix extat. o Sive illud e tonitru & fulminibus adverteat, siue e siderum dispositione, siue e tristi cæli, Solis, ætherisque facie. Fuit enim ille dies omnibus alijs dissimilis, quem si observasse ne perici ubique augures non fuerat difficile cladem Pharsalicam in omni mundi parte sensisse. p O quanti erant Romani, quantæ supra alias omnes gentes Dijs curæ, vt quorum rebus notandis signandisque vniuersa cælum intentum cauerit.

e Quod qui verissime celesto & impio furebant voto interficiendi partes fratresque, non poterunt terere hijs monstris, quinimo fruebantur, & omen hinc capiebant perpetrandi sceleris quod conceperant. d Quid veto mirum, si hi cum loci tum mortis viciniam qua multa precitate suspensatur) meae corripiti futuram cladem presagierit: cum & Romani passim in extremis orbis partibus degentes eodeme cæli fuerit, neque tamen incertis causam scirent? e l. 1. v. 196. f In extremæ Hispaniæ, in qua ciuitas colonia Tyriorum, g Armenia s. h Sub quocunque cæli plagâ. i Libertatem suam, pugna hæc in Pharsalicis campis oppellam. k I atavij, C. Cornelios, diuinandi scientia nobilis, cum eodie quo depugnatum est auguria obseruaret, primo tempus ipsam pugna notavit idque iis qui adertat significati: deinde ad obseruanda

q Atque bella hæc
ubi posteri accepe-
runt vel famâ vel ex
historiarum moni-
mentis, carminis for-
te huius mei labore,
si modo is sit qui vi-
talitatem mereatur
variè afficietur, spe
bonâ sollicitusq; e
votis (sat scio) Pom-
peio fauebunt. Ne-
que enim legent au-
dientve tanquam
transacta & præteri-
ta, sed cum studio &
affectu tanquam
presentia & euen-
tura.
r Exercitus Pom-
peij qui importuni-
tate omnium coactus
contra animi sui ten-
tentiam & consilium
pugnare, eduxit cop-
ias, aciem instruxit.
s Oriens Solis ra-
dij à fronte percuf-
ferunt Pompeianos
instruatos. Celari au-
tem ab ortu Sol a-
uersus profuit.
t Armorum fulgore,
u Ptudenter & op-
timo consilio instru-
tus. Quippe nihil
temerè faciendus
Pompeius videba-
tur. Appian

x Iniquo lato cessura, & vincenda. y Lentulo quidem dextrum cornu tribuit Appianus.
quod Pompeio Platarchus, uti sinistrum Domitio. Caesar autem refert Pompeium præfuisse
sinistro cornu, in quo erant legiones dux, Prima & tertia sub initio disensionis à Cesare
tradite ex S.C. Quod verisimilius est, ut validissimum exercitus firmamentum obijceretur
Caesari, qui erat in dextro cornu cum Syllâ & decimâ legione. z Quam pugnax fuerit ille
L. Domitius (nam Cn. Domitius à Cesare stetit medianque aciem tenuit) vide quæ ad
v. 49 l. 1. a Rectè, Namque Corfini obsessus, à suis militibus Caesari traditus & ab eo
dissidius. l. 1. Massiliensi classi præfectus & inde victus fugatus. l. 1. Sic victus ex fususque est. in-
fra v. 600. b Cornu dextrum. c Medianque aciem tuebatur Scipio Pompeij focer, cum 4
legionibus, quas secum habuerat in Syria cui præfuit, aduocatus inde à Pompeio per lica-
ras, Ad iunctâ Cilicensi legione, & cohortibus quas ex Hispania traduxerat Afranius. d Hic
militabat sub Pompeio, sed æquo classicorum & prætoris honore, pugnâ mox Pharsalicâ re-
liquias in Africam tradidit, atque ibi dux creatus est contra Caesarem. e Robur & fiducia
belli in Italis erat. Sociorum copia hinc inde ad ostentationem prolata. Dextrum cornu
munierat Pompeius Enipeo amno, cui Cappadocas & Ponticos equites adiecisse videtur,
f Laxis vsus loris. g Tetrarcha, qui quartam regni partem tenet. h Omnes pur-
porati dynastæ & principes auxiliares. i Sagittarios misit Creta ins. cuius Cydon
vrbis.

q Hæc & apud sevas gentes, populosque nepotum,
Sive sua tantum venient in secula fama,
Sive aliquid magnis nostri quoque cura laboris
Nominibus prodesse potest: cum bella legentur.
Spesq; metusq; simul, perituraque vota mouebunt:
Attonitiq; omnes veluti venientia fata,
Nō transmissa legēt. & adhuc tibi. Magne, fauebūt.
r Miles ut l aduerso Phœbi radiatus ab ictu
Descendens totos perfudit r lumine colles,
u Non temerè immissus campis: stetit ordine certo
x Infelix acies. r cornus tibi cura sinistra
Lentule, cum prima, quæ tum fuit optima bello,
Et quarta legione, datur: tibi numine r pugnaz
a Aduerso, Domiti, b dextri fons tradita Martis.
c At medij robur belli fortissima densant
Agmina, quæ Cilicum terris deducta tenebat
Scipio, d miles in hoc, Libyco dux primus in orbe.
e At iuxta fluuios, & stagna undantis Enipei,
Cappadocum montana cohors, & f largus habenis
Ponticus ibat eques, sicci sed plurima campi
g Tetrarchæ, h regesque tenent, magniq; tyranni,
Atque omnis Latio que seruit purpura ferro.
Illuc, & Libye Numidas, & i Creta Cydonas

- 130 *Misit: * Itur eis cursus fuit inde sagittis:*
Inde truces¹ Galli^m solum prodistis in^m hostem:
Illic pugnae commovit Iberia^o cetras.
† Eripe victori gentes. & sanguine mundi
Fuso, Magne semel, totos consume triumphos.
 135 *‡ illo fortè die Cæsar statione relicta,*
Ad segetum raptus moturus signa, repente
Conspicit in planos hostem descendere campos,
Oblatùmque videt votis sibi mille petum
Tempus, in extremos quo mitteret omnia casus.
 140 *‡ Ager quippe more, flagransq; cupidine regni,*
Cæperat exiguo tractu civilia bella
Vi lentum damnare nefas. † discrimina postquam
Adventare ducum, supremæque prælia vidit,
Cæsaram & fati sensit nutare ruinam,
 145 *illa quoque in ferrum rabies promissima, paulum*
Langüit, & casus audax spondere secundos
Mens stetit in dubio, quam^t nec sua fata timere,
Nec Magni sperare sinunt: † formidine mersa,
Profluit hortando melior fiducia vulgo.
 150 *O domitor^x mundi, rerum fortuna mearum,*
Miles, † adest toties optatæ copia pugne.
Nil opus est votis: iam satum accersite ferro.
‡ In manibus vestris, quantus sit Cæsar, habetis.
 155 *Hæc est illa dies, † mihi quam Rubiconis ad undas*
Promissam memini, cuius spe movimus arma,
‡ In quam distulimus veteris remeare triumphos.
Hæc eadem est hodie, † quæ pignora, quæq; penates

k Iturè pop. Cæsar.
 Syria. Plin. l. 5. c. 23.
 Strab. l. 16. Flan. Vo.
 pite. Virg. Geo. 2. fr.
 reos ta. 1. torquentur
 in arcus.

l Allobroges qui à
 Cæs. ad Pomp. profu-
 gerant. L. v. 268. &
 ali. fortè.
 m Cæsarem, contra
 quem in Gallia olim
 pugnabatis.

n Hispania.
 o Sena brevis, la-
 nats.

p Collata huc om-
 nes vndique gentes
 objice Cæsari à Põ-
 pei interfectione de-
 len- las ita non erunt
 quibus imperet, de
 quibus triumphet,
 q Cæs. desperatâ
 belli copiâ, ea nocte
 tres legiones emi-
 serat frumentarium,
 vbi verò acie Pom-
 peij longius à vallo
 progressam videret,
 suos convocari ius-
 sit, & lætus pugnam
 apparat.

r Moræ impatien-
 tem & certaminis
 de reum lamina sta-
 dio ardorem tridens
 cæperat belli pro-
 trahi.

s Veram vbi in pro-
 ciois viciniam dis-
 cri- men adesse vidit,
 subleat illi aliquan-
 tum feroc animus.

Sed hæc malignè in
 Cæsarem, ut omnia

noster. neque enim illi unquam unator alacritas & fiducia, ut testantur omnes historiæ, t Ne-
 que enim sua felicitas permisit illi desperare: neque Pompeij aduentum felicitatem erat
 cur valde speraret. u Quoniam verò ducis sciebat esse secum metuere omnia: coram mi-
 lite, nihil: suos oratione cohortaturus. Spem vultu simulat, premit alium cor de sinuorem.

x Gallie, Germanie, Britannie, Hispanie CCC. sex nationibus patriæ additis. vt habet
 Appianus in oratione quam Cæsari assignat, quam si placet cum hæc conferas. y Copiâ
 pugne quam toties optauimus datâ, non ociois voti: sed strenuis gladijs fabricanda est no-
 bis fortuna nostra. z Fortunam, virtutem, liberalitatem, fidem Cæsaris totum denique

Cæsarem, quam us quantas est, habetis. a Lt. v. 159. b Quæ fortiter & prosperè gesta
 dabit nobis dilatos negatosque triumphos. c Quæ vos hostes declaratos restituit patriæ,
 coniugibus, liberis: quæ vos stipendijs defunctos debellatoque bello militiæ eximat, agris
 que docet.

à Al. emerito,
e ita Cic. pro Liga-
rio de hac ipsa cau-
sa. Nunc melior certe
sa indicanda est, quã
etitione *Dij aduene-
runt.* l. i. v. 128. &
Cæsar apud Appia-
num. Hac dies con-
floroni adferet iudi-
cium.

f l. i. v. 78.

g Institiam cause
gladijs adstruite.
h Sub aduertiario iu-
dice.

i Me in ordinem
redigere.

k Vestra licentia ce-
dat in inuidiam me-
am. mihi inuideatur,
modo vos regne-
tis.

l Non difficile est
(inquit Cæsar apud
Appianum) tyrones
inexperitosque viros
ab his, qui laboribus
ac periculis affueti
sunt, superari, &c. &
hæc de Italis loqui
me putate. Sociorum

quippe nulla cura
aut ratio habenda
est, neque enim cum
illis pugnandum
credite. Mancipia

sunt è Syria, Phrygia
& Lydia ad fugien-
dum continuo serui-
endumq. parata, &c.
m Delicati ac mol-
les Græci, linguâ &
Iudis quàm manus &
armis promptiores.
n Imbelles Barbari
liquis confusi, disci-
plinæ inexperti &
inepti, neque latari ipsa concurrentium agminum signa & clamores.

o Non adeo multi
ciues sunt aduersus quos dimicandum est. maximus pugne labor versabitur in conficiendis
gentibus externis, leuandoque orbe his populis Rom. nominis hostibus. p Sternite ac pro-
culcate ignotas has & inlantas gentes promiscuè hinc collestat. q Triumphis. r Non
digna esse, de quibus vnus agatur triumphus. s Creditisne gentes hæc externas curare
quis Rom. Imperio præsit? aut sanguinis sui vel minimâ impensâ laboratos ut Pompeius
rebus Italis præficiatur? — t — Imò odere Romanos, quibus grauè terrent: & eos quim
nos impensius quos meminerunt sibi seruitum hoc imposuisse. u Pompeius se hostibus vi-
dit: at ego me amicis victoribus, quorum virtus, fides, probitas toties mihi spectata est in
Gallicis bellis, credidi.

Reddat, & d emerito faciat vos Marte colonos.

Hæc, s fato que teste probet, quis iustius arma
Sumserit, hæc acies victum factura nocentem est.

f Si pro me patriam ferro flammisq. petistis,
Nunc pugnate truces, & gladiosque exoluit e culpa.

Nulla manus belli, h mutato iudice, pura est.

Non mihi res agitur, sed vos, ut libera sitis

Turba, precor, gentes ut ius habeatis in omnibus.

Ipse ego i priuat e cupidus me reddere vite,

i Plebeiaque toga modicum componere ciuem:

Omnia dum vobis liceant, nihil esse recuso.

k Inuidia regnate mea. l nec sanguine multo

Spem mundi petitis: m Grays delecta iuuentus

Gymnasis aderit, studioque ignaua palæstra,

Et n vix arma ferens, & mistæ dissona turbæ

Barbaries, non illa tubas, non agmine moto

Clamore latura suum. o ciuilia pauca

Bella manus facient: pugne pars magna leuabit

His orbem populis, Romanumque obteret hostem.

p Ite per ignauas gentes, famosaque regna,

Et primo ferri motu prosternite mundum:

Sitq. palam, quas tot duxit Pompeius in urbem

q Curribus, t vnus gentes non esse triumphi.

r Armeniosne mouet, Romana potentia cuius

Sit ducis? aut emtum minimo vult sanguine quisquã

Barbarus Hesperijs Magnum præponere rebus?

s Romanos odere omnes, dominosque grauantur,

Quos nouere, magis. u sed me Fortuna meorum

Commisit manibus, quorum me Gallia testem

Tot fecit bellis ⁷ cuius non militis ensem
 Agnoscam? cœliumque tremens cum lancea transit,
 Dicere non fallar, quo sit vibrata lacerto.
 290 Quod si signa ⁷ ducem nunquam fallentia vestrum
 Conspicio, faciesque truces, oculosque minaces:
⁷ Vicistis, videor stultos spectare cruoris,
 Calcatosque simul Reges, sparsumque Senatus
 Corpus, & immensa populos in cæde natantes.
 295 Sed ^a mea fata moror, qui vos in tela ruentes
 Vocibus his teneo. veniam date bella trahentis
 Spe ^b trepido: haud unquam vidi tam magna daturos,
^c Tam prope me Superos: camporum limite paruo
 Absumus à ^d votis. ^e ego sum, cui Marte peracto,
 300 Que populi, Regesque tenent, donare licebit.
^f Quone poli motu, quo cœli fidere verso,
 Thessalica tantum, Superi, permittitis ore?
 Aut merces hodie bellorum, aut ^g pœna paratur.
^h Casarea spectate cruces, spectate catenas,
 305 Et ^h caput hoc positum rostris, effusaque membra,
ⁱ Septorūumque nefas, & clausi prœlia campi.
 Cum ^k duce Syllano gerimus ciuilia bella,
 Vestri cura mouet. ^l nam me securā manebit
 Sors quaesita manu: fodientem viscera cernet
 310 Me mea, qui nondum victo respexerit hoste.
^m Dij, quorum curas abduxit ab æthere tellus,
 Romanisque labor, vincat, ⁿ quicumque necesse
 Non putat in victos sænum disstringere ferrum,
^o Qui, suos ciues, quod signa aduersa tulerunt,
 315 Non credit fecisse nefas. ^p Pompeius in arcto
 Agmina vestra loco vetita virtute moueri
 Cum tenuit, quanto satiauit sanguine ferrum!
 Vos tamen hoc oro iuuenes, ^q ne cedere quisquam

exerciturus sit. ⁿ Qui non fœuit in eos ciues qui contra se arma indoerint, qui victis & in suam potestatem redactis parcat. Quod ego usque feci. ^o Pompeius verò, cum a Dyrrachium vos geniuū valli angustiis clausos & fortitudinem vestram exereret loco iniquo impositos oppressisset, ad satietatem ciues cecidit. l. 6. v. 263. ^p Nolite hostes fugientes tam se sequi, quam oppositos & pertinaciter in acie resistentes inuadere.

x Tela propè singularum meorum noni.

y Me.

z Lædendum certā vobis in manu est victoria.

a Victoriā meam, b Gestio, exulto.

c Tam quasi in prociū præfentes & propitios.

d Victoriā expectis, e A spe amplissimum prætorios eos accendit.

f Quæ cœli facie & influxu permittis est Thessalica vt sit tanti certaminis areatior, v. 847. Quone. i. quoniam. vt l. 1. v. 99.

g A metu perarum. quæ me & vos perare & cruciatus manent, si victi fuerint.

h Caput hoc meum affixum rostris, qualia Syllanis temporibus facta vidimus.

i Vide quæ ad v. 196. l. 7.

k Pompeio crudelitatem Syllæ, cuius magister equitum fuerat, referent. l. 7. v. 216.

l De vobis sollicitus sum, quid de me faciam, certum est, namque hæc dextra, si non victoriā mihi, necem certè dabit.

m O Dij, Romano huic discrimini intenti, illi è nobis concedite victoriā qui maiorem clementiam in victos

In fugientes civium
 loco habere. Cæsar
 quippe multo ante
 Romæ testam fœ-
 rat, se inter amicos
 habiturum eos, qui
 neutram partem se-
 querentur, Pompeius
 verò discedens ab
 urbe in sena. u. dixit
 eodem se habi-
 turum loco, qui Ro-
 mæ mansissent, & qui
 in castris Cæsaris
 fuissent
 r. Aduersis autem &
 repugnantibus ne
 parcite etiam si fue-
 rint cognati, fratres,
 verendi patres.
 f. Ita legit H. Gro-
 tius ex M. S. hoc sen-
 so. Etiam si quis pro-
 pinquum nullam in-
 uenerit quem oculis
 cordem ego igno-
 ti cuiusvis tanto
 in beneficio accipis,
 quam si mea causa
 participium fecisset.
 vel, pro scelere ha-
 beat externi hostis
 iugulum petere, cum
 propinquum ad ma-
 num. Cæteri legia-
 peia, hac mente:
 Quicumque contra
 stabit resistetque,
 ius iugulum petite,
 nullo discrimine,
 cognatus ne an alie-
 nus sit, habito. Micyl.
 e. Cæsar apud Appia-
 num. Ad pugnam ex-
 cutes diruite tororia,
 fossas opplete, vt nihil nisi victores abeamus. Videant nos hostes ipsi
 destitutos castris, sciantque nobis ex necessitate inunctum esse totum castris potiri, aut in
 proelio cadere u. Tentoria figeris intra vallum Pompeian. castrorum. x. Fessili dem-
 onstrat vallum castrorum, tanquam victoriae omen capientes suprema Cæsaris verba: *Vallum
 tenditis in illo, unde, &c.* y. Imò instructis opt. consilio ordinibus procedebant. Dextro e-
 nim cornu vbi erat decima legio presuit Sylla, & ipse Cæsar contra Pompeium (supra v. 217)
 resistit. Antonus sinistrum cornu tenebat, vbi legio Nona aduincta Octaui: in media acie e-
 rat Cn. Domitius. Ne verò à multitudine equitum circumveniretur, celesiter ex tertii acie sin-
 gulas cohortes detraxit atque ex his quartam instituit, equitatusque opposuit, &c. comen.
 del. 7. z. Ea celeritate roebant in proelium, ac si singuli fuissent Cæsares, singuli sibi hac
 pugna regnum appetissent. a. Recti ex aduerso in se tendere. b. Formidine. sc. supra
 de Cælv. 347. c. Inaspicatum. d. Supprimat, dissimulat. *premit altius corde sinorem,*
 & In discrimen certum. f. Vltimus belli labor.

Hostis terga velit: ^a cuius, qui sugerit, esto.

^a Sed dum tela micant, non vos pietatis imago
 Vlla, nec aduersa conspecti fronte parentes
 Commoueant: vultus gladio turbate verendos.

Sive quis infesto cognata in pectora ferro
 Ibit, seu nullum violabit vulnere pignus,

^f Ignoti iugulum tanquam scelus ^f imputet hostis.

^c Sternite iam vallum, fossasq; implete ruina,
 Exeat vt plenis acies non sparsa manipulis.

Parcite ne castris: ^a vallo tendetis in illo,
 Unde acies peritura venit. Vix cuncta locuto

Cæsare, quenque suam munus trahit, armaq; raptim ³¹⁰
 Sumta viris. ^x ceteres capiunt presagia belli;

Calcatisq; ruunt castris: stant ^y ordine nullo,
 y Arte ducis nulla: permittunt omnia fati.

^z Si totidem Magni saceros, totidemque petentes
 Urbis regna sue funesto in Marte locasses,

Non tam precipiti ruerent in praelia cursu.

Vidit vt hostiles ^a in rectum exire cateruas
 Pompeius, nullasque moras permittere bello,

Sed Superis placuisse diem: stat corde ^b gelato,
 Attonitus: tantoque duci sic arma timere

^c Omen erat. ^d premit inde metus, totumq; per agrum ³⁴⁰
 Sublimi prouectus equo. ^e Quem flagitat, inquit,

Vestra diem virtus, ^f finis civilibus armis,
 Quem quæsis, adest. totas effundite vires;

Extremum ferri superest opus, vnaque gentes ³⁴⁵

*Hora trahit, quisquis patriam, carosque penates,
Qui sobolem, ac thalamos, desertaque, pignora querit,
Ense petat: medio posuit Deus omnia campo.*

h Causa iubet melior Superos sperare secundos:

*350 Ipsi tela regant per viscera Caesaris, ipsi
Romanas sancire volent hoc sanguine leges.*

*l Si socero dare regna meo, mundumque pararent,
Præcipitare meam satis potuere senectam.*

*Non iratorum populis ubique Deorum est
355 Pompeium seruare ducem. m qua vincere possent
Omnia contulimus. o subiere pericula clari*

*Spontè viri, sacraque antiquus imagine miles.
p Si Curios bus fata darent, reducesque Camillos*

*Temporibus, Deciosque caput fatale vouentes,
360 Hinc starent. a primo gentes oriente coactæ,*

*Innumereque urbes, quas in prælia nunquam
Exciuerè manus. r toto simul vitimur orbe.*

*l Quicquid signiferi comprehensum limite cæli (Mus.
Sub Noton, & Borean hominum signus, arma moue-*

*365 r Nunc superfluis collectum cornibus hostem
In medium dabimus? paucas victoria dextras*

*Exigit: at plures tantum clamore cæteræ
Bella gerent. Caesar nostris non sufficit armis.*

*u Credite pendentes è summis mœnibus urbis
370 Crinibus effusus hortari in prælia matres.*

*Credite grandævum, vetitumque ætate Senatum
Arma sequi, sacros pedibus prosternere canos:*

*Atque ipsam domini metuentem occurrere Romam.
Credite, qui nunc est, populum, populumque futurum*

stantissimi patriæ assertores, à nostra parte starent. q Vltima ex Asia adfuit auxiliare,

r Totius orbis viribus, s Ex omni pop. subiecto Zodiaco, ab extremo Noton ad vltimum Borea n degente habemus auxilia. t Annon facile erit expansa acie & equitatu circumuolente hostes nobis numero longe cedentes? Cesar habuit cohortes 80, quæ summa erat 22000 quem numerum Pompeius duplo superabat, præter externos, Cesari erant 1000 equites, Pompeio 7000. u Credite matronas Romæ & Senatores per etatem arma sequi impotes, ipsam videri timentem ne libertatem amittat, ciues iam vniuersos & postmodò matros, me denique cum coniuge & liberis supplicem, si fas est, implorare operam vestram hodie læuè nauatam.

g Sibi quisque reddi-

tum ad suos esse in

hoc proelio stuat.

h Conscientia (in-

quit Pompeius apud

Appianum) causæ

nobis optima pro li-

bertate enim & pa-

trituria pugnamus, iure

legum freti, opinio-

ne recta, totque præ-

cellentibus stipati vi-

ris, &c.

i Cesaris.

k Libertatem.

l Si orbis imperium

in Cesarem confer-

re statuissemus, Diu- iuc

certe patriæ liber-

tatis defensorum è

vita sustulissent: Me

verò propiti in vi-

uis retinere volue-

rant.

m Tanta præterea

potentia, tam inge-

res apparatus, &c.

Pompeius apud Ap-

piannum.

n Victoriam confer-

re.

o Totque præcel-

lentibus stipati vi-

ris, quorum pars Se-

uatorij ordinis est,

pars equestris, &c.

Pomp. apud App.

Reges item, tetra-

rchæ, dynastæ, multi-

que alij nobilitate &

grauitate venerandi,

p Si iam Curios,

Camillus, Decij (de

quibus dictum l 2.

v. 544. l. o. v. 787. &

l. 1. v. 368.) in viuis

essent, continentis si-

ni illi viri & con-

z Futura, postera,
y Præsent.

z Res, quæ vobis
debet esse christi.
mg. v. kores, Senatum,
Roman, liberta-
tem vestram & po-
steriatis.

a Exilio, imò ipsa
morte lædiorum
graviori, quæ serui-
tute in deprecot, in
senectute multo ma-
gis grauem & sub
ipsa vitæ mex clan-
sula.

b Si quidem verè
Pompeius timeret,
ne interiret Rom, li-
betas, vel si Rom.
virtus verè tim.

c Metus tyrannidis
Pompeianos: spes
summi imperij Cæ-
sarianos.

d Hoc prælium eam
hominum eadem da-
bit, cui restituentur
non sufficent omnes
anni infipientes, e-
tiam in pace perpe-
tua acti.

e Quantomis.

f Et auferet ventu-
re ætatis prolem,
sublati ijs qui sobo-
lem propagabent.

g Vix fidem inue-
niet apud posteros
nomen & gloriam
Italix tantam fuisse.

h Italix urbem in
via Prænestina, à Ro-
ma 12 M. pass.

i Etrurix opp. t. M.
passab Vrbe.

k Latij opp. inter
Velitram & Senam.

l Longam Alban
à Tullio Hostilio e-
uictam dirutamque.

m Laurentum oppid. Latij maritimum, regiam Latini. n Omnes hat
urbes delolatas & vallas factas ostendent ruinz, & loca incolta, nisi quòd noui Coss. in mon e
Albano celebrent Feiias Latinas ex illustro Numæ. l. 5. v. 401. o Ipse Senator coactus
vel nocte, qua coactæ vrbes Latinæ 47 eius sacri participes conueniant. p Neque has vr-
bes edax vetustas absumpsit, sed ciuile bellum in culpa. l. 1. v. 24. q Agros teruitia compe-
ditibus vincita colunt, dominis ciuili bello exinctis. r Vt quæ incolis dellituta sit. s Col-
lucie omnium gentium. l. uen. Sat. 3. v. 61. quæta portio fecit Achæa, &c.

Permissas afferre preces. z hæc libera nasci,
y Hæc vult turba mori. si quis post z pignora tanta
Pompeio locus est, cum prole, & coniuge supplex,
Imperij salua si maiestate liceret,
Vluerer ante pedes. Magnus, nisi vincitis, exul,
Ludibrium soceri, vester pudor, z vltima fata
Deprecor, ac turpes extremi cardinis annos,
Ne discam seruire senex. Tam mæsta locuti
Voce ducis flagrant animi, b Romanæque virtus
Erigitur, placidusq; mori, si vera timeret.

Ergo utrinque pari concurrunt agmina motu
Irarum: c metus hos, regni spes excitat illos.

d Hæc facient dextræ, quicquid non expleat ætas,
Vlla, nec humanum reparat genus omnibus annis,

e Vi vacet à ferro, gentes Mars iste futuras
Obruet, f & populos æui venientis in orbem

Erepto natali feret. g tunc omne Latinum
Fabula nomen erit: h Gabios, i Veiosque, k Coramq;

Pulvere vix teete poterunt monstrare ruine,
l Albanosque lares, m Laurentinosque penates

n Rus vacuum, quod non habitet nisi o nocte coacta
Inuitus, questusque Numam iussisse, Senator.

p Non ætas hæc carpsit edax, monumentaq; rerum
Putria destituit: crimen ciuile videmus,

Tot vacuis vrbes. Gneris quòd turba redacta est
Humani? toto populi qui nascimur orbe,

Nec muros implere viris, nec possumus agros.
Vrbs nos vna capit: q vincito fessore coluntur

Hesperix segetes: stat teetis patris auitis
r In nullas ruitura domus: nulloque frequentem

Ciue suo Romam, sed r mundi face repletam,

*Cladis eò dedimus, ne tanto in tempore bellum
Iam posset civile geri: c Pharsalia tanti
Causa mali. a cedant seralia nomina Cannæ,
Et b damnata diu Romanis Allia fastu.*

371
381
391
401
410
415
420
425
430
435
440
450
460
470
480
490
500
510
520
530
540
550
560
570
580
590
600
610
620
630
640
650
660
670
680
690
700
710
720
730
740
750
760
770
780
790
800
810
820
830
840
850
860
870
880
890
900
910
920
930
940
950
960
970
980
990
1000

410
415
420
425
430
435
440
445
450
455
460
465
470
475
480
485
490
495
500
505
510
515
520
525
530
535
540
545
550
555
560
565
570
575
580
585
590
595
600
605
610
615
620
625
630
635
640
645
650
655
660
665
670
675
680
685
690
695
700
705
710
715
720
725
730
735
740
745
750
755
760
765
770
775
780
785
790
795
800
805
810
815
820
825
830
835
840
845
850
855
860
865
870
875
880
885
890
895
900
905
910
915
920
925
930
935
940
945
950
955
960
965
970
975
980
985
990
1000

410
415
420
425
430
435
440
445
450
455
460
465
470
475
480
485
490
495
500
505
510
515
520
525
530
535
540
545
550
555
560
565
570
575
580
585
590
595
600
605
610
615
620
625
630
635
640
645
650
655
660
665
670
675
680
685
690
695
700
705
710
715
720
725
730
735
740
745
750
755
760
765
770
775
780
785
790
795
800
805
810
815
820
825
830
835
840
845
850
855
860
865
870
875
880
885
890
895
900
905
910
915
920
925
930
935
940
945
950
955
960
965
970
975
980
985
990
1000

410
415
420
425
430
435
440
445
450
455
460
465
470
475
480
485
490
495
500
505
510
515
520
525
530
535
540
545
550
555
560
565
570
575
580
585
590
595
600
605
610
615
620
625
630
635
640
645
650
655
660
665
670
675
680
685
690
695
700
705
710
715
720
725
730
735
740
745
750
755
760
765
770
775
780
785
790
795
800
805
810
815
820
825
830
835
840
845
850
855
860
865
870
875
880
885
890
895
900
905
910
915
920
925
930
935
940
945
950
955
960
965
970
975
980
985
990
1000

420
425
430
435
440
445
450
455
460
465
470
475
480
485
490
495
500
505
510
515
520
525
530
535
540
545
550
555
560
565
570
575
580
585
590
595
600
605
610
615
620
625
630
635
640
645
650
655
660
665
670
675
680
685
690
695
700
705
710
715
720
725
730
735
740
745
750
755
760
765
770
775
780
785
790
795
800
805
810
815
820
825
830
835
840
845
850
855
860
865
870
875
880
885
890
895
900
905
910
915
920
925
930
935
940
945
950
955
960
965
970
975
980
985
990
1000

420
425
430
435
440
445
450
455
460
465
470
475
480
485
490
495
500
505
510
515
520
525
530
535
540
545
550
555
560
565
570
575
580
585
590
595
600
605
610
615
620
625
630
635
640
645
650
655
660
665
670
675
680
685
690
695
700
705
710
715
720
725
730
735
740
745
750
755
760
765
770
775
780
785
790
795
800
805
810
815
820
825
830
835
840
845
850
855
860
865
870
875
880
885
890
895
900
905
910
915
920
925
930
935
940
945
950
955
960
965
970
975
980
985
990
1000

annorum vicioris & triumphos. c Breuiori gyro Roma è summa rerum cecidit, quàm quo
tam amplum nacla fuerat imperium. d Singulis annis singula bella tibi adiecerunt alias
post alias gentes. e Ad Septentrionem, & meridiem. f Restabat Partii tantum & Indi
armis subigendi, ut ab Oriente ad Occidentem vniuersus tetrarum orbis Rom. imperio subij
ceretur. g Romanis subditi. h Sed vnus hic Thessalici prelii dies tot retro annorum
foelicia fata subuertit. i Hoc prelio factum est, ut Romani Imperij maiestas & gloria fie
ret contemptior apud exteras gentes, Indo, Daas, Sarratas, Parthos. k Consummum Im
perium. l Neque Scythiæ pop. a pua & opoph. trais vagis vrbes constituat Consul. m Ne
que Sarmatis vrbes loca designet Consul succinctus, quod fiebat aratro, subiunctis vacci &
tauro, sulcum ducente vbi mænia ponerentur. n Quod Romani non vlti sunt Crassos ex
los, leuiones victas & signa ablata. l. v. 10. o Quod perijt nobis libertas, fugâ extra Rom.
Imperij terminos aucta, fugiens civile nefas, nunquam reditura.

Li-

Li-

¶ Tandem legi oportere videtur, propter Scythicam quod sequitur, & cui conuenit, ut Rheno Germanum. Parthi ultra Tigrim agnouerunt regem: ut mox v. 44. Scythiz ultra Tanaim liberi erant. q. Mortis discrimine, dum tyrannos e medio tollere aggredimur.

¶ Libertas, bonum quo fruuntur Germani & Scythiz.

¶ Quam libertatem vitia n. Romani non nouissent unquam, sed ab Vrbe condita ad hac usque Thessalidis tempora sub regibus seruissent. ¶ Vbi uentris captato de nomine nomine vrbi imponendo, Remo sex vultures apparuerant, Romulo 12, atque illius tempus huius superaret numerus.

¶ Ad quod asylum in luto, a Romulo ad augendum imperium, apertum confugere serui, iudicij obnoxii, seclerati.

¶ Aut pastor fuit, aut illud quod dicere non solet, Iunen. Sat. 8. v. ult.

¶ De Iunio Bruto qui cecido Tarquinio ultra regem libertatem intulit, quam diu retentam amittere iam graue est, liber queri. ¶ Quid prodest Iunij aequitate sub legibus uixisse, & Coll. quorum nominibus numerantur signanturque anni L. v. 5? ¶ Qui semper regibus paruerant. ¶ Nos omnium postremo in id iugum ex libertate incidimus, quod non nisi grauate & cum pudore perpetuamus. ¶ Frustra, ut video, Deos esse credimus, frustra timemus Iouem, si quidem has scelera non curet vindicare, si quidem hęc tam lentus videat, tam lentus puniat. ¶ Quam regis fortuna, non prouidentia. ¶ Feriunt summos fulmina montes. Sed id quod montes meruere pati? quia Cęsar potius fulminatur? ¶ Et cur Cęsar caput referatur potius Caisi? (vnius ē percussoribus Cęsar, ferro, quam tuo fulmine iam feritur? e. Iup, repulchrum in autem, execratus scelus Atrę in fratrem (vide Senecę Thyestę & quę nos ad vlt. chętrum) cur non idem hic facit detestatus presentia hinc inde tot parricidia? ¶ Mycenę Argis vicinas, Pelopidarum sedem. ¶ Ironice h. Bellum hoc reum summam deseret Imperatoribus, qui in deorum numerum referantur. ¶ Hęc propter fulmina. 2. ode. Hor. & stellam crinitam quę per septem dies continuō fulsit, credita Cęsarıs in cælum recepti anima, Sueton. Cęsar. 35. Virg. 9. Ecl. quin & simulacrum Cęsarıs stellam in vertice addiderunt, k. Animas Cęsarıs.

Libertas, ultra Tigrim, Rhenumque recessit,

Ac, toties nobis iugulo quaesita, negatur,

Germani, Scythicumq; bonum: nec respicit ultra Ausoniam: uellem, populis incognita nostris:

Vulturis ut primum Leuofandata volatu

Romulus infami compleuit moenia luto,

Usque ad Thessalicas seruisses Roma ruinas.

De Brutis, Fortuna queror. y quid tempora legum

Egimus, aut annos a Consule nomen habentes?

Felices Arabes, Medique, Eoaque tellus,

Quam sub perpetuis tenuerunt fata Tyrannis.

Ex populis, qui regna ferunt, sors vltima nostra est,

Quos seruire pudet. Sunt nobis nulla profecto

Numina: cum caeco rapiantur secula casu,

Mentimur regnare Iouem. spectabit ab alto

Aethere Thessalicas, teneat cum fulmina, caedes?

Scilicet ipse petet Pholoen? petet ignibus Oeten.

Immeritq; nemus Rhodopes, pinusque minantis?

Cassius hoc potius feriet caput? astra Thyeste

Abstulit, & subitis damnauit noctibus Argos:

Tot similes fratrum gladios, patrumque generis

Thessalicae dabit ille diem & mortalia nulli

Sunt curata Deo. & cladis tamen huius habemus

Vindictam, quantam terris dare numina fas est.

Bella pares Superis facient ciuilia diuos:

Fulminibus manes, radiisque ornabit, & astris,

- 460 ¹Inq̄ Deūm templis^m iurabit Roma per umbras.
 Vt rapido cuiusu sati suprema morantem
 Consumere locum: ²parua tellure diremti,
³Inde manum spectant, vultusq̄ agnoscere querunt,
 Quò sua pila cadant, aut quò sibi fata minentur,
 Facturi quæ monstra forent: videre parentes
 465 Frontibus aduersis, fraternaque comminus arma,
 Nec libuit^p mutare locum: tamen omnia torpor
 Pectora constrinxit: gelidusq̄ in viscera sanguis
 Percussa pietate coit: totaq̄ cohortes
 Pila parata diu tensis tenuere lacertis.
 470 ⁴Dij tibi non mortem, quæ cunctis poena paratur,
 Sed sensum post fata tue dent, ⁵Crasine, morti.
 Cuius torta manu commisit lancea bellum,
 Primaque Thessaliam Romano sanguine tinxit.
 O præceps rabies, cum Cæsar tela teneret,
 475 ⁶Inuenta est prior vlla manus! ⁷tunc stridulus æv̄
 Elisius lituis, conceptaque classica cornu:
 Tunc ausè dare signa tubæ: tunc atheraⁿ tendit,
⁸Extremiq̄ fragor conuexa irrupit Olympi:
 Vnde procul nubes, quò nulla tonitrua durant.
 480 Excepit resonis clamorem vallibus^y Æmus,
⁹Peliacis que dedit rursus geminare cauernis:
^aPindus agit gemitus, ^bPangæaque saxa resultant,
^cOetæaq̄ gemunt rupes^c vocesque furoris
 Expauere sui tota tellure relatas.

resistit, q̄ Imprecatur poeta æternas poenas sensumque mortis Crasino, qui commisit a-
 cies. ^r Erat hic Crasinius in exercitu Cæsar euocatus, h. e. emeritus miles, qui in gratiam im-
 peratoris iterum sponte militabat is signo dato, Sequimini me, inquit, manipulares mei qui sa-
 tis, & vestro imperatori quam consiliuista operam date, &c. simul respiciens Cæsarem; Fa-
 ciam, inquit, hodie imperator, ut aut vivo mihi aut mortuo gratias ager, &c. ^z Con. 3. Cæs. qui
 mox adactò in os gladio, sic inter cadavera repertus, libidinem ac rabiem qua pugnaue rat,
 ipsâ nouitate vulneris præferbat. Florus l. 4. c. 2. ^f Promissione in pugnam quam ipsius
 Cæsaris ^t Statim, inquit Appianus, lituorum sono & tubarum clangore acuiunt in præ-
 lium, nec non præcones & præfeci hinc inde discurrentes, exercitum per partes hortabantur.
ⁿ Implet, ^x Concurrentium clamor peruenit ad conuexa caeli: vel (si conflat poezæ no-
 merus montium) Olympi montis Thessaliæ qui secundam aeris regionem, in qua nubes &
 tonitrua, cacamine superat, ^y Mons Thraciæ l. 6. v. 576. ^z Resonum clamorem & Echo
 reddiderunt cauernæ Pelij montis Theff. ^a Mons Theff. ^b Mons Thraciæ l. 1. v. 577.
^c Milites pugnantes expauere resonos repercussosque à montibus suos clamores,

^d Spar-

¹ Emphatica Ironia,
 quasi presentiorafint
 minima umbræ im-
 peratorum quam ip-
 si Dij.

^m Iurandisque tuens
 per nouem pontinas
 arat. Hor. 1. epist. l. 2.
ⁿ Vbi iam inter duas
 acies tantum erat
 relictum spaciū,
 quantum latis esset
 ad concursum vtri-
 usque exercitus: ^r
 subit recordatio aff-
 finitatis, & poeniten-
 tiæ iudicia man-
 tuat lacrymæ.

^o Multitudinem ex-
 pōnit Micillus, Sa-
 præ v. 130. dixit at
 Cæsar se agnoscere
 suos ex eodis &
 lanceis singulos, ius-
 seratque non parce-
 re suis. Quid igitur
 si ita intelligamus
 circumspiciunt v-
 trinque si quem in
 aduersa acie agnos-
 cant ex armis telis-
 que aut vultu, ut ha-
 beat in quem pila
 mittant, amicorum,
 hospitum, cognato-
 rum: exdes imò mon-
 strosa parricidia per-
 penetrant.

^p Recedere aut pro-
 gredi, Itala natio, in-
 quit Appianus, mag-
 no silentio inuoluta

d Alij certa ferire,
alij irrita errare sua
tela volunt.

e Minimum tamen
caedis à sagittis & iaculis, multo maximum à gladijs.

f Clypeis iunctis tendente facta ad excipienda tela & primum excorsum infringendum constitit

acies Pompeiana ex praecepto ipsius. Caesaris itaque milites, cum à Pompeianis non concurrere viderent, vsu periti, sua sponte celsum represserunt & ad medium serè spatium conuoluerunt; ubi paruo intermisso temporis spatio, respiratione facta, resumptis viribus, renouatoque cursu, pila miserunt, celeriterque gladios strinxerunt. Neque verò Pompeiani huic rei defecerunt, nam & tela exceperunt, & impetum legionum tenuerunt, & ordines conseruarunt, pilisque missis ad gladios redierunt. Com. 3. de cin. bel.

g Vide l. 6. v. 184.

h Hamos & licia loricae, quae conlecta est ex annulis cetera caenulis.

i Ictima pars.

k Pompeiana. l Caesariana. m A Pompeiana parte. n Nec fortuna belli erat diu accipere; statim ad Caesarem inclinauit. o Praecipiti & declinanti inflat torrentis. p Equi est à sinistro Pompeii cornu, vniuersi procurerunt; omnisque multitudine sagittariorum se profudit, quorum impetum nonnulli equitatus non tulit, verum paulum loco motus celsit, equites Pompeiani hoc acrius instare & se turmatim explicare, aciemque nostram à latere aperto circumire ceperunt, Ne. mox ad v. 521.

q Lenis armatura milites. r Sagittarii, iuniores, Balistarii. Veget. l. 7. r Manipulus propriè est contubernium militum qui conuocatis quasi manibus dimicabant; trigesima pars legionis. s A militibus lenis armatura. t Per attractionem aeris intermedij ex veloci motu liquefactae sunt pilae plumbeae in figuram glandium formatae, & fundis emissa. Moto autem accensas colligescere plumbeos sagittarum mucrones faceret Aristot. l. de caelo & Meteor. i. Non secus ex arboris quàm cum Balistica plumbam Fulmina iacitur; vniuersi illud, & incandescit emittit, & quos non habuit, sub nubibus inuenit ignes. Quid. Met. 3.

d Spargitur innumerum diuersis missile votis.

d Vulnere pars optat, pars terrae figere tela,

Ac puras seruare manus. rapit omnia casus;

Atque incerta facit, quos vult, Fortuna nocentes,

e Sed quota pars cladis iaculis, ferri oque volanti

Exacta est? odys solus ciuilibus ensis

Sufficit, & dextras Romana in viscera ducit.

f Pompeij densis acies stipata cateruis,

Iunxerat in seriem nexis umbonibus arma.

Vixq; habitura locum dextras, ac tela mouendi

Constiterat, gladiosque suos compressa tenebat.

Praecipiti cursu vesanum Caesaris agmen

In densos agitur & cuneos: perque arma, per hostem

Quaerit iter, quàm tortae graues loricae cotenas

Opponit, tutoque latet sub tegmine pectus.

Hac quoq; peruicentum est ad viscera: totque per arma

i Extremum est, quod quisque ferit. ciuilia bella

k Vna acies patitur, gerit altera: frigidus inde

Stat gladius; calet omne nocens à Caesare ferrum.

l Nec Fortuna diu rerum tot pondera vergens,

Abstulit ingentis fato torrente ruinas.

p Ut primum toto diduxit cornua campo

Pompeianus eques, bellique per vltima sudit:

Sparsa per extremos q lenis armatura r maniplos

Insequitur seuasque manus immitit in hostem.

Illic quaeque suo miscet gens praelia telo:

Romanus cunctis petitur cruor: i inde sagittae,

Inde faces, & saxa volant. s spatioque solute

481

490

491

500

501

511

511

511

511

511

511

511

511

511

511

511

511

511

511

511

511

Aer

Tur

515 Arc

Sea

In

Ex

Cir

520 No

Ino

Ino

Im

525 C

Pr

No

d p

In

530 O

Ia

C

Pa

S

535 In

h

P

i

540 A

C

A

m

ru

e

m

at

ta

gi

Aeris,

Aëris, & calido liquefactæ pondere glandes.

Tunc & y Ituræi, Mediæque, Arabesque soluto

515 *Arcu turba minax, nusquam rexere sagittas,*

Sed petitur solus, qui campis imminet aër:

Inde cadunt mortes: y sceleris sed crimine nullo

Externû maculant chalybem, stetit omne coactum

Circa pila nefas: ferro subtextitur æther,

520 *Nôxque super campos telis conferta pependit.*

Tum Cæsar metuens, ne frons sibi prima labaret

Incurso, tenet obliquas post signa cohortes:

Inq; latus belli quâ se vagus hostis agebat,

Immittit b subitum non motis cornibus b agmen.

525 *c Immemores pugne, nulloque pudore timendi*

Præcipientes fecere palam, ciuilia bella

Non bene barbaricis unquam commissa cateruis.

d Ut primum sonipes transfixus pectora ferro,

In caput effusi calcavit membra regentis:

530 *Omnis eques cessit campis, glomeratâque pubes*

In sua conuersis præceps ruit agmina frenis.

e Perdidit inde modum cædes, ac nulla secuta est

Pugna: f sed hinc iugulis, hinc ferro bella geruntur.

g Nec valet hæc acies tantum profternere, quantum

535 *Inde perire potest. Utinam Pharsalia campis*

h Sufficiat cruor iste tuis, quem barbara fundunt

Pectora, h non alio mutantur sanguine fontes.

i Hic numerus totos tibi k vestiat ossibus agros:

Aut si Romano compleri sanguine maus,

540 *l Istis parce precor: viuant m Galatæq; Syriq;*

Cappadoces, Gallique, n extremique orbis Iberi,

Armenij, Cilices: nam post ciuilia bella

mentum non bene creditum fuisse his externis & barbaris. d Vbi equi Pompeiano-
rum, quartæ illius aciei telis sauci, excusserunt pronos sesores; fugam cepissent equites.
e Non temperatum est cædibus. f Iugulatur Pompeiani, cædunt Cæsariani. Vide quæ
ad v. 1. infra. g Nec sufficiunt Cæsariani conficiendis Pompeianis. utpote quotum
multo maior numerus. h Nec Romano sanguine ruberent fluij. i Barbarorum, externo-
rum. k Tegat, spargat. l Istis externis gentibus parce, ut sint, qui bello finito, crui-
tate donati Romanæ teuantur. m Pop. Asiae iuxta Paphlagosiam, Gallograci. n Occidit
qubis incolæ Hispani.

a Supra v. 310.

x In nolum dixerit
re aduersas: sed in a-
erem miser, unde
caderent letisera.

y Sed scelere vacu-
bant hæc sagittæ ab
externis gentibus in
Romanos missæ. ne-
fas conulatum ad-
miserunt ciuium v-
trinque pila.

z Telorum nube
obductus. In vmbra
itaque (inquit Lacon)
pugnabitur.

a Vbi Cæsar aduer-
tit equitatum suum
impetum Pompeia-
norum equitum &
sagittatorum non
ferit, quantæ aciei
quam ex cohortium
numero institue-
rat: ut subsidio esset
equitatui & dextro
cornu, signum dedit.
illi celeriter procur-
tantes tantâ vi in
Pompeij equites, fe-
cerunt, ut eorum ne-
mo consisteret, om-
nesque conuersi in-
ciuatâ fugâ montes
petere, quibus
summotis omne sa-
gittarij & funditores
desistunt inermes si-
ne præsidio interse-
sti sunt.

b Cohortes illas
subsidiarias quarto
aciei, è 3000 pediti-
bus.

c Pompeiani equi-
tes auxiliares terga
vercentes ostende-
rent ciuilibus belli mæ-

Hje

o Vbi à paucis trepidari cepit, omnes in fugam ruunt. quod Casari victoriae momentum dedit. *Timor*, inquit *Blotus* terrere latius lato, turbantibus inuicem copit, reliqua strages quasi una manu facta est. Nec ultra res magis exitus fiat, quoniam ipsa exercitus magnitudo.

p Fit similis copias quae erant circa Pompeium. Cohortes illae quartae aciei eodem quo fuerant equitum imperu, inistrum cornu, p pugnantis eorum tum ac resistentibus, in acie Pompeianis, circumierunt, eosque à tergo sunt adorti. Et tertiam aciem, quae quiescit hucusque fuerat, Casar procurere insit, quos recentes cum Pompeianis sustinere non possent, vniuersi terga verterunt. Com. 3 cin bel.

q Certamine multiplici.

r Retardata est.

f Non hic steterunt reges socii, auxiliares copiae & senatus, sed Romani utrinque milites fidemque cognati, ut atri, patre, filii.

t Praefert hanc leste.

d in ca. 2. Grotius, videtur tamen loqui de copiis sociorum. feratur itaque & altera leste rogata. i. exortat & accit ad suppetias ferendas. u Inter ciues, cognatos, &c. x Per Apollonem ad seipsum, fingit se praternissimum horrendam civilis hoc in loco pugnae faciem, quam tamen maxime & nimium exaggerat. y Ne questu recrudescat. d. lor. z Offensum Bellonae, incitator tuorum circumquaque percurrit. a Incitamenta crudelitatis. b Adversit quo animo, quibus viribus, quo vultu quisque pugnet. c Quis timide & quasi inuitus feriat, quis alacriter. d Quis iusto potius quam voluntate pugnet. e Suorumne pietas aduersariorum crudeliter? f Belli dea, Marti soror, furialis Enyo. g Quo bellantes insidigare fingitur. h Thracas à Bistone vrbe & stagno, cui bellicose genti Mars praesidet erectus, Gradus tanquam patrem Geti, qui praesidet agris. Virg. 3. AEn. i Scutum conlata Palladis, in quo caput Medusae homines in lapides conuertens, & respicere videtur ad Palladis apparatum & suppetias contra Martem, Venereum & Troas. Hom. Il. 6.

Hic populus Romanus erit. o Semel ortus in omnie Il timor, & fatus datus est pro Casare cursus.

Ventum erat ad^a robur Magni, mediasque cater-⁵⁴⁵
Quod totos^a errore vago persuderat agros: (uas,

* Constitit hic bellum, fortunaeque Caesaris^b haesit.

¹ Non illic regum auxilijs collecta iuuentus

Bella gerit, ferrumque manus mouere^c togata:

Ille locus fratres habuit, locus ille parentes.

^u Hic furor, hic rabies, hic sunt tua crimina Casar.

^x Hanc fuge mens partem belli tenebrisque relinque,

Nullaque tantorum discat, me vate, malorum,

Quam multum bellis liceat civilibus. etas.

Ab potius pereant lacrymae, pereantque querelae.

Quicquid in hac acie gessisti Roma, tacebo.

Hic Casar, & rabies populi, stimulusque furoris.

Ne qua parte sui pereat scelus, agmina circum

It vagus, atque^a ignes animis flagrantibus addit.

^b Inspicit & gladios, qui toti sanguine manent,

Qui miteant primo tantum mucrone cruenti,

^c Quae presso tremat ense manus, quis languida tela,

Quis contenta ferat, ^d quis praestat bella iubenti,

Quem pugnare iuuat, quis vultum cunctis perempto

Mutet: obit latis proiecta cadavera campis.

^e Vulnere multorum totum susura cruorem

Opposita premit ipse manu, quacumque vagatur

Sanguineum veluti quatiens^f Bellona & flagellum,

^h Bistonas aut Mauors agitans, si verberare seuo

Palladia stimulet turbatos¹ & egide curvus,

* Nox ingens scelerum, & cædes oriuntur, & in-
Immensæ vocis gemitus, & pondere lapsi

Pectoris arma sruant, contractiq; ensibus enses.

Ipse manu¹ subicit gladios, ac tela ministrat,

² Aduersosque iubet ferro confundere vultus.

³ Promouet ipse acies: impellit terga suorum:

Verbere conuersæ cessantes excitat hostes.

In plebem vetat ire manus, monstratque Senatum.

Scit cruor⁴ imperij qui sit, quæ viscera^o legum:

⁵ Vnde petat Romam, ⁶ Libertas ultima mundi

Quo steterit ferienda loco. ⁷ permissa secundo

Ordine nobilitas, ⁸ venerandaque corpora ferro

Vrgentur: cædunt Lepidos, cæduntq; Metellos,

Coriniosque simul, ⁹ Torquatæque nomina legum,

¹⁰ Sæpe duces, summosque hominū te, Magne, remoto.

¹¹ Illiæ plebeia contactus casside vultus.

Ignotusque hosti, ¹² quod ferrum Brute tenebas!

O decus imperij, spes o suprema Senatus,

¹³ Extremum tanti generis per secula nomen,

¹⁴ Ne rve per medios nimium temerarius hostes,

militum ardor, conspectis popularibus & propinquis, deseruisset, imperasse ut vultus eorum ferro turbarentur, ne agnoscerentur. & hinc faciunt quæ supra v. 120. & 265. & infra v. 617. n. Senatus sc. quo falso expeditior sibi ad summum imperium sternatur iter. o. A. l. i. regum habeat qui scorsim apud sua quisque auxilia. H. Grotius emendare ausus est *viscera legum* Metaphoricè de Senatu. Alij *leg. rerum*. p. Libertatis propugnatores summi & vltimi. r. Equitibus permissis senatus tres enim Rom. ordines, Patricius, Equestris, Plebeius. r. Nobiles illustriū familiarum viri cuiusmodi patres enumerat, Lepidos, Metellos, Val. Corinios, Manlios Torquatos. f. Qui legant *regum* multum torquentur vt *Torquata nomina* conciliant *regibus*. Alij intelligant reges torquatos *trij* duces torquidos ornatos Alij familia n. Manliorum cui cognomen Torquati à torque derivat Gallo casio qui gū in singulari certamen prouocauerat. Liu. l. 7. A. Gell. l. 9. c. 13. & regim illud insigne Torquatis conuincere voluit. Grotius emendat *legum* vt modo v. 579. *legum nomina*. hoc est libera reipublicæ. Hanc si admittimus correctionem: concipio, Torquatos sceleratissimos assertores legum dici, sicut *Manliana inoperta*, scelerata illa & rigida propter filium securi eriri iussim, &c. Liu. l. 8. vel respici ad libertatē & Consulare imperium quod noster *legum* nomine sæpe exprimit. supra v. 440 & l. 9. 267. 384. 560. Nomina autem Torquata id est ipsos Torquatos vt mox v. 589. Nodum verò solui se litæque sustulisse videtur, qui legit *Torquatæque nomina regum* Sæpe duces, Lepidos sc. Metellos, Corinios, Torquatos illustres viros, quorum auspicijs Reges ipsi sæpe militauerunt. sic l. 8. v. 207. & l. 9. v. 136. & l. 7. v. 182. t. Cædunt tribunos, consulares, senatores, summos omnes excepto Pompeio. u. Illiæ Marcus Brutus plebeij armistictus latuit Cæsarianos in suos petere viros principes. modo v. 578. x. Quo post modo Cæsarem eras occisurus, vt libertatem resitares. y. Vltima gentis Brutorum a Iunio Bruto, qui reges exegit, ortorum. quem tamen absque virili stirpe perijisse refert Dionys. Halicarn. z. Parce tui neque per temeritatem accesse tibi moram præstetam. referat te ad fasces oportuniore tempore perpetrandum.

k. Cōfuso cœca. n. l. lo habito discrimine. l. Subijcit. subministrat.

m. Moltus in eo proelio Cæsar fuit, mediusque inter imperatorem & militem. Voces quoque obsequantis exceptæ, altera cœcitate dōcta & ad victoriam efficacis, Miles faciem ferit altera ad iactationem composita. *Parce civibus*, Florus, præcepit Cæsar suis vt tela in ora & facies aduersariorum intenterent, fore enim vt inuenies formosi faciel suæ tin enes vultus tegerent vel acciterent. Sed strata, ena hoc consilio tam leui vix tanto imperatore dignum videret Iano Rotgero l. 1. var. lect. c. 1. longè l. taque aliud fuisse consilium putat. Cæsarē sceleritum ne stotū

* Nec

Non in hoc civili bello in Pharsalia, sed altero & tuo, in Philippis ab Antonio & Octavio videtur. vide quæ ad v. 88. l. 1.
 Non dum est actus & *κλυω*

& summam Imperij, ut mereatur cadere manu Bruti, cuius famulæ opus est reges tollere, viuat regnet, quæ prius, vt, &c.
 Non dum superavit summum honorem Romæ, quo cuncta reguntur.
 Nobiles patricij, vt seq.

e l. 2. v. 479.

f supra v. 210.

g Patria nondum in seruitutem redacta.

h Ipsæ multis vulneribus contossis, an inter faucibus omni ex parte & cadentes? Læro Domitius ex castris in montem refugiens, cum vires eum lassitudine defecissent, ab equitibus est interceptus. Cæsar. com. 3.

i Primam enim consecutus fuerat a Corfinio. vt l. 2. v. 511. & quæ ad v. 522.

k l. 2. v. 478.

l Morior tamen liber, te nondum victoriam plenè consecuto, nedum summum Imperium, nec dum patriam à te oppressam conspiciens.

ἢ σκότος δὲ οἱ ὄντ' ἐκλυΐεν. Hom. n In tanta clade, quanta mundi summo Imperio graue inhiat, non liber, non vacat singulas mortes & vulnera lacrymis libenter profectui Ex Pompeiano exercitu cuncti millia XV. ceciderunt: in deditionem venerunt amplius Millia XXIII. Cæsar non amplius CC. desideravit. Sed in his centuriones XXX. Com. 3. o Ita intercidit Crassinus. supra ad v. 474.

Nec tibi fatales admoueris ante Philippos, Thessalia periture tua. nil proficis istic Cæsaris intentus iugulo: non dum attingit arcem Iuris, & humanum culmen, quo cuncta reguntur Egressus, meruit satis tam nobile letum: Viuat, & ut Bruti procumbat victima, regnet.

Hic patriæ perit omne decus: iacet aggere matritium campis commista plebe cadaver. (no

Mors tamen emiuit clarorum in strage virorum

Pugnacis Domiti; quem clades fata per omnes

Ducebant, nusquam Magni fortuna sine illo

Succubuit: victus toties à Cæsare, salua

Libertate perit: tunc mille in vulnera letus

Labitur, ac venia gaudet caruisse secunda.

Videat in crasso versantem sanguine membra

Cæsar, & increpitans; iam Magni deseris arma,

Successor Domiti: sine te iam bella geruntur.

Dixerat: ast illi suffecit pectora pulsans

Spiritus in vocem, morientiaq; ora resoluat.

Non te funesta scelerum mercede potitum,

Sed dubium sati Cæsar, generoque minorem

Aspiciens, Stygias Magno duce liber ad umbras

Et securus eo: te sano Marte subactum,

Pompeioque graueis pœnas, nobisq; daturum,

Cum moriar, sperare licet. non plura locutum

Vita fugit, densaq; oculos pressere tenebræ.

Impendisse pudet lacrymas in funere mundi

Mortibus innumeris, ac singula fata sequentem

Querere, letiferum per cuius viscera vulnus

Exierit, quis susa solo vitalia calcet;

Ore quis aduerso, demisso facibus ense,

Expulerit moriens animam; quis corruat ictu

*Quis steterit, dum mēbra cadunt : qui pectora telis
Transmisit, aut quos campis affixerit hasta:*

625 *Quis cruor emissus^a per ruperit aëra venis,
Inq; hostis cadat armatus : qui pectora fratris
Cedat, & ut notum possit spoliare cadaver,*

*Abcisum longè mittat caput : ora parentis
Quis laceret, nimitaque probet spectantibus ira*

630 *Quem iugulat, non esse patrem, mors nulla querela
Digna sua est, nullòsque hominum lugere vacamus.*

Non istas habuit pugnae Pharsalia parteis,

*Quas^a aliæ clades : & illic per fata virorum,
Per populos hinc Roma perit : quod militis illic,*

635 *Mors hinc gentis erat : sanguis ibi fluxit Achaus,
Ponticus, Assyrius : cunctos hæere cruores
Romanus, campisq; vetat consistere torrens.*

*Maius ab hac acie, quàm quòd sua secula ferrent,
Vulnus habent populi : plus est quàm vita, salusq;*

640 *Quod perit : in totum mundi prosterminur ævum.
Vincitur his gladijs omnis, quæ serviet, ætas.*

Proxima quid soboles, aut quid meruere nepotes

In regnum nasci ? pauidè num gessimus arma ?

Teximus aut iugulos ? alieni poena timoris

645 *In nostra cervice sedet, post prælia natis
Si dominum Fortuna dabis, & bella dedisses.*

Iam Magnus^c transisse Deos, Romanaq; fata

Senferat infelix : tota vix clade coactus

Fortunam damnare suam, stetit aggere campi

650 *Eminus, unde omneis sparsas per Thessalæ rura*

Aspiceret clades, quæ bello obstant e latebant.

Tot telis sua fata peti, tot corpora fusa,

Ac se tam multo pereuntem sanguine vidit.

h Nec, sicut mos est miseris, trahere omnia secum

quo ipsi pro se decerant. e A se ad Cæsarem. Fervit omnis Jovis Argos Transulit. Virg. AEn. f Nosdum coactus tota clade accepta incusare luam fortunam. g Quas per tumultum & concusum pugnantium prius cernere non licuit. h Neque tamen voluit, quod in rebus deploratis & desperatis solent miseris, omnia secum obtrahere.

p Truncatus membra.

q Profluerit, & auctoris arma conspexerit.

r Ut possit eum tanquam ignotum spoliare, neque agnoscat esse fratrem.

s Et in lacerum, apud eos qui cum indignatione spectaret, patrem esse deiret.

t Singulari & propria, ut modo v. 617.

u Dilataz amplificationem huius cladis cum alijs comparata: modo, & eventum mox v. 638.

x Ad Trasimenum, Trebiam, Ticinum, Alliam, Cannas, &c.

y Ibi non erantur milites casti: hæc gentes & populi.

z Ibi nationis alicuius unius sanguis fusus est hinc multarum promissæ: Romani autem permixti copiam fecit ut instat torretis fueret.

a Perit se libertas pop. Rom. eaque profectus in perpetuum interitota.

b In scrupitatem sub Imp.

c Numquid nos timide libertatem propinquamus?

Annon iugulum nostrum & certum gladijs opposuimus, quò posteros serotini eximemus?

d Si vellet Fortuna postere libertatem adimere, par erat ut & bellum ijs daret,

& bellum ijs daret,

i Neque tantā ac-
ceptā cladē indig-
nabatur Deos sup-
plicibus votis pre-
cari, vt sibi reliquum
exercitum præsta-
rent incolūmem.
k Sufficiat iræ ve-
stra hæc mea cala-
mitas; vel si ulterius
in me animaduerte-
re visum sit, vxorem
liberosque meos de-
moneo pro salute gē-
tium & Ro. Imperij.
l Annon satis est
clades nostra, nisi &
totus orbis nobiscū
ruat?
m Receptui canit.
Sed audi Cæsarem
3. com. Pompeius, vt
equitatum suum pul-
sum vidit, atque eam
partem, cui maxime
cōfidebat, pertentā
animaduertit, alijs
diffusus, acie excessit,
protinusq; in castra
equo contulit, & ijs
ēcturionibus quos in
statione ad prætorij
portam posuerat,
clarē, vt milites ex-
audirent, tuae noi,
inquit, castra, & de-
fendite diligenter, si
quid durius accide-
rit ego reliquas por-
tas circumeo, & ca-
strorū præsidia con-
firmo hæc cum di-
xisset se in prætorij
contulit, summæ rei
diffidens, & tamen
eventum expectans,
n Audacia sandi in
prælia non deerat
Pompeio, neque vix
contemptus; sed no-
luit suos in ruinam
& necem secum tra-
here. o Voluit præterea necem suam subtrahere Cæsaris oculis; simul se vinum reddere
vxori, sed frustra, in satis namque erat vt præfente coniuge obtuncaretur, caputque eius Cæ-
sari offerretur l. 8. v. 18 & l. 9. v. 1015. p Non immuta o propter aduersa eodē quo prius
tulisset prospera. q atque vt fortuna infida fuit Pompeio in tebus sic cunctis in aduersis
minor. r Africanum, deuictis Carbone, Domitio & Hiarba rege qui Domitio auxilium
tulerat. s Hispanicum, de Sertorio & Perperna l. 2. v. 349. & 3. Ponticum de Mithradate, li-
granc, &c.

Mersa iuuat, gentesque sue miscere ruine:
i *Vt Latie post se viuat pars maxima turbe,*
Sustinuit dignos etiam nunc credere votis
Cælicolas, voluitq; sui solatia casus:
k *Parcite, ait, Superi cunctas prosternere gentes:*
Stante potest mundo, Romaque superstite, Magnus
Esse miser, si plura iuvant mea vulnera, coniux
Est mihi, sunt nati; dedimus tot pignora satis.
Ciuiline parum est bello, si mēque, meosque
Obruat? l exigua clades sumus, orbe remoto?
Omnia quid laceras? quid perdere cuncta laboras?
Iam nihil est Fortuna meum, sic fatur & arma,
Signaque, & afflictas omni iam parte cæruis
Circuit, & m reuocat matura in fata ruentes,
Sæque negat tanti. n nec deerat robur in enses
Ire duci, iuguloque pati, vel pectore letum:
o *Sed timuit strato miles ne corpore Magni*
Non fugeret, supraque ducem procumberet orbis:
p *Cæsaris aut oculis voluit subducere mortem,*
Nequicquam, infelix, socero spectare volenti
q *Præstandū est vbiq; caput, sed tu quoq; coniux*
Causa fugæ, vultusque tui: satisq; probatum
Te presente mori. Tunc Magnum concitus aufert
A bello sonipes, non tergo tela pauentem,
Ingenteisq; animos extrema in fata ferentem.
r *Non gemitus, non stertus erat, saluaque verendus*
Maiestate dolor, qualem te, Magne, decebat
Romanis præstare malis. p non impare vultu
Asspicias Emathiam: q nec, te videre superbum
Prospera bellorum, nec fractum aduersa videbunt.
s *Quamq; fuit leto per treis infida triumphos,*

695

690

695

700

670

705

675

710

680

681

- 635 *Tam misero Fortuna minor iam¹ pondere sati*
Deposito securus abis : nunc tempora leta
Respexisse vacat : spes nunquam implenda recessit.
 660 ^a *Quid fueris nunc scire licet. fug² proelia dira,*
 690 ^x *Ac testare Deos, nullum qui perisset in armis,*
Iam tibi Magne mori : ceu stebilis Africa damnis,
Et ceu Munda nocens, Pharioque à gurgite clades,
Sic & Thessaliæ post te pars maxima pugne.
Non iam Pompeij nomen populare per orbem,
 695 ^y *Nec studium belli : sed³ par, quod semper habetis,*
^z *Libertas & Cæsar erunt : teque inde fugato*
Ostendet moriens, sibi se pugnasse, Senatus.
Nonne iuua pulsum bellis cessisse, nec istud
Prospectare nefas, spumanteis cæde cateruas?
 700 ^b *Respice turbatos incursu sanguinis amnes,*
Et^c faceri miserere tui. d *quo pectore Romam*
Intrabit factus campis felicior istis?
Quicquid in ignotis solus regionibus exul,
Quicquid sub^e Phario positus patiæ tyranno ;
 705 ^f *Crede Deis, longo fatorum crede favori.*
Vincere peius erat. prohibe lamenta sonare,
Flere veta populos : lacrymas, luctusque remitte.
Tam mala Pompeij, quam prospera mundus adoret.
Aspice securus vultu non supplice reges :
 710 ^g *Aspice^{*} possideas vrbes, & donatæque regna,*
Ægyptum, Libyamque, & terras elige morti.
^h *Vidit prima tus testis Larissa ruine*
ⁱ *Nobile, nec victum satis caput : omnibus illa*

mo solatio fugæ tuæ, quod non vides tantam civium stragem. c Cæsar, qui paræ per tot civium cædem victor, multo miserior futurus est quam tu victor. d Quo animo, quæ cogitanti? e Ptolomæo. l. 8. v. 618. f Iudicium dæorum & longa saucientium factorum series tibi fidem faciant id quod melius est tibi evenisse, *αδίκησται ἢ ἀδικεῖς*; visci quam vincere in bello civili. * Pompeiopolim. l. 2. v. 578. g Ægyptum Ptolomæo, cui ipse tutor à Senatu datus fuerat: Libyam Iuba, Tigrani Armeniam, Pharnaci Pontum, Ariobarzani Cappadociam. h Pompei ubi iam castra oppugnari & hostem intra vallum versari vidit, equum nactus, detrahit insignibus imperatorij, decumanâ portâ se à castris eiecit: protinusque equo citato Larissam contendit, neque ibi constitit, &c. Comment. 3. Cæsar. i Constaugiam atque animi magnitudinem retinens in rebus utcuque versis.

f Lenatus onere imperij, quod tibi factum commiserat.

t Nunc tibi oceru est frui memoriâ antea felicitatis: postquam insatiata spes plura acquirenda interierit.

u E collatione presentium aduersarum intelliges quantæ fuerint res tuæ prosperæ. *Tum denique,* inquit ille apud comicum, *omnes vestra intelligimus bona, quæ in potestate habuimus, amissum.*

x Et quum post discessum tuum è proelio Pharsalico maior pars cladis contigerit. Deos testes citare licet, eos non tuâ gratiâ, sed publicæ libertatis causâ in armis peristille & cecidisse, qui interierint. vt & eos, qui post mortem tuam in Africa, in Hispania & Ægypto ceciderunt.

y l. 6. v. 3.

z Commisi pugabant libertas & Cæsar, illa vt se tocatur, Cæsar vt excutiat libertatem & monarchiam inducat.

a Sua libertatis tuerendæ gratia.

b Ino fruere opti-

k Larissæ humaniter & honorificè excepto opem offerunt.

l Tanquam victori procedens obuiam.

m Aliorum opinione æque venerandus ac prius suâ non ita reicit itaque rationes & spern omnem comparandi copias & renouandi bellum iterum fortunam tentare.

o Mihi, Pompeio,

p Cæsari.

q Apostrophe poetæ ad Cæsarem.

r Fugâ te victorem ætatis Pompeius permittit tibi populos.

f Neque Larissæ consistit, sed paucos suorum ex fuga naâs nocturno itinere non intermisso, comitatu equitum XXX ad mare peruenit, nauemque frumenta iam conscendit.

e Ignis hic periculi & aduersitatis probauit tibi verum amorem eorum, quorum fidem in prosperis exploratam habere non datur, cum plures fortunam quam amicitiam colant.

u Italorum.

x Plebeios & gregarios milites, nec sibi summum Imperium captanti futuros impedimento.

y Cæsar, Pompeianis ex fuga intra vallum compulsi, nullum spatium perterritis dari oportere existimans milites cohortatus est ut beneficio fortunæ vterentur castraque oppugnarent. qui etiam magno vestu fatigati (nam ad meridiem res erat producta) tamen ad omnem laborem animo parati imperio paruertunt. z Defatigatis pugna. a Quod sibi dare possit, cuique vestrum in manu est, neque enim pro donis ea imputabo. b Mox v. 752. c Hispanijs, quæ cum Italiâ in diuisione Pompeio obtigerant, l. v. 4. d Orientales, Asiaticas diuitias. e Con-

k Ciuibus effudit totas per mania vires

l Obuia ceu lato: præmittunt muraera flentes:

Pandunt templa, domos: socios se cladibus optant.

Scilicet immenso superest ex nomine multum;

m Téque minor solo, cunctas impellere gentes

Rursus in arma potes, n rursusque in fata redire.

Sed quid opus o victo populis, aut urbibus, inquit? 715 745

p Victori præstate fidem. q Tu Cæsar in alto

Cædis adhuc cumulo patriæ per viscera vadis:

At tibi iam populos donat gener. t auebit inde

Pompeium sonipes: gemitus, lacrymæq; sequuntur:

Plurimæque in seuos populi conuicia diuos. 725 755

u Nunc tibi vera fides quaesiti Magne fauoris

Contigit, ac fructus. felix se nescit amari.

Cæsar ut n Hesperio vidit satis arua natære

Sanguine, parcendum ferro, manibusque suorum

Iam ratus, ut x viles animas, x perituraq; frustra 730 760

Agmina permisit vitæ. y sed castra fugatos

Ne reuocent, pellâtque quies nocturna pauorem;

Protinus hostili statuit succedere vallo,

Dum fortuna calet, dum conficit omnia terror,

Non veritus graue ne fessis, ac z Marte subactis 735 765

Hoc foret imperium, non magno hortamine miles

In prædam ducendus erat: Victoria nobis

Plena viri, dixit: superest pro sanguine merces,

Quam monstrare meum est: nec enim donare vocabo

Quod sibi quisque dabit. cunctis en b plena metallis 740 770

Castra patent: raptum c Hesperijs è genibus aurum

Hic iacet: d Eoasque premunt tentoria gazas.

Tot regum fortuna simul, Magnique e coacta

Expectat^f dominos : properaⁿ præcedere miles

745 Quos sequeris : quascunque^h tuas Pharsalia fecit,
A victis rapiantur opes. Nec plura locutus

Impulit amentes, auriq; cupidine cæcos

Ire super gladios, supraque cadavera patrum,

Et cæsos calcare duces. quæ fossa, quis agger

750 Sustineat pretium belli, scelerumque petentes?
Scire volunt, quanta fuerint mercede nocentes.

ⁱ Invenere quidem spoliato plurima mundo,

Bellorum in sumtus congestæ pondera^k massæ:

^l Sed non impleverunt cupientes omnia mentes.

755 Quicquid fodit^m Iber, quicquidⁿ Tagus expulit auri,
Quodque legit diuex summis^o Arimaspus arenis,

^p Ut rapiant, parvo scelus hoc venisse putabunt,

Cum sibi^q Tarpeias victor desponderit^r arces:

Cum spe Romanæ promiserit omnia prædæ:

760 ^r Decipitur, quod castra rapit. Capiti impia plebes
^s Cespitè patricio somnos: vacuumq; cubile

Regibus infandus miles premit : inq; ^t parentum,

Inq; toris^u fratrum posuerunt membra^v nocentes:

^x Quos agitat vesana quies, somniq; furentes:

765 Thessalicam miseri versant in pectore pugnam.
Inuigilat cunctis sænum scelus, armæque tota

Mente agitant capuloque manus absente^y movètur.

^z Ingemuisse putes campos, terramque nocentem

Inspirasse animas, insectumque aëra totum

770 ^z Manibus, & superam Stygiæ formidine noctem.
Exigit à meritis tristeis victoria pœnas,

^z Sibilaq; & flammæ infert sopor : umbra peremti

rat fodinis auri, argenti, ferri, n Inlitanæ fl. auri feri ripa beata Tagi

Quid. 1. 1. el. 1. 1. Amo.

o 1. 3. v. 281. p Quamvis hæc omnia rapiant, putabunt tamen hæc non respondero meti-

tis belli civilis a se gesti. q Romani. l. v. 196. r He is b'd posse. ut qui sibi Romæ

direptionem promissit. s Tabernaculis patriciorum è recentè cespitè constrictis. t Ce-

foctum aut fugatorum. u Scelerati, parricidæ. x Dormientibus horrenda per quietem

obijciuntur somnia. animis oboerfantur scelera: a pugna Thessalicæ arma. y Quasi vibran-

tes gladium, quem tamen non tenent. z Terram gemitu animas emisisse crederes, atque

umbrae & manes per aërem superioris hemisphærij in fernali terrore tenebrasam volitasse.

a Et per somnum repiescentatur ijs Furie intentantes vipereos sibilantesque crines: & s-

ces.

f Vos.

g Præoccupare castra & antecurrere hostes fugientes in castra.

h Tui iuris.

i Captis castris, luxuriam, victoriæ fiducia, & vanitatem Pompeianorum videre licuit, offenderunt enim triclinia strata, magnum argenti pondus expo-

situm, tabernacula myrto & hederâ coronata, &c. Plutarch. Pomp. & Cæf. com. 3.

k Auri & argenti.

l Hanc lectionem præbat H. Grotius, cuius exemplar secutus sum. Mihi verò præplacet quam habent lib. vulgati, sed non implevit cupientes omnia mentes.

Quicquid fodit Iber, &c. hac mente Invenitur quidem in castris Pompeij, aurum Hispanum &

Orientis gazas, uti Cæsar proposuerat supra v. 740. Sed aurum hoc Hispanum non sufficit militibus Cæsarianis omnia cupientibus &

ipsam Romam sibi diripiendam ex ducis promissio sperantibus.

n Hispanus. Hispania olim celebris e-

rat fodinis auri, argenti, ferri, n Inlitanæ fl. auri feri ripa beata Tagi

Quid. 1. 1. el. 1. 1. Amo.

o 1. 3. v. 281. p Quamvis hæc omnia rapiant, putabunt tamen hæc non respondero meti-

tis belli civilis a se gesti. q Romani. l. v. 196. r He is b'd posse. ut qui sibi Romæ

direptionem promissit. s Tabernaculis patriciorum è recentè cespitè constrictis. t Ce-

foctum aut fugatorum. u Scelerati, parricidæ. x Dormientibus horrenda per quietem

obijciuntur somnia. animis oboerfantur scelera: a pugna Thessalicæ arma. y Quasi vibran-

h Fluit menti ob-
peritur vabra pa-
tris casti.

c Omnes omnium
manes teritant Cae-
sarem.

d Qualiter *Asa-
memianus* scenis a-
gypti *Orestes* *Ar-
mistius* factus ma-
stron & serpentibus
viri Cuius fugit, pri-
usquam oraculo mo-
uit s Iauricam Dia-
nam in Scythia pe-
ret, ubi a sorore Iphi-
genia Deae sacerdote
agnitus expiatusque
est: placae neque furia
Eumenides appel-
late.

e Pelopis nepos,
f *Eumenides* vultu
demonis videt agnita
Pentheus, &c. a En. 4.
Virg.

g Ita legit H. Gro-
tius, hoc sentia: Non
magis externi e-
rant, aut Pentheus
cum Agave foret;
aut Ipsa Agave cum
fuere deli. fiet & sce-
lis suum agnosceret.
Sic Pers. Sat. 5. *Post-
quam desertus est
Maoantes*. Alij leg,
desisset id est, a
mente discessisset.

h. Rutgersius putat
legend. *aus delatisset*
Agave cum M. S. ha-
beant *aus delatisset*
Agave. eisdem mente qua
G. *Optius* *desisset* legit. sic l. 5. v. 303. h Qua
In Senatu a consiliatis confossus a 3 vulneribus caluus erat. i Vltices furie & carnitex
conscientia. k Quo mortuo, maioribus furis exagitabitur. l *Quo animos ab odio ad ve-*
ritatem historia auerte, lectur. Cæsar primò luce omnes eos qui in monte condescerant, ex lu-
terioribus locis in planitiem descendere, atque arma projicere iussit, quod ubi sine te. Satio-
ne fecerunt, patrisque paluis projecti ad terram, senes ab eo perierunt salutem; con solatus
contingere iussit, & pauca apud eos de lenitate sua locutos, omnes conservavit; militibusque
suis iussit, ne qui eorum violarentur, neu quid desiderarent. Multo certe mitius in *vulnibus* *sen-*
tionem crediderim, aut passis oculos cesorum spectaculo aus sepulchra & rogas rogauisse. m Tri-
stis & horrendus stragis aspectus non rev. n Et strues congestæ tum cadauerum rebus col-
libus. o Depressos & uanantes sanæ. p Quin telum constratum quæ cadaueribus solum
spectare linat. q Martem & Venerem quos ante prælium inuocauerat. supra ad v. 168.
r Inuidet cadaueribus rogam. *et p. 2. 17. 168.* Nam cum Genit. dici, *Inuides tibi gloria:* & cum
Abi. *Inuides tibi gloria,* testatur Diomedes l. 1. f Hypallage. Ingerit Emathiam exhalantem
quos cadauerum odores, qui corruptant aerem.

Ciuis adest: sua quenque premit terroris imago,
Ille senum vultus, iuuenum videt ille figuras:

Hunc agitant totis fraterna cadauera somnis:

^b Pectore in hoc pater est; omnes in Cæsare manes.

^d Haud alios nondum Scythica purgatus in ara
Eumendum vidit vultus: ^c Pelopeus Orestes:

^f Nec magis attonitos animi sensere tumultus,
Cum fureret, Pentheus, ^g aut cum desisset, Agave. ⁷⁸⁰

Hunc omnes gladij, quos aut Pharsalia vidit,
Aut ^h vltrix visura ^h dies, stringente Senatu,

Illam nocte premunt: hunc ⁱ infera monstra flagellant.
Et quantum pœnæ misero mens conscia donat,

Quod Styga, quod manes, infestaq; Tartara somnis ⁷⁸¹

^k Pompeio vivente videt! ^l Tamen omnia passio,
Postquam clara dies Pharsalica damna retexit,

^m Nulla loci facies reuocat feralibus aruis

Herentes oculos. cernit propulsa cruore

Flumina, ⁿ & excelsos cumulis æquantia colles ⁷⁹⁰

Corpora, ^o sidentes in tabem spectat acervos,

Et Magni numerat populos: epulusq; paratur

Ille locus, vultus ex quo, faciesque iacentum

Agnoscat. inuat Emathiam ^p non cernere terram,

Et lustrare oculis campos sub clade latenteis, ⁷⁹¹

Fortunam, ^q Superosq; suos in sanguine cernit.

Ac ne leta furens scelerum spectacula perdat,

Inuidet igne rogi miseris, ^r cæloque nocenti

- Ingerit Emathiam. ^c non illum Pœnus humator
 800 Consulis, & Libyca ^a succensa lampade Cannæ
 Compellunt, hominum ritus ut seruet in hostes:
^a Sed meminit nondum satiata cœdibus ira,
 Cines esse suos. ^y Petimus non singula busta,
 Discretosq; rogos, vnum da gentibus ignem:
 805 Non interpositis vrantur corpora flammis.
^a Aut generi si pœna iuuat, nemus extrue Pindi:
 Erige congestas Oetæo robore sylvas.
 Thessalicam videat Pompeius ab æquore flammam.
 Nil agi hac ira: tabesne cadauera soluat,
 810 An rogos hand refert: ^a Placido Natura receptat
 Cuncta sinu, sinemq; sui sibi corpora debent.
 Hos, Cæsar, populos si nunc non vsserit, ignis,
 Vret cum terris, vret cum gurgite ponti.
^b Communis mundo superest rogos, ossibus astra
 815 Misturus. ^c quocunq; tuam Fortuna vocabit,
 He quoque euat anime, non altius ibis in auras,
 Non meliore loco Stygia sub nocte iacebis.
 Libera ^d Fortune mors est: capit omnia tellus
 Que genuit: ^e cœlo tegitur, qui non habet urnam.
 820 Tu, cui dant pœnas inhumato funere gentes,
ⁱ Quid fugis hanc cladem? quid olentes deseris agros?
 Has trabe Cæsar aquas: hoc, si potes, vttere cœlo.
 Sed tibi tabentes populi Pharsalica rura
 Eripiunt, camposque tenent victore fugato.
 825 ^g Non solum Hæmonij funesta ad pabuli belli
 Bistony venêre lupi, tabemq; cruento
 Cædis odorati^h Pholœe liquere leones.

niscitur affore tempus, Quo mare quo tellus, correptaque regia cæli Ardet, et mundi moles o-
 perosa labores, Met. 7. ^c Nulla certior tames Raycus Orca sine destituta Aula Cæsaris ma-
 sui Umbrenis: quid ultra tendis? Ab qua tellus Cæsari recluditur, Plebisque facti. ^d Alii
 Fortuna. h. e. Mortui ab iniuria fortunæ liberi sunt. ^e Nec inuulsum curo, sepelî Natura
 relicto, Mæcenatis citat Sen. epist. 97. ^f Et quid tandem non capis diuturnioreum huius
 spectaculi tractum? quin bibis aquas sanguine corruptas, quin vteris aëre hoc inestlo? Fro-
 naco. ^g Neque solum ad dilamanda deuorandaque cadauera in Thessalis campis venêre lu-
 pi Theicij supra v. 569 sed & vrsi, canes, grues, vulvures, &c. ^h Montem Arcadiz, l. 3. v.
 198.

t Neque illum mo-
 ner: exemplum etiã
 crudelissimi hostis
 Rom. Annibalis, qui
 P. Æmylij ad Cannas
 interfecti cada-
 uer conquisitum ho-
 nonice sepelijt: vt
 cines dignetur iu-
 re humane sepultu-
 ræ. Eundem honore
 præstiterat Marcello
 insidij intercepto,
 verum il in Apalia,
 Liu l. 25. & l. 37.
 u Rogus ad Cannas
 ab Annibale Pœno
 accensus,
 x Inuidiose, quasi di-
 cat quod maiori o-
 dio cines prosequit-
 ur Cæsar, quam ho-
 stes Annibal.
 y Poeta, ex persona
 cæsarum,
 z Aut si velis Pom-
 peium male vttere, v-
 nam omnibus extrue
 pyram c hylus Pindi
 moueris & Oete,
 quam ex æquore
 prospiciat ille.
 a Natura omnia que
 composito in sua e-
 len cota rursus dis-
 soluit,
 b Ex opinione Pla-
 tonis in Timæo, &
 Cic. qui lde Nat. De-
 otum ait, Cetera tem-
 porum reuolutione
 ex incremento con-
 trationem elemen-
 torum incendia &
 diluua fieri, Et Phœ-
 bus Ouidianus, Esse
 quoque in fatu veni-

i Cadaveris odore mutatum & corruptum.

k Vultures & volucres alia,

τρώες ἢ ἄλλοι, quæ & triduo præfagire & c longinquo odorari cadavera creduntur. Plin. l. 10. c. 6.

l L. 5. v. 711. & Sen. OEdip. v. 604.

m Hic quippe moratur.

* Pleas fuit vulturibus aer.

n Veloces.

o Sanguis stillabat ab arboribus, quo alites partem prædæ congescerant.

p Neque feræ discerpunt cadavera,

aut nudant ossa, non rimantur viscera, in tanta abundantia sufficit degustasse pleraque fastidiosè & dente superbo.

q Ita Iuven. Sat. 14.

totâ novâlia sanos In ventres abeant. & Ovid. Met. demisso in viscera censu.

r Detestatur Thesalliam tam miserandæ cladis dirisq; faris damnatam, ut supra v. 301.

s Quænam xui dignitas poterit eluere & abolere memoria tantum damni?

t A sanguine hic info.

u Qui in sepulchris errant, nec nisi iustis solutis Styga transeuntur.

x Antequam aboleantur prioris huius belli civilis vestigia, hoc eodem campo necdum à priori sanguine exiccato, confligent hic Antonius & Octavius, inde Brutus & Cassius secundo bello nefario. Quod tamen prope Philippas urbem Macedoniae commissum est, ut dictum ad v. 680 l. r.

y Quod si omnia Romanorum ossa & cineres velimus eruere è tumulis tam integris quam vetulare collapsis, iudiciorum tamen horum his quæ semisepulta eruantur inter araneis ab agricolis Thesallibus.

z Imo sepulchri fundo. nisi respiciat potius caprificum quæ de epate epata dilicet monumenta. Plin. l. 16. c. 19. Iuven. Sat. 10. v. 145. Martial. l. 10. ep. 3.

a Solutis vetustate commissis.

Tunc vrsi latebras, obscæni tecta, dombsque

Deservere canes, & quicquid nare sagaci

Aëra non sanum, motumque cadavere sentit.

Iamque diu^k volucres civilia castra secutæ

Conveniunt. l vos, quæ Nilo mutare soletis

Threiciæ hyemes, ad mollem^m serius Austrum

Istis aves. * nunquam se tanto vulture cælum

Induit, aut plures presserunt aëraⁿ penna.

Omne nemus misit volucres, omnisque^o cruenta

Alite sanguineis stillavit roribus arbor.

Sæpe super vultus victoris, & impia signa

Aut cruor, aut alto defluxit ab æthere tabes,

Membræque deiecit iam lassis unguibus ales.

p Sic quoque non omnis populus pervenit ad ossa,

q Inq; feræ discerptus abit: non intima curant

Viscera, nec totas avidè sorbere medullas:

Degustant artus. Latæ pars maxima turba

Fastidita iacet; quam sol, nimbique, diésque

Longior Emathijs resolutam miscuit arvis.

r Thesallia infelix quo tanto crimine tellus

Læsili Superos, ut te tot mortibus unam,

Tot scelerum satis premerent? l quod sufficit ævum,

Immemor ut donet belli tibi damna vetustas?

Quæ seges insecta surget non^t decolor herba?

Quo non Romanos violabis vomere^u manes?

x Antè novæ venient acies, scelerique secundo

Præstabis noadum siccos hoc sanguine campos.

y Omnia maiorum vertamus busta licebit,

Et stantes tumulos, & qui^z radice vetusta

Effudère suas, a victis compagibus, urnas:

Plus cinerum *Hæmonie* sulcis telluris aratur,
Pluræque ^b ruricolis feriantur ^b dentibus ossa.

860 ^c Nullus ab *Emathio* reliquisset litore funem
Nauta, nec terram quisquam mouisset arator,
Romani bustum populi: fugerentq; coloni
Vmbraarum campos, gregibus dumeta carerent:
Nullusque auderet pecori permittere pastor

865 Vellere surgentem de nostris ossibus herbam,
Ac, velut impatiens hominum, vel ^d solis iniqui
Limite, vel glacie ^e nuda, atque ignota iaceres,
Si non prima nefas belli, sed sola tulisses.

O Superi, liceat terras odisse nocentis.

870 ^f Quid totum premitis, quid totum absolutis orbem?
^g *Hesperie* clades, & flebilis vnda ^h *Pachyni*,
Et ⁱ *Mutina*, & ^k *Leucas* pueros fecere *Pbilippus*.

d Inter utroque Tropicum, zonã torridã. e Desolata, inculta propter frigus, uti in zonis frigidis. f Cur damnatis; & mox in participationem sceleris admissis absolutis crimine tot orbis partes? g Bellum civile in Hispaniã, ad Mutinam maximè, ut L. i. v. 40. h Promontorii Siciliæ, ubi navali prælio victus est *Sexus Pompeius* ab *Agrippa* auspicijs *Augusti*. i L. i. v. 41. k L. i. v. 43.

M. ANNÆI LVCANI
LIBER OCTAVVS.

875 ^a *Am super* ^b *Herculeas* faces, nemorosãq; *Tempe*,
Hæmonie deserta petens ^c dispendia sylvæ,
^d *Cornipedem* exhaustum cursu, stimulisq; negantem
Magnus agens, incerta fugæ vestigia turbat,

maiore dedecore per Thessalica *Tempe* equo fugerat, pulsus *Latiis*: in deserto *Ciliciæ* scopulo, fugam in *Parthos*, *Africam* vel *Aegyptum* ageret: ut denique in *Pelosiaco* litore, imperio *vilistini* regis, consilijs *Spadonum*, & ne quid malis desit, *Septimij* desertoris sui gladio trucidatus, sub oculis uxoris suæ liberorumque moreretur. b *Dissidia* inter *Ossam* & *Olympum* quæ per *Tempe* exit *Feneus* in sinum *Thermaicum*, l. 6. v. 345. in confinibus *Thessaliæ* & *Macedoniæ*, *Thermopylas* dicitur à *thermis* ibi *Mercuri* sacris. c *Circovirus*, errorèsque cum itinere dispendio, ut mox v. 4. d *Equum* fessum, neque se promotum, utcumque stimulis fossam.

b *Ararorum* *Hæmonie* tenentem terrã renouantem aratri. *Ouid.*

c *Te O Thessalia* nemo frequentaret nauta, arator, pastor, nemo habitaret, fugerent omnes tanquam execrandum locum, gentium & populi. *Roma* bustum, vmbra frequentatã imò tanquam desolatam terram & inhabitabilem sub torrida zona cen trigida; si modò tu vt prima, ita sola suis ossibus nefarij belli area: Sed alia iam loca pari clade damnata te excusatam & scelerare hoc absolutam præstant.

a *Felicem* utcumque in malis *Pompeium*, inquis *Florus*, si eadẽ ipsam, quæ exercitũ eius, fortuna traxisset. Superstes dignitati suæ vitis, vt com-

e Quæ lateant sal-
lantque insequen-
tes.

f Nunc omnes ter-
reæ, sonus
ex illa omnis Suspen-
sus. AEn. 2. Virg.
non sue vno Aura
rivos & Jlac meiu,
Erc. Hor. 1. 3. 0. 1. 1.

g Vt vultus iam &
neglectus, pristinae
tameo fortunæ &
gloriz memor, mag-
no æstuari ceruicæ
suam credit eodem-
que precio à Cæsare
expeti, quo ipse Cæ-
saris emeret.

h Pompeius notus
non potuit celare ca-
lamitatem loqui, ut-
cunque per deserta
fugeret.

i Pompeio auxiliium
laui.
k Subitâ morte
for. unæ vicissiti-
dine.

l Vix ipse Pompeius,
cladis lux tuncius
fidem ijs comproba-
uit.

m Cum dolore &
rubore excipit ob-
scuros in conscientiam
& testi- noniam suæ
calamitatis: seq. ra-
tio.

n Quo lrtior fue-
rit eo iam tristior est
fortuna, famam gra-
uans & prosperis fa-
tis contraria fata re-
pendens.

o lam intelligit præ-
eocæ sibi honores habitos non esse constantes. fortunam quæ è carceribus festinanter e-
uolat, sub metâ lassatam deficere. Martial. de Scorpo. Curribus illa tuis semper properata pre-
uisque Cur sicut & vita iam prope metâ tuæ. L. 10. ep. 10. p. Triumplum de Hiarba & gelis
in Africa, quem egit 24. annos natos, Syllâ grauitè ferente, obstante, atque negantè trium-
plum illi decernendum, ut qui hæc gessisset sub alienis auspicijs, idque ante maroram atzæ
q. Piget de tanto gloriz culmine deiectum meminisse classes à se doctas contra Cilicæ pira-
tas. l. 2. v. 576. & triumphum de Mithradate rege Ponti. τ ὀλβος δ' οὐκ ἐς μακρὸν ἐστ.
ὁ πόντος ἐστὶν ἡ Πινδία. Pind. In Pythiis. Felicitas, nisi adit matura mors, ludibrio semè homines
exponit: felix exitus coronat opus, la fera loda la dia. vitam mors. Nemo ante obitum felix.
τρίψα τὴ βίη ὀλβίη. Iuuenal. Sat. 10. de Mario, Pompeio, &c.

e Implicitasque errore vias. f pauet ille fragorem
Motorum ventis nemorum, comitumque suorum.
Qui post terga venit, trepidum, lateriq; timentem
Exanimat. g quantum summo de culmine lapsus,
Non dum vile sui pretium scit sanguinis esse,
Seq; memor fati tantæ mercedis habere
Credidit adhuc iugulum, quantum pro Cæsaris ipse
Auulsa ceruice daret. h deserta sequentem
Non patitur tutis fatum celare latebris
Clara viri facies. multi Pharsalica castra
Cum i peterent, non dum fama prodente ruinas,
Occursu stupuere ducis, k vertigine rerum
Attoniti: l cladisque suæ vix ipse fidelis
Auctor erat. m grauis est Magno, quicumq; malorum
Testis adest. cunctis ignotus gentibus esse
Mallet, & obscuro tutus transire per orbem
Non inie: n sed longi pænas Fortuna fauoris
Exigit à misero, quæ tanto pondere famæ
Res premit aduersas, fatisque prioribus urget.
o Nunc festinatos nimium sibi sentit honores,
p Abiâque lauriferæ damnat Syllana iuuentæ.
q Nunc & Corycias classes, & Pontica signa
Deiectum meminisse piget: sic longius æuum
Destruit ingenteis animos, & vita superstes
Imperio. nisi summa dies cum sine bonorum
Assuit, & celeri præuertit tristia leto,
Dedecori est fortuna prior, quisquam ne secundis
Tradere se fatis audet, nisi morte parata?

*† Litora contigerat, * per quæ Peneius amnis
Emathia iam clade rubens exhibat in equor.*

35 *Inde ratis trepidum, ventis, & fluctibus impar,
* Flumineis vix tuta vadis euexit in altum:*

*† Cuius adhuc remis quatitur Corcyra, sinûsque
Leucadij, Cilicium dominus, terræq; Liburnæ,
Exiguam vector pavidus correpsit in alnum.*

40 *† Conscia curarum secreta in litora Lesbi
Flectere vela iubes, qua tum tellure latebas
† Mœstior, in medijs quàm si, Cornelia, campis
Emathie stares. tristes præfagia curas
Exagitant: † trepida quatitur formidine somnus:*

† Thessaliam nox omnis habet: † tenebrisq; remotis

45 *Rupis in abrupta scopulos extremaque currens
Litora, prospiciens fluctus, nutantia longè
Semper prima vides venientis vela carinæ,*

*b Querere nec quicquam de fato coniugis audes.
† En ratis, ad vestros quæ tendit carbasa portus*

50 *Quid ferat ignoras: sed nunc tibi summa pavoris
Nuntius armorum tristis, rumorq; sinister*

*† Victus ades! coniux, quid perdis tempora lætus?
Cum possis iam flere, times. tunc puppe propinqua*

55 *† Profiluit, † crimenq; Deum crudele notauit,
Deformem pallore ducem, vultusque prementem
Canitie, atque atro squalentes pulvere vestes.*

*† Obuia nox misere caelum, lucemque tenebris
Abstulit, atque animam clausit dolor: omnia nervis*

60 *† Membra relicta labant: rigerunt corda, diuq;*

Cornelie rationes l. 4. v. 67. 2 Interdum sollicita de belli evento, noctu per quietem Thessalia obuersatur menti. a Oriente die, b Ne forte audias, quod præfaga mens somniabat aut suspicabatur. c Hæc Plutarchus ad hunc modum, vt Mitylenen appulit, nuncium in urbem misit ad Corneliam, cui alii de Cesare ad Dyrrhachium profugato & bello prope confecto intentæ cogitationibus, ille salutarione omnia, lacrymis magis quàm voce mandatum referens, properate insuit, si Pompeium vnâ & alienâ aduentum nauis cernere vellet. d Non est quod ulterius sis sollicita & timori infumas tempora lætus, define timere, ades! ecce victus coniux, suæ cladis nuncius, tibi iusti doloris causa e Cornelia obuia profiluit. f Aduertit inclementiam Deorum, coniugis cladem & fugam. g Caligo oculis oborta est ex animi deliquio, & præ incerto Cornelia decidit exanimas.

f Supra v. r.

t Per tempe vsque ad mare iter fecit, ibi noctis aliquum in piscatoria casula exegit: circa auroram in * Bouthaleon

lemban ingressus, de comitiibus ingenuos ad se recepit, & e. inde oram legens, ad iustæ magnitudinis

concratiam petoent, cui præerat Petition quidam Romanus, qui cum Pompeium se facie nosse, cum & quos is iubebat, recepit & e. Plutarch.

& Appian. n Pompeius, cuius præfecti longè lateque clausibus tenebat Corcyram, sinû

Ambracium prope Leucadem, & oram Liburniæ in mari Adriatico, olim Cilicium pharatum domitor, iam domitus l. 3.

v. 22 Buple in cymba mox in oneraria vehitur.

x Tu Cornelia quæ nouerat sollicitam animi de belli euenta pendere, inones Pompeium vt iubeat: cursum dirigi ad Lesbos vbi te femota eras i strepitu belli.

l. 4. v. 72. Alij leg. iubeat. Pompeius, & referunt conscia ad litora.

y Vide ipsos

h Nam frustrata
mortis desiderata
spe, ad se rediit.

i Famulæ non per-
miserè sibi incusare
incensam fatoro-
rum ultra tacitos
quos itus, h. e. tempo-
rauerunt sibi ab ciui-
latu & vociferatio-
nibus, laudentorum,
Pompeium se, reue-
ritæ, & ne heræ do-
lorem accenderent.
k Amplexatus.

l Ad se redire, fan-
guine, qui in repen-
tinâ consternatione
ad eos fluxerat, se
iam remittente at-
que in extremas par-
tes effundente.

m Aspectum; ad
quem prius exanimis
deciderat

n Cedere aduersæ
fortunæ

o Animi firmitatem,
p Scipioom.

q Contigit tibi se-
ges & materia æter-
næ & summae laudis,
quæ sceminis con-
sequi datur, neque e-
nim sceminari glo-
ria est ius dicere aut
arma ferre, sed fides
maritis præstita
Tristi materiam tem-
pore laudis habet.

r Haud decet im-
pendere viuo mari-
to, prinde atque
conclamato & mor-
tuo dolore in extre-
mum & cui nihil ad-
di potest ne videat
vitam æque ac mor-
tem lugere.

s Vltimum coniugalis fidei officium est lacus. t Sed vile ne fortunam meam eueriam
Ingendo, videaris eam quam me habuisse chariorem. u Quo illius fortunæ præaret coniu-
bium meum, maritis usque fatale. x P. Crasso Marci F. qui cum patre apud Parthos perit,
prius nupta: nunc Pompeio. Idem quælla inducitur à Plutarcho. Video, inquit, te maritæ, non
tuâ sed meâ fortunâ ad vnicum navigium recidisse, qui ante Cornelie nuptias quingentis na-
uibus per hoc æquor vehebatur, &c. in vita Pompei. y Infelicibus auspicijs nuptiarum que-
rela. sic Hypsipyle Ouidiana, [Nam mihi nec Juno nec Hymen, sed tristis Erinny Præstitit in-
faustas sanguinolenta comas, & Seneca; Medea v. 10. & Octavia v. 23. Illa, illa meis tristis Erinny
Thalamis Stygijs prætulit ignes,

h Spe mortis decepta iacet. iam fune ligato
Litoribus, lustrat vacuas Pompeius arenas.

Quem postquam propius famulæ videre fideles,

i Non ultra gemitus tacitos incesse fat a

Permisere sibi, frustra que attollere terra

Semianime conantur heram: quæ^k pectore Magnus

k Ambit, & astrictos resouet complexibus artus.

Caperat^l in summum reuocato sanguine corpus

Pompeij sentire manus, mostamque mariti

Posse pati^m faciens: prohibetⁿ succumbere fati

Magnus. & immodicos castigat voce dolores.

Nobile cur^o robur Fortunæ vulnere primo,

Femina, tantorum titulis insignis^p aurorum,

Frangis? ^q Habes aditum mansura in secula fama.

Laudis in hoc sexu, non legum iura, nec arma,

Vnica materia est coniux miser. erige mentem,

Et tua cum fati pietas decertet, & ipsum,

Quod sum victus, ama: nunc sum tibi gloria maior

A me quod scæces, & quod pia turba Senatus,

Tantiæque discessit regum manus: incipe Magnum

Sola sequi. ^r deformis, ad huc viuente marito

Summus, & augeri vetitus dolor: ^s ultima debet

Esse fides, lugere virum. tu nulla tulisti

Bello damna meo. viuit post prælia Magnus,

^t Sed fortuna perit: quod desles, illud amasti.

Vocibus bis correpta viri, vix ægra leuauit

Membra solo, taleis gemitu rumpente querelas:

^u O vtinam in thalamos inuisi Cæsaris issem

^x Infelix coniux, & nulli læta marito!

Bis nocui mundo: ^y me pronuba duxit Erinny.

- 85 ^a Crassorumq; umbrae deuotaque manibus illis
^a Assyrios in castra tuli ciuilia ^a casus:
 Praecipitesque dedi populos, cunctosque fugavi
 A causa meliore Deos. ^b maxime coniux,
 O thalamis indigne meis, ^b hoc inris habebat
 In tantum Fortuna caput! cur impia nupsi,
 Si miserum factura fui? nunc accipe ^c penas,
 Sed quas sponte luam, quò sit tibi mollius aequor,
 Certa fides regum, totusque paratior orbis,
 100 Sparge mari ^d comitem. ^e malle m felicibus armis
 Dependisse caput: nunc clades deniq; lustra
 Magne tuas. ^f ubicumq; iaces ciuilibus armis
 Nostros ultra toros, ades huc, atque exige pœnas,
 Iulia crudelis, placatâque ^g pellice cœsa,
 105 Magno parce tuo. Sic fata, iterumque refusa
 Coniugis in gremium, cunctorum lumina soluit
 In lacrymas. duri flectuntur pectora Magni:
^h Siccâque Thesaliam confundit lumina Lesbos.
ⁱ Tunc Mitylenœum pleno iam littore vulgus
 110 Affatur magnum: Si maxima gloria nobis
 Semper erit tanti ^k pigrius seruasse mariti,
 Tu quoque deuotos sacro tibi ^l sedere muros
 Oramus, sociosque lares dignare vel una
 Nocte tua: fac magne locum, ^m què cuncta reuisant
 115 Secula; quem ueniens hospes Romanus adoret.
 Nulla tibi subeunda magis sunt mœnia victo.
 Omnia victoris possunt sperare fauorem:
ⁿ Hæc iâ crimen habet. quid, quod iacet insula ponto,
 Cæsar eget ratibus? ^o Procerum pars magna coibit
 120 Certa loci. ^p noto reparandum est littore fatum.
 Accipe templorum cultus, aurumque ^q Deorum
 Accipe: si terris, si puppibus ista iuuentus

x Patris & filij ma-
 nes me illis insauit
 execrati atque inse-
 quanti miserunt æquè
 infelici cladis omne
 in ciuilia hæc bella.

a Parnicam cla-
 det.

b Tantum potesta-
 tis, ut fatalem me
 coniugem tibi da-
 ret.

c Mei deuonem
 se pro tua salute, &
 fortunæ mutatione
 in melius.

d Me.

e Atque utinam me
 prius deuouisset,
 ante hanc cladem,
 pro tua victoria, id
 quia non contigit,
 nunc denique expia
 clades tuas meâ ca-
 de.

f Lege quæ Iuliam
 umbra mirator
 Pompeio, l. 3. v. 22.
 g Inuidiose & indig-
 nante hoc in se, ut
 l. 3. v. 22.

h Et commiseratio
 vxoris hæc in Lesbo
 expressit Pompeio
 lacrymas, quod non
 fecit clades in Thes-
 salia accepta.

i Mitylenos, ut re-
 fert Plutarchus, salu-
 tatum egressos & ut
 in urbem intraret o-
 rantes, hoc recusato,
 monuit uti bono a-
 nimo essent, & victo-
 ri parenti Cæsar, bono
 & clementi viro.

k Corneliam, vxor-
 em Pompei, apud
 nos depositam &
 semoram à bello.
 l Societatis & ho-
 spitij.

m Te hospite pri num è bello recepto, honoratum. n Nostra hæc ciuitas iam Cæsari
 damnata est officij erga te totamque, infra v. 134. o Huc è bello conuenient nobiles, qui sci-
 unt te huc uenisse ad coniugem. p Quò appulisti à bello Mithridatico, audium artium
 professores.

Aptior

q. Versus iste
 160. non habetur in mfr. F. Modij
 nooantiq. 95. e.
 pifi.
 r. Hoc opprobrium
 à nobis bene de te
 meritis auerte, ne vi-
 dearis fidem nostram
 in aduersis rebus su-
 spectam habuisse &
 damnasse, quam in
 prosperis appro-
 bali.
 I. Ut qui non pe-
 nitus proligasset fidē,
 cuius hæc ciuitas e-
 didisset specimen &
 promptitudinem et-
 gra Pomp. & pop.
 Rom. in rebus cre-
 peris, bonum angu-
 rium atque exem-
 plum ceteris futurū,
 mox v. 140.
 t. Cornelio vobis
 commissa.
 u. Me vestrz fidei
 credere non dubi-
 tans, quem si vos
 prebentem Casari
 tradissetis, facile
 tum vobis concili-
 aretis, impetratū ex-
 ceptæ hospitio Cor-
 neliz veni.
 x. Casaris iræ expo-
 sitos.
 y. Scitum enim expe-
 riri, q. æ gentes Se-
 natu & pop. Roma-
 no fideles sint, quæ
 infide.
 z. Et tu, si quis deo-
 rum etiamdum mihi
 faueat, exaudi vlti-
 mum hoc votum
 meum.
 a. Crederes Mityle-
 næos omnes in exi-
 lium pulsos è pa-
 trio solo migrasse,
 in discessu Pompe-
 i & Corneliz; adeo vndique plangebatur ab omnibus. b. Tanquam Deos inle-
 mentie incusantes. c. Neque tangebantur tantum discessu Pompeij, quantum Cor-
 neliz.

Aptior est, tota quantum valet, utere Lesbo,
 q. *Accipe: ne Cesar rapiat, tu victus habeto.*
 r. *Hoc solum crimen merite bene detrabe terra,*
 Ne nostram videare fidem felixq. secutus,
 Et damnasse miser. Tali pietate virorum
 Letus, in aduersis. & mundi nomine gaudens
 Esse fidem, Nullum toto mihi, dixit, in orbe
 Gratius esse solum, non paruo pignore vobis
 Ostendi, tenuit nostros hac obside Lesbos
 Adfectus: hic sacra domus, carique penates,
 Hic mihi Roma fuit, non vlla in litora puppim
 Antè dedi fugiens, seu cum Cesaris iram
 Iam scirem meritam, seruata coniuge, Lesbon,
 u. *Non veritus tantam venie committere vobis*
 Materiam, sed iam satis est fecisse nocentes:
 Fata mihi totum mea sunt agitata per orbem.
 Heu nimium felix æterno nomine Lesbos,
 Siue doces populos, Regesq. admittere Magnum,
 Seu præstas mihi sola fidem, nam querere certū est
 Fas quibus in terris, ubi sit scelus. accipe numen,
 Si quod adhuc mecum es, votorum extrema meorū:
 Da similes Lesbo populos, qui Marte subactum
 Non intrare suos infesto Casare portus,
 Non exire vetent. Dixit, mæstimque carine
 Imposuit comitem. cunctos mutare putares
 Tellurem, patrieq. solum: sic litore toto
 Plangitur, infestæ tenduntur in æthera dætre:
 c. *Pompeiumque minus, cuius Fortuna dolorem*
 Mouerat; ast illam, quam toto tempore belli
 Vt ciuem videre suam, discedere cernens
 Ingemuit populus: quam vix si castra mariti
 Victoris peteret, siccis dimittere matres
 Iam poterant oculis: tanto deuinxit amore

155
 Hos
 Hos
 Quod
 a. Sta
 Nec
 Totu
 Num
 Et v
 Aru
 h. Sep
 Proie
 Recte
 Vnde
 Equ
 Aut
 170
 Doct
 m. Si
 n. Nu
 Side
 175
 Axio
 Ille
 Surg
 P. Bo
 Sped
 de fut
 di a g
 de his
 illud.
 iori
 dera
 parte
 certo
 nulla
 ex
 thico
 cea p
 Arch
 Vria
 lus d
 fider
 inque
 depr

Hos pudor, hos probitas, ^d castiq; modestia vultus,
 Quod submissa nimis, nulli grauis hospita turbæ,
^a Stantis adhuc fati vixit quasi coniuge victo.

131
 160 ^c Iam pelago medios Titan demissus ad ignes,
 Nec quibus abscondit, nec si quibus exerit orbem,
 Totus erat: ^f vigiles Pompeij in pectore curæ
 Nunc socias adeunt Romani fœderis vrbes,
 133 Et varias regum mentes, nunc & inuia mundi
 Atua super nimios soles, Austrumque iacentis.
 165 ^h Saepe labor mœstus curarum, odiūque futuri
 Proiecit fessos incerti pectoris æstus,
 135 Rectorēque ratis de cunctis consulit astris;
 Vnde notet terras; quæ sit mensura secandi
 Æquoris in cœlo; ⁱ Syriam quo sidere seruet:
 Aut ^k quotus in plaustris Libyam bene dirigat ignis.
 170 ^l Doctus ad hæc fatur ^l taciti seruator Olympi:
^m Signifero quecunque fluunt labentia cœlo,
ⁿ Nunquam stante polo, miseros fallentia nautas
 Sidera non sequimur: sed qui non mergitur undis
 175 Axis innociduus, gemina clarissimus Arctō.
 Ille regit puppes, hic cū mibi semper in altum
 Surgat, & instabit summis minor Vrsa^o ceruchis;
 P Bosphoron, & Scythiæ curuantem litora pontum
 Spectamus. ^q quicquid descendet ab arbore summa

de futuris leuaret, conuertit se ad dispersionem de astris & ratione
 di a gubernatore nauis. i Quam stellam obseruans in Syriam nauiget. & cum Pompeium
 de his regionibus aduersis variâ animo versantem consilia respicere videatur poeta, tum &
 illud, Namque Helice Cynos, Tyrias Cynosura per altum Dirigit. k Quota stella vrsa ma-
 ioris obseruatur nauigantibus in Africam. l Gubernator. Sic Palinurus Virg. j. AEn. Si-
 dera cœlestia notat tacito labentia cœlo. m Non obseruans stellas in Zodiaco & illa cœli
 parte quæ reuoluta nobis occidit: sed sidera vicina polo Arctico, qui nobis semper sublimis
 cœlo signat cursus, iuxta quem maxime fulgent duo sidera Helice & Cynosura. n Vbâ
 nulla cœli pars stabilis stellas præfert, ad quas dirigatur cursus. o Cornibus anteanarum.
 ex ^p ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z. p Hoc vult nauta dicere, Nauigantibus hinc in Bosphoron Sey-
 thicum aut Thracicum, & Pontum, versus Septentrionem, stella polaris ascendit ad Zenith,
 cui punctum verticale, quod per ^{antennâ} ^{antennam} arborē & malum, intelligitur est, polus
 Arcticus eleuatur. Nauigantibus contra in Syriam, versus meridiem, stella polares Boötis &
 Vrsa minor descendunt a summitate mali cui puncto verticali, Horizontem versus. h. e. po-
 lus deprimunt, atque eleuantur Canopes, fulgida stella in gubernaculo Australi nauis Argus
 sideris meridionalis, quæ non videtur nisi Rhodo in Austrum pergentibus, nusquam iuuantes;
 inquit Manilius. l. i. fulgere Canopum, donec Nilivæ per Pontum venerit ora. q Quotum
 exprimitur poli Arctici, tantum eleuatur AE quatoris, & in Austrum tendimus.

d Cornelia stantis
 fati. i. cuius fortuna
 adhuc erat integra
 (vt infra v. 134. notat
 ni Martis Alano.
 Nelleniam alij
 esse volunt pro stanti
 fortuna) vixit non
 minorij cum mode-
 stia, quam si fracta
 fuisset aduersâ For-
 tunâ.

e Erat iam Solis oc-
 cidentis sphaera pars
 media supra hori-
 zontem, pars altera
 infra, diem illis de-
 ferentis si qui sunt
 Antipodes qui op-
 ponunt pedibus ve-
 stigia nostris. Nam-
 que hoc plerique ve-
 terum controuersio-
 nis etiam contra de-
 monstrations Ma-
 thematicas.
 f Pompeium in som-
 nem & sollicitum te-
 nebat meonario
 quos reges, quas gen-
 tes scias, quas muni-
 di partes adiret.
 g Deserta Libya,
 zonam torridam &
 vltimas.

h Interdum vt men-
 tis sollicitudinem &
 tantum cogitandi

cœli vix que inquit en-
 di a gubernatore nauis. i Quam stellam obseruans in Syriam nauiget. & cum Pompeium
 de his regionibus aduersis variâ animo versantem consilia respicere videatur poeta, tum &
 illud, Namque Helice Cynos, Tyrias Cynosura per altum Dirigit. k Quota stella vrsa ma-
 ioris obseruatur nauigantibus in Africam. l Gubernator. Sic Palinurus Virg. j. AEn. Si-
 dera cœlestia notat tacito labentia cœlo. m Non obseruans stellas in Zodiaco & illa cœli
 parte quæ reuoluta nobis occidit: sed sidera vicina polo Arctico, qui nobis semper sublimis
 cœlo signat cursus, iuxta quem maxime fulgent duo sidera Helice & Cynosura. n Vbâ
 nulla cœli pars stabilis stellas præfert, ad quas dirigatur cursus. o Cornibus anteanarum.
 ex ^p ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z. p Hoc vult nauta dicere, Nauigantibus hinc in Bosphoron Sey-
 thicum aut Thracicum, & Pontum, versus Septentrionem, stella polaris ascendit ad Zenith,
 cui punctum verticale, quod per ^{antennâ} ^{antennam} arborē & malum, intelligitur est, polus
 Arcticus eleuatur. Nauigantibus contra in Syriam, versus meridiem, stella polares Boötis &
 Vrsa minor descendunt a summitate mali cui puncto verticali, Horizontem versus. h. e. po-
 lus deprimunt, atque eleuantur Canopes, fulgida stella in gubernaculo Australi nauis Argus
 sideris meridionalis, quæ non videtur nisi Rhodo in Austrum pergentibus, nusquam iuuantes;
 inquit Manilius. l. i. fulgere Canopum, donec Nilivæ per Pontum venerit ora. q Quotum
 exprimitur poli Arctici, tantum eleuatur AE quatoris, & in Austrum tendimus.

P

Arcto

Hos

Remota, nec ascendens Septentrio-
malibus conspicua.
t Si in sinistram te-
neat à Canopo trans
Pharon, illidetur
navis Syrtibus.
u l. 10. v. 57. & 309.
x l. 1. v. 367.

y Vtro dextro an
sinistro veli an-
gulo imo?

z *Prostata the-
sacke.* l. 5. v. 428.

z Dirigi cursum.

a Thesaliam atque
Italiam relinque, ad
Oriensem tendent.

b Vxorem.

c Ante receptam
vxorem, Lesbion vo-
lui petere.

d In læuam flexit.

e Fretum inter A-
siam litus & Chion
insulam à sinistra
malè legitur *Asia
eam.*

f Alterum veli an-
gulum protendit, re-
ducto altero, vt
v. 428 l. 5.

g Cursum in obliquū
mutato, neque pro-
currente vt prius ex-
quitis antennis navi,
maiori impetu &
fragore proza eruit
fluctus.

h Non sicut atque
anriga in curuli cer-
tamine contendit,
interiore rotā quam
proximè stringere
metam, quò breuiore
gyro circumeat.

i Sinistram rotā im-
mobili, dum dextra
vertitur.

k Euitare & intare. i Oriens sol obscurauerat sidera. m Quicumque è clade Pharsa-
licâ ingerant, sequenti sunt Pompeium. n Natus minor, Sextus ad l. 10. v. 47. o Senato-
rum, & ducum, Pompeius fugiens cum duobus Lentulis, Sextoque filio & Faunio, &c. Vel. Pa-
tercul. l. 1. p. Visto. q Regna Orientalia. r Deiotarum regem Gallo-Græciæ iustit
la remotissimas terras minoris Asiæ ad arma sollicitandis. s Qui fugientem Pompeium
assensus fuerat.

*Arctophylax, propiorque mari Cynosura seretur,
In Syriæ portus tendet ratis. inde Canopos
Excipit^l Australi cælo contenta vagari,
Stella^l timens Borean: illa quoque perge sinistra,
Trans^u Pharon in medio tæget ratis æquore^x Syrtim.
Sed quò vela dari, y quo nunc pede carbasa^z tendi
Nostra iubet? Dubio contra cui pectore Magnus,
Hoc solum toto, respondit, in æquore serua,
a Vt sit ab Emathys semper tua longius oris
Puppis, & Hesperiam pelago, cæloque relinquis:
Cetera da ventis. comitem, pignusque recepi
Depositum: tunc certus eram, que litora vellem;
Nunc portum Fortuna dabit. Sic fatur: at ille
Iusto vela modo pendentia cornibus æquis
Torsit, & d in læuam puppim dedit, viq; secaret,
c Quas Asiæ cautes, & quas Chios asperat, vndas, 191
f Hos dedit in proram, tenet hos in puppe rudem.
Æquora senserunt motus, aliterque secante
Iam pelagus rostro, * nec idem spectante carina,
Mutauere sonum. h non sic moderator equorum,
i Dexteriore rota læuam cum circuit orbem,
Cogit^k inoffense currus accedere meta.
l Ostendit terras Titan, & sidera textit.
m Sparsus ab Emathia fugit quicumque procella,
Assequitur Magnum: primusque à litore Lesbi
Occurritⁿ natus, o procerum mox turba fidelis.
Nam neque^p deiecto fat is, acieq; fugato
Abstulerat Magno reges Fortuna ministros:
Terrarum dominos, & q sceptra Eoa tenentes
Exul habet comites. r Iubet ire in deuia mundi
Deiotarum, s qui sparsa ducis vestigia legit.*

Quando,

z Syriz ad Ephra-
tem opp. ab Alexan-
dro Macedone con-
ditum. & vbi flusium
ponte è nauibus do-
muerat. cathenas in
vrbe seruatas esse suo
tempore refert Plin.
l. 34. c. 13.

y In meam gratiam
& parces potius quã
Cæsaris sit.

z Detotarum.

a Posito habitu re-
gio.

* Regi assu vero ha-
bitum pauperis.

b Exposito Detota-
ro cui mandatis ad
Parthos, in litore Af-
siatico.

c Pompeius.

d Ica. r. inf. nisi in-
tor scopulos.

e Ioniz in Asia ma-
nitimam vrbeu ce-
lebreu.

f In imo quippe si-
nus pulcherrimi est
Colophon.

g Ioniz insul r.

h Maris Carpathij
inf.

i Samo vicina est
Cos ins.

k l. 5. v. 51.

|| sinus, ad Telmessu
oppidum Cariz
l Compendiu mag-
ni sinus facit. rectã
per me imo pelagus
navigat ope. Quã
via Ioniam co open-
sat ner. Hippolit
Senec v. 84. Legent
& Compositus: medio
pelagi Pamph.

m Afiz Minoris regio Ciliciz vicina. n Oppido vlli. v. 136. supra. o Pamphyliz opp.
Ataleam dicit Phlarchus eum primam intrade. p Panciores incolz erant quã con-
tes Pompei. q Hinc nauigans. r Montem Ciliciz. s Ciliciz fl. t Credidisset hoc
quandam Pompeius eum maria hze proligatis piratis nocasset. fore aliquando vt sibi pro-
fugo hoc tuto itinere opus esset? u Int. vel portus ad ostium Selinuntis fl. Ciliciz. Sunt qui
intelligant confessum Senatorium. *συνιστορον*. Alij leg. *Σελινου*. opp. licoale. Strab. l. 14.
Pl. l. 1. 29. c. x Metuens Pompeius celeritatem hostis. ne rebus imparatis superueniret Cæ-
sar. de loco perlugi & recessus deliberauit. ipse Parthiam prætulit. alij Africam & Iubam
Theophanes Lesbos Agyptum inasit & persuasit. Plotarch. & Appian. & Patenc. l. y Re-
ferentes patriam. vel potius atque auctoritatem patrie habentes.

x Zeugmaque Pelleum. y Pompeio vincite Parthijs;

Vinci Roma volet. z Regem parere iubenti

Ardua non piguit, z posuísque insignibus aula
Egreditur famuli raptos indutus amictus.

In dubijs tutum est * inopem simulare tyranno.

Quanto igitur mundi dominis securius æuam

Verus pauper agit ! b Dimisso in litore rege,

c Ipse per d Icariz scopulos, e Ephesumq; relinquens,

Et f placidi Colophona maris, spumantia parue

Radu saxa h Sami: spirat de litore i Coo

Aura fluens: Gnidon inde fugit, k clarãq; relinquit

Sole Rhodon. magnosque || sinus Telmessidos vnde

i Compensat medio pelagi. m Pamphylia puppi

Occurrit tellus: nec se committere n muris

Ausus adhuc vllis, te primùm parua o Phaselis

Magnus adit nam te metui vetat incola varus,

Exhaustaq; domus populis; p maiorque carinæ

Quam tua turba fuit. q tendens hinc carbasa rursus

Iam c Taurum. Tauròq; videt l Dipsanta cadentem. 255

c Crederet hoc Magnus. pacem cum præstitit vn-

Et sibi consultum? Cilicum per litora tutus (dis

Parua puppe fugit: sequitur pars magna Senatus

Ad profugum collecta ducem: paruisq; u Synedris,

Quo portu mittitq; rates recipitque Selinus, 260

x In Procerum cætu tandem mæsta ora resoluit

Vocibus his Magnus: Comites bellique fugaq;

Atque y instat patriæ, quanuis in litore nudo,

In Cilicum terra, nullis circumdatus armis

- 265 Consultem, rebusque novis exordia quaeram,
 Ingentes praestate animos: non omnis in arvis
 Emathys cecidi, nec sic mea fata premuntur,
 Ut nequeam relenare caput, cladésque receptas
 Excutere.^a an Libya^b Marium potuere ruina
 Erigere in fasces, plenis & reddere fastis:
- 270 Me pulsam leuiore manu Fortuna tenebit?
^a Mille me^b Graio voluntur in aequore puppes,
^a Mille duces: sparsit potius Pharsalia nostras,
 Quam subuertit opes, sed me vel sola tueri
 Fama potest rerum, toto quas gessimus orbe,
 275 Et^c nomen quod mundus amat. vos^d pendite regna
 Viribus, atque fide, Libyen, Parthosque, Pharonq,
 Quenam Romanis deceat succurrere rebus.
 Ast ego curarum, proceres, arcana mearum
 Expromam,^e mentisq; meae quod pondera vrgant.
 280 Aetas^f Niliaci nobis suspecta tyranni est:
^g Ardua quippe fides robustos exigit annos.
 Hinc anceps dubij terret^h solertia Mauri:
ⁱ Namque memor generis Carthaginiis impia proles
 285 Imminet Hesperiae, multusq; in pectore vano est
 Annibal,^k obliquo maculat qui sanguine regnum,
 Et Numidas contingit auos: ^l iam supplice Varo
 Intumuit, viditque loco Romana secundo.
 Quare agite,^m Eoum comites properemus in orbem.
 290 ⁿ Diuidit Euphrates ingenti gurgite mundum,
^o Caspiaque immensos seducunt claustra recessus,
 P^r Et polus Assyrias alter noctesq; diesque
 Vertit, ^q & abruptum est nostro mare, discolor vnda,
 Oceanisque suus.^r regnandi sola voluptas.

vult. Alij ex obliquo & maculat nocturnum fuisse intelligunt. I Insolens factus est, quod Scipio Varus subsistit ab illo petiisset, & quod Catione cum exercitu deleto res Romanas vidisset suis inferiores. in Parthiam Locum hunc examinat relarguitque Ios. Scal. in prolegom. ad Manil. n Ad v. 276 supra. o Ad v. 222 supra, p Parthiam, atque Indiam. pro qua videtur Assyriam dixisse, cum nulla sit pars Assyriae quae polum antarcticum videat. q Et Oceanus Indicus alius est à nostro, cuius pars Mare rubrum d. uersi à nostro coloris, et vultus, sed vide quae nos ad Sen. Thyest. v. 370. r Regnandi sola voluptas, & cetera gestunt.

z Marium post caecum Minturnensium & latebras in ruini Carthaginiis, L. v. 89. Fortuna ad septimum proerit Consulatum, Me manu minus graui depressit: Quid obstat quo minus & restituat?

a Synecdoche Hyperbolica.

b Ad Corcyram enim & in Adriatico classes illi integras erant & praefecti.

c Quo nimium fretus erat. l. v. 13 g. d Expensite, delibatae ad quem tanquam fidelem & viribus praestantem confugiamus, ad Iulianum Numidarum regem in Africa: an Pharaonem Parthiae, an ad Ptolomaeum Aegypti regem.

e Quo consilia mea inclinent.

f Ptolomaei qui tunc puero quam iuueni proprius Aegypti rex erat. Patere.

g Eximia certa in rebus arduis praefita.

h Iubae astutia.

i Iubam Peris orientum vult portis, ingenio vasto, perfidia & oio nominis Romani referre Annibalem.

k Qui regni Libyae ad se ex laterali descensu pertinere

f Equi illis altiores
& ferociores quam
postri.

e Ab ineunte etate
sagittis mittendis
instituntur.

u Max v. 204.

x Parthi primi &
soli retulerunt im-
petum Alexandri.
y Macedonicas ha-
stas, Pella vrbs Ma-
cedonis Alexandri
patria.

z Sibi subiecerunt
Medos quorum vrbs
Bactra regis Bactria-
nar; & Assyrios, quo-
rum regis Babylon.

a L. v. 10.

b Facto periculo in
eo pccelso, quo Crassi
deniciti sunt, nostra
pila esse suis sagittis
inferiora.

c Leue vtrique vul-
nus lethale est a ve-
neno quo tinguntur
sagittae.

d Atque vtinam mi-
hi non instaret ne-
cessitas opem im-
plorandi a Parthis,
gente feruã, nostri æ-
mula invidiã que, nec
habenti minus fauo-
ris diuini.

e Præter Parthos.

f Orientis populos.

g Cum Parthis, su-
pra v. 218. & 236.

h Leuius feram õig-
nitatis meæ ruinaam
& fortunæ naufragi-
um ex oculis nos-
trorum remota ad
extremas igno-
rasque
gentes quibuscum
vobis nullum com-
mercium: quã si
me conferem in
regna quæ a me de-
iuncta suis reipibus reddidi. L. v. 770. critque mihi solatio ibi interire, vbi nec crudelitati Cr-
saris neque officijs sim obnoxius. solanti me recordatione rerum a me illic gestarum. I Quas
victorias & triumphos retuli è Mithradate, Tigrane, &c. vltra Mocerin paludem & Tanaim
k In nullas certè magis. I Qui aut victor restinet me, aut victus pœnas dabit Crassorum.
vacante interim a ciuili bello milite Romæ, ut Parthis.

^f *Celsior in campis sonipes, & fortior arcus;*

^e *Nec puer, aut senior ñ letales tendere nervos*

Segnis, & à nulla mors est incerta sagitta.

^x *Primi y Pellaas arcu fregere sarissas,*

^z *Bactraque Medorum sedem, a murisq; superbam*

Assyriis Babylona domos. nec pila timentur

Nostri nimis Parthis, audentq; in bella venire,

^b *Experti Scythicas, Crasso percunte, pharetras.*

Spicula nec solo spargunt fidentia ferro;

Stridula sed multo saturantur tela veneno.

^c *Vulnera parua nocent, satumq; in sanguine summo*

^d *O vtinam non tanta mihi fiducia seuis* (est.)

Esset in Arsacidis? satis nimis æmula nostris

Fata mouent Medos, multumq; in gente Deorum est.

Effundam populos e alia tellure reuulsos,

Excitòsque suis immittam sedibus f ortus.

Quòd si nos Eoa fides. & Barbara fallunt

& Fœdera; vulgati supra commercia mundi

Naufragium Fortuna ferat. non vegna precabor,

Que feci, b sed magna feram solatia mortis

Orbe iacens alio, nil hæc in membra cruentè,

Nil foerum fecisse piè, sed cuncta reuoluens

Vitæ fata meæ, semper venerabilis illa

Orbis parte sui: i quantus Mæotida supra!

Quantus apud Tanaim toto conspectus in ortu!

^k *Quas magis in terras nostrum felicibus actis*

Nomen abít, aut vnde redít maiore triumpho?

Roma faue cæptis: quid enim tibi lætius vnquam

Præstiterint Superi, quàm, si ciuilia l Partho

Milite bella geras, tantam consumere gentem,

Et nostris miscere malis? Cùm Cæsaris arma

Concurrent m Medis, aut me Fortuna necesse est

Vindictet, aut Crassum. Sic fatus, murmure sentit

Consilium damnasse viros: quos ° Lentulus omneis
Virtutis stimulis, & nobilitate dolendi

330 Præcessit, dignasque tulit ꝑ modò Consule voces:

Siccine Thessalicæ mentem fregere ruinae?

330 Vna dies mundi damnauit fata? secundum
Emathiam lis tanta datur? ꝑ iacet omne cruenti
Vulneris auxilium? solos tibi, Magne, reliquit

335 * Parthorū Fortuna pedes? quid ꝑ transfuga mundi
Terrarum totos tractus, cælumque perosus,

335 Aduersosqꝫ polos, alienaque sidera quæris,
Chaldeos culture ꝑ focos & barbara sacra
Parthorū famulus? ꝑ quid causa obtenditur armis

340 Libertatis amor? miserum quid decipis orbem,
Si seruire potes? ꝑ te, quem ꝑ Romana regentem

340 Horruit auditum, quem captos ꝑ ducere reges
Vidit ꝑ ab Hyrcanis, Indòque à litore, siluis,
Deiectum fatus, humilem fractumqꝫ, videbit,

345 Extollètque animos Latium vesanus in orbem,
Se simul, & Romam Pòmpeio supplice mensus?

345 Nil animis, fatisqꝫ tuis effabere dignum:
Exiget ignorans Latie commercia lingue,
Vt lacrimis se, Magne, roges, patimurne pudoris

350 Hoc vulnus, ꝑ clades vt Parthia vindicet antè
Hesperias, quam Roma suas? ciuilibus armis

350 Elegit te nempe ducem. ꝑ quid vulnera nostra
In Scythicos spargis populos, cladésque latenteis?

350 Quid Parthos transire doces? ꝑ solatia tanti

355 Perdit Roma mali, nullos admittere Reges,

Romanosqꝫ omnes præ se contempserint: vbi viderint te Imperatorem summam & caput
Romæ, iacturos ageres cum lata triumpho, animo tam abiecto ad pedes suos prostratum.
y Res Romanas; impetium. z Ante triumphalem curum. a Ex remotis Asia regio-
nibus, ad Myrcaniam & Indiam vergentibus. b Et quum indignum erit animo tuo & re-
bus tuis gestis, supplicare Parthis? quorum lingua cum imperitus sis, lacrymis agenda est
implorandamque sctu auxilium. c Vt cladem Pharsalico proelio acceptam prius Parthia
vindicerent, quum nos cladem ab ijs acceptam ad Carras? d Damna bello accepta, quæ ho-
stes celare prudantius erat, cur prodis illis? e Quid occasione præbes transcendendi Euphras-
tem, imperij sui limitem? f Et cum Roma soleatur se post bellum, quòd ciui potius scruia-
suo, quam regibus externis: per te solatio hoc illa frustrabitur.

n Consilium suum
de Parthis adendum
improbari à suis.

o Orationem hanc
Theophrani Lesbii
adhibet Plotarchus
in Pomp.

p Qui paulò ante
Consulatum gesse-
rat.

q Vnane illa infeli-
citer in Thessalia
pugnata dies dam-
nauit totum mundum
in extremam & eter-
nam calamitatem?
lati quasi perpetuæ
felicitatis sententiã
pro victoribus vnius
diei?

r Nihilne post ac-
ceptam hanc cladem
superest auxilij?

* Quorum ad pedes
tu supplex accidas
opem imploratorus.

f Parthos ultra AE-
quinoctialem statuit
vi supra v. 292. Assy-
rios.

t Aras. Alij leg. deos
in idem recidunt.
Ignei sc. Deum
Chaldecorum.

u Aut quid liberta-
tatis studium præte-
rimas belli causam,
si modo Parthis nos
sentituros projecia-
mus?

x O, quanto cum
Romani nominis
dedecore, atqꝫ dam-
no tuo, consilium
hoc inijsi? cristas v-
tique tollent Parthi,

g Contra patriam. *Sed ciui seruire suo, iuuat ire per orbem*
 h L. V. 10. *Ducentem seuas? Romana in mœnia gentes,*
 i Quando exitus *Signaque ab Euphrate cum Crassis capta sequenti?*
 belli erat in cubio, *Qui solus regum, fato celante fauorem,*
 Pirætes non milit *Desuit Emathie, nuno tantas ille locesset*
 tibi auxilium: an v- *Auditi victoris opes, aut iungere fata*
 gique credis open *Tecum, Magne, volet? non hæc fiducia genti est.*
 illum tibi victo la- *Omnis in Arctoïis populus quicumque priuinis*
 turum contra victo- *Nascitur indomitus bellis, & Martis amator,*
 rem, de quo mul a *Quicquid ad Eoos tractus, mundi q, teporem*
 audi: *Labitur, emollit gentes clementia cœli.*
 k Septentrionales *Illic & laxas vestes, & fluxa virorum*
 populi, inquit Vege- *Velamenta vides. Parthus per Medicarura,*
 tius L. i. c. 2. remoti *Sarmaticos inter campos, effusaque plano*
 folis ardoribus in- *Tigridis arua solo, nulli superabilis hosti est*
 confortiores quidem, *Libertate fugæ. sed non, ubi terra tumebit.*
 sed tamen largo san- *Aspera conscendet montis iugæ; nec per opacas*
 guine redundantes, *Bella geret tenebras incerto debilis arcu,*
 sunt ad bella prom- *Nec franget nando violenti vorticis amnem,*
 ptissimi. Nationes *Nec tota in pugna perfusus sanguine membra*
 vero Soli vicinæ, ni- *Exiget æstiuum calido sub pulucre solem.*
 mio calore siccatur, *Non aries illis, non vlla est machina belli:*
 amplius quidem sa- *Haud fessas implere valeat: Parthoq, sequente*
 piunt, sed minus hæ- *Murus erit quodcunque potest obstare sagittæ.*
 bent sanguinis: & *Pugna leuis. bellumq, fugax, turmeq, vagantes,*
 propterea fiduciam *Et melior cessisse loco, quam pellere, miles.*
 continis pugnan- *Illita tela dolis, nec Martem comminus vnquam*
 di non habent & me- *Ausa pati virtus, sed longè tendere nervos,*
 ritur v. lora Idem *Et, quò ferre velim, permittere vulnera ventis.*
 Aristot. Herodot. & *Ensis habet vires, & gens quæcumq, virorum est,*
 Vitruuii L. 5. & Rob *360 390 365 375 405 410 415*
 Valerius l. 6. de re *370 400 405 410 415*
 Militari c. 8. Respon- *375 405 410 415*
 det au rem ad illud *375 405 410 415*
 Pompeij, sup. v. 195. *375 405 410 415*
 l. Almoris. vt L. 1. *375 405 410 415*
 v. 155. *375 405 410 415*
 m Plagam cœli te- *375 405 410 415*
 pidam. *375 405 410 415*
 n Quod & molli- *375 405 410 415*
 tiem arguebat apud *375 405 410 415*
 Romano. Mahibnum *375 405 410 415*
 senicis demissis au- *375 405 410 415*
 bulat. Horat. *375 405 410 415*
 o In camporum qui- *375 405 410 415*
 dem planitie præ- *375 405 410 415*
 stant plouium n Par- *375 405 410 415*
 thi, sagittæ eminus *375 405 410 415*
 & fugæ inter pug- *375 405 410 415*
 nan cum hosti in montosis vero minimum valent. p Per opaca vallium, inquirunt. Quid si,
 locis? neque enim noctu fugientem insequi Crassum sustinebant Parthi. Plu arch in Crasso.
 q Non flumina, ubi opus est transire didicerunt. r Neque vulnera us pisciferabit per diem
 eorum æstiuum in pugna, pulueris & solis patiens. l L. 3 v. 200. t Cratibus, fatibus ter-
 tæ, trab buy ad oppugnanda castra u Illisum te præstabit, quicquid sagittas arcere valet.
 x Resp ad illud v. 205. supra, y Fugæ aptior quàm pugnæ. z Veneno. a Tela incertum
 ubi castra tenere emittere. b Statuatiâ pugna & cymnionis glacijs prælati virotum. h. e.
 fortium est.

Bella gerit gladijs. ^c nam Medos praelia prima
Exarant, vacuæq; iubent remeare pharetrae.

^d Nulla manus illis; fiducia tota veneni est.

Credis, Magne, viros, quos in discrimina belli

³⁹⁰ cum ferro venisse ^e parum est? ^f tenta e pudendum

Auxilium tanti est, ^g toto diuisus ut orbe

^h A terra moriari tua? tibi barbara tellus

Incumbat? te parua tegant, ac vilia busta,

Inuidiosa tamen, Crasso ⁱ quarente sepulcrum.

³⁹⁵ Sed tua sors leuior, ^k quoniam mors vltima poena est,

Nec metuenda vivis. at ^l non Cornelia letum

Infando sub rege timet. num barbara nobis

Es signota Venus, quæ ritu cæca ferarum

Polluit ^m innumeris leges, & fœdera tede

³⁹⁸ Coniugibus, thalamique ⁿ patent secreta nefandi

Inter mille nurus? ^o epulis vesana, meroque

Regia, non ullos exceptos legibus horret

Concubitus: tot femineis complexibus vnum

Non lassat nox tota marem. ^p iacuerè sorores

In regum thalamis, sacra tæque pignora matres.

⁴⁰⁵ Damnat apud gentes sceleris non sponte peracti

Oedipodionias infelix fabula Thebas:

^q Parthorum dominus quoties sic sanguine misto

Nascitur Arsacides? cui fas ^r implere parentem,

Quid reat esse nefas? proles tam clara Metelli

⁴¹⁰ Stabit barbarico coniux ^s millesima lecto.

Quanquam non ulli plus regia, Magne vacabit

Seniitæ stimulatæ Venus, titulisque virorum.

Nam quo plura iuuent Parthum ^t portenta, fuisse

Hanc sciet & Crassi: ceu pridem debita satis

⁴¹⁵ Assyrijs, trahitur ^v cladis captiua vetusta.

uis ille hoc per ignorantiam ad miserit, quod hi scienter & sponte. ^r Et ex huiusmodi incestu

sæpe nascitur iste rex. ^s Pregnantem facere. sic Ouid. 11 Met. *ingentique implent Achille*.

^e Cornelia I. Scip. Metelli filia. ^u Multis posthabita. quanquam (& hoc corrigi) vt Crasso

tibi que infat e. cum nulli frequentius conuenierit. ^x Moutroxe libidinis incitamento,

^y Tanquam casti tibi prioris mariti præda illi debita.

^c Sed vide Plutar-

chum in Crasso, ubi

Romanos hæc spes

falsos habuit, ade-

rant quippe camelis

lagiretis ouelli, vnde

conuersi Parthi phar-

etras rescierent.

^d N. Illa vis in idē-

bis inferendis,

^e Nisi & venenam

addant.

^f Tantine facis tam

inhonestum & im-

belle auxilium, vt

mor.

^g Vt supra v. 129.

^h Reip. ad illud Pō-

petii. v. 3. i. supra.

ⁱ Non habente sep-

poliferis alitibusque

protecto.

^k Quoniam mors,

æternarum requies

est & malorum vlti-

mum.

^l Sed dedecus om-

ni leto grauius ti-

met.

^m Rex quot libet;

alij, quot possunt a-

lere.

ⁿ In propatulo sunt,

vel in communi in-

ter multas.

^o Rex satur & ebrī-

nallos horret con-

cubitus, vel legibus

interditos. Alij leg-

non vllis.

^p Quin & sorores

incestant, & quod

nomen iniolatum

debet esse, matres.

^q Malè audiunt

Thebe in Scotia,

nomine Oedipodis,

cui matrē Iocastam

duxit, vide argomé-

tum nostrum in Oe-

dip. Senecx. Quam-

uis ille hoc per ignorantiam ad miserit, quod hi scienter & sponte. ^r Et ex huiusmodi incestu

sæpe nascitur iste rex. ^s Pregnantem facere. sic Ouid. 11 Met. *ingentique implent Achille*.

^e Cornelia I. Scip. Metelli filia. ^u Multis posthabita. quanquam (& hoc corrigi) vt Crasso

tibi que infat e. cum nulli frequentius conuenierit. ^x Moutroxe libidinis incitamento,

^y Tanquam casti tibi prioris mariti præda illi debita.

z Quod si grane il-
 lud Crasiani cla-
 dis danum tibi in
 mentem subeat.
 a Quam Crasium
 vindicasse.
 b Cæsaris.
 c L. v. 10.
 d Parthos, quibus
 subdita est Bactra.
 supra, v. 299.
 e Et vel bellū Gal-
 licum atque Germa-
 nicum omisisse, sub-
 ductis inde prædijis
 topijsque omnibus
 contra Parthos mit-
 tendis.
 f Verbs Mediz, re-
 gia vetus Persarum,
 atrocitatis & gentis
 perfidiz famosa.
 g Crasorum. tan-
 quam illis regi atq;
 inferiz.
 h Federis exitum,
 belli initium.
 i In Thessalia. Legi-
 tur & Thessalie.
 k Victor Cæsar.
 l Utanque aliis in-
 festus, non tamen
 Cæsari triumphum
 de Parthis inuide-
 sim.
 m Protopopziā
 vmbre Crasi vsus,
 dissuadet Pom-
 peium.
 n Insepulcr.
 o Hæc ex persona
 Lentuli.
 p Ad quas vrbes per
 ludibrij pompā missa
 sunt capita ducum,
 filii caput hæstæ præ-
 fixū Parthi adequi-
 tantes ostenderunt
 patri; patris caput
 & manum Sirena in Armeniam ad Orodem præmisit Seleuciam, &c. Plutarch. Crass.
 q Nobiles & fortes viros. z His si potes te supplicem abijcere, non video cur &
 Cæsari non possis supplicare in media Thessalia. f Quin respicis potius amicos &
 focios populi Rom. & hos petimus? t v. 23. supra. u Quin petimus AEGYP-
 tum? eius Pharos insula, & Ptolomeus Lagi f. rex, L. i. v. 697. x L. i. v. 367.
 y Ad occasum. z Ad ortum, Asiam versus, Nilus septem ostijs in mare infus-
 d'itur.

z Hæreat Eo vulnus miserabile sortis;

Non solum auxilium funesto à rege petisse,
 Sed gessisse a prius bellum civile pudebit.

Nam quod apud populos crimen b foceriq; tuumque 430

Maius erit, quam quod vobis miscenibus arma,

c Crasorum vindicta perit? incurrere cuncti

Debuerant in b Bactra duces, & ne qua vacarent

Arma, c vel Arctoum Dacis, Rheniq; cateruis

Imperij nudare latus, dum i perfida Susa

In tumulos prolapsa z ducum, Babilonq; iacerent.

Affryie h paci finem, Fortuna, precamur:

Et, si i Thessalia bellum civile peractum est,

Ad Parthos, k qui vicit eat. l gens unica mundi est,

De qua Cæsareis possim gaudere triumphis.

m Non tibi, quam primū gelidum transibis Araxem,

Vmbra senis mæsti Scythicis confixa sagittis

Ingeret has voces? Tu, quem post funera nostra

Vltorem cinerum n nude sperauimus vmbrae.

Ad sædus, pacemq; venis? o tum plurima cladis

Occurrent monumenta tibi: p que mœnia trunci

Lustrarunt ceruice duces, ubi q nomina tanta

Obruit Euphrates, & nostra cadauera Tigris

Detulit in terras, ac reddidit. z ire per ista

Si potes, in media focerum quoq; Magnæ, sedentem 440

Thessalia placare potes. f quin respicis orbem

Romanum? si regna times proiecta sub Austro,

c Infidumq; Tubam, u petimus Pharon, aruaq; Lagi.

x Syrtibus y hinc Libycis tuta est Aegyptus: at z inde

Gurgite septeno rapidus mare summouet amnis: 445

Terra suis contenta bonis, non indiga mercis,

Aut^a Iouis: in solo tanta est fiducia Nilo.

^b Sceptra puer Ptolemæus habet tibi debita, Magne,
Tutele commissa tue. quis^c nominis umbram

450 Horreat? innocua est ætas: ^d ne iura, fidemq̄,
Respectumq̄; Deū: veteris speraueris aule.
Nil pudet assuetos sceptris: mitissima fors est
Regorum sub rege nouo. Non plura locutus
Impulit huc animos. ^e quantum spes ultima verum

455 Libertatis habet! victa est sententia Magni.

Tunc^f Cilicum liquere solum, Cypròque citatas
Im misere rates, ^g nullas cui pretulit aras

^h Unde diua memor Paphie; ⁱ si numina nasci
Credimus, aut quenquam fas est cepisse deorum.

460^k Hec ubi deseruit Pompeius littora, totos
Emensus Cypri scopulos, quibus exit in Austrum,
Inde maris vasti^l transfuso vertitur æstu:

^m Nec tenuit Casiumⁿ nocturno lumine montem,
Infirmique Ægypti^o pugnaci litora velo

465 Vix tetigit, quæ diuidi pars maxima Nili
In vada decurrit Pelusia septimus amnis.

^p Tempus erat, quo Libra paves^r examinat horas

^s Non uno plus æqua die, noctique rependit
Lux minor hyberne verni solatia damni.

470^t Comperit ut regem Casio se monte tenere,

Thure calent ara, fertisque recentibus balant. ^h Memor Cyprii maris, in quo nata Venus
è spuma maris & testiculis Cæli cecit. vide quæ ad v. 173. Senec. Hippolit. ⁱ *Ερρηγόρ-
δος* 16. Si modo nascantur numina, & non sint æterna. ^k Nautibus alijs, inquit Cæsar, 3,
com. additis aduarijs, in Ciliciam, atque inde in Cyprum peruenit. ibi cognoscit arcem ante
captam sui excludendi causa, &c. Pompeius itaque pecuniâ societatis soblatâ & aris magno
pondere ad militarem usum in naues imposito, & 2000. hominum armatis, Pelusium per-
uenit. ^l Marii Cyprium & Ægyptum interfuso. Alij leg. *transuerso*. i. e. cursum direxit ex-
transuerso maris, in Neque Casium promontorium, quod petebat tenuit: sed vento ad-
uerfante & velis reluctantibus, infra Casium appulit, quâ Nilus septimo enoque ultimo &
amplissimo ostio iuxta Pelusium in mare exit. ^m Noctu, lucente lunâ, vel face nocturnâ, ve-
lit in Ptolemæam nauigantibus dirigente. ⁿ Reluctanti aduersus ventum. ^p Erat iam
æquinodiam autumnale, Sole Libram ingresso *Libra die summique paves ubi fecerit horas*. Virg
Geo. 1. ^r Allusum ad examen libræ. ^s Vnum tantum diem æquans nocti, deiiceps in-
minuit dies, rependitque noctibus, quantum deperierat his, post æquinodiam vernam.
^t Ibi casus, inquit Cæsar, rex erat Ptolemæus, puer ætate, magnis copijs cum sorore Cleopa-
tra gerens bellum, quam regno expulerat, &c. Ad cum Pompeius misit, ut pro hospitijs, atque
amicitijs partibus, Alexandria recipereur, atque illis opibus in calamitate regetetur.

Flectit

^a Plouit, vt quæ à
Nilo inundatur. He-
liodorus. l. 9. Diod. Sic.
& Tibullus de Nilo,
Te propter, nullus mi-
lus tua postulas im-
bres, Arida nec pla-
nio supplicat herba
Joui.

^b Resp. ad illud
Pompeij supra,
v. 281.

^c Titulum tantum,
& imaginario re-
gij nominis maesta-
tem.

^d In veterum qui-
dem regum aulis nõ
facile inuocaris iura,
fidem, religionem;
ubi perijt iam dudum
pudor: à regibus no-
uis pietatem espe-
cta. Alij leg. *ante
spren.*

^e Epiphonem.
Quarum libertatis
παρρησίας
assumunt sibi homi-
nes in rebus despo-
ratis!

^f E Cilicia soluens
in Cyprum inl. tra-
iecit Pompeius.

^g Quam coluisse Ve-
nus terris magis om-
nibus vnam Fertur,
ubi templum Diuæ,
centumque Sabæo

n Nondum Sol occiderat, & venti spirabant.
 x Legatione Pompeij certiorum factū regem scribunt historici omnes: non speculari.
 y Sceleratissimū homines regi à confijs Photinus eunuchus, Theodorus Chius rhetor & Achillas Aegyptius. z l. 6. v. 60.
 a Fictitium nomen.
 b Patria illi erat Memphis, Aegypti quondam regia, ad Nilum sita. *g. 248 Cetero ubi putent erat, in quo notabantur incrementa Milli Nilometrium.*
 c Vanæ superstitionis, vide quæ nos ad 1. 5. sat. Iuuenal. v. 1.
 d Sub quo sacerdotē multi boues, quos Aegyptij pro Dijs colebant, fuerant caesi.
 e Lunaris, quæ sunt 3. mensuræ.
 f Luna, cuius bicornis imaginem Apis bos Dei vice cultus in dextro habebat laterē, maculā candidante. Plin. l. 8. c. 16. Porphyr. l. de abll. cam. & infra v. 833.
 g Achoreus primus dixit sententiam, cōmemorauit, ut officia Pompeij erga patrem Ptol.
 h Qui melius sciebat mala regibus consulere, & subferre tyrannorum voluntati. i Fosse nos quibus Dij & fata fauent. k Differunt, pugnant. l Regna quæ curantur custodire & arces Senec. Thyest. v. 453 & 640. m Sceleratā manu Sceptura obtinentur: omnis in seipso est salus, &c. Lyens apud Senec. in Herc. Fu. v. 140. n Crude litas, exdis modum nesciens. o Tutius scuitur, si libertas audaciorum scuitū reprimatur. Per scelera semper tutius sceleribus est iter. Seneca. p Quasi contemptu annorum regis aduenit Pompeius. q Potius quam tegum tuum inuadat hospes, trade sorori Cleopatæ à te cetera. l. 1. v. 440. sup. 12. Procurator res pœti (inquit Cæsar, com. 3.) sine timore adduci, ne sollicitato exercitu regio Pompeius Alexandriam Aegyptumque occuparet, sine despectū eius fortunā, consilium incunt, &c.
 Fleēt iter: ^a nec Phœbus adhuc, nec carbasa lam-
 lam rapido^x speculator eques per litora cursu (quæ,
 Hospitis aduentu pavidam compleuerat aulam.
 Consilij vix tempus erat: tamen omnia^y monstra
 Pelleæ coire domus: quos inter^a Achoreus
 Iam placidus senio, fractisq; modestior annis,
 Hunc genuit custos Nili crescentis in arua
 Memphis^c vana sacris; ^d illo cultore Deorum
 Lustra^e sue^f Phœbes non vnus vixerat Apis;
 Consilij vox prima fuit, meritūque, fidemq;
 Sacraque defuncti iactauit pignora patris.
 Sed^h melior suadere malis, & nosse tyrannos,
 Ausus Pompeium leto damnare Photinus;
 Ius, & fas multos faciunt Ptolemæe nocentis.
 Dat pœnas laudat a fides, cum sustinet, inquit,
 Quos Fortuna premit: ⁱ satis accede, Deisque,
 Et cole felices, miseros fuge, sidera terrā
 Vt distant, & flamma mari, sic vile recto.
 Sceptrorum vis tota perit, si pendere iusta
 Incipit: euertitq; ^l arces respectus honesti.
 Libertas scelerum est, quæ regna inuisa tuetur,
 Sublatusq; modus glady. ^o facere omnia seuē
 Non impunè licet, nisi dūm facis. exeat aula
 Qui volet esse pius. virtus, & summa potestas
 Non cōeunt: semper metuet, quem sua pudebunt.
 Non impunè tuos Magnus contemserit annos;
 Qui te nec victos arcere à litore nostro
 Possè putat. ^q neu te sceptris priuauerit hospes,
 Pignora sunt propiora tibi: Nilonq; Pharonq;

- 500 Si regnare piget, damnatae redde sorori.
 Ægyptum certè Latys tueamur ab armis.
 Quicquid non fuerit Magni dum bella geruntur,
 Nec victoris erit. toto iam pulsus ab orbe,
 Postquam nulla manet rerum fiducia, quærit
 Cum qua gente cadat: ^f rapitur ciuilibus umbris.
- 505 Nec soceri tantum arma fugit: fugit ora Senatus,
 Cuius Thessalicas saturat pars magna volucres.
 Et metuit gentes, quas vno in sanguine mistas
 Deseruit: regeq; timet, quorum omina miserit:
- 510 ^e Thessalique reus, nulla tellure receptus,
 Sollicitat nostrum, quem nondum perdidit, orbem.
 Iustior in Magnum nobis, Ptolemæe, querela,
 Causa data est: ^a quid sepositam, semperq; quietam
 Crimine bellorum maculas Pharon, aruaq; nostra
- 515 Victori ^x suspecta facis? cur sola ^y cadenti
 Hæc placuit tellus, in quam Pharsalica fata
 Conferres, pœnâsque ^z tuas? ^{*} iam crimen habemus
 Purgandum ^g ladio, quodâ nobis scepra Senatus
 Te suadente dedit, votis tua fouimus arma.
- 520 ^a Hoc ferrum, quod fata iubent proferre, parauit
 Non tibi, sed victo, feriam tua viscera, Magnæ:
^b Malueram soceri: rapimur, quod cuncta feruntur.
^c Tene mihi dubitas an sit violare necesse,
^d cum liceat? que te nostri fiducia regni
- 525 Huc agit infelix? ^e populum non cernis inermem,
 Afuâque vix refugo fodientem mollia Nilo?
^f Metiri sua regna decet, virêsq; sateri.
 Tu Ptolemæe potes Magni fulcire ruinam,
 Sub qua Roma iacet? ^g bustum, cineresq; monere
- 530 Thessalicos audes, bellumque in regna vocare?

r Non fecimus nos nocentes durante bello, neque accessimus partibus Pompei: certè post bellum cauebimus ne victorem Cæsarem irriteret. us. inf. v. 537. f Exagitate à matribus eorum, qui bello civili perierant.

e Pelli in Thessalia male gelli dânatu. Damnatus à Dijs elade Pharsalica. inquit H. Grotius, u Apollonie ad Pompeium, quem læcusat perturbatiff regi pacari: auo uendo à se ingrati tudinis crimen. x Atque adeo vindicantia.

y Tibi victo, rebus pelliâ ruentibus. z Quas ab ijs qui te excipient non leuius atque a te expoliet Cæsar.

* Iam dudum Cæsari sumus iniuri; quasi votis fauentes tibi, quo suadente confirmant nobis regnum Senatus, quod crimen bello vindicabit Cæsar, nisi nos tuâ ex de iras illius auertamus.

a — Inuiti itaque, neque ingrati sed salutis nostræ necessitate coacti inferimus cadem tibi non quasi optime à nobis merito, sed quia victo, quem tueri non erit nobis tutum.

b Atque utinam victus fuisset Cæsar: tibi ô Pompei multo libentius illum interfecissemus, fortunam utique secuti. c Necessitas magnum humane imbecillitatis patrociniûm commens legem frangit. Senec. d Factâ nobis à fati tui potestate. e Nostrum, Ægyptium, agris iam decrescente Nilo intentum, reuocatur autem Nilus in totum intra ripa; Sole Libram ingresso, supra, v. 467. f Si vires nostras rectè metiamur: non sufficimus rebus Pompei sustentandis. g Cladis Pharsalica reliquias in nos conuertere?

h Neque Caesaris,
neque Pompeij,
i Si modo prespe-
ram illius fortunam
secuti fuissimus, non
decoerat ab illo in
aduersis deficiisse.
k Scelerato Photini
consilio atque ten-
tentia.

l Interficiendo Pom-
peio deligitur Achil-
lis, pædagogus quõ-
dam regis, nunc piz-
fectus exercitui.

m Ad pedem Casij
montis, quã vada &
breuia referunt Syr-
tes vicinas, inter
Leptim sc, Alexan-
driam.

n Achilles (inquit
Plutarchus) assump-
to Septimio, tribuno
quondam mil. sub
Pompeio, & Saluio
centurione sub eodẽ-
dem, atque tribus aut
quatuor famulis præ-
terea, ad nauim Pom-
peij adlocutus est.

o Supra, v. 177.

p Parum conuenit
hoc epitheton. Pel-
lusium enim est opp.
& extremum Nili
ostium, orientem
veritas; Canopus ve-
rò maximè ad Oeca-
sam, vrbis impurissi-
ma, & omnium libi-
dinum domicilium.
q Sup habebat, sic
Iuuen. sat. i. v. 89. a-
lexa quando Hos ani-
mos?

r indignator ins esse
barbaris ipsique mol-
libus à Egyptijs in-
iugulam Pompeij.

s Vt à ciuibus suis potius quàm externis his mon-
stris iuguletur Pom-
peius. t In gratiam Caesaris occidi. Ab ipso Cesare, inquit H. Grotius, u Apoptrophe
ad regem, quem vel vltionis diuinæ metus. vel Pompeij gloria, vel quod erat Romanus (in
quem nihil liceret regi A Egyptio) deterruisset à tanto scelere. x Non reueritus Ioue-
m, quem caelo tonantem credimus regnare. Horat. ode. 1. l. 2. scelera vel regum ipsorum, in quos
imporium habet, vindicatos. y Manus interposuisse tuas. z Imbellis & mollis puer.
a l. v. 635. b Vindex libertatis & dux belli à Coll & Senam dictus, sub quo & reges mi-
litarunt. c Romana. d Omni iam impetui exponeris, desinitus auctoritate tutoris, illi-
usque qui sibi A Egypti regnum confirmabat. l. 9. v. 321.

Ante aciem Emathiam^h nullis accessimus armis:
Pompeij nunc castra placent, quæ deserit orbis?

Nunc victoris opes, & cognita fata laceffis?
Aduersis non deesse decet, sed læta secutos.

Nulla fides unquam miseros elegit amicos.
Assensere omnes^k sceleri. lætatur honore

Rex puer insueto, quod iam sibi tanta iubere
Permittunt famuli. l sceleri delectus Achilles.

m Perfida quã tellus Casijs excurret arenis,
Et vada testantur iunctas Ægyptia Syrtes,

n Exiguam socijs monstri, gladijsq; carinam
Instruit. o superi, Nilusne, & barbara o Memphis,

Et p Pelusiaci tam mollis turba Canopi

q Hos animos! sic fata premunt ciuilia mundum!

r Sic Romana iacent! vllisne in cladibus istis
Est locus Ægypto? Phariusq; admittitur ensts?

s Hanc certè seruate fidem ciuilia bella:

Cognatas præstate manus, externaque monstra

Pellite, si meruit tam claro nomine Magnus

t Caesaris esse nefas. u tanti Ptolemæ ruinam

Nominis haud metuis? z cæloque tonante profanas

y Inseuiisse manus impure, ac z semiuir audes?

Non domitor mundi, nec z ter Capitolia curru

Inuectus, b regumque potens, vindexq; Senatus,

Victorisque gener; Phario satis esse tyranno

Quod poterat, Romanus erat. quid viscera c nostra

Scrutaris gladio? necis puer improbe, necis

Quo tua sit fortuna loco: d iam iure sine vllò

Nili scepra tenes: cecidit ciuilibus armis

- 560 Qui tibi regna dedit. ° Iam vento vela negarat
Magnus, & auxilio remorum insanda petebat
Litora: f quem contra non longa vecta bivemi
Appulerat & scelerata manus: h Magnoque patere
Fingens regna Phari, celsæ de puppe carinae
In parvam iubet ire ratem, litusque malignum,
565 Incusat, bimaremque vadis frangentibus aestum,
Qui vetet externis terris advertere classes.
k Quod nisi fatorum leges, intentaque iussu
Ordinis æterni misere vicinia mortis
570 Damnatum leto traherent ad litora Magnum,
Non ulli comitum sceleris præsentia deerant.
l Quippe fides si pura foret, si regia Magno
m Sceptorum auctori vera pietate pateret,
Venturum tota Pharium cum classe tyrannum.
575 Sed cedit satis, classemque relinquere iussus
Obsequitur, n letumque iuvat præferre timori.
° Ibat in hostilem præceps Cornelia puppim,
p Hoc magis impatiens egresso deesse marito,
Quod metuit clades. * remane temeraria coniux,
580 Et tu nate precor, longæque è litore casus
Expectate meos: & in hac ceruice tyranni
Explorate fidem. dixit: sed surda vetanti
Tendebat geminas amens Cornelia palmas:
Quò sine me crudelis abis? iterumne relinquor
585 Thessalicis sumnota malis? q numquam omine Leto
Distrabimur miseri, poteras non flectere puppim,
Cum fugeres aliò, latebrisq; relinquere Lesbi,

paucos unâ cymbâ venire, suspectam habuere eam contempionem, Pompeiumque hortatâ sunt, ut naucem in altum detruderet, dum adhuc extra iactum teli esset. Plur. Simul & naues in lit. &c. m Cuius suavis & beneficio regnum à Senatu Ptolomæo fuerat confirmatum. n Timori manuit, quàm vel suspicari fidem vel mortem formidare. ita Iuven. B. Sat. 3. summam crede nefas animam præferre pudori. o Ite parabat comes viro. Salutata (inquit Plutarchus) Cornelia, quæ iam tum marito exitum lamentabatur, &c. ad uxorem & filium conuersus, hos Scophoclis lambos protulit: ὄστρον ἔθερε τὴν ἑσπερον ἡμπερὶ ἡμῶν τῆς Καλύπτις ἵδ' ἔδλωκε, καὶ ἔδλωκε μέλαινα. Hac postremâ voce suos allocutus, cymbam conscendit. p Hæc de causa. * Inquit Pomp. q Non sine cladis omine secernimur. quod, dudum sumnota è Pharsalia sum experta. r Non diuertisse, sed me in Lesbo reliquisse: si me denuo tras à te fegnoentis, neque passurus tecum unâ terram tangere.

f Non gladios & eadem netariam.

e Ne se indignè supplicem projiceret ad genua regis à se creati

u Ad v. 562. & 563. supra.

x Qui olim sub Ptoleio duxerat ordinem in bello praedonum iam stipator & famulus Ptoleio Aegyptiaca gerit arma, positus Romanis.

y Septimium amovendo, qui si praelio interfuisset Thessalico, ingentem editurus fuerat stragem.

z Verum non amovisti hinc, quo parceres populis, sed ut in omni orbis parte dispositos haberes civium facinororum ministros.

a Non sine deorum increpentis nota vulgandum facinus.

b Latis Romani Septimij iussu regis barbati eiusque poeri obtruncavit Magnam, indigna omnia!

c Quo nomine designabunt hoc Septimij scelus illi, qui Brutum Caesaris tyranni perniciosum appellant Parricium; factumque ipsum nefas!

d Cum iam procul à sua tritimi aevctus

nullam benignam mentionem ad se factam audisset, Septimium introitus. Non ego te, inquit, committentem olim mecum agnosco! atque in capite tantum amovuit. &c. terzæ vero appropinquante cymbâ, nulliusque ad litus conloquutionis aulicis velut honoris & salutandi causâ, Pompeium ut facilius surgeret Philippi manum apprehensionem Septimij ergo esse traxit, post huic Salvis inde Achillas gladio strinxere — e — Pompeius nihil se indignum neque agens neque locutus, utraque manu togam faciei pretendens, emissio tantum suspitio istus excepit, &c. Plut. Pomp.

Omnibus à terris si nos arcere parabas?

An tantum in fluctus placeo comere? Hæc ubi frustra

Effudit, prima pendet tamen anxia puppe:

Atonitòq; metu nec quoquam avertere visus,

Nec Magnum spectare potest. stetit anxia classis

Ad ducis euentum, metuens non arma, nefasq;

Sed ne submissis precibus Pompeius adoret

Sceptra sua donata manu transire parantem

Romanus Pharia miles de puppe salutat

Septimius: x qui, pro superbo pudor, arma fatelles

Regia gestabat posito deformia pilo,

Immanis, violentus, atrox, nullaque ferarum

Mitior in cedes. quis non, Fortuna, putasset

Parcere te populis, quòd bello hæc dextra vacasset,

Thessaliaque procul tam noxia tela fugasset?

Disponis gladios, ne quo non fiat in orbe,

Heu, facinus civile tibi, victoribus ipsis

Dedecus, & nunquam Superbum caritura pudore

Fabula; Romanus Regi sic paruit ensis,

Pellæusque puer gladio tibi colla recidit

Magne tuo. qua posteritas in secula mittet

Septimium fama? scelus hoc quo nomine dicent,

Qui Bruti dixere nefas? iam venerat hora

Terminus extreme, Phariamq; ablatus in alnum

Perdiderat iam iura sui, tum stringere ferrum

Regia monstra parant, ut vidit comminus enses,

Inuoluit vultus: atque indignatus apertum

Fortune præbere caput, tunc lumina pressit,

Continuitque animam, ne quis effundere voccs

Posset, & eternam stetu corrumpere famam.

At postquam mucrone latus furestus Achilles

Perforat,

Pe

620 De

8 S

i Se

At

Or

625 Fa

Ign

An

Aut

Cre

630 Su

Ho

No

Por

Cl

635 Si

M

Qu

Vo

640 L

Et

Na

Al

Ve

645 Vi

Qu

cert

mo

q

tis

bo

ho p

peiu

ad in

tu in

geun

Perfodit, ^f nullo gemitu consensu adictum:
 620 Despexitq; nefas, seruâtque immobile corpus,
 390 ^g Seq; probat moriens, ^h atque hæc in pectore voluit:
 i Secula Romanos nunquam tacitura labores
 Attendunt, æuümque sequens speculatur ab omni
 Orbe ratem, Phariamq; fidem. nunc consule famæ.
 625 Fata tibi longæ fluxerunt prospera vitæ,
 Ignorant populi, si nos in morte probaris,
 An scieris aduersa pati. ^k ne cede pudori,
 Auctorémque dole sati. quacunq; feriris,
 Crede manum soceri. spargant, lacerentq; licebit,

630 Sum tamen, ó superi, felix, ^l nullique potestas
 Hoc auferre Deo. ^m mutantur prospera vitâ.
 Non sum morte miser. videt hanc Cornelia cædem,
 Pompeiúsque meus. tanto patientius oro
 Claude dolor gemitus: natus, coniuxq; ⁿ peremptum
 635 Si mirantur, amant. ^o Talis custodia Magna
 Mentis erat: ius hoc animi morientis habebat.

^p At non tam patiens Cornelia cernere seuum
 Quàm perferre nefas, ^q miserandis æthera complet
 Vocibus: ó coniux, ^r ego te scelerata peremi:

640 ^s Letiferae tibi causa moræ fuit auia Lesbos,
 Et prior in Nili peruénit litora Cæsar.
 Nam cui ius alij sceleris? sed ^t quisquis in istud
 A superis immisse caput, vel Cæsaris iræ,
 Vel tibi prospiciens, ^u nescis crudelis, ubi ipsa

645 Viscera sint Magni: properas, atque ingeris ictus.
 Quâ votum est victo. pœnas non morte minores

certè. ^o Talem habuit Pompeius moderationem, imperium sui, & constantiam in morte. ^p Gravius ferens conspectum trucidati mariti, quàm ipsa necem latora fuisset. ^q Vxor & amici eius hæc intuentes eialato qui in terram vsque exandiri posset edito, sublati ancoris sumimã celeritate iugerunt, ventusque alto incumbens eos iuuit, vt ne volentibus quidem persequi AÆgypti, licisset. Plur. & Appian. ^r Dum me femor in Lesbo petirum euerteres. ^s Conscit Cæsarem vel à Cæsare missos anteuenisse, qui Pompeium interficiendum curarent. ^t Quicumque permissus es à Dijs vel missus a Cæsare ad interficiendum Pompeium. ^u Ego illi cor sum & vitalia, quam sibi superasse voluit tu ingeris Pompeio ictus, parte eã qua voluit mori, quia me pete, maiores luctu pœnas si me pœnatam viderit, quàm quod ipse ignatur.

f Patienter istum recepit.
 g Magnam morte æquæ ac vitâ se præstat.
 h Atque hæc secum in animo versat Pompeius intuentis,
 i Puta iam presentes posterosque omnes obseruare quamente mortem operas, vel indignè sic AÆgypti insidijs & periciã exceptus. vide vt extrinsecus hic actus antea vitæ fabulæ respondet.
 k Ne tibi pudori aut dolori sit, quod iustu pueri & manu delictoris occideris sed crede te ipsã Cæsaris manu cadere.
 l Neque hanc fortis animi felicitatem mihi auferre in manibus Deorum est.
 m Simul cum fortuna mea, deficit & vitæ. neque vltra res prosperas vno, morte miseras proueniente. inf. v. 702. & l. o. v. 108. Felix Priscus Felix, quisquis bello moriens Omnia secum consumpta videt. Senec. in Troada. v. 157.
 n Si animi mei in morte magnitudinem cum admiratione intueatur, amant

z Neque enim ego
vaco culpa, vt que
sola e feminis Romæ
comes fuerim ciuili
belli.

y Pompeium exce-
pi, in Lesbos.

z Qui me de fernisti
comitem supremis
iier carere paratam,
non ego per fidem dixi
sacramentum, &c.

Horat. l. 2. od. 17.

z Mortem inueni-
o, vtut Ptolomæi be-
neficio illam non
impetrarim.

b In mare.

c Qui Pompeio be-
neficiam hoc præsti-
terit, vacabit culpa,
que in Cæsaris con-
feretur crudelita-
tem.

d Etiam te nondum
mortuo, amisi liber-
tatem, negaturæ
mihi ius n. ortis, vt
in potestatem victo-
ris reuigare

e Decidit exanima-
ta. vt l. v. 799. & sa-
pra. v. 48.

f Idibus.

g Supra, v. 6: 2.

h Extremum mor-
tis tempus.

i Fogi qua faciem
inuoluerat, supra v.
613.

k Spirantis adhuc
capit prehendit &
crudeliter lanians
a iudicauit. nec vao,
vti iam enle rotato
arctis enle,

l Achilles, eni dele-
gatum hoc negotiū,
caput sibi ad regem
sumit deferendum.
m O degener Sep-
timi, tunc primas
tanti sceleris susce-
pisti partes, vt tibi honori,
quem hinc petebas, secundæ
cederent? Primum vulnus infixe-
rat Septimius, & caput absciderat;
quod non ipse iam gestat, sed Achilles.
n Ptolomæus, vt Pompeium agnosceret,
caput illius à corde recens contem-
platus tradidit.

o Impius vt Magnum nosset puer, illa verenda

nic.

Pendat, & ante meū videat caput. z haud ego culpa
Liberæ bellorum, quæ matrum sola per undas,
Et per castra comes, nullis absterrita fatis,
v Victum, quod reges etiã timuere, recepi.

Hoc merui coniux in tuta puppe relinquit?

z Perfide parcebas? te fata extrema petente

Vita digna sui? z moriar nec munere regis.

Aut mihi^b præcipitem nauæ permittite saltum:

Aut laqueum collo tortosq; aptate rudentes:

Aut aliquis Magno dignus comes exigat ense:

c Pompeio præstare potest quod Cæsaris armis

Imputet. o seui, properantem in fata tenetis?

d Viuis adhuc coniux & iam Cornelia non est

Iuris, Magne sui. prohibent accersere mortem:

Seruor victori. Sic fata, interque suorum

e Lapsa manus, rapitur, trepida fugiente carina.

At Magni cum terga^f sonent, & perflora seruo,

z Permansisse decus sacræ venerabile formæ,

Iratamque Deis faciem, nihil^h ultima mortis

Ex habitu, vultuque viri mutasse, fatentur

Qui lacerum videre caput. nam seuus in ipso

Septimius sceleris manus scelus inuenit actus:

Ac retexit sacros, scissoⁱ velamine, h vultus

Semianimis Magni, spirantiaq; occupat ora,

Collaque in obliquo ponit languentia transtro.

Tunc neruos, venasq; secat, nodosaque frangit

Osa diu: nondum artis erat caput ense rotare.

At postquam trunco ceruix abscissa recessit,

Vendicat hoc^l Pharius dextra gestare^l satelles.

m Degener, atque operæ miles Romane secunde,

Pompeij diro sacrum caput ense recidis,

Vt non ipse seras? o summi fata pudoris!

o Impius vt Magnum nosset puer, illa verenda

nic.

680 Reg

Ces

Duo

Sin

Sub

685 Pa

Ha

Neo

Vul

Sub

690 Ad

Hu

u

Deg

Cui

695 Et

a Cr

Pyr

e Li

Hu

700 f Te

e H

h P

Mo

Seu

705 Pon

Let

obru

Cleo

pus

conit

ad M

chra

rar.

aren

ipsa l

eni m

dins

vnu

qui, 8

- 680 *Regibus hirta coma, & generosa fronte decora*
Cæsaries compressi manu est; ° Pharioque veruto,
Dum viuunt vultus, atque os in murmur a pulsant
Singultus animæ, dum lumina nuda rigescunt,
Suffixum caput est; ² quo nunquam bella iubente
- 685 *Pax fuit: hoc leges campumq; & Rostra mouebat:*
Hac facie Fortuna tibi Romana placebas.
Nec satis infando fuit hoc vidisse tyranno:
Vult sceleri superesse fidem, tunc arte nefanda
Submota est capiti tabes, raptoque cerebro
- 690 *Ardescata cutis, putrisq; efluxit ab alto*
Humor, ³ & infuso facies solidata veneno est.
⁴ Vltima Lagee stirpis, ⁵ perituraque proles,
Degener, ⁶ incestæ sceptra cessure sororis,
Cum tibi sacrato ⁷ Macedon seruetur in antro,
- 695 *Et regum cineres extructo monte quiescant,*
⁸ Cum Ptoleæorum manes, seriemq; ⁹ pudendam,
Pyramides claudant, ¹⁰ indignaque ¹¹ Mausolea:
¹² Litora Pompeium feriunt, truncuq; vadosis
Huc illuc iactatur aquis, adeone molesta
- 700 *¹³ Totum cura fuit socero seruare cadauer?*
¹⁴ Hac Fortuna fide Magni tam prospera fata
¹⁵ Pertulit: hac illum summo de culmine rerum
Morte petiit: cladēque omnis exegit ¹⁶ in vno
Seua die, quibus immunes tot præstitit annos:
- 705 *Pompeiusque ¹⁷ fuit, qui nunquam mista videret*
Leta malis: felix nullo turbante Decorum,

obrutum limo repertum est in antro Ionice honore. & Plurarch. & Patercol. y Sororis Cleopatraz, cuius nuptias à patre consecutus fuerat. moriens ei regnum reliquit. z Corpus Alexandri Magni feru. in immani sepulchri mole. a Cum Ptoleæo omnes Aegypti continuâ serie post Alexandrum rege condito: tegant Pyramides. De quibus vide quæ nos ad Martial. ep. s. b. h Luxu & Ignauâ perditam. c Quibus illi erant indigni, d Sepulchra & monumenta illius æmuli quod Mausolo regi Cariz ab vxore Artemisa extrudum erat. e Post hæc Magni iacet ingens litore truncus neque iacet. sed alliditur litori, pulsatum arenis, ludibrium pelagi, vt mox. f A Equè ac caput. modo v. 691. g Inconstanti, prout ipsa leuis Dea est, quæ more Scorpij caudâ ferit. tantum in isto viro à se discordantia Fortuna, vsq; eni modo ad victoriam terra defuerat, desisset ad sepulchrum. i atere. h Ad exitum. i Fr Modius è l. Weidneri legit in imo, ea mente, qua supra, v. 29. Sed placet in vno: vt opponatur dies vnus infelix tot annis felicitibus, & propter semel, quod leg. v. 70. k Vnus mortaliū fuit qui, &c.

o Et caput etiã dom Ipirans & palpitans. A Egyptio plio suffixum est, p Non clauia, aperta. q Caput, pacis semper amans, in Seratu, comitijs, foro potens; felix & toties triumphale. Laurigerus a. eris cum leta triumphos, Hoc ubi Roma caput erat, Mart. ep. 70 l. 2. r Monumentum, quod Pompeium à se occisum fide faciat. s Ab intimo humor arte educitur. t Meoiramentis & aromatibus, quibus condiantur cadauera contrarium est Pompeij caput, Cæsari deferendum. l. 96 v. 275.

u Inuētia Apollrophe ad Ptolemaum, vltimum regem Egypt. è progenie Lagi, cuius filius Ptolemaus Alexandro mortuo Aegyptum occupauit posterique iais reliquit. —

x — petijt breui post hæc. in pugna contra Cæsarem, nauigio depresso à fugientibus, & ipse, vt creditur, in meris flumine. Regis corpus, inquit florar.

Et nullo parcente miser. semel impulit ill. m

Dilata Fortuna manu. pulsatur arenis,

Carpitur in scopulis, hausto per vulnera fluctu

Ludibrium pelagi: nullaque manente figura, 710

¹ Vna nota est Magno capitis iactura reuulsi, (nas,

Antè tamen^m Phariasⁿ victor quã tangat are-

o Pompeio raptim tumultum Fortuna parauit,

Ne iaceat nullo, vel ne meliore sepulcro.

E latebris pauidus decurrit ad æquora ^p Cordus. 715

Quæstor ab ^q Idalio ^r Cinyræa litore Cyprî

Infaustus Magni fuerat comes. ille ^t per umbras

Ausus ferre gradum, victum pietate timorem

Compulit, vt medijs quæsitum corpus in undis

Duceret ad terrã, traheretq; ad litora Magnum. 720

^r Lucis mæssa parum per densas Cynthia nubes

Præbebat; cano sed ⁿ discolor æquore truncus

Conspicitur. tenet ille ducem complexibus artëis

Eripiente ^r mari: nunc victus pondere tanto

Expectat ^r fluctus, pelagôque iuuante cadaver 725

Impellit. postquam sicco iam litore ^r sedit,

Incubuit Magno, lacrymasque effudit in omne

Vulnus, & ad Superos, ^r obscuraque sidera fatur:

^b Non pretiosa petit cumulato iure sepulcra

Pompeius, Fortuna, tuus: non pinguis ad astra 730

Vt ferat è membris ^c Eoos sumus odores,

^d Vt Romana suum gestent pia colla parentem,

^e Præferat vt veteres feralis pompa triumphos,

Vt resonent ^f cantu tristi fora, ^g totus vt ignem 735

Proiectis mærens exercitus ambiat armis.

I Hoc solum agnos-

citar, quod capite caret.

m ¹ Egyptias, à Pharo iof.

n Casar.

o Hæc Plutarchus ad hunc modum refert.

Illi capite amputato truncum nudum ex cymba proiecerunt quem Philippus libertus Pompei, qui in cymbam vna cum Pompeio ingressus fuerat, discedentibus ijs qui aspectu saturabantur, apud marinã ab-

luit sua tonicã inuoluit & rogo è itag mentis nauiculæ piscatori x extructo inpositum cremavit, à sene quodam Rom. adiutus.

p Quæstor Pompei, vt vult poeta.

q Idalus, mons Cyprî, veneri fuer.

r A rege Cinyra, Pindari Nem. ode 8. & Pythior ode 2.

f Noctæ.

t & Lucretius in nimbo nox inuestita tenebat.

u Dinetti à mari colois.

x Refino.

y Ventiliam quæ cadaver subleuaret.

z Truncus Pompeij.

a Vt modo v. 72.

b Non possit nido rem thuris Eoi, Es Cisticum misset, volucrique exempta superba Cinnama, & Assyrio manentes granine succor. qualia funeribus feliciam cumulatè inuinduntur.

c A tabico, Indico, Panthæi thuris odores. d Non vt tanquam pater patriæ esset ut à nobilissimâ ciuibus ferretum subentibus. e Non vt in funebri pompa præferantur rerum gestarum tituli & insignia, non triumphorum suorum imagines. f Epicodij & nazij deplorantium ad tubâ. g Vt militari more exercitus demissis hastis ter rogam circumueat. Ter circum accensos cincti fulgentibus armis Decurvere rogas, ter mæstum suorum iocum Lustrare in equis, vultusque ure delere. Virg. l. 1. Æn.

DA

Da
Q
k R
Sit
740 Cr
Im
Inf
Sic
Co
745 I
Su
Ca
750 C
T
Sic
Pe
Li
755 Et
Ex
Ro
Ad
Il
760 Du
b S
Tr
O
He
765 Ne
x I
noc
y I
a H
fili
care
tete

Da vilem Magno^h plebeij funeris arcem,
 Quae lacerum corpusⁱ sicco effundat in ignes.

^k Robora non desint misero, nec^l sordidus vstor.

Sit satis, & superi, ^m quod non Cornelia fuso

740 Crine iacet, ⁿ subicique facem complexa maritum

Imperat, extremo sed abest à munere busti

Infelix coniux, nec adhuc à litore longè est.

Sic fatus, paruis^o iuuenis procul aspicit ignes,

Corpus^p vile suis, nullo custode cremantes.

745 ^q Inde rapit flammam, semustaq; robora membris

Subducens, Quaecunq; es (aut) neglecta, nec ulli

Cara tuo, sed Pompeio^r felicior umbra,

^s Quod iam compositum violat manus hospita busti,

Da veniam: si quid sensus post fata relictum est:

750 ^t Cedis & ipsa rogo, paterisq; hæc ^u damna sepulcri,

Tæque pudet, ^x sparsis Pompeij manibus, vri.

Sic fatur: ^y plenusque sinus ardente favilla

Peruolat ad truncum: qui fluctu penè relatus

Litore pendebat. summas dimouit arenas,

755 Et^z collecta procul lacerae fragmenta carinae

Exigua trepidus posuit scrobe. ^z nobile corpus

Robora nulla premunt, nulla strue membra recum-

Admotus Magni, non subditus, accipit ignis. (bist:

Ille sedens iuxta flammam, O maxime, dixit,

760 Ductor, & Hesperij maiestas nominis una,

^b Si tibi iactatu pelagi, si funere nullo

Tristior iste rogo, manes, animamq; potentem

Officij auerte meis: iniuria sati

Hoc fas esse iubet: ne ponti belua quicquam,

765 Ne fera, ne volucres, ne seui Casaris ira

h Orciniam spon-
 dam, popularem san-
 dapilam, qua plebes
 vilesque elecebantur,
 angustis ticta ca-
 dauera cellis confer-
 mus vili portanda lo-
 cabat in arca, Horat.
 Sat. 8. l. 1.

i In quos nulla con-
 ijciantur aromata,
 Thurea dona, dapes,
 fuso crateres olino.

AEEn. 6

k Ligna quibus vira-
 tur.

l Vespillo saltem,

m Quod non adeest

mariti funeri Cor-

nelia, quæ virum de-

fecit futo crine bu-

num verrens, solo

pectus affligens, &c.

vide quæ ad Senecam

Troadæ. v. 83. & no-

strum. l. 2. v. 18.

n Subijci facem su-

nebent. quod offi-

cium defuncto præ-

stabant necesse iudi-

ce deijcti, sed auer-

ta facie. subiectam

more parentum A-

nirij tenuere facem,

Vite. 6. Aen.

o Cordus,

p Neglectum, non

custoditum fuit.

q Ab illo rogo.

r Quia rogam natam

f Ignosce mihi ro-

gam tuam vio-

lanti.

e Et ipsa videris

rardius vri quò

Pompeio cedas pyræ

turæ partem.

u Faces rogo sub-

trahas, pyræ reli-

quias.

x Inhumatis, adeoque ex Platonicoꝝ opinione, errantibus per ripas Scygis centum an-

nos. Centum errant angor, volutansque hæc: liora circum. Virg. 6. AEn. vel fluctu iactatis.

y Ipse sinu velitis, arenâ, vt verisimile est, strato, prius ferens. z Supra, ad v. 71. 5.

a Hypallage. Nobile corpus non premit robora, vt verisimile est, extitit enim pyræ è roboreis sig-

illis subleuata, atque illi medio imponi cadaver. b Nisi forte fluctibus iactari aut funere

carere malles, quàm habere tam vile. c Ignosce tenaiti huius officij mei, noli adue-

tere inuicis exultationem, quam exculet prementis fati iniuria.

d Reditum mihi se-
licum in Italiam.

e Quod denotet
busti locum.

f Iusta & inferias
rite foluere.

g Quod his cineribus
desit.

h Collapsus in ci-
neres.

i Adipe.

k Alij leg. *premissa*
per hypallagen, & u-
rori *premissa* diei.
Sed hanc lectionem
praefert Sabellius,
exponitque: ut ab
Aurore intelligatur
dies promitti illius
splendore.

l Interrupto, non
continuo consum-
matoque funeris of-
ficio.

m Quo sanz im-
mortalitatem con-
secutus es.

n Ipse Cxsar.

o Mecum tandem
Cordo excusit pic-
tas, proreptique ad
absoluendum funeris
officium.

p Non absumptis.

q Quae lacte & vino
extingui perfundiq;
oportuit, de more
colligendi ac com-
ponendi ossa, vide
quae nos ad Senec.
Troia. l. v. 797.

r Vide quae ad v. 841

infra.
s Saxum quo signa-
batur busti locus,
sanctum cautumque
ne violaretur.

t Appianus refert
aliud inscriptum

carmen. τῆς κατὰ τὸν ἄλματον ἀπὸ τῆς ἐπιπέδου τοῦ μῦθου u Quam insepulchum
abjici? x Verba poetae increpantis Cordam de sepulchro & inscriptione sollicitum: quasi
Pompeio angustum sit monumentum, cui totus à se triumphatus orbis est tumulus. Sic Ger-
manicus in Themistoclem. Antholog. l. 3 ep. 5. Ἀγὶ τὰς ἀπολιτοῦ Διὸς Ἑλλάδα, &c.
Στάλα δ' ἀ Σαλαμῖς ἐπὶ κείσται, ἵργα λήγῃσα Ταμῶσι με μικροῖς ἔ-
μῆζαν ἐν τῷ δεῖτε.

Audeat: exiguum, quantum potes, accipe flammam

Romana succense manu. Fortuna ^d recursus

Si det in Hesperiam, non hac in sede quiescent

Tam sacri cineres: sed te Coraelia, Magne,

Accipiet, nostraque manu transfundet in urnam. 770

Interea paruo signemus litora ^e saxo,

Vt nota sit busti; si quis ^f placare peremptum

Fortè volet, plenos & reddere mortis honores;

Inueniat trunci cineres, & novit arenas,

Ad quas, Magne, tuū referat ^g caput. Hæc ubi fatus, 775

Exciat inualidas admoto fomite flammæ.

Carpitur, & lentum Magnus ^h distillat in ignem,

ⁱ Tabe fouens bustum. Sed iam percusserat astra

Aurore ^k promissa dies: ille, ordine ^l rupto

Funeris, attonitus latebras in litore querit. 780

Quam metuis demens isto pro crimine poenam,

^m Quo te fama loquax omnes accepit in annos?

Condita laudabit Magni ⁿ socer impius ossa.

I modò securus veniæ, fassusque sepulchrum

Posce caput. ^o cogit pietas imponere sinem 785

Officio, semusta rapit, resolutaque non dum

Ossa fatis, nervis & ^p inustus plena medullis

^q Æquore a restinguit aqua, congestaq; in ^r unum

Parua clausit humo. tum ne leuis aura retectos

Auferret cineres, saxo compressit arenam: 790

Nautaque ne ^s bustum religato fune moueret,

Inscripsit sacrum semusto stipite nomen:

^t Hic situs est Magnus, placet hoc, Fortuna, sepulchrū

Dicere Pompei: quo condi maluit illum,

^u Quam terra caruisse socer? ^x temeraria dextra 795

Cur obicis Magno tumulum, manesque vagantes

- Includis? situs est, quâ terra extrema refuso
 Pendet in Oceano. Romanum nomen, & omne
 Imperium Magno est tumuli modus. y obrue saxa
 800 Crimine plena Deum. * si tota est Hercules Oete,
 Et iuga tota vacant Bromio Nyseia; quare
 770 Vnus in Ægypto Magno lapis? omnia Lagi
 Rura tenere potest, si nulla cespite nomen
 Hæserit. z erremus populi, cinerumque tuorum,
 805 Magne, metu nullas Nili calcemus arenas.
 Quod sit tam sacro dignavis nomine saxum;
 * Adde actus tantos, monumentaq; maxima rerum:
 Adde truces b Lepidi motus, c Alpinæque bella,
 d Armæque e Sertori renocato f Consule victa,
 810 Et g currus, quos egit eques: commercia tuta
 Gentibus, & h pavidos Cilicis maris, adde subactam
 i Barbaricam, k gentesque vagas, & l quicquid in Euro
 Regnorum, Boreæque iacet. m dic semper ab armis
 Civilem repetisse togam: n ter curribus actis
 815 Contentum patriæ multos donasse triumphos.
 Quis capit hæc tumulus? o surgit miserabile bustum
 Non ullis plenum titulis, non ordine tanto
 o Fastorum: p solitumque legi super alta Deorum
 Culmina, & extructos spolijs hostilibus arcus,
 820 Haud procul est im: Pompeij nomen arena,
 Depressum tumulo, quod nõ legat aduena r rectus,
 Quod nisi monstratum Romanus transeat hospes.
 r Noxia civili tellus Ægyptia fato,
 t Haud equidem immerito Cumane carmine Vatis

Ponticos, Armenios, Paphlagonas, Cappadocas, — k — Scythas, vagos *ἀμυγῶντες*,
 Nomadas. — l — Albanos, Iberos, Bæthnas, Syrios, Indros, omnesque gentes Orientales
 à Mæotide palude ad rubrum usque mare. m Adde etiam redisse semper in ordinem, red-
 didisse se civilibus officijs neque affectasse tyrannidem. n Per triumphasse. l. v. 685. o At-
 que illi interea, cui nullus erat laus amplius, erigitur tumulus titulis nudus. p Rerum ge-
 starum Fastis inscribi dignarum. l. 3. v. 1. q Nomenque illius quod inscribi solebat summis
 Deorum culminibus, arcibus triumphalibus, iam depressum est. r Nisi inclinet se ad legen-
 dam. s Apostrophe ad Ægyptum, adiecit inprecatione, ut diuertatur Nilus, steriliusque fiat
 Ægyptus. t Exitium illud, quod Romanis impendere è carmine Sibyllino interpretatè
 sunt XV. viri, si Ptolemaeus Auletes à Gabinio, qui tum Syriæ præfuit, ex autoritate Pompeij
 & SC. recedente, de qua re Cic. multa in l. 1. epist. fam. poeta refert ad rem Pompeij præfuit,

y Terra obrue à
 Corde saxum hoc
 tuum, Dijs potius
 inclonentia quam
 Pompeio sepulchri
 no: am futurum, cui
 si signum hoc amo-
 ueas —

* — tota Ægyptus
 loco tumuli erit, pe-
 riode ac mons Oeta
 Herculi, aut Nyfa
 Bæcho.

z Quin migremus
 omnes ex Ægypto,
 eamque vniuersam
 tanquam religione
 & veneratione Dijs
 Manibus Pompeij
 consecratam ceda-
 mus.

a Inscribe res illius
 gestas.

b l. 2. v. 147.

c Lepidus pronin-
 ciam Galliam supra
 Alpes fortitus, inde
 mouit bellum.

d l. 2. ad v. 549.

e Sertorii.

δοτοκοτη.

f Metello qui im-
 par aduersus Serto-
 rium videbatur.

g Triumphales,
 quos egit annum 2.
 gens 24. immatris
 honoribus & adhus
 eques. l. 7. v. 14. & hoc
 l. v. 25.

h Piratas Cilicis
 coëcitos. l. 2.
 v. 175.

i Barbaras nationes,
 denotato Mithra-tate,

in Nili qui Sole in
Cancro, Leone, Vir-
gine inundat. l. 10.
v. 210. & deinceps.

x. l. v. 30.

* Tempestuosius in-
undationibus. rarif-
simè enim pluit in
Ægypto.

y Deserta sicut are-
nosa, qualia incolunt
Æthiopes supra
Ægyptum.

z Expostulatio in-
dignanda. Nos re-
cepimus facia vestra

Isidis Romam tran-
sata, cui in campo
Martio templum
construimus cum

p. diernum sacrorum
ceremonijs. Erant &
plures Isidis ædes,

a Eandem cum lo-
quam Ægyptij cole-
bant sub specie vac-
ce, vt & Osirim sub

immagine bouis ma-
ris. Herodot. 3. illam
denotantes terram
cei reuam naturam
Osiri, i. e. Soli suppo-
sitam è qua coniu-
sione nascuntur omnia

Lunam, alij esse autumant vide Diod. Sic. l. 1. & Plutarch. l. de Iside
Lucian. de Iudæis. Cael. Rhod. l. c. 12. b Anubin. Deum canino capite pictum. huc
quod tempus significet, vt Macrobi. Saturn. c. 10. vel Horizonia; vt Cael. Rhod. l. 5. c. 17. vel
Nilum producentè Cyncephalos serpentes crocodilos &c. vt Diod. Sic. l. 1. siue Mercurium;
vt Strabo. l. 17. siue Canem scissam referat qui Solis recessus ceu Nili inundationis tempus
denotat. c Crepitacula ex ære aut argenteo, adhibita in sacris Isidis, modum iustos indi-
centia. d Cuius obitum plangendo, hominem non deum testaris fuisse Osirim; regem Æ-
gypti à Typhone fratrem exiim, ab Iside vxore eius quæsitum. Diod. Sic. l. 1. de cuius cultus a-
pud Ægyptios ratione CLV. atque extra omnem ingenij, curæ, iudicij aleam positus Ioan.
Seldenus eruditè isidimè disserit in Synagmatic. 1. de DIS Syris, c. 4. & 2. Synagm. c. 10. vbi ex-
actissimè mensuram computatione Osiridis ἀπαυστοῦ, ἡθροῦ, ἑυπερῶν ad Solis re-
cessum & recessum redigit. Neque fortassis absurdum fuerit: & cultum hunc ad Nilum referre
qui isidem mensibus inundans Isidi. i. text. coniungitur, & in Typhona. i. mare lætus deperit,
vbi, vt ipse ibidem docet, Osiris à Siri. h. e. Nilo denominatur. e Pomp. qui nobis nihilominus
insular. || Apetitrophe ad Roman. immemorem Petreij & ingrata. f Casari, cui in
numerus Deorum relato Augustus templum consecravit. & diuinos honores instituit. Sueton.
g Quod si metu Casaris, quo. i. iuixit, hoc officio superfederint: quin nunc tandem pectus ali-
quid h. Ægypto, terrâ insectâ & mericam funeris honorem negante. i Ossa semissa &
cineres, quæ vris condi solita. quod si timido huic vespilloni ad manum fuisse vnam crede-
re, & supra v. 788. legissem congestaque in vnam Parua clausit humo. Sed & alij vmbri ante
hæ legunt. k Mihi honori & pio officio futuro quod illi pro scelere habent. inquit poeta.
l Ossa suorum peregrè defunctorum amici solebant in sinu referre. Restitit ossa sinu cari
Nigrius marci. Martial. ep. 3. l. p. Sen. confad. Albi. c. 2. m Cineres illius transferre in Italiam

Cautum, ne Nili Pelusia tangeret ora

Hesperius miles, u ripasque æstate tumentes.

Quid tibi seua precer pro tanto crimine tellus?

Vertat aquas Nilus, x quo nascitur orbe, retentus,

Et steriles egeant * hybernis imbribus agri,

y Totaque in Æthiopum putres soluaris arenas.

z Nos in templa tuam Romana accepimus z Isin,

b Semideosq; canes, & c sistrâ inuentia luctus,

Et d quem tu plangens hominem testaris Osirim:

Tu nostros Ægypte tenes in puluere e Manes.

|| Tu quoque cum seuo dederis iam templa tyranno,

Nondum Pompey cineres o Roma petisti:

Exul adhuc iacet umbra ducis, s si secula prima

Victoris timere minas, nunc excipe saltem

Ossa tui Magni, si nondum subruta fluctu

h Inuisa tellure sedent. quis busta timebit?

Quis sacris dignam mouisse veretur i vnam?

Imperet hoc k nobis vtinam seclus, & velit vti

Nostro Roma l sinu: satis o nimiumq; beatus,

Si mihi contingat m manes transferre reuulsos

824 845 Aus
* Fo
A Sa
9 Ig
Conj
830 850 Mag
* Na
Ibit,
Spe
Aut
Mag
855 Et c
Adu
Et 2
Fam
840 860 Vili
Hoc
Vid
* Tan
Incl
865
Ard
Pul
Cong
x The
ci: in c
inbre
vide q
Casto
ipla h
fit Voc
plum c
runt fa
crum s
eui no
cedet c
litatem
bus, ne
sepulc
Titolis
eui o

ANFO-

- 845 *Ausoniam, si tale ducis violare sepulcrum,*
Forſitan aut ſulco ſterili cūm poſcere finem
A Superis, aut Roma volet ſeralibus Auſtris,
Ignibus aut nimis, aut terræ teſta mouentis
Conſilio, uſſuq; Deūm tranſibis in urbem,
 850 *Magne, tuam; ſummiq; ſeret tua buſta ſacerdos.*
Nam quis ad exuſtam Cancro torrente Sienen
ibit, imbrifera ſiccis ſub Pleiade Thebas
ſpectator Nili: quis rubri ſtagna profundi,
Aut Arabum portus mercis mutator Eoæ,
 855 *Magne, petet, quem non tumuli venerabile ſaxum,*
Et cinis in ſummis forſan turbatus arenis
Aduertat manēſque tuos placare iubebit,
Et Caſio præſerre Ioui? nil iſta nocebunt
Fama buſta tuæ. templis, aurōque ſepultus
 860 *Vilior umbra fores: nunc eſt pro numine ſummo,*
Hoc tumulo Fortuna iacens. auguſtius aris
Victoris Libyco pulſatur ab æquore ſaxum.
Tarpeis qui ſæpe Deis ſua turba negarunt,
Incluſum fuſco venerantur ceſpite fulmen.
 865 *Proderit hoc olim, quòd non manſura ſepulcri*
Ardua marmoreo ſurrexit pondere moles.
Pulueris exigui ſparget non longa vetuſtas
Congeriem, buſiumque cadet, mortisq; peribunt

x Thebas AEgyptiacas, in exulta regione ſiccas, quamuis ſubiectæ ſint ſauo ſigno Zodiaci: in cuius homero ſeptem ſtella diſtæ Pleiades, ceu Virgiliz: *Naxia eas Hyadas Græca ab imbre vocat*, Ouid, *ſ. Faſt. ab u. a.* pluuiam enim oras inducunt. y Maris Erythraei, de quo vide quæ ad Sen. Theſt v. 370. z Qui nercis morat ſub ſole recenti a Qui in monte Caſio colitur, b Potius viſere, c Vicinque humilia & vilia. d Fortuna quodammodo ipſa hic cum Pompeio cui ſemper fauerat, ſepulta, inquit Grotius. Alij exponunt vt Fortuna ſit Vocandi caſus, e Saxum hoc Pompeij in litore vultus allitum auguſtius eſt quam templum Caſai dicatum, f Qui Diſ Capitolinis, Ioui, Iunoni, Apollini, Minervæ Marti negarunt ſacrificia, venerantur oſſa vſtula Pompeij ſignata ſaxo hoc cui Cordus *Inſcripſiſſe ſermon ſenſuſto ſtipite ſaxum*, vt ſupra v. 792. A'ij fuſcum exponunt ceſpirem, terram AEgypti, cui nomen à nigredine vti probat CL.V. 10 Seldenus, Synt de Diſ Syris 1. c. 4. g Bene tibi cedet quod tam vile & cito interitum naſtus eſt ſepulchrum, ſterneturque tibi ad immortalitatem gradus, ita vt AEgyptijs de ſepulchro tuo, niſquam tamen compaſente gloriantibus, non maiorum fidem poſteri ſint habituri, quam Cretenſibus habita eſt de Ioue apud eos ſepulcro, vnde vana & mendax dicitur Creta quaſi verò Diſ ſint mortales, vide l. Selderum in Titulis honorum, l. c. 7. Callimach. hymn. 1. *Κρήτες αείψαι ἑστῆς ἡ γῆ τῆς θοῦ αἰῶν αἰῶν* *ὄνο Κρήτες ἐπιτάφια τῶν δ' αἰώνων, ἰσὶ γῆ αἰών,*

n Erit credo tenuis, ubi ad auertendam ſterilitatem, peſtem, incendia aut terræ morum conſulta oracula occubunt Pompeij oſſa & cineres ex AEgypto tranſferenda in Urbem ita demum ceſſoram Iram Deorum, vide quæ ad v. 109.

l. 5.
 o Sterilitati.
 p Peſtiferæ.
 q Incendijs.
 r Terræ motui.
 ſ Cineres ſeſt Pontif. max. Tumulus obrutus & ſacros exca, & iæ mea (inquit Appianus) ab Hadriano Imperatoris diligentia perquiliſa & inuenta erigebantur, vt ab omnibus dignota poſſent.
 t Idque commodius noſtris futurum, quos in AEgyptum nauigantes inuitabit veneranda Pompeij memoria ad viſendum, placandum, adorandum, ipſius uſum.

Argumenta tua. veniet felicior ætas,
 Qua sit nulla fides saxum monstrantibus istud: 870
 Atque erit Ægyptius populis fortasse nepotum
 Tam mendax Magni tumulo, quã Creta Tonantis.

M. ANNÆI LVCANI
 LIBER NONVS.

a Pompeii anima
 absoluit aut e poeta
 Σπινθίωσι

Pompei.

b Bestiarum anima-
 rum sedem repetit,
 campos Elystos, de
 quibus vide que

nos ad Senec. Troa-
 da, v. 947. Nos alij
 in Hispania, alij in

insulis Fortunatis
 locant. Platonico-
 rum alij in summo

loco tertij ordinis ex
 tetraetera elemen-
 torum diuisione, in

caelo sc. quod terra
 & πλατωνε dicitur,
 alij vero in regione

proxime Lunam, qua
 vitæ mortisque con-
 finium esse volunt,

&c. Macrobi in Somn
 Scip. l. i. c. 2.

c ἀνδρῶν ἠρώων
 Σείων γένος.

quos Ἄρης, i. e. aeris filios corpore solutos emicare & cum Diæmonibus habitare volunt æ-
 ris in campis. d Quos ardens exiit ad æthera virtus. Virg. 5. AEn. Igneus quippe est illis

wigor & celestis origo. e Non granatos, non corruptos interiorum contag. verum sedem
 suam appetentis. f Sphæras. g Non illoc semper ascendunt Cafates aureis conditi lo-
 culis, eburæis auratisque elati lectis, largo thure cremati, &c. qui nos est referendi Impera-
 tores in numerum Deorum, Herodiam. l. 4. h Insuetum postquam miratus lumen Olympo sub
 pedibus vidit nubes & sidera, Virg. ecl. 1. i Vide Platonis Gorgiam, & de Rep. atque Cic. de
 somnio Scip. k Que integræ adhuc erant circa Corcyram. l Et vindicaturus scelestum
 bellum à Casare summæ dominationis studio susceptum, transfudit se quasi per ματρημύ-
 χουσι in pectus Brati, qui eum interfectorus erat, & Catonis.

Non in Pharia^a manes iacere fauilla,
 Nec cinis exiguus tantam comescuit umbram:
 Prosiluit busto, semustaq; membra relinquens,
 Degeneremq; rogam, ^b sequitur conuexa Tonantis.
 Quã niger astriferis connectitur axibus aer:
 Quodque patet terras inter, lunãq; meatus
^c Semidei manes habitant, ^d quos ignea virtus
^e Innocuos vitæ patientes ætheris imi
 Fecit, & æternos animam collegit in forbes.
^f Non illuc auro positi, nec ture sepulti
 Perueniunt. ^h illic postquam se lumine vero
 Impleuit, stellãsq; vagas miratur, & astra
 Fixa polis, ⁱ vidit quanta sub nocte isceret
 Nostra dies, risitq; sui ludibria trunci.
 Hinc super Æmathiæ campos, & signa cruenti
 Caesaris, ac sparsas volitauit in æquore^k classes;
 Et scelerum vindex in sancto pectore Bruti

AT non in Pharia^a manes iacere fauilla,
 Nec cinis exiguus tantam comescuit umbram:

Prosiluit busto, semustaq; membra relinquens,
 Degeneremq; rogam, ^b sequitur conuexa Tonantis.

Quã niger astriferis connectitur axibus aer:
 Quodque patet terras inter, lunãq; meatus

^c Semidei manes habitant, ^d quos ignea virtus
^e Innocuos vitæ patientes ætheris imi

Fecit, & æternos animam collegit in forbes.

^f Non illuc auro positi, nec ture sepulti
 Perueniunt. ^h illic postquam se lumine vero

Impleuit, stellãsq; vagas miratur, & astra
 Fixa polis, ⁱ vidit quanta sub nocte isceret

Nostra dies, risitq; sui ludibria trunci.

Hinc super Æmathiæ campos, & signa cruenti
 Caesaris, ac sparsas volitauit in æquore^k classes;

Et scelerum vindex in sancto pectore Bruti

Sedit,

Sedit, & iuicti posuit se mente Catonis,

^m Ille ubi pendebant casus, dubiumq; manebat,

20 Quem mundi dominum facerent ciuilia bella;
Oderat & Magnum, quannus comes isset in arma
Auspicij raptus patriæ, ductuq; Senatus.

At post Thessalicas clades iam pectore toto
Pompeianus erat. patriam tutore carentem

35 Excepit, populi trepidantia membra resouit,
Ignauis manibus proiectos reddidit enses:
Nec regnum cupiens gessit ciuilia bella,

ⁿ Nec seruire timens. nil causa fecit in armis

Ipse sua: totæ post Magni funera^o partes

30 Libertatis erant: ^p quas ne per litora fusas
Colligeret rapido ^q victoria Caesaris actu,
^r Corcyra secreta petit, ac ^l mille carinis

Abstulit^c Emathie secum fragmenta ruine.

^b Quis ratibus tantis fugientia crederet ire

35 Argmina? quis pelagus victas^a arctasse carinas?
Dorida tunc^x Malean, & ^y aperta Tentron umbris,

Inde^z Cythera petit: Boreaq; urgente carinas

Creta^a fugit: ^b Dictæa legit, cedentibus undis,

Litora. tunc^c ausum classis præcludere portus

40 ^d Impulit, ac saeuas meritum Phycuntæ rapinas
Sparsit: & hinc placidis alto delabitur anvis

In litus^e Palinure tuum: (neq; enim equore tantum

Ausonio monumenta tenes: portusque quietos

Testatur Libye Phrygio placuisse magistro.)

45 ^g Cum procul ex alto tendentes v'la casine

Ancipites tenuere animos, sociosne malorum,

perbolica. t Cladis Phœnicæ reliquias. u Contraxisse, angustum reddidisse, recessisse.
x Malea promontorium est Iacœiæ, quam incoluere Doreæ. y I. 6. v. 648. z Insulam
Peloponnesi. hodie Cerigo. a Præternavigandus & procelis recedere videtur, causam vi-
tæ: ad Sen Troad v. 1024. b Cretensia Dictæ urbs & mons Cretæ. c Phycuntæ opp. cum
promontorio Cyrenicæ regionis. quis portum Catoni præclusit, expugnauit & militibus
suis diripiendum concessit. d φοικειν. e Promontorium Cyrenicæ regionis in Asi-
cæ, à Palinuro AENEÆ nauis magistro denominatum, vt & illud Pæstani sinus in Italia. f Ne-
que Africa minus quam Italia testatur tutos portus placuisse Palinuro atque ab eo nomen ac-
cepisse. g Vbi, conspectis nauibus in quibus erant Cornelia & Sextus Pompeius cum suis,
Cato dubitare cepit utrum Cæsaris essent an Pompeij.

m Cato dem inces-
tus ellet belli exiui,
patriæ & ciuim a
se mutuo caforum
misertus. Pompeius
& Cæsarem ex æquo
oderat, verius ne vi-
ctor imperium inua-
deret.

n Ut, cui perfectio
Stoica semper ad
manu libertatis por-
tus, mori parato.
tis est δ' ελος
τῆς δ' αρετης ἀρετης
τῆς αἰσ;

o Copiæ Pompeij
p Pompeius Cæsa-
rem in Thessaliam
persecutus, multis
suorum Dyrrhachij
relictis præfecit Ca-
tonem, quem vltone
verebatur ne sibi ob-
staret quo minus vi-
ctori liceret ex suo
animo vti, is itaque
acceptis apud Phar-
salum clade, statuit
suos in Italiam tra-
icere, si modo Pom-
peius peti sset: sin
superesset, copias
quas habebat illi
seruare, atque hoc
animo Corcyram ad
classen traiecit. Pla-
tarch, sed aliter hęc
Appianus

q Cæsar victor, pro
expeditione & cele-
ritate solit.

r Inf sub Epiro, vbi
erat Pompeij classis.
f Synecdoche Hy-

h. Stoici.

i. Frustra laborabat

retinere Sextum

Pomp. natum ex AE-

mylia, & ceteros in de-

litore Aegypto, de-

fiderio atque expe-

ctatione trunci con-

iugis, si forte illum

sua telahene de-

lapsum possent ex-

cipere,

k. Indigni Pom-

peio.

l. De more luctus.

vide l. a. v. 11. & ad

Sen. Troada, v. 87.

m. Mulieres parcem

ossa sibi legebant.

Moidia emiam si

quos, ex quo res ne

poterit emiseris, ossa

vrius suppositum rece-

pisti. Seneca ad Albi-

nam c. 1.

n. Cineres & ossa.

o. Idem questus erat

Cordus l. 8. v. 719. &

deinceps.

p. Ita & Cordus, l. 8.

v. 762.

q. Feliciores illi qui

inhumati adiciunt,

quam Pompeius cui

tam despicatus & vi-

lis contigit ignis

quasi Deorum odio.

r. P. Crasso prius,

nunc Pompeio ne-

gata.

s. Respicit ad eno-

taphia, quae in acie

desideratis vel nau-

fragio amissis accu-

malata sunt ab ami-

cis representantia

omnes ceremonias

& officia verè se-

pultis debita.

85. δὲ μὴ ὑπεροκός, καὶ τὰ πρὸς αὐτοῖς ἱερῶς μίτρα. Xenoph. 6. οὐδὲ

στωρ. r. Sed quid, &c. ἱερῶς μίτρας. cum pectus meum sit tuulus illius & moni-

mentum vitium?

u. Quae diu contigi superesse cupit, quod ad me; vix tædet.

x. Non clarè, sed tenui & paupertinè. vel ingrati, vt modo v. 64. y. Oriente

die.

An ueherent hostes : præceptis facit omne timendum
Victor, & in nulla non creditur esse cavina.

Ast ille puppes luctus, planctusque ferebant,
Et mala vel^h duri lacrymas motura Catonis.

Nam postquam^l frustra precibus Cornelia nautas
Priuigni que fugam tenuit, ne forte repulsus

Litoribus Pharys remearet in æquora truncus,
Ostenditq; rogam^k non iusti flamma sepulcri:

Ergo indigna sui, dixit, Fortuna, marito

^l Accendisse rogam, gelidos effusa per artus
Incubuisse viro, laceros exurere crines,

Membræque dispersi pelago componere Magni?
Vulneribus cunctis largos infundere fletus?

^m Ossibus, & tepida vestes implere sauiilla?

ⁿ Quicquid ab extincto licuisset tollere busto,
In templis sparsura Deum. ° sine funeris ullo.

Ardet honore rogas : P manus hoc Ægyptia forsitan

Obtulit officium graue manibus. ° o bene nudi

Crassorum cineres ! Pompeio contigit ignis

Inuidia maiore Deum similisne malorum

Sors mihi semper erit ? nunquam dare busta licebit

^r Coniugibus : nunquã^l plenas plangemus ad urnas?

^t Quid porro tumulis opus est, aut vlla requiris

Instrumenta dolor ? non toto pectore portas

Impia Pompeium ? non imis hæret imago

Visceribus ? querat cineres ° victura superficies.

Nunc tamen hic, longè qui fulget luce ° maligna,

Ignis, adhuc aliquid, Phario de litore surgens

Ostendit mihi, Magne, tui : iam flamma resedit,

Pompeiumq; serens vanescit^r Solis ad ortus
Fumus, & inuisi tendunt mihi carbasa venti.

° Non

- 80 ^a Non mihi nunc tellus Pompeio siqua triumphos
 Victa dedit, non alta terens Capitolia currus
 Grator : ^a clapsus felix de pectore Magnus:
 Hunc volumus, quem Nilus habet, terraq; nocenti
 Non herere queror : crimen commendat arenas.
 Linquere, si qua fides, Pelusia litora nolo.
 Tu pete bellorum casus, & signa per orbem,
 85 Sexte, paterna moue : namq; hæc mandata reliquit
 Pompeius vobis in nostra condita cura,
^b Me cum fatalis leto damaauerit hora,
 Excipite o nati bellum ciuile, nec unquam,
 Dum terris aliquis nostra de stirpe manebit,
 90 Caesaribus regnare ^c vacet, vel ^d scepra, vel vrbes
 Libertate sua validas impellite fama
^e Nominis : has vobis parteis, hæc arma relinquo.
 Inueniet classes ^f quisquis Pompeius in vndas
 Venerit, & noster nullis non gentibus hæres
 95 ^g Bella dabit : tantu indomitos, memoresq; paterni
^h Iuris habete animos. vni parere decebit,
 Si faciet partes pro libertate, Catoni.
ⁱ Exolui tibi, Magne, fidem, mandata peregi.
 Insidiæ valere tue, deceptaque vixi,
 100 Ne mihi commissas auferrem perfida voces.
 Iam nunc te per inane ^l chaos, per Tartara, coniuu,
^m Si sunt vlla, sequar : ⁿ quam longo tradita leto
 Incertum est : pœnas animæ viuacis ab ipsa
 Ante feram. potuit cernens tua vulnera, Magne,
 105 Non fugere in mortem ! planctu contusa peribit :
 Effluet in lacrymas : ^o nunquam veniemus ad enses,
 Aut laqueos, aut præcipites per inania iactus.
 Turpe mori post te solo non posse dolore.
 Sic ubi fata, caput ferali obducit amictu,
 110 Decreuitq; pati tenebras, puppisque cauernis
 Delituit : sanuq; arctè complexa dolorem
^p Perfruitur lacrymis, & amat pro coniuge luctum.

z Non vlla tellus
 Pompeio triumphos
 ta, gratior iam mihi
 est quam hæc que
 vteunque nocens il-
 lius ossa habet.

a Felicitatem Pom-
 peij nolo vltius
 recordari, fortunã
 illius lætiori nolo
 frui tristiori malo,
 infra v. 212.

b Repetit Cornelius
 Pompeij mandata
 ad liberor, fidei sue
 & curæ commissa.

c Immane sit, la-
 bore & periculo va-
 eum.

d Regna & vrbes
 libera impel.

e Mel, quod sufficiens
 ad partes, ad arma,
 ad classes & exerci-
 tus comparandos.

f Vter e filij, siue
 quis alius Pompeij
 nomine.

g Ad arma excita-
 bit gentes quascu-
 que.

h Quod mihi a So-
 nate datum ad ge-
 rendum hoc bel-
 lum.

i Apostrophe ad
 maritum.

k Quibus te pericu-
 lis obijciens me tibi
 superesse voluisti,
 quo mandata hæc
 ad filios tuos per-
 ferrent.

l l. v. 74.
 m Nisi & fabula
 manes sint.

n Vitam, quameta-
 que mihi fata extor-
 derint, luctu & cru-
 ciatu reddam ama-
 ram.

o Non erit opus vi
 extrinsecus : sufficit
 dolor internus.

p Delectationem
 capit in lacrymis.

Illam

q. Moysam in Aegyptio litore expectens, naufragium & mortem: cum nauis abitus & salutem voverent.

r. Sibi vendicans imperium pelagi. s. Qui iam erat ad Palliolorum, supra, v. 22.

t. Cn. Pompeius maior nato filios Pompeii, quem e Pharsalica clade elapsum cum Catone in Africam traicisse refert. In Hispaniam eadem profectum sollicitasse Iberos & Celtiberos tradit Appianus.

v. Cato oram Africae legens (Inquit Plutarchus in Catone r. in.) in Sexto Pompeium incidit, Magni F. natu minorems is ei patrem in Aegyptio necatum reterit.

x. Res Romanas, quae ab illo pendebant.

y. O te felicem, O felix una ante alios Priameia virgo, Virg. AEn. 3.

z. Neque visa lassisti pietatem & venerationem.

a. Incesto, impio, perfido Ptolomaeo.

b. Frenis Diis hospitij perfidibus, & beneficentia qua sibi deseruerat reges Aegyptios, Auletem in regnum autoritate sua restituens, luce hospitalitatis cum patre eius La-

thyro vius, & Dionysio huic, cui tutor a Senatu datus erat, confirmato regno, c. Caesarem. sic Cornelia l. 8, v. 641. d. 18, v. 681. e. 18, v. 688. indicia sceleris. f. In cineres verterit. l. 8, v. 755. g. Condono, ignosco. h. De capite illius in aduentum Caesaris seruato,

*Illam non fluctus, stridensq; rudentibus Euris
Mouit, & exurgens ad summa pericula clamor:
Votaque sollicitus faciens? contraria nautis,
Composita in mortem iacuit, sauique procellis.*

*Prima ratem Cypros spumantibus accipit undis:
Inde tenens pelagus, sed iam moderatior, Euris
In Libycas egit sedes, & castra Catonis.*

*Tristis, vi in multo mens est praesaga timore,
Aspexit patrios comites a litore Magnus,
Et fratrem: medias praecipit tunc fertur in undas.*

*Dic ubi sit, germane, parens; stat summa, caputq;
Orbis, an occidimus? * Romanaq; Magnus ad um-
Abstulit? Haec fatuer: quem contra talia frater, (bras*

*O felix, quem, sors alias dispersit in oras,
Quiq; nefas audis: oculos, germane, nocenteis*

*Spectato genitore fero, non Caesaris armis
Occubuit, dignoque perit auctore ruinae.*

*Rege sub impuro Nilotica rura tenente,
Hospitij fretus Superis, & munere tanto
In proauos, cecidit donati victima regni.*

*Vidi ego magnanimi lacerantes pectora patris:
Nec credens Pharium tantum potuisse tyrannum,
Litore Niliaco socerum iam stare putavi.*

*Sed me nec sanguis, nec tantum vulnera nostri
Affecere senis, quantum gestata per urbes
Ora ducis, quae transfixo sublimia pilo*

*Vidimus: haec, fama est, oculis victoris iniqui
Seruari, scelerisq; fidem quae fuisse tyrannum.
Nam corpus Phariacae canes, auidaeq; volucres*

*Distulerunt, an furuius, quem vidimus, ignis
Soluerit, ignoro. quaecumque iniuria sati
Abstulit hos artus, Superis haec crimina dono:*

Seruata de parte queror. Cum talia Magnus

*Audisset: non in gemitus, lacrymasque dolorem
Effudit; iustaque furens pietate profatur:
Præcipitate rates è sicco litore nautæ;
Classis in adversos erumpat remige ventos:*

- 150 *Ite duces mecum: nunquam civilibus armis
Tanta fuit merces, inbumatos condere manes,
Sanguine semiviri Magnum satiare tyranni.
Non ego¹ Pelleas arces,² adytisq; retectum
Corpus Alexandri pigra³ Marcotide mergam?
155 Non mihi⁴ Pyramidum tumulis euulsus⁵ Amasis,
Atque alij reges Nilo torrente natavunt?
Omnia dent pœnas⁶ nudo tibi, Magne, sepulcra:
Evoluam busta iam nimen gentibus⁷ Ifin,
Et⁸ tectum lino spargam per vulgus⁹ Osirim,
160 Et sacer in Magni cineres maclabitur Apis,
Suppositisque¹⁰ Deis vram caput. has mihi pœnas
Terra dabit: inquam vacuos cultoribus agros;
Nec, Nilus cui crescat, erit: solisque tenebris
Ægyptum genitor, populis superisq; fugatis.
165 Dixerat, & classem seuas rapiebat in vndas.
Sed Cato laudatam iuuenis compefcuit iram.*

- Isterea totis audito funere Magni
Litoribus sonuit percussus planctibus æther:
Exemploque carens, & nulli cognitus ævo
Luctus erat, mortem populos deslere potentis.
170 Sed magis, ut visa est lacrymis exhausta, solutas
In vultus effusa comas, Cornelia puppe
Egrediens, iursum geminato verberere plangunt.
Ut primum in^b sociæ peruenit litora terræ,
175 Collegit^c vestes, miseriq; insignia Magni,
Armæque, & impressas auro, quas gesserat olim,
Exuuias, d^a piçtâsque togas, velamina summo*

c Efferebantur illustres viri apud Rom. in pompam funebre, conspici insignibus honorum quos gessissent. in imaginaria hac sepultura Pompeio suo hunc honorem prestat Cornelia. Illustris item virorum bustis infecta atque vna cremata fuisse arma, & que illis in vita fuerant charissima, docet Virg. in funere Miseni. A. E. 6. d Palmatas, i. palmis pictas, quas gerebant triumphantes.

i Continētia qua pro discretina sed. l. 1. n. 232. & l. 2. v. 15.
k Ptolomzum credere inferias Pompeio.
l Alexandriam.
m Sepulchro effosam Alex. corpus. l. 8. v. 694.
n Ægypti palude.
o Vide quæ nos ad ep. 1. Martialis. b.
p Ægypti rex. Herodot. l. 2. Plin. 36. c. 12.
q Insepulto.
r l. 8. v. 831.
s Osirim à fratre Typhone dilaniatum. Isis vxor telii lili recepit. hinc statua eius & sacerdotibus lineæ vestes. Lini geri calvi. &c. Martial. ep. 29. l. 12. vide l. 10. v. 175.
t l. 8. v. 833.
u Et bonem, qui & pin Deum representat, & post certos annos in puteum demergitur, maclabo ad tumulum Pompeij. de Api, vide quæ ad v. 479. & 833. l. 8.
x Deorum statuis. y l. 8. v. 807.
z Ut populi deslerent mortem potentis viri, Pompeij. Hellenis.
a Sed maior ingeminatur planctus, vbi visa est Cornelia.
b Africa, vbi Cæ. Pompeius & Cato.

¶ Ioui Capitolino
conspēta, in tribus
triumphis l. 7. v.
485.

f Imaginarium bu-
flum, loco veri cinci-
ris.

g Cornelix piera-
tem & ceteri imi-
tati representatiua
extruunt busta & ce-
notaphia, suis quis-
que amicis qui in
Thessalia occubue-
rant.

h Totum rogis lu-
cet litus, non secus
atque ubi pastores
Apuli agros & mon-
tes igne per hyemem
depascunt ad reno-
uanda gramina eli-
cienda que nouas
herbas.

i Mon. Apulix.
k Boum pasca. Al.
habet.

l Inter omnia verò
que vulgus in de-
functi Pompeij lan-
des iactabat in dig-
nam eius calamita-
tem & eadem Deo-
rum inclementie ob-
ijciens; nihil perue-
nit ad Pompeij um-
bram gratius, quàm
fanebris oratio à Ca-
tone habita.

m Qui de se cit qui-
dem a priscorum
Rom moderatione
& iustitia, sed tamen
vtil.

n Cui, quo nostro se.
o In tantum poten-
tix cunctus, quantum
eius consequi licet
saluam libertate, ne-
que tamen se extulit

supra ciuem, utinque
plebs illi seruire prompta fuerit. In id enitius supra quod ad se eundi non
potest. Vel. Patet. a. p Liberi, cuncta regentis, cui & ipse Pompeius parebat. q Neque o-
nim bello tam potens in animo habuit vi senatum cogere. r Quam ipse sibi retinuit.
s In ararium publ. t Suscepit bellum, sed & po. nor. u Vera libertas iam dudum tem-
poribus Marij & Syllæ periit, cuius tamen species aliqua retenta est. Pompeio vivente; iam
verò illo mortuo & de specie illa libertatis & imagine Imperij atque Senatus actum est.
x In vrbem vicissim reuersis ad internecionem aduersum paciam. l. 2. v. 69. & dicitur
sepa.

Ter conspēta Ioui, funestog, intulit igni.

Ille fuit miseræ Magni^f cinis. & accipit omnis

Exemplum pietas, & toto litore busta

Surgunt Thessalicis reddentia manibus ignem.

Sic, ubi depastis submittere gramina campis,

Et renouare parans hybernas Appulus herbas,

Ignē fouet terras, simul & i Garganus, & arma

i Vulturis, & calidi lucent^k bucetaⁱ Matini.

1 Non tamen ad Magni peruenit gratius umbrā,

Omne quod in Superos audet conuicia vulgus,

Pompeiumque Deis obicit, quàm pauca Catonis

Verba, sed à pleno venientia pectore veri.

Ciuis obit (inquit)^m multo maioribus impar

Nosse modum iuris, sed in hoc tamen utilis eno,

n Cui non vlla fuit iusti reuerentia, salua

Libertate potens, & solus plebe parata

Privatus seruire sibi, rectorque Senatus,

Sed^p regnantis, erat. q nil belli iura poposcit :

Quæq; dari voluit, voluit sibi posse negari.

Immodicas possedit opes : sed plura^r retentis

f Intulit : t inuasit ferrum, sed ponere norat.

Pretulit arma toge : sed pacem armatus amauit.

Iuuit sumptia ducem, iuuit dimissa potestas.

Casta domus, luxuq; carens, corruptaq; nunquam

Fortuna domini, clarum, & venerabile nomen

Gentibus & multum nostræ quod proderat vrbi.

n Olim vera fides Syllæ Marioque^x receptis

Libertatis obit : Pompeio rebus adempto

Nunc & ficta perit. non iam regnare pudebit :

Nec color imperij, nec frons erit vlla Senatus.

70

Et c

210 Forj

d Sc

Et

Da

Seru

215 e

Rofsi

Mon

Cast

Cum

220 Sust

Lit

O n

Vae

Iam

225 In c

Men

Nos

Nom

Feci

230 Ca

Des

Nan

Nec

Mor

235 Prop

Vix

Reg

Aut

Ciu

belli

titat

potit

7 O felix, cui summa dies fuit obuia victo,
 Et cui quærendos^a Pharium scelus obtulit enses:
 180 210 Forsitan in^b foci^c potuisses viuere^c regno.
^d Scire mori, fors prima uiris, sed proxima^c cogi.
 Et mihi, si fatis aliena in iura uenimus,
 Da^f talem Fortuna iubam: non deprecor hosti
 Seruari, dum me seruet ceruice recisa.

185 215 ^g Vocibus his maior, quam si^h Romana sonarent
 Rostro ducis laudes, generosam uenit ad umbram
 Mortis honos. fremit interea discordia vulgi
 Castrorum, belliq; piget post funera Magni:
 Cum Tarcho^k in motu linquendi signa Catonis
 190 220 Sustulit; hunc rapta^l fugientem classe secutus,
 Litus in extremum, tali Cato uoce notauit:
 O nunquam pacate Cilix! iterumne rapinas
 Vadis in æquoreas? Magnum Fortuna remouit:
 Iam pelago pirata redis. Tunc respicit omnes

195 225 In cætu, motuq; viros: quorum unusⁿ aperta
 Mente fugæ, tali compellat uoce^o regentem:
 Nos Cato, da ueniam, Pompey duxit in arma,
 Non belli ciuile amor, ^p partesq; fauore
 Fecimus. ille iacet, ^q quem paci prætulit orbis,

200 230 ^r Causaq; nostra perit: patrios per mitte penates,
 Desertamq; domum, dulcesq; reuiscere natos.
 Nam quis erit finis, si nec Pharsalia, pugnae,
 Nec Pompeius erit? ^s perierunt tempora uitæ,
 Mors eat in tutum: ^t iustas sibi nostra senectus

205 235 Prospiciat ^u flammæ. bellum ciuile sepulcra
 Vix ducibus præstare potest, ^v non barbara victos
 Regna manent: non Armenium mihi seua minatur,
 Aut Scythicum Fortuna iugum: sub iura togati
 Ciuis eo, quisquis Magno uiuente secundus,

bellis, a quibus liceat discedere ut domi tuto moriamur. ^r Rogos. ^u Neque enim ser-
 uitarem sub Parthis aut Scythis duram metuo, sed sub Romano iugum, quam tebeo libens
 potius quam bella ulterius sequar.

y 1.8 v. 760.
 z Vel expectandos.
 Emphasi.
 a AEgyptiarum sce-
 lus,
 b Caesaris.
 c Iauditose.
 d Mortem, Stoicis
 ab omni miseris pot-
 tum, libenter oppete-
 re, sibi que coule is-
 cere.
 e Aliunde illatâ
 morte priue.
 f Qualem habuit
 Pompeius Ptole-
 mæum, potius quam
 victori referuer, me
 vel se detrunctum
 seruet.
 g Ut supra v. 186.
 h Pro rostris enim
 in foro Rom. habe-
 bantur huiusmodi o-
 rationes funebres.
 i Ab armis disce-
 dere cupientis.
 k In motu secessio-
 nis & relinquendi
 Catonem sustulit fig-
 na. Ita H. Grotius e-
 mendat, cum prius
 leperetur: Cum Tar-
 chon motu linqu-
 Tarcho autem dux
 Cilicum.
 l Abitu & fugam
 apparentem.
 m 1.2 v. 376.
 n Reddita ratione
 consilij sui & seces-
 sionis.
 o Catonem.
 p In illius gratiam
 partes has secuti su-
 mus.
 q Cuius arma & fig-
 na sequi paci prætu-
 lit orbis.
 r Et cum illo, no-
 stra quoque belli
 caua.
 s Conseruimus in

z Summus à me honor habebitur semper umbris & memoriz Pompeij, det modo veniam Iusto iam militiz, vt aduersarij victorem potius induam dominum, quam victarum partium sequar vllum ducem. y Fortunam atque exitum belli huius. z Prospera, victoriã harum partium, vel pristinam libertatem excusso omnino seruitio.

a Victoria Cæsaris dissipauit Pompeianos & reliquias cladis Pharsalicæ.

b Bello victis negatur fides & victoris in supplices clementia.

c Altero è contentibus cæso, Imperij summa in potestate impetritis cædar.

d Cæsar. e Propere consensit naucem.

f Turba. g In seruitutem proxima plebs.

h In hanc modam locutus est Cato.

i Eodem voto quo Cæsariani. tu pro Pompeij dominatu vt illi pro Cæsaris non vtique pro libertate Romæ.

k Postquam aotem spei dominationis summæ filum incisum est; postquam

tuz libertati asserendæ non ducis, qui cecidit, partibus es superflus; quia mortis tui discrimine nostri regnum confirmasti, & quia iam minimo cum labore & periculo te in libertatem vindicare licet, tu ab armis discedis: collo seruitutis iugum ferre parato. l Sine rege & domino esse. l. v. 314. non potes esse liber. m Libertatis ergo. n Ademptã libertate, & regno sibi constituto. o Pompeio, Crasso, Cæsare l. i. v. 4. quorum foedera & allicitates iam olim metuens Cato exclamauit Kemp nuptiarum lenocinio coruptam prodi. Appian. p Ad libertatem nostram tuendam plus profuit Ptolemæus, qui Pompeium; plus Parthi, qui Crassum insulerunt. q Libertatem à Ptolemæo donatam simul cum bello de-

Hic mihi primus erit: z sacris præstabitur umbris

Summus honor: dominum, quem clades cogit, habebō

Nullum, Magne, ducem. te solum in bella secutus,

Post te, y fata sequar, neq; enim sperare z secunda

Fas mihi, nec liceat. Fortunã cuncta tenentur

Cæsaris: a Emathium sparsit victoria ferrum.

b Clausa fides miseris, & c toto solus in orbe est,

Qui velit ac possit victis præstare salutem.

Pompeio, scelus est bellum ciuile, peremto,

Quo fuerat viuente, fides. si publica iura,

Si semper patriam sequeris Cato, signa petamus

Romanus que d Consul habet. Sic ille profatus

c Insiluit puppi, iuuenem comitante f tumultu.

Actum Romanis fuerat de rebus, & omnis

Indiga seruitij feruebat litore plebes:

h Erupere ducis sacro de pectore voces:

Ergo i pari voto gessisti bella iuuentus

Tu quoque pro dominis, & Pompeiana fuisti,

Non Romana manus? k quod non in regna laboras,

Quod tibi, non ducibus, viuuis, moriensq; quod orbè

Acquiris nulli, quod iam tibi vincere tutum est.

Bella fugis, quærisq; iugum ceruice vacante,

Et nescis l sine rege pati. nunc m causa pericli

Digna uiris. vestro potuit Pompeius n abuti

Sanguine: nunc patrie iugulos ensesque negatis,

Cum propè libertas vnum Fortuna reliquit

Iam o tribus è dominis. pudeat: p plus regia Nili

Contulit in leges, & Parthi militis arcus.

Ite ð degeneres, q Ptolemæi munus, & arma

Speru

- 240 *Spernite: quis vestras vlla putet esse nocenteis*
 270 *Cede manus? credet facile sibi terga dedisse,*
Credet ab Emathijs primos fugisse^f Philippis.
Vadite securi: meruistis iudice vitam
Cæsare, non armis, non obsidione subacti.
 245 *O famuli turpes, domini post fata prioris*
 275 *Itis ad^h heredem. ^u cur non maiora mereri,*
Quam vitam, veniamq; libet? rapiatur in undas
Infelix Magni coniux, prolésque Metelli:
Ducite Pompeios: Ptolemæi vincite munus.
 250 *Nostra quoque inuiso quisquis feret ora tyranno,*
 280 *Non parua mercede dabit, sciat ista iuuentus*
^z *Cernicis precio^z bene se mea signa secutam.*
Quin agite, & magna meritum cum cede parate:
^z *Ignauum scelus est tantum fuga. Dixit: & omnis*
^z *Haud aliter medio reuocauit ab æquore puppes,*
 285 *Quam^b simul^c effetas linqunt examina^c ceras,*
Atque oblita fani^d non miscent nexibus alas,
Sed sibi quæque volat, nec iam degustat amarum
Desidiosa thymum: ^e tum si sonus increpat æris,
Attonitæ posuere fugam, ^f studiūque laboris
 290 *Florigeri repetunt, & sparsi mellis amorem:*
Gaudet in^g Hybleo securus gramine pastor
^h *Diuitias seruasse case: sic voce Catonis*
Inculcata viris iusti patientia Martis.
ⁱ *Iamque actu belli non doctas ferre quietem*
 295 *Constituit mentes, seriēque agitare laborum.*
Primum litoreis miles^k lassatur arenis.
Proximus in muros, & mœnia Cyrenarum
Est labor: ^l exclusus nulla se vindicat ira:
^m *Pœnæque de victis sola est, vicisse, Catoni.*

^f Ipsa Intima more suo sese in cunabula cœdent. ^g Hybla, Siciliæ mons floribus & mellificijs clarus. ^h Apes. ⁱ Iamque, ne per ocium ad seditiones relaberentur, militaribus operibus eos exercuit. ^k Exercitatione vel itinere. ^l Sed Plutachus in Catone Min. refert, eam prolectum Cyrenen. receptum fuisse, cum paucis ante diebus Labienus inde esset exclusus. ^m Non crudeliter vsus est victoriâ; non altam sumpit de hostibus pœnâ, præter ipsos vicisse, id illi supplicij satis visum.

^r Quis credat vos strenue pugnando manus vestras: cede hostium & uentale? imò credet potius fugam à vobis in Pharfalico prælio ceptam.

^f Ad v. 680. L. I.

^t Dominatus successore in.

^u Sed cur non & maiora suscipitis scelera, quò ampliora à Cæsare accipiatis præmia quam veniam & vitam? Cur non Corneliam, iuuenes Pompeios, vel me prodentes perdentesve melius de Cæsare meremini, quam ipse Ptolemæus?

^x Mez.

^y Sibi uiliter.

^z Fuga est simplex defecto, nisi & aliud adiungatis scelus.

^a Cilicæ secedere volente ad officium & in casta reuocato non secus atque apum examina in alueos reducuntur tinnitæ aris.

^b Vbi, postquam.

^c Fetu desitatos fanos,

^d Non in formam vix ceu racemi pendunt ab arbore *ferre d'or*, nec conglobatim volant.

^e Al. *et Phrygiæ sonus ut crepat æri.*

Virg. 4. Geo. *Tinnitūque cœtæ & Matris quæte cymobala circum.*

n Ibi (i. Cyrenis, inquit Plot.) cum in-
audisset Scipionem
à tuba susceptum, &
vni esse Atium Va-
rum cum copiis quæ
Pompeius Aflicæ
præfecerat: hyeme
durante ad eos iti-
nere terrestri con-
tendit. *Bonon copia,*
inquit Patencolus,
auxerat M. Cato, in-
genti cum difficultate
itinerum, locorumque
inopia, perdidit ad
eos legionibus. *qui,*
cum summum ei à
militibus deferretur
imperium, honoratio-
ri parere maluit. l. 2.
o. l. 1. v. 367.
p. Et tamen Caronis
virtute nulla via erit
inuia.

q Utrum (inquit
poeta, in rationis
Physicæ de natura
Syrtyum inquisi-
tionem digressus) Na-
tura vel naturæ mo-
ditor Deus, cum è tu-
di Chao cætera om-
nia eximeret, loca
hæc reliquerit indi-
gesta atque indifere-
ta: siue olim in to-
tum mari contecta,
iam à rapido vicini
Solis calore exhaa-
sta alibi emineant
vadiosa procedente
verò tempore in to-
tum exhalant hu-
morem & in tertiam
penitus solida sunt futura. r Neque litore arcet maria, sed incerto sinu est mare vadifum,
alterius fluxus atque refluxus vicibus dubium, terræ ac maris mirâ inæqualitate. s Mersa
erat. t Sol & sidera maris fluctibus & exhalationibus ali opinabantur Stoici & alij vet.
Arist. l. 1. Meteor. & hos secuti poetæ, *conuexa polo dum sidera pascet.* A En. 2. Virg. vide l. 1.
v. 315. u Attraxit magna ex parte. x Touridix. y Obstat adhuc, quo minus in terram
solidam totus abeat, quod temporis processu fiet. z Poeta Caronem partem itinervis classe
emensus usque ad Tritonidem paludem fingit. a Milites nani vectos. b In regio-
nes Meridionales. c Ausler impetu arcuit mare tenatum classibus, repulsiue vndas longe
à Syrtibus. idem Ausler obicit ponto cumulos arenæ ingulos interruptis vudis, d Vela
tenfa impellens Ausler, non passus ea à nautis dimitti, fractis funibus rapuit. e Cumque
rudentibus nautæ inuila tentarent submittete vela — f — sinus velorum propellebantur
vitra proram.

¹ *Inde peti placuit Libyci contermina Mauris*
Regna Iubæ; sed iter medys Natura negabat
² *Syrtybus: P has audax sperat sibi cedere virtus.*
³ *Syrtes vel primam mundo Natura figuram*
Cum daret, in dubio pelagi terræq; reliquit.
(Nam neq; subsegit penitus, quò stagna profundi
Acciperet, nec se defendit ab æquore tellus:
Ambigua sed lege loci iacet inuia sedes:
Æquora fracta vadis, abruptæque terra profundo,
Et post multa sonant proiecti litora fluctus.
Sic malè deseruit, nullòsque exegit in vsus
Hanc partem natura sui.) vel plenior alto
Olim Syrtis erat pelago, penitusque natabat:
Sed rapidus Titan ponto sua lumina pascens,
Æquora subduxit zone vicina peruste:
⁴ *Et nunc pontus adhuc Phæbo siccante repugnat.*
Mox ubi damnosum radios admouerit æuum,
Tellus Syrtis erit: nam iam breuis vnda supernè
Innatat, & latè periturum deficit æquor.
⁵ *Ut primùm remis actum mare propulit omne*
⁶ *Classis onus, densis fremuit niger imbribus Ausler*
⁷ *In sua regna furens: tentatum classibus æquor*
Turbine defendit, longèque à Syrtibus vndas
Egit, & illato confregit litore pontum.
⁸ *Tum quarum recto deprendit carbasa malo*
Eripuit nautis, frustræque rudentibus ausis
⁹ *Vela negare Noto, spatium vicere carine,*

300

305

310

340

345

350

Atque

Al
Pr
Vi
330
Et
Ar
k
Æ
335
o T
q P
Tu
Ob
340
Se
En
Im
Sta
Lit
345
Pa
Tu
To
Ha
Au
350
H
b T
Vi
Vu
Et f

pron
la l.
Virg.
In ter
Trito
Onid
b A
cena
dotu

Atque^f ultra proram tumuit sinus. & omnia si quis
 Pronidus antennæ suffixit lintea summe,
 Vinoitur, & nudis auertitur armamentis.

330^h Sors melior classi, quæ fluctibus incidit altis,
 Et certo iactata mari: quæcunque leuata

Arboribus cæsis flatum effudere prementem:

^k Abstulit has ventis liber contraria voluens
 Æstus, & ^l obnixum ^m victor detruxit in Austrum.

335ⁿ Has vada destituunt, atque interrupta profundo

^o Terra ferit puppes: ^p dubioq. obnoxia fato

^q Pars sedet una ratis, pars altera pendet in vndis.

Tunc magis impactum breuibus mare, terraq. seuit
 Obuia consurgens: quanuis elisus ab Austro.

340^s Sæpe tamen cumulos fluctus non vincit arena.

Eminent in^t tergo pelagi procul omnibus aruis,

Iniolatus aqua, sicci iam pulueris agger.

Stant miseri nauæ, terræq. hærente carina

Litora nulla vident: sic partem intercipit æquor:

345^r Pars ratiuum maior regimen, clauumque secuta est,

Tuta fugâ, nauasque loci sortita peritos,

Torpentem Tritonos adit illæsa paludem.

Hanc, ut fama, ^u Deus, quem toto litore pontus

Audit ventosa^x persilantem murmura concha,

350^y Hanc & Pallas amat: ^z patrio quæ vertice nata

^b Terrarum primam Libyen (nam proxima cælo est),

Vt probat ipse calor) tetigit: stagnique quieta

Vultus vidit aqua, posuitq. in margine plantas,

Et se dilecta Tritonida dixit ab vnda.

g Quod si quis velo
 collecta antenæ sub-
 strinxisset, vincitue
 tamen vi Austri, &
 auertitur à cursu quæ
 intenderat, spoliata
 velo antennæ.

h Minus verabantur
 illæ naves quæ al-
 tum tenuerunt ma-
 re, cuitatis his inces-
 titis inter Syrtis vn-
 dis.

i Quæ leniores fa-
 ctæ succis malis
 ventum effudere,

k Æstus obuius, sui
 inris, vt contra quem
 non obnitebantur
 vela, has eripuit ven-
 tis.

l Contra quem ob-
 nitebatur,

m Æstus potentior
 vento,

n Alias.

o Arenæ,

p Arenæ an aquis
 sit peritura.

q Proa hæret in
 vado, puppis fluctuat
 in vndis.

r The state,
 the sholes.

In verna & Syrtis
 vrget, miserabile
 visu, illisq. vndis,
 atque aggere cingit
 vrena.

s Dorso maris, Virg.
 AEn. 1.

t Sic nauium alix
 à Syrtibus retine-
 bantur, alix gub-
 natorum peritæ è
 Syrtibus in altum

proreæ appellabant ostium flum. Tritonis iuxta Tritonida paludem in Africa Propria. Me-
 la l. 1. c. 7. u Triton, Neptuni tubicen. x Cerula concha exterrentem fresa. AEn. 10.
 Virg. conchæ sonant Jaspis, &c. Ouid. v. Met. y Vt quæ ibi primum apparuisse dicitur
 In terra proximioræ cælo. hinc Pallantius dicta Callimacho & Plin. & Solin. c. 10. palus, quam
 Triton amnis inhoit, vbi speculatam se artium deam crediderunt a E cerebro Iouis nata.
 Onid. Fast. 3. summa quippe æeris regio tribuitur Mineræ, vt media Ioui & infima Iunoni.
 b Ægyptum, inquit Marcellinus l. 2. omnium antiquissimam, nisi quod super antiquitate
 certat cum Seythis, de quo certamine vide quæ Iustinus l. 2. & Claudian in Eutropio. Heræ
 dotus tamen cum Phrygijs Ægyptios contendisse refert l. 2.

e Circa extimum Syrtium cornu, Berenice citi itatem alloje Lethon (sua appellat Solinus c. 40.) amnis, inferna ut putant, exundatione prorompens, & apud prifinos vates latice memoratus oblivionis. Quamvis longè à Tritonide palude distant Lethon esse Lethè fl. & Hesperidum horti.

d Persicilis draconis, sine ille pastor fuerit custodiens. *ἄρυστα κύναια.* I. pecora, natio tutilo colore, ut Athenæus vult l. c. 7. c. 7. mala citrea Medica, aurea innolescit limosus amnis, ut Plinius l. 5. c. 7.

e Hesperii filiarum, AEgles, Aerehusæ & Hesperethusæ, quarum hortum Solinus c. 37. Virg. 4. Æn. & Plin. l. 5. c. 7. in Mauritania Tingitana ponunt, atque idem Plin. l. 5. c. 7. ad Syrtim Ma. Sed Claudianus l. 1. l. 1. ad Syrtim, ad Tritoneum fl. f Maligni est antiquitati fidem derogare & in poetis fidem requirere, g Aureis pomis, h Hesperides, modo ad v. 248.

i Arbores auriferas.

k Alcida adortus memoris opulenti domos Aurifera vigils spolia serpentis tulit. Sen. Herc. Fu. v. 238. l Erythæo Argiuorum regi, qui iussu lunonis fuit Hercoli *ἑρπυδίων κτην.* m Classis pates Syrtibus procreta sub Pompeio non ultra litus Garamantum, appulit meliorem Africæ portem, ubi Varus, sed vide quæ ad v. 120. supra, n Supra v. 700. o Terræ facti ita circuire. p Timebat quippe tempestates hyeme iam claudente mariæ sperabatque clementius iter brumâ mitigante regionis calorem. Ita, inquit Plutarchus, per Africam hyberno tempore suos traiecit, haud multo pauciores decem millibus, spacio 30. dierum, Strab. vlt. l. q Liberâ. r Quicumque forti estis animo & patriæ amantes, sequimini me libertatem petentes per desertâ, sium, æstum, discrimina serpentum, &c.

Quam iuxta Lethes tacitus prælabitur amnis Infernis, ut fama, trahens obliuia venis: 355

Atque d' insopiti quondam tutela draconis,

e Hesperiaum pauper spoliatis frondibus hortus.

f Inuidus, annofo famam qui derogat ævo,

Qui vates ad vera vocat. Fuit aurea filia, 360

g Diuitiisq; graues, & fuluo germine rami,

h Virgineusque chorus nitidi custodia luci,

Et nunquam somno damnatus lumina serpens,

i Robora complexus i rutilo curuata metallo.

k Abstulit arboribus pretium, nemorique laborem 365

Alcides: passusq; inopes sine pondere vamos

Rettulit Argolico fulgentia poma tyranno.

m His igitur depulsa locis, eiectaque classis

Syrtibus, haud ultrâ Garamantidas attingit undas:

Sed duce Pompeio Libyes melioris in oris

Mansit. n At impatiens virtus herere Catonis 370

Audet in ignotas agmen committere gentes,

Armorum fidens, & o terra cingere Syrtim.

p Hæc eadem suadebat hyems, que clauserat æquor.

Et spes imber erat, nimios metuentibus ignes: 375

Ut neque sole viam nec duro frigore seuam,

Inde polo Libyes, hinc bruma temperet annus:

Atque ingressurus steriles, sic satur, arenas.

O quibus una salus placuit mea castra secutis

Indomita ceruice mori, componite mentes 380

Ad magnum virtutis opus, summosq; labores.

r Vadimus in campos steriles, exustaque mundi;

Quâ nimius Titan, & rare in fontibus undæ,

- 355 Siccâque letiferis squalent serpentibus arua,
 385 Durum iter. ad leges, patrieque ruentis amorem
 Per median Libyen veniant, atque inuia tentent,
 Si quibus in nullo positum est euadere voto,
 Si quibus ire sat est. neque enim mihi fallere quęquam
 360 Est animus, tectoque metu perducere vulgus.
 390 Hi mihi sint comites, quos ipsa pericula ducent,
 Qui me teste, pati, vel quę tristissima, pulcrum,
 Romanumque putant. ² at qui sponsore salutis
 Miles eget, capiturque anime dulcedine, vadat
 Ad dominum meliore via. dum ² primus arenas
 395 Ingreddiar, primusque gradus in pulvere ponam,
 Me calor æthereus feriat, mihi plena veneno
 Occurrat serpens; fatoque pericula vestra
 Prætentate meo: sitiatis, quicumque bibentem
 Viderit: aut umbras nemorum quicumque petentem
 400 Æstuet: aut equitem peditum præcedere turmas,
 Deficiat; si quo fuerit discrimine notum
 Dux, an miles eam. serpens. sitis, ardor arena,
 Dulcia virtuti: Gaudet patientia duris;
 Lætius est, quoties magno sibi constat honestum.
 405 ² Sola potest Libye turbam præstare malorum,
 Ut deceat fugisse viros. Sic ille calentes
 Incendit virtute animos, & amore laborum,
 Irreducemque viam deserto limite carpit:
^b Et sacrum paruo nomen clausura sepulcro
 410 Inuasit Libye securi fata Catonis.
 Tertia pars rerum Libye, si credere famę
 Cuncta velis: ^d at si ventos cœlumque sequaris,
 Pars erit Europę. ^e nec enim plus litora Nili,
 Quam Scythicus Tanais primis à Gadibus absunt:

in parte tertia Africam posuere: pauci tantummodo Asian & Europam esse: sed Africanam in Europa, &c. d — At si ventorum cœlique reuoluti rationem sequaris, Africam complectitur Europam, quę dux coniuncta, excepto quod interluit mare Mediterraneum, Occidentalem conficiunt orbis medietatem, uti Asia Orientalem. e Neque enim Nilus qui Africam, in diuisione tripartita, ab Asia disternat, remotior est à Gadibus in Extremâ Hispaniâ; quam Tanais si, qui cum Euino, in quem prolabitur, Europam ab Asia diuisit.

f Romano. i. forti viro dignum.
 t — Qui verò adeo ignaui sunt, ut saloni lux & vitæ plus consulant quàm honesto & libertati; ijs patet mollior & facillior ad turpem seruitutem via.
 n Casarem libertatis oppressorem.
 x Septem continetibus diebus iter factum est, cum ipse agmen pedes doceret neque vnquam equo aut icmento vteretur. Combabat etiam sedes; nam post Pharsalicam cladem, priori id locum addiderat; ut nunquam nisi dormiendi causâ accumberet. Plutarch. in Catone Min. Strabo verò in vit. i. refert eum 30. diebus Syrtin iustrasse. y Me.
 z Timiditatis & impis fage crimine abfoluet nos iter hoc per Libye pericula omni hoste grauiora sponte susceptam.
 a Per quam non erit redendum.
 b Et Cato securus facti, quod eum licet manebat, inuasit Libyam sibi fatalem.
 c Si vulgatem admittas orbis diuisionem, Africa est tertia orbis pars ita & Sallustius in bello Jug. In diuisione inquit orbis terre perique

f Ad quas Gades, Europa separatur ab Asia interiectis maris Mediterranei.

g Et tamen Asia est maior orbis terrarum pars, quam Europæ coniuncta Africa.

h Cum Africa & Europa in Orientem effundant Zephyrū; illa à Noto, hæc à Boreali parte: Asia sola se extendens utrinque ad Austrum à dextra, ad Boream à sinistra, vendicat sibi totum Eurum.

i Libyes pars occidua fertilior est, sicca tamen. Plin. l. 5. c. 22.

k A Septentrione immisissos.

l Boreas enim qui nobis serenus est, illis pluiam inducit: ut Auster contra nobis humidus & imberifer, illis serenus.

m Pura eius & simplex terra, vobis tantum gleæ potens, non sterilescit admixtione venarum metallorum, sic Pers. Sat. 2. Et Calabrum saxis vitiatum morce vellos. Iuuenal. sat. 3. nec ingenium vitia reat marmora sophiæ.

& infra v. 19.

n Tantum Mauritanie diuitiæ sunt citri arbores, quarum tamen usum non nouerunt vltiri quam vmbis earum gau-

debant: nostris vero Atlanticæ manera syluæ. Aurea qui vltis donæ, minoræ dabat. Martial. ep. 89. l. 1. c. vide Plin. l. 17. c. 5. o E Mauritania. p Orientalis verò Africæ pars que in Meridiem excurrit, Syrtis complexa, zona torrida subiecta aut vicina, solis aestu exulta, in totum sterilis est. q Vites. r Soluta in puluerem, non habet arbores. s Cæli & ætheris; pluiæ. ut l. 2. v. 447. vel simpliciter, Dei. t Illa orbis terr. pars. u Anni viçes & vires. x Nafamones Africæ pop. in solo arenoso, vicini Syrtibus, quarum naufragia viciant, quippe oblitus aut destituta nauigia notis sibi valis occupant. Curt. 1. y Et quamuis portus atque commercij expertes sint, fruuntur tamen mercibus & opibus ab omni orbis parte, sapientes se, naues Syrtibus allatas,

Vnde Europa fugit Libyæ, & litora fluxu Oceano fecere locum: s sed maior in vnam Orbis abest Asiam. h nam cum communiter iste Effundant Zephyrum, Boreæ latus illa sinistrum Contingens, dextrumque Noti, discedit in ortus Eurum sola tenens. i Libyæ quod fertile terra est, Vergit in occasus: sed & hæc non fontibus vllis Soluitur: k Arctos varis l Aquilonibus imbres Accipit, & nostris reficit sua rura serenis. m In nullas vitatur opes; non ære, nec auro Excoquitur, nullo glebarum crimine, pura. Et m penitus terra est. n tantum Maurusia genti Robora diuitiæ, quarum non nouerat usum: Sed citri contenta comis vivebat, & umbra. In nemus ignotum nostræ venere secures: o Extremoque epulas, mensasque petiuimus o orbe. p At quæcunque vagam Syrtim complectitur ora Sub nimio proiecta die, vicina perusti Ætheris, exurit messes, & puluere Bacchum Enecat, & nulla putris radice tenetur. Temperies vitalis abest: & nulla sub illa Cura l Iouis terra est: Naturâ deside torpet Orbis, & immotis u annum non sentit arenis. Hoc tam segne solum varis tamen exurit herbas, Quas x Nafamon gens dura legit, qui proxima ponto Nudus rura tenet, quem mundi barbara damnis Syrtis alit. y nam litoreis populator arenis Imminet, & nulla portus tangente carina, Nouit opes. sic cum toto commercia mundo

415

420

435

430

435

440

470

Nall-

Na
445 Da
Ve
A
Qu
Et
450 Ad
Di
Ne
La
c A
455 At
In
To
R
Di
460 De
R
Et
Tu
Ag
465 Inj
1 C
Si
Cl
Se
470 N
St
Pi
P I
I
clan
n R
e V
fa-
qua
ind
creo

- Naufragijs Nasamones habent. Hæc ire Catorum*
 445 *Dura iubet virtus. a illis securam inuentus*
Ventorum, nullasque timentes tellure procellas,
Æquoreos est passa metus. a nam litore sicco,
 450 *Quam pelago, Syrtis violentius excipit Austrum,*
Et terre magis ille nocet, b non montibus ortum
 455 *Aduersis frangit Libye, scopulisque repulsum*
Dissipat, & liquidas è turbine soluit in auris :
Nec ruit in silvas, annosaque robora torquens
Lassatur : patet omne solum, liberque meatu
 460 *Æoliam rabiem totis exercet arenis :*
 465 *At d non imbriferam cum torto puluere nubem*
In flexum violentus agit : pars plurima terre
Tollitur, e & nunquam resoluta vertice pendet.
f Regna videt pauper Nasamon errantia vento,
 470 *Discussasq; domos : volitantq; à culmine raptæ*
Detecto G. v. amante case, non altius ignis
 475 *Rapta vehit : quantumque licet consurgere fumo,*
Et violare diem, tantum tenet æra puluis.
Tum quoque Romanum solito i violentior agmen
Aggreditur, nullisque potest consistere miles,
 480 *Instabili k raptis etiam, quas calcât, arenis.*
l Concuteret terras, m orbemque à sede moueret,
Si solida Libye compage, & pondere duro
Clauderet exesis Austrum scopulosa cauernis :
 485 *Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis,*
 490 *Nusquam n luctando stabilis manet : imaq; tellus*
Stat, quia summa fugit, galeas, & scuta virorum,
Pilæque contorsu violento o spiritus astu,
 495 *p Intentiusque tulit magni q per inania cœli.*
 500 *r Illud in externa forsân longèque remota*

clauderet ventorum proculdubio rabie dimoueretur è loco, m Illam orbis partem, Libyam. n Resistendo ventorum flatibus, o Ventus, p Continuus, non intermitens, q Per æra, r Videtur poeta non tam ad miracula, & præmonita Deorum referre has plurias prodigiosas, quàm ad rationem Physicam. atque in illorum inclinare sententiam, qui opinantur illa, quæ ita per pluuiam decidunt, vi ventorum in sublime euecta è longinquis locis ferri atque inde decidere. quanquam hæc alij à calore Solis aurahi atque ex aptitudine materiz matari credunt. Atil. 5. Physic. 1. & de gen. animal. l. 4. c. 4.

z Atque hic Romani securi rami, vti credebant, ventorum; experti sunt grauiores procellas in terra quam quæ in æquore timentur, a In plana enim & exposta regione iuxta Syrtis, violentius furit Auster quam in pelago; maiores hæc arenæ quàm ibi aquarum fluctus concitant. b Non habet illa pars Africa montes, scopulos aut fylas quæ venti impetum frangat & in æream resoluant: sed patet, exposta rapidis ventis.

c Ventorum ex AEoli antiro tuentiam rabiem,

d Sed areniferam,

e Neque vnquam in ære suspendites, more nubis imbriferæ resoluta,

f Vrbes & terram quam possidet, vel catas & tuguria. vt ecloga. 1. Virg. mea regna vident. Cic. 1. de Oratore. nisi in tuo regno essentus.

g Quæconque rapuit, sauiillam, flammam, firmum,

h Obscurate lacem diei,

i Ventus,

k A vento subtra-

ctis.

l Quod si Africa durati esset soli quod ventis resisteret; aut cauernosa, quæ ventos

f Ita fortasse ancile illud quod Numax tempore è cælo decidisse creditur, aliunde huc uento delatum est.

e Sacrorum & religionis Inlitorum, u Salij, sacerdotes Martis, è Patritijs lecti. l. 1. v. 693. x Arenas, terram Libycam, ut supra v. 465.

y Vix prono in terram nixu faburrari tuebantur se Romani, quo minus ab Afris abriperentur.

z Allusum videtur ad historiam Pnyllorum, qui Nasa nominibus vicini, cum ab Aolito valido & diutino aliquando vexarentur, contra illum tanquam hostem profecti, interierunt congesta arenæ ueneris oppressi. Herodotus, l. 4. A. Gel. l. 16. c. 11.

a Aggestis arenæ cumulis, & tenacissimo sabulo, quod præaltum & vestigio cedens ægrè moliuntur pedes.

b Viarum scilicet signis arenâ obrutis.

c Stelle velut nantibus obseruatur. Inter Syrtis, quamuis terrâ pergentibus, iter sideribus definitur, nec aliter cursus patescit, Nam patris soli faciem auræ mutat, &c. Solinus c. 49.

d Alnotia, Australia, nobis Septentrionem versus positus ignota, non visa. e Horizon ille, ab ὁρίζων, terminat eum & diuidit superius hemisphærium ab inferiori. f Inclinato, sub terra demerso, g Simulacque aer venti agitatione refrigeratus, in crescente die incaluit. h Volgati lib. habent: Incensioque dies (iam mundi spiritus ignis, iam plaga, quam nullam Superi mortalibus videri a Meis secere die, calcatur, & humor in Noton omnis abis) manant sul. &c. e. quam Parenthesin, ineptè ex loco in cricote repetitam, omisit Grotius, quòd in MS. deerat. i Crenosâ vel tenui lamâ. k Simile quiddam de Alexandro refert Q. Curtius l. 7. & Plotarch in vita Alex.

Prodigium tellure fuit: delapsaq; cælo

Arma timent gentes, hominumque erepta læcrtis

A superis demissa putant. sic illa profectò

Sacrificio cecidere Numæ, quæ lecta iuuentus

Patritia ceruice mouet: spoliauerat Auster

Aut Boreas populos ancilia nostra ferentes.

Sic orbem torquente Noto Romana iuuentus

Procubuit, metuensque rapi, constrinxit amictus,

Inseruitq; manus terræ: nec pondere solo,

Sed nixu iacuit, vix sic immobilis Austro,

Qui super ingentis cumulos inuoluit arenæ,

Atque operit tellure viros. vix tollere miles

Membra valet, multo congestu pulueris hærens.

Alligat & stantes affusa magnus arenæ

Agger, & immo: i terra surgente tenentur.

Saxa tulit penitus discussis proruta muris,

Et iditq; procul miranda sorte malorum:

Qui nullis videre domos, videre ruinas.

Iamq; iter omne latet: nec sunt discrimina terre

Vlla, nisi ætheriæ medio velut æquore flammæ.

Sideribus nouere vias: nec sidera tota

Ostendit Libycæ finitor circulus oræ,

Multaque deuexo terrarum margine celat.

Utique calor soluit, quem torserat aëra ventus,

Incensusque dies; manant sudoribus artus;

Arent ora siti: conspecta est parua malignâ

Vnda procul venâ: quam vix è puluere miles

Corripiens, patulum galea confudit in orbem,

Porrexitque duci, squalabant puluere sauces

Cunctorum: minimumque tenens dux ipse liquoris

475

480

485

490

495

500

505

510

515

520

525

- 475 505 ¹ Inuidiosus erat. Méne, inquit, degener unum
Miles in hac turba vacuum virtute potasti?
Usque adeo mollis, primisq; caloribus impar
Sum visus? quanto poena tu dignior ista,
Qui populo sitiente bibas! sic concitus ira
- 480 510 Excussit galeam, ^m suffecitque omnibus unda.
Ventus erat ad templum, Libycis quod gentibus unis
Inculti Garamantes habent: ⁿ stat corniger illic
Iupiter, ut memorant, sed non aut fulmina vibrans,
Aut similis nostro, sed tortis cornibus ^o Ammon.
- 485 515 Non illic Libyæ posuerunt ditia dentes
Templa: nec Eois splendent donaria gemmis.
Quanus Aethiopum populis, Arabumque ^p beatis
Gentibus, atque Indis ^q vnus sit Iupiter Ammon,
Pauper adhuc Deus est, ^r nullis violata per æuum
- 490 520 Diuitijs delubra tenens: ^f morumque priuorum
Numen ^r Romano templum defendit ab auro.
^u Esse locis Superos testatur ^x silua per omnem
Sola virens Libyen, ^y nam quicquid puluere sicco
Separat ardentem tepida Berenicida Lepti.
- 495 525 Ignorat frondes: ^z solus nemus extulit Ammon.
^a Siluarum fons causa loco, qui putria terræ
Alligat, & domitas unda connectit arenas.
^b Sic quoque nil obstat Phæbo, cū ^c cardine summo
Stat librata diis: ^d truncum vix protegit arbor:

1 Inuidia obnoxius,
si solus bibisset,
m Nemine deside-
rante illud cui absti-
nuerat dux.

n Iup. arietinā for-
mā, vel vmblico tes-
tus (e habet Q. Cur-
tius l. 4.) arietū simi-
lis, cultus. quod hie
Libero patri exerci-
tum docenti, sti fa-
tigato, & Iouis pa-
tris imploranti auxi-
lium, stitit visio ari-
ete, fons exiit are-
nās, vide Diod. Sic.
l. 17 & Herodot. Egi-
ptu.

o Ab *αμμων*,
quod in Cyrenaica
regione arenosa
templum illi con-
ditum sit. Pausan. in
Messen. à pastore e-
iusdem nominis dici-
eum, autor est. quid
si à *ἰωρ* solaris,
simulachro Iouis
in excelso loco ex-
tracto.

p Diuitibus, Felicis
Arabiz incolis. Iecū
beatis nunc *Arabum*
inuides gazis. Hor.
29. ode. l. 1.

q Vnum, commune,
& summum numen,
cuius oraculum non
Pythio cedit. AE-
thiopes autem Affri-

cari dicti sunt Indi. Philostratus l. 3. de vita Apollonij vocat *Ἰνδοὶ* *Ἰνδοί*. l. 6. *Ἰνδοὶ*
Ἰνδοί *Ἰνδοί* *Ἰνδοί*, & *Ἰνδοί* *Ἰνδοί*. Euseb in lib. post. *Aethiopes ab Indo si, iugen-
tes iuxta Aegyptum confedere*. Virg. 4. Georg. de Nilo. *Usque coloratis amnis deuenit ab Indis*.
r Sic Iuuenalis sat. 11. v. 116. *Fittilis & nullo violatus Iupiter auro*. & Iupia 424. v. I. Prisce
simplicitatis, incorruptæ fidel. t Ne polluaturo auro templum mœre Romano. *In templis quid
facit aurum?* Pers. 1. sat. u Templo Ammonis fons proximat (inquit Solinus c. 40.) Soli fa-
cer, qui humoris nexibus humum stringit, fauillam etiam in cespitem solidat. In qua plebâ
non sine miraculo locus viret, vndique fecus agris arentibus. Plin. l. 3. c. 2. 66. Curtius 4. Mela l. 1
c. 8. x Fontibus & syluis numina inesse credebat antiquitas. y Reliqua omnis regio in-
ter Leptin Minorem, quæ Libyphœnicum Africæ vrbs est, & Pentapolitanam regionem (quam
Berenicida vocat à Berenice vnâ è quinque vrribus, nomen sortitâ à Berenice Ptolemaiz va-
ore cū ptius Hesperis dicta fuerit) arbores non habet. Plin. l. 5. c. 5. Strab. vit. l. 2. — sola
Ammonitis arbores producit. a Modò ad v. 522. b Et quamuis sylua sit, non tamen ar-
cet solem. Alij leg. *Hic quoque*. c Medio caelo perpendiculariter. vide quæ ad v. 387. l. 6.
d Arboris frondes, vix operant truncum.

Tam

e Tropicus æstivus
(qui Proclo est verti-
cici proximus) tan-
giunt à Zodiaco, vel
colurus solstitialis,
Æquinoctialis.
f Lucanus (inquit
Ios Scal in prolego-
menis ad Manilianum)
quam legisset apud
rudiores præter Ma-
thæus magistros
sub rectâ spherâ Zo-
diacum ad verticem
esse, & omnia signa
propterea oriri rectè
(quod utique falsum
est, cum obliquatio
quædam sit etiam
sub Æquatore) scri-
beret autem sub Tro-
pico Cancerum cal-
minare omnium sig-
norum Borealisimum,
hinc putavit totum
quodque Zodiacum
fuisse æstivum,
& consequenter om-
nia signa rectè oriri,
&c. Atque adeo quia
medius signorum or-
do colminat, ideo
ipsa non obliqua
tineat, sed recta, &c.
g Rectè & æquali-
ter ascendunt de-
scenduntque oppo-
sita sibi in Zodiaco
signa, Taurus & Scor-
pius, Aries & Libra,
Virgo & pisces, Ge-
mini & Sagittarius,
Cancer & Capricor-
nus, Leo & Aquarius,
h Quia nobis Sep-
tentrionem versus situs Cancer æstivi solstitij signum est, ut Capricornus, hiemalis: Neque
tamen Ammonis sub Æquatore est, sed extra Tropicon Canceri. i Is verò, qui à nobis di-
viditur torridâ zonâ, aut quorum zenith Sol Cancerum versus transierit, umbra præicitur
in Austrum, ut nobis in Arcton. — k — ijs, Vita minor, quæ, cum polo vicini or sit, tardius
moueri videtur, sub Horizonte est. — l — ijs, Vita maior, quæ nobis maris immensis est, h. g.
non occidit subit Horizontem mari mergi vult. m Polus uterque Arcticus atque Antarcti-
cus. n Medius inter utrumque polum circumvolvitur Zodiacus, o Aderant ex Asia & Ori-
ente populi ad limen templi Ionis Ammonis oracula consultos: qui ta uen Catoni cesserunt,
si quid vellet. — p Comitès, & Labienus maxime Catonem orant, ut celebris huius oraculi
fidem experiant, consulatque de huius belli euentu. q L. v. 346. r Oracula, f De-
claratores arcana, & Divinas,

Tam brevis in medium radijs compellitur umbra.
Depressum est hunc esse locum, quâ^o circulus alii
Solstitij medium signorum percutit orbem.

530

Non obliqua meant, nec Tauro Scorpius exit
Rectior aut Aries donat sua tempora Libræ,
Aut Astrea iubet lentos descendere Pisces.

535

Par Geminis Chiron, h & idè quod Carcinus ardens
Humidus Egoceros: nec plus Leo tollitur Vrna.

At tibi, quæcumque es Libyco gens igne diremta,
In Noton umbra cadit, quæ nobis exit in Arcton.

Te segnis Cynosura subit: tu sicca profundo
Mergi plaustra putas, nullumq; in vertice semper

540

Sidus habes immune maris, procul^m axis uterq; est,
Et fuga signorum medio rapit omnia celo.

Stabant ante fores populi, quos miserat Eos,
Cornigeriq; Iouis monitu noua fata petebant:

545

Sed Latio cessere duci: comitesque Catonem
Orant, exploret Libycum memorata per orbem

Numina, de fama tam longi iudicet æui.

Maximus hortator scrutandi voce Deorum
Euentus Labienus erat. Sors obtulit, inquit,

550

Et Fortuna vie, tam magni numinis ora,
Consiliūque Dei: tanto duce possumus uti

Per Syrtes belliq; datos cognoscere casus.

Nam cui crediderim Superos arcana daturor,
Diciturōsque magis, quàm sancto vera Catoni?

555

Certè vita tibi semper directâ^c supernas

Ad leges, sequerisque Deum. datur ecce loquendi

- Cum Ioue libertas : ^a inquire in fata nefandæ
 Caesaris, & patriæ venturos excute mores :
 560 Iure suo populis vii, legumque licebit,
 An bellum ciuile perit, tua pectora sacra
 Voce reple : dura saltem virtutis amator
 Quere quid est virtus, & posce ^x exemplar honesti.
 Ille Deo plenus, tacita quem mente gerebat,
 Effudit ^r dignas adytis è pectore voces,
 565 Quid queri Labiene iubes? ^z an liber in armis
 Occubuisse velim potius, quàm regna videre?
 An sit vita nihil, sed longam ^a differat ætas?
 An noceat vis vlla bono? Fortunâque ^b perdat
 570 Opposita virtute minas? laudandâque velle
 Sit satis, ^c & nunquam successu crescat honestum?
 Scimus, ^d & hoc nobis non altius inserit Ammon.
 * Heremus cuncti Superis, temploque tacente
 Nil facimus non sponte Dei: nec vocibus vllis
 575 Numen eget : ^f dixitq; semel nascentibus auctor
 Quicquid scire licet : ^g sterileis nec legit arenas,
 Vt caneret paucis, mersitq; hoc pulvere verum:
^h Estne Dei sedes nisi terra, & pontus, & aër,
 Et cœlum, & virtus? Superos quid querimus ultra?
 580 Iuppiter est quodcumque vides, quocumq; moueris.
 Sortilegis egeant dubij semperque futuris
 Casibus ancipites : me non oracula certum,
 Sed mors certa facit : pauido, fortisque cadendū est.
 Hoc satis est dixisse Iouem. Sic ille profatur:
 585 ^k Seruatâque fide templi discedit ab aris,
 Non exploratum ^l populis Ammona relinquens.

ipsum oraculum nobis ingeret, quàm nos sciamus. e Inest nobis anima diuinæ pariclosa aut æst. Deus in nobis, sibi quisque profellō Est Deus; & vel tacente oraculo, Deum sequimur & lato paremus. f Et nobis omnibus nascentibus iusevit Deus scientiam redi, atque discernen boni a: mali. g Neque seclōsit veritatem in oraculis scilicet, aut elegit sibi arctiosum hunc Libyæ locum, vnde fata promeret paucis. h Estne alia vlla Dei sedes, quàm Vniuersum & Mens sapientis? i Nascentibus semel distasse, v. 577. modō. k Salus oraculi fide; non diminutā aut derogatā Iouis ibi culti fide. l Orientalibus, vt supra v. 544. ipse non explorant.

u Exquire, explora, quo in flatu iuena sit patria: libertas; an, frustra à nobis ad libertatem propugnandam sumptis armis, tyrannide oppressa.

x Ut exitus huius belli causam honestam & virtutem eorum qui pro patriæ libertate pugnauerint comprobet.

y Erretis nisi illam vocem non M. Catonis, sed oraculi crederetis, Quia cum est oraculum: Nempe vultus diuina bonitate ore enunciata, Et quæ tandem ausistien Janitorum inuenire sibi diuinitas potuit, quam Catonem Senecæ controuerit. l. 1. proem.

z An hæc, quæ iam dudum constant, neque opus habent oraculo consulto? potiorne sc. sit mors quàm seruitus? & c.

a Producat, non tamen mutet, inquit Grotius, qui ita reponit, cum alij legant, longa au differat ætas? Alij, sed longatē differat ætas? b Cum fortis nocere non possit.

c Et honestum non recipit maius aut minus laudis, quod successu gaudeat aut caereat.

d Neque hoc melius & plenius Iouis

m *Sopra v 394.*
 n *Non lectica, non curra.*
 o *Maiores fortunâ sperarunt Catonē, illos Cato verâ virtute.*
 p *Quis victoriâ & hostium cæde tantam gloriam esse affectus, quamam Cato continentia & tolerantia?*
 q *Malim ego, inquit poeta, hanc Catonis per Syrtis fugam, quam Pompeij tres triumphos. l. 7 v 685 aut Marij de Iugurtha triumphum.*
 r *Tanquam numen. Iovandisq; tuos per nomen ponimus a. eas, Hor. l. epill. 2.*
 s *Et quem, si unquâ excusso domino dabitur tibi tui iuris esse, in Deorum numerum referes.*
 t *Calor & æstus violentior.*
 u *Vltra quam, nullam possidere Dij habitabilem. Ita creatura antiquitas.*
 x *Serpentem genus, quo isti torpore & somno extinguuntur.*
 y *Dipsas, serpens quemcumque moisa læserit, sibi enecat.*
 z *Siti, nisi ex illo fonte biberent.*
 a *Cum nos sit timendum ab aquis, quas non inficiunt veneno, sed à morsu solo, quo virus suum nostro sanguini admiscet.*
 b *Aquam, quam reliqui tanquam venenatam horruerant.*
 c *Cur Libya serpentibus abundet, non ita in promptu causa est, nisi fortè adhibenda sit fides fabulæ referenti, quod cum Perseus referens Medusæ caput stridentibus alijs Ipse super Libycam victor pendens arenæ, Gorgonæ capitis gutta cadere cruenta. Quas hunc excepit varijs animavit in angustis. Vnde frequens illa est, insidiatq; terra colubris. Ovid. Met. 4. Sed Nicander Titanu sanguini id tribuit*

*Ipsè manu sua pila gerens, in præcedit anbeli
 Militis ora pedes: monstrat tolerare labores,
 Non iubet, & nulla vehitur cernice supinus,
 Carpentor e sedens. somni parcissimus ipse est,
 Ultimus hausitor aquæ. cum tandem fonte reperto
 Indiga cogatur latices potare iuventus,
 Stat, dum lixa bibat. Si veris magna paratur
 Fama bonis. & si successu nuda remoto
 Inspicitur Virtus, quicquid laudamus in illo
 Maiorum, fortuna fuit. quis Marte secundo
 Quis tantum meruit populorum sanguine nomen?
 Hunc ego per Syrtis, Libyæq; extrema triumphum
 Ducere maluerim, quam ter Capitolia curru
 Scandere Pompeij, quam frangere colla Iugurthe.
 Ecce parens verus patriæ, dignissimus aris
 Roma tuis, per quem nunquam iurare pudebit,
 Et quem, si steteris unquam cernice soluta,
 Tunc olim factura Deum. Iam spissior ignis,
 Et plaga, quam nullam Superi mortalibus ultra
 A medio secere die, calcatur, & vnda
 Rarior: inuentus medijs fons vnus arenis
 Largus aquæ: sed quem serpentum turba tenebat
 Vix capiente loco, stabant in margine sicæ
 Aspides, in medijs sitiebant & Dipsades undis.
 Ductor, ut aspexit perituros fonte relicto,
 Alloquitur: Vana specie conterrite leti
 Ne dubita miles tutos haurire liquores:
 Noxia serpentum est admisto sanguine pestis:
 Morsu virus habent, & fatum dente minantur:
 Pocula morte carent. Dixit, dubiumq; venenum
 Hausit: & in tota Libyæ fons vnus arena
 Ille fuit, de quo primus sibi posceret vndam.
 Cur Libycus tantis exundet pestibus aer*

Fertilis

610 F
 M
 N
 c
 625 A
 S
 N
 S
 h
 630 E
 S
 F
 I
 S
 V
 635 I
 C
 C
 P
 640 P
 M
 P
 b
 645 H
 P
 G
 T
 E
 650 In
 A

vol
 cal
 trif
 fax

- 620 Fertilis in mortes, aut quid secreta nocenti
 Miscuerit Natura solo, non cura, laborq;
 Noster scire valet: nisi quod vulgata per orbem
 Fabula pro vera decepsit secula causa.
 Finibus extremis Libyes, ubi seruida tellus
- 625 Accipit Oceanum demisso sole calentem,
 Squalebant latè Phorcynidos arua Medusæ,
 Non nemorum protecta comâ, non mollia sulco,
 Sed domine vultu conspectis aspera saxis.
 Hoc primum natura nocens in corpore sævas
- 630 Eduxit pestes: illis & faucibus angues
 Stridula fuderunt vibratis sibila linguis,
 Femineæ qui more comæ per terga soluti,
 Ipsa flagellabant gaudentis colla Medusæ.
 Surgunt aduersa subrectæ fronte colubræ,
 Vipereumq; fluit depexo crine venenum.
- 635 Hoc habet infelix, cunctis impune, Medusa,
 Quod spectare licet, nam victus, orâque monstri
 Quis timuit? quem, qui recto se lumine vidit,
 Passa Medusa mori est rapuit dubitantia fata,
 Præuenitq; metus: animâ periere retentâ
- 640 Membra, nec emissa riguere sub ossibus umbræ.
 Eumenidum crines solos mouere furores:
 Cerberus Orpheo leniuit sibila cantu:
 Amphitryoniades vidit, cum vinceret, Hydram:
- 645 Hoc monstrum timuit genitor, & nomenq; secundum
 Phorcus aquis, Ceto'sque parens, ipsaq; sorores
 Gorgonès: hoc potuit cælo pelagôque minari
 Torporem insolitum, mundoque obducere terram.
 E cælo volucres subito cum pondere lapsæ:
- 650 In scopulis hæserè feræ: vicina colentes
 Æthiopum totæ hriguerunt marmore gentes.

d Diod Sicul. l. 7.
 e Occiduo, pronon.
 f Filix Phorci cen
 Phorcynus & Cetus,
 Hesiod. Theogon.
 g Medusæ, quæ visâ
 omnia vertebat in
 saxa.
 h In Medusa, nam-
 que Minetua crines
 eius in angues con-
 vertit, quod in suo
 templo fuerat à
 Neptuno stuprata.
 i Angues, colubros,
 k His anguibus, vel
 colla sita ab his fla-
 gellari gaudentis.
 l Hanc solam Me-
 dusæ parte, crines
 sc. habet Medusa, quæ
 impunè spectatur.
 Nam vultum eius
 nemo impunè aspe-
 xerit.
 m Sensu mortis af-
 fici.
 n Dubitationem &
 moram moris, vt l. 3
 v. 645.
 o Animæ retentæ
 & manentes in
 saxis.
 p Collatione huius
 cum alijs monstri,
 amplificat. Foris an-
 guicomæ conspectus
 tantum inducunt tu-
 rorem, l. 7. v. 178.
 q Orphei carminibus
 supens Demitit
 arua bellua centiceps
 aures, Hor. ode 13.
 l. 2.
 r Hercules impunè
 vidit Hydram, quam
 contudit.
 s Suus.
 t Deus marinus,
 Neptuni F. & illi
 proximus, pater
 Gorgonum ex Ceto
 nymphâ, cen, vt alij
 Gorgonum sola mor-
 talis erat. x Hoc monstrum, l. Medusa, y Metonymia, z In saxa vertere, pe-
 trificare, vt loquuntur Philosophorum filij. a Saxæ sc. saxæ. b Obdarnet in
 saxum.

e Anguinea comæ.
 d Illius caput ge-
 stans Perseus, Atlan-
 ta regem Masitanig
 ad Occidentem prope
 Herculis colum-
 nas Calpen & Aby-
 lam de gente Tira-
 num, fuit enim Iapeti
 filius, in saxum ver-
 tit, Ouid, Met. 4.
 e Quo tempore, in
 Phlegraicis campis,
 l. v. 145. Gigantum
 quisque parabat fru-
 gere anguipedum
 capitis brachia curlo
 Centum, quæ turba
 magnam terrorem
 intulerat Ioui. Me-
 dusæ caput à Pallade
 in pectore gestum
 Gigantes in saxa cru-
 tant, atque ita auxit
 môtos, quos illi alios
 alij superstruxer-
 rant.
 f Ad Gorgadas sc.
 insulas maris Atlan-
 tici, Gorgonum do-
 mos.
 g Perseo F. Danaes
 e Ioue in arcum im-
 brem conueto, per
 impluuium deciden-
 ti in sinu virginis
 æque illi focum fa-
 cienti, Ter. Etm.
 h Talaria Mercurij,
 quæ Arcæ perhibe-
 tot. Parrhasium au-
 tem Arcadiz opp.
 est.
 i Sic Horat, l. i.
 ode 10. c. uia citha-
 ra parentem canit,
 Qui ferus cultus ho-
 minum recentium Voce formauit cotus & decora Mære palastra. vel ut D. Heinsius legit, Au-
 more palastra i oleo, ceromate, ut vultu liquidæ, vntæ. k Perseus subito vulner. l Fal-
 catum Mercurij gladium, Ouid, 5, Met. Cylleida confodit herpe. m Argi centoculi, cuius co-
 stodiae Iuno Io in iuencam mutatam tradiderat, Ouid, Met. 1. n Virgo, casta. o Perseo
 Louis F. p Clypeum arcum specularum concessit Perseo, & pugna rationem docuit, cæ con-
 ditione vt Medusæ caput ad ipsam perferret. q In vltima Africa, supra v. 659. r Auersæ
 facie se Medutam contueretur peruolantem Gorgadas inf. f Ouid, 1, Met, Perseus relett,
 se tamen horrenda, chlydei, quem laua gerebat, Abre repercusso formam aspexisse Medusa. Dum-
 que gravis somnus colubros ipsamque tenebat, Eripuisse caput collo. t Lethalem illi somnum
 illaturus. u Colubrorum, quos pro crinibus habuit. x Somno soporum oculum. y Har-
 pes, falcati ensis.

Nullum animal visus patiens, ipsaq; retrorsum
 Effusi faciem vitabant Gorgonis angues.
 d Illa sub Hesperijs slantem Titana columnis
 In cautes Atlanta dedit: cæloque timente
 Olim Phlegraeo slantes serpente gigantes,
 Exerit montes, bellumque immane Deorum
 Pallados è medio confecit pectore Gorgon.
 f Quò postquam à partu Danaës, & diuite nimbo
 Ortum h Parrhasia vexerunt Persea h penne
 i Arcados auctoris citharæ liquidæq; palastra,
 Et k subitus præpes l Cylleida sustulu l Harpen,
 Harpen m alterius monstri iam cæde rubentem,
 A Ioue dilectæ suso custode iuencæ:
 Auxilium volucris Pallas tulit innuba fratri,
 p Palla caput monstri q terræq; in fine Libysse
 Persea Phœbeos conueri iussit ad ortus,
 Gorgonis k auerso sulcantem regna volatu:
 i Et clypeum lætæ fuluo dedit ire nitentem,
 In quo saxificam iussit spectare Medusam,
 Quam sopor r eternam traclusurus morte quietem
 Obruit hand totam, vigilat pars magna u comarum,
 Defenduntq; caput protenti crinibus hyæri:
 Pars iacet in mediis vultus, x oculiq; tenebras.
 Ipsa regit trepidum Pallas, dextrâque tremente
 Perseos auersi Cylleida dirigit Harpen,
 Lata colubriferi rumpens confinia colli.
 Quos habuit vultus y lunati vulnere ferrî
 Cæsa caput Gorgon! quanto spirasse veneno

680 Ora
 Ne
 Per
 Spa
 e
 685 l
 Et
 Pala
 Et
 Et
 690 It
 Sid
 Exu
 Nox
 l Si
 695 Sig
 Illa
 Arn
 Con
 Qu
 700 F
 Asp
 Ple
 Dec
 Ipsa
 705 Spo
 Sed
 Hu

poru
 ab E
 quinc
 qui E
 to & f
 pidus
 necar
 705
 l. 8. c.
 lis. Em

- 680 *Ora rear! quantumq; oculos effundere mortis!
Nec Pallas spectare potest: vultusque^z gelaissent
Perseos^a aduersi, si non Tritonia densos
Sparisset crines, texissetq;^b ora colubris.
^c Alizer in caelum sic rapt^a Gorgone fugit.*
- 685 *Ille quidem pensabat iter, propiusque secabat
Æthera, si medijs Europæ scinderet^r vbes
Pallas frugiferas iussit non^e ledere terras,
Et^s parci populis. Quis enim non præpete tanto
Æthera respiceret?^h Zephyro conuertitur ales,
Itq; super Libyen, quæ, nullo confita cultu,
Sideribus, Phæboq; vacat: premitⁱ orbita solis,
Exuriq; solum:^k nec terra celsior vlla
Nox cadit in caelum, lunæq; meatibus obstat,
^l Si flexus oblita vagi per recta cucurrit
Signa, nec in Borean, aut in Noton effugit umbram.*
- 695 *Illa tamen sterilis tellus, fecundâque nulli
Arua bono, virus stillantis tabe Medusæ
Concipiunt, dirôsque sero de sanguine^m rores,
Quos calor adiunxit, putriq; incoxit arena.*
- 700 *Hic,ⁿ quæ prima caput mouit de pulcre tabes,
Aspida^o somniferam^p tumida ceruice leuauit.
Plenior huic sanguis, & crassi gutta veneni
Decidit: in nulla^q plus est serpente coactum.
Ipsa caloris egens^r gelidum non transit in orbem*
- 705 *Sponte sua, Nilôque tenuis metitur arenas.
Sed quis erit nobis lucri pudor? inde petuntur
Huc Libycæ mortes, & fecimus aspida mercem.*

z Gelo obriguissent
in saxum,
a *Alizer*, si. Emphaticè,
b Medusæ.
c Perseus alatos.
d Medusæ capite.
e Perseus sibi videbatur
imago compendiosum initurus
iter, si Europæ transvolaret.
l. 8. v. 249.
Sed vetuic Pallas.
f Sanguines guttis
in serpentes conuersis.
supra v. 619.
g Ne Medusæ caput à
Perseo alie gestu suspiciens
in taxa mutaretur.
h Zephyri secundi statim
auertitur in Libyæ
deserta Soli Zodiaci
peragranti subiecit, atque
æstui exposuit.
i Vestigium, iter sub
Zodiaco ab utroque Tropico
obliquans AEquatorem.
k Atque Africa sub
AEquatore altior est
omni aliâ terrâ, inquit
poeta, unde umbra
terre interpositæ Soli
& Lunæ altius extenditur
& plenior efficit Lunæ
Eclipsim, Pulchra ac
plausibilis plenæ
Eclipsos phantasia:
non tamen utique
vera, cum non tumore
orbis terrarum, qui
ex omni parte equalis
est, sed trium cor-

porum, Soli, terræ, Lunæ concentricitas Eclipsim reddat. I Vbi Luna, quæ ad 5. gradus ab Ecliptica utrinque descedit quandoque, iam non ita deuiat: sed intra gradum vnum & quinque minuta ab Ecliptica in latitudinem ad Austrum vel Boream, signis subiecta, & Soli, qui Eclipticam vsque tenet, opposita. m Guttas, supra v. 610. n Quæ ex pulcre animato & sanguine Medusæ primum nata est. o Plures, inquit Solinus c. 40. diuersæque sunt aspidum species, verum dispares efficitus ad nocendum. Dipsas scilicet interficit. Hypnale somno necat, teste etiam Cleopatrá, emittitur ad mortem. *Ἐπιπλὸν δ' ὄπι νάκασ' ἀγρὲς βίωτοι* *πλευρῶν.* Nicand. Ther. p Colla aspidum intumescere nullo iâus remedio, &c. Plin. l. 8. c. 22. q Veneni. r Non transit in gelidas orbis partes, nisi capta & asportata venalis. *Emittit ad mortem aspidi, inquit Solinus, c. 40.*

f Hæmorrhoids
 morfu sanguinem
 elicit, &c. Solin. libid.
 Αἷμα δὲ ἐκ ἐ-
 ρῶν τῆς ἀγχιώχης
 ἡδὲ τῆς ἀπὸ τῶν, &c.
 Nicand. Theriac.
 e Terræ & aquâ de-
 gens, amphibium
 serpentis genus. vu-
 de & nomen ex
 χέρονος & ὕδωρ,
 ἀπὸ ὕδατος ὕδωρ
 Ζείρονος ἀπὸ Ζην-
 ος, &c. Nicand.
 Ther.
 n Grævolente, à
 τραχὺ serpentis.
 x Spuriae
 Nicandro, cuius
 interpretem vide.
 ἔστ δὲ ὄφης, ὅς ἐν
 ἀπυρία λίαν
 διατρέφεται, &c.
 y Non in spiras
 sinuofus. Ἰδὲ τῶν
 δ' ὄφιν ὅς ἐν
 δ' ὄφιν ὅς ἐν
 βῶν ἔπτες. Nicand.
 inquit poeta, quàm marmor in Bœotia e flossum, quod Ophites dicitur quia maculis in-
 star serpentum distinguitur. a Serpentis genus, areæ concolor. ex αἶμος & ὄφης
 vel ὄφιν. b Flexuosa & vacillanti instar nauticæ. sic enim Nicander. Ἀὐτὰρ ὄφιν
 σπαιδὸς μεστέτα ἰπάλιν δὲ τῶν ὄφιν, &c. c Δοτὸ τῆς κέραςτος. Cerastræ enim
 præferunt quadrigemina cornicula (Nicandro bina tantum) quorum ostentatione, veloci cica
 illice, sollicitas ad se aves petunt. Solin. c. 40. Plin. l. 8. c. 23. d Scytale tanta præfulget
 tergi varietate, ut &c In hoc tamen squammarum nitore hyematis exunias prima ponit. So-
 lin. c. 40. & Nicander in Ther. e Aliz enim serpentes vere tandem exiunt se. f Sitim
 morfu inducens. supra v. 610. & mox v. 738. Lucian dialog. περὶ δὲ ψάδων. g Amphif-
 boena confurgit in caput geminum, quorum alterum in loco suo est, alterum in ea parte qua
 cauda, &c. Solin. c. 40. Plin. l. 8. c. 23. & Nicander. ἀμφίκεφαλος. ex ἀμφὶ & κεφαλή, quod
 quod utraque ex parte ingreditur, nomen habet Amphibœna. h ὕδωρ. serpentes aqua-
 ticus. i Nicandro ἀκροντία ἡδὲ μόλυσσα. Iaculi serpentes subeunt arbores, è quibus
 se vibrant & quasi missili evolant tormento. Solin. & Plin locis citatis, & infra v. 822. k Pa-
 reas, serpens pedibus duobus, quos prope caudam habet, insitens. Suidas. l Intra, v. 791.
 m Δοτὸ τῆς κέραςτος. n Intra, v. 776. & allusum ad etymon, παρὰ τὸ σίπειν. o Si-
 bilo omnes (inquit Plin. l. 8. c. 21.) soga serpentes, &c. alios olfactu necat. Idem c. 4. l. 9. &
 Solinus c. 40. & Nicander in Theriacis. Οὐκ ἀεὶ δὴ κεῖνε σπειροχθία κινάδαια
 γαίης Ἰὺ γὰρ ράμινσιν, &c. Sibilo, halitu, & asperu necat. p ἱερπύτων βασιλεύς.
 Nicand candida in capite macull quasi quodam diademate insignitur. Plin. l. 8. c. 21. Solin. c.
 43. & Aucenna. q Serpentes alati, sacri habitus, quorum formam Dij assumpsisse credan-
 tur, alibi innouij, in Africa pestiferi, Plin. c. 1. l. 19.

At non stare suum miseris passura cruorem,
 Squamiferos ingens Hæmorrhoids explicat orbis:
 Natus & ambigue coleret qui Syriidos arua
 Chersydros, tractiq; viaⁿ fumante^x Chelydri:
 Et semper recto lapsurus limite Cenchris:
 Pluribus ille notis variatam pingitur alium,
 Quàm paruis tinctus maculis Thebanus Ophites:
 Concolor exustis, atque indiscretus arenis
 Ammodytes: spinæque vagi^b torquente^c Cerastræ:
 Et^d Scytale sparsis^e etiam nunc sola pruinis
 Exunias positura suas: &^e torrida Dipsas:
 Et^g grauis in geminum surgens caput Amphibœna:
 Et^h Natrix violator aquæ,ⁱ Iaculique volucres,
 Et^k contentus iter cauda sulcare Pareas:
 Oræque distendens avidus spumantia^m Prestery:
 Offæque dissoluens cum corpore tabificus Seps.
 Sibilaque effundens cunctas terrentia pestes,
 Ante venena nocens, latè sibi submouet omne
 Vulgus, & in vacua regnat P Basiliscus arena.

Vos quoque, qui cunctis innoxia numina terris
 x Serpens, mlij instar maculis distinctus, magis variega-
 tus. Inquit poeta, quàm marmor in Bœotia e flossum, quod Ophites dicitur quia maculis in-
 star serpentum distinguitur. a Serpentis genus, areæ concolor. ex αἶμος & ὄφης
 vel ὄφιν. b Flexuosa & vacillanti instar nauticæ. sic enim Nicander. Ἀὐτὰρ ὄφιν
 σπαιδὸς μεστέτα ἰπάλιν δὲ τῶν ὄφιν, &c. c Δοτὸ τῆς κέραςτος. Cerastræ enim
 præferunt quadrigemina cornicula (Nicandro bina tantum) quorum ostentatione, veloci cica
 illice, sollicitas ad se aves petunt. Solin. c. 40. Plin. l. 8. c. 23. d Scytale tanta præfulget
 tergi varietate, ut &c In hoc tamen squammarum nitore hyematis exunias prima ponit. So-
 lin. c. 40. & Nicander in Ther. e Aliz enim serpentes vere tandem exiunt se. f Sitim
 morfu inducens. supra v. 610. & mox v. 738. Lucian dialog. περὶ δὲ ψάδων. g Amphif-
 boena confurgit in caput geminum, quorum alterum in loco suo est, alterum in ea parte qua
 cauda, &c. Solin. c. 40. Plin. l. 8. c. 23. & Nicander. ἀμφίκεφαλος. ex ἀμφὶ & κεφαλή, quod
 quod utraque ex parte ingreditur, nomen habet Amphibœna. h ὕδωρ. serpentes aqua-
 ticus. i Nicandro ἀκροντία ἡδὲ μόλυσσα. Iaculi serpentes subeunt arbores, è quibus
 se vibrant & quasi missili evolant tormento. Solin. & Plin locis citatis, & infra v. 822. k Pa-
 reas, serpens pedibus duobus, quos prope caudam habet, insitens. Suidas. l Intra, v. 791.
 m Δοτὸ τῆς κέραςτος. n Intra, v. 776. & allusum ad etymon, παρὰ τὸ σίπειν. o Si-
 bilo omnes (inquit Plin. l. 8. c. 21.) soga serpentes, &c. alios olfactu necat. Idem c. 4. l. 9. &
 Solinus c. 40. & Nicander in Theriacis. Οὐκ ἀεὶ δὴ κεῖνε σπειροχθία κινάδαια
 γαίης Ἰὺ γὰρ ράμινσιν, &c. Sibilo, halitu, & asperu necat. p ἱερπύτων βασιλεύς.
 Nicand candida in capite macull quasi quodam diademate insignitur. Plin. l. 8. c. 21. Solin. c.
 43. & Aucenna. q Serpentes alati, sacri habitus, quorum formam Dij assumpsisse credan-
 tur, alibi innouij, in Africa pestiferi, Plin. c. 1. l. 19.

Scipi-

S
 P
 730 A
 R
 x
 735 E
 In
 y
 T
 V
 740 z
 E
 Ig
 a
 P
 745 Co
 b
 c
 A
 A
 750 Q
 c
 A
 f
 Fa
 755 S
 N
 A
 N
 Se
 res
 ma
 con
 60

*Serpentis, aurato nitidi fulgore Dracones,
Pestiferos ardens facit Africa, ducitis altum*

- 710
730 *Aëra cum pennis. ⁂ armenta que tota secuti
Rumpitis ingentes amplexi ⁂ verberere tauros.
Nec tutus ⁂ spatio est ⁂ Elephas : datis omnia leto:
⁂ Nec vobis opus est ad noxia fata veneno.*

Has inter pestes duro Cato milite siccum

- 735 *Emetitur iter : tot tristia fata suorum,
Insolitasque videns paruo cum vulnere mortes.
⁂ Signiferum iuuenem Tyrreni sanguinis Aulum
Torta caput retrò Dipsas calcata momordit.
Vix dolor, aut sensus dentis fuit : ipsaq; leti*

- 740 *⁂ Frons caret inuidia: nec quicquam plaga minatur.
Ecce subit virus tacitum, carpitq; medullas
Ignis edax, calidâque incendit viscera tabe.*

*⁂ Ebibit humorem circum vitalia susum
Pestis, & in sicco linguam torrere palato*

- 745 *Cæpit, defessos iret qui sudor in artus
⁂ Non fuit, atque oculos lacrymarum vena refugit.
⁂ Non decus imperij, non mæsti iura Catonis
Ardentem tenuere virum, quin ⁂ spargere signa
Auderet, totisq; furens exquireret agris,*

- 750 *Quas poscebat aquas sitiens in corde venenum.
⁂ Ille vel in Tanain missus, Rhodanumq; Padumq;
Arderet, Nilumque bibens per rura vagantem.
⁂ Accessit morti Libye, fatique minorem
Famam Dipsas habet terris adiuta perustis.*

- 755 *⁂ Scrutatur venas penitus squalentis arenæ:
Nunc redit ad Syries, & ⁂ fluctus accipit ore:
Æquoreusque placet, sed non ⁂ sufficit, humor.
Nec sentit fatique genus, mortemq; veneni:
Sed putat esse sitim: ferroq; aperire ⁂ tumantes*

res adiuit, g Aulus, h Salsos, marinos, i Sanguine feruido, vel ingurgitatione aëris
marinæ. Dipsadis morsus comites (inquit Dioscorides l. 8.) sunt tumor quidam solutus, sitis
contenta vehementer, nunquam explebilis, &c. Δαχθείς ἀμείτητων δ' ἴχθυος αὐτότων, ἐξ-
είρα ἰνδὸς Ὀμφαλῆς εὐφρέει, χέει δ' ὡς ἰερίθρα φάρμακον. Nicand.

e Volatu insequi-
mini armata, Strab.
lyk Nicand. l. 8.
f Spiis & candâ,
e Mole.

u Elephantis quia
frigidissimus iocit
sanguis, à Draconi-
bus expetitur, de
modo insidiarum &
certaminis vide So-
linum c. 38. & 45.
Plin. l. 8. c. 1. & 12.
Philostrot. l. 3. vit. A-
pollonij.

x Draco non habet
venena, Plin. c. 4. l. 39.
vim habet maiorem
in cauda quam in
dentibus.

y Poeta dilatat vi-
res horum serpen-
tum, in militibus
Catonis idcirco,

z Vulneris species,
vel os, & vt vocant,
officium erat pusil-
lum & contemne-
ndum, vt modo v.
736.

a Vitalem absumit
humorem & sitim
lethalem inducit.

Δόγματι δ' ἴμε-
ρλίχτης κερ-
δίη, &c.

b Inasuerat,
c Non Aquila quam
gerebat, non autori-
tas Catonis conti-
nuit in officio Au-
lum siti flagran-
tem,

d Projicere,
e Amplificatio
morbi,

f Sitis pestem auxit
a flus regionis torri-
dæ, qui Dipsadis vi-
dit,

g Sitis pestem auxit
a flus regionis torri-
dæ, qui Dipsadis vi-
dit,

Et Sanguinem suum
libere.

l Quae proiecerat
Aulus modo v. 748.
m Noluit quenquam
hoc scire, ne situm
nimium timerent.
Grotius.

n Siti & morte
Auli.

o Militis Sabelli.
p Mole & magni-
tudine corporis non
ita magna, sed, &c.
q Ictus Sepium sta-
tim putredo sequi-
tur. Solin. c. 40.

σὴ δ' ἰσχυρῶς
πυρρῶς ἢ σφαιρῶν
ἐπὶ ἄλλοις ἔχεται.
Scholiafles Nican-
dri.

r Vulneri vicina.
f Nodant.

s Orificio vulneris
dilatao.

n Carne. Inque om-
ni nusquam corpore
corpus erat. Mart. ep.
7. l. Sped.

x Peritoneum,
y Corpus veneno
absumptum in mi-
norem sui modum
redigitur.

z Nemi, costae tra-
tesque peccotis.

a Dissimant tabe.

b Neque cera li-
quescit celerius.

c Sed hic ossa
quoque absumun-
tur.

d Libycas, à Ciny-
phe Africæ Propitæ
fluoio.

e Contraria illa o-
nim absumperat,
hæc tumefacit.

f Prestat quem per-
cussit, distenditur,
enormiq; corpulen-
tiâ necatur exube-
rans. Solinus c. 40.

g Ut inflatum iam
v. 749.

Sustinuit venas, atque^k os implere cruore, 760

Iussit^l signa rapi propter Cato: ^m discere nulli

Permissum est hoc posse sitim, sed tristiorⁿ illa

^o Mors erat ante oculos: miseriq; in cruce Sabelli

Seps stetit exiguus, quem fixo dente tenacem

Auulsiq; manu, piloq; affixit arenis. 765

P Parua modo serpens; ^q sed qua non vlla cruenta

Tantum mortis habet, nam^r plagæ proxima circum

Fugit rupta cutis, pallentiaq; ossa^s vetexit.

Iamque^t stau laxo nudum est^u sine corpore vulnus.

Membra natant sanie: sure fluxere: sine ullo 770

^v Tegmine poples erat: femorū quoq; musculus omnis

Liquitur, & nigra distillant inguina tabe.

Dissiluit^x stringens uterum membrana, fluuioq;

Viscera: nec, quantum toto de corpore debet,

Efluit in terras: ^y seuum sed membra venenum 775

Decoquit: in minimū mors contrahit omnia virus.

^z Vincula neruorum, & laterum textura, cauumq;

Pectus, & abstrusum sibris vitilibus, omne

Quidquid homo est, aperit pestis, natura profanā

Morte patet: ^a manant humeri, fortisque lacerti: 780

Colla, caputq; ^b fluunt, calido non ocys Austro

Nix resoluta cadet, ^c nec solem cera sequetur.

Parua loquor; corpus sanie stillasse perustum:

Hoc & flamma potest, sed quis rogus abstulit ossa?

^c Hæc quoque discedunt, putresq; secuta medullas 785

Nulla manere sinunt rapidi vestigia fati.

^d Cyniphas inter pestes tibi palma nocendi est:

Eripunt omnes animam, tu sola cadauer.

Epe subit facies leto^e diuersa fluenti.

Nasidium Marsi cultorem torridus agri 790

Percussit Prestes: ^f illi rubor igneus ora

Succendit, tenditque cutem, & percunte figura,

Misceas cuncta tumor toto iam corpore mais:

Humia-

Humanumq; egressa motum super omnia membra

795 Efflat ut sanies, late tollente veneno,
Ipse latet penitus congesto corpore mersus:
Nec lorica^h tenet distenti corporis auctum,
ⁱ Spumens accenso non sic exundat abeno

765 Vndarum cumulus: nec tantos carbasa Coro
800 Curuauere sinus, tumidos iam non capit artus
Informis globus, & confuso pondere truncus.
^k Intactum volucrum rostris, epulasque daturum
^l Haud impune feris, non ausi tradere busto,
^m Nondum stante modo, crescens fugere cadaver.

805 Sed maiora parant Libyæ spectaculaⁿ pestes.
^o Impressit dentes Hæmorrhoids aspera Tullio
Magnanimo iuueni, ^p miratoriq; Catonis.

775 ^q Vtq; solet pariter totis se effundere^r signis
^f Corycæ pressura croci: sic omnia membra
810 Emisere simul rutilum pro sanguine virus.
^s Sanguis erant lacrymæ: quæcunque foramina noui
Humor, ab his largus manat cruor: ora redundant,
Et patulæ nares: sudor rubet: ^t omnia plenis
Membra fluunt venis: totus est pro vulnere corpus.

815 At tibi Leue miser fixus præcordia pressit
^x Niliaca serpente cruor: ^y nulloque dolore
Testatus morsus subita caligine mortem
Accipis, & Stygias somno descendis ad umbras.

785 820 ^z Non tam veloci corrumpunt pocula leto,
Stipite quæ diro virgas mentia Sabinas
Toxica fatilegi carpunt matura Sabæi.

790 $\kappa\rho\acute{\iota}\kappa\omicron\varsigma$ ὁ $\rho\alpha\upsilon\beta\acute{\omicron}\mu\omicron\varsigma$ Θ . ^f Corycæ mons Cilicæ croco nobilis. ^t Vide quæ ad v. 638
l. 7. u. Supra v. 709. ^x Aspide, propter Cleopatram quæ aspide admocti sibi necem con-
sciuisse creditur. vel quod A Egypti reges solebant diademata figuris aspidum discriminata
gestare, vel quod limo gaudeat. sic enim Nicander: $\mu\epsilon\lambda\alpha\iota\tau\omicron\mu\epsilon\beta\eta\eta\ \upsilon\alpha\delta\ \beta\omicron\lambda\lambda\omicron\varsigma\ \text{A}\sigma\pi\acute{\iota}\delta\text{-}$
 $\pi\omicron\upsilon\sigma\ \delta\iota\lambda\upsilon\tau\epsilon\ \pi\omicron\lambda\upsilon\tau\omicron\mu\omicron\varsigma\ \epsilon\iota\varsigma\ \text{''}\alpha\lambda\alpha\ \upsilon\epsilon\iota\lambda\omicron\varsigma\ \text{I}\text{I}\lambda\lambda\omicron\sigma\tau\acute{\iota}\mu\epsilon\theta\omicron\varsigma\ \kappa\alpha\tau\acute{\iota}\chi\omicron\upsilon\sigma\ \alpha\sigma\iota\alpha.$
^y $\text{K}\alpha\mu\acute{\iota}\tau\epsilon\ \delta\ \alpha\tau\epsilon\rho\ \delta\iota\lambda\upsilon\tau\eta\ \alpha\upsilon\eta\rho.$ $\Upsilon\pi\eta\lambda\omicron\tau$, &c. ut supra, ad v. 701. ^z Non tam
presente inferunt mortem venena quæ fatilegi Sabæi decerpant ex arbore referunt her-
lam, quæ Romani magistratus Sabinis autoribus, virgas gestabant. & hæc est Grotij mens
ex emendatione Scaligeri, cum prius legeretur, *virga mentia Sabæi*. δ tharsus virgas vnde
colligitur thar,

^h Coereæ.

ⁱ Non sic intumef-
cit bullens aqua;
non velorum sinus
vento turgidi.

^k Neque enim suffi-
noerunt eum tange-
re, quò busto & se-
pulchro inferrent,
^l Epulas se, venos-
tas, & feris quoque &
allicibus exitiosas fu-
turas.

^m Etiam post moe-
tem intumescens ca-
daver.

ⁿ Serpentes,
^o Hæmorrhoids
morsu sanguinem
elicit, & dissolutus
venarum commote-
rij, quicquid animæ
est, euocat per troc-
tem. Solin. c. 40. &
Nicander in Ther-
p. ^p ^q ^r ^s ^t ^u ^v ^w ^x ^y ^z
imitator, vel Ru-
diofo.

^q Vtque in spatio-
nibus theatralibus,
crocus vino aut aquæ
dilutus è siphonibus
& tubis Jænenibus e-
iaculatus diffandi-
tur. vide Martial. Ep.
5. l. Spect. & l. 6. c. 26.
Apul. l. 10. Miles. Sa-
nec. proem. l. 10. con-
trou. Lips. de Amphit-
theatro c. 16.

^t E statio quoque
emittebatur imber
hic odoratus,

a Supra v. 730. & l. 6 v. 677.

b Neque enim tam veneno, quam ipse vulnere laesit.

c Depressum est, glandem è funda, sagittam è Parthi arcu lentam & segnem esse, si iaculo serpenti comparentur.

d Si etiam post mortem venenum eius diffunditur. Quod de torpedine fertur.

f Içeu candix recto, g Habet cælum, in quo recepti sidus eius fulget, clarum tellem virum suam in Orione interficiendo.

h Nec minùs clara exitij documenta (inquit Plin. l. 8 c. 19) sunt etiam ex contemnendis animalibus, &c. mox citra Cynomolgos Aethiops late deserta regio est à Scorpionibus & Solpugis gente sublara.

i Neque enim in regione deserta supponebant frondes aut culmi ad totos extruendos.

k Serpentes innocuas propter frigus nocturnum.

l Stellis obseruatis, vt supra v. 497.

m Segnibus & ignauis congrua mortem ignauam.

n Milites astricti belli sacramento, & pugnae deuotio.

o Supra v. 738. & 739.

p Quin etiam potius ad loca torridiora: vt cœli intemperici mortem debeamus potius quam serpentibus.

q Zona torrida, & Solis intra Tropicos meatui subiecta regio. r Neque enim Africa in culpa quam serpentum nutricem Natura desolatam esse & incultam voluit: sed nos, qui huc aduenimus, Dijs iratis & numine sinistro.

Ecce^a procul sauis steritis se robore trunci
Torsit, & immisit (iaculum vocat Africa) serpens:
Perq; caput Pauli transactaq; tempora fugit.

b Nil ibi virus agit: rapuit cum vulnere fatum. 825

c Depressum est, quæ funda rotat, quæ lenta volaret,
Quam segnis Scythicæ strideret arundinis aër.

d Quid prodest miseri^o Basiliscus cuspide Murri
Transactus? velox currit per tela venenum,
Inuaditque manum: quam protinus ille relecto 830

Ease ferit, totoque simul demittit ab armo:

Exemplarq; sui spectans miserabile leui

Stat tutus pereunte manu. Quis fata putaret

Scorpion, aut vires maturæ mortis habere?^a

Ille minax nodis, & recto verberere se uis, 835

g Teste tulit cælo victi decus Orionis.

h Quis calcare tuas metuat Solpuga latebras?

Et tibi dant Stygiæ ius in sua fila siores.

Sic nec clara dies, nec nox dabat atra quietem,
Suspecta est miseri in qua tellure iacebant. 840

Nam neque congestæ struxere cubilia frondes,

i Nec culmis creuere tori: sed corpora fatis

Expositi voluuntur humo, calidoque vapore

Alliciunt^k gelidas nocturno frigore pestes: 845

Innocuosque diu victus torpente veneno

Inter membra fouent: nec, quæ mensura viarum,

Quis ve modus norunt, l cælo duce: sepe querentes,

Reddite Dijs, clamant, miseri, quæ fugimus, arma:

Reddite Thessaliam, patimur cur^m segnia fata 850

n In gladios iurata manus? pro Cæsare pugnant

o Dipshades, & per agunt ciuilia bella^o Cerastræ.

p Ire libet quæ Zona rubens, atque axis inustus

Solis equis: iuuat ætherijs adscribere causis

Quod peream, cæloq; mori. r nil Africa de te,

Nec

855 N
G
In
D
I
860 T
A

V
865 Cl
In
E
N
T

870 S
z
A
Q
A
E
875 In
e
S
H

880 Q
h
S
E
k

885 A
Co
br
ho
da
i
de

- 855 *Nec de te Natura queror : tot monstra ferentem,
Genibus ablatum dederas serpentibus orbem.
Impatiensq; solum Cereris cultore negato
Damnaſti, atq; homines voluiſti deeſſe venenis.
In loca ſerpentum nos venimus: accipe pœnas,*
- 860 *Tu quisquis Superùm^c commercia noſtra perofus,
^e Hinc torrente plaga, dubijs hinc Syrtibus orbem
Abrumpens, medio poſuiſti limite mortes.
^a Per ſecreta tui bellum ciuile recessus
Vadit; & arcana miles tibi conſcius orbis*
- 865 *Claustra petit mundi, forſan maiora ſuperſunt
Ingreſſis.^z cœunt ignes ſtridentibus vndis,
Et premitur natura poli. Sed longius iſta
Nulla iacet tellus, quàm fama cognita nobis
Triftia regna Iubæ. quæremus forſitan iſtas*
- 870 *Serpentum terras: habet hoc^z ſolatia cœlums
^z Vniit adhuc aliquid, patriæ non arua requiro,
^a Europamque, alios ſoles, Aſiamq; videntem.
Qua te parte poli, qua te tellure reliqui
Africa?^b Cyrenis etiam nunc bruma rigebat.*
- 875 *Exiguâne via legem conuertimus anni?
Imus in^c aduerſos axes: euoluimur^d orbe:
^c Terga damus ferienda Noto. nunc^e forſitan ipſa eſt
Sub pedibus iam Roma meis. ſolatia fati
Hæc petimus: veniant hoſtes, Cæſarq; ſequatur*
- 880 *Quæ fugimus. Sic dura ſuos^z patientia queſtus
^h Exonerat: cogit tantos tolerare labores
Summa ducis virtus, qui nuda ſuſus arena
Excubat, atque omniⁱ Fortunam prouocat hora.
^k Omnibus vnus adeſt fatiſ: quocunq; vocatur*
- 885 *Aduolat, atq; ingens meritum, maiuſq; ſalute
Contulit, ^l in letum vires: puduitq; gementem*

brevi interſitio mutauimus legem anni? ^c Antarccticum polum, ^d Noſtri orbis partem
horizonte noſtro, ^e Qui nobis prius aduerſus erat, & à pectore, ^f Fortè apud Antipoda
dat veſtor. ^g Militi ipſe miles patiens, ^h Expletur lacrymis, egerit atq; dolor, Quid,
ⁱ Vide quæ ad v. 1. 1. 1. 1. ^k Omnium ſuorum militum, ^l Conſtatim morientibus e-
doſitque mortem contemneret.

f Iter hoc & tranſi-
tam vetitum,
t In terra hæc dan-
natâ ſerpentibus in-
ter zonam torridam
& Syrtis poſitis,
u Et iure opt, noi
hoc euenit: qui ciui-
lis belli reliquias vo-
limus tranſerre per
regiones à te ſemotaſ
& homini negataſ,
ſecreta tua ſcruta-
tari.

x Vbi cœlo denexo
& pronofidera men-
guntur in occiden-
tali Oceano, ex opi-
nionè Poſidonij phi-
loſophi, quem poeet
vulgo inferniens
ſequuntur, opinati
occidentem Solem
in æquore ſtridere
motu ſeiri canden-
tis in aqua exiſti.
Juuenal. Sat. 14. ſed
longè Caſpe reſiſta
Anties Hercules ſtri-
dentem gurgite ſo-
lem.

y Ultra hanc ter-
ram non eſt alia, ex-
cepto Mauritaniam,
regni Iobæ, qua for-
tè hæc ſerpentibus
damnata terra cle-
mentior eſt.

z Quod non fundi-
tus interiimus om-
nes.

a Europamque A-
ſiamque videntem
alios meatus ſolis.

b Modò cum Cyre-
nis eſſemus, hiems e-
rat, unde nobis tan-
ſabito æſtus? ta-

m Catoe presente.
n Iple in militum
animis vincit ma-
lum, dum adit edo-
cens fortem virum
non dolere, neque
afflictibus ius esse in
virtutem.

o Supra Garaman-
tas Pſylli fuerunt,
contra noxium virus
muniti incredibili
corporis firmitate.
foli motibus an-
guinum non inter-
bant, 2c. Solinus c.
40. Herodot. l. 4.
Plin. l. 8. c. 25.
p Incola regionis
Marmaricæ, A. Gel.
l. 15. c. 11.

q Ad incantandos
serpentes, vel ex-
gendum venenum.
Terrori sunt serpen-
tibus (inquit Plin.)
tactu ipſo leuant
periculosos, ſi ſuue
medico. l. 28. c. 3.

r Etiam citra incan-
tationem.

s Illuſi.
t Naturali morte,
non veneno extrin-
gantur.

u Vt modo v 392.
etiam in prole ſua
recens editi.

x Recens editos ser-
pentibus offerrebant
ſi eſſent partus adul-
terini, uacrum crimi-
na pleſtebantur in-
teritu paruulorum:
ſi podici, probos or-
tes a morte paterni
ſanguinis priuilegiū
tuebatur. Sic origi-
nis fidem probabant
venenis indicantibus. Solin. c. 40. y Halixetus implomes etiamum
pillos ſuos percutiens ſubinde cogit aduerſos intueri Solis radios: quod ſi quean conuen-
tem aduerſit precipitat e nido velut adulterium atque degenerem, illum cuius acies firma
contra ſteterit, educat. Plin. l. 10. c. 3. Quam rem elegantiffimè expreſſit Claudianus in Prae-
ſatione in tertium Conſulatum Honori Aug. z In gratiam hoſpitum, quibus ſubuenit.

a Pſylos etiam ſecum duxit Caro in itinere per Syrias; hi morſus à ſerpentibus ſanant, ore
venenum exurgentes, ipſasque beſtias incantationibus demulcent Plutarch in Catoe Minore.
b Simulacæ caltrametari inſiſe Cato. c Odore & ſuſſitu herbarum aduerſus noxia animalia
efficaciam, quibus pauca enumerat, de quibus vide quæ Nicander, & Plin. l. 25. c. 4. 5. 6. 7.

& 19.

*Illo teſte mori, quod ius habuiſſet in ipſum
Vlla lues? casus alieno in peſtore vincit,
Spectatorque docet magnos nil poſſe dolores.*

*Vix miſeris ſerum tanto laſſata periclo
Auxilium Fortuna dedit. o gens vnica terras
Incolit à ſeuo ſerpentum innoxia morſu*

p Marmaridæ Pſylli: a par lingua potentibus herbis:

Ipſe cruor tutus, nullumque admittere virus,

r Vel cantu ceſſante, poteſt. natura locorum

luſſit ut ſ immunes miſti ſerpentibus eſſent.

Proſuit in medijs ſedem poſuiſſe venenis.

s Pax illis cum morte data eſt. fiducia tanta eſt

u Sanguinis: x in terram paruus cum decidit inſans,

Ne qua ſit externæ Veneris miſtura timentes,

Letifica dubios explorant aſpide partus.

Viq; y Iouis volucer, calido cum protulit ouo

Implumes natos, ſolis conuertit in ortus,

Qui potuere pati radios, & lumine recto

Suſtinuere diem caeli, ſeruantur in uſus,

Qui Phæbo ceſſere, iacent: ſic pignora gentis

Pſyllus habet, ſi quis tactos non horruit angues,

Si quis donatis luſit ſerpentibus inſans.

Nec ſolum gens illa ſua contenta ſalute,

Excubat z hoſpitibus. contraque nocentia monſtra

a Pſyllus adeſt populis. qui tunc Romana ſecutus

Signa, b ſimul inſiſſit ſtatui tentoria ductor,

Primum quas valli ſpatium comprehendit arena

Expurgat cantu, verbisque fugantibus angues.

Vltima caſtrorum c medicatus circuit ignis.

Hic

Et t

Et p

Peu

920 El

Abn

Sic

Fat

9 Pj

925 Na

Qu

Plu

Mu

Vu

930 Sep

Ex

Vn

x T

935 Ex

Ex

Iar

Ho

940 Au

c B

Vi

Ce

945 Iar

Su

nu.

q I

tra

lum

me

x I

idm

d I

Hic

- Hic ebulum^d stridet, peregrinaq; galbana^e sudant,
 Et tamarix^z non leta comis, h^h Eoque costos,
 Et panaceaⁱ potens, &^k Thessala centaurea:
 Peucedanumq; sonat flammis,^l Erycinaq; thapsos,
 920 Et larices, fumoq; m^m grauem serpentibus vrunt
 Abrotanum, & nⁿ longè nascens^o cornua cerui.
 Sic nox tuta viris, at si quis^p peste diurna
 Fata trahit, tunc sunt magice miracula gentis,
 925 P^psyllorumque ingens & rapti pugna veneni.
 Nam primum tacta designat membra^r salina,
 Quæ cobibet virus, retinetque in vulnere pestem.
 Plurima tum voluit spumanti carmina lingua
 Murmure continuo, nec dat suspiria cursus
 Vulneris, aut minimum patiuntur^r fata tacere.
 930 Sæpe quidem pestis nigris inserta medullis
 Excantata fugit: sed si quod tardius audit
 Virus, & nⁿ elicium, iussimque exire repugnat;
 * Tunc superincumbens pallentia vulnera lambit,
 Ore venena trabens, & siccat^r dentibus artus,
 935 Extraclamque tenens gelido de corpore^r mortem
 Expuit: & cuius morsus superauerit anguis,
 Iam promptum P^psyllus vel gustu nosse veneni.
 Hoc igitur^b lenior tandem Romana iuuentus
 Auxilio, latè squalentibus errat in aruis.
 940 Bis positis Phæbe flammis, bis luce recepta
 Vidit areniuagum surgens fugiensq; Catorem.
 Iamque illis magis, atq; magis discescere puluis
 Cæpit, & in^d terram Libye spissata redire.
 Iamq; procul nemorum raræ se tollere frondes:
 945 Surgere^c congesto non culta mapalia culmo.

na, Plin. l. 8. c. 21. Solin. 21. c. p. Perce. sicut à serpente interdum contraxit venenum lethale.
 q. Excantando & exungendo luctantur P^psylli aduersus venenum. r. Ophiogenas salinis contra
 ictus serpentum mederi, tradit Plin. l. 7. c. 7. & plura de salina, l. 28. c. 4. f. Neque pericu-
 lum vulneris properandam desiderantis medelam permittit incantatorem respirare aut cæ-
 men intermittere. t. Mors accelerans. u. Carnine. x. Ad v. 807. supra. y. Lewi morsu.
 z. Venenum lethale. a. Quin & gustu veneni dignoscere valent, à quo serpente quis fuerit
 ictus. b. Minori cum periculo. c. Notatio duorum mensum. sed vide que ad v. 299. supra.
 d. Solidam, glebosam & fecundam. e. Culmo & stipula recte esse & tuguria.

QUANTIA

d. In igne crepat.
 e. Excantum gummi. Dat Galozumum Syria in monte Amanoo e ferula, quam eiusdem nominis resinæ modò stagnatione appellant &c. sycnerum si vratur, lugat nidore serpentes. Plin. l. 12. c. 25.
 f. Igne liquefacta.
 g. Humilis sc. & tenuis.

h. Indica & Arabica.

i. Respicit ad ἔκτατον, πρῶτον τὸ πᾶν & ἀκεῖν.

k. A Chitone Thessalo inuenta.

l. Sic Nicanderz Θερακίω μὲν ῥίζαν ἄλευ γυαλίαν δὲ ἴσ: vbi commentator Θερακίαν δὲ τὴν ῥίζαν τῆς δάκτυλῆς λέγει, δία τὸ ἐν σιμαλίῃ γινώσται.

Quòd in Sicilia nascatur, Eryx autem mons Siciliae.

m. Plin. l. 21. c. 22. n. Viuacis vel procul ad Africa nascit. Ceruus, inquit Plinius Africa prope modum sola non gignit. Plin. l. 8. c. 33. o. Singulare abigenis serpentibus odore adulescens cogno-

f Quod argumen-
tum erat non longe
abesse armenta.

g Minor, Libya-
nicum Africae vrbs.
h Cæsarem duos
dies in Phariato cõ-
moratum, vt sacris
intenderet & exerci-
tum recrearet, scri-
bit Appianus. Plu-
tarchus autem & ip-
se Cæsar contra. Vi-
ctorem se, omnibus
rebus relictis perfe-
quendum sibi Pom-
peium existimasse,
ne bellum renouare
posset, paucos itaque
dies in Asia mora-
tũ, cũ audisset
Pompeium Cyprũ vi-
sum, coniectasse eum
in Ægyptum iter
habere, cum legioni-
bus duabus & equi-
tibus 8000. Alexan-
driam peruenisse.
Poeta cum per Tro-
adem circumdicit,
vt labulandi anam
capet.

i Ad mare descen-
dit.

k Bosphorum Thra-
cium, Propontidem
& angustias Helle-
sponti.

l Leandri & Herus,
quem cecinit Mu-
seus, deũ Ouidius
in epist. inter tra-
nandam mensam quod vbi comperisset Hete, se quoque è turri precipitasse.

m Erus puell-
a, in Sesto in Europa. n Helle filia Nepheles & Athamantis, cum Phryxo fratre nouerca
insidiis fugiens, arcte quo vehabatur delapsa, Helleponto nomen dedit. o Hic enim fre-
tum angustissimum 7. nempe stadiorum Europam ab Asia diuidit Hellepontos, Byzantio h
Constantinopoli in Europa, oppositã Chalcedone in Asia. Polyb. l. 4. p Qua Propontis ex-
ceptas per Thracium Bosphorum Euxini aquas emittit per Hellepontum in mare Ægeum.
l. 7. v. 278. q Litus Troianum, à Sigxo promontorio, Achillis tumulo nobile. x Quo Phorbis & Neptu-
nus mercedem cum Laomedonte pacũ Troiam cinxerant. y Regis Troiani, filij Trois.
z Propter vetustatem ruiturã. a Scopulum, cui Hestione filia Laomedontis forte exposita
ecto à Neptuno immisso alligata fuerat, quam tamen Hercules liberauit. b In quibus An-
chisen Venus dignata est concubitu. vel, Anchise domum, quæ secreta arboribusque oblecta re-
cessit. Virg. Æn. 2. c Paris, vbi de forma trium Deorum iudicaret.

Quanta dedit miseris melioris gaudia terra,
Cum primum seuos contrã videre leones!

Proxima & Leptis erat, cuius statione quæta
Exegere hyemem nimbis flammisq; carentem.

h Cæsar vt Emathia satiatus clade recessit,
Cetera curarum proiecit pondera, soli

Intentus genero: cuius vestigia frustra
Terris sparsa legens, fama duce vendit in vndas,

k Threiciasq; legit fances, & amore notatum
Æquor, & Eroas lacrymoso litore turre,

n Quã pelago nomen Nepheleas abstulit Helle.
o Non Asiam breuioris aque determinat vsquam

Fluctus ab Europa, quantum Byzantion arcto
Pontus, & ostriferam dirimat Chalcedona cursu,

p Euxinumq; ferens paruo ruat ore Propontis.

q Sigeasque petiit fame mirator arenas,
Et Simoentis aquas, & Graio nobile busto

Rhoetion, & multum debentes vatibus umbras.
Circuit exuste nomen memorabile Troie,

Magnaque Phœbei querit vestigia x muri.

Iam siluæ steriles, & putres robore trunci
y Assaraci presere domos, & templa deorum

Iam z lassã radice tenent: ac tota teguntur
Pergama dumetis: etiam periere ruine.

Aspicit a Hestiones scopulos: b siluasq; latentes
Anchise thalamos: c quo iudex sederit antro:

Vnde
Lusem
& Inse

975 Tran
Gro
Hest

Saxo
1 He

980 m

Erip
n Inn

Nam
Qua

985 Ven
Viu

Er
Vol

990 d
Æn

Ser
x Ig

Pal
995 z G

Dat
Rit

Res
Au

1000 Sic
quon
epa
o H

dis
o a d

q Al
& vn
y Pa
impe

a Pa

Vnde

Vnde^a puer raptus cælo :^a quo vertice Nais
Luserit Oenone :^b nullum est sine nomine saxum.

^c Iuscus in sicco serpentem pulvere riuum

975 Transferat, qui Xanthus erat :^d securus in alto
Gramine ponebat gressus ; Phryx incola manes
Hæctoreos calcare vetat. discussa iacebant
Saxa, nec ullius faciem seruanti^e sacri;

^f Herceas, monstrator ait, non respicis aras?

980 ^g O sacer, & magnus vatum labor, omnia fato

Eripis & populis donas mortalibus æuam.

^h Inuidia sacræ Cæsar ne tangere fama :

Nam, si quid Latij fas est promittere Musis,
Quantumⁱ Smyrnei durabunt vatis honores,

985 Venturi me, tæq; legent :^j Pharsalia nostra
Viuet, & à nullo tenebris^k damnabitur æuo.

^l Vt ducis impleuit visus veneranda vetustas,

Erexit subitas congestu cespitis aras,

Volatque turicremos non irrita fudit in ignes.

990^l Dij cinerum, Phrygiæ colitis quicumque ruinas,

Æneæq;^m mei, quos nunc Lauinia sedes

Seruat & Alba lares, & quorum lucet in aris

ⁿ Ignis adhuc Phrygius, & nulliq; aspecta virorum

Pallas, in abstruso pignus memorabile templo,

995 ^o Gentis Iuleæ vestris clarissimus aris

Dat pia tura nepos, & vos in sede^p priori

Ritè vocat : date felices in cætera cursus:

Restituam populos, gratà vice mœnia reddent

Ausonidæ Phrygibus,^q Romanaq; Pergama surgent.

1000 Sic fatus, repetit classes, & tota secundis

quem donant, fama perennis erit. Propert. Solæque non norunt hæc monimenta viri. Martial. l. 3.

ep. 2. n Noli inuidere huic meo operi, quo tua qualiacumque facta legentur, vitalitatem.

o Homeri, quem suam inter alias ciuitates sibi cinem vendicæ Smyrna. E' α τ η λ α β λ ε τ ε

δ ι α ρ ι ζ υ σ ι π ε ρ ι β ῆ ζ α ν δ ῆ μ ῆ ρ υ, Σ μ ῦ ρ η, ῥ ὁ δ ο ς, κ ο λ ο φ ῶ ν, σ τ α λ α μ ῖ, χ ῖ ο ς, α ῖ ρ ρ ο ς,

^a α ῖ ῥ η ς. A. Gell. l. 3. c. 11. p Opus hoc nostrum. vide quæ ad inscriptionem in fronte lib. 1.

q Abolabitur. e Postquam Cæsar satis perlustrasset hæc Troicæ monumenta. f Manes

& vmbra, Dij & Lares, e A quo originem ego doceo. u L. i. v. 196. x Vestalis. l. i. v. 199.

y Palladium, simulachrum Palladis Troianæ in templo Vestæ asseruatum tanquam pignus

imperij, quod viri conspici nefas. z Ego, Iulius Cæsar, ab Iulo AENEÆ Forigiem ducens,

a Pristinâ, antiquâ, b A Romanis condita.

d Ganimedes filius

Trois, ab aquila Iouis

raptus.

e Quo monte, sc. I.

dâ, Nympha Oenone

se Parisi indulserit.

f Nullus in Troade

mons, scopulus, aut

promontorium cae-

ret suo monumento.

g Cæsar.

h Nobilem olim,

nunc vix apparen-

tem Xanthum Troa-

dos riuum.

i Nulla religione

aut loci veneratione

motus nefcius ibi

latuisse sepulchrum

Hæctoris donec ab

incola Phryge ad-

monitus agnosce-

ret.

k Templi aut ara,

vt respiciat ad seq.

Herceas aram, alij leg.

Hæctoreas.

l Iouis Hercei, ab

Ἡρακλῆ: quod inter

aulam & parietem

in domo pœniali

coleretur. ad hanc

aram Priamus cae-

lus, Virg. 2. A En. Iu-

ven. sat. 10 v. 268. O-

uid. in Ibi. Cui nihil

Hercei profuit ara

Iouis.

m Exclamatio po-

etæ in laudem poe-

tes, quæ omnibus

his monumentis, se-

pulchris, aris, templis

diuturnior virtutem

reddit vitæ &

dignos laude viros

vetat mori. Corinna

Vela

c Resimere moram

quàm Ilij fecerat.

d In Pharo inf. &

turri quæ claudit

portam Alexandriæ

extuebantur faces

præluccendis nauibus

nocturnos suggerentes

minilleria. Anni

Marcellin l. 2. Plin.

l. 3. c. 12. Solin. c. 45.

e Phariam faciem

obscurauit.

f Portam Alexan-

driæ.

g Ibi primum è nauì

egredians inquit

Cæsar co. m. de bello

ciu. 7. Jelanorem mi-

litam audit quos rex

in oppido præfidij

causâ reliquerat: &

concursum ad se fi-

eri vider, quòd falces

anteferreator. in hoc

o nnis multitudine

maiestatem regia in

minui prædicaba;

&c.

h Theodotus Chius

rhetor, pædagogus

regis, quem postea

M. Brutus ubi in A-

sia deprehendisset,

omni prius cruciatu

laceratum occidit.

Plutarch. in Pom-

pæcio & Bruto, sed

Appianus eum à Caf-

sio crucifixum re-

fert.

i A rege missum ca-

pot Pompeij, & an-

nulum (vt refert Plu-

tarchus) cuius insig-

ne erat Leo ensem

gestans.

k Alexandriæ pri-

mum de Pompeij

mortè cognouit Cæsar, Plutarch.

l AEGyptius. Ptolemæi enim oriundi erant à Macedoni-

bis. l. x. v. 60. & l. x. v. 692. & l. i. o. v. 86. m Laborum tuorum mercedem. n Tibi. o Ale-

xandriæ vel AEGypti. p AEGypti. quam Nilus innotat. q Ptolemæum. r Iure hospiti-

talitatis usus fuerat Pompeius cum Ptol. Sathyro auo huius Ptol. Dionysij. s Auctoritate

sua Ptolemæum Auletem in regnum restituit. supra v. 132. t Si non iuuenias quo nomine

hoc factum appelles, require famam, quo nomine mundus insigniat; officij certè, inò be-

neficij.

Vela dedit Coris, avidiusque urgente procella

^c Iliacas pensare moras, Asiamq; potentem

Præuehitur, pelagoq; Rhodon spumante relinquit.

Septima nox Zephyro nunquam laxante rudentes

Ostendit ^d Pharijs Aegyptia litora flammis.

Sed prius orta dies ^e nocturnam lampada texit,

Quam ^f tutas intraret aquas. ^g ibi plena tumultu-

Litora, & incerto turbatas murmure voces

Accipit: ac dubijs veritus se credere regnis

Abstulit tellure rates. sed dira ^h satelles

ⁱ Regis dona ferens, medium prouectus in æquor,

Colla gerit Magni, Phario velamine testat:

Ac prius infanda commendat crimina voce.

Terrarum domitor, Romanæ maxime gentis;

Et, ^k quod adhuc nescis, genero secure perempto;

Rex tibi ^l Pelleus terræ pelagique ^m labores

Donat, & ⁿ Emathijs quod solum desuit armis,

Exhibet: ^o absenti bellum ciuile peractum est.

Thessalicas Magnus querens reparare ruinas,

Ense iacet nostro: tanto te pignore Cæsar

Emimus: hoc tecum percussum est sanguine sædus.

Accipe regna ^p Phari nullo quaesita cruore:

Accipe ^q Niliaci ius gurgitis: accipe quicquid

Pro Magni ceruice clares; ^r dignumque clientem

Castis crede tuis, cui tantum fata licere

In generum voluere tuum, nec vile putaris

Hoc meritum, facili nobis quod cæde peractum est.

^s Hospes auitus erat: ^t depulso sceptrâ parenti

Reddiderat. quid plura feram? ^u tu nomina tanto

Inuenies operi, vel famam consule mundi.

Si scelus est, plus te nobis debere fateris,

De
Ess
No
1035
A
Vl
Ian
Ess
1040
No
Ga
Dej
Qu
Cal
1045
Vi
No
Hu
d
Te
Cre
1050
Ho
Ta
Ho
Vi
1055
Vi
Imp
i Sc
Ne
Ar
1060
Cri
Qu
Vi
Acc

h E
pote
feriò
m S

Quod

Quod scelus hoc non ipse facis. Sic fatus, opertum
 Detexit, tenuitque caput. iam languida morte
 Effugies habitum noti mutauerat oris.
 1035 Non primo Cæsar dampnavit munera visu,
 Auertitque oculos: vultus, ^a dum crederet, hæsit:
 Vtq; fidem vidit sceleris, tutumque putavit
 Iam ^x bonus esse socer, ^y lacrymas non sponte cadentes
 Effudit, gemitusque expressit pectore læto,
 1040 Non aliter manifesta putans abscondere mentis
 Gaudia, quàm lacrymis. ^z meritumq; immane tyranni
 Destruit, ^a & generi mauult lugere reuulsum,
 Quàm debere caput. qui duro membra ^b Senatus
 Calcarat vultu, qui ^c sicco lumine campos
 1045 Viderat R. maturos, vni tibi Magne negare
 Non audet gemitus. ô sors durissima fati!
 Hinc cecine tu Cæsar scelerato Marte peristi,
^d Qui tibi stendus erat? non ^e missi scædera tangunt
 Te generis? nec ^f nata iubet morere, neposque?
 1050 Credis apud populos Pompeij nomen amantes
 Hoc castris prodesse tuis? ^g fortasse tyranni
 Tangeris inuidia, captiq; in viscera Magni
 Hoc atq; licuisse doles, quererisque perisse
 Vindictam belli. raptumque ^h è iure superbi
 1055 Victoris generum. quisquis te flere coëgit
 Impetus, à vera longè pietate recessit.
ⁱ Scilicet hoc animo terras, atq; æquora lustras,
 Necubi suppressus pereat gener. ^k ô bene rapta
 Arbitrio mors ista tuo! quàm magna remisit
 1060 Crimina Romano tristis Fortuna pudori,
 Quod te non passa est misereri, perfide, Magni
 Viuentis! ^l nec non his fallere vocibus audes,
 Acquirisq; fidem simulati fronte doloris:
^m Aufer ab aspectu nostro sinesta satellites

h Ex potestate tua. i Ironice. k O quàm bene tibi erepta est Pompeij vitæ necisque potestas: ne tum ipsi tum Senatus dedecori foret vitæ à te donari. l Et perfrades i s te ferio dolere, cum id vultu tantum simulet. Ad fidem veri doloris sic hæc oratione vsus. m Supra, v. 1035.

u Donec exasce cogi noiceret esse Pompeij caput, sullimie videre.

x Præ se ferre pietatem & naturam boni soceri.

y Sed contra quàm nosseret esse Pompeij inuidiam arret. vide quæ Plotarchus in Cæs. Appian. & Val. Max. l. c. c. 1. referunt Cæsarem aueritatum primum caput allatum; mox,

ut aspexit oblitum hostis, soceri vultum inuisisse, tum proprias tum filij lacrymas reddidisse, caput plurimis & preciosis odoribus cremandum curasse, &c.

z Et lacrymis suis minuit imò euerit gratiam meriti Ptolemæi.

a Et mauult lacrymas impendere capiti Pompeij quem oderat, quàm obnoxius esse aut gratias debere regi pro hoc beneficio.

b Senatorum in campis Theſſæ forum.

c Siccis oculis. non lacrymantibus.

d Cuius exedes posset tibi elicere lacrymas.

e Affinitas.

f Iulia, & immaturus infans cuius abortum fecerat. l. i. v. 113.

g Fortasse inuides Ptolemæo facinus istud, cuius maluisse te auerem.

n Clementiæ mez
gloriam. Quam in-
numeris Cæsar præ-
stitit.

o Quod nisi regi
vestro intercederent
cum sorore Cleopa-
trâ inimicitia, in
prompta mihi esset
quo illi parem refer-
rem gratiam: sororis
se caput pro hac cer-
uice Pompeij,
p Ciuili bello,

q Quasi verò victo-
ria mea Thessalia re-
gi Aegypto po: e-
statem dederit inter-
ficiendi Pompeium.
r Frustra ciuili bello
inter me & Pom-
peium, totis concussi
viribus orbis, dimi-
catum est de summo
imperio, si etiam dum
æmulum habeam, &
dominatum huius ce-
lumbus duos admittat
soles.

s Fugerem certè li-
tus hoc, scelus ve-
strum detestatus, nisi
famæ nec consultæ-
rem, argueretque ti-
muisset vos potius
quàm damnasse.
t Victoria mea in
Pharsalia,

u Ego duxerat ti-
mebam exilium, mi-
nas Pompeij, & Rom
inimicitias si modò
è prælio victus in-
gessim: sed ecce ma-
ior his omnibus me-
tus, maior poena a
P. Momo.

x Pueritiam regis,
qui vixdum tot iuris
est, huic scelus im-
putamus.

y Caput Pompeij a se delatum (inquit Appianus) minime intueri voluit, verum sepeliri sta-
tim iussit. Templum quoque exiguum ante urbem condidit, quod indignationis Sacellum ap-
pellant. lib. de ciu. bel. 1. z Plurimis & preciosis odoribus cremandum curauit, &c. Plutar-
ch. in Cæs. & Vol. Max. l. 5, c. 1. a Diuisi corporis collectos cineres vna vrâ & tumulo con-
dite. b Dum omnia quàm me tuiora crederet.

Regis dona tui: peius de Casare vestrum,

Quàm de Pompeio meruit scelus. ¹⁰⁶⁵ unica belli
Præmia ciuilibus, victis donare salutem

Perdidimus. ¹⁰⁷⁰ quòd si Phario Germana tyranno

Non iniuisa foret, potuissim reddere regi,

Quod meruit; fratrique tuum pro munere tali

Misissim Cleopatra caput. secreta quid arma

Mouit, & inseruit ¹⁰⁷⁵ nostro sua tela labori?

q Ergo in Thessalicis Pelleo fecimus aruis

Ius gladio? vestris quesita licentia regnis?

Non tuleram Magnum mecum Romana regentem: ¹⁰⁸⁰

Te Ptolemæ feram? ¹⁰⁸⁵ frustra ciuilibus armis

Miscuimus gentes, si qua est hoc orbe potestas

Altera, quàm Casar: si tellus vlla duorum est.

t Vertissim Latiis à vestro litore proras:

Famæ cura vetat, ne non damnasse cruentam,

Sed videar timuisse Pharon. nec fallere vos me

Credite victorem: nobis quoque tale paratum

Litoris hospitium: ne sic mea colla gerantur,

t Thessalia fortuna facit. maiore profectò,

Quàm metui poterat, discrimine gessimus arma: ¹⁰⁸⁵

u Exilium, generiq; minas, Romamq; timebam:

Pœna fugæ Ptolemæus erat. sed parcimus ¹⁰⁹⁰ x annis,

Donamusque nefas. sciat hac pro cæde tyrannus

Nil venia plus posse dari. ¹⁰⁹⁵ z os condite busto

Tanti colla ducis: sed non, ut crimina tantum

Vestra tegat tellus. iusto date ¹¹⁰⁰ z tura sepulcro,

Et placate caput, ¹¹⁰⁵ z cineresque in litore fusos

Colligite, atque vnâ sparsis date manibus urnam.

Sentiat aduentum soceri, vocésque querentis

Audiat umbra piæ. ¹¹⁰⁵ b dum nobis omnia præsert,

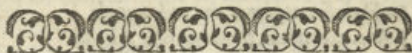
Dum

*Dum vitam^c Phario mauult debere^e clienti,
^d Leta dies rapta est populis: concordia mundo
 Nostra perit: cauere Deis mea vota secundis,
 Ut te complexus possis^e felicibus armis*

*1100^f Affectus abs te veteres, vitamq; rogarem,
 Magne, tuam: dignaque satis mercede laborum
 Contentus^g par esse tibi. nunc pace fideli
 Fecissem,^h ut victus posses ignoscere diuis;
 Fecisses,ⁱ ut Roma mihi,^k Nec talia fatus*

*1105 Inuenit fletus comitem, nec turba querenti
 Credidit: abscondunt gemitus, & pectora letâ
 Fronte tegunt, bilaresq;^l nefas spectare cruentum
^m (O bona libertas) cum Caesar lugeat, audent.*

i Ut, propter te O Pompei seruatum, Roma mihi ignosceret quod arma induissem. *k* Neque tamen propterea inuenit qui fletum illius suis lacrymis prosequerentur, neque enim creditus illis dolor verus fuisse; dissimulabant itaque dolorem leti fronte. *l* Caput Pompei. *m* Ironice, quasi non audeant mentem & affectus vultu testari.

M. ANNÆI LVCANI
 LIBER DECIMVS.

*VT primùm terras^a Pompeij colla sequutus
 Attigit, &^b diras calcauit Caesar^c arenas:
 Pugnavit fortuna^d ducis, fatumq; nocentis
 Ægypti,^e regnum Lagi Romana sub arma
 Iret; an eriperet mundo Memphiticus ensis
 Victoris, victiq; caput,^f tua profuit & umbra
 Magne, tui socerum^h rapuere à sanguine manes,
 Ne populus post teⁱ Nilum Romanus haberet.*

*l*erent. *f* Casari, inquit Badius, ut hinc monitus sibi caueret ne in eadem insidias incidere. Grotius autem sic i Pompeij honori hoc Diij dederunt, ne populi Romani esset Ægyptus post ipsius mortem, quod futurum fuerat, nisi Casar populo Rom. imperium omne cum libertate ademisset. *g* Mots. *h* Eripere cædi. *i* Ægyptus.

e Regi Ægyptio; cui ipsi tutor a Senatu Pompeius datus fuerat, & cuius patri anoque intercesserant iura hospitalitatis cum Pompeio.

d Salutis datæ, redditionis in gratiam, & cor cordis in æternum.

e Videlicet. *f* Amorem pristinum, & ut velles vitæ à me donatæ munere frui.

g Vide v. 125. l. 1.

h Ut non esset, cur eadem tuam Deorum inclementiæ imputares.

a Theodotum, qui Pompeij caput à rege missum Casari obtulerat. l. 9. v. 10. 10

b Propter Pompeij ibi trucidatum.

c Litus.

d Casaris.

e Vtrum Ægyptum Casar sub Romano imperio reciperet an Ægyptij Casarem æque ac Pompeium è medio tol-

k Alexandriam, à
Paratonio porta &
opp. Aegypti, non
longè ab Alexan-
dria. Ptoh. Ca.
nolo.

l Ociosus, inqulont
interpretes, Cæsar e-
nim, vt refert Appia-
nus, dum rex moram
circa Castium mon-
tem ageret, vacauit
gratulationibus, vr-
bis atque templorum
lustrationi, disputati-
onibus Philosopho-
rum. Ego autem ho-
tum pace sic intelli-
go. Cæsar admonitus
vt sibi caueret, ex-
emplo Pompeij ab
ijs trucidari (quod
pignus sceleris vocat
Poeta) ingressus est
urbem secutus. i. m-
nitus septusque suis
cohortibus, itaque
signa simpliciter,
vel, vt illi fasces ac-
cipio.

m Cæs. com. de cit.
bel. refert: Concur-
sum ad Cæs. fieri,
quod fasces ante-
ferrentur. in hoc om-
nis multitudo ma-
iestatem regiam mi-
nui prædilebat.
n Pompeium non ab Aegyptijs exsum in suam gratiam. o Satagebat enim salutis suæ,
cui intentus erat, Alexandrinorum delicijs inuicem vacans, vt conque aduciam pat se ferebat.

p Alexandri & ab illo regum Aegyptiorum conditorium: ord. p. q. dictum vt refert Strabo
quod corpus Alexandri è Babylone huc tulerit condideritque Lagi filius. Curtius l. 10. q. A-
lexander F. Philippj regis Macedonix, in cuius vrbe Pellè natus est Alexander. r Cui
non vnus sufficit orbis non mortalis parens. Animal (vt appellat eum Seneca l. 2. de Benef.
c. 16.) tomidissimum. Adde temulentissimum, crudelissimum. f Felicitatem Alexandri æ-
què feliciter exprimit Apuleius l. 1. Florid. Fortunâ inueniens, suâ maior fuit: successione eius
amplissimos & prouocauit vt strenuus, & æquiparavit vt meritis, & superavit vt melior: so-
lusque sine æmulo clarus, adeo vt nemo eius audeat vel sperare virtutem, vel optare Fortu-
nam. t Raptus morte, quæ sola potuit vindicare terras ab illo subactas. u Orientalem
maximè, cui præijs & exitialis fuisset. x Cineribus quæ hæc condebantur, neque proot me-
ritus ipse fuerat, dispergebantur. v Ad euerfionem regni Aegyptij, & vitimos Aegypti
reges. z Orbi enim, si quando erit in libertatem vindicaturus, nihil aliud erit Alexandri
gloria & memoria quam ludibrium & pefsum ambitionis superbiæ & regnandi cupidita-
tis exemplum. a Genitiuis plur. vt Macedum, syncopate. b Magnam Græciæ partem
Philippj dolis & auro subactam sibi que relictam tanquam in partem non satis amplum con-
tempit. vide Plutarch. Q. Curt. Polyb. Iustin. & Irian.

Inde k Paratoniam fertur¹ securus in urbem
Pignore tam scæui sceleris, sua signa sequutus.

m Sed fremitu vulgi fasces, & iura querentis
Inferri Romana suis, discordia fensit
Pectora, & ancipites animos. n Magnamq; perisse
Non sibi. o tum vultu semper celante timorem,
Intrepidus Superiûm sedes. & templa vetusti
Numinis, antiquas Macedum testantia vires,
Circuit: & nulla captus dulcedine verum,
Non auro, cultuq; deum, non mœnibus urbis,
Effussum tumuli cupidè descendit in? antrum.
Illic q Pellei proles? vesana Philippi

f Felix prædo iacet: z terrarum vindice fato
Raptus: sacratus totum spargenda per u orbem
Membra viri posuere adyis: Fortuna pepercit
x Manibus, & regni durauit? ad vltima satum.

z Nam sibi libertas vnquam si redderet orbem,
Ludibrio seruatus erat, non vtile mundo
Editus exemplum, terras tot posse sub vno
Esse viro. a Macerum fines, latebrasque suorum
Deserunt, b victasque patri despexit Athenas:
Perque Asia populos satis vrgentibus actus
Humana cum strage ruit, gladiumq; per omnes

Exegit gentes : ignotos miscuit amnes,

^d Persarum Euphraten, Indorum sanguine Gangan:

Terrarum fatale malum, fulmenq̄, quod omnes

35 Percuteret pariter populos, & ^o sidus iniquum

Gentibus: Oceano classes inferre parabat

& Extiore mari. non illi^h flamma, nec unda,

Nec ⁱ sterilis Libye, nec Syrticus obstitit Ammon.

15 Iffet in occasus, mundi deuexa secutus,

40 ^k Ambissetque polos, ^l Nilumq̄, à fonte bibisset:

^m Occurrit suprema dies, naturaque solum

Hunc potuit finem ⁿ vesano ponere regi:

20 ^o Qui secum inuidia, qua totum ceperat orbem,

Abtulit imperium; nulloque herede relicto,

45 Totius fati ^p lacerandas præbuit vrbes.

Sed cecidit Babylone ^q sua, ^r Parthoque verendus.

Pro pudor! ^s Eoi propius timuere sarissas,

25 Quam nunc pila timent populi. licet usq; sub Arctō

Regnemus, Zephyriq̄, domos, terrasque premamus

50 Flagrantis post terga Noti: cedemus in ortus

Arsacidum domino. ⁿ non felix Parthia Crassis

Exiguae secura fuit prouincia Pellee.

Iam ^x Pelusiaco veniens à gurgite Nili

55 ^y Rex puer, imbellis populi sedauerat ^z iras,

Obside quo pacis Pellea tutus in aula

Cæsar erat: cum se parua Cleopatra biremi,

Corrupto custode Phari ^a laxare catenas,

distendas, Diuisionem vide apud Curtium l. 10. q In suam potestatem restatū Babylone Parthorum metropoli & regiā. r Parthis formidandus. s Macedonum hastas plus timerunt Parthi quam pila nostra. t Nos Romani subiecimus nobis orbem ab Arctō parte, Occidentali, Meridionali: soli obstant nobis Parthi, quo minus in Orientem proferamus Imperium. u Ex tamen Parthia Crassis & exercitibus nostris exitiosa à Macedonibus, quorum oppidum exiguum est Pella, deuicta est, & metropolis eius quasi in prouinciam redacta facta victori Alexandro regia secura. x A Casio monte propè Pelusium l. 8. v. 470. & ad v. 457. y Ptolemæus. z Tumultum Alexandrinorum. supra v. 11. & indignationem Photini. a Ut laxaret sibi carcerem, quo custodiebatur, inquit Dersimanus. Ego de catenis portum Alexandrinum obtinens dicit opinor, Scribit enim Plutarchus, Cæsarem ad se ex agro acciuisse Cleopatram regno eiecissam. Quæ cum Apollodoro Siculo lembum ingressa, nocte ingruente ad regiam peruenit, cumque latere aliter non posset, stragulo se illigatam ab Apollodoto ad Cæsarem fore apportari passa est, &c.

c Turbauit, scodanis sanguine.

d Sanguine se.

e Velut pestilentis infœntiæ sidus terris.

f Oceani Indici visendi studio, fluminis ignoti caput suum totique fortissimum virorum salu-

tem permisit. Curt.

g Quod ambit terras ad Orientem & Meridiem.

h A Eustis Solis, i iter per delicta Li-

byæ ad Iouis Ammonis templum supra Syrtim maiorē.

Diod. 17. Arrian, Curt & Plutarch.

k Orbe circuito.

l Sirabo refert A. Alexandrum cum Seso-

stie rege Aegypti statuisse iustrare Aethiopia

ut fontes Nili exeret, vide inf. v. 172.

m Sed fatum & lex nature inclit vitæ simul & voti filium.

n Ut supra v. 20.

o Qui eadem inuidia qua vimus non tulit imperij am-

plon; ita moriens nec vni reliquit Imperium, quasi fataliter inuidens alteri magnitudinem.

p Inter duces suos

b Alexandrinis, ab
Alex. Macedone con-
ditis. vel Cæsaris vi-
soris in Emathia.
c Insecioa Apo-
strophæ ad Cleopa-
tram.

d Ita Virg. de Hele-
na: Troia ac patria
communis Erinys.
cui nosser hanc con-
fert.

e Nunc in Cæsare,
postea in Antonio.

f Helena.

g Infanz libid. &
belli illius, quod An-
toninus Augusto infe-
rebat, furores.

h Dion Capitolio Re-
gina dementes ruinas
Humus & imperio pa-
rabat. Hor. od. 37.

i. i.

i Regina in medijs
patris vocas agmina
sistro. Virg. AEn. 8.

Est autem sistrum,
crepitaculum ex æro
aut argento tinu-
lum, pro cuius lani-
nam incutiam va-
gule traiecit erant
quod crispanti bea-
chio agitarum red-
deret argutum so-
num.

k Contaminato cum
grege turpium Morbo
virosum. Horat.

l A Egyptijs & vi-
lissimâ Canopi ple-
be. l. 8. v. 543. Iuvenal
Sat. 1. v. 26. & Sat. 6.
v. 85.

m Angusto.

n Sinu maris Am-
bracij sub Leucate
promontorio Epiri.

l. 1. v. 43.

o Cleopatram, Ptolemæi filiam, p Aligne. q Belli. menses autem 9. ibi moratum re-
fert Appianus. r Etiamdum sibi in aula illa obscurari visâ Pompeij modò ab ijs exsi vni-
diti. s Filium Cæsariem susceptum ex Cleopatra muliere barbara. t Cui filia Iulia
nupta fuerat. u Pompeianas, sub Scipione, Catone, &c. x Vires colligere. y Cleopa-
træ, quam fratre interfecto postea præfexit AEGYPTI regno. z Ita emendat Grotius,
cum prius legeretur, Quam decuit. * Ego regina, filia Ptolemæi, proles Lagi. l. 8.
v. 692.

Intulit^b Emathijs ignaro Cæsare tectus;

^c Dedecus Ægypti, ^d Latio seralis Erinys,

^e Romano non casta malo. quantum impulit Argos, 63

Iliacâsque domos facie^f Spartana nocenti,

Hesperios auxit tantum Cleopatra^g furores.

^h Terruit illa suo, si fas, Capitoliaⁱ sistro,

Et Romana petit^k imbelli signa^l Canopo,

^m Cæsare captivo Pharios ductura triumphos: 65

ⁿ Leucadiôque fuit dubius sub gurgite casus,

An mundum ne nostra quidem matrona teneret.

Hoc animi nox illa dedit, que prima cubili

Miscuit incestam ducibus, ^o Ptolemæida nostris. 70

Quis tibi vesani veniam non donet amoris,

Antoni? durum cum Cæsaris hauserit^p ignis

Pectus, & in^q mediâ arabie, mediôque furore,

^r Et Pompeianis habitata manibus aula,

Sanguine Thesalicæ cladis perfusus adulter

Admisit Venerem curis, & miscuit armis 75

Illicitosq; toros, & ^s non ex coniuge partus?

Pro pudor! oblitus^t Magni, tibi Iulia fratres

Obscæna de matre dedit: ^u partêsq; fugatas

Passus in extremis Libyæ^x coalescere regnis,

Tempora Niliaco turpis dependit amori, 80

Dum^y donare Pharon, dum non sibi vincere mauult.

Quem formæ confisa suæ Cleopatra sine villis

Tristis adit lacrymis, simulatum comta dolorem,

^z Quem decuit, veluti laceros dispersa capillos, 85

Et sic orsa loqui: Si qua est ô maxime Cæsar

Nobilitas, ^{aa} Pharij proles clarissima Lagi,

Exul in æternum sceptris depulsa paternis,

Si tua restituat veteri me dextera fato,

- 90 ^a Complector regina pedes. tu gentibus ^b equum
 Sidus ades nostris. ^c non urbes prima tenebo
 Femina Niliacas: nullo discrimine sexus
 Reginam scit ferre Pharos. lege ^d summa peremi
 Verba patris, qui iura mihi commissa regis
 Et thalami cum fratre dedit. puer ipse sororem,
 95 Sit modò liber, amet: sed habet ^e sub iure Pothini
 Affectus, ensesq; suos. nil ipsa paterni
 Iuris habere peto: ^f culpa, tantoque pudore
 Solue domum: remoue funesta ^g satellitis arma,
 Et regem regnare iube. ^h quamòsne tumores
 100 Mente gevit famulus, Magni ceruice reuulsa!
 Iam tibi (sed procul hoc auertant fata) minatur:
 Sat fuit indignum, Cæsar, mundò que tibi que,
ⁱ Pompeium facinus meritumq; fuisse Pothini.
^k Nequicquam duras tentasset Cæsaris aures:
 105 Vultus adest precibus, faciesque incesa ^l perorat.
 Exigit infandam corrupto ^m iudice noctem.
ⁿ Pax ubi parta ^o duci, ^p donisq; ingentibus emta est;
 Excepere epule tantarum gaudia rerum:
 Explicuitq; suos magno Cleopatra tumultu
 110 Nondum translato Romana in secula luxus.
^q Ipse locus templi, quod vix corruptior ætas
 Extruat, instar erat: laqueataq; tecta ferebant
 Diuitias, ^r crassumque trabes absconderat ^s aurum.
 Nec summis exustata domus, sectisq; nitebat
 115 Marmoribus. ^t stabatq; sibi non segnis Achates,
^u Purpureusque lapis, ^x totaque effusus in aula
 Calcabatur Onyx: ^y Hebenus ^z Mærotica vastos

talis passus videbatur iniuriam. m Cæsare, licet ipsam & fratrem iudice, n Compositis inter se rebas & reconciliatâ fratri Cleopatrá, extruitor conuiuium, p Ptolemæo, q Debuerat pater eius qui tum rex erat Cæsari septingentes HS, inde quadringentes ptebat ad alendum exercitum. Plutarch. in Cæs. r Domus regia referebat maiestatem templi, melius extructi atque exornati quam ferant exorientque seriora secula atque adeò corruptiora.
 f Laminæ aureæ. t Copulatio pro aduersatiua vide l. i. v. 252. Sed stabat sibi, i. e. per se solidus non in crustatus & a heri infertus, Achates lapis: de quo Plin. l. 7 c. 10. Solim. c. 2.
 u Porphyrites. Plin. l. 36 c. 7. vel Sardus. x Pavimenta sternuntur Onychite marmore, Catullusque suo sub pede lucet Onyx. Martial. l. 12. ep. 50. y Posses non in crustantur Hebeni ligno: sed ex ipso solidæ stant columnæ, z AEGYPTIA, à Mareotide palude, licet sola India us-

^a Cleopatra regis soror a Julia Cæsaris genibus, partem regni reposedat, inquit Florus l. 4. c. 2.

^b Salutare, me in ius meum redditurum sup. v. 35. vocauerat Alexandrum fidu in quon genibus.

^c Occupatio. Neque, inquit, hoc nouo fiet exemplo ut regnet mulier. patre enim meo cecido, sororem meam natu malo. rem in regno constituerunt.

^d Testamentum patris, quo ex æquo cum fratre hæres relicta sum, nec uon coniux illius.

^e Potestatem suam Pothini euuchi autoritati subiecitam, f Hoc dedecore & turpitudine, ut pro arbitrio feruorum regneret.

^g Achilla præfecti regi à Pothino sollicitati contra Cæsarem infra v. 298.

^h Quamòsnam? duplici interrogatione, vt l. v. 30 i.

ⁱ Scelestam Pompei: cædem, qua se sibi demereri voluit.

^k Satis enim formæ venustas commendabat eam. Adereat puellæ forma, inquit Florus, & que duplicaretur ex illo, quòd

gram ferè Menton. Et canit poeta l. 2. Geo. Herodotus tamen l. 3. in Aethiopia nasci scribit vide Plin. l. 12. c. 4. & l. 6. c. 30. infra v. 304. Solin. c. 65. Diolcorid. l. 1. c. 137.
b Columna ad sustentandum; non instrumentum ad ornatum.
c Fòres operiebantur potaminibus testudinis Indicæ in laminas dissectis, & gemmis intertextis distinguebantur. vide quæ nos ad v. 94. Sat. 1. luuenalis.
d Alij leg. *Hic torus, Assyrio cuius pars maxima succo Strata micant Tyrio, quo Tyrio pars maxima lentius Colta diu viu.* Sed illa opam nos reuincimus simplicior est & uetior.
e Purpureo, à Tyro ubi optimus purpurarum piscatus, cuius piscis, qui de mare dicitur, sanguine ceu flore quem ore habet moriensque ex-puit, tinguntur vestes purp.
f Medicatum liquorem, succum, tincturam. Martial. ep. 50. l. 1. & l. 4. ep. 4. g Plus semel. bis tinctum inouit, dibaphum. Plin. l. 9. c. 39. h Intertexta uero atque varij coloris licijs, qualia opera Græci *πολυχρυστα* uocant. Martial. ep. 150. l. 1. 4. i Splendida coccino colore. vide quæ ad ep. 24. l. 4. Martial. k Aegyptijs à Pharo inf. in portu Alexandrino. l Nigros, adulos, tortos. in In Germania. Germani autem suad ex casie sulchri sunt. Tacit. de Germ. n *Tortis criminibus Aethiopes.* inquit Martialis l. 1. Spekt. ep. 7. o Reiectos in ceruicem, in supera reflexos, & Solis uapore adulos. p Calstrata, Spadones sc. & Eunuchi. *male pubescentibus annis Surrepueve uiros; uel à iuua uiscera ferro.* In *Veneres frægere; atque ut suza mobilis ani Circumscripita mora properantes differet annos. Querit se natura, nec inuenit.* Petron. Arb. q Enasculata. r Virilitatem. s Non calstrati iuuenes, iuueles tamen atque imberbes. t Ptolemæus & Cleopatra. u Et regibus maior Cæsar. x Gemmis, margaritis. de Mari rubro, vide quæ nos ad Sæocæ Thyest. v. 170. y Granatæ gemmis. uel follicia est de cultu. z Amictu e tenuissimis filis. Pollux l. 7. c. 16. Non sic in Tyria syndone tuta eris. ep. 10. l. 4. Martial. a Aegyptia. *picti sumica Nilotide Mawr.* Martial. ep. 6. l. 10. b Vt raciona essent filia, dicitur.

Non operit postes, sed stat pro robore uili
b *Auxilium, non forma domus, c ebur atria uellit.*
Et suffixa manu foribus testudinis Inde 120
Terga sedent, crebro maculas distincta Smaragdo.
Fulget gemma toris, & Iaspide fulua supellex:
d *Strata micant: Tyrio quorum pars maxima succo*
Cocta diu, f *uirus b* *non uno duxit abeno;*
Pars auro h *plumata nitet; pars i* *igneæ cocco,* 125
Vt mos est k *Pharijs miscendi licia telis.*
Tum famule numerus turbe, populusq; minister,
(Discolor hos sanguis, alios distinxerat etas:)
Hæc l *Libycos, pars tam stauos gerit altera crines,*
Vt nullas Cæsar m *Rheni se dicat n* *in aruis* 130
Tam rutilas uidisse comas. pars sanguinis usli
n *Torta caput, o* *refugosque gerens à fronte capillos.*
Nec non infelix p *ferro mollita iuuentus*
Atque q *execra r* *uirum. stat contra fortior etas,*
Vix ulla fuscante tamen lanugine malas. 135
Discubere toris r *reges, u* *maiorque potestas*
Cæsar: & immodicè formam succata nocentem,
Nec sceptris contenta suis, nec fratre marito,
Plena x *maris rubri spolijs, colloque, comisque*
Diuitias Cleopatra gerit, y *cultuq; laborat.* 140
Candida z *Sidonio perlucens peccora z* *filo,*
Quod a *Nilotis acus compressum peccine Serum*
b *Soluit, & extenso laxauit flamma uelo,*

120

125

130

135

140

145

150

155

160

165

170

- ^c Dentibus hinc niueis, sectos Atlantide silua
 145 Imposuere orbes, quales ad Casaris ^d ora
^e Nec capto venere Iuba, pro cæcus, & amens
 Ambitione furor, civilia bella gerenti
 Diuicias aperire suas, incendere mentem
 Hospitis armati. ^f non sic licet ille nefando
 150 Marte paratus opes mundi quæsisse ruina:
 Pone ^g duces præcos, & nomina pauperis eius
^h Fabricios, ⁱ Curiosque graues: hic ille recumbat
^k Sordidus Hetruscis abductus Consul aratris,
 Optabit patriæ talem duxisse triumphum.
 155 Infudere epulas ^l auro, quod terra, quod aer,
 Quod pelagus, Nilisque dedit, quod luxus inani
 Ambitione furens toto quæsiuit in orbe.
^m Non mandante fame, ⁿ multas volucresq; ferasq;
 Ægypti posuere Deos: manibusque ministrat
 160 Niliacas ^o crystallus aquas: ^p gemmaeq; capaces
 Excepere merum, sed non ^q Mareotidos vine,
^r Nobile sed paucis senium cui contulit annis
 Ladomitum Meroë cogens spumare ^s Falernum.
 Accipiunt sertas ^t nardo floreute coronas,
 Et ^u nunquam fugiente rosa: multumq; ^v madenti
 165 Infudere comæ, quod nondum euauit aura
 Cinnamon? externa nec perdidit æra terra:
 Aduectumque recens ^w vicinæ messis Amomum.
^x Discit opes Casar spoliati perdere mundi,
 170 Et gessisse pudet genero cum pauvere bellum,
 Et causas Martis Pharijs cum gentibus optat.

Inuenal. ^o Crystallinum gutturosum. *Dans famuli manibus lymphas.* ^p Pocula è gem-
 mis. *Cum bibitur concha.* Iuuen. Sat. 6. v. 305. ^q Mareotidum uinum nomenit Virg. 2. Geo.
 & Plin. l. 14. c. 3. Mareotici uini, Athenæus l. 1. c. 25. *ὄττο τὸ ἐν Αλιγᾶνδρ περὶ ἀφῆρας Μα-
 ρεῖας διὰ.* & Strabo l. 13. ^r Sed uinum Metozum, quod paucis annis nobilitatem saporis
 odorisque consecutum est, decoctâ cruditate Meroë ante in insula Nili est max. l. 4. v. 332.
^s Vinum, Synechocibicè, Falernum enim propriè è Campania est. ^t Frucis Indico & Syria-
 cæ, cuius folia & spicæ odore commendantur. ^u Perenni, per totum annum in Ægypto
 floreute Martialis. ep. 80. l. 6. ^x Delibata ugentis. ^y Nec peregrè aduectum expirant o-
 dorem, nec spumant cinnamoma sordidum Pers. Sat. 6. ^z In vicina Assyria & Media natæ. Plin. l. 13
 c. 13. ^a Ab Alexandrino hoc luxu.

^c Pedibus eburcais
 sustentatis rotundas
 mentas citreas è
 Mauritania petitas.
 felices Atlantica
 munerâ syluas. Mar-
 tialis. ep. 89. l. 4. vide
 quæ nos ad ep. 43.
 l. 2. Mart. Tu Lycopos
 Indu suspensâ den-
 tibus orbes, & Iuuen.
 Sat. 1. 1. *lotos sustinet
 orbes Grande ebura.*
^d Conspectum.
^e Vide Plin. l. 13.
 c. 15.
^f Etiam si Casar
 non esset.
^g Continentes &
 incorruptissimos vi-
 ros, quos tamen opi-
 ma & ampla præda
 alliceret.
^h l. 2. v. 160.
ⁱ l. 6. v. 87.
^k Quintius Cincin-
 natus, qui agrum
 trans Tyberim sed-
 dens à legalis Di-
 sator saluatus est.
 Liu. l. 1. Dionysius
 uero consulatum illi
 ita oblatum scribit.
 Alij hinc Setranom
 intelligunt, vide
 Plin. l. 18. c. 3. *te sul-
 cor, serrane ferentem.*
 Virg. 4. Æn. Pers.
 Sat. 1.
^l Aoreis uasis.
^m Sed gulâ & am-
 bitioso luxu.
ⁿ Quis Ægyptij
 pro Dijs coluerunt,
 uti pisces, Ibin, &c.
 vide quæ ad Sat. 1. 5.

b Imitatio Virgiliana: *Postquam epulis exempta fames,* & *Homericæ, Aut et inret* *ἄπορος ἔστιν ἄνθρωπος ἐξ ἕγου* *ἔστω.*

c Sacerdotem Ifidis xylinis vestibus indutum *gregem iugera* vocat hos Iunenat. *Sar. 6.* & *Liniperam* Ifidem, *Ouid.* Quippe *Iana*, &c. iam inde *Orphet* & *Pythagoræ* scitis profanus vestitus est. Sed enim mundissima lini sepes, inter opter fruges terræ exortis, non modo induunt & amictui sanctissimis *Ægyptiorū* sacerdotibus, sed oportet quoque in rebus sacris usurpat. *Apol. Apolog. d. l. v. 47.* e Gloria quippe & celebratione gaudent, infra v. 197. f Atheniensem, a *Cecrope* rege.

g *Plato* in *Ægyptum* ad prophetas & sacerdotes profectus arcana & disciplinas eorum edidit. *Lactertius l. 7.*

h *Docilior* & qui mundi causis noscendis magis vacauit.

i *Pompeii*, qui huc profectus dicebatur. k Quorum scientiæ scire percipio; *Astrononiam* maxime, cui inter arma vacauit semper. l *Eudoxus* iste fuit *Cnidius*, auditor *Platonis*, qui cum *Chyippo* medico in *Ægyptum* profectus, anni rationem reuerfus *Græcis* tradidit & *Ephemeridas* scripsit. *Aert. l. 8.* *Strabo l. 14.* *Columel. 10.* *Censorinus*, huius autem fastis i rationi anni *Cæsar* dicit suam anni correctionem non cessuram, quæ observationi veteri adiecit X dies ut anni *CCC. LXV* dies efficereat, & ne quadrans decisset, quarto quoque anno unus dies intercalaretur. *Plutarchi Cæsar* & *Macrobi. l. 1. Saturn. c. 14.* *Solin. c. 13.* *Sueton. Cæsar. m.* Utique *Seruius* erroris *Lucanum* insimulare ausus sit, *Fastum* tamen prædierum computatione in quarta declinatione usurparunt autores boni. *Varro* in *Ephemeridæ Cæsar* fastus surrexit. *Columella 10.* *Siquor* nunc *Eudoxi* & *Metonis* fastus, & *Horat. utriusque* *declin. 3. & 4.* n Non initiatis. o Religio.

Postquam epulis, Bacchoq; modū lassata voluptas
Imposuit, longis Cæsar producere noctem

Inchoat alloquijs: summâque in sede iacentem

Linigerum placidis compellat Achorea dictis: 175

O sacris deuote senex, quodque arguit ætas

Non neglecte Deis, Phariæ primordia gentis,

Terrarumque situs, vulgiquæ edessere mores,

Et ritus, formâque Deum: quodcunque vetustis

Insculptum est adytis profer, noscique volentes 180

Prode Deos. si Cecrapium sua sacra Platonem

Maiores docuere tui: quis dignior unquam

Hoc fuit auditu, mundi que capacior hospes?

Fama quidem generi Phariæ me duxit ad vrbes,

Sed tamen vestri: media inter prælia semper 185

Stellarum, cæliq; plagis, Superisq; vacauit,

Nec meus Eudoxi vincetur Fastibus annus.

Sed cum tanta meo viuat sub pectore virtus,

Tantus amor veri, nihil est quod noscere malim

Quam fluuij causas per secula tanta latentes, 190

Ignotumq; caput: spes sit mihi certa videndi

Niliacos fontes; bellum civile relinquam.

Finierat, contraque sacer sic orsus Achoreus:

Fis mihi magnorum Cæsar secreta parentum

Prodere, ad hoc æui populis ignota profanis. 195

Sit pietas alijs, miracula tanta silere:

Ast ego cœlicolis gratum reor, ire per omnes

Hoc opus, & sacras populis noscere leges.

- 200 *Sideribus, quæ sola fugam moderantur Olympi,*
Occurruntq; polo, diuersa potentia prima
Mundi lege data est. Sol tempora diuidit anni,
 2 *Mutat nocte diem, yadysque potentibus astra*
Ire vetat, cursusque vagos statione moratur.
 2 *Luna suis vicibus Tethyn, terrenaque miscet.*
 205 *Frigida Saturno glacies, & zona niualis*
Cessit. habet ventos, incertaque fulmina Mauors.
Sub Ioue temperies, & nunquam turbidus aër.
At secunda Venus cunctarum semina rerum
Possidet. immense Cyllenius arbiter vnda est.
 210 *Hunc ubi pars cæli tenuit, quæ mista Leonis*
Sidera sunt Cancro, rapidos quæ Sirius ignes
Exerit, & varij mutator circulus anni
Ægoceron, Cancrumque tenet, cui subdita Nili
Ora latent: quæ cum dominus percussit aquarum
 215 *Ignem superiecto, tunc Nilus fonte soluto*
Exit, ut Oceanus lunaribus incrementis
Iussus adest: auertisque suos non ante conuertat,
Quam nox æstiuas à Sole receperit horas.

Vana fides veterum, Nilo, quod crescat in arua,

Æthiopum prodesse niues. non Arctos in illis

e. 15. 16. & 17. t. Aestum maris Lunæ motui tribuerunt veteres. Pomp. Mel. l. 3. c. 1. & Interp. Vadian. u. Crescentis ac decrescentis Lunæ. x. Mare reciproca agitatione nunc accedens litora, nunc recedens. y. De virtutibus & qualitatibus planetarum consulendi Astrologi, qui de his plenius & planius. z. Fluminum, adeoque Nili, Cessit Mercurio locus imifer, Auenus. a. Vbi Mercurius peruenit ad extremum gradum Cancri quæ Leonem contingit, vicinus Canculæ & Tropico Cancri cui subiacent ignoti fontes Nili; tum arbiter vnda Mercurius laxat fontes fluminis directè subiecti, facitque effluere, non secus ac Luna motu suo tumefacit mare, modò v. 204. b. Zodiacus in quo taxatur à Ios. Scal. in proleg. ad Manil. quod ex duobus Tropici vnum facit, & Zodiacum non solem dirigit ad puncta Solstitialia. Nullo modo probantur mihi interpretes, qui Meridianum intelligunt Trop. vtrunq; interfecantem. c. Nilus crescere incipiens nouâ Lunâ post solstitium; Sole Cancrum transiente, modicè; Leonem abundantissime, in Virgine, residet; reuocatur intra ripas, Sole in Libra, h. e. in æquinoctio autumnali. l. 8. v. 467. Herodot. l. 2. Plin. l. 4. c. 9. Solin. c. 34. & 45. Strabo l. 17. Diod. Sic. l. 1. Seneca l. 4. nat. q. c. 7. Marcellin. l. 22. Heliod. l. 9. Philo l. 7. de vita Mosi. Cardan. de Subtilit. l. 2. & 21. Ios. Scal. exercit. 47. d. Notatio æquinoctij autumnalis. e. E septem causis inundationis Nili, quas ponit noster, secunda hæc veteribus Anaxagora, Empiridi, & alijs grauissimis autoribus placita validissimis nititur argumentis, ad quæ diluenda nimis debiles sunt postæ consutationes. Sole enim apud nos in Cancro tropico existente vltra Capricorni circulum sitis hyems est. & niues in Lunæ montibus conceptæ à Sole redeunte, quod ijs verè est, dissolui possunt Sed & hanc opinionem refutat Io. Bapt. Scotus l. 2. de Nili incremento, c. 12. f. Et tamen recessus à circulo Capricorni ad Antarticum æquæ se habet quoad frigus, ac noster à circulo trop. Cancri.

p. Planetæ, qui aduerso motu Occasum se, in Ortum retardant rapidum motum quo decima sphaera ab Ortum in Occasum rectè decurrens reliquos orbis secum trahit, aliam atque aliam sortuntur motus rationem, adeoque potentiam. q. Medius planetarum, temporum, terrarum, siderum & ecclæ rector.

r. Cum veteribus, qui τὸν πλάγιοις συνέχουσι à Sole fieri credebant. eirasse nostrum monet Ios. Scal. in prolegom. ad Manil. i. Ipse sub Elliptica certus vagos cæterorum cursus moderatur. Neque enim de planetis stationarijs & retrogradis aliquid innotuisse veteribus verisimile est. Sed de stationibus planetarum Plin. l. 2.

g Atqui hoc versus
Antarcticum suis
vernum tempus est.
h Solutione.

i Ante exortum ca-
miculæ, in meale lu-
is: Sole Leonem in-
gresso.

k Neque reuocatur
in alucem ante æ-
quinoctium autum-
nale l. 8. v. 467. 10.

Leo Africanus l. 8.
c. 4. & l. 9. c. 26. Hier-
on. Fracastorius

traç. de Nilo. M. Ant.
Sabellicus Enncad. t.
l. 3. Gorgopius in Ni-
loscopio. Cardan. de
Sobr. l. 2. 1. Cæf. Scal.

exerc. 47.
l Diem.

m Aliorum sumi-
num, quæ hyeme cre-
scent, ætate decre-
scent.

n Incremento ad
irrigationem AE.
gypti.

o Peruenti ætheri
p Zonæ torridæ.

q Calor excandes-
cens.

r Ad refrigerium &
Temperiem subuenit
Ægypto.

s Sibi subiectam l. 1.
v. 187.

t In auxilium quasi
adlocatus.

u In qua infertoride
zonæ subiectæ breues
aut nullæ reijcie-
bantur vmbre infra
v. 109.

x Impropiè, Etetias
Aquilones (qui à

Rhiphæis & Septentrione flantes pellere pluvia nubila in Austrum, & Nilum versus fontes
repulsam quò minus in mare se exoneret, adeoque exundet, sistere dicuntur) vocat Zephy-
ros & ab Occasu flare facit. vide Ios. Scal. in prolegom. ad Manilium. Cæterum hanc opinio-
nem discutit resutatque Io. Bapt. Scortia l. 2 de natura & increm. Nili, c. 17. 14. & 15.

y Quod Democriti placitum est. z Quod Thaleti visum est. a Vent. b Nilus
impediens ab Etetias ex aduerso flantibus, quò minus in mare delabatur, exundet. Ammian.
Marcellin. l. 27. Solin. c. 45. Plin. l. 6. c. 9. Mela l. 1. c. 9. Herodot. 2. c Quarta incrementi Nili
causa, sed absurda quam tamen Memphisici sacerdotes tradebant. d Canales & meatus
subterraneos, e Fluij, ut mox v. 252.

Montibus, aut Boreas. testis tibi sole perusti

Ipse color populi, calidiq; vaporibus Ausfri.

Adde, quòd omne caput fluij, & quòdcunq; soluta

Præcipitat glacies, ingresso vere tumescit

Prima^h tæbe niuis: Nilus neque suscitatur undas 225

ⁱ Ante Canis radios, ^k nec ripis alligat amnem

Ante pavem noctis Libra sub iudice^l Phœbum.

Inde etiam leges^m aliarum nescit aquarum:

Nec tumet hybernus, cum longè sole remoto

ⁿ Officijs caret unda suis: dre iussus^o iniquo 230

Temperiem caelo, medijs æstatibus exit.

Sub^p torreate plaga, ne terras dissipet^q ignis,

Nilus^r adest mundo, contraque incensa Leonis

Ora tumet: Cancròque^s suam torrente Syenen;

^t Imploratus adest: nec campos liberat undis, 235

Donec in autumnum declinet Phœbus, & vmbra

Extendat^u Meroë, quis causas reddere possit?

Sic iussit Natura parens decurrere Nilum:

Sic opus est mundo. * Zephyros quoq; vana vetustas 240

His adscriptis aquis, quorum stata tempora statur,

Continuè que dies, & in aère longa potestas:

^y Vel quòd ab occiduo depellunt nubila caelo

Trans Noton, & fluuij cogunt incumbere nimbos: 245

^z Vel quòd aquas toties rumpentis litora Nili

Affiduè feruunt, coguntq; resistere^a statur.

^b Ille mora cursus aduersiq; obijce ponti

Æstuat in campos. ^c Sunt qui^d spiramina terris

Esse putent, magnòsque caue compagis hiatus.

Commeat hac penitus tacitis discursibus^e unda

Frigore

250 *Frigore ab Arctō medium reuocata sub axem,
Cū Phœbus pressit Meroën, tellusq; perusta
Illuc duxit aquas, trahitur Gangesq; Padusque,
Per tacitum mundi: tunc omnia flumina Nilus
Vno fonte vomens non vno gurgite perfert.*

255 *Rumor ab Oceano, qui terras alligat omnes,
Exundante procul violentum erumpere Nilum,
Æquoreosque sales longo mitescere tractu.*

260 *Nec non Oceano pasci Phœbumq; polūmque
Credimus: hunc, calidi tetigit cū brachia Cancrī,
Sol rapit, atque vnda plus, quā quod digerat aër
Tollitur, hoc noctes referunt, Niloq; refundunt.*

265 *Ast ego si tantam ius est mihi soluere litem,
Quasdam, Cæsar, aquas post mundi sera peracti
Secula, concussis terrarum erumpere venis,
Non id agente Deo, quasdam compage sub ipsa
Cum toto cœpisse reor, quas ille creator,
Atque opifex rerum certo sub iure cœret.*

270 *Quæ tibi noscendi Nilum Romane cupido est,
P Et Pharijs, Persisq; fuit, Macetūmq; tyrannus:*

275 *Nullaq; non atas voluit conferre futuris
Notitiam: sed vincit adhuc natura latendi.
Summus Alexander regum quos Memphis adorat,
Invidit Nilo, misitq; per vltima terræ
Æthiopum, lectos: illos rubicunda perusti*

280 *Zonâ poli tenuit, Nilum videre calentem.
Venit ad occasum, mundi que extrema Sesostris,
Et Pharios currus regum cervicibus egit:*

post orbem conditum, alios accepisse ortum & leges certas à Deo in ipsa mundi creatione. Nilum autem hanc incrementi legem à prudenti Deo etiam tum accepisse, hanc tanquam vniuersalem causam à nostro positam ut & ab Aristide in oratione Ægyptiaca pro leui referat Io. Baptista Scortia l. 2. de natura & incremento Nili. c. 1. Rebut: is deinde varijs aliorum opinionibus docet c. 17. Nilum aquis pluujs crescere, n in prima mundi coa;mentatione. o Cum rerum vniuersitate. p Sesostris, Cambyses, Alexander, vt seq. q Posteris. r Necdam enim inuenti sunt eius fontes. s Eleos viros, qui ortum Nili indagarent. t Sesostris hunc Tzetzes Chiliad. 3 c 69. Var. hit. refert Assyriorum regem fuisse, & regibus curru iunctis vedium triumphasse. Idem Plin. l. 3. c. 3. Val. Flac. Sed vide Herodoti Enterpen.

f Sub Æquatorē aut torridam zonam cui subiace: Meroē, infra v 305.

g Meroēn premit Sol cū obtinet quatuordecimam Leonis partem.

h Per secretos meatus illos subterraneos.

i His fluminibus non sufficit vnus Nilus aluus, adeoque exundat fl.

k Alij sunt, qui opinantur feruntque Nilum ab illo Oceano, qui terras ambit, exfluente, incrementum aquarum capere; fluius verò marinos saliginem amittere atque dulcescere longo cursu. hanc opinionem exanimat atque rejicit Scortia l. 2. de Nilo, c. 1.

l Alia opinio. Sidera aquis patit, vt l. 1. v. 415. & l. 9. v. 113. aquarum itaque à Sole in Cancro atramentarum partem à sideribus non digestam in Æthiopia deorsum nosu decedere, atque hinc Nilum crescere. Herodoti sententia, vide c. 19. l. 2. Scortiz de incremento Nili. m Ego reor alios fluios è venis vi concussis erupisse

in Neque tamen in-
uenit magis quam
vestrorum fl. fontes.
Notatio τῷ ἁδύ-
πυτρῶ.

x Porſarum rex, Cyri
F, qui patris imperio
adiicit Aegyptum,

y Μακρῶ βίω

AEthiopus. Hero-
dot. l. 1. Plin. l. 6. c. 37.

z Destinatus Cam-
byſes triplex bellum,
nauale contra Car-
thaguenſes; alterum
terreſtre contra Am-
monioꝝ tertium in
Macrobioꝝ AEthio-
pas, deſiciente autem
in itinere commea-
tu, ingens fames ex-
ercitum inuaſit, vnde
decimum quem que
militem forte ductū
edebant, &c. Hero-
dot. 3.

a Ita vt non falſum
ſit quod de Nili ori-
gine dicitur, Nemini
notam eſſe.

b Quatenus,

c A Meri die ſinuait
aute n poliū An-
tarcticū in Sep-
tentrione in recto
curſu deſertur Ni-
lus, niſi quod ſinoſo
flumine modò Ara-
biam modò Africam
ex æquo alluat. Inle
Africam ab AEthi-
opia diſſeſens, &c.

Plin. l. 5. c. 9.

d Albes quidem contentus à Cataractis, quæ ſub Cancro ſunt: antè per are-
noſa & ſqualentia fluens, quandoque ſe terrâ condens & poſt dierum aliquot itinera erum-
pens. e Deſuit, f Directè aduerſum Borean. g AEthiopiz gent, vt placet Heliodoro
l. 9. Indiæ pop. vt Oroſio l. 3. c. 24. Non itaque in tantum erat: aut hallucinatur noſter quan-
tum à Ioſ. Scalad Maniliū arguitur, vide quæ ad l. 1. v. 19. Glareanus conſiſit legend. ſeri vt
opponatur τῷ primi. h Præteruheris adueſa & alibi orio fl. i Fontes Nili ignotos,
quem tamen Ptolemæus & alij è Lenæ monſtris oriū referunt: Vitruuius ex Atlante Mauri-
tania, Iuham ſecutus, k Creſcere, exundare, vt ſupra v. 215. & deinceps. l Solſtitio æ-
ſtino. m Diuerſi ab alijs ſt. ratione. ſupra v. 228. n Incrementum eum, quaſi hyber-
num. o Per terras longè ab vtraque AEquatoris parte recedentes ad vtrunqꝛe poliū.

p Apud nos ad Arcticum ſitus, de origine tuâ quaſiſto eſt. q — apud Antarcticos, de exitu
& oſſijs — r — Diuidente ſe Nilo & Meroën inſcircundante, ſ ſupra v. 117. t Meroën
premit Sol cùm obtinet decimam quartam partem Leonis,

^u Antè tamen veſtros amnes Rhodanumqꝛ Padumqꝛ,

Quàm Nilum de fonte bibit, veſanus in ortus

^x Cambyſes ⁊ longi populos peruénit ad aui,

^z Deſectusque epulis, & paſtus cæde ſuorum,

Ignoto te, Nile, redit. ^a non fabula mendax

Auſa loqui de fonte tuo eſt, vbicunqꝛe videris,

Querereſ: & nulli contingit gloria genti,

Vt Nilo ſit leta ſuo. tua ſumina prodam,

^b Qua Deus vndarum celator, Nile, tuarum

Te mihi noſſe dedit. ^c Medio capſurgis ab axe,

^d Auſus in ardentem ripas attollere Cancrum:

In Borean ^e is ^f rectus aquis, mediūque Booten:

Cuſſus in occaſum flexu torquetur, & ortus,

Nunc Arabum populis, Libycis nunc aquis arenis:

Tæque vident primi, querunt tamen hi quoqꝛ, ^g Seres

Æthiopumque ^h ſeris alieno gurgite campos:

Et te terrarum neſcit cui debeat orbis.

ⁱ Arcanum natura caput non prodidit vlli,

Nec licuit populis ⁱ paruū te, Nile, videre,

Amouitque ſinus, & gentes maluit ortus

Mirari, quàm noſſe tuos. ^k conſurgere in ipſis

Ius tibi ^l ſolſtitijs, ^m aliena creſcere bruma,

Atque ⁿ hyemes adſerre tuas: ſolique vagari

Conceſſum ^o per vtroſqꝛ polos. ^p hic queritur ortus,

^q Illic ſinis aque. late tibi ^r gurgite rupto

Ambitur nigris Meroë ſecunda colonis,

Leta comis ^t hebenit: quæ quanuis arbore multa

305 F

a

In

P

N

310 N

R

a

R

c

315 M

D

N

E

e

320 I

C

S

F

T

325 I

i

f

330

f

330

330

- 305 Frondeat, astatem nulla sibi mitigat umbra:
 a Linea tam rectum mundi ferit illa Leonem.
 Inde x plagas Phœbi, damnum non passus aquarum,
 Præberis, sterileſque diu metiris arenas,
 Nunc omnes unum vires collectus in amnem,
 310 Nunc vagus, & spargens facilem tibi cedere ripam
 Rursus multifidas reuocat piger alueus undas,
 a Quæ dirimunt Arabum populis Ægyptia rura
 Regni b claustra Phile. mox te deserta secantem,
 c Quæ dirimunt nostrum rubro commercia pontum,
 315 Mollis lapsus agit, quis te tam lenè fluentem
 Moturum tantis violenti gurgitis iras,
 Nile, putet? d sed cum lapsus abrupta viarum
 Excepere tuos, & præcipientes cataractæ,
 e Ac nusquam vetitis vllas obſistere cautes
 320 Indignaris aquis: f spuma tunc astra lacessis:
 Cuncta fremunt undis: ac multo murmure montis
 Spumeus iniunctis canescit fluctibus amnis.
 Hinc, s Abaton quæ nostra vocat veneranda vetustas,
 Terra potens, primos sentit percussa tumultus,
 325 Et scopuli, h placuit fluij quos dicere venis,
 i Quod manifesta noui primùm dant signa tumoris.
 k Hinc montes Natura vagis circundedit undis,
 l Qui Libyæ te, Nile, negant: m quos inter vt alta
 In conuallè iacens stat molibus unda receptis.
 330 n Prima tibi campos permittit, apertaque Memphis
 Rura, modùmque vetat crescendi ponere ripas.
 o Sic velut in tuta securi pace trahebant
 Noctis iter mediæ: sed non vesana Pothini
 Mens imbuta semel tam sacra p cæde, vacabat

u Illa regio lineâ tam perpendiculari Soli in Leone subiaceret.

x Zonam torridam, y Diminutionem, attrahentibus illum Sole & sideribus.

a Vbi Ægyptus ab Arabia diuiditur, ad Philas opp. Straboni l. 17. Ptolom & Heliodoro l. 8. sed Plinio inf. l. 5. c. 9.

b Senec. l. 4. c. 2. b Fines. vel alludit ad τρις πόλεις. Solinus c. 47. Cataractas appellat Nilii claustra.

c Quæ non ita multum Mediterræum mare ab Etythæo cœu rubro diuiditur.

d Nec alibi torrentior, vtijs aquis properantibus ad locum Æthiopiæ, qui Cataracti vocantur, nouissimo Caracæ inter occurrentes scopulos non fuisse immenso fragore scoldere creditur. postea lenis, &c. f lin l. 5. c. 9.

g Atque indignaris vllas cautes obſistere vtijs aquis, nusquã alibi inhihit s.

f Frequentia illic saxa scopulis similis aquam magna vertigine mirabilique alifam reflectunt, inq; contrarium cœsum spumis agunt redundantibus, &c. Diod.

Sic. Senec. Nat. quest. l. 4. scopulis asperatus, &c. Solin. c. 11. Mela l. 1. c. 9. g Petra cœu insula Nili propè Philas ad primum caracactam, inaccessibleis, vnde nomen. h Quos nonnulli fontes Nili credebant. i Quod hic primum intra alouem fluere, line increscere appareret. k Subiade insulis impactus, totidem incitatus irritamentis, postremò inclusus montibus, &c. Plin. l. 5. c. 9. l Qui te ab Aficâ diuertunt. m Inter quos montes Nilus stagnans obtinet conuallis speciem. n Memphis prima vrbis est planæ & iscentis Ægypti, vnde exordare incipit Nilus, nullis ripis flumini coercentibus. vetatque rip. pon. modum crescendi. o Ad historiam redit. p Pompeij.

q Umbra Pompeii,
r Eunucho Potuit
& Achilla.

f Caesaris, ut modo
Pompeii.

i Patrum & Bruti
decretis creptæ liber-
tatis vindictibus fa-
tiris, penè præripue-
rat Caesaris eadem
famulus Pothinus.
n M. Bruto Caesaris
interfectore futuro,
l. v. 186.

x Puccia i Cesare
tyranno sumenda
Romani penè factū
erat scelus Agypti-
otum, & tyrannicidæ
gloria atque exem-
plum prope perie-
rat.

y Quæ in fatis non
erat perficere.

z Erat in procura-
tione regni propter
xtatem pueri nutri-
cias eius eunucho
Pothinus. is primū
inter suos queri at-
que indignari cepit,
regem ad dicendam
causam euocari: de-
inde adiutores quos-
dam consilios sui na-
ctus ex regni amicis,
exercitum à Pel. iso
clim Alexandriam
euocauit. atque A-
chillam, quem omni-
bus copiis præfee-
rat incitatum suis, &
regis inslatam polli-
cirationibus, quæ sic-
ri vellet, literis nau-
cijque edocuit. Ces.
com. ci. u. bel. 3.

a Ex obliquo seg-
nitiam illam argu-
ens: Achillam ad cę-
dem Caesaris exitat, b Regiam. c Sed palam donatum est Cleopatræ i Cesare Aę-
gypti regnum, d Cessas, vel si solus esses neque tali exercitū inslatum, accurrere ad has
uapcias opprimendas & præueniendas? e Procul dubio efficiet Cesare cui illa iam vice
uoris est, ut Cleopatra concubetur Ptolemaeo, f Per vices, g Noctibus, h Cesarem.
i Philtris, venecijs amotis, illecebris & lenocinij formæ, k Ironice, l Sororis, quam
duxerit in matrimonium, m Incestum velauerit coniugij nomine.

*A scelere motu. Magno nihil ille perempto
Iam putat esse nefas: habitant sub pectore^a manes,*

Vltricęque Deę dant in noua monstra furorem.

Dignatur^b viles^c isto quoque sanguine dextras,

Quo Fortuna parat victos persundere Patres;

^d Pœnæque ciuilibus belli, & vindicta Senatus

Penè data est famulo. procul hoc auertite fata

Crimen, ut hæc^e Bruto ceruix absente secetur.

In scelus it Pharium Romani pœna tyranni,

Exemplumque perit. struit audax^f irrita fati,

^g Nec parat occultæ cædem committere fraudi:

Inuictumque ducem detectio Marte lacessit.

Tantum animi delicta dabant, ut colla ferire

Cæsaris, & socerum iungi tibi, Magne, iuberet:

Atque hæc dicta monet famulos perferre fideles

Ad Pompeianæ socium sibi cædis Achillam,

Quem puer imbellis cunctis præfecerat armis,

Et dederat ferrum, nullo sibi iure retento,

In cunctos, in seq, simul. ^a Tui mollibus, inquit,

Nunc incumbere toris, & pingues exige somnos:

Inuasit Cleopatra^b domum. nec prodita tantum est, ^c

Sed donata Pharos. ^d cessas accurrere solus

Ad dominæ thalamos? ^e nubet soror impia fratri:

Nam Latio iam nupta duci est: interque maritos

^f Discurrens Aęgypton habet, Romamq, ^g meretur.

Expugnare^h senem potuit Cleopatraⁱ venenis.

^j Crede miser puero: quem nox si iunxerit una,

Et semel amplexus^k incesto pectore passus

^l Hauserit obscenum titulo pietatis amorem,

Mæque, luumq, caput, per singula forsitan illi

Oscula donabit. crucibus, flammisque luemus

335

370

340

375

345

380

350

385

355

390

360

365

335 ^a Si fuerit formosa soror, nil undique restat
 Auxili; : rex hinc coniux, hinc Cæsar adulter:
 Et sumus, ut fatear, tam^o seua iudice fontes.
 Quem non è nobis credit Cleopatra^p nocentem
 370 A quo casta fuit? ^q per, te, quod fecimus vnâ,
 340 ^r Perdidimusq; nefas, perq; ⁱ ictum sanguine Magni
 Fœdus, ades: subito bellum molire tumultu:
 Irrue: nocturnas rumpamus funere^r tedas,
 Crudelémque toris dominam mactemus in ipsis
 375 ^u Cum quocunque viro, nec nos deterreat ausis
 Hesperij Fortuna ducis, quæ^x sustulit illum,
 345 Imposuitq; orbi, communis gloria nobis:
^y Nos quoque sublimes Magnus facit, aspice^r litus
^a Spem nostri sceleris: ^b pollutos consule fluctus
 380 Quid liceat nobis: tumulumque è puluere paruo
 Aspice Pompeij non omnia membra tegentem.
 350 ^c Quem metuis, par huius erat, ^d non sanguine clari:
^e Quid refert? nec opes populorū, ac regna mouemus.
^f Ad scelus ingentis fati sumus, adtrahit illos
 385 In nostras Fortuna manus, en^z altera venit
 Victima nobilior, ^h placemus cæde secunda
 Hesperias gentes, ⁱ iugulum mihi Cæsaris haustus
 Hoc præstare potest, Pompeij cæde nocentes
 Vt populus Romanus amet, quid nomina tanta
 390 Horremus, virèsq;ue ducis, ^k quibus ille relictis
 Miles erit? nox hæc peraget ciuilia bella,
 360 ^l Inferiâsq;ue dabit populus, & mittet ad umbras,
 Quod debetur adhuc mundo, caput, ite feroces
 Cæsaris in iugulum: ^m præstet Lagea iuuentus

ad quod ipsi per nos sufficimus. ^f Magnam est fatum nostrū & potens ad scelera, ita Gro-
 tius qui hanc lectionem probat. Alteram lectionem *Ad scelus ingentes facti sumus*, adstruere
 poterit illud Lyci apud Senec. in Herc. Fu v. 237, *nobiles non sunt mihi Ani, nec altis incluctum*
titulis genus: Sed clara virtus, &c. prosperum autem, et habetur in eadem tragedia v. 245, ac
felix scelus Virtus vocatur. ^g Cæsar. ^h *Rituale verbum* quando priore litatum non sit. *Me-*
taphora à sacris. ⁱ Cæsaris iniussu cæde conciliabimus nobis Romanos offensos cæde Pompeij,
^k Quos titulos & nomina si illi adimam, nil nisi miles est. sic l. 5. v. 266, *privatum factura iuuen-*
^l *tis.* ^m Cæsarem, tanquam sacrificium umbras cæcorum pop. placaturum. ⁿ In castris tuis
 milites Aegyptij præstent hanc libertatis gratiam regi suo, quem Cæsar apud se tenet tan-
 quam captivum: Romani (vt mox v. 103) libi, oppredore se, libertatis Cæsare casio,

n Si forma sororia
 fratri placere cæ-
 perit,
 o Cleopatraz.
 p Vel hoc nomine,
 quod non è nos cū
 illa consuetudinem
 habuimus,
 q Obtestatio,
 r Malè collocavi-
 mus, nullum confec-
 tatori illius præmiū;
 nisi & nomen hoc
 scelus adiungamus,
 s Allusum ad mo-
 rem faciendi fœde-
 ris.
 t Nuptias.
 u Ptolemæo, cæu
 Cæsare,
 x Eueit.
 y Nos quoque glo-
 riam hæc cum Cæ-
 sare diuidimus: ille
 denicit, nos interfec-
 mus.
 z In quo casus est
 Pompeij, ubi iacet
 sepulch.
 a Quod iubet nos
 sperare idem posse
 in Cæsare.
 b Cæde Pompeij.
 c Cæsaris Fortuna
 & gloria non ma-
 iores sunt quam sue-
 re illa Pompeij.
 d Obiect Sed nos,
 inquit, non sumus
 genere clari.
 e Solut. Neque ta-
 men nos (quod illi
 fecerunt) sollicitau-
 mus populos & re-
 ges in nostra auxilia
 & ad exequendum
 quod proposuimus.

z Catonis, Scipio-
nis, Brutus, &c. quibus
hoc maxime in votis
est.

o Dum Cæsar labo-
raret controversias
regum componeret
subito exercitus te-
gius, equitatusque
omnis venire Alex-
andriam nunciatur,
&c. Cal. com. ciu.
bel. 2.

p Erant cum Achil-
la copie, vt neque
numero, neque ge-
nere hominum, ne-
que usu rei militaris
contemnendæ vide-
rentur, millia enim
viginti in armis ha-
bebat, hæc constabant
ex Gabinianis mili-
tibus: qui iam in
consuetudinem Alex-
andrinæ vitæ atque
licentiam venerant,
& nomen discipli-
næque pop. Rom.
dediderant, uxores-
que duxerant, &c.
ibid.

q Indignationem
huiusmodi vide apud
Horat. ode 5. l. 3.

r Achilla.

s Ipsi regi A Egyp-
tio.

t Non ex animo suo
aut se in libertate n
vindictam, sed li-
pendio conducti.

u Milites Rom. qui
non interfuerant
prelio Pharsalico,
hic tamen in A Egyp-
pto civili sanguine

Hoc regi, Romana sibi. tu parce morari:

Plenum epulis, madidumq; mero, Veneriq; paratum

Inuenies: aude: Superi tot votaⁿ Catorum,

Brutorumque tibi tribuent. ° Non lentus Achilles

Suadenti parère nefas. haud clara mouendis,

Vt mos, signa dedit castris, nec prodidit arma

Vllius clangore tubæ: temerè omnia seui

Instrumenta rapit belli. ¶ pars maxima turbæ

Plebis erat Latine: ° sed tanta obliuio mentes

Cepit, in externos corrupto milite mores,

Vt^r duce sub famulo, iussuque satellitis irent,

Quos erat indignum^t Phario parère tyranno.

Nulla fides, pietasque viris, qui castra sequuntur,

Venalésque manus: ibi fas, vbi maxima merces:

AERE merent paruo: iugulumque in Cæsaris ire

Non sibi dant. pro^s fas! ° vbi non ciuilia bella

Inuenit imperij fatum miserabile nostri?

Thessaliæ subducta acies in litore Nili

Mors furit patrio. quid plus^x te, Magne, recepto

Ausa foret Lagea domus? ° dat scilicet omnis

Dextera, quod debet Superis: nullique vacare

Fas est Romano. ° Latium sic scindere corpus

Dij placitum: non in generi, socerique fauorem

Difcedunt populi. ciuilia bella sat elles

Mouit, & in partem Romanam venit Achilles.

° Et nisi fata manus à sanguine Cæsaris arcent,

Hæ vincent partes. ° aderat maturus vterque:

Et^c districta epulis ad cunctas aula patebat

Insidias: poteratque cruor per regia fundi

manus imbere parant sic l. 8. v. 601. x Si Pompeium exceptum tuerentur armis A Egyp-
tio? y Omnis vbiq; Rom. dextra se immiscet bello huic civili ita volentibus Superis.

z Ita Djs vltim res Rom. & vires vnitas diuellere & dissoluere factionibus, neque his Pom-
peij & Cæsaris, sed terras partes se quoque ingerit satelles A Egypcius Achilles. ° Et nisi
fatis referamus esset Cæsar interficiendus Romæ; hæc certè ab his fuisset oppressus. b Po-
thinus intra, Achilles extra urbem, Plutarchus refert, tonsorem Cæsaris, hominem timidissi-
mum, dum omnia curiosè exploraret, percepisse insidias Cæsari sibi ab Achilla & Potbino,
indiciūque rei detulisse. Cæsarem conuaculum præsidio cinxisse, & Potbinum interfici ius-
sisse, Achillam verò fugâ in castra elapsū intulisse ei difficillimum bellum, &c. Aliæ Cal.
l. 3. de bello ciu. c In pedibus, distracta.

Pochila

395

425

400

430

405

435

410

440

415

445

420

450

455

Pocula *Cæsareus*, mensæq; incumbere cervix.

395 425 Sed metuunt belli trepidos in nocte tumultus,

^d Ne cædes confusa manu, permissaque satis

Te, Ptolemæe, trahat. tanta est fiducia ferri.

^e Non vapûere nefas: ^f summi contempta facultas

Est operis: ^f visum famulis reparabile damnum,

400 430 Illam mactandi dimittere Cæsaris horam.

Servatur pœnas in aperta luce daturus.

Donata est nox una duci, vixitq; Potbini

Munere Phœbeos Cæsar dilatus in ortus.

^g Lucifer à ^h Casia prospexit rupe, diemque

405 435 Misit in Ægyptum ⁱ primo quoque sole calentem:

Cùm procul à muris acies non sparsa manipulis,

Nec vaga conspicitur, ^k sed iustos qualis ad hostes

Recta fronte venit. ^l passuri comminus arma,

Laturique ruunt. ^m at Cæsar mœnibus urbis

410 440 Diffusus, foribus clausæ se protegit aule,

Degeneres passus latebras. ⁿ nec tota vacabat

Regia compresso: minima collegerat arma

Parte domus: tangunt animos iræq; metusq;:

Et timet incursus, indignaturque timere.

415 445 ^o Sic fremit in parvis fera nobilis abdita claustris,

Et frangit rabidos præmorso carcere dentes.

^p Non secus in Siculis sureret tua flamma cavernis,

Obstrueret summam si quis tibi ^q Mulciber Aetnam.

^r Audax Thessalici qui nuper rupe sub ^s Æmi,

420 450 Hesperie cunctos proceres, aciemque Senatus,

Pompeiumque ducem, ^t causa sperare vetante,

Non timuit, fatumq; sibi promisit iniquum,

Expavit ^u servile nefas, intraque penates

Obruitur telis ^v quem non violasset ^w Alanus,

425 455 Non Scythæ, ^x nsm fixo qui ludit in hospite Maurus.

^r Cæsar, qui nuper in Pharsaliciis campis nimium ausus est, nimium speravit; iam trepidavit. ^s Amplificatio. ^t Thraciæ quidem montis: sed nostro semper ferè Thessaliæ. ^u Iniquâ nec felicem exitum promittente. ^v Scelesta Achillæ satellitis regij arma. ^w *Alia* exag-
geratio. ^x Scythiæ Europæ pop. ^y Non Mauri inhospitalis, qui per lusum & exercendi
gratiâ hospites pro scopo positos sagittis configunt.

^d Ne quæ fortè & ipse rex Ptolemæa in tumultu perierat.

^e Non itaque temerè & raptim aggressi sunt facinus.

^f Visum est ijs occasionem hanc omitttere atque opportunius resumere diè insequente.

^g Notatio Auroræ.

^h Monte Casio, qui ad Orientem Alexandriæ est. l. 8. v. 463.

ⁱ Rectè quippe ortus.

^k Sed collecta & instructa.

^l Achillas copijs suis fidens, paucitas tamenq; militum Cæsaris despiciens, occupabat Alexandriam,

præterea oppidum partem quam Cæsar cum milicibus tenebat, &c. Cæs. com. 2.

^m Cæsar à percussoribus Pompeij ob-

sessus in regia, quamvis exigua manu, ingentis exercitus molem mirâ virtute sustulit. Florus.

ⁿ Neque sufficit parva Cæsaris manus tuenda: toti regi-

o Indignatur, instat Leonis caueæ inclusis, clathros mordicis prehendentis—

^p —furisque non secus atque Aetna.

l. 2. v. 99. si quis foramina illius obstruere laboret.

^q Vulcano. *Apostrophæ.*

^a Hic,

a Hic eni non suf-
fecit Romanum im-
perium ab Indis vs-
que in Oriente ad
Gades in Occidente,
insulam in qua co-
lonia Tyriorum, om-
nes terre que sunt à
Gadibus vsque Ad
Gangem.

b Pars erat regie
exigua, in quam ipse
habitandi causa in-
tatio erat inductus,
&c. Caf. com. ciu.
bel. 3.

c Regem vt in sua
potestate haberet,
Cæsar effecit, mag-
namque regium no-
men apud suos au-
toritatem habere
existimans, &c. ibid.

d Loca omnia, vel
euentum omnem.

e A rege.

f Achillam & al-
lios.

g Non secus ac Me-
dea insequentem pa-
trem auræ velleris
proditum vidicem
morata est, statim
Abstrum discer-
pendo dispergendo.
que, violæ quæ nos ad
Sen. Med. v. 41.

h Misi à rege ad A-
chillam Serapion &
Dioscorides, (inquit
Caf. com. 3. ciu. belli)
quos ille, prius quam
audiret, ante, cuius rei

causâ missi essent, cognosceret corripit ac interfici iussit, &c. i Regis Ptolemæi. k Ius
gentium, quo sacerdoti sui legati, l Mediator, legatus. m AEstimationem seu speci-
men dat scelerum AEGYPTI, Grotius legendum coniicit *Res minima in numero.* n Sceleribus.
o *Amphiscæth.* Non bellum Thessalicum, quo cum Pompeio conflixit, non Africanum, quo
Scipionem & hanc Mauritania regem deuicit: non Ponticum, quo Pharnacem Michradatis
F. occasione civilis belli capti partium regnum in potestatem suam redigere conatum vidit,
vicit, Ponto expulsi non Hispanica bella, quorum altero Petreion & Afranium Pompeij duc-
ces; altero Cn. & Sext. filios Pompeij deuicit. Non hæc omnia tantum affixere Cæsarum,
quantum delicati isti famuli atque Eumchi AEGYPTII. p Ad v. 670. l. 4. q Prop-
ter defectionem à patre, l. 1. v. 176. & l. 7. v. 637. necnon conatum Bithyniam, Cappadociam,
& Armeniam insuadendi, principibus que ad defectionem pertrahendi. r Hispania, quom ior-
rens ambu iheros. l. 7. v. 15. s Ne virilia quidem portenta, Pothinus atque Gaius ueder.
Florus l. 4. c. 2. t Tum à AEGYPTIE. u Primo impetu domum eius irrumper conatus est,
&c. Caf. com. ciu. bel. 3. a Ad v. 390. l. 30

^a Hic, cui Romani spatium non sufficit orbis,
Paruaque regna putat Tyrijs cum Gadibus Indos,
Ceu puer imbellis, ceu captis femina muris,
Querit ^b tuta domus: spem vite in limine clauso

Ponit, & incerto lustrat vagus atria cursu:

^c Non sine rege tamen; quæ ducit in ^d omnia secum,

Sumpturus ^e pœnis & grata piacula morti;

Missurusque tuum, si non sint tela, nec ignes,

In ^f famulos Ptolemæe caput. ^g sic barbara Colchis

Creditur ultorem metuens regni que, fugæq;

Ense suo, fratriisque simul ceruice parata

Expectasse patrem. ^h cogunt tamen ultima rerum

Spem pacis tentare ducem: ⁱ missusque satelles

Regius, ut se uos absentis voce ^j tyranni

Corriperet famulos, quo bellum auctore mouerent.

Sed neque ^k ius mundi dânit, neq; fœdera sancta

Gentibus: orator regis, pacisque ^l sequester,

^m AEstimat in numero scelerum ponenda tuorum

Tot ⁿ monstris AEGYPTIE nocens, non Thessala tellus,

P Vassaque regna Iubæ, non Pontus, & ^o impia signa

Pharnacis, & ^p gelido circumfluit orbis Ibero

Tanti ausus sce. um; non Syrtis barbara quantu

^q Deliciæ secere, tuæ. premit undique bellum,

^r Inq; domum iam tela cadunt, quassantq; penates.

Non ^s aries uno moturus limina pulsu,

Fracturusque domum; non ulla est machina belli:

- Nec flammis mandatur opus: sed cœca iuuentus
 Consily, vastos ambit diuisa penates,
 Et nusquam totis incurSAT viribus agmen.
 485 ^d Fata vetant, muriq; vicem fortuna tuetur.
 ^e Nec non & ratibus tentatur regia, quâ se
 Protulit in medios audaci margine fluctus
 Luxuriosa domus. sed adest defensor ubique
 Cæsar, & hos aditus gladijs, hos ignibus arceat:
 490 Obsessusq; gerit (tanta est constantia mentis)
 Expugnantis opus, & piceo iubet unguine tinctas
 Lampadas immitti ^h iunctis in bella carinis.
 Nec piger ignis erat per ⁱ stuppea vincula, perque
 Manantes cerâ tabulas: & tempore eodem
 495 Transstrâque nautarum summiq; arsere ^k ceruchi.
 Iam propè semuste merguntur in æquore classes,
 Tamque hostes, & tela natant. nec puppibus ignis
 Incubuit solis: sed quæ vicina fulere
 500 Tecta mari longis rapuere vaporibus ignem:
 Et cladem fouere Noti, percussâque flamma
 Turbine, non alio motu per tecta cucurrit,
 ^m Quam solet ætherio lampas decurrere fulco,
 ⁿ Materiâque carens, atque ardens aère solo.
 ^o Illa lues clausa paulum ^p reuocauit ab aula
 505 Vrbs in auxilium populos. nec tempora cladis
 Perdidit in somnos, sed cœca nocte ^r carinis
 Insiluit Cæsar, semper feliciter vsus
 Precipiti cursu bellorum, & tempore raptò. (dam
 Tunc ^t claustrum pelagi cepit Pharon: ^u insula quon-

i Funes nauticos & tabulas pice vnctas, vt l. 3. v. 683. k Cornu antennarum, l. 8. v. 177.
 l Dum Cæsar coactus sine talui consilere classem incendio amoliretur, longius à nauali
 grassatus ignis celeberrimam Ptolemaï Philadelphï bibliothecam absumpsit. Photarch.
 m Ad v. 532. l. 1. de caelo lapsa per umbras Stella factum ducenti milia cum luce cucurrit. mox
 tum longo itinere sulcus Dat lucem, &c. Virg. Æn. 2. n Pabulo, ignis alimento. o Incen-
 ditur, ita Virg. Æn. 5. lentisque carinus est vapor, & toto descendit corpore pestis. p Reuo-
 cavit multitudinem à regis obsidione ad incendiū tellinguendum. q Neque incendij
 tempus ita impendit somno, vt sibi deesset. r Coolesti in ad Pharen nauibus milites ex-
 posuit. s Hæc enim insula (ait Cæsar com. 3.) obiecta Alexandriae portam efficit, &c. mox
 v. 532. & supra v. 57. t Pharon Alexandriae nunc ponte coniungitur. olim, vt Homericò ca-
 mine proditum est, ab ijdem oris cursu dici totius abducta, &c. Mela l. 1. c. 7.

In medio stetit illa mari, sub tempore vatis

§10

u Qui rex Aegypti
fuit tempore belli
Troiani Diod. Sic.
& Herodot. l. 7.

x A superioribus re-
gibus in longinui-
nem pass. non agento-
rum in mare iacti-
molibus, angusto iti-
nere, & ponte cum
oppido iungitur.
Cæf. com. 3. cia.
bel.

y Neque enim per
portem in Pharon
excurrere, neque e
porco solvere in ma-
re poterat: hostes.
Iis autem (inquit
Cæf. com. 3.) inuitis,
à quibus Pharon re-
netur, non potest
esse, propter angu-
stias, nauius intro-
itus in portum.

z Hæc dam apud
hostes genitor, Po-
thinius nutritus pu-
eri & procurator
regni, cum ad Achil-
lam nuncios mittere
hortaturque
ne negotio dehistet,
neve animo de-
ficeret, indicatis de-
prehensisque inter-
nunciis, a Cæsar est
interfectus. Cæsar
com. cia. bel. 7.

a Gladio & eo mor-
tis genere quo Poni-
pejus l. 8. v. 67. b Interim Arfinoë filia minor Ptolemæi regis, vacuum possessionem reg-
ni sperans, ad Achillam se ex regia traiecit, vnaque bellum ad inuicem cepit, sed ortu ce-
leriter inter eos de principatu controersa, cum alter alteri insidiaretur, & summam imperij
ipse obtinere vellet, præoccupat Arfinoë per Ganymedem eunuchum, nuticum suum, atque
Achillam interimit. Cæf. com. cia. bel. 7. & Hirtius 4. c. Filia Ptolemæi minor, Arfinoë
d. Accosaris. Græcus ab Αχχιλλεύς, vel ab Achilla nom. Ion. in prima Declin. ut Xerxes He-
rodot. l. 7. & Ptolemæus, qui paulo post ad suos elapsus, è prælio fugiens receperatque in
nauigium, eo demersio multitudine adstantium, perit. Hirt. com. 4. de bel. Alex. Regis ipsius
corpus obrutum limo reportatum est in aurea torica honore. Florus l. 4. c. 2. & Patercol. l. Do-
nec ipse Cæsar 7. uatibus Rom. in curia cadat Pompeij manibus viciniam. g Achillis cæso,
Arfinoë sine villo. 30 & custode omne imperium obtinebat, exereat Ganymedi traditur.
Hirt. 4. com. h Vnum illud Cæsaris summo cum discrimine factum meretur in omne
nummum propagari. i In agere. Plutarch. Circa oppugnationem pontis, Sueton. Cæf. c. 64. —
k — dum milites nauibus impositos trajecere in Pharon & propugnare pararet, eruptione
hostium subitâ compellus in scapham, à multis Aegyptiõum nauibus petitus, in mare se con-

u Proteos: x at nunc est Pellæis proxima muris.

y Illa duci geminos bellorum præstitit usus:

Abstulit excusos & fauces æquoris hostis;

Cæsaris auxilijs aditus & libera ponti

Ostia permisit. ^a Nec poenas inde Polbini

Distulit ulterius: sed non qua debuit ira,

Non cruce, non flammis, rabido non dente serarum:

Heu facinus, cervix gladio malè cæsa pependit:

^a Magni morte perit. ^b Nec non subrepta paratis

A famulo Ganymede dolis peruenit ad hostes

Cæsaris ^c Arfinoë: quæ castra carentia rege

Vi proles Lægea tenet, famulumque Tyranni

Terribilem iusto transegit ^d Achillea ferro.

^e Altera, Magnæ, tuis iam viciniam mittitur umbris.

Nec satis hoc Fortuna putat, procul absit, ut ista

Vindictæ sit summa tuæ, non ipse tyrannus

Sufficit in poenas, non omnis regia Lagi.

^f Dum patrij veniant in viscera Cæsaris enses,

Magnus inultus erit. Sed non è auctor e furoris

Sublato cecidit rabies: nam rursus in arma

Auspicijs Ganymedis eunt: ac multa secundo

Prælia Marte gerunt: ^h potuit discrimine summo

Cæsaris vna dies in famam, & secula mitti.

ⁱ Molis in exiguae spatio stipantibus armis,

^k Dum parat in vacuas Martem transferre carinas

§40

§15

§45

§20

§35

§30

§35

Dux Latius, tota subiti formidine belli
Cingitur: hinc densæ prætexunt litora classes,
Hinc tergo insultant pedites: via nulla salutis:
Non fuga, non virtus, vix spes quoq; mortis honestæ.

§40 Non acie fusa, nec magnæ stragis ac cruo
Vincendus tunc Cæsar erat, sed sanguine nullo.

1 Captus sorte loci pendet, dubiusne timeret,
Optaretne mori; respexit in agmine denso
Scævam perpetuæ meritum iam nomina famæ

§45 Ad campos Epidaurne tuos; ubi solus apertis
P Obsedit muris calcantem mœnia Magnum.

pej copias, victoria que eius moratus est. vide l. 6. v. 141. & deinceps. n Ad v. 624. l. 2.
o Dirutis, vel æquatæ cadaverum stræ, vt l. 6. v. 180. p Ppropinquæ castellum sibi cre-
ditum, vnum ex ijs, quibus Cæsar Pompeium ad Dyrrhachium circumvallare iussit. l. 6.
v. 29 & 115. q Vallum dirutum & solo æquatum. Iam Pompeiana celsi super ardua valli
Exierant Aquilæ, l. 6. v. 138.

iecit, ac per ducentos passus natans ad suos euasit incolumis, elata laud, ne libelli, quos tenebat, madererent. Hirtius, Suetonius, Plutarchus, Dio, &c. l Obsessus atque loci iniquitate pressus, in dubio erat vitium fugeret an mortem fugæ præferret.

m Subijt illius animum memoria & imago Scævæ, qui vnus in mentis hostibus fortiter Dyrrhachi; sustinuit Pom-

PHARSALIÆ LYCANI
FINIS.

The first part of the book is devoted to a general
 description of the country, its climate, soil, and
 productions. The author then proceeds to a
 detailed account of the principal cities, towns,
 and villages, describing their situation, extent,
 and the nature of their commerce. He also
 mentions the principal manufactures, and the
 state of agriculture in each of the several
 counties. The second part of the book is
 a history of the county, from the earliest
 times to the present. It contains a full
 account of the several reigns, and the
 principal events which have happened in
 the county. It also mentions the names of
 the several lords and gentlemen, who have
 been lords of the county, and the names of
 the several knights, who have been lords of
 the manors. The third part of the book is
 a description of the several parishes, and
 the names of the several churches, and the
 names of the several ministers. The fourth
 part of the book is a description of the
 several manors, and the names of the
 several lords of the manors. The fifth
 part of the book is a description of the
 several villages, and the names of the
 several parishes, to which they belong.

PARISHES OF THE COUNTY OF
 ...

